www.e-rara.ch

Illustrium controversiarum aliarumque usu frequentium libri tres

Vázquez Menchaca, Fernando

[Genève], 1595

Universitätsbibliothek Basel

Persistent Link: https://doi.org/10.3931/e-rara-1493

[Fernandi Vasquii controversiarum liber secundus]

www.e-rara.ch
Die Plattform e-rara.ch macht die in Schweizer Bibliotheken vorhandenen Drucke online verfügbar. Das Spektrum reicht von Büchern über Karten bis zu illustrierten Materialien – von den Anfängen des Buchdrucks bis ins 20. Jahrhundert.

e-rara.ch provides online access to rare books available in Swiss libraries. The holdings extend from books and maps to illustrated material – from the beginnings of printing to the 20th century.

e-rara.ch met en ligne des reproductions numériques d'imprimés conservés dans les bibliothèques de Suisse. L'éventail va des livres aux documents iconographiques en passant par les cartes – des débuts de l'imprimerie jusqu'au 20e siècle.

e-rara.ch mette a disposizione in rete le edizioni antiche conservate nelle biblioteche svizzere. La collezione comprende libri, carte geografiche e materiale illustrato che risalgono agli inizi della tipografia fino ad arrivare al XX secolo.

Nutzungsbedingungen Dieses Digitalisat kann kostenfrei heruntergeladen werden. Die Lizenzierungsart und die Nutzungsbedingungen sind individuell zu jedem Dokument in den Titelinformationen angegeben. Für weitere Informationen siehe auch [Link]

Terms of Use This digital copy can be downloaded free of charge. The type of licensing and the terms of use are indicated in the title information for each document individually. For further information please refer to the terms of use on [Link]

Conditions d'utilisation Ce document numérique peut être téléchargé gratuitement. Son statut juridique et ses conditions d'utilisation sont précisés dans sa notice détaillée. Pour de plus amples informations, voir [Link]

Condizioni di utilizzo Questo documento può essere scaricato gratuitamente. Il tipo di licenza e le condizioni di utilizzo sono indicate nella notizia bibliografica del singolo documento. Per ulteriori informazioni vedi anche [Link]

Visual Library

FERNANDI VASQVII PINCIANI DE MENCHACA IVRECONSVLTI HISPANI, IN SVMMO dominicæ rei Philippi Hiſpanorum regis Catholici potentiſſimi Prætorio Senatoris.

CONTROVERSIARVM ILLVSTRIVM, ALIARVMQVE VSV FREQVENTIVM Liber Secundus.

SVMMARIVM.

1 PRAESCRIPTIONVM *materia ſummi momenti eſt.*
2 *Præſcriptionũ materia quatuor principiis ſeu elementis conſiſtit.*
3 *Mundus cõſtat quatuor elementis.*
4 *Diuiſio huius tractatus.*
5 *Elementa inuicem conuertuntur.*
6 *Diuiſio partis primæ.*
7 *Diffinitio præſcriptionum & vſucapionum.*
8 *Præſcriptio & vſucapio an differant inter ſe.*
9 *Præſcriptio quare introducta.*
10 *Dominia eſſent in incerto ceſſãte præſcriptione.*
11 *Terrarum dominium iure gentium primæuo erat in communi.*
12 *Patria hominis eſt omne ſolum.*
13 *Communia ſunt terra, aër, aqua.*
14 *Ius gentium primæuum appellatur naturale.*
15 *Terræ dominium non præſumitur niſi probetur.*
16 *Terræ dominium probari niſi præſcriptione non poteſt.*
17 *Dominium vt probetur.*
18 *Probatio leuior ſufficit in incidentibus.*
19 *Dominium plenè probatur per præſcriptionem.*
20 *Titulus ſuppletur adiectione temporis.*
21 *Dominiũ ſine præſcriptione probatur*

batur in actionibus, & in rebus mobilibus.

22 Dominium cadit in iuribus & in corporalibus.

23 Præscriptiones sunt iuris ciuilis.

24 Obligatio naturalis an perimatur præscriptione.

25 Præscriptiones nunquam fuissent, si ius ciuile non esset.

26 Dominium præscriptione quæsitũ an princeps adimat.

27 Præscriptio triginta annorum iure ff. non erat cognita.

28 Præscriptiones non tenent extraneos à iurisdictione principes aut priuatos.

29 Princeps cum subdito contrahendo non obligatur ciuiliter, sed solùm naturaliter, sed ea naturalis obligatio efficax omninò est.

30 Principes aut populi liberi inter se iure naturali, & gentium non ciuili ligantur.

31 Ius ciuile non ligat principes aut extraneos à iurisdictione.

32 Peregrinus expers testandi actiuè & passiuè.

33 Hispania etiam de iure non subest imperio.

34 Contractus sunt informes inter extraneos à iurisdictione populos, principes, priuatósq; homines, inter quos omnes nudæ conuentiones & naturales obligationes efficaces sunt.

35 Ambasiatores iure naturali & gentium non ciuili vtuntur.

36 Præscrip. & iura ciuilia cessant in extraneis populis, principibus, priuatis hominibus.

37 Hispanorum regum ius quoad ecclesiastica.

38 Patronatus iura iustius concedũtur terræ ab infidelibus debellatæ causa, quàm dotationis causa.

39 Iuri canonico subsunt omnes Christiani.

40 Homines à suis negotiis & prouinciis auocari necessitate non cogente, noxium & contra naturalem iustitiam est.

41 Ius positiuum aut consuetudines inducere non possunt, quòd iustitiæ naturali aduersatur.

42 Intellectus infirmitas est, quærere legem vbi naturaliter sentim⁹.

43 Notorietas superat omne genus probationis.

44 Iustitia naturalis est incommutabilis.

45 Nauigatio impossibilis ferè, & noxia reputatur.

46 Impossibile reputatur quod est nimis difficile.

47 Impossibilium nulla obligatio.

48 Impossibilia an possit Deus.

49 Immemorialis præscriptio quæ dicatur.

50 Ius naturale & diuinum non immutantur per abusus.

51 Ius positiuum iuris naturalis repetitiuum, non naturale, sed positiuum dicitur.

52 Abstinendi beneficium esse prætorium non ciuilile.

53 Ius nouum per adiectionem, vel detractionem fit quoad particulam Solum additam, vel detractam.

54 Intell. l. ius ciuil. ff. de iust. & iur.

55 Ecclesiastica iurisdictio iustius exercenda, quàm profana.

56 Iustitia virtutum regina.

57 Ecclesiasticorũ iniustitia turpior, quàm profanorum.

58 Filius similis patri.

59 Generatum simile generanti.

60 Filia similis matri.

61 Deus dat omnem potestatem.

62 Operibus credendum.

63 Opera indicant auctorem.

64 Vtilitatis causa admissa non sunt ad contrarium conuertenda.

65 *Deus malum facere nequit.*
66 *Impossibilia sunt quæ turpia sunt.*
67 *Potentia mendax.*
68 *Dei omnipotentia.*
69 *Dei prouidentia mundus regitur.*
70 *Dei prouidentia mundus non solum in vniuersis, sed & in singulis regitur.*
71 *Populi vox Dei vox est.*
72 *Princeps iure naturali ciues ab omni læsione tueri tenetur.*
73 *Principum quanta esse debeat cura & prouidentia.*
74 *Lites à prouinciis ad curiam non reuocandæ.*
75 *Exceptio sæpe auget regulam.*
76 *Onera iniqua tollenda.*
77 *Præscribi iniqua nullo tempore possunt.*

CAPVT LI.

COLLIGITVR ex principali nostra conclusione, an valeant leges præscriptiones inducentes? Mouet quæstionem, quod vt principum, ita & legum imperium vt prosint non vt noceant datum creatúmque (vt suprà lib.1.cap.1.cum seq. millies admonuimus) fuit. iniquissimum autem est, & sic nociuum præscriptionis remedium, vt mox probabimus. ergo eæ leges nõ deberent valere. hac ergo occasione, & quia nostræ professioni dum de controuersiis illustribus & frequentibus agere profitemur, nulla quàm † præscriptionum materia aptior, aut accommodatior videtur, quia siue ad frequentem iudiciorum vsum respexeris, hac materia nihil vsitatius, vtpote quæ sit fere vnica spes, & probatio, & thesaurus omnium siue dominiorũ siue iurium mortalis generis, siue etiam regum, principum, Imperat. iura, statutúmque intueàris in sola præscriptione temporísque vetustate tanquàm in fidelissimo quodã thesauro ac ditissimo reposita inuenis, vt propè edocebimur. ideò hanc materiam per hũc secundũ librum peragemus, non tamen eo animo vt longiores aliorum de hac re commentarios huc transcribere (nostrorũ more) velimus, sed vt circa ea duntaxat versemur, quæ ab aliis vel prætermissa, vel parum fœliciter aut minus dilucidè tradita inuenimus.

1 *Præscriptionũ materia summi momẽti est.*

2 *Præscr. materia principiis seu elementis constitit.*

Porro † vt rerum natura in quatuor constitit elementis, ita & vsucapionum, præscriptionúmve natura, & tota materia in quatuor nititur ceu elementis & principiis, scilicet in possessione, traditione, titulo, & bona fide. ea autem quatuor elementa eleganter Philosophi iidémque vates modulati sunt:

Vnde Ouid. lib.15. Metamorph. sic cecinit:

3 *Mũdus cõstat, quatuor elemẽtis.*

† *Quatuor æternus genitalia corpora mundus*
Continet, ex illis duo sunt onerosa, suóque
Pondere in inferius tellus, atque vnda feruntur:
Et totidem grauitate carent, nulloq; premente
Alia petunt, aër atque aëre purior Ignis.

Idem lib.1. Fastorum:

Altum petit flamma, propior locus aëra cœpit:
Sederunt medio terra, fretúmq; loco.

Manilius lib.1. astronom.

Ignis in æthereas volucer se transtulit auras.
Summáque complexus stellantis culmina cœli

Flam-

Flammarum vallo naturæ mœnia fecit:
Proximus in tenueis descendit spiritus auras,
Aëraq; extendit medium per inania mundi:
Ignem flatus alit, vicinus subditus astris.
Tertia sors vndas strauit, flatúsque natantes
Æquore perfudit toto nascentia ponto,
Vt liquor exhalet tenuis, vtq; euomat auras,
Aëraq; ex ipso ducentem semina pascat.
Vltima subsedit glomerato pondere tellus.

Quòd autem omnes præscriptiones in quatuor veluti elementis & principis seu principiis consistant, hoc est, in possessione, traditione, titulo, bona fide, id vt notissimum est (per l. vnic. in princ. C. de vsuc. transfor. in prin. Inst. de vsucap. cum mille similibus, infrà allegandis) ita quoque longissimum esse constat, vt edocebimur per totam secundam, tertiam & quartã partem huius præscriptionum tractatus, qui sex partibus constabit. 4 *Diuisio huius tractatus.*

Prima continebit decem quæstiones, quæ vtpote ad totam materiam communes faciliores reddent eorum omnium, quæ dicenda sunt, cognitionem.

Altera ad possessionem & traditionem rerum præscribendarum pertinebit.

Tertia titulum spectabit.

Quarta bonam ad fidem adspirabit.

Quinta res, quæ prescribi possunt, quæve non possunt, captabit.

Vltima eos casus remissiuè, qui ad præscriptionis rescissionem pertinere videntur complexa, finem huic præscriptionum tractatui imponet.

Verùm istarũ partium singulæ in reliquarum materiam & veluti possessionem non poterunt non inferre pedem, ad id cogente materiarum affinitate, eo quòd ipsis quoque primis elementis, vt quotidiè & incessanter contingat, summus ille rerum opifex & parens Deus ordinauit. Vnde Ouidius lib. 15. Metamor. sic philosophatus est: 5 *Elementa inuicẽ cõuertuntur.*

Quæ quanquam spacio distent, tamen omnia fiunt
Ex ipsis, & in ipsa cadunt: resolutáque tellus
In liquidas rarescit aquas: tenuatur in auras,
Aëráque humor alit, dempto quoque pondere rursus.
In superos aër tenuissimus emicat ignes.
Inde retro redeunt, idémque retexitur ordo.
Ignis enim densum spissatus in aëra transit,
Hinc in aquas, tellus glomerata cogitur vnda.

PRIMA PARS PRINCIPALIS.

In primis itaque videndum est, †quid sit vsucapio. Deinde vt differat à præscriptione, vel à consuetudine. Tertiò, quare fuerit introducta. Quartò quo iure recepta fuerit. Quintò an aduersa sit rationi & iuri ac æquitati naturali. Sextò, an præscriptio perimat vtramque obligationem tam ciuilem, quàm naturalem. Septimò, an dominium directum præscriptione acquiratur. Octauò, an obligatio ex delicto orta præscriptione perimatur. Nonò, an præscriptio impediat litis ingressum. Vltimò, an tẽpus perimat, an transferat ius nostrum. Quoad primum †vsucapio est acquisitio, vel ad- 6 *Diuisio partis primæ.* 7 *Definitio præscriptionũ & vsucapionum.*

iectio dominij per continuationem possessionis temporis lege definit, supple contingens. Ita ait Iureconsultus in *l.3.ff.de vsucap.* circa cuius definitionis tuitionem multus (iudice me) esse videtur Ioannes Imolensis *in d.l.3. & Felyn. & Philipp.Dec.in rub.de præscr. & nouissimi post alios in capit. possessor, de reg.iur.lib.6. Panorm. & alij in dicta rubric.* notant enim Iureconsultum, eò quòd ab effectu vsucapionem definierit, nec aduertunt Iureconsultis solenne esse, fuisseque semper, aut plerunque ita (Iuris disciplina id exigente) iurium materias definire, *vt in l.1.ff.de tutelis, in princip.Institut.eod.tit.in l.imperium.ff.de iurisdict.omnium iudicum.in l.1.ff.de testam. & in l.1.ff.de legibus. & tex.vulgo notus in l.legatum est.ff.de legat.2. l.legatum est.ff.de legat.1.§.legatum est.Institut.de legat.in princip.Instit.de oblig. in princip.Instit.de action.in princip. & alibi sæpè, vt nos tradidimus in tract. de succ.progressu.lib.1.in præfat.num.64 post Alphonsum Castr.de potest.legis pœnalis lib.1.cap.2.Cagnolus & alij in l.omnis definitio.ff. de reg.iur.* aliis ergo ociosis hanc quæstionem velitandam relinquamus, nobis autem sat superque esse debet ipsa Iureconsulti definitio, quam improbare nephas est. Et cum ea transit Franciscus Balbus, *de præscriptio.in prima parte, quæstione prima. Azo in summa. Cod. de vsucapion. pro emptor. ad princip. & alij.* & vide omninò quod dixi infrà cap.incip. quoad octauum est. in 8. quæstion.

8 *Præscriptio & vsucapio an differant inter se.*

†Quoad secundum vt vsucapio differat à præscriptione plerunque traditum est, vsucapionem ad mobilia, præscriptionem ad immobilia pertinere. *Ita Gloss.in l.secunda. ff.de vsucapio. Gloss. in princip. Institut. eodem titul.in verb.vsucapiantur. Gloss.decimasexta, quæst.3.* in summa. id quod procedit voce angustè sumpta. nam hi termini passim conuertuntur, vt per omnes ferè leges sub titulo ff.de vsucap. apparet, & differunt Baldus *in dict.1.part.quæst.3. Felynus & Decius, vbi suprà. & nouissimi in dict.capitul. possessor, ad princip.post Gloss.in l.tertia.ff.de vsucapio. Bald.in l.1. column.3. ver.nec puto. C.de seru.fugitiu. per Aret.in l.Pomponius.§.cum quis.ff. de acquir. possess.*

9 *Præscriptio quare introducta.*

Quoad †tertium, nempè quare vsucapio fuerit introducta, Respondet Iureconsultus in *l.1.ff.de vsucapion.* id admissum, ne rerum dominia in incerto essent, & ne lites essent immortales. *l.fin.ff.pro suo,* †néve domini perpetuo timore rerum suarum admittendarum cruciarentur. *l. cum notissimi, in princip.C.de præscription.triginta annorum, vt per Bald.in repet. l.primæ. in column.3.Cod.de emancipatio.liberorum. Bald.de præscr.parte prima, quæstion.quarta. Azo in summ.Cod.de vsucapio. pro emp. in princ.* Sed quonam modo deducitur lites fore immortales, dominiáque rerũ fore in incerto,

10 *Dominia essent in incerto cessãte præscriptione.*

si præceptiones inuentæ non fuissent? † Et sanè perspicuum id est, nam principio generis humani omnia erant in communi præsertim agri & campi, vt est vera & communis opinio, quam tenent Paulus Castrensis, *& alij in repet.l.ex hoc iure.ff.de iustit.& iure.* Vnd Horatius satyra 2. lib.2. sic

11 *Terrarũ dominiũ iure gentiũ primæuo erat in communi*

cecinit:

Nam propriæ telluris herum natura, neque illum,
Nec me, nec quenquam statuit, nos expulit ille:
Illum aut nequities, aut vafri inscitia iuris.

Et Virgilius lib.2. Georgicorum.

Ante Iouem nulli subigebant arua coloni:

Nec

Nec signare quidem aut partiri limite campum
Fas erat: in medium quærebant.

Et Seneca in Hippolyto:

——— Hoc equidem reor
Vixisse retro prima quos mistos deis
Profudit ætas: nullus hic auri fuit
Cæcus Cupido: nullus in campo sacer
Diuisit agros arbiter populis lapis.

Et hac habita ratione Statius sic canebat:

† *Omne homini natale solum.*

Eadem consideratione Ouid. lib. 1. Fast. canebat:

12 *Patria hominis est omne solum.*

Omne solum forti patria est, vt piscibus æquor:
Et volucri vacuo quidquid in orbe patet:

Nimirum eorum collectio erat quod vt volucres seu aereum genus in cœlo vel aere, vtq; squamea turba in æquore vel pŏto nihil propriũ habẽt præter vsum communem: ita & humanum genus in terris communem vsum non secus quàm reliqua animantia terrestria haberent, & præterea nihil, saltem quod ad ius proprietatis aut dominij in particulari attineret, & Ouid. lib. 6. Metamor. sic modulatus est:

13 *Communia sunt terra, aer, aqua.*

Quid prohibetis aquas? vsus communis aquarum est.
Nec solem proprium natura, nec aëra fecit:
Nec tenues vndas: ad publica munera veni.

Ista erant verba terræ aliquid terræ proprium cuiusquam esse vetantis, & omnia esse communia asserentis, *facit tex. in* §. *singulorum. Instituit. de rerum diuisione.*† quũ ergo tam inspecto iure naturali quàm iure gentiũ primæuo (quod similiter naturale ius appellatur, *vt suprà lib. 1. in præfa. nu.* 118. *diximus, & attigimus de succ. crea. lib. 1. in* §. 1. *num.* 2. *&* 41.) omnia essent communia præsertim omnes agri, campi, prædia, & reliqua immobilia, † superest, vt qui aliquid immobile suum esse duxerit, illud probare debeat, quia cõtra se habet præsumptionem iuris, cumq; is dicat quod ius olim erat commune degenerasse, ad seq; solum in particulari pertinere cœpisse, id probare necesse habet, cùm talis assertio in facto cõsistat, quod non præsumitur nisi probetur. *l. in bello.* § *fictæ. ff. de capt. l. si emancipati.* ibi, req; emancipatum probatũ fuerit, *vbi notat Iaſ. C. de collat.* † & id factum non solùm probari oportet, sed etiam ea probatio, si remouerimus vsum præscriptionum, esset penè impossibilis, nisi quis ostenderet testamentum primi parentis Adami, quo quodpiam fortè prædiũ aut prædia sibi relicta fuisse appareret. aliter enim etsi probet se emisse, parum iuuat cùm per hoc non appareat an venditor dominus fuisset, nec potuerit vendens pluris iuris in emptorẽ transferre quàm ipse haberet. *l. nemo plus. ff. de reg. iur. c. nemo potest plus. eod. tit. lib. 6. l. traditio. ff. de acqui. rerum domi.* quinimmò etsi (vt ioci causa id dixerimus) Adami testamentum ostenderet, nihil iuuaret, quia se ab Adamo magis descendere quàm reliquos homines probare non posset, vt interea omittam tam antiquum instrumentũ authenticum esse probari non posse, & ita in specie quod dominium immobilium probari sit improbabile, nisi per præscriptionem, tenent, licet non ita dilucidè probent. *Glo. in l. cum res. C. de probat.* quam sequuntur communiter Doctores, ibi, *vt tradit Nicolaus Boërius decisione* 47. *alia insuper ex dicto*

14 *Iusgentium primæuum appellatur naturale.*

15 *Terræ dominium nõ præsumitur nisi probetur.*

16 *Terræ dominiũ probari nisi præscriptione non potest.*

num.25. Paulus Castrensis & Iacobinus de sancto Georgio in l. si quis seruo. C.de fiurtis. Alex. consil.4. colum.2. libro 2. Dynus Barthol. Alberic. Paulus Castr.& alij,præsertim Alexa.in l.si sic.§.1 ff.delegat.Idem Alexand.consil. 180.col.4.lib.7.& consil.71.col.1.lib.1.

17 *Dominium vt probetur.*

Hinc † est, quod licet quis probet se habere alicuius rei possessionem cum legitimo titulo, sicq; tanquam dominum fructus illius rei nomine,& sibimet, non etiam alteri percipere, adhuc non intelligitur se dominum sufficienter probasse,*vt sentiunt Gloss. d.l.cum res,& omnes illi quos s.allegauimus. sentit Glo.in l.7.C.de probat. Bald.in sua praxi.tit.de extraord.q.1. & Boërius,vbi s.nu.2.vers.sed glo.* Id quod procedit quãdo dominium deducitur in iudicium per modũ actionis & principaliter,quale est in rei vendicatione, in qua dominium venit probandũ principaliter. *l.1. C.de alien. iudi.mu.cau facta l.1.ff.eo.tit.l.doce ancillam.C.de rei vend.* nam etsi probarẽ contra possidentem,me ab hinc annos fortè duos fundum,de quo lis erat, per quadriennium possedisse, fructusq; ipsius vt dominum percepisse,reliquaq; omnia vt verum dominum,&, quæ à dominis fieri solent, egisse, adhuc contra illum possessorem minimè obtinerẽ. Cæterùm si non principaliter,sed incidenter tandem dominium deduceretur in iudicium, tunc is modus probationis sufficeret ad inducendam dominij probationem, vt est recepta opinio in locis mox referendis.

18 *Probatio leuior sufficit in incidentibus.*

† Vnde si domum tuam domui meæ seruitutem debere dicebam,& ostendi legitimum titulum istius domus,quam esse dicebam,meq; eam possidere,eáque vti & frui non secus quàm veris dominis solenne est, edocui: tunc sufficienter dominum me esse videor probasse, vnde si huic domui domum tuam seruitutem debuisse ostendatur,legitimè obtinebo,& is esse solet frequentissimus aduocatorum vsus allegantium,quem cum legitimo titulo aliquam rem tenuisse & possedisse,ciúsque fructus tanquam verum dominum percepisse, reliquáque omnia egisse, quæ à veris dominis fieri solent. nam per hoc intelligitur dominium præsumptiuè probatum, non aliter quàm præsumptiuè fatuus ex ineptis dictis, vel factis quis probatur, *vt tenuerunt Gloss.in l.pen.verbo,amoueri.ff.de condit.instit.& ibi Bald.Ange.& Paul.Castrens.Bart.Bal.Paul.Castrens.& alij in l.Titia,per text.ibi. ff.de solut.est text.melior de iure secundum Nicol.Boër.d.decisio.47. num.1.in l.filius fam.§.idem principes.ff.de leg.1.Barbat. consil.50.num.12.lib.1. Iacob. de Arena,& Bart.in l.penult. Anton.But.& Abb.Siculus in cap.cùm ad sedem,de restit.spol.Innocen.in c.illud,de præsump.Bart.cons.110.quidam Masiolus.Idem Bart.in quæst.incip. mulier habens amplum patrimonium. col. penult.glos.1.l.sicuti.§.si quaratur.ff.si seruitus vendicetur. Gloss.iuncta textui in l.1 ff.fam.ercis.& ibi Florianus tradit Raph.Cum.consil.150.ad fin. Per Philip.Corn.consil.48.lib.3. Andreas Barb.cons.8.lib.1. Alexan. consil.4.lib.2. Idem consil.103.num.10.lib.7.Ias.post Bart.ibi in l.si prius. ff.de op.no.num.& plenè per Boër.vbi suprà,& Corne.consil.19.lib.2.Idem Corneus cons.24.lib.4. & Bald. in l.non ignorat.col.6. C.qui accus. non poss.facit.l. & quæ nondum sunt.§.1 ff.de pign. tenet Romanus consil.24. circa propositum. & Barthol.Sozinus consil.106.in causa.colum.4.lib.2.*ratio differentiæ inter hanc speciem & superiorem ea est, quod quando dominij probatio deducitur incidenter in iudicium, cùm aliud principaliter ageretur, par est, vt non tam exacta probatio postuletur, quàm si principaliter deduceretur & desideraretur.cùm

tur. cùm & ea res leuioris sit præiudicij, & alter is bis oneraretur in probatione, si teneretur ex integro probare, & domum vicini seruitutem alteri domui debere. & præterea ex integro probare, quòd ea domus, cui talis seruitus debebatur, sua erat. facit pro hac ratione *l. ille à quo. §. si de testamento. ff. ad Treb. l. Titia. §. qui inuita. ff. de leg. 2.*

19 *Dominium plenè probatur per præscrip.*

Cæterùm † si cum eo legitimo titulo probaui possessionem longi temporis, tunc sufficienter probatū est dominium, etiam si in iudicium deduceretur principaliter, quia iam præscriptum intelligeretur: & hæc est vtilitas præscriptionum (qua æquius aut consultius nihil vnquam excogitari potuit) *ita tenet Gloss. in d. l. cùm res. C. de probat.* & est communis opinio Doctorum, quos suprà allegauimus. † Idem foret si nullum titulum probarem, si tamen longissimi temporis possessionem probaui, quasi ea temporis adiectio suppleat tituli defectum: *vt in l. si quis emptionis. §. 1. & l. cùm notissimi. in prin. & l. sicut. l. omne. C. de præscrip. triginta annorum, vt est communis opin. Bald. vbi suprà, & aliorum, quos suprà retulimus, tradit etiam Boër. vbi suprà num. 9. cum seq.*

20 *Titulus supletur adiectione temporis.*

Hactenus de dominij probatione in rebus soli, & etiam in rebus mobilibus regulariter, † sunt tamen plures species, in quibus circa inuentum præscriptionis probatur dominium in rebus mobilibus. quid enim si quis tabulam depinxit, *iuxta. §. si quis in aliena tabula. Institut. de rerum diuin.* aut melle mulsum ex vuis & melle fecit, aut librum scripsit, & similia. certè in his speciebus & similibus facilè est dominium probare. Item idem est in rebus se mouentibus, quale est, si quis feram cepit, aut arméta, aut pecudes, aut quadrupedes, quę anteà nullius in bonis vel fuissent, vel iam esse desiissent, *vt in §. feræ, & per totum titulum Institut. de rerum diuin. præsertim in §. singulorum, cum sequent. vsque ad finem tituli. & l. adeò. per totam l. 1. 2. & 3. l. naturalem. ff. de acquir. rerum domin.* Idem in iuribus & actionibus, nam probatur contractus obligatione, probatur nobis id de quo agitur deberi, † nec dubium est, quia etiam istarum rerum dicatur esse dominium, *l. qui vsumfructum. ff. si vsusfruct. per l. fin. ad medium. C. de præscrip. longi temporis, & de quadruplici dominiorum differentia differit Bald. in l. in rebus. C. de iure dot. colum. 2. & Boërius d. decisione. 42. nu. 4. & plenius per nos de succ. progessu lib. 1. in præfa. nu. 176. cum seq.*

21 *Dominium sine præscriptione probatur in actionibus, & in rebus mobilibus.*

22 *Dominium cadit in iuribus & in corporalib.*

Quoad quartum, nempe, † quo iure fuerit inducta vsucapio, vel præscriptio, omnes omninò admittunt mero iure ciuili receptam fuisse. *ita Azo in summa C. de vsucap. pro empt. ad princip. Baldus in repetition. l. 1. colum. 3. C. de emancipat. liberorum. Franciscus Balbus de præscrip. part. 1. q. 4. Bart. in l. nemo potest. colum. 4. versi. quærit Dynus. ff. de legat. 1. Philippus Decius in cap. quæ in ecclesiarum. num. 26. de constit. Aymon Cravet. & antiq. temporum part. 1. num. 49. per eundem Decium consilio 269. num. 7. Idem Decius consil. 202. num. 2. Bald. in l. fin. colum. 2. C. sententiam rescindi non posse. Angelus in l. Lucius. ff. de euictionibus. Paulus Castrensis in l. 1. ff. de testament. Alexand. in l. Gallus. §. & quid si tantùm. numero 27. ff. de liber. & posthum. Panormitan. consil. 84. videtur. 1. libro 1. Gloss. quam ibi omnes sequuntur in l. ex hoc iure. ff. de iust. & iur. Baldus in authentic. ad hæc. columna 3. Cod. de vsur. Angel. in repet. l. 1. colum. 19. C. de iudi.* † Ideò dicunt, quòd præscriptio vtpotę ciuile inuentum obligationem naturalem nequit perimere, quod & firmant Barthol. & Paulus Castrens. *in l. finali. §. 1. ff. rem ratam haberi.*

23 *Præscriptiones sunt iuris ciuilis.*

24 *Obligatio naturalis an perimatur præscriptione.*

Corn. cons.251. in hac consultatione. colum.2.lib.3. Idem Cornel.consil.176. ad euidentiam.col.pen.lib.1. Ant.But.Ioan.Imol.Panorm. & Feli.in c.ad aures, de præscript. Ioan.And.in c.possessor, vbi Philipp.Franc. & noui. de regulis iuris.Franc.Bald.vbi suprà.2.part.3.princ.q.10.& in part.1.quæst.6.& Ioan. Oroscius & notissimi sequuntur d.Glos.l.ex hoc iure.ff.de iust.& iur.eámque Gloss. sequuntur alij quamplures, quos allegauimus de succes.crea.lib.1.§.1. num.1.versi.vltima fuit opin.Hinc † dixit Bald.in rep.d.l.1.col.3. C.de emancip.liber. quòd si ius ciuile non foret, præscriptiones aut vsucapiones minimè forent, quem sequitur Francisc.Bald.in d.q.4. † Hinc etiam dixit Philip. Decius *in d.c.quæ in Ecclesiarum, num.26.* dominiũ præscriptione quæsitum cùm sit iuris ciuilis tolli nobis posse per principẽ, id quod improbabimus (annuente Deo) in secundo Tomo harum controuersiarum, qui inscribitur sub titulo controuer.vsu frequentium.c.1.nu.15.ibi enim ostendemus, etiam dominium iuris ciuilis tolli nobis per principem non magis posse, quàm dominiũ iuris naturalis, nisi ob bonũ publicum. Deniq; cùm præscriptiones & vsucapiones sint iuris ciuilis adeò, vt si ius ciuile non esset ipsæ minimè fuissent, vt iam edocti sumus, *& probat l.1.& l.3.ff.de vsucap.* Et ideò † præscriptio longissimi temporis triginta vel quadraginta annorum non erat cognita nec inuenta iure ff. vt est vera & cõmunis opinio, quam tenent Gloss. *in l.qui occidit, in prin.verb.amiss.ff.ad l.Aquil. Gloss.& Doct. qui cum ea simpliciter transeunt in l.Iulianus.ff.ex quib. caus.maiores. Bart.in l.tutor rerum.in fin.ff.de admi.totorum. Bald.in l.eum qui.§.in hac.ff. de public. Idem Bal in l.si ego.§.partus.eodem tit. Francisc.Balb.de præscript. in 2.part.3.partis princip.quæst.12.num.12.versi.sed dubitatur. Bald.in l.nihil. C.de vsucap.pro hærede. Gloss.cum qua transeunt communiter Doctores ibi in princip. Instit.de perpet.& temp.actio. Alexand.in l.Pomponius.§.cùm quis. num.21 ff.de acquirend.possess. Et ibi Iaso.num.22. Felin.in cap.de quarta. numero 34.de præscript. Barthol.in l.fin.in fin.ff.rem ratam haberi. Aries Pinellus de bonis maternis in authent.nisi tricennale, in princip. Bartholomæus Socin.consil.203.column.2.in fin.lib.2. Episcopus ciui.Roder. in c.possessor, de regulis iuris.lib.6.part.2.§.9.num.4* Cùm (inquam) † omnis præscriptio & vsucapio sit merum inuentum iuris ciuilis, consequẽs est, vt subditos duntaxat liget, & comprehendat illius illarúmve regionum, vbi tale ius ciuile seruatur, *iuxta l.omnes populi.ff.de iust.& iure.§.sed naturalia. Instit.de iure nat.l.ius ciuile.ff.de iust.& iur.l.fin.vbi plenè in simili per omnes Doctores.ff. de iurisdict.omnium iud.* sicq; si inter reges aut populos liberos, qui non recognoscerent superiorem, in temporalibus lis esset, cessaret materia præscriptionum, non secus quàm si re vera scripta, aut inuenta nunquam fuisset, quia ius ciuile vnius principis aut populi liberi alterum principem aut populum liberum non tenet, sed ius tantùm naturale & gentium inter eos seruandum est. Et secundum tale ius ciuile iudicandum esset. nam si princeps legibus populi sui solutus esse dicitur. *l.princeps legibus.ff.de legibus.* quantò magis solutus esse dicetur legibus alterius principis vel populi. † Id quod nullus modò sanus negat aut negauit vnquã, quod adeò verum est, vt princeps cum subdito contrahendo non obligatur ciuiliter, sed tantùm naturaliter, quia iuri tantùm naturæ, & gentium non etiam iuri ciuili subiacere intelligitur, *vt tradit eleganter Baldus. in d.l.princeps.ff.de legibus. Idem Bald.in l.1.ad prin.ff.de const.princ. Idem Bald.& communiter omnes Doct.in*

25 *Præscriptiones nunquã fuissent, si ius ciuile non esset.*

26 *Dominium præscriptione quæsitũ, an princeps adimat.*

27 *Præscript. 30. annorũ iure ff. non erat cognita.*

28 *Præscriptiones non tenent extraneos à iurisdictione principes aut priuatos.*

29 *Princeps cũ subdito cõtrahẽdo nõ obligatur ciuiliter, sed solùm naturaliter, sed ea nat. obl. efficax omninò est.*

Doct. in l. 1. ff. de pactis. Idem Bald. in l. fin. C de transact. & in l. si aquam. columna 6. C. de seruit. & aqua. plenè per Doct. in c. 1. de const. Alex. consil. vltim. clementissimi. col. 7. lib. 4. Bald. in c. 1. § fin. qui feudum dare possunt. quod ita tamen intelligendum est, vt ea obligatio naturalis, qua princeps ex cõtractu suo vel conuentione cum subdito, vel cum altero principe celebrato tenetur, tam efficax sit, quàm foret si esset ciuilis simul & naturalis, vel si ius ciuile nunquam vllibi scriptum aut inuentum esset. *Ita Anton. Butrius colum. penult. & ibi alij omnes in c. quæ in Ecclesiarum, de constit. & ibi Abb. colum. pen. Bal. in c. 2. colum. fin. de noua forma fidel. in feud. Fernandus Loazes in consil. pro Marchi. de Velez. dub. 1. pag. 34. num. 23.* Sicque † principes inter se, vel populi liberi inter se semper & sunt & esse videntur, ac fuisse quasi in terminis *l. 2. ad princip. ff. de orig. iur. l. 1. ff. de pact. l. 1. ff. de constit. pecun. cum simil.* vt inter eos ius solum naturale & gentium non etiam ciuile in consideratione sit, non magis quàm si scriptum aut inuentũ nunquam fuisset. nam & idem esset (quod plus est) † si res ageretur inter principem & vnum hominem priuatum, qui tamẽ sibi subditus non esset. † Et ideò peregrinus nec testamentum facere debet, secundum nostri iuris regulas, sed secundum simplicitatem iurisgentium, *vt diximus de succ. progressu lib. 1. sub tit. qui testam. fac. poss. num. 124.* nec ex testamento alicuius ciuis nostri capere potest, quia vt nostro iuri subiectus non est, ita etiam non gaudet beneficiis nostri iuris ciuilis, *vt ibidem docuimus sub titulo, qui ex testamen. cape. poss. num. 6. cum sequen. per l. 1. cum ibi not. C. de hæred. instit. l. sed si hac. §. pœnam, in verb. peregrinitatem. ff. de in ius voc.* Quinimò idem foret, si inter duos homines priuatos, exteros tamen (hoc est, qui essent diuersarum iurisdictionũ, puta vnus Hispanus, alter Gallus) res ageretur, nã & tunc ius tantùm naturale & gentium inter eos seruaretur, non etiam ius ciuile alterutrius ex illis prouinciis † (cùm constet regem Hispaniaram etiam de iure non subesse Imperatori. 63. distinct. c. Adrianus, vbi Gloss. & reliqui. Idémque in rege Galliarum saltem de facto, *vt lib. præced. plenius tradidimus. c. 22. nu. 11. cum sequen.*) † secundum quæ licet regulariter non valeat emptio & venditio sine precio, nec locatio & conductio sine mercede certa, nec contractus emphyteusis sine scriptura, nec stipulatio sine verbis, *vt in princip. Instit. de empt. & vend. & in princ. Instit. de locatione & cond. l. 1. in prin. ff. de verb. oblig. in prin. Instit. eod. tit. l. 1. 2. & 3. cum ibi not. C. de iur. emphyt.* tamen inter exteros principes, vel inter exteros populos superiorem non recognoscentes, vel inter exteros homines priuatos, vel inter vnum principem, populúmve liberum & ciuẽ ei subiectum, & emptio venditióve sine precio, & locatio & conductio sine mercede certa, & stipulatio sine verbis, & emphyteusis sine scriptura valerẽt, non tam in vim eorum cõtractuum formaliter, quàm in vim nudæ genericæ iurisque gentiũ conuentionis, quæ tamẽ plenum effectum & executionem sortiretur, non secus, quàm id fieret, si ius ciuile scriptum aut inuentum nunquam fuisset, *iuxta l. 2. in princ. cum § sequen. ff. de origin. iuris.* † quæ omnia in contractibus legatorum principum (quos vulgo ambasciatores appellamus) qui celebrarentur in prouinciis suarum legationum, procederent, *vt plenius egimus in præfat. lib. 1. de succ. progressu. col. pen. & in locis duobus, de quibus iam meminimus.* † In omnibus ergo his speciebus & similibus, quemadmodum cessat ius ciuile quoad omnes contractus, conuentiones, reliquásque

30 *Principes aut populi liberi inter se iure nat. & gent. nõ ciuili ligantur.*

31 *Ius ciuile non ligat principes aut extraneos à iurisdictione.*

32 *Peregrinus expers testandi actiuè & passiuè.*

33 *Hispaniæ etiam de iure nõ subest imperio.*

34 *Contractus sunt informes inter extraneos à iurisdictione populos, principes, priuatósque homines, inter quos omnes nudæ conuẽtiones & nat. obl. efficaces sunt.*

35 *Ambasciatores iure nat. & gẽt. non ciuili tuentur.*

36 *Præscript.*

& iura ciuilia cessãt in extraneis, populis, principibus, priuatis hominibus.

humanas actiones, ita quoque & quoad præscriptiones cessare in cõperto esse debet, quandoquidem præscriptionum inuentum merè ciuile est, & ciuilissimum, vt iam edocti sumus, quę omnia eò potissimùm nomine notanda sunt, quòd nullibi sic declarata inuenio, suntq; addenda ad illos 28. casus, in quibus cessat præscriptio, *de quibus per Franciscum Balb. de præscript. q. 6. part. prin.*

37 *Hispanorũ Regum ius quoad ecclesiastica.*

Hinc colligebam expeditum fixum atque indubitatum haberi debere † potetissimo Hispaniarum Regi, & domino nostro etiam hodie integrũ saluumq; esse ius & facultatẽ conferẽdi omnes archiepiscopatus, episcopatus, præbendas, dignitates, personatus, rectorias, beneficiáque omnia ecclesiasticis personis per vniuersam Hispaniam, non secus quàm olim neque id ius vlla ex parte præscriptionis, consuetudinis, vel alia quauis ratione, aut occasione immutatum, debilitatum aut diminutum videri, non magis quàm olim foret ac fuisset. nam cùm sit non minus vera, quàm receptissima omnium sententia, Hispaniarum regem ac regnum nullũ in temporalibus superiorem recognoscere. *Gloss. in d. c. Adrianus. 63. distinct. diximus plenè suprà c. 22. nume. 11. cumq; sequent.* † cumq; Hispaniarum rex ex

38 *Patronat⁹ iura iustius concedũtur terræ ab infidelib. debellatæ causa quàm dotationis causa.*

receptissima omnium sententia habeat legitimum ius patronatus in omnibus Hispaniarum ecclesiis, eò quòd eam prouinciam eripuit, liberauitque à manu infidelium (quæ causa ex mente Doctorũ communiter longè iustior est, quàm causa ecclesiæ dotationis) *vt in lib. præcedendi. cap. 12. nu. 14. cum præced. & sequen. disseruimus*, consequens fit, vt id ius patro. semel sibi competens per temporis aut præscriptionis interuentum perire non potuerit, aut vlla ex parte eneruari, quandoquidem præscriptionũ inuentum & ciuilissimum esse, & sic inter exteros Principes, Reges, Imperatores, populos aut ciues locum non habere fusè edocti sumus, & non solùm tales ecclesias Hispaniarum Rex conferre potest, hoc est, eligere vel nominare personas ad eas dignitates, beneficia, episcopatus, rectorias, personatus, archiepiscopatus, & similia, non solùm (inquam) id ex definitione sacrorum canonum, & ex doctorum sententiis, & ex legibus Hispaniarum licere sibi appareat, sed etiam id per sacrum Concilium Toletanum 12. can. & c. 6. sancitum est, & stabilitum in hæc verba:

Illud quoque decernendum nobis occurrit, quòd in quibusdam ciuitatibus, decedentibus episcopis propriis, dum differtur diu ordinatio successoris, non minima creatur officiorum diuinorum offensio. Vnde placuit omnibus (saluo priuilegio vniuscuiusque prouinciæ) vt licitum maneat deinceps Toletano Pontifici, quoscunque regalis potestas elegerit, & iam dicti Toletani Pontificis iudicium dignos esse probauerit, in quibuslibet prouinciis præficere præsules, & decedentibus episcopis eligere successores, sic tamẽ vt quisquis ille fuerit ordinatus post ordinationis suæ tempus infra trium mensium spacium proprij Metropolitani præsentiam visurus accedat, qualiter eius authoritate vel disciplina instructus condignè susceptæ sedis gubernacula teneat, quòd si per desidiam aut neglectum quilibet constituti temporis metas excesserit, excommunicetur, hanc quoque definitionis formulam sicut de episcopis, ita de cæteris rectoribus placuit obseruandam.

Sed & idem expressum est in ca. cùm longe. 63 distinct. neq; ad rem pertinet, quòd id ius etsi in vsu sit fueritque semper quoad archiepiscopatus, & episco-

& epiſcopatus,& nonnullas Abbatias Hiſpaniarum,tamen quoad reliquas dignitates eccleſiarum cathedralium , & quoad reliqua beneficia non ex integro id in vſu nũc eſt,† nec dubium eſt,quin iuri canonico omnes principes Chriſtiani ſubeſſe videantur,vnde iuris canonici præſcriptiones cõtra eos eorúmque regna videntur poſſe locum habere, in iis rebus & materiis,quæ ſubſunt iuriſdictioni eccleſiaſticæ,qualis eſt materia beneficiorum,vt habetur ferè per omnes *in c.1.& in c.eccleſia ſanctæ Mariæ,& in c. quæ in eccleſiarum,de conſtit.& in c.cùm non liceat,de præſcript.*

39 *Iuri canonico ſubſunt omnes Chriſtiani.*

Nam ad perfectam huius rei cognitionem præfari oportet non eſſe ſolum aut ſimplex ius patronatus id , quod habent Hiſpaniarum reges in talium beneficiorum collatione ſeu nominatione , neque ex ſola iuris canonici conceſſione, ſed potiſſimùm ex ipſomet iure regali , & ſic ex iure naturali. cùm enim regna & principatus fuerint iure naturali, vel gentium etiam primæuo creati ad meram ciuium vtilitatem,*vt pleniſſimè oſtendimus ſuprà lib.præced.c.1.& 2.& id ornauimus tam per totum illum librum,quàm per totum etiam iſtum,& præſertim in d.c.1.num.25.& cap.21.num.8.in d.lib. præced.*

† Cúmque homines à ſuis negotiis & prouinciis auocari longius peregréque proficiſci , peragrare & peregrinari noxium vehementer ſit,vt & patet ad ſenſum, *& probat l.4.cum ſequen.ff.quemadm.teſta.aperi.* ſupereſt, vt ad regale officium,munus & tuitionem pertinere intelligatur proſpicere ac efficere, ne ſubditi talem incommoditatem patiantur, per quam negotiorum ſuorum cauſa peregrè à regione ſua,liberis,vxoribus,domibus, rebus,negotiisq; ſuis domeſticis deſertis proficiſci cogantur,id quod eueniret,ſi ab Hiſpania ad Romam vſque vrbem penetrare paſſim cogerẽtur, beneficiorum,dignitatum,epiſcopatuum,archiepiſcopatuúmve cauſa,aut litium fortè occaſione,& cùm talem incommoditatem homines pati aduerſetur naturali rationi & iuri naturali. † Neque per leges poſitiuas,ciuiles aut canonicas id induci poſſet,neque per conſuetudines,quę magis viderentur & iuſtius dicerentur morum corruptelę,quàm mores præſcripti: *argum.l.1.& 2.ff.de legib.cap.erit autem lex.5.diſtinct.l.de quibus,cum multis legibus ſequen.ff.de legibus*,cùm edocent,leges & conſuetudines irrationabiles aut nociuas nõ valere, id quod pleniùs diſſeruimus *de ſucceſſ.progreſſu in præfat.num.93.& ſuprà libro præced.cap.31.num.38.& cap.30.num.1.& num.3.* vnde leges ferre ad publicam vtilitatem, vt principis eſt,ita eas ferre ad propriam legiſlatoris vtilitatem, præſertim cum læſione ſubditorũ, tyranni eſt, *vt d.c.30.num.2.diſſeruimus.*& omnis lex,quæcunque ſit, vtilis ſi non eſt,vix eſſe poteſt,vt deſinat nocere,vt d.lib.c.29.num.22.non parũ vtiliter oſtendimus. & ibi etiam num. 20. oſtendimus , legem humanam non aliter valere , quàm ſi à lege naturali aut diuina deriuetur. ſicq; vtilis & æqua ſit,& aliquid eod lib. c.26.num.29. quæ omnia non ſolùm comprobantur ex iis,quæ ſuprà lib.1.c.1.& 2.tradidimus, edocentes,legũ principúmque imperium ad meram ciuium vtilitatem pertinere , ita vt quidquid à principe vel à lege iuſſum,præceptum,ſancitúmve fuerit,ſi ciuium vtilitati aduerſetur , nullius momenti ſit, quaſi egredi videatur terminos mãdati,commiſſionis,regni,principatus, ſed etiã hoc idem comprobatur ex omnibus, quæ per totũ hunc librum & præcedentem pleniſſimè diſſeruimus,quia quaſi ex illo primo elemento & fonte reliqua omnia deriua-

40 *Homines à ſuis negotiis & prouinciis auocari neceſſitate nõ cogẽte noxiũ, & contra naturalem iuſtitiã eſt.*

41 *Iura poſitiua aut conſuetudines inducere non poſſunt, q̃ iuſtitiæ naturali aduerſatur.*

uimus. Nec dubium est, quin quod lege aut consuetudine induci non potest, quia irrationabile vel noxium, id per præscriptionē etiam immemorialem recipi longè minus possit, quia talis præscriptio, etsi reliquis præscriptionibus potentior videatur, tamen ad summum id assequi potuit, vt legis vim habere videretur. *l.1.§.fin.l.2.in princ.ff.de aqua plu.arcenda.l.1.§. ductus aquæ.ff.de aqua quotid.& æstiua.* is ergo vigor legis interpretatiuus fortior esse non potest, quàm ipsamet vera, expressa & certa lex, quinimò vix est, vt ei æquetur. *l.filio quem.ff.de lib.& posthum.l.si quis posthumos, in princ.eodem tit.* ergo quod lege expressa introduci non potest, id longè minus per legem tacitam induci admittive poterit, qualis est cōsuetudo iuxta d.l. de quibus, cum multis sequent. ff. de legib. & qualis est præscriptio etiam temporis, cuius initij memoria nō est, vt proximè diximus. † Et denique quærere legem, vbi naturaliter sentimus, nihil aliud est secundum Philosophum, quàm infirmitas intellectus, nec vllus tam demens aut tam rerum inexpertus erit, qui non videat Reipub. regnóque Hispaniarum non noxium modò, verùm nocentissimum esse, si ad lites expediendas, vel ad beneficia ecclesiastica, episcopatus, archiepiscopatus, dignitates, præbendásve Romam semper passimq; adeundum esset, id quod cum nostro magno malo experti sumus, † estque tam notorium, vt omnem speciem probationis facilè superet. notorietatis enim talis est vis, *vt plenè diximus suprà lib.1.c.22.& c.21.text.in l.si adulterium cum incestu.§.adem Pollioni.ff. ad legem Iuliam, de adulter.* & denique in hac ingenti læsione, quæ ex tam longa & periculosa nauigatione & itineratione causatur, *nititur text.in d. concilio Toletano.12.cau.6.& d.c.cum longè.63.distinct.* † sicque cùm ea ratio sit tam naturalis & vera, contrarium eius fieri minimè aliquando, aut vnquam poterit: *argum.§.sed naturalia. Instit. de iure nat. l.omnes populi.ff. de iustitia & iur. Bald.per text.ibi in l.fin.ff.de hæred.instit. Idem Bald.in l. his solis.per text.ibi.C.de reuo.dona. Pet.Philipp.Corn. Alex.Dec.& alij per text.ibi in l.humanitatis.C.de impub. Iaſ.Purpuratus, & alij per text.ibi in l. fin.C.de pact.*

† Denique nauigare etiam impossibile reputatur, nedum nimis difficile, neque quicquam est, quod magis ipsi naturæ aduersum, pugnans, contrarium esse intelligatur, quàm nauigatio, vt plenè ostendimus suprà lib.1. c.20. vbi etiam docemur, nauigationem horridam esse, tristissimam, periculosissimam adeò, vt nauigantes inter mortuos, an inter viuos sint connumerandi, non satis certum sit. sicq; ad Romam ab Hispania per æquora transuolare durissimum, nocētissimum & ab omni iustitia & ratione prorsus alienum esset, vt homines à iure compellerentur. Id enim non ius, sed summa iniuria esset, rursus per terram eundi nullus patet aditus: nam vt interea omittam longitudinem itineris, magnitudinem laboris, & expensarū periculum, insidiasque latronum, & cætera id genus, (quæ omnia omnibus notiora sunt, quàm vlla relatione egeant.) Adest etiā id impedimentū, quòd omnes Galliæ penetrandæ sunt, nec aliàs patet iter, via aut semita vllaſicq; penetratio est impossibilis, nisi ex Galliarum principis cōcessione, quæ reputatur impossibilis. *l.apud Iulianum.§.constat.vbi multa per Alex. & Iaſ.post alios.ff.de legatis primo.* Ergò † cum nimis difficilia pro impossibilibus habeantur, *vt ibi est communis opinio Alexan.Iason.& aliorum per text. vbi Hieronymus Cagno.in l.impossibilium.ff.de regulis iuris. Claudius*

42 *Intellectus infirmitas est quærere legem, ibi naturaliter entimus.*

43 *Notorietas super omne genus probationis.*

44 *Iustitia naturalis est immutabilis.*

45 *Nauigatio impossibilis ferè & noxia reputatur,*

46 *Impossibile reputatur, quod est nimis difficile*

Aquens,

Aquens, in l. Gallus. § instituens, colum. 1 ff. de liberis & posthumis. Georgius Natanus in clemen. sæpè, in principio. nu. 4. de verborum significat. Barto. Soci. in l. quidam relegatus. not. fin. ff. de rebus dubi. superest vt Hispani pro rebus suprà memoratis Romam petere non sint de iure cogēdi, † non magis quàm si ad impossibilia obligandi, ad quæ nullus teneatur. *l. impossibilium. ff. de regulis iuris. cap. nemo potest. eodem titu. lib. 6. § si impossibilis. Instit. de hæred. instit. l. 1. vbi plenè per Bart. ff. de condit. instit. l. vbi repugnantia. §. quæ rerum natura. ff. de regulis iuris.* Adeò, vt † ad impossibilia non solùm principum potestas sese non extendat, sed etiam ipsius Dei optimi maximi potestas sese non extendit, secundum Theologorum opinionem, *vt & affirmat & sequitur Hieronymus Cagnolus, vbi suprà, & pleniùs tradidimus suprà libr. 1. cap. 27.*

47 *Impossibilium nulla obligatio.*

48 *Impossibile an possit Deus.*

Denique † secundum opinionem multorum, quā modò nec probo nec improbo (quia *infrà cap. 81. num. 10. cum seq. dicturus sum*) non est præscriptio temporis immemorialis, quando de ipsius origine constat, *vt tenent Ioannes Andreæ in capitu. 1. ad finem de præscrip. lib. 6. & Aymon Crauetus de antiq. temporum part. 4. versic. materia ista, num. 3. Couarru. in capitu. possessor. de regulis iur. lib. 6. parte secunda. §. 3. nu. 7.* sed cùm de principio huius rei, de qua agimus, non solùm constet, sed etiam notoriè constet, qa ex dispositione iuris, vt patet in dicto cōcilio Toletano duodecimo, cano ne sexto, & dicto capit. cum longè. 63. distinctio. sequitur illud ius episcopatuum, rectoratuum, aliarumque prębendarum ecclesiasticarum integrū ius Hispaniarū Regi & regno, illæsumque ab immemoriali præscriptione seruari. Quamuis si verum amamus, ea sola ratio sufficiat, quam iam retulimus, quòd bona gubernatio minimè admittit cōtrarium. † Itē, quòd hæc est ratio naturalis, iusque naturale & gentium, (ius enim naturale illud dicitur, quod ratio naturalis suadet & docet, diximus suprà *lib. 1. c. 16. num. 10. & decimo num. 8. & c. 27. num. 11.*) *Idq; ius immutabile est. § sed naturalia. Instit. de iure natur. l. omnes populi. ff. de iust. & iur.* licet enim passim fiant homicidia, latrocinia, falsitates, adulteria, parricidia, & cætera id genus contra ipsum ius naturale, adhuc tamen ius ipsum naturale integrum manere intelligitur, semperque est eríque ius, & semper æquè bonum, & illæ huius iuris transgressiones nullam inducunt præscriptionem aut consuetudinem: cōtra hoc ius, quò minus videre stare & pollere videatur, æqueq; bonum & laudabile esse. sic & in specie nostra docet Theologorū disertissimus frater Alphonsus de Castro, *de potestate legis pœn. lib. secundo, cap. decimoquarto, pagin. quingentesima sexagesimasecunda. Paulus Apost. Roma.* 1. dum ait: Qui cùm cognouissent Deum, &c. Sic ergo & in specie nostra, etsi per annos mille nos Hispani pro his rebus vel istarū rerum causa, de quibus mentionem habuimus, Romā adire coacti essem⁹, vel fortè sponte (aut quod certius est, stultitia aut rusticitate) nunquā fieret ius aut bonum aut æquum, quod in posterū idem facere teneremur, non magis quàm si per mille annos latrocinia, falsitates, adulteria, & cætera id genus, exerceremus. nam per hoc nunquam fit ius aut bonum aut æquum, vt similia facinora in posterum perpetrare cōgamur, aut perpetrare iure possimus. † Et istud ius naturale bonum & æquum, vt Hispani non cogantur istarum rerum occasione, de quibus mētionem habuimus, Romā petere, licet postea à iure canonico (*per d. cap. cùm longè, & per d. Conci-*

49 *Immemoriale præscriptioque dicatur.*

50 *Ius naturale & diuinū non immutatur per abusus.*

51 *Ius positiuū iuri naturali repugnans nō naturale, non positiuū dicitur.*

lium) approbatum fuerit, non tamen fuit trãsformatum in merum ius canonicum, ita vt ius naturale & gentium esse desijsse videatur, non magis quàm si quis malè sanus contenderet illud præceptum Decalogi, De non occidendo, aut etiam illud præceptum, De parẽtibus obseruandis euanuisse, iusque diuinum, aut naturale eo ipso esse desijsse, quòd per omnes leges, quæ sunt sub titulis *C. & ff. ad legem Corneliam de Sicarijs* parricidę, & etiam homicidæ pœnæ legales designatæ sunt. Aut si contẽderet, quòd illud præceptũ Decalogi, Non falsum testimonium dices, aut illud præceptũ, Non mœchaberis, aut illud, non Furtum facies, euanuerunt, eò quòd pœnę legales adulterijs, & falsarijs, vel falsis testibus, & furibus, seu latronibus definitæ sunt, per leges, quæ sunt sub titulis *ff. & C. de furtis, & ff. & C. ad legem Iuliam, de adulter. & ff. & C. ad legem Corneliam, de falsis.* Verius ergo est in omnibus his speciebus & similibus, ea præcepta adhuc remanere iuris diuini, & naturalis, non secus quàm antequàm fieret ius scriptum, aut potissimùm, quòd ius diuinum, & naturale his in rebus adiuuasse tantùm, non etiam transformasse videtur: *argu. in princip. Institut. de bonorum possessio. l. adeò. §. cùm quis ex aliena. ff. de acquirend. rerum domin.* † Sic &

52 *Abstinẽdi beneficium esse prætoriũ non ciuile.*

licet mille leges Iureconsultorum de beneficio abstinendi à prætore inuento differant, *vt in l. Cornelius. l. iam dubitari. ff. de hæredi. instituend. l. si filius qui patri. ff. de vulgari & pupillari substitutio. l. final. C. de repudian. hæredi. §. sui. Instituit. de hæredita. quæ ab intesta. §. sui, & §. necessarijs. Instituit. de hæredita. quali. l. cum antiquoribus. C. de in. deliberan. cum similib.* adhuc tamen ius abstinendi dicitur esse prætorium, non ciuile, habita potius ratione inuentoris, quàm eorum, qui postea id ius iam inuentum interpretantur, vt est communis opinio, quam tenent (multis tamen repugnantibus) *Gloss. in l. qui se patru. C. vnde liberi. & ibi Alexan. num. 15. Ludouic. Roman. d. l. necessarij ff. de acquir. hæred. l. f. num. 29. post Glos. ibi in l. vnic. C. quando non peten. parties. Paulus Castensis in l. 1. C. si minor ab hæredi. absti. Imola in l. ventre. ff. de acquirend. hæred. dixi plenè de succeff. crea. §. 1. num. 5.* Sic ergo & in proposito, etsi ius canonicum id quod iure naturali, diuino, vel gentium induxerat, præciperet, nõ tàm nouum ius induxisse, quàm illud iam inductũ anteà fuerat, repetijsse vel detegisse videretur, *iuxta d. §. cùm quis ex aliena. d. l. adeò. ff. de acquir. rerum domin.* inde dictum, declarantem nihil agere, sed iam actum detegere. *l. hæredes palàm. §. 1. ff. de testament.* † Sed his aduersari videtur, quod cum naturali

53 *Ius nouũ p adiectionẽ, vel detractionem fit quoad particulũ Solũ additã vel detractã.*

iuri vel gentium aliquid addimus vel detrahimus, tunc proprium nostrum ius fecisse videmur † *l. ius autem ciuile. ff. de iustit. & iure. & ibi Gloss. & Iaf.* ego id ius vt beneficiorum ecclesiasticorum, aut litium cautã Hispani extra suam prouinciam non trahantur, etsi naturale vel naturali rationi cõgruum videretur, tamen eo ipso quod à iure canonico idem cautum fuit sub illa formula, & adiectione vt fieret per primatem Hispaniæ cõfirmatio, videtur vt desierit esse ius naturale, & esse cœperit ius canonicum, sed

54 *Intell. l. ius ciuile. ff. de iust. & iur.*

respondit quod vulgo dicitur, quod cùm aliquid addimus, vel detrahimus, tũc ius proprium nostrum efficimus, intelligitur ius nostrum fieri, quoad illam particulam additam, non quoad id, quod anteà erat, id enim remanet, vel naturæ vel gentium ius, vt antea erat, ita intelligitur dict. *l. ius autẽ ciuile, secundum Curtium in l. vt vim. nu. 17. ff. de iustit. & iure. & Benincasius de actio. in §. supereſt, nume. 226. post Modernos Tollentinates, quos*

ipse

ipse allegat. sic ergo postquam per *§. alia deinde lex. Institut. de public. iudic.* illam pœnam nouam parricidis imponendam excogitauerũt Iureconsulti, meri iuris ciuilis erit illud parricidij facinus, quoad pœnam illam temporalem, sed quoad prohibitionem, & pœnam æternã non desinit esse iuris naturæ & diuini, vt est notum, & suprà ostendimus, & multis authoritatibus in simili ornauimus, *suprà lib. 1. cap. 29. num. 17.* Vnde & ex locis suprà relatis, ad quæ vos remisimus, quæ hic desunt, petenda sunt. Quinimò tàm noxium est litium, aut beneficiorum ecclesiasticorum causa à laribus, domibus, negotijs, rebus, populis, regionibúsve suis homines extrahi, vt in Concilijs Oecumenicis cautum præceptumq. fuerit, causas & lites in partibus finiri, nec ad Romam vrbem pertrahi, etiãsi essent ex ipsamet Italica prouincia. Quanto ergo magis in his litibus, aut negotijs, quæ aguntur in remotissimis extremisque mundi oris, qualis Hispania est, *vt habetur Concil. Lateranens. sub Greg. Papa. sessione* 11.

Denique (vt verbo omnia claudam) nulla potestas est ad malũ, sed potius ad bonum: ad consulendum & iuuandum est omnis potestas, siue illa ecclesiastica sit, siue secularis (hoc vno excepto, † quòd in ecclesiastica longè exuberantior æquitas & iustitia desideratur, & inesse debet. *ca. pri. de feud. alienat. & authen. de monachis. §. cogitandum, per Andream Tiraquell. de priuil. pia causa, priui.* 100.) *vt plenissimè diximus suprà libro 1. cap. 1. & 2.* ex communi, & receptissima sententia tam factorum quàm Iureconsulto. & omnium Philosophorum. & aliquid attigimus in primo Tomo harum controuersiarum sub inscriptione, & tit. controuersiarum frequentium lib. 1. cap. 1. etenim omnis potestas in iurisdictione consistit, nec aliud quàm iurisdictio est, vt ibi edocemur, iurisdictioni autem iniurię datio, vel damni datio contrarium est: contrarium autem consistere impossibile est, adeò vt ipsi Deo omnipotenti isthæc, quæ implicant contradictionẽ, impossibilia esse intelligantur ex communi Theologorũ sentẽtia, *vt exposuimus suprà lib. 1. ca. 27. num. 2. cum quibusdam præceden. & seq. quibus adde Hieronymum Cagnolum. in l. impossibilium. in princip. ff. de regulis iur.* & omnis potestas illud duntaxat obiectum, & scopulum intuetur, nempè, iustitiam, † quæ virtus omnium virtutum domina, & regina est, teste Cicerone *Officio. lib. 3.* Iustitia autem est, alterum non lędere. *l. iustitia. de iusti. & iur. §. iuris præcepta. Inst. eodem tit.* vnde Cic. *Officiorum lib. 1.* sic scriptum reliquit: Iustitię ineſt splendor virtutis maximus, ex qua boni viri nominantur, cuius primum munus est, vt nequis cui noceat. ergò cùm nocentissimum esse iam ostenderimus homines negotiorum suorum causa à prouincijs suis extrahi, consequens fit id iustitię contrarium esse, & consequeter extra omnem potestatem & iurisdictionem esse, siue illa secularis sit, siue ecclesiastica, magisque ac magis extra ecclesiasticam, quàm extra profanam esse potestatem, vt ostendimus, confirmatur, † nam quantò maior est ecclesiastica potestas profanâ, *vt in cap. solicitæ, de maioritate & obedient. & tradunt nouissimi in c. nauis, de iudicijs.* tantò abstinentior à malo, & iustitia esse debet, teste Iuuenale sic canente Satyr. 8.

Omne animi vitium tanto conspectius in se
Crimen habet, quanto maior qui peccat habetur.

Nec dubium est, quin quantò maior, eminentior, splendidior, sublimior est potestas, tantò magis ac magis Dei potentiam summam (vt ei

55 *Ecclesiastica iurisdictio iustiùs exercenda quàm profana.*

56 *Iustitia virtutum regina.*

57 *Ecclesiasticorũ iniustitia turpior quàm profanorum.*

proximior & sublimior) imitari debeat, ac necesse habeat, nam vt Poeta cecinit:

58 *Filius similis patri.*

†*Fortes creantur fortibus: nec debiles*
Generant aquilæ columbas.

59 *Generatũ simile generanti.*

† Et naturalissimum est vnumquodque sibi simile generare, secundum Philosophum *lib.2. de anim. & text. in l. quod si nolit. §. qui mancipia. ff. de ædili. edict.* vnde patres prudentes liberos quoque prudentes plerunque generare Accur. testatur *in l. nullus. C. de curi. lib.10.* & spurios filios liberos quoque spurios generare solere Accursius author est *in l. final. versic. consequentia. C. de natur. liberis.*† Et talis præsumitur filius qualis pater, & talis præsumitur filia qualis mater, *vt per Quintilianum lib.5. cap.10. & per Speculatorem tit. de feudis. §. quoniam super. versic. 5. num.4. & c. si quis. 6. q.1. l. non sunt. ff. de statu homi. & l. cùm simus. C. de agricolis, & censitis. lib.11. Socin. consil.31. prosequendo ordinem lib.1. Benincasius Instit. de action. in princip. num.233. notatur in l. quisquis. §. 1. C. ad legem Iuliam maiestatis.* Vnde versus:

60 *Filia similis matri.*

Sæpè solet filius similis esse patri:
Et sequitur leuiter filia matris iter.

Et qualia sunt principia, talia præsumuntur principiata, secundum Philosophum, *tradit Bald. C. si quis om. s. cau. testa. l.1. ad fi. Andre. Tiraquell. de præscrip. §.1. Gloss. 2. & tradunt omnes Doctores in l. fin. per text. ibi. C. de impuber.*† Cùm ergo omnis potestas sit à Deo, iuxta illud Prouerb. cap. 8. Per me reges regnant, & conditores legũ iusta decernunt. & iuxta verbũ Domini in Euangelio dicentis ad Pilatum: Non haberes potestatem in me vllam, nisi datum esset tibi desuper, *vt plenissimè diximus suprà lib.1. ca. 21. num.22. cum multis præceden. & sequen.* cumq; summi pontificis, & ecclesiæ potestas & iurisdictio sit reliquis omnibus iurisdictionibus, & potestatibus maior, & splendidior, eminentior, sublimior: sicque tanquã Dei optimi maximi primogenita haberi debeat, vt ipsimet Deo simillima sit, aut esse debeat, consequens est, si quandoquidẽ, vt exactè ostendimus, naturalissimũ est vnumquodq. sibi similia generare, & efficere, vnde illud

61 *Deus dat omnẽ potestatem.*

62 *Operibus credendũ.*

†operibus credere. Et illud Ouidij 13. Metamorph.

Denique quid verbis opus est, spectemur agendo.

63 *Opera indicant authorem.*

Et vt plenè edocet Saluianus lib.1. de prouidentia Dei † naturaliter author quilibet opus suum amat & tuetur, eoque magis ac magis quò illud maius erat quasi rem sibi similiorẽ. Quæ omnia eò pertinẽt, vt ecclesię potestas (cùm sit opus Dei maius ac splendidius reliquis iurisdictionibus & potestatibus) Dei operibus, iustitiæ, potetiæ & iurisdictioni similior quàm reliquę potestates esse debeat, & consequenter abstinentior à damno, iniuria, noxia & læsione hominum, † ad quorum vtilitatẽ & salutem, & tuitionem fuit ordinata, ne inducta ad vnum effectum in contrarium cõuertatur, contra omne ius, omnemque rationem, *vt l. legata inutiliter. ff. de lega. 1. l. legata inutiliter. ff. de adimend. legat. & l. quod fauore. ff. de legi. l. non ideò minus. C. de procuratoribus.* quam regulam exactissimè ornauimus libro tertio de successio. resolutione, *super l. si quando, in princ. C. de inofficio. testamen.* ibi, à nobis inserta.

64 *Vtilitatis causa admissa non sunt ad cõtrariũ conuertenda.*

65 *Deus malũ facere nequit.*

Quòd † autem quantò sublimior potestas est, tantò magis ac magis à malo, à læsione, & iniuria debeat esse abstinentior, constat vel ex eo, quod

quod Deus nihil malum facere potest, nec enim malum facere posse potentia est, sed potius infirmitas non valentis abstinere à malo sicque ille solus omnipotens appellatur, qui malum facere nequit, *secundum diuum Augusti.in c.princip. §.charitas.de pœniten. distin.2.Raphael Fulgosius consil.61.domina Catherina col.penult.Curtius senior cons.73.col.29.Aymon Cra uetus de antiquit.temporum ad princip. parte 1. vers.non omitto.part.3.* & potestas ad malum non tam potestas quàm tempestas dicitur, *vt per eundem Aymonem ibi. Bartholom.Sozi. consil. 120. colum. penult. Bald.cons.345. ad euidentiam.colum.2.lib.1. Idem Bald.consil.316.rex Romanorum. colum. 2.eo.lib. 1.* † Vnde turpis conditio dicitur non esse potestatiua, quia id tantùm possumus, quod honestè, & sine cuiusquam iniuria possumus. *l.reprehendenda, vbi plenè per Corneum & Philippum Deci.post alios.C.de institutio.& substitutio.l. nepos procilo.vbi per Andream Alciatum. ff. de verborum significat.l. Lucius, secundum vnum intellectum.ff.de conditio. & demonstratio.* † Multa de illa tẽpestate, & mentita potestate per Fernand.Loazes, *in consil. pro Marchione de Velez, dub. 1.pag. 54.Bartholomæus Socin. consil.164. visa bulla. colu. 8.lib.2. Cardinal. in clement. pastor alis, de re iudica. Ioan. Iacob. de Leonardis inter consilia Alberti Bruni. consil.117. in hac causa. colum. fin.* † Nec tamen dubium est, quin Deus optimus, maximus (quem malum facere non posse diximus) sit omnipotens in terris non secus, quàm in cœlis, vt testatur fides catholica, nec vllus vnquam vlláve gens etiam barbara, & quantumuis infidelis abnegauit. Vnde Virgilius sic ceçinit:

66 *Impossibilia sunt, quæ turpia sunt.*

67 *Potẽtia mẽtita.*

68 *Dei omnipotentia.*

Iuppiter omnipotens precibus si flectere vllis.

Idemque Virgilius 4. Aeneid.

Iuppiter omnipotens adigat me fulmine ad vmbras
Pallentes vmbras Erebi, noctemq; profundam.

Et Boëtius Metro.5.lib.1. de Deo modulatus ait:

——— Omnia certo fine gubernas.

Et Titus Calphurnius Eclog.4. sic modulatur:

——— Deus ipse canatur,
† *Qui populus, vrbesq; regit, pacemq; legatam.*

69 *Dei prouidẽtia mundum regitur.*

Et Horat.Oda.4.lib.3. sic canebat:

Qui terram inertem, qui mare temperat
Ventosum, vrbes, regnaq; tristia:
Diuasq;, mortalesq; turbas
Imperio regit vnus æquo.

Idem Oda 12.lib.1.

Qui res hominum ac Deorum,
Qui mare, & terras, variisq; mundum
Temperat horis.

Et Boërius Metro.6.lib.4.

Sed interea conditor altus,
Regúmque regens.

Et Silius Italicus lib.6.bell.pun.

Iustitiæ rectíque dator qui cuncta gubernas.

Et Statius lib.5. Theb.

Cuncta hæc superûm demissa suprema

Mente fluunt.

Et Boëtius Metro.9.lib.5.

O qui perpetua mundum ratione gubernas!

Et Lucanus lib.9.bell.ciuil.

Deus est quodcunq; vides, quocunq; moueris

Et Manilius lib.1.Astro.

Conspirat Deus, & tacita ratione gubernat.

Et Lucanus lib.9.bell.ciuil.

Nil agimus nisi sponte Dei.

70 *Dei prouidētia mundus nō solùm in vniuersis, sed & in singulis regitur.*

Quorum Philosophorū, & Poëtarum plerique significant, †non solùm Deum omnia posse, & gubernare respectu vniuersorum, sed etiam singulorū curam & prouidentiā habere, vt nec minima vnquā res fiat nisi prouidentia, & sponte Dei, id quod apertiùs edocemur à Cicer. 1. *de diuinin.* Deorū, inquit, prouidentia mundus administratur, ijdemq; consulunt reb. humanis, neque solùm vniuersis, verùmetiā singulis. Docet etiam Saluianus *lib.1.cum seq. de prouidentia Dei.*

Quum ergo Deus ipse omnipotens nihil malum agere possit, quinimò eius omnipotentia nulla in re dilucidiùs inspiciatur, quàm in eo, quòd malum facere nequit, quumque ecclesiæ potestas ac iurisdictio vt reliquis maior, ita & Dei potentię similior sit, quàm reliquorū potestates, necesse est, vt à malo, læsione, iniuria, noxiaque hominum sit longè remotior, & abstinentior, neque in vlla alia re magis, aut cōspectiùs, quàm in ista cognoscitur magnitudo ecclesiasticæ potestatis, & iurisdict. Vnde cùm homines litium, aut præbendarū ecclesiasticarum causa extra prouincias suas distrahi nocentissimum esse, nullus vnquam modò sanus ignoret, & exactissimè ostenderimus, vt testatur †vox populi, quæ veluti Dei & naturę vox est (*vt cap.11.nu.34.suprà lib.1.docemur.*) supereſt, id esse extra potestatem vtriusque iurisdictionis tam ecclesiasticæ quàm secularis, quæ ad consulendum iuuandumque, non ad nocendum est, & hoc est eritque semper solidissimum ac inconcussum fundamētum, quod comprobare fas est ex pluribus, quamuis centum illationibus vel collectionibus seu deductionibus, quas disseruimus per totum hunc librum est præcedentem.

71 *Populi vox Dei vox est.*

72 *Princeps iure naturali ciues ab omni læsione tueri tenetur.*

Prętereà †quum principibus secularibus iure naturali & potestate principatus competat tuitio & defensio ciuium, ne patiantur damnum, iniuriā, noxiam, molestiam indebitam (*vt per totum hunc & præcedentem librum ostendimus, maximè cap.1.& 2.*) ius canonicum de præscriptionibus loquēs aut differens ad hāc iurisdictionem, vtpote alienam & merè secularem trahi non potest, est hoc etiam solidissimum fundamentum.

In summa cùm talis defensio sit iuris naturalis, nō subiacet legib. positiuis, siue illæ canonicæ sint siue laicæ. sicque vt non subiacet iuri scripto, ita quoq; & longè minus subiacebit iuri consuetudinario, aut præscripto, cùm id non tam ius quàm iniuria iustius dicatur, & re vera sit, non aliter atque si per annos mille solitum sit furari, vt erat apud Lacedæmones, aut mœchari apud Persas, *libro 2.§.15. de succe. crea.num. 22. ostendimus*, quæ iniuria & mala vi temporis in ius conuerti nunquam potuerunt, & hoc etiā est solidissimum fundamentum. nam & furtum, adulterium, rapina & reliqua facinora ideò mala sunt, quòd Reipublicæ vel priuatis noxia, & similiter quod negotiorū, aut prębendarū ecclesiasticarū causa, extra pro-

uin-

uinciam suam homines trahantur,& molestias,erumnas, impensas immẽsas,labores,pericula subeant,similiter publicè & priuatim noxium & nocentissimum est. ergo non minus id admittere flagitiosum erit,quàm admittere adulteria,furtum,& similia.sicque isthęc omnia tempore iustificari, præscribi, aut in ius conuerti impossibile erit. Quinimò quantò diutius durauerint, & in vsu fuerint, tantò magis ac magis turpiora fient:arg. text.in cap.fi.de præscript.quæ omnia tempore præscribi non posse docet doctiss. Theolog. Alphon.de Castro *de potestate legis pœna.c.14.lib.2.* Quę omnia sic temperanda sunt, vt summo Pontifici,vt capiti ecclesiæ, liberũ sit suum legatum Hispaniæ tenere, vel aliam personam, quæ gratis ea expediat nomine & vice summi Põtificis,quę vel quia rarissima & nimis ardua, vel alia ratione ad summi Pontificis cognitionem & definitionem iure pertinere videbuntur,gratis accipere debemus,dummodò cõgrua sustentatio & alimenta cessante fastu nimio non deficit.

Nam & retenta opinione eorum,qui contendunt,Imperatorẽ esse dominum quoad iurisdictionem totius orbis,de cuius veritate egimus suprà cap.21.& 22.adhuc in prouincijs à regibus eorumq́.magistratib.admittũt ipsi Doctores illam opinionem, tuentes omnia esse expedienda,nec lites, aut numerum officiorúmve publicorum collationes,aut similium,aliorúmve negotiorum,ad Imperatorem deuenire debere,nisi fortè esset quędam iustitiæ intolerabilis denegatio, aut iniuriæ illatio,& similia, quæ & nimis ardua sunt,& rarò aut nunquam ferè contingunt,vt per d.c.21.& 22. Sit ergo conclusio,quod Rex Hispaniæ efficere potest,vt beneficiorũ & omnium prębendarum ecclesiasticarum electio Hispaniæ fiat cũ declarationibus,de quibus suprà,hoc primo. Id quod non solùm efficere potest, sed etiã debet, hoc secundo. Si autem negligente populi Hispani fortè id assequi & possent & deberent, iuxta modũ,de quo suprà cap.5.num.10.cũ præced.& seq.hoc tertio. Totidem conclusiones,hoc est,aliæ tres similes conclusiones fieri debet,quoad lites super negotijs ecclesiasticis Hispanię agendis & definiẽdis,quę omnia longè iustiora sunt,quoad lites& beneficia & reliquas prębendas ecclesiasticas,quàm quoad episcopat9 & archiepiscopatus, tum quòd longè frequentius,imò millies quotidiè huiusmodi de rebus agendum est, de episcopatibus verò & archiepiscopatibus longè rarius, tum etiã quòd magnitudo expensarum, laborum, & periculorũ in Romam adeundo longè intolerabilior est minimis aut modicis in rebus, quàm in rebus magnis & diuitibus. Et quidquid circa Hispaniam dictum est,procedet etiam quoad reliquas prouincias,quæ aut nõ minus lõgè aut fortè longius ab Vrbe distarent, idemque etsi parum minus distarent, licet in reliquis prouincijs non tam expressum vt in Hispania,propter sacra Concilia nominatim hac in re Hispanię consulentia. Quę omnia S.M. Eccl.iudicio subsint.

73 *Principum quanta esse debeat cura & prouidentia.*

Quanta autem obligatione hasce ad res prospiciendas consulendasq́; principes teneantur, testatur cunctis mortalium egregia diui Pauli sententia 1. ad Timoth. cap.5. sic iudicantis: Si quis autem(inquit)suorum & maximè domesticorum curam non habet,fidem negauit,& est infideli deterior. Nobilissimum est enim illud Redemptoris nostri verbum: Nam quos(inquit)dedisti mihi,non perdidi quẽquam ex eis.non obscurè significãs,quantã curam suorũ habere debeant principes & reliqui magistrat9.

74 *Lites à prouincijs ad curiã nõ reuocandæ.*

Denique† superioribus rationibus moti sanctissimi patres, qui ad sacrũ œcumenicum Concilium Tridentium cõuenerunt in sessione, quę habita fuit die Nouembris vndecimo, canone 29. anni 1563. definierunt, vt omnes lites & causæ ad ecclesiasticam iurisdictionem pertinentes agerentur in partibus coram ordinarijs, quoad primam instantiam, nisi fortè ex magna necessaria & vrgenti causa aliquam vel aliquas summus Pontifex reseruasset, quę exceptio eandem regulam & canonem firmiorẽ & stabiliorem reddidit, tantùm abest, vt illũ debilitasse aut aliqua ex parte eneruasse videretur: cõstat enim summum Pontificem ex causa posse transgredi omnem legem positiuam: est enim princeps legibus solutus, vt non paucis nostrorum tam interpretum quàm etiam legumlatorum placuisse video. *l. princeps legibus. ff. de legib. l. ex imperfecto. ff. de lega. 3. l. ex imperfecto. C. de testament. §. final. quibus modis testamen. infir.* sed id nihil ad nos, quia est ius ciuile & peculiare Romanorum, non autem ius commune, quale est ius diuinum, naturale, & gentium, de quibus iuribus hasce ad res agendum est, regulariter enim omnes principes legibus subesse non minus vtiliter, quàm eleganter edocemur suprà lib. 1. cap. 1. cum sequent. Neque ad rem pertinet, quòd ex causa possint trãsgredi leges, id enim nõ solùm possunt, sed etiam necesse habent, si ea causa necessaria aut vtilis sit (si modò mentem legis amplecti posthabitis ipsius verbis legem transgressionem appellari fas est.)

Denique ius positiuum omnium iuris diuini præceptorum trãsgressionẽ fecisse reperitur, iubet enim occidi homicidas & reliquos facinorosos, permittit defensionem etiam cum nece alterius, negat morigerandum esse parentibus turpia imperantibus, permittit interdum liberis alimenta denegari, dies festos interdum non coli permittit, aliena rapere aliquando nõ vetat, & reliqua id genꝰ, vt multis edocemur exemplis de suc. progress. in princ. præfationis. Et ferè per totum librum præcedentem.

Istorum & similium ratio est, quòd in omnibus his speciebus & similib. non tàm ipsius legis diuinæ, quàm verborum duntaxat transgressio facta videtur, dum per hoc magis ac magis ipsam mentem diuinam cõtemplamur ac tuemur verbis spretis, Scriptum enim sequi mente relicta, calumniatoris esse Cicero ait *in oratione pro Cæcina, & Iurecõsultus in l. fraus. ff. de legib. fusiùs per nos suprà cap. 30. num. 4. 5. 6.*

Porrò summus Pontifex cùm ex causa legem trãsgredi posset, canonicam etiã, si in d. canone 20. id expressum non fuisset, euenit vt ea expressio eius potentiam hac in re non solùm nõ augeat (cùm ipsa ei aliàs etiã competeret) sed potiùs restringat, quum quod aliter liberius agere sibi licebat, propter illã posthac adiectionem, non aliter quàm ex magna necessaria vr

75 *Exceptio sæpè anget regulam.*

gentiq́ue causa liberum ei erit.† Sicque illa exceptio contra regularẽ sui naturam non restringit regulam, sed potius eam firmiorem stabilioremq; reddit, quod non rarò fit. nam & similiter etsi mandatum generale non cõtineat regulariter casus exigentes speciale mandatum. cap. qui ad agendum, de procura. tamen si dixi, do tibi mandatũ generale ad mea negotia, nisi quod nõ possis debita exigere, vel transactionẽ litium mearum facere, per hanc exceptionem ipsum mandatum augetur, vt videatur comprehẽdisse omnes casus, etiã speciale mandatum aliàs exigẽtes, præter illos duos nominatim exceptos, *vt ex communi opinione resoluunt Lapus & Dominicꝰ Gemi-*

Geminianus in d.cap.qui ad agendum.& Philipp.Decius in l.1.num.31.ff.de reg.iur. Alexand.in l.final.ff.quod quisque iur.Philipp.Dec.in cap.consultationibus,in fin.de offic.deleg. Alex.consil.36.viso themate, quem allegat & sequitur Dec.in c.cum dilecti,de consil.vtil.vel inut.5.not. And.Tiraq.de vtroque retract.pag.784.num.95.

Secundò facit,nam si testator legauit mihi vsumfructũ fundi,nisi quod mihi seruitutem imponere non liceat, per hoc videtur etiam proprietatẽ legasse,vt sic illa exceptio,nisi, &c.auget,non minuit dispositionem præambulam,*ita Bar.Bald. Alber. Angel. & Raphael Fulgos. in l. Proculus per tex.ibi.ff.de vsufruct.Raph vel Cuman.& Ludou.Roman.in l.dona.§.species. ff.de donat. Alexand.in l.si constante,in princip.ff.sol.matr. Iaf.in l.si mihi & tibi.§.in legatis.lect.1.num.10 ff.de leg.1.Bart.in l.ex hac.ff.de donat. And.& Alc.in l.rectè dicimus.ff.de verb.sing.Lancel.Galiaula,in l.Centurio. nu.465. ff.de vulg.& pupil.post Gloss.in d. §.species,& in d. l. Proclus.* sic ergo & in proposito illa exceptio, nisi ex vrgẽti & necessaria causa,&c.auget ipsam regulam negatiuam præambulam,ne aliàs nihil operaretur,auget (inquã) vt regula illa negatiua,ne causę litésque ab ordinariis prouinciarum in prima instantia extrahantur ad Romámve reuocentur,intelligatur,vt nõ fiat etiam ex causa,nisi ea causa fuerit non iusta solùm, verùm vrgens quoque & necessaria.

Tertiò confirmatur,nam iidem Doctores proximè relati tenent,talem exceptionem similiter augere,quando diceret testator,lego domus vsumfructum , nisi quod eam altius eleuare nequeas , nam per hoc, ne nihil ea exceptio,quæ tacitè inerat,operetur , videtur etiam proprietatem legare.

Quartò facit.nam si testator dixit,lego Titio vsumfructum , nisi quòd non possit rem alienare,per hoc videtur etiam proprietatem legare, ne aliàs nihil ea exceptio operetur. sicque talis exceptio eò quòd tacitè inerat expressa operatur,vt augeatur præambula dispositio , *vt est communis opinio,quam tenent Bald.in d.l.Procul. Alexan.in d.l.si constante. Angel.& Fulgos.in d.l.Proculus,& alij quàmplures,quos allegaui de succ.creat.§. 9.nu.8. vers.2.intelligitur.* sic ergo & hic illa exceptio, vt Papa tales causas ex iusta cã reuocare posset,tacitè inerat(vt dixi)sicque expressa,ne nihil operetur, auget ipsam regulam negatiuam præambulã.nam etsi sancitum fuisset,ne tales lites ad curiam reuocentur,nec vltra processum esset,tunc tacitè intelligeretur,nisi ex causa contrarium summo Pontifici visum fuisset: nunc propter illam adiectionem fit, vt etiam si ei ex causa cõtrarium visum sit, adhùd id fieri non debeat,nisi ex ea causa sit non solùm iusta,sed etiam vrgens & necessaria,qualis esset (vt sanctissimis patribus hanc rem definientibus in eo sacro Concilio,cui nos quoque interfuimus,tunc videbatur)si fortè causa ageretur inter reges Castellæ & Lusitaniæ , vel inter regem & reginam,vel inter eos & filium primogenitum,& cætera id genus, in quibus verisimiliter in partibus nõ esset potestas,aut libertas iustitiam faciẽdi:non sic si inter conciues ageretur vtcunque proceres , quibus potentia non esset resistendi principibus suis iustitiam facientibus,vel tuentib. eos magistratus,qui iustitiam administrarent,aut ius redderent.

Ad superius acta iustificanda,dum exceptionẽ interdum regulam augere ne aliter nihil operetur,addere licet plura quàm sexaginta similia,quib. hanc regulam ornauimus *in l.si quando,in princ.C.de inoffic.testam.*

Denique cum hac lege de litibus à prouinciis minimè extrahendis, dispensare minimè liceret principibus, nisi quando id etiam si prætermittere vellent, non possent sine graui peccato. Idémque in similibus rebus & legibus, quæ perspicuè bonum publicum & rectam gubernationem intuentur, non parum vtiliter edocemur suprà lib. 1. c. 25. 26. 27.

Postremò eadem iura & rationes militare in spoliis episcoporum, in quindeniis, in fructibus ecclesiarum vacantium, in mediis annatis (vt vulgo nominatur) in compositionibus, reliquisque similibus impositionibus remouendis, in comperto est, præsertim cùm omnes reditus ecclesiastici ex collationibus fidelium procedant ad sustentationem ecclesiarùm ecclesiasticarúmque personarum, ita vt si quid supersit pauperibus distribuatur. ergo siue tales impositiones auferant de eo, quod clericis necessarium erat, id inhumanum & contra ius naturale est, siue auferant de eo, quod supererat longè turpius est, cùm id (vtpote quod pauperibus elargiendum erat) ipsis pauperibus ademptum videatur, *vt plenè peregimus de succ. creat. § 22. num. 57. & num. 40. cum seq. plu.*

7 *Onera iniq. qua tollẽda.*

Denique huiusce modi iniqua onera esse contra omne ius omnémque rationem multis nominibus pluisquàm manifestum fit. Primùm, quia nocet fidelibus, ex quorum piis collationibus ecclesiasticæ personæ aluntur & sustinentur, quatenus necessitas & congrua mensura expetit. sicque quidquid eis adimitur, id ab ipsis fidelibus vt suppleatur, necesse est, sicq; plus æquo onerantur contra rectam iustitiam & naturalem rationem, & contra nobilissimum illud iuris tam Dei quàm naturæ præceptum, quod dictat, vt alteri non faciamus quod nobis fieri nolumus.

Deinde quia id ipsis clericis quàm noxium nullus nõ videt, cùm alimẽta sibi necessaria adimantur aut noxiè minuantur, id quod iuri naturæ aduersum est, quod edocet, alimenta iure illo deberi, neminémque militare suis stipendiis, dignúmque esse mercenarium integra mercede sua, non diminuta, vt isthęc & alia nulla huc spectantia disseruimus plenè suprà *lib. 1. c. 19. cum pluribus sequentibus, & c. 1.*

Tertiò quia pauperibus, quibus dandum est quod supersit ex reditibus ecclesiasticis, id nociuum esse constat, quantum enim istorum indebitorũ onerum causa ecclesiasticis rapitur, tantum ipsis pauperibus adimitur, id quod contra ius diuinum esse in comperto est, vt dictis locis tradidimus.

Quartò quia, vt iisdem in locis attigimus, cuiusque regionis fructus ad personarum ibi commorantium alimenta natura spectant.

Postremò, propterea quod omnis potestas & iurisdictio est ad meram ciuium, non etiam regentium vtilitatem, sicque huiusce modi illicitæ exactiones suapte natura illicitæ, longè turpiores sunt quando fiunt ab ipsismet tuitoribus (quales principes esse deberent) quàm si ab aliis fierẽt, præsertim si tales principes ecclesiastici sint (qui, vt suprà num. 55. ostendimus, reliquis iustiores esse debeant) tunc enim summum turpitudinis gradum ea improba onera attigisse viderentur, vt id malum, quò vlterius progrediatur nõ habeat, & quò diutius perduauerit, eò in dies inhonestius videbitur, tantum abest vt præscribi possit, vt suprà quoque ostendimus.

In summa his rationibus moti sacri canonicíq; iuris conditores isthæc omnia sanctissimè vetárunt ac damnárunt non tam nouum ius hac in re inducentes, quàm ius diuinum & naturale repetentes, ac declarãtes, vt sic

transs-

transgressio istius iuris tergemina esse intelligatur, non solùm iuris diuini, & naturalis, verùm iuris quoque positiui, non secus quàm si nunc facinorosus quispiam homicidium iniuria perpetrasset, qui licet incideret in legem Corneliam de sicariis, *vt ff. & C. ad leg. Corn. de sic.* non ideò minus etiam incidisse videretur in diuinum illud Decalogi præceptum, De non occidendo, & iuris similiter naturæ violator existeret, *vt in l. vt vim. ff. de iust. & iur.* nec enim iuris diuini & naturalis id esse desiit, propterea quod iure quoque positiuo idem cautum promissumque fuerit, vt dixi suprà numer. 51. Isthæc autem quę iniuria, impia, aut iniqua sunt, nullo tẽpore præscribi posse etiam mille aut decem millia annorum communis opin. est tã iuris professorum, quàm Theolog. *vt per Glo. in c. inter cætera. 16. q. 3. & per Franc. Balb. de præsc. in 5. part. 5. partis princip. q. 11.* Alphons. de Cast. Theologorum disertissimus *de potestate legis pœnalis lib. 2. c. 14.* & Theologorũ nostræ tempestatis summus Dominicus Sotus *de iust. & iur. lib. 3. q. 6. art. 2. vers. nona conclusio.*

77 *Præscribi iniqua nullo tempore possunt.*

SVMMARIVM.

1 *Præscriptio an sit contra æquitatem naturalem, ardua q.*
2 *Meum mihi inuito vt iniquum est adimi, ita æquum me volente.*
3 *Præscribi qui rem suam patitur, eam concedere videtur.*
4 *Animus hominis solis indiciis colligitur.*
5 *Verborum ministerium.*
6 *Facti appellatione, & non factum venit.*
7 *Pœnis sponte subiicimur.*
8 *Prodigere nostra possumus.*
9 *Præscriptionum leges nos ex nostro consensu ligant, sicq; naturaliter & veluti ex cõtractu.*
10 *Lex est vt contractus.*
11 *Incertus euentus remouet læsionem interpretatiuè.*
12 *Lites breuiari expedit reipublicæ & principaliter.*
13 *Locupletari aliena iactura nisi sit iniuriosa iniquum non est cum Cag. contra Decium.*
14 *Præscriptiones etiam contra ignorantes non sunt iniquæ, contra communem.*
15 *Præscriptio sapit naturam pacti etiam contra ignorantes, contra Gloss. Bal. Fulg. & Barb.*
16 *Præscriptio an sponte patientis accidere dicatur, ardua q.*
17 *Pœnæ vt consensum dedisse videamur.*
18 *Ius accrescendi est lucrum simile præscriptionis lucro.*
19 *Contrahentium tam amittens, quàm lucrans consentire dicuntur.*
20 *Præscriptionem repellere non potest arbiter assumptus, vt secundum æquitatem iudicet, ardua quæstio.*
21 *Intellectus auth. vt eccles. Rom. habeat.*

CAPVT LII.

QVOAD quintum, nempe vtrùm præscriptio sit cõtra ius, vel saltem contra æquitatem naturalem, non leuis controuersia est. nam partem affirmatiuam vt contra æquitatem naturalem esse videatur, affirmat esse communem opinionem Iurisperitorum. *Ioannes Andreæ de reg. iur. capit. possessor, post princip. vers. ex quibus omnibus. Sed Hieronym. Cagn. in leg. iure na-*

1 *Præsc. an sit cõtra æquitatem nat. ard. q.*

turæ.num.4.ff. de reg.iur. ait communem esse sententiam, vt non dicatur contra ius, aut æquitatem naturalem, sed præter ius, & æquitatem naturalem: priorem tamen partem affirmatiuam *tenent Ang.& Alexand.qui alios allegat in leg.possessio quoque.§ etsi possessio.ff.de acquir. possess. pro qua etiam parte arguit Bald.in l.fin.in repet.colum.5.Cod.de long. temp. præscrip.* Partem tamen negatiuam, vt non sit contra naturalem æquitatem, tenent *Ioan.And.post Gerardum de Senis, quem ipse allegat,& Pet.Anchar.& Philipp.Franc.in dict cap.possess.vbi etiam nouissimi,& in hac sententia videtur residere Francisc.Balb.de præsc.par.1.q.5.qua de re plenè per Felyn.& Philip.Dec.in rubr.de præscript.& per Doct.post Gloss.ibi in cap.ius naturale.1.dist. quamuis ea Gloss.teneat partem affirmatiuam per Iaſ.in l.placuit.C.de iudic. per eundem Iaſ.post alios in l.nam hoc natura.ff.de cond.indeb.per Barthol.& Claudium & alios in l.ex hoc iur.ff.de iust.& iur. & quòd sit cõtra æquitatem naturalem firmat Bald.in l.ancillæ.col.2.C.de furt.& Azo in summa. Cod.pro empt.colum.1. in pr.*

2 *Meũ mihi inuito vt iniquũ est adimi, ita æquum me volente.*

Quid dicendum† & sanè ipsa veritas est non esse contra ius aut æquitatem naturalem, quinimmò omni iuri & æquitati arridet, tantum abest vt aduersari videatur, nam quamuis iure naturæ iniquum sit alterum alterius iactura & iniuria locupletem fieri.*l.iure naturæ.suprà alleg. l. nam hoc ff.de condit.indeb.cap.locupletari.de reg.iur.lib.6.& iuris præceptum sit, Alterum non lædere.l.iustitia.2.resp.ff.de iust.& iur.§.iuris præcepta.Instit.eodem titul. & iuris diuini & naturalis præceptum est,* vt Quod tibi non vis, alteri non facias, *vt per Cagnolum, vbi suprà, ad finem.* Tamen hæc omnia moderãtur, & cessant ex voluntate & concessione ipsius domini: quia tunc ex diuerso nihil tam naturali æquitati conuenit, quam voluntatem domini rem suam in alium transferre volentis ratam esse, *ita ait tex.in §.per traditionem.Inst. de rerum diuisione.l,nemo.ff.de pactis.l. prima de sacrosanct.eccles. l. traditio. ff.de acquirend.rerum dominio.l.traditionibus.Cod.de pactis:* nec refert ea voluntas expressa, an tantùm tacita sit.*l.certum.ff.si certum petatur.l.cum ex filio, vbi multa per Iaſ. in principio.ff.de vulga.l.prima, vbi per Iaſon. Cod. qui admitti gloss.not.vbi per omnes in l.2.§.sed quia veremur. Cod.de iur.colum.*

3 *Præscribi qui rẽ suam patitur, eã cõcedere videtur.*

†Nec dubium est quin ex legis interpretatione qui rem suam per tempus à lege definitum ab alio possideri patitur, is alienasse eã videatur vel pro derelicta eam habendo, vel eam possessori concedendo.*l.alienationis verbum ff.de verb.signific.* ibi, vix est enim vt non videatur alienare, &c. *iunct. l.prima & 2.ff.pro derelict.* Nec ad rem pertinet † quòd fortè domini animus diuersus fuit. nam & similiter qui expressis verbis se rem suam mihi concedere ait, fortè diuersum animũm habuit, *argumentum l. diuus.ff. de militar.testamento.§.planè Institutionũ eodem titul.l.an inutilis. ff. de acceptilatio.l.non solùm ff.de act.& obligation.l.non figura, eodem titul.leg.hæredes mei.§.cum ita.ff.ad Trebel.* voluntas enim hominis soli Deo certa esse potest, & præterea nemini. † Nam & ipsa verba indicia tantùm non etiam certitudo sunt nostræ voluntatis.*l. Labeo.ff.de supel.lega.* id quod eleganter Cicero definiuit *in oratione pro Cæcinna,* Verba, inquit, reperta sunt, quæ indicarent, non quę impedirent nostram voluntatem, propter verbum Indicarent, vnde nec etiam scriptura intelligitur nostram voluntatem certò declarare, sed tantùm indicare, vero similiter d.l. non figura. vnde eleganter idem Cicero, vbi suprà, ait, Scriptum sequi, calumniatoris est, boni verò iu-

4 *Animi hominis solis iudicium colligitur.*

5 *Verborum ministerium.*

rò iudicis, voluntatem scriptoris defendere. Cùm ergo qui rem suam præscribi patitur, eius alienationi consentire videatur, succedit regula, Quòd damnum quod quis sua culpa patitur, sibi & non alij debet imputare. *c. damnum, de reg. iur. lib. 6.* Nec dubium est, quin id quod nostrum est, licet sine facto nostro à nobis auelli nequeat. *l. id quod nostrum. ff. de reg iur.* tamē †appellatione facti etiam non factum continetur, secūdum Philippū Decium *ibi per §. si vxor. Inst. de nupt. ibi, melius facerent si se abstinerent. l. in facto. ff. de condition. & demon. facit l. cum de in rem verso. ff. de vsur. & quæ plenè habentur per Gloss. & omnes in l. si certis annis. C. de pact. l. si quis diuturno. ff. si ser. vendit.* ergo ex facto ipsius dominium rei suæ abs se recessit interpretatiuè. Id quod sufficit: quia, vt iam ostendimus, humana cognitio, quoad hominum voluntates, secundùm interpretationem tantùm, non secundum certam scientiam procedit. Quinimmò (quod plus est) etiam is qui dereliquit †rerum suarum amissioni & pœnæ consentire videtur. *vt ff. de iure fisci. leg. Imperatores, ibi. te huic pœnæ subdidisti. leg. fin. Cod. ad leg. Iul. maiest. ibi, quodammodo sua mente punitur, tradit Angel. in §. furtorum. Institutione de obligatione ex malefic. Iason in l. prima. §. sublata tam in prima quàm in secunda lectura. ff. ad Trebell. an Florianus in leg. inde Neratius. §. fin ff. ad legem Aquil. dixi plenè de succ. crea. lib. primo. §. 10. ad fin. num. 665.* Fit enim ea legis interpretatio, vt is præsumatur maluisse rerum suarum dominio carere, quàm à maleficio abstinere, vt dictis legibus, quantò ergo iustius in specie nostra interpretatur lex, vt qui rem suam per tantum tempus patitur ab alio possideri, maluerit aut maluisse videatur rei suę dominio carere quam eam accipere, siue eò quòd liberalitatem in possessorem exercere velit, *iuxta titulos. ff. Cod. & Institutione, & in decret. de donat.* siue quod eam rem pro derel. habere voluerit id quod licet, *vt leg. prima. & 2. pro derelict.* †cum & res nostras possimus prodigere aut eis abuti. *l. sed etsi leg. §. consuluit. ff. de pet. hæred. ibi, dum re sua se abuti putant. l. 1. §. & magis, in verbo prodigit. ff. si quid in fraudem patro. leg. quia autem. §. 1. etiam in princ. ff. quæ in fraudem creditorum.* in re enim sua quilibet est moderator & arbiter etiam abutendo, *vt dictis legib. & leg. in re mandata. C. mand. l. non vsq; ff. si à parente quis fuer. man.*

6 *Facti app. & nō facta venit.*

7 *Pœnis sponte subiicimur.*

8 *Prodigere nostra possumus.*

Denique etsi omnia superiora cessarent †tamen eo ipso quòd à prin. vel à republica lex generalis de præscriptionibus disponens lata fuit, non dubiū est quin ea lex obliget ex suo consensu omnes ciues, non secus quàm ex cōtractu quodam obligarentur, †quia lex nihil aliud est quàm quædam sponsio, hoc est firmissima promissio & contractus factus à ciuibus inter se. *leg. prima. in verbo, communis reipublicæ sponsio. ff. de legibus. dixi plenè de succ. progressu lib. 1. in præfat. ad princip. & suprà lib. 1. cap. 28. numer. 11.* ergo vt qui sub conditione quauis venerit, vel sub alia quauis promisit aduenīēte cōditione, manet ex præambulo consensu suo obligatus. *§. ex conditionali. Institut. de verborum obligation.* ita & cùm lex de præscriptionibus lata & rogata fuit (rogatur enim lex, cum ipsa fit, *vt in §. lex. Institut. de iure natur. cap. lex. prima dist.* omnes ciues ei consensum prębere dicuntur, velléque vnumquenque rem suam iúsve suum amittere sub hac conditione, & futuro euentu, si ea res ídve ius ab alio per tempus à lege definitum possideri legitimè contigerit, nam & ex diuerso ipse quoque lucrifaciet, si rem iúsve alienum per tale legitimum tempus à se possideri contigerit, ficque omnes sunt in pari ipe, & causa, vel lucrifaciendi, vel amittendi, id

9 *Præscriptiones leges nos ex nostro cōsensu ligant, fitque naturaliter & veluti ex contractu.*

10 *Lex est vt contractus.*

quod est secundum ius naturale, secundum naturam. *ff. de reg. iur. §. his ita. C. caduc. tollen.*

11 *Incertus cuētus remouet læsionē interpretatiuè.*

† Et propter istum futurum euentum nullus intelligitur lædi. *leg. fideicommisse. C. de transaction. l. si pater puellæ. C. de inofficios. testament. l. 1. verb. non iniquis rationibus. C. de pact. l. si iactum retis, de action. emp.* Vides ergo ius præscriptionum non solùm iuribus naturæ minimè aduersari, sed potius iuri naturæ omnino adhærere, vt interim omittam omnes non minus iustas, quàm publicè, & priuatim vtilissimas causas, quibus præscriptiones fuerunt inductæ, quas suprà in tertio quęsito enarrauimus. Quibus † dum diximus esse ob lites vitandas, adde, in litibus vel vitandis, vel minuendis verti publicam vtilitatem etiam principaliter, adeò vt etiam ex consensu partium præscriptiones non impediantur, nec etiam ex dispositione testatoris, *vt plenissimè enarrauimus de succession. creat. lib. 1. §. 10. num. 14. cum plurib. sequentib. & §. 7. num. 40. cum seq.* quibus in locis apparet has esse communes opiniones. In summa postquam quis rem alienam, iúsve alienum præscripsit tacita ex domini voluntate, & concessione, si dominus ille admitteretur ad rem suam, nónne id esset iniquum & contra naturalem æquitatem, & iustitiam, *de qua in leg. 1. ff. de pact. §. per traditionem. Instiut. de rerum diuision.* dum ait, nihil tam naturali æquitati conuenire, quàm voluntatem domini rem suam in alium transferre volentis ratam esse, voluit ille semel, nec naturalis iustitia, aut æquitas permittit pœnitere, aut variare, *vt dd. iuribus, & c. 1. de pact.* Ergo præscriptiones tã longè absunt ab iniquitate, quòd potius naturali æquitati omnino adhærere, & accedere, adscribíque videntur. Amplia vt hęc omnia procedant non solùm quando sciente, & patiente domino præscriptio contingeret, sed etiam si ex ignaro, *iuxta leg. fin. C. de long. temp. præscr.* Nam adhuc ipsa iustitia, & æquitas naturalis dictat, vt ille, cuius res præscripta est, conqueri non possit, quandoquidẽ ipse quoque erat, & hodie est in pari causa, & spe lucrifaciendi. nam iuri tam naturę, quàm positiuo approbatum est, emi posse iactum retis, & nautica pericula, & reliqua quę dubiorum euentuum occasione admittuntur, *vt tradunt omnes doctores per multa similia in leg. 1. Cod. de pact. & in l. de fideicommisso. per tex. ibi. C. de transaction. & nos multis ornamus in secundo tomo harum controuersiarum, qui inscribitur controuersiarum frequentium lib. 3. cap. 68. per totum.* Limita vt non procedat quando possessor rei alienæ haberet malam fidem, vel debitor haberet malam fidem, tunc enim præscriptio esset contra naturalem æquitatem, secundum communẽ opinionem, *vt testatur Bald. de præscript. par. 1. quæst. 5.* quę limitatio parum (iudice me) apta est, quia tunc neque iure ciuili neque iure canonico procedit præscriptio, vt infrà fusè agemus, & diximus de succes. creation. §. 21. num. 179. lib. 3.

12 *Lites breuiari expedit reipub. etiã principaliter.*

13 *Locupletari aliena iactura nisi sit iniuriosa iniquũ non est, cõtra Cag. & contra Dec.*

Ex † superioribus apparet, veram esse opinionem Cagnoli *in d. l. iure naturæ. ff. de reg. iur.* asserentis, eam legem dicentem iure naturæ iniquum esse, alterum alterius iactura, & iniuria locupletari, propriè locutam fuisse dum copulatè loquitur, quasi sola iactura si desit iniuria iniquitatem illã non inducere, vt patet in omnibus titulis ff. & C. Instit. & in decret. de donation. & patet ex omnibus suprà dictis, & ex multis quæ edocebimur infrà cap. 72. quamuis Philippus Decius in d. l. iure naturæ, contendat, & minus rectè (iudice me) iniquitatem esse eo ipso, quod alter alterius iactura

etiam

etiam iniuria cessante locupletetur, motus *per l.nam hoc natura.ff.de cond. indeb.& per l.cum pupillus.ff.de cond.& demonst.* Sed ea iura parum absunt, quia per d.l.iu.natura. declarantur iuxta l. Gallus. & quæ ibi latè per doct. habentur. § ille casus, ibi, quasi duobus capitibus legis commistis. *ff.de lib. & posth.* Apparet † etiam non sat tutam, aut non sat generalem esse responsionem *Gloss.in l.nam hoc natura.suprà alleg.& Gloss.in l.prima.ff. de usucap.cum quibus transeunt Doct.vtrobique.& Baldus de præscriptionibus par. 1.quæst.5.* aiunt enim quòd præscriptiones ideò iniquæ non sunt, licet præscribens cum aliena iactura locupletetur, quia sua culpa id accidit, qui passus est rem suam ab alio tamdiu detineri, id quod suspectum est, quia inde sequeretur aliud fore, si rem suam detineri ignorasset, quod patet falsum esse, vt suprà ostendimus, sic intelligentes, *dict.l.fin.C.de long.temporis præscriptio.*

14 *Præscriptiones etiã contra ignorantes nõ sunt iniquæ, cõtra communem*

Apparet † etiam eadem ratione parum tutam esse opinionem Gloss. quam sequitur Bald. *ibi, column. 7. & Cod. de seruis fugitiuis, & Balb. vbi suprà, & Speculator de feudis. §.quoniam. versic. quæritur tamen contra. & Gloss.in l.1.ff.famil. erciscund.* aiunt enim quòd præscriptio sapit naturam pacti contra eum cuius res præscribitur eo, quòd rem suam pati consensit, *argum.l.semper qui non prohibet.ff.de reg.iur.l.qui patitur.ff. mandat.* quod suspectum ideò est, quod sic cessaret præscriptio, & illud tacitum pactum quando domino ignorante res præscripta esset, quod est falsum. Lõgè ergo rectius dixissent, sapere naturam pacti generalis, quod inter conciues initum videtur, quo tempore lex lata fuit, quódque extendit sese etiã ad ignorantes & procedit etiam quoad eos qui tempore illius legis latæ nondum nati erant, quia populus idem esse intelligitur. *l. proponebatur. ff. de iudic.* & legibus reipublicæ quisque ciuium consensum præbere intelligitur, licet retro abhinc annos mille factæ essent, vt diximus in locis, ad quæ suprà retuli me.

15 *Præscriptio sapit naturã pacti etiã contra ignorantes, cõtra Glo. Bal. Fulg. & Balb.*

Apparet etiam ex superioribus quid respondendum sit in eo articulo, quo quæritur, † an cuiusque rei præscriptio ex voluntate domini contingere videatur: quia in re variæ sunt nostrorum sententiæ. Sunt enim qui negent ex domini voluntate id contingere, *ita Gloss.in l.1.§.fin.& Gloss.final.ff.de dolo. Bald.in §.si quis per triginta. ad finem.si de feudo fuerit controuer.sentit Balb.de præscrip.par.1.q.3 num.6.versic.* addo etiam dum ait, inuito rem suam præscribi. Sunt tamen qui existiment ex voluntate domini ficta, vel præsumpta id contingere, *ita Bart.in l.fin. column.penultim. C. in quib.caus.integ.restit.non est. Ioan. Imol.in repet.cap.fin.column.26.versic.itẽ aduerte. de præscrip. Balb.in authent. adhæc.column.3. Cod.de vsuris. Ioann. Andr.in d.cap possessor.column.fin.artic.vltim.de regul.iur.lib.6.per l.alienationis verbo. ff.de verborum signific.* Est & tertia opinio Alexand. distinguentis inter præscriptionem, quę contra scientem & patientem currebat, vt ea sponte illius contigisse dicatur: *argum.l.cum de in rem versõ.ff.de vsuris.l.semper qui non prohibet.ff.de regulis iuris.l.qui patitur.ff.mandat.* & inter præscriptionem inscio domino currentem, vt ea citra domini voluntatem contigisse videatur. *Ita Alexand.in l.filius familias.§.diui.colum.7.ff. de legat.1.* quem refert, & sequi videtur Franciscus Balb. vbi suprà, numer. 5. qui sibiipsi parum constare videtur, quid dicendum: & sanè vt istarũ opinionum nulla simpliciter (iudice mẽ) vera est, ita fortè aliqua ex parte tue-

16 *Præscriptio an spõte patientis accidere dicatur, ardua quæst.*

ri poterunt. Etenim veritas est,quòd in genere dominus rei præscriptę nõ potuit non videri consensum prębuisse:nam cum legibus Reipublicæ de prescriptionibus disponentibus omnes ciues consensum prębere, & præbuisse intelligãtur,*vt d.l.1.in verb.communis reipublicæ sponsio.ff.de legibus.* consequens fit vt si res meas prescribi contigerit, iam olim & retro tali prescriptioni consensum prębuisse videar: nam & eadem ratione qui legi pœnali ferendæ consensum expressim aut interpretatiuè prębuit, si postea deliquerit,licet nullus compos mentis puniri velit,adhuc tamẽ sponte sua puniri videtur, eo quod iam olim hunc consensum prębuisse, quasi sub hac conditione si deliquisset,videretur,*vt iam ostendimus per d.l.Imperatores, ibi, te huic pœnæ subdidisti. ff.de iure fisci, & d.l.fin.Cod.ad legem Iuliam maiest.* etsi per fluminis alluuionem aliquid de fundo meo detractũ, inque fundum tuum translatum fuit, tu licet cum iactura mea ditior fias, non ideò minus desinis esse in bona fide, quia iam retro à tempore legis latæ, vel approbatæ huic rei singuli ciues consensum prębuisse videntur, & vnusquisque eorum in pari causa,& potentia erat lucrandi,vel amittendi,*iuxta §.præterea per alluuionem. Instit. de rer.diuis.l.adeò. §. præterea per alluuionem.ff.de acquir.rerum domin.*

17 *Pœnæ vt consensum dedisse videamur.*

18 *Ius accrescẽdi est lucrum simile præscriptionis lucro.*

Et sic ex voluntate hominis descendere dicitur acquisitio,quæ per ius accrescendi contingit.*l.si Titio & Mauio.§.Iulian.ff.de leg.2.* & tamen id ius accrescendi quasi quodpiam alluuionis incrementum est. *l.si Titio.ff. de vsufruct.* & ius accrescendi dicitur quoddam aduentitium,& veluti fortuitum lucrum.*l.scimus.§.repletionem.Cod.de inoffic.testamen.* & nihilominus saltem immediatè,vel in genere dicitur descendere à voluntate & ordinatione testatoris. *d.§. Iulianus.* sic ergo & in hoc lucro præscriptionis retro videtur interfuisse voluntas domini propter consensum olim præstitutum in lege hac de re disponente, quæ vt damnum, ita & lucrum, potuit afferre.

19 *Contrahentiũ tã amittens quàm lucrans consentire dicuntur.*

Simile †*in l.si voluntate.C.de rescindenda venditio.* vbi etsi vnusquisque contrahentium non amittere,sed lucrari studeat & conetur,tamen toti rei consensum prębuisse non minus videtur is qui amisit, quàm alter qui suã conditionem meliorem fecit,vt ibi: quia huic futuro euentui sese commisisse videtur, sic ergo, & in specie nostra is,cuius res prescripta est, legi de prescriptionibus loquenti prębuisse consensum videtur,nec eum iuuabit dicere se solum lucrari, non etiam amittere velle, seque alienas res præscribere,non autem suas prescriptione amittere voluisse, *argument.l.si voluntate.Cod.de rescinden.vendit.simile est in l.si fideicommisso. Cod.de transaction.& in l.1.Cod.de pactis.Simile in l.si pater puellæ.Cod.de inofficioso testament. & multa similia congessimus secundo tomo harum controuersiarum lib. 3.cap.68.& infrà cap.72.* Stat ergo quod is, cuius res prescripta est,prescriptioni tali consensum olim prębuisse visus est, etiam si ignoret eam præscribi. nam & in exemplo de alluuione, & de iure accrescendi, & de lege lata idem contingit. Idémque in fera, cuius dominium habebam,& aufugit, inque alterius potestatem recidit, nam mea esse desinit. *§. fera, Instituț. de rerum diuis. l.adeo.§.fera.ff.de acquir.rerum dominio.* quo casu ignorantia vel scientia mea non inspicitur, vt ibi. In specie verò consensum prębuisse videtur quando id sciebat, non sic si ignorabat, secundum opinio-

opinionem Alexan. suprà relatam per iura iam allegata. *iuncta l. mater decedens. ff. de inoffic. testam.* & secundum hanc distinctio. varietates superiores & possunt & debent conciliari, iunge alia fundamenta ex c. sequen.

Ex superioribus apparet quid respondendū sit in illo articulo, quo quęritur, an arbiter qui habet pronuntiare secundum veritatem & æquitatē, possit repellere exceptionem præscriptionis? qua in re sunt qui velint posse eum talem exceptionem repellere, *ita tenet Angelus in l. sequitur. §. si viam. ff. de vsucap. Idem Angel. in repet. l. 1. ad fin. Cod. de iud. sent. Bald. in l. prima. Cod. de præscript. triginta ann. Ludouic. in rubr. ff. de arbitris. colum. prima.*

20 *Præscriptionē repellere nō potest arbiter assumptus vt secundū æquitatē iudicet, ardua quæst.*

Contrariam partem, vt talem exceptionem non possit reficere, *tenent Barthol. in l. extraua g. ad reprimendum. in verb. videbitur, prope finem. Felyn. in rubr. column. 1. de præscript. Idem Felyn. in c. 1. colum. pen. de const.* Est & tertia opinio distinguentium referre vtrùm ille cum bona fide præscriberet, vt tunc exceptio prescriptionis non possit repelli, an verò cum mala fide, vt tunc repelli fas sit. & vtrunque membrum huius distinctionis communiter receptum esse testatur Francisc. Balb. *de præscriptio. par. 1. q. 5. numer. 8. cum seq.* vbi similiter affirmat cum mala fide non procedere præscriptionem de iure ciuili, non magis quàm de iure canonico. Ergo commodius & certius trademus regulam negatiuam, talem exceptionem prescriptionis ab arbitro reiici non posse, sed tantùm reiici posse mentitam præscriptionis allegationem, quale esset cùm constaret malam fidem interfuisse, tunc enim qui se prescripsisse diceret falsum diceret, sicque arbiter eum repellens nō tam prescriptionem quàm mentitam prescriptionis assertionem repellere diceretur.

Tenendo† nostram principalem opinionem vt prescriptio non sit cōtra æquitatem naturalem, tunc ad text. in auth. vt ecclesia Romana. §. habeat itaque, ibi, nec iniquis hominibus impium remaneat presidium, nempe prescriptionis resp. nihil obest. nam ait, tunc demum impiam esse præscriptionem, cùm iniquis hominibus & sic malam fidem habentibus contigit, non sic ergo si bonam fidem haberent, tunc enim non impiū sed piissimum, & Reipublicæ vtilissimum presidium diceretur, prout est, prescriptiones sępissimè contingunt cum mala fide, quamuis ea probari nequeat, quia ex animo pendet *l. pen. C. de euict. & qui bona fide præsumitur, licet fortè adsit mala. l. merito. ff. pro socio. plenè per Andream Tiraquell. de præscrip. §. 1. Gloss. 2. in princip.*

21 *Intell. auth. vt eccles. Rom. §. habeat.*

SVMMARIVM.

1 *Obligatio naturalis, an præscriptione perimatur, ardua q.*
2 *Obligatio naturalis oritur ex iure gentium primæuo.*
3 *Ius gentium primæuum dicitur naturale.*
4 *Meum negligere quando videar.*
5 *Obligatio interdū præsumitur post longum tempus.*
6 *Remissio facilior quàm nona concessio.*
7 *Donatio post longum tempus præsumitur.*
8 *Consensu coniecturato obligamur.*
9 *Obligatio vtraque tollitur præscriptione contra communem.*
10 *Obligat. præscriptione debilitari falsum est, quia extinguitur.*

11 *Dominium directũ quæritur præscriptione contra scientem current.*
12 *Repetere potest qui soluit debitum præscriptum.*
13 *Obligatio vtraque perimitur præscriptione, acceptilatione, cõtra Doctores.*
14 *Fideiussor non accedit obligationi præscriptæ.*
15 *Nouari non potest obligatio præscripta.*
16 *Compensatio non fit ex obligatione præscripta.*
17 *Cõstitutum non fit post obligationem præscriptam, contra Doctores.*
18 *Euangelica denunciatio non facit rem corporeã præscriptam restitui.*
19 *Euangelica denunciatio an faciat infectam præscriptionem actionis personalis, ardua quæstio.*
20 *Obligatio vtraque vt perimatur an fieri possit per legem, ardua quæstio.*

CAPVT LIII.

1 *Obl. nat. an præscriptione perimatur, ardua q.*

QVOAD sextum, †an præscriptio actionum tollat & perimat vtranque obligationem, an alteram tantùm, vehementer controuersum est, & sunt variæ nostrorum sententiæ. Sunt enim qui velint, quod sola ciuilis obligatio perimitur, naturalis verò neque perimitur, neque vlla ex parte eneruatur. *ita Bald. in auth. ad hæc. C. de vsuris, colum* 3. qui hanc esse communem opinionem testatur, quem sequitur Franciscus Balbus de præscrip. *in* 2. *par.* 3. *pær. princ. q.* 10. vbi ait se mirari de doctoribus contrariũ tenentibus, *Idem tenet ipsemet Balbus in* 1. *par. q.* 6. *ad fin. & Pet. Philip. Corneus consil.* 251. *in hac consultatione. colum.* 2. *lib.* 3 moti quia leges ciuiles, quæ præscriptiones induxerunt, vt duximus suprà in 3. illa q. conclusione quo iure esset inducta præscriptio, non potuerunt perimere iura naturalia. *l. eas causas. ff. de capitis dimi. l. iura sanguinis, vbi multa per Decium & Cagnol. ff. de reg. iur. §. sed naturalia. Inst. de iust. & iure. l. omnes populi. ff. de iust. & iure. §. minus ergo. Inst. de hæred. quæ ab intest.* †Nec dubiũ est quin naturalis obligatio ex iure gentium primæuo, quod etiam ius naturale appellatur, oriatur. *l.* 1. *ff. de pact. c.* 1. *eod. tit. §. per traditionem. Inst. de rerum diui. ibi, nihil tam æquitati naturali conuenit. l. non minorem. C. de transact. l.* 1. *ff. de constit. pecu.* †Et tale ius gentium primæuum, quo suadet, docétque pactiones ac conuentiones custodiri, esse & dici ius naturale respectu humani generis, diximus suprà cap. 16. num. 11. lib. 1. ergo talis obligatio naturalis ex hoc iure gentium primæuo, & sic naturali orta per ius ciuile perimi nõ est possibile, & sic nec per præscriptiones eo iure ciuili ortas, *idem tenet Andreas Tiraquel. de præscr. §.* 1. *Glo.* 2. *ad finem, & vide infrà. c.* 74. *num.* 3. Sed sanè hæc ratio, quæ his patribus tam immobilis peremptoria inexpugnabilisque visa fuit, nullius (iudice me) momẽti est, nam quod naturalis obligatio sit iuris naturalis secundum superiorem declarationem ingenuè fatemur: quódque naturalia iura per solum ius ciuile perimi nequeant, similiter agnoscimus, quòd autem in specie nostra per solùm ius ciuile ea naturalis obligatio fuerit oppugnata vel expugnata, id omninò negamus: quinimmò per ipsum ius naturale vel gentium expugnata ex legis interpretatione intelligitur: Nam si sciebas me tibi centum debere, & per longissimum

2 *Obl. nat. oritur ex iure gen. primæuo.*

3 *Ius gen. primæũ dicitur naturale.*

mum tempus triginta annorum tacuisti, peteréque supersedisti, iustissimè ius ciuile interpretatur † te habuisse animum voluntatémque istius debiti vel iuris remittendi, aut pro derelicto habendi. Nam (quod longè plus est) etiam post vnius duntaxat anni præteritionem hanc remittendi interpretationem aliàs lex facit, *vt in §. fin. Instit. de iniuriis*, & ius possessionis negligi & abiici, vel pro derelicto haberi per negligentiam decennij lex interpretatur, vt est communis opinio, *quam tenent Gloss. & Paul. Castr. in l. si de eo. §. 1. ff. de acquir. poss. Ias. in l. naturaliter. §. nihil commune. num. 84. ff. eod. tit. & idem Ias. in l. 1. column. fin. C. de seruis fugit.* † & post decēnalem annuam præstationem lex incipit præsumere obligationem, & animum in posterum aliquid annuum præstandi. *l. cùm de in rem verso. ff. de vsuris*, quid ergo mirum aut nouum, si post scientiam & patientiam longissimi temporis incipiat lex ciuilis præsumere annum debiti remittendi. † Cum longè facilius quis remittat plura quàm denuò dedat aut donet, vel concedat pauca, *vt diximus de succ. crea. lib. 2. §. 18. num. 16. versic. tertia ratio, per Paulum Castr. in l. pacta quæ contra. Cod. de pact.* & hac ratione improbatur pactum legis commissoriæ in pignoribus. *l. fin. C. de pact. pign.* & improbatur eadem ratione renunciatio futurorū alimentorum, vt in d. num. 16. declaramus, vbi etiam diximus, eadem ratione improbari pactum de non succedendo factum inter patrem & filium, *& tradit Ias. in l. pactum dotali. C. de collat.* harum enim rerum ratio ea est, quòd facilius quis remittit plura quàm donet pauca, vt naturaliter fieri videmus. Quid ergo mirum aut nouum, si lex per longissimi temporis taciturnitatem præsumat debiti remissionem, cum etiam obligationem post breuius tempus præsumere soleat, & remissionem etiam aliàs per vnius solius anni transcursum, vt diximus. Quinimò † etiam cōcessionem per longi temporis transcursum alibi præsumit, quale est in terminis. *l. si quis diuturno, in princip. ff. si seruitus vendit.* de cuius intellectu agemus, latè infrà declarantes, quod vt debitor cum scientia iuris alieni potest longissimo tempore per creditoris scientiam & patientiam præscribere, quia ex tali taciturnitate præsumitur remissio, vt in specie nostra, ita in terminis, d. l. si quis diuturno, per scientiam & patientiam domini rei consentientis me tignam in parietem suum immissum longo tempore habere acquiro & præscribo ius seruitutis, ergo longè facilius id continget, ac iustius in specie nostra, tum quod hic adest longissimum tempus, ibi longum duntaxat, tum etiam quòd ibi est noua seruitutis acquisitio, quæ odiosa est, hic liberatio ab obligatione, quæ fauorabilior est. *l. Arrianus. ff. de act. & oblig. iuncta. l. altius. C. de seruit. cum ibi notatis, cum iis, quæ scripsimus infrà §. 82. num. 13. & infrà c. 83.* scripsimus plenè de intellectu, d. l. si quis diuturno. Pro nobis tex. egregius in l. si ego. §. 1. ibi, per traditionem fortè aut per patientiam. ff. de public. in rem actio. vbi scientia & patientia habet vim traditionis: ergo multo facilius habebit vim remissionis, quandoquidem facilius quis remittit quàm donet, aut tradat, vt suprà ostendimus. Neque ad rem pertinere debebit, si quis obiecerit hanc legis interpretationem non esse æquam vt possit perimere iura naturalia, ne sic in effectu iura naturalia perimi videantur, nam id omninò negatur, sed potius ipso quoque iure naturali contrario perimi: omnis enim res naturaliter per quascunque causas nascitur, per easdem dissoluitur. *c. omnis res, de reg. iur. licet nihil tam naturale. ff. eo. tit. §. fin. & per tot. tit. Inst. quib. mod.*

4 *Meū negotium gere quādo videar.*

5 *Oblig. interdū præsumitur post lōgum tempus.*

6 *Remissio facilior quā noua concessio.*

7 *Donatio post lōgum tēpus præsumitur.*

re contrahi. oblig. Modò sic † tibi centum promisi, solus Deus certò scit, an
2 *Cõsensu cõ iecturato obligamur.* id fecerim animo obligandi me, an verò loci vel ostentationis causa, vel fortè causa comitatis vt beneuolus erga te videret. *l. diuus ff. de mil. testam. §. plenè. Instit. eod. tit. l. Labeo. ff. de sup. lega. l. an inutilis. ff. de accep. l. non solum ff. de actio. & obligatio.* nihilominus tamen lex interpretatur me tibi obligatum videri, sentiens ex animo me promisisse obligandi me ipsum, quasi voluntatis nostræ certius signum nullum sit quàm verborum. d. l. Labeo. sicque obligamur ex consensu & voluntate nostra à lege ciuili cõiecturata, non tamen infallibiliter cognita, sic ergo & per cõtrariũ ea obligatio ex animo nostro contrario perimi naturaliter potest & debet, quãuis animus ille coniecturis tãtùm non etiam certa scientia lege ciuili percipiatur. & vt lex quoad ortum obligationis fidem adhibuit verbis promittentis, ita & quoad ipsius obligationis resolutionem fidem adhibet tacitur ritati & patientiæ longissimi temporis, & aliquando longè breuioris, vt diximus. Nec dicatur obligationem personalem inseparabilem esse ab ossibus obligati: *arg. l. nemo potest. ff. de leg. 1. cum ibi traditis per Barthol. colum. 1. vbi per oẽs repetentes.* nam quòd semel personali obligatione deberi cœpit certis modis à lege definitis deberi desinit. *l. obligationum ferè. §. placet. ff. de actio. & oblig. per totum tit. Instit. quib. mod. tollitur oblig.* & vt illos modos perimẽdarum obligationũ ipso iure lex adinuenit & induxit, ita quoque alios modos, vt constat, inducere potest quotidiè, id quod fecit in nostra materia iubendo vt plenissima securitas & obligationis liberatio contingeret per ipsius præscriptionem longissimi temporis, id quod expressius induci non potuit aut iuberi, quàm inducitur si verba earum legũ non calumnientur & exterminentur ac turpiter violentur *per l. sicut. l. omnes. l. cum notissimi. C. de præscr.* 30 *annorum. l. si pupillos, in fin. ff. de admin. tutorum, iuncto pri. Inst. quib. mod. toll. obl. & c. ad aures, de præscrip. & l.* 1. *cum Gloss. C. si aduersus creditorem.*

9 *Obli. vtraque tollitur præscrip. cõtra cõem.* Sit ergo fixa indubitataque conclusio † post longissimi temporis præscriptionem sublatam videri vtranque obligationem tam ciuilem quàm naturalem. *c. iam ipso iure.* vnde primùm apparet veram non esse opin. Bal. & Franc. Balb. & Petri Philippi Cornei & aliorum suprà relatorum negãtium eam ipso iure perimi, & affirmantium quod etiam in effectu non eneruabatur aut debilitabatur.

10 *Obli. præscrip. debilitari falsũ est, quia extinguitur.* Apparet etiam errasse † quotquot asseuerabant eam in effectu debilitari duntaxat non etiam ipso iure perimi, id quod affirmat *Bart. in l. fin. §. 1. ff. rem ratam haberi. cuius opin. communem esse testatur Francis. Bal. vbi suprà, par. 1. q. 6. & par. 3. prin. in 2. par. illius 3. partis. q. 10. vbi pluries hanc dicit cõmunem opin. Paul. Castr. in d. l. fin. §. 1. ff. rem ratam haberi. Bal. in l. sicut. col. 1. C. de præsc. 30. annorum. Ioan. Imol. in c. fin. col. 6. de præscr. in rep. Ang. l. 1. column. 19. C. de iud. in rep. Panorm. & Fely. col. 1. in cap. ad aures, de præsc. Ioan. And. in c. possessio, ad fin. de reg. iur. Anton. & Ioan. Imol. in d. c. ad aures. Pet. Philip. Corn. consil. 166. ad euidentiam, col. pen. lib. 1.* Neque ad rem pertinet quod etiam iure ciuili non procedat præscr. iurium & actionum cũ mala fide non magis quàm iure canonico, secundum veram & communem opinion. vt suprà diximus, & plenius in c. præced. nam non sequitur, scio me debere, ergo habeo malã fidẽ, est. n. aperta incuria (ne dicam iniustitia) existimantiũ, qui possidet rẽ alienã, aut moratur sciẽter debiti solutionem,

cum

eum esse necessariò in mala fide, cùm potius sit in bona fide, aut saltem in bona fide & esse possit, & esse posse à lege ciuili præsumatur, vt iam ostendimus, & fusius in c. præced. & c. 72. & c. 76. & vt exactius res agatur considera quod aut tam creditor quàm debitor erant debiti conscij, aut vterq; ignorabat, aut creditor solus sciebat, debitor autem ignarus erat, aut & quartò ex diuerso creditor ignorabat & debitor solus sciebat. Primo casu cessat regulariter mala fides, quia ex illa scientia & patientia longissimi tẽporis præsumitur tacita debiti remissio aut abiectio, vt diximus suprà, & aliis in locis ad quæ me retuli. Secundò casu quando vterque ignorabat, etiam secundum omnes procederet præscriptio, cùm debitor apertè sit in bona fide vt patet ex sua iusta ignorantia, quale esset si ex contractu fortè procuratoris quem ignorabat obligatus esset, vt suprà dixi, & exactius in c. præced. Tertio casu cum solus creditor sciebat, debitor ignorabat se debere, tunc idem, & longè iustius, quia ex parte sua adest bona fides, & ex parte creditoris iustissimè præsumeretur debiti vel remissio vel abiectio. Vltimo verò casu cùm solus debitor se debere sciebat, creditor autem ignorabat, vix est vt non intelligatur esse in mala fide, quandoquidem ex parte creditoris ignorantis nec debiti abiectio, nec remissio præsumi potest. *l. mater decedens. ff. de inoff. testam.* sicque cessat ratio bonæ fidei præsumendæ, de qua *in l. alienationis verbum. ff. de verb. sign. ibi.* vix est enim vt nõ videatur alienare, &c. *& l. qui patitur. ff. amand. l. semper qui non prohibet. ff. de reg. iur.* & cum debitor suum debitum saltem impropriissimè videatur possidere. *Gloss. in l. regul. ff. de pet. hæred.* certè hoc casu istius debitoris impropriissima illa possessio non legitima, sed clandestina videretur, *arg 1. si quis diuturno, in princ. ff. si ser. vend.* quę lex si rectè inspiciatur, probat omnia membra huius distinctionis negans vbi vitiosa possessio, vel quasi possessio est contingere prescriptionẽ, non sic si vitio caret. Iam ergo dubitari non oportet quin cesset prescr. vtroque iure tam ciuili, quàm canon. vbi mala fides interfuit, & in eo tãtùm quæstio est, an possessor, vel quasi possessor rei vel iuris alieni in mala fide esse dicatur cum id sciebat, qua in re distinguendum est, vt dixi modò, & plenius suprà cap. præc. & c. 72. & ca. 76. incip. actio personalis.

Confirmantur hęc omnia, nam tenentes præscriptione vtile tantùm dominium, non etiam directum acquiri, eò quòd in prescriptione cessat naturalis æquitas, quia currit contra ignorantẽ, fatetur quod si dominus scit, & patitur rem suam prescribi, tunc directum dominium acquiritur nõ secus quàm si ipse eam venderet & traderet, *ita Bal. de prasc. par. 2. q. 2. numer. 9. & Bal. in auth. nisi tricennale. col. fi. C. de bon. mater. & Felyn. in rub. de præscrib. col. 1. & Ias. in l. traditionibus. C. de pact.* ergò vt cessat mala fides quãdo domini voluntate possideo alienum, *per tot. tit. ff. & C. commod. & ff. de precario. & ff. C. Inst. & in decret. de donat.* ita & hoc casu cessat mala fides.

11 *Dominium directum quæritur præscriptione contra scientem currente.*

Apparet †ergo ex superioribus verissimam esse sententiam Accursij & Bart. & Paul. Castr. *in l. fi. §. 1. ff. rem ratam haberi.* existimantium eum, qui prescripsit, si soluit, posse repetere, quos sequitur Franciscus Balb. de prescr. par. 1. q. d. post alios, quos ipse tam ibi quam rursus in 2. par. 3. par. prin. quæstio. 10. refert.

12 *Repetere potest qui soluit debitum præscriptum.*

†Apparet similiter parum aptam esse, aut suspectam esse æquiparationem, quam ipsemet Balb. *d. q. 6. post. Paul. Castr. in d. l. fi. §. 1. & post Bal. in l.*

13 *Oblig. vtra que perimi-*

tur præfer. acceptilatione, nouatione.

sicut col.1.C.de præsc.30.ann.facit, ait enim quòd vt per pactum de non petendo, quod est iuris gentium, eliditur ciuilis obligatio, sed naturalis, quia similiter est de iure gentium, ex toto perimitur, ita ex diuerso per præscriptionem, quæ est iuris ciuilis, ex toto perimitur obligatio ciuilis, sed naturalis duntaxat debilitatur. Secundum quam rationem consequens fieret, vt diceremus quod per nouationem quæ est iuris ciuilis, vel etiam per acceptilationem quæ similiter est iuris ciuilis, sola ciuilis obligatio tolleretur, naturalis verò duntaxat debilitaretur, id quod esset contra text. *in §. præterea nouatione, & in §. item per acceptilationem. Inst. quib. mod. toll. obli. & contra l. fi. C. de nouat. & contra omnes leges tam illius tituli quam ff. eod. tit. & per tot. ff. & C. de accept.* ergo non est bona consequentia, nouatio, aut acceptillatio, aut præscriptio sunt iuris ciuilis, ergo ciuilem tantùm non etiam naturalem obligationē perimere possunt, quinimò vtrãque perimere possunt & perimunt, quia hac in re cum ipso iure ciuili cõcurrit etiam natura, hoc est, voluntas illius contra quem præscribitur, quę vt ex verbis, vel scriptura, vel etiam nutu, vel aliis signis, & indiciis eius probata intelligeretur, ita etiam ex ista scientia & patientia probata censetur. *d. l. si ego. §. 1. ff. de pub. in rem act. d. l. cum de in rem vers. ff. de vsur. iuncta l. Labeo. ff. de sup. lega. l. nutu. ff. de legat. 3. l. 11. §. si quis ita ff. de verborum obligation. l. milites. ff. de milit. testam. l. an inutilis ff. de acceptil. l. non solùm. l. non figura. ff. de actio. & oblig.* certum enim est quod multis modis esse potest. *l. certum. ff. si certũ pet. iunct. l. 1. §. fin. ff. de dote præleg.* & vt obligatio naturalis sine dubio perẽpta diceretur ex remissione creditoris, de qua cõstaret per verba ipsius, ita quoque perẽpta videbitur ex remissione ipsius, de qua dio quouis modo constet, vt dictis iuribus. constat autẽ de tali remissione vel abiectione per scientiam & patientiam longissimi temporis, vt diximus, ergo talem obligationem naturalem peremptam esse proculdubio intelligemus.

14 *Fideiussor non accedit obligationi præscriptæ.*

Denique apparet ex nostra declaratione obligationi prescriptę non posse accedere fideiussorem, nam licet is soli obligationi naturali accedere possit, non secus quàm ciuili & naturali. *leg. si fideiussor obligari. §. fideiussor. vbi notant Paul. Castr. & Bart. ff. de fideiuss. §. 1. Inst. eod. tit.* tamen post prescriptionem cùm nulla secundum nos superfit obligatio ei obligationi, quæ nulla est, fideiussor accedere non poterit, id quod in specie tenent *Bald. in l. tam mandatori. col. 2. C. de non nume. pecun. Bart. & Paul. de Castr. in d. §. fideiussor. Francisc. Balb. in d. q. 6. Paul. Castr. in l. fin. §. 1. ff. rem ratam haberi. Ant. Butr. Ioan. Imol. & Felyn. in d. c. ad aures, de præscrip.* quę cõmunis opinio ex nostra sententia verissima est, non autem ex ratione, qua ipsi omnes mouetur, dum naturalem quidẽ obligationem supereſſe existimant, quamuis debilitatam, & pro nobis in specie est tex. *in l. si quis post. quàm, cum ibi not. ff. de fideiuss.*

15 *Nouari nõ potest obligatio præscripta.*

Apparet † similiter ex sententia nostra talem obligationem præscriptam nouari non posse, Nam ex nihilo nihil fit, secundum Philosophum, *vt in l. sed si manente. ff. de precario, dixi plenè in 1. tomo harum controuersiarum cap. 14. in princip. & per totum, & in specie ita tenent Antonius Butr. Ioann. Imol. & Felyn. in d. c. ad aures. & Franc. Balb. d. quæst. 6. num. 4. facit §. præterea nouatione. Instit. quib. mod. toll. oblig. cum ibi notatis. & l. 1. ff. de nouat.*

16 *Compensa-*

Apparet † similiter quod talis obligatio præscripta non proderit ad cõpen-

pensationem, *vt tenent Ant. Butr. Imol. & Felyn. in d.c. ad aures. & Bald. in d.q.6.* quorum sententia longè expeditior erit secundum nostram opinionem, cui negamus naturalem obligationem supersse, quàm secundũ eorum sententiam supersse existimantium, debilitarique duntaxat, non etiam perimi asseuerantium.

tio non sit obligatione præscripta.

Apparet etiam ex nostra sententia an super obligatione præscripta cõstitutum fieri possit, quod admittit Bal. *in rub. C. de const. pecu. column. 2. & Balb. in d.q.6. nos cõtra, per §. in personam. Instit. de act. & per d. l. si quis post quàm. ff. de fideiusso.* vbi traditur, eum qui se pro alio soluturũ constituit, similem esse fideiussori. Sicque dicendum restat obligationi præscriptæ accedere non posse magis quàm fideiusso, præsertim secundum nostram opinionem, qua asseueramus per præscriptionem non solùm ciuilem, verùm naturalem quoque obligationem peremptam videri.

17 Cõstitutum non sit post oblig. præscriptã contra Do.

Apparet etiam quid respondendum sit in illo articulo quo controuertitur, an postquàm quis præscripsit possit per denunciationem Euangelicã compelli ad restituendum quod præscripsit, qua in re receptissima opinio est non posse, siquidem sumus in præscriptione rei vel iuris corporalis, vt plenè resoluit Franciscus Balbus *de præscr. 2. par. 3 part. princ. q. 11. & rursus q. 10. & Barthol. in extrauag. ad reprimendum, in verb. per denunciationem. in vers. sed quid de obligatione quæ tollitur præscriptione. Bald. in auth. ad hæc. col. 2. & 3. C. de vsuris. Anton. Butr. Ioan. Imol. Panorm. Felyn. & alij in c. fin. de præscr. Pet. Philippus Corneus con. 176. ad euidentiam. column. penul. lib. 1.* & hanc sæpè testatur communem esse opinionem Imol. & sæpius Balb. vbi suprà.

18 Euãgelica denunciatio an faciat rẽ corpoream præscriptã restitui.

Sed & in hac præscriptione actionis personalis idem esse, tenent Bart. Ioannes Imol. Panorm. & Pet. Philip. Corneus, vbi suprà, & hanc esse cõmunem opinionem affirmat Balb. in d.q.10. qui tamen contrarium tenet, affirmans locum habere denunciationẽ Euangelicam, id quod tenet Pet. Philip. Corn. sibi contrarius *con. 251. in hac consultatione. col. 2. lib. 3. Ioannes Imol. sibi contrarius in l. sequitur §. si viam. ff. de vsucap. Anton. Butr. in d. c. fin. Bald. in auth. ad hæc. colum. 3. de vsuris.* mouentur hanc partem tenentes: quia longa, inquiunt, est differentia inter ius reale præscriptum & ius personale, nam iura realia facilè migrant de persona in personam. *l. fin. Cod. de leg. l. fin. §. sed quia. tum §. seq. Cod. com. de leg. l. cum pater. §. surdo. ff. de leg. 2. l. à Titio. ff. de furt. l. si tibi homo. §. cum seruus. l. legaturus. §. fin. ff. de lega. 1. l. 1. 2. & ferè per totum. ff. de in diem add. l. quoties, & ferè per totum. Cod. de donat. quæ sub modo. l. 1. 2. & ferè per totum. ff. de lege commiss.* Diuersum est in actionibus personalibus, quæ immobiliter inhærent ossibus obligati. *l. nemo potest: vbi Bart. col. 1. & alij omnes. ff. de leg. 1.* sicque per interuentum præscriptionis in re vel iure reali dominium eradicatur à primo domino, & migrat in præscribentem, sicque præscriptione completa nihil alienum reperitur possidere quod restituere per denũciationem Euangelicam cogatur, cùm iam non tam alienum quàm suum denuo effectum possidere inueniatur. Sed præscripta actione personali adhuc, inquiunt, debitor remanet naturaliter obligatus, neque alieni iuris debitor adhuc supersit, per hócque poterit per Euangelicam denunciationem cogi ad soluendum. Sed hęc ratio (iudice me) nullius momenti est. primùm quia tam facilè fuit legi inducere & disponere quòd obligatio personalis extingueretur præscriptione

19 Euãgelica denunciatio an faciat imperfectã præscrip. actionu personalis, ardua q.

quàm vt dominium obligatióve realis transferretur in præscribentem, vt ex dictis suprà per hoc & per superius caput edocemur. Deinde quia non est verum, superesse obligationem naturalem post prescriptionẽ, quinimò vtranque perimi iam edocti sumus. Ergo penes præscribentem nihil reperitur alienum, quod per denunciationem Euangelicam restituere cogatur. Nec ad rem pertinet, quod cũ mala fide nec iure ciuili nec canonico procedat prescriptio (id quod potissimùm decepit eos, qui partem affirmatiuam tuentur) nam id ingenuè fatemur, sed negamus debitorem in mala fide constitutum censeri, eo quòd sciat se debere, secundum quod suprà exposuimus, in quo contrarium tenentes decepti fuerunt, qui etiam apertè æquiuocant aut hallucinantur, nam primùm negant contingere præscriptionem cũ mala fide, postea verò dicunt, quod qui mala fide præscripsit per denunciationem Euangelicam, cogitur soluere. ergo cùm talis mala fide præscriptio vt contingat non sit possibile, restat vt talis denunciatio Euangelica locum habeat nunquam.

Ergo quo casu actionum personalium prescriptio contigerit, eo casu talis Euangelica denunciatio locum nunquam habebit.

20 *Oblig. vtraque, vt perimatur an fieri possit per legẽ, ardua q.*

Apparet etiam† ex his verissimam esse opinipnem Angeli *in repet. l. 1. colum. 10. C. de indic.* contendentis per legem vel statutum effici posse, vt per interuentum præscriptionis perimatur non solùm ciuilis, sed etiam naturalis obligatio in personalibus actionibus, quamuis contrarium, & minus rectè tenuerint Bald. *in d. auth. adhæc. colum. 3. C. de vsuris. & Francisc. Balb. vbi suprà, q. 10. Idem Bald. in c. si quis per triginta, si de feud. fuerit controuersia. Ioan. Imol. in l. sequitur. §. si viam. ff. de vsucapion.* Quinimò (vt hoc Angelo addamus) non solùm potest, sed etiam in dubio id actum videtur per legem, vel statutum, vt obligatio personalis tam ciuilis, quàm naturalis per interuentum præscriptionis perimatur, etiam si per tale statutum tempus prescribendi coangustetur, nam quæ ratio est in triginta annis, eadem ratio (quod attinet hanc ad rẽ) in aliquantulum breuiore tempore erit, quia quæ differunt tanquam plus & minus, non differunt in specie. leg. fin. ff. de fundo instrumen. vt plenè ex superioribus rationibus deducitur, quas non expedit repetere.

SVMMARIVM.

1 *Dominium directum an præscriptione acquiratur, ardua q.*
2 *Dominium iuris gentium secundarij est.*
3 *Ius gentium secundarium dicitur esse positiuum.*
4 *Ius gẽtium secundarium initiò fuit ius ciuile.*
5 *Successionum ius prius fuit ciuile, quàm gentium.*
6 *Iura gentium secundarij, quæ sunt liberè, possunt immutari.*
7 *Dominium directum facilius quæri præscriptione longa, quàm vsucapione triennali, contra Doctor.*
8 *Effectus nõ semper regulatur à sua causa.*
9 *Exceptio non semper est actionis exclusio.*
10 *Dominium an trãsferatur, vel an extinguatur præscriptione, vel vsucapione, ardua q.*
11 *Retentio non conceditur domino rei præscriptæ, contra Doctores.*
12 *Rei vendicatio non datur domino rei præscriptæ contre tertium, pos-*

possessorem, contra Doctores.

13 *Præscriptionis exceptio impedit*

huius ingressum, contra Baldum.

CAPVT LIIII.

VOAD septimum † vtrùm præscriptione acquiratur dominium directũ an vtile tantum, sunt tres communes opiniones. Prima est, quod dominium directũ acquiratur per vsucapionem triennalẽ, quæ mobilibus in rebus contingit: Altera, quod per præscriptionem triginta annorũ, quæ sine titulo contingit, sola vtilis non etiam directi dominij acquisitio contingat: Vltima, quod præscriptionè longi temporis similiter solũ vtile dominiũ, nõ etiam directum acquiratur. *Ita tenent Gloss. & communiter Doct. in prin. Instit. de vsucap. in verbo, dominium. per Glo. Bart. Bald. Salicet. Fulgos. Petr. Philipp. Corneum, & alias Pinellum in authen. nisi triennale. C. de bonis maternis. per Aretinum. Christof. Porcium Ioannem, & alios in d. princ. Instit. de vsucap. per Paulum Castren. in l. si §. 1. ff. rem ratam haberi, hanc esse communem opinionem, testatur Angelus Aretin. in d. princip. Instit. de vsucap. hanc sequitur, & sæpè appellat communem opinionem Franciscus Balb. de præscript. secunda part. principal. quæstione 2. Alber. & Ioannes Andreæ in capit. possessor. de reg. iur. in versic. quartum proponebatur. Felynus in rubri. colum. 1. de præscriptio. qui hanc firmat esse communem opin. Las. Dec. Alciatus, & alij in l. traditionibus. C. de pact. vbi Alex. colum. 2. Gloss. in l. quis emptionis. §. primo. Cod. de præscr. 30. annorum, vbi per Saly. & alios Ioannes Imolen. in repetit. cap. si. col. 24. de præscr. Gloss. Angel. & alij in auth. ecclesia Romana, in princ. Marianus Sozin. in rub. de caus. possess. & propriet. ver. 18. Archidiac. in c. seruitium. 18. q. 2. Dynus, & nouissimi in d. c possessor. & alij plures quos allegat Bald. vbi ẽ. Idem in repet. leg. Celsus. ff. de vsucap. in fin.*

1 *Dominium directũ an præscr. acquiratur, ardua q.*

Contrariam tamen partem in præscriptione longi temporis tam multi in dictis locis tenẽt, vt mihi non satis certũ sit vtra pars receptior sit, & cùm omnes ferè conueniant triẽnali vsucapione directum dominium acquiri. *l. traditionibus. C. de pact. leg. 3. ff. de vsucap. in princ. Instit. eod. tit.* & similiter cùm omnes conueniant vtile tantùm dominiũ non etiam directũ acquiri per præscriptionẽ annorum 30 quæ sine titulo (hoc est legitima possidendi causa) contingeret *per d. l. si quis emptionis. §. 1. C. de præscr. 30. annorum.* in eo duntaxat controuersia est, an longi temporis præscriptione vtile tantùm dominium, an fortè etiam directum acquiratur, qua in re receptior sententia fortè est vtile tantùm acquiri, & sciendum est potissimùm huius rei fundamẽtum & occasionem illa erronea opinione, quam in c. præced. exterminauimus, effluxisse. aiunt enim quod dominium rerum nostrarum iuris gentium est. *l. ex hoc iure ff. de iustit. & iur. l. 1. cum seq. ff. de acqu. rerum domin.* ius autem ciuile ciuilia tantùm iura, non etiam naturalia aut gentiũ perimere potest. *§. sed naturalia. Instit. de iure nat. & ibi omnes Doctores. l. omnes populi, & ibi Bart. & omnes repetentes. ff. de iust. & iur. l. eas causas. ff. de cap. dimi. l. iura sanguinis, vbi plenè per Philip. Decium. ff. de reg. iur. §. minus ergo. Instit. de hæred. quæ ab intest. l. 2. ff. de vsufruct. earum rerum. tradunt communiter Doct. per text. ibi in l. maximum vitium. Cod. de liberis præterit.* cùm ergo præscriptio sit iuris ciuilis, & ciuilis ratio iura naturalia aut gentium perimere nequeat, sequitur quod nostrum dominium, quod iuris

gentium esse intelligitur, perimere non poterit, *ita arguunt Ioannes Andreas post Gerardū de Senis, quem ipse refert, & sequitur, vbi suprà, & Franciscus Balb. vbi suprà, numero secundo versic. & hunc articulum Panorm. in rub. de præscript. colum. 2. & ferè reliqui omnes*, & cùm hanc rationem effugere aut ab ea enodare sese non valerent, omnia iura hac de re loquentia (dum hanc ad rem & rationem seu partem istam adaptare student) exulare & exterminari compellunt. Quæ quidē ratio (quando alia vrgentiora fundamenta deessent) partem contrariam iustiorem probatioremq; redderet, tantum abest, vt eam confutarent. † Nam dominium præsertim rerum immobilium est sanè iuris gentium non primæui (quod naturale appellatur) † sed tantùm secundarij, quod naturale non tam est quàm positiuum, vt est vera & cōmunis opinio, quā tradunt Paulus Castrensis & alij communiter *in repet. l. ex hoc iure. ff. de iust. & iure. traditq; eleganter frater Dominicus de Soto de iustit. & iur. lib. 3. q. 1. art. 3. & diximus suprà in 3. art.* in quo egimus, quare præscriptio aut vsucapio introducta esset, id quod fusius multisq; ornauimus de iucc. progressu lib. 1. in præfatione, vbi plenè ostendimus, † ea omnia quæ sunt iuris gentium prius fuisse iuris tantum ciuilis, sed paulatim scripsisse aut velociter transuolasse ad reliquas gentes & regiones, sicq; cùm primùm ab vno vel altero homine vel regione inuētum fuisset & receptum, tunc iuris tantùm ciuilis non etiā iuris gentiū id esse. Verùm postquā eo iure omnes omnino aut pleræq; aliarum gentium vti quoque cœpissent, iam iuris gentium effectum videri, inque ius gentiū conuersum & trāsformatum. Quemadmodum & ex diuerso, id quod hodie iuris gentiū est, in desuetudinem abire fortè cœpisset, ita vt penes vnā tantùm prouinciam maneret, sine dubio iuris gentiū esse desineret, & iam iuris tantum ciuilis esse diceretur, hoc est illius ciuitatis vel regionis, penes quam adhuc id ius perduraverit. sicque non minus eleganter quàm vtiliter in lib. 1. §. 2. de iucc. crea. Vsum testamentorum inuentum fuisse à iure ciuili, vel scripto, vel consuetudinario ostendimus, sed postea cùm à reliquis quoque gentibus receptū fuisset, in ius gentium fuisse conuersum & transformatum, non secus quàm ex diuerso si hodie fortè testamentorum vsus ita in desuetudinem abire cœpisset, vt penes vnam tantùm aut alterā prouinciam maneret, continuò iuris gentium esse desineret, & iuris tantùm ciuilis esse diceretur, hoc est illius illarúmve prouinciarum, in quibus vsus mosq; ille testandi perseuerauit. quod dic *vt in dictis locis & suprà cap. 10. nu. 18. & c. 4. nu. 3. & c. 27. nu. 11. & c. 16. nu. 11.*

2 *Dominium iuris gentiū secundarij est.*

3 *Ius gen. secundarium dicitur esse positiuum.*

4 *Ius gen. secundarium initio fuit ciuile.*

5 *Successionū ius prius fuit ciuile quàm gentium.*

† Sicq; hodie quælibet prouincia posset ea, quæ iuris gentium secundarij esse dicuntur, quoad quasdam vel fortè quoad omnes particulas immutare: Quid enim si iuberet ne capti fierent serui capientium, profectò talis lex ciuilis valeret, & ita aiunt Galliæ obseruari, quamuis per hoc violaretur ius gentium contrarium disponens. *l. manumissiones. ff. de iustitia & iure:* valerétque similiter si iuberet ne hominibus suæ ditionis liceret testari, vt iā diximus in d. §. 1. & dicto §. 2. valerétque si iuberet omnia prædia esse communia, id quod apud Lacedæmonas Lycurgus Legislator aut (vt alij volunt) Agesilaus præcepit, teste Plutarcho in Apoph. Ergo cùm ius gentium secundariū intelligatur esse ius positiuum, indubitatū est, eritque semper per leges positiuas perimi & immutari posse, non secus quàm ipsum ius ciuile, *dicto §. sed naturalia. dicta l. omnes populi, cum similibus suprà alle-*

6 *Iuris gentium secundarij, quæ sunt liberè, possunt immutari.*

prà allega.d.l.eas causas. dicta l.secunda, de vsufru.earum rer. dicto §.minus ergo.d.l.maximum vitium, iuncto capit.omnis res, de regulis iur. & l.nihil tam naturale.ff.de regul.iur. Sicq; dominium, de quo agimus, cùm omnes conueniant esse iuris gentium secundarij, non etiam primæui, per legem positiuam, de præscr. disponentem, poterit tam liberè & perfectè de persona in personam transferri, quàm si iuris ciuilis esse posset.

Quæ omnia etiam iuuantur ex iis, quæ in c. præced. differuimus, quæ repetere non expedit.

Præterea † cùm omnes fateantur vsucapione triennali dominium directum acquiri *per d.l.traditionibus. C.de pact.d.l.3.ff.de vsucap.* non solùm pari, sed etiam longè maiore, aut iustiore ratione, idem in præscriptione longi temporis admittere deberent: Primùm propter diuturnitatem temporis, quæ est in hac longi temporis præscriptione, quæque non est in vsucapione triennali. Deinde, quia longè iustius, & antiquius dominium est, quod quis habet in rebus mobilibus, quàm quod habet in rebus soli, ita Paulus Castr. *in repetition.l.ex hoc iure, suprà allega. & ibi communiter Doctor. facit l.1.cum seq.ff.de rer.diuin. & §.feræ, cum seq.institut. l.adeò.§.feræ, eo. tit.ff.de acq.rerum domin.* nam ab ipso iure naturali primæuo descendit (secundum Paul. Castren. & cõmuniter Doctor. vbi suprà) dominiũ in rebus mobilibus, quale est in feris quas cepissemus, aut in tabulis quas quis depinxisset, aut in vestibus quas quis fabricasset, & simillib. & tamẽ in rebus soli (qualia sunt prædia, cãpi & similia) dominiũ non fuit nisi de iure gentium secundario, vt dictũ est. ergo si dominiũ iuris gentium, primæui etiam directum vsucapione acquiri & transferri potest, *dic.l.traditionibus. d.l.3.* multò facilius & iustius præscriptione longi temporis in immobilibus acquiri, & transferri poterit dominium, quod iuris gentium secundarij, & sic iuris positiui. Ideò promiscuè cùm de vsucapionibus acturi essent Iurecõsulti non solùm earum rerũ, quæ mouentur, sed etiã immobilium per omnes titulos *ff.de vsucapion. & ff.pro empt. & pro legato, & pro donato, & pro dote, & pro suo, & C.per eosdem tuulos, & Instit.eod.* scripserunt, vel inscripserunt titulos de vsucap. pleniſſimè significantes tam perfectum dominium, & ius longi tẽporis præscriptione, aut vsucapione acquiri in immobilibus quàm triennali vsucapione in mobilibus rebus. Iam ergo dubitari (non solùm mille leges, sed etiam mille integros titulos subuertere velis) non oportet quin non minus integrum, perfectum & directum dominium longi tẽporis præscriptione quàm triennali vsucapione quæratur, & non solùm æquè iusta, sed etiam iustiore ratione, vt edocti iam sumus. Agnosco tamen quòd magis naturali ratione acquiritur dominium per contractum, & traditionẽ domini, quàm per vsucapionem triennalẽ, vel longi tẽporis præscriptionem, *vt in l.1.ibi, naturali ratione.ff.de acquiren.rerum dominio.l.1.C.de sacro.eccles.expressius in §.per traditionem. Instit.de rer.diuis.ibi*, nihil tam naturali æquitati conuenit, quàm voluntatẽ domini rem suam in alium transferre volentis ratam esse. Sed id nihil ad rem, quia vt ea æquitas vincit acquisitionem, quæ per longi temporis præscriptionem contingit, ita & longè iustiùs vincit acquisitionem per triennalẽ vsucapionem contingentem. (Sed hæc iustior aut iniustior origo, quod attinet ad hanc rẽ, nihil debilitat effectũ, nã & à patre debiliore sæpè solet filius robu-

7 *Dominium directũ facilius queri præscript. lõga, quàm vsucapione triennali. cõtra Doct.*

8 *Effectus non semper regulatur à sua causa.*

stior procedere quàm à robustiore patre, & à patre iniquiore æquior filius, quàm à patre iustiore) sicq; apparet ex prædicta ratione parum aptè argumentatos fuisse ad inducendam differentiam inter præscriptionem, & vsucapionem Ioannes Andr. *post Gerardum in d.c.possessor.d.vers.quartùm proponebatur.& Balb.in d.quæst.2.numero secundo, & Panor.d.rubr.de præscrip.colum.2.*

9 *Exceptio non semper est actionis exclusio.*

Tenendo nostram sententiam nihil ad rem pertinet quòd præscribendi detur exceptio,† quæ regulariter est actionis exclusio,ergo supereſt ius & actio ei cuius res præscripta est.*l.2.ff.de exceptio.* Sed resp.illud esse regulare, fallit in specie nostra, in qua post præscriptionem nullum ius remanet priori domino:& exceptio,quæ præscribenti datur, est exceptio intentionis, quæ non præsupponit actionem. *l.vbi purè.ff.de doli exceptio. declarat in simili Emanuel à Costa in l.3.C.de non numer.pecun.* dicens, simile esse in illa excep.non numer.pecun.quæ est intentionis non actionis exclusio:patet,quia & per vsucapionem triennalem dicitur exceptio acquiri. *l.in reb. §.omnis autem.C.de in.do.Balb.in rep.l.Celsus.in fi.ff.de vsucap.*

10 *Dominium an transferatur, vel an extinguatur præscript. vel vsucap.ardua q.*

Ex superioribus apparet† qualis sit illa differentia, quam inter triennalem vsucapionem,& longi temporis præscriptionem faciunt *Barthol.Paulus Castren.& Alex.in l.3 §.ex pluribus. column.3.ff.de acqui.poss. & Franciscus Balb.in d.2.q.num.8.versic.* sed videtur,quod nullus: aiunt enim per triennalem vsucapionem dominium transferri de priore domino in præscribentem: cæterùm per longi temporis præscriptionem dominium directum prioris domini extingui, nouúmque dominium in præscribentis persona renasci, ídque vtile tantùm,non etiam directum esse,*& ita declarant Gloss.in d.l.3.§.ex pluribus.in verb.possideo.& Glo.fin.in l.si ædes.1.ff.de ser.vrban.præd.*dum Glo.illæ aiunt, præscriptione extingui antiquum dominium.quam differentiam Paul.Castren.vbi suprà,subtilem esse ait,quæ (si verum amamus,iudice me) risu & ludibrio dignior est,aut meris fabellis somniisque solicitis similior, & ex mero ipsorum doctorum capite citra vllam omnino occasionem, aut fundamẽtum defluxit. Quis enim vnquam talem differentiam facientem vllam legẽ principalem,aut Iureconsultorum responsum inuenit? Certè nullus, &, vt ex superioribus apparet, vtroque casu idẽ est eritque semper,& siue dixeris,vtroque casu dominiũ extingui prius,nouúmque in persona præscribentis renasci: siue etiã dixeris, antiquũ dominium, quod apud primũ dominum erat,in præscribentẽ transferri,idem erit,quoad omnes omnino effectus, & quod transferri videatur suadet ille titulus. *ff.de adimend. & transfer.lega. & Institut. eodem titulo.* Quòd autem prius dominium extinguatur, nouumque idémque directum & perfectum in persona præscribentis renascatur,suadet,& probatur *in l.tertia.ff.de vsucap.* dum ait,vsucapio est dominij adiectio,& hoc magis placet, effectúsque magnus est. nam si prius dominium in vsucapientem vel præscribentem translatum diceremus, certè transiret cum sua causa sussque cum qualitatibus. Vnde penes primum dominium, si id dominium seruituti vel forte pignori obnoxium erat, obnoxium quoque & obligatum foret penes præscribentem, *leg.secunda.§.ex his, cum ibi latè traditis per Doctores.ff.de acquirend.possess.* id quod non ita est in persona præscribẽtis,nec enim successor prioris domini contra quẽ præscripsit, esse videtur,aut ex iure & persona illius, sed potius iure suo, & ex persona tradentis

tradentis possidere visum est, ergo si fundum pignori reuera aut seruituti obnoxium mihi vt liberum vēdidisti, per longi temporis præscriptionem illum acquiram, vel saltem in eo tantùm quæstio erit, an longius aliquantulum tempus spectandum sit: tamen vt liberum semper videor possidere, & finita præscriptione, quæ ad acquirendum ius proprietatis, & illius pignoris vel seruitutis requirebatur, liberum fundum habebo tā in præscriptione rei immobilis, quàm in rei mobilis vsucapione, si in ea exēplum ponas *per d.l.3.ff.de vsucapion.* ergo verissimum est, primum dominium extinctum videri, nouumq; in persona præscribentis renasci, quandoquidem illius rei domini in solidum duo esse non possunt. *d.l.3 §.ex contrario. ff.de acquirend.possess.leg si vt certo.§.si duo.ff.commodati.leg.quod contra.ff. de regulis iuris.* Itaque si in re, quam præscripsi longo tempore, aut triennio, vsucepi præter dominum priorem, alius habebat ius reale pignoris aut hypothecæ, aut fortè seruitutis, tunc si quidem vtrunque ius tam dominij quàm alterius iuris erat paris vitæ, vtrunque pariter præscriptum fuit. Idémque si longioris vitæ erat dominium quàm illud ius reale, quod si breuioris vitæ erat, tunc post finitam præscriptionem, aut vsucapionem proprietatis seu dominij adhuc opus est vt perficiatur quoad alterum ius reale, quòd longioris vitæ erat præscriptio, quia illius iuris respectu non tam expleta quàm cœpta tantum præscriptio videbitur. *& ita intelligo l.si quis emptionis. C.de præscrip.triginta annorum, iuncta l.iusto. §.non mutat.ff.de vsucap.l.2.cum prædium.ff.de pignori. & C.de pignorum vsucapion. tradit Balb.in rep. d.l.Celsius.ff.de vsucap.in fin.* semper tamen remanet verum, tam in præscriptione quàm vsucapione primum dominium primámque proprietatem extinctum extinctámve esse, nouúmque ius renasci, & dominium in persona præscribentis: Ex quibus apparet, verā non esse opinionem ipsius Franciſci Balbi *in tractat.præscript. part.1. partis 6. principio in versic. decimustertius casus*, qui scriptum reliquit, vsucapiones, & præscriptiones inuentas fuisse, vt ius creatum in alium transferant, non vt ius nouum induceant, *post Gloss.quam Balb.allegat in capit.si diligenti, de præscript. & Salicet.in l.fin.de præscript. longi tempor.quæ pro libert.* Sed certè errant, vt ex superioribus patet, magisque est vt creatæ videantur ad ius nouum inducendum. Sed & idem effectus est etiamsi teneas ad transferendum esse creatas, quod magis placet, vt infrà q.10.

Hinc apparet, veram non esse opinionem existimantium, quod si fundum tuum longo tempore prescripsi, & deinde eius fundi possessio ad te peruenit, poteris eum defendere, & retinere contrà me, quando opinionē tenent Dynus *in cap.possessor, de regulis iuris.lib.6 & Balb.in d.quæst.2.nu. 8.versic.2 effectus est, vt tenet Gloss.2. intell.Ioannis quem communiter approbatum esse ait Balb.vbi suprà, per text.in l.si quis emptionis.§.1.Cod.de præscript. triginta annorum.* quæ sententia suspecta est, vt patet ex superioribus. nam cùm prioris domini ius omne extinctum esse nouúmque & integrum dominium in persona præscribentis renatum fuisse iam edocti simus, supereſt vt si is possessione ceciderit, eum fundum à priore domino posse vendicare, non secus quàm ab alio quocunque detentore. Sed & idem foret etiam si dominium translatum diceretur, nam per hunc possessionis reditum non videretur dominium quoque rediisse.

11 *R tentio nō conceditur domino rei præscriptæ, contra Doct.*

Apparet † similiter suspectam esse sententiam eorum, qui contendunt, 12 *Rei vendi-*

catio nõ dã tur domino rei præscriptæ cõtra tertium possessorem, contra Doctor.

quod talis fundi præscripti possessio, si ad alium tertium perueniret, posset prior dominus fundum ab illo tertio vendicare, *vt per d.§.1. tenuit Dynus in dicto c. possessor. & Balb. in d. num. 8. versic. prius est.* quæ sententia suspecta est, quia prioris domini ius omnino per præscriptionem fuit extinctum, vt iam diximus, sicque nullo iure, & sine actione ageret, meritóque à limine iudicij repelleretur, idémque foret etiam si teneas tale dominium non tam extinctum quàm translatum fuisse.

13 *Præscriptionis exceptio impedit litis ingressum. cõtra Bald.*

Apparet † similiter respectum esse, quod Bald. & Salic. *in auth. nisi triennale. C. de bonis maternis.* sentiunt, dum aiunt, quòd prior dominus, cuius fundus longo tempore præscriptus fuit (quia secundum eos adhuc remanet dominus directus) si fundum illum petat, non repelletur à limine iudicij, cuius contrarium proximè ostendimus edocentes, exceptionem præscriptionis impedire litis ingressum, quod & hoc casu affirmat Balb. *vbi suprà, vers. tertius est effectus. post Felin. in rubr. de præscrip. colum. 4. quem ipse allegat.*

Svmmarivm.

1 *Pœnæ legales an naturaliter obligent, ardua q.*
2 *Pœnis an ex quadam æquitate obligemur.*
3 *Legibus ex consensu obligamur.*
4 *Obligatio naturalis ex delicto orta, an perimatur præscriptione, ardua q.*
5 *Pœnalis obligatio extinguitur ipso iure, præscriptione.*
6 *Conditionalia nil ponunt inesse.*
7 *Mors nil.*
8 *Mors saxis venit.*
9 *Restituendi obligatio non perimitur præscriptione.*
10 *Ius naturale est diminum.*
11 *Bonæ fidei esse quando videamur.*
12 *Restituendi obligatio perimitur quando præscriptio currit contra scientem & patientem, contra communem.*
13 *Meum prodigere possum.*
14 *Intellectus ad tit. ff. C. & Instit. ad legem Aquiliam, contra Doctores.*
15 *Intellectus ad titulos ff. C. & Instit. de furt. & de vi bonorum rapt.*
16 *Restituendi obligatio non tollitur exceptione, contra Bald. & Imol.*
17 *Præscriptio non est pœna, contra communem opinionem, quando currit contra ignorantem.*
18 *Pœna non datur culpa cessante.*
19 *Afflictio esse potest non pœna culpa cessante.*
20 *Pœna culpæ par.*
21 *Præscriptio non est pœna, etiam si currat contra scientem, contra communem opin.*
22 *Pœna spontanea non est pœna.*
23 *Pœna conuentionalis præscribi potest.*
24 *Actiones temporales præscribuntur etiam à sciente.*
25 *Actiones temporales præscribuntur etiam contra clericos, & contra ecclesias.*
26 *Hæres nunquam præscribit legatum, contra Doctores.*
27 *Legatum non dicitur ius quærendum, contra Balbum.*

CAPVT LV.

VOAD octauum, † vtrùm obligatio naturalis, quæ oritur ex delictis, præscriptione perimatur, primùm enucleandũ est, an ex delicto oriatur obligatio naturalis ad pœnam, qua in re variæ sunt sententiæ: Prima est existimantium, cessare obligationem naturalem, ea enim ex consensu nostro oritur. *l.non minores.C.de transactio.l.sub specie.Cod.de postuland.l.consensu. in principio.l.obligationum substantia. ff.de action.& obligation. l.1.ff. de pactis.in principio. Institut. de obligat. ex consensu.l.1.verb.naturali æquitati.ff.de acquirend.rerum dominio. §.vendita, & §.per traditionem.Institut. de rerum diuision.* nec dubium est, quin si subtraxit rẽ meam lucrandi animum habuerit, non autem pœnæ legali dupli, vel quadrupli sese obnoxium facere voluerit, & sic de reliquis maleficiis, in quibus adest animus explendæ voluntatis, aut voluptatis, non autem bonorum, aut substantiæ propriè prodigendæ, & ita vt delinquens non videatur habere animum obligandi sese pœnæ legali, & consequenter, vt pœnæ legali naturaliter non obligetur, *tenent Barthol.in d.l.1.num.11. ff.de condition.& indebi. Bald.in authent.ad column.3.num.19. C.de vsuris. Paulus Castrens. & in l.si tibi decem. §.quidam ff.de pact. Ioannes Lupus, Paul.de Rui.in rubric.de donation.inter virum & vxorem. §.66.num.24. Fortunius Garsia in l.legitima. ff.de pactis.Gomesius in §.omnium. Institut.de action.Franc.Balbus de præscriptio.part.1.q.7.Paulus Castren.in l.quam Tuberonis.§.fi.ff.de peculio. Aries Pinellus de bonis mater.in authent.nisi tricennale nu.32.*

1 *Pœnæ legales an naturaliter obligent, vid.q.*

Contrariam tamen partem, vt naturaliter obligentur pœnæ legali delinquentes, *tenent Angel.colum.20.in repetit.l.1.C.de iudic. Ioan.Imol.in c. fi.de præsc.col.23. Accur.in l.1.§.ad bestias.ver.onerari ff.de postu.*

2 *Pœnis ex quadam æquitate obligemur.*

Est † etiam tertia opinio eorum, qui non tam ex suo consensu immediatè, quàm occasionaliter eos ex æquitate quadam naturali contendunt obligari, quæ quidem æquitas dictat malefactorem puniri debere, *& ita sentiunt Bart.& Balb.vbi suprà, & ad hanc partem inclinant Angel.Aret. in §.ius autem. num.7. Institu.de iure nat. Iaf.in l.1.§.sublata.in prima lect.& rursus etiam in secunda lect.ff.ad Treb.Andr. Alciat. in regula 3.præsumpt. 33.nu.4.Florianus in l.inde Neratius. §.fin.ff.ad leg.Aquil. Ioannes Faber in §.furtorum.Institut.de obligat.quæ ex delict.nascuntur.*

3 *Legibus ex cõsensu obligamur.*

Quid dicendum? & nos in lib.1.§.10.num.665.de succ.creat. tenuimus ex suo consensu eum obligari, quod multis legibus & rationibus ostendimus, quibus adde non minus nouam quàm egregiam rationem, † nam leges ex vero consensu nostro obligant ciues.l.1.in verbo, communis Reipublicæ sponsio, hoc est, promissio.ff.de legib. cùm enim rogatur, lex & populus consentit ei, iuxta §.lex. Instit.de iure nat.ibi, verissimus consensus est. Sed & ei, qui postea nascuntur, vel tunc aderant, consentire iure videntur, quandoquidẽ sub ea lege & conditione in illa Republica vel regione vitam agere volunt, vt legibus suis pareant, non secus quàm legibus contractuum reliquorum, quos quisque iniret: vt egregiè edocemur de succes. progressu lib.1.in præfat. & vt qui sub conditione, si nauis ex Asia venerit, promittit, ea postea aduentãte nõ poterit negare se ex cõsensu suo obligatũ fuisse. *§.ex cõditionali. Inst.de ver.obl.* quãuis ipse promissor tacitus fortè cogitasset nauem illam nunquam venturam, ita & is, qui expressim vel in-

terpretatiuè legibus pœnalibus consensum præbuit, quasi sub hac conditione sese obligatum voluit pœnæ legali, si postea fortè ipse legem transgrederetur, & is est verus sensus. *l. Imperatores. ff. de iure fisci, ibi, te huic pœnæ subdidisti, & l. fi. C. ad legem Iuliam maiestatis. ibi*, quodãmodo sua mente punitur. Quinimò & in specie alterũ consensum, & sic geminatũ, quo tẽpore sponte deliquit, præbere videtur, vt in d. nu. 665. ostendimus, éstque magna vis geminationis, vt edocemur *de succ. rea. §. 3. nu. 13. facit l. nõ solùm. §. 1. ff. de iniur. l. 1. in fi. ff. de furtis, & §. quia verè leonis, in verb. amatores periculi, in auth. de non alienan.*

4 *Obligatio natur. ex delicto orta an perimatur præscriptione. ard. quæst.*

His prælibatis, sunt† qui velint talem naturalem obligationem perimi, qualis est Bal. & Ioan. Imol. & Franc. Balb. vbi s. quod obtinet quoad pœnam. Sed nõ perimitur quoad rei persecutionẽ, secundũ Bald. vbi s. Idem Imola & Balb. quoad hoc, vt ipso iure obligatio ad rẽ vel eius æstimationẽ cõsequendã nõ perimatur ipso iure, cęterùm ope exceptionis benè tollitur cõcurrẽte bona fide præscribentis, secundũ Imo. vbi suprà, quẽ improbat Balb. vbi s. quia in delinquẽte negat posse adesse bonã fidẽ, *adde Balb. vbi s. in 2. part. 3. parus prin. q. 13. nu. 5. Fel. in c. fi. de præs. col. 2. & 3. post Panor. ibi.*

Elegans materia hæc est, & parum, vt nobis videtur, à nostris digesta aut composita sunt, ergo secundum Doctores iam allegatos conclusiones sequentes: Prima, quòd ipso iure præscriptione perimitur naturalis illa obligatio, quoad pœnam. Altera † vt nunquam perimatur ipso iure quoad rei restitutionem. Tertia, quòd ope exceptionis bene perimatur etiam quoad restitutionem, dummodò ex parte præscribẽtis adesset bona fides. Vltima quòd cessante bona fide non contingeret præscriptio rei restituẽdæ etiam ope exceptionis. Quoad primam conclusionem verissimum est perimi etiam ipso iure eam obligationem naturalem post præteritum tempus legale huic rei definitum, nam si damnum tibi iniuria dedi, sicque incidi in legem Aquil. punientem talem damnificatorem vel in duplo, vel quanti retro plurimi fuerat eas res, quæ modò læsa fuit, vel furtum fecit, & dupli vel quadrupli à lege pœna mihi imposita fuit, *iuxta §. dupli, & §. quadrupli. Instit. de act.* aut vi rapui rem tuam, sicque tripli pœna est, *iuxta §. 1. Instit. de vi bonorum raptorum*, certè cùm his omnibus actionibus & obligationibus lex ciuilis certum terminum, metam & vitam definierit, non dubiũ est, quin veluti sub hac conditione eam pœnã vni imposuerit & alteri pollicita fuerit, si intra illum terminum agatur, & non aliter. *l. cùm prætor. ff. de iudi.* vnde præterito illo tempore, sicq; conditione minimè existente debitum manet nihil, † quia ex tali cõditionali pollicitatione, oblatione, aut promissione tantùm spes est debitum iri. *§. ex conditionali, Instit. de verbor. oblig.* quæ spes expirat, euanuitque tẽpore illo præterito, sicq; conditione illa exspirante. §. sin autem sub conditione. *C. de cad. toll. & ferè per totum ff. de condit. & demon. & quod tradunt Gloss. Bart. & omnes in l. item quia. ff. de pact.* dum aiunt, etiam tacitam conditionem omnem iuris effectum suspendere, conditionaliáque nihil ponere inesse cõditione pendente, & longè minus ea defecta, *vt dd. ll. & l. siquis sub conditione dandorum decem. ff. si quis omissa caus. test. Bart. & Soc. & omnes in l. quibus diebus. §. Termilius. ff. de condit. & demonst. Gloss. Bald. Sali. & alij, vbi plenè per Petr. Philippum Cornel. in rubric. & in l. 1. Cod. de his, quæ sub modo, facit l. post aditam. Cod. de impuberum.* Sicque obligatio illa naturalis, si à lege posita descendebat,

5 *Pœnalis obligatio extinguitur ipso iure præscriptione.*

6 *Conditionalia nil ponunt inesse.*

debat, vel quatenus à lege ciuili descendebat, non potuit non extingui, vel vt rectius & aptius loquamur, nõ videtur nata, nisi dixeris (id quod magis est) nata quidem fuit, sed tamen mortalis, vt homo & reliqua animantia, non autem immortalis nata fuit. sicque morte aduenięte fuit resoluta nõ aliter atq; homo mortis aduentu resolueretur, accommodatissimaque est hæc similitudo. nam teste, Seneca † mors nihil aliud est, quàm terminus vitæ, sic ipse ait, post mortẽ nihil est, ipsaque mors nihil, scilicet, nihil aliud quàm terminus vitæ. Vnde Ausonius sic cecinit:

7 *Mors nil.*

Miremur periisse homines, monumenta fatiscunt.
† Mors etenim saxis nominibusq; venit.

8 *Mors saxis venit.*

Ergo elegantius & certius est actionem illam & obligationem natam fuisse interpretari, sed mori occidiq. sua die aduenięnte non aliter, atque animantia, quod obtinet quatenus ea obligatio à lege ciuili descendebat, quæ ei certam vitæ metam statuit, sed diuersum videtur quoad ius naturale vel diuinũ, quod restituendi obligationi nullã temporis metam definiuit, sed etiam obligationem perpetuam esse voluit, nam & iure ciuili olim erant perpetuæ obligationes, *vt in prin. Instit. de perpetuis & tempor. actionibus.* hæcq. obligatio naturalis, quã de agimus, nõ tàm à lege ciuili, quàm à lege naturali descendere fortè videtur, sed revera non descendit à lege naturali vel diuina vlla obligatio ad pœnam, sed ad rei duntaxat plenam restitutionẽ, iuxta illud præceptum, Non dimittitur peccatũ, nisi restituatur ablatũ. *c. non dimittitur, de regul. iur. lib. 6.* pœna autem insuper adita est merè iuris ciuilis. sicque hoc casu meritò per temporis præteritionẽ extincta fuit. † Ex quibus deriuatur verissimam esse secundam conclusionẽ existimantium (vt iam retulimus) integram manere obligationem naturalem ad rei damnive dati restitutionẽ, quia Deus & natura huic restituẽdi legi certam viuendi metam non imposuit, aut definiuit. sicque eam æternam esse maluit. † ius enim naturale, & diuinum, quod attinet hunc ad rem, idem est, quia Deus creauit naturam, sicque diuinum dicitur, quia à Deo creatum, & naturale, quia hoc ius edocemur ab ipsamet natura etiã cessante Doctore, & quia cum ipso humano genere hoc ius proditũ simul fuit, *Instit. de rerum diui. § singulorum. dixi suprà cap. 27. num. 11. & cap. 29. num. 13.* quibus adde Alphonsum Castren. Theologorum dissertissimũ sic declarantem de potestate legis pœnalis. 2. lib. c. 14. pag. 561. ergo etsi per temporis à lege ciuili definiti lapsum cesset ipsa lex ciuilis, quę non solùm damni reive restitutionem, sed etiam aliam pœnam præstari volebat, tamen supereſt integraque manet lex naturæ, & Dei, quæ licet pœnam non deposcat, rei damnive restitutionem non remittit. Ita Bald. Ioan. Imol. & Francisc. Balb. vbi suprà, ratiocinantur incauti & securi, nec aduertunt, nihil tam naturali æquitati, sicq, ipsi iuri naturæ & Dei conuenire, quàm voluntate domini rem suam in alium transferre, vel ei remittere volentis ratam esse. *§. per traditionem. Instit. de rerum diui. l. 1. cum seq. ff. de acq. rerum domin. facit l. 1. C. de sacrosanct. eccl.* nec refert hæc volũtas vno, an alio modo colligatur, aut vtrùm tacita an expressa sit. *l. certum. ff. si cert. petat. l. 1. §. fin. ff. de dote prælegat. l. 1. vbi plenè Iaſ. in simili. C. qui admitti. Idem Iaſ. per text. ibi in l. cùm ex filio, in princip. ff. de vulgari.* nec dubium est, quin si sciebas me tibi damnum dedisse, aut contumeliam feciſſe, & tempus, hãc ad rem persequendam à lege definitum elabi passus fuisti, tacitè ius tuum

9 *Restituẽdi obligationẽ permittur præscriptione.*

10 *Ius naturale est diuinum.*

mihi remittere & condonare videaris. §. *fi. inst. de iniur.* Vnde ne secundum ius naturę & Dei, & secundum naturalem æquitatẽ rem tuam mihi donatam aut aliàs concessam retinerem etiam te postea pœnitente, *vt per totos titulos de dona. ff. C. Inst. & in decret. & l. perfecta. C. de dona. quæ sub modo. iuncto d. §. per traditionem, cum simil. suprà allegatis.* ita & isto casu iure naturæ & Dei tutus & suffultus retinere videbor. Nam & cùm expressis verbis vel literis te mihi ius tuũ concedere diceres, huiꝰ tui animi certã & indubitatam notitiam non haberem, sed verosimilem tantùm, & solus Deus id certò noscere poterat. *l. diuus ff. de test. mil. §. planè. Inst. eodem tit. l. non figura. l. obligationum substantia. § fin. ff. de actio. & oblig. l. non solùm. eod. titu. l. an inutilis. ff. de acceptil.* Denique non solùm per talem scientiam & patientiam ius tuum remittere, mihiq́ cõcessum velle videreris, quãdo mihi ex damno, iniuria vel contumelia tibi illata nullum emolumentũ accederet, licet tibi abscederet (vt in terminis d. §. fin. Instit. de iniur.) sed etiamsi & tibi abscederet, & mihi accederet, si tamen ex parte mea adesset bona fides. *l. alienationis verbũ. ff. de verb. signi. ibi.* vix est enim, vt nõ videatur, id quod fusiùs egimus in tribus cap. præcedentibꝰ. † Bona autem fides adesse intelligitur etiamsi sim conscius rei vel iuris alieni. *l. si id quod. ff. pro derel.* Si tamen legitimam causam aut occasionem habui credẽdi dominum ius suum remittere, aut mihi cõcessum velle, vt ibi. Vnde vtcunq. initiò malam fidem haberem, & vitiosum ingressum per longissimi temporis præteritionem id vitium purgatur, & iustè videbor opinionem mutasse, eoq́ opinari dominũ illum ius suũ remissum, mihiq́. cõcessum velle, vt est vera & communis opinio, quam tenent Bart. *colum. final. ad finem, & alij in l. fina. C. vnde vi. vt exactius disseruimus, infrà cap. 75. num. 13.* ergo cùm præscriptiones currant contra ignorantes, non secùs, quàm contra scientes. *l. final. C. de longi temporis præscriptio.* si tibi contumeliam personalẽ feci, quam non ignoras, ex qua mihi nihil emolumenti accessit, præterito tempore à lege definito obligatio perempta est, & præscripta. *d. §. final. Institut. de iniu.* intellige primò de obligatione quoad pœnam, quàm nõ solùm ciuilem, sed etiam naturalẽ dicere possumus, eò quòd naturalis obligatio est illa, quæ nascitur ex consensu nostro. *cap. 1. de pact. l. 1. ff. eodem. l. 1. ff. de constitut. pecun. l. non minores. C. de trãsactio. l. consensu, in princ. ff. de actio. & obligatio. in princip. Institut. de obligat. ex consensu,* nec dubium est, quin legibus ciuilibus suæ ciuitatis consensum, quo tempore feruntur, & rogantur, vel postea expressim, aut tacitè à ciuibus approbantur, vnusquisque ciuium præbere intelligatur. *l. 1. in verb. communis Reipublicæ sponsio, hoc est, promissio. ff. de legi. iuncto. §. lex. Institut. de iure naturali. text. in princip. Institut. de obligat. ibi,* secundum nostræ ciuitatis iura, vbi plenè significatur, obligationem ciuilem, & naturalem pendere, & procedere ex iure ciuili cuiusque ciuitatis propter dictum consensum. *Ad idem d. l. Imperatores ff. de iure fisci, & d. l. fin. C. ad leg. Iul. maiesta.* secundum quod suprà initio huius capit. exposuimus, & fusiùs in tribus, vel quatuor cap. præcedent. Secundò intellige, quod† perimitur obligatio naturalis, quatenus etiam respicit damni dati emendationem, nam vt si rem meã læsisti, aut peremisti, damnificatus videor, ita si mihi ignominiã fecisti, ex qua secundũ mores hominum honor meus læditur, me damnificatũ videri nullꝰ, qui modò sanus, aut honore dignus sit, abnegabit, cùm honor

sit

II *Bona fidei esse quãdo videamur.*

12 *Restituẽdi obli. perimitur quãdo præscriptio curritcõtra scientem & patientẽ, cõtra commanen.*

sit cunctis rebus, & etiam vitæ præferendus: *argument. l. Iulianus. ff. si quis omissa causa, testamen. l. 2. §. penultimo, cum præceden. ff. de origine iuris. l. si filiam. & auth. sed si post viginti, cum vtrobique à me ibi traditis. C. de inofficio. testamen. l. 3. §. si emancipatus, in verb. nam si tam ignominiosam. ff. de bon. possessio. contra tabul. dixi suprà cap. 11. num. 9. & capit. 18.* siue ergo mihi in reb⁹, siue etiam in honore, & sic in persona damnum dedisti, ex quo nihil emolumenti tibi accessit præteritione, & præscriptione temporis à lege definiti, non solùm obligatio ciuilis ad pœnã, sed etiam obligatio tam ciuilis, quàm naturalis ad damni emendationem competens, me sciente, & patiente ipso iure sublata est, per generalitatem, *dict. § fin. Institutio. de iniurijs, & dicta l. alienationis verbum, & dict. §. †per traditionem, cum similibus, suprà allegat.* liberum enim fuit mihi non solùm hanc piam remissionem facere, laudabilem, vel saltem tolerabilem, & minimè reprehensibilem, sed etiam ius meum, & substantiam prodigere, *textus egregius in l. sed etsi lege. §. consuluit. ff. de petitio. hæred. ibi, dum re sua se abuti putant. l. 1. §. & magis. verbo, prodegit ff. si quid in fraudem patron. leg. quia autem, in princip. & §. 1. ff. quæ in fraudem credito. l. non vsque. ff. si quis à paren. manu. fue.* dummodò ei per sententiam iudicis non esset tanquam prodigo notorio bonis interdictum, etiamsi revera prodigus & esset, & notorius esset, vt est communis opinio Doctorum, secundum Alexand. & Ias. *per text. ibi in l. is, cui bonis. ff. de verborum obligation.*

13 *Meũ prodigere possũ.*

Vnde †apparet errasse Bald. *in d. authent. adhæc. col. 3. C. de vsuris.* contẽdentem talem obligationem naturalem ad damni emẽdationem temporis à lege definiti præteritione & præscriptione nõ perimi ipso iure, licet eum sequantur Ioannes Imol. *in d. cap. fin. de præscript. colum. 23. & Balb. de præscript. parte 1. quæst. 7.* Et ita intelligo omnes leges & titulos. ff. C. & Instit. de lege Aquilia vel ad legem Aquiliam, vt damnum iniuria datum, ex quo damnificatori nihil emolumẽti accessit, hãc recipiat interpretationẽ.

14 *Imol. ad tit. ff. C. & Inst. ad l. Aquil. contra Doct.*

Ita †etiam intelligo omnes leges & titulos *ff. & C. de furtis, & Instit. de obliga. quæ ex malefi. nasc.* vt si rem tuam subtraxi, ficque emolumenti aliquid apud me est, si per hos annos triginta tacuisti, hæc res præscripta intelligatur, mihique per tuam scientiam & patientiam legitimè acquisita: quia etsi initio malam fidem habuerim, tamẽ postea ea purgata per tuam sciẽtiam, & patientiam videtur & ad bonam fidem redacta: *argumento l. si ego. §. 1. ibi, per traditionem fortè aut per patientem. ff. de publi. in rem actis. l. si quis diuturno, in princip. ff. si ser. vendi. iuncto dicto §. per traditionem, cum ijs, quæ suprà diximus, & plenius in tribus cap. præcedent.* licet contrarium vellent Balb. & Imola, & Bald. vbi suprà, quorum sententiam eo duntaxat casu tueri potest, quando & initio mala fides interfuit, & nondum tempore purgata, & ad bonam fidem legis præsumptione redacta fuit, tũc enim etsi tempore fortè breuiore obligatio, & actio ad pœnã sublata esset, ad damni tamen emendationem naturalis obligatio supereset, quæ quoad Deum perpetua est, quandiu & præscripta non est, & verosimiliter remissam, aut condonatum sibi fuisse is non potuit aut non debuit cogitare.

15 *Intel. ad tit. ff. C. & Inst. de fur. & de vi bo. rap.*

Tertia †conclusio, quam videtur tenere Imol. & Balb. vbi suprà, vt ope exceptionis tantùm, non etiam ipso iure ea obligatio naturalis ad damni emendationẽ tollatur, quando ex parte præscribentis aderat bona fides,

16 *Resiuuẽt, obli nõ tollitur exceptione, contra Bal & Imol.*

vera non est, quia vt iam edocti fumus, tunc etiam ipso iure perimitur.

Vltima cõclusio Imolæ, vbi suprà, quod quandiu durat mala fides, obligatio illa naturalis ad damni emẽdationem, nec ipso iure nec etiam ope exceptionis tollatur, vera est, quia eam obligationem, quoad Deum, perpetuam esse ostendimus suprà.

Ex superioribus apparet, quàm lõgè absit à vero sentẽtiâ corũ, qui existimant, † præscriptionem esse pœnam, id quod ex professo contendit doctissimus frater Alphonsus Castren. Theologorum disertissimus *de potestate legis pœnalis, lib. 2. c. 5. pag. 321. post Panorm. in rubr. de præscript. Ioan. Andre. in c. possessor. vbi per Philip. Francum & nouissimos de regu. iur. Felyn. in d. rubr. col. 1. sequitur, & sæpè appellat hanc communem opinionem Frantiscus Balb. de præscriptio. par. 1. q. 1. Hostiens. in summa de præsc. §. 1. & alij multi quos refert Balb. vbi suprà*, qui præscriptionis hanc tradit definitionem: Præscriptio est ius quoddam ex tempore congruens, legũ authoritate vim capiens, negligentibus pœnam inferens, & finem litibus imponens. perpendo verbum, pœnam negligẽtibus inferens, nam, quòd præscriptio sit pœna, est omninò sulpectum, quando præscriptio cõtra ignorantes cucurrit, *iuxta l. fi. C. de temporis longi præscriptio.* tunc enim pœnam esse, impossibile est. † quia pœna non est, nisi propter culpam. *l. 1. ff. de iust. & iur. l. 1. ff. de leg. docet Alphons. Castren. vbi suprà, li. 1. pag. 39. c. 3.* cuius verba ita habent: Deinde, inquit, aduertendũ, quod non omnis passio quamlibet offensiua, seu concomitans, siue inflicta est, dicenda pœna, nisi ista habeat aliquem ordinem ad peccatum. *Ideo Ioãnes Gerson lect. 1. de vita spirituali animæ*, ait, Pœnam & Culpam dici correlatiuè, † & idem dicit de punitione, & culpa, propter quod afflictiones, quas iusti in hac vita sæpè sine culpa sua præcedente tolerant, non esse dicendas pœnas, *docet August. li. 4. de ciuitate. Dei, cap. 3.* Vnde Horatius Satyr. 1. lib. 1. sic ait:

Adsit
Regula peccatis, quæ pœnas irroget æquas.

Ergo quando contra me ignorantem rem meam prescribi præscriptio processit, non est verum, † pœnam meæ negligẽtiæ impositam videri. est enim tunc afflictio quędam infortunium, aut casus damnũ inferens, nõ tamen ob culpam negligentiæ, vel alterius generis, *sic in l. quæ fortuitis. C. de pignor. actio. diximus multa in simili, in c. 32. nume. 5. & in c. 20. num. 8. cum seq.*

Quid † autem si cõtra scientem currat præscriptio? an tunc propriè dicatur pœna negligentiæ, & sustineatur superior communis opinio? Respondeo minimè, nam vt pœna sit, oportet quòd sit inuoluntaria, vt edocemur per eundem Alphons. Castren. Theologorum disertissimum, vbi suprà li. 1. ca. 3. pagin. 39. cuius verba, Illa † verò pœna, quã homo sibi ipsi ex arbitrio suo inflixit, etiam si illam pro peccatis sibi sumit, non est propriè dicenda pœna, quia, vt sanct⁹ Thomas ait, de ratione pœnę est, vt sit cõtraria volũtati. & ita ait diuus Thomas primæ secundæ, quæst. 46. artic. 6. ergo qui rẽ suam scit, & patitur præscribi eam, per hoc vel abijcere vel concedere præscribenti videtur. *d. l. alienationis verbum. d. § fin. Institut. de iniur. d. l. si quis diuturno. d. l. si ergo. §. 2. iuncto dict. §. per traditionem. Institut. de rerum diuision. cum similibus suprà allegatis*, & consequenter pœnam nullam pati intelligitur, non magis quàm si eam rem donaret, iuxta titulos de donat.

17 *Præscript. nõ est pœna contra communẽ opinio. quãdo currit contra ignorantẽ.*

18 *Pœna non datur culpa cessante.*

19 *Afflictio esse potest non pœna culpa cessante.*

20 *Pœna culpæ par.*

21 *Præscript. nõ est pœna, etiam si currat contra scientẽ, contra communem opinion.*

22 *Pœna sp̃tanea non est pœna.*

nat.ff.C.& Instit.& in decreta.aut si eam pro derelicto habere vellet,iuxta titulum ff.pro derelicto.& iuxta dictum §.consuluit,& dictum §. & magis d. l.non vsque. dict.l.quia autem,cum alijs suprà allegatis. verissimæ ergo sunt hæ duæ conclusiones contra communes opiniones suprà relatas.Prima, quòd præscriptio currens contra ignorantem non est, nec dicitur propriè pœna negligentię,vel alterius vitij.Secunda, quòd longè minus pœna negligentiæ dicetur,quando currit contra scientes.

Hactenus† de pœna legali,quid in pœna conuentionali?Franciſc.Balb. vbi suprà in secunda parte tertiæ part. principal.quæst. 13.num. 5. versi. sed moueo dubium, mouet & vix aperit sententiam suam,veritas est eam prę- scribi posse non secus,quàm pœna legalis,& fortè facili⁹,cùm legales pœnæ iustiores plerunque & sint,& esse præsumãtur, quàm conuentionales, vt plenè per Cagnol.in l.quod à quoq; ff.de regul.iur. facilit omnes leg. & rationes,suprà allegatæ,quas non expedit repetere.

23 *Pœna conuentionalis præscribi potest.*

Quid† in actione de dolo,quę expirat biennio.l.si.C.de dolo,vel in actione redhibitoria,vel quantò minoris, & in reliquis temporalibus actionibus, quæ enumerantur per Gloss. magistram in princ. Instiu. de perpe. & temp.act.& secundum superiorem distinct.tenendum est etiã à sciẽte præscribi posse, id quod Balb. admittit in d.quæst.13.post Panormitanum & Felynum in d.c.fi.& istæ sunt cõmunes opiniones,vt apparet ex congestis per eos, quibus quantum perspicuitatis addiderimus vos iudicabitis. Nec est verum, quod ait Balb. vbi suprà,num.7.versicu. & notat latius post Panormitanum.in d.c.fin.colum.3.versi.sed ego dubito.& ibi Felin.colum.2.versic.recipit tamen. Aiunt enim quòd post finitum tempus his temporalibus actionibus à lege ciuili signatum omne ius prę scriptũ manet,quando nulla culpa aut delictum præcesserat,secus,inquiunt,si præcesserat, quia tunc ea æquitas & iustitia puniendi perdurat,sed ipsi non aduertunt id duntaxat admitti posse, quando is, contra quem præscribitur, ignorans esset, secus si sciisset,quia tunc ius suum vel remisisse videbitur,vel cõdonasse,per d.§. fi.Instiut. de inutr. d.l. alienationis verbum.d.l. si quis diuturno. d.l.si ego.§. 1.iuncto d.§.per traditionem,cum similibus. & hæc legis ciuilis præsumptio, naturali profectò & verosimili ratione nititur.sicq. eam lex canonica impugnare non posset,etiamsi vellet,nedum si non reperiatur(prout non reperitur)id immutasse,vnde etiã in foro canonico idem ius seruandũ videtur: arg.c.1.& 2.cum ibi not.de nouu.oper.nũcia.quamuis in eodẽ luto hęrere videatur idem Panorm.in c.licet causam.col.12.de probat.Pro nobis,quia cõmunis opinio est, quòd† in his actionibus temporalibus à iure canonico nihil est immutatum,adeò vt currant hæ temporalium actionum prę scriptiones à scientibus habitæ etiam contra clericos & cõtra ecclesias, vt tenuit Glos.in auth.quas actiones.C.de sacrosanct eccl.in verb.durãtibus,quam Balb. vbi suprà num.8. qui sibi ipsi contrarius videtur, communiter approbatam esse firmat,& Felin.in c.de quarta.prope finem,de præscrip.& Panor.in c.cum causam.col.2.de empt.& vendi.

24 *Actiones temporales præscribuntur etiam à sciente.*

25 *Actiones temporales præscribuntur etiã cõtra clericos & contra ecclesias.*

His ergo rationib⁹ euenit,† vt hęres etiã sciens præscribat legatũ contra legatarium,qui per annos triginta illud nõ petijt, quia eo tempore vel repudiare vel donatum hæredi velle videretur. Balb. dict. quæst.13. num.9. Socin.consil.36.in causa vertente.quem Balb. allegat & Anchar. in c.sine possessione,de reg.iur.lib.6.

26 *Hæres nũ quã præscribit legatũ, contra Doct.*

27 *Legatũ nõ dicitur ius quærendũ, cõtra Balb.*

Idemque in iure adeundæ hæreditatis secundum Balbum, qui in eo lapsus videtur, quod in legato putauit esse ius quærẽdum non secus quam in hæreditate, nec meminit dominium legatæ rei acquiri legatario ipso iure, diuersumque esse in hęreditate. *l. cùm pater. §. surdo. ff. de lega. 2. l. Titio. ff. de furtis. l. si tibi homo. §. cùm seruus. vbi plenè per Alexan. ff. de lega. 1. l. vnica. §. in nouissimo. C. de cadu. toll. l. cum antiquioribus. l. quoniam sororem. C. de iure delib. l. vnica. C. qui ante aper.*

Sed quod Doctores aiunt, hæredem etiam scientem legatum præscribere, verũ non est, nam post tempus legale ad legati agnitionem cõcessum finitũ, non tam iure præscripto & aduentitio, quàm iure proprio hęreditario hęredes rem legatam retinere dicũtur, & dominiũ illius rei legatę nunquã videtur separatum fuisse ab ipsa hæreditate. sicq; non tam translatum quàm redditum intelligitur, vt in simili ait lex *filio, quem. ff. de lib. & posth.* ibi, nõ tam translatus quàm redditꝰ videretur, *tex. est in l. si tibi homo. §. cùm seruus, cum ibi plenè not. per Gloss. & Alexan. ff. de lega. 1.* vbi habetur, legatum repudiatione vel tempore amissum haberi, perindè ac si revera relictũ nunquam fuisset, aut ab ipsa hęreditate separatum, *expressius in l. legatarꝰ. §. fin. ff. de lega. 1. & in l. 1. ad medium. ff. si quid in fraudem patron.* ergo non est vsucapio, quia ipsa est noua dominij adiectio. *l. 3. ff. de vsucap.* sed hîc hæredi nouum dominium non adijcitur, sed pristinum retinetur. ergo nõ est præscriptio, *dixi de succ. crea. § 10. num 38.*

SVMMARIVM.

1 *Præscriptionis exceptio impedit litis ingressum.*
2 *Litis ingressus præscriptione an impediatur, quando per eã vtile tãtùm dominium quæritur, ardua q.*
3 *Tempus omnia consumit.*
4 *Vrbium ruinæ.*
5 *Tempus alit omnia.*
6 *Tempus nil est nisi nudum nomen, sicq; nil generat.*
7 *Tempus omnia transformat.*
8 *Elementa corrumpuntur, & inuicem conuertuntur.*
9 *Terra fit pontus, & econtrà.*
10 *Tempus omne individuum perimit, quoad formam, & corrumpit materiam, ex qua rursus aliud generatur.*
11 *Nil vt non generat aliquid, ita aliquid non potest ad nihilũ reduci, sed solùm transmutari.*
12 *Principiata sunt qualia principia.*
13 *Mundus continet quatuor elementa, quæ omnia generant.*
14 *Intellectus l. 3. ff. de vsucap.*
15 *Tempus nil, mors nil est.*
16 *Intell. l. cùm de in rẽ. ff. de vsur.*
17 *Intellectus l. obligationũ. §. placet. ff. de actio. & obliga.*
18 *Intellectus l. nemo potest. ff. de legat. 1.*
19 *Intellectus l. sicut. & l. omnes. C. de præscript. 30. annorum, & princ. Instit. de perp. action.*

CAPVT LVI.

1 *Præscriptionis exceptio impedit litis ingressum.*

QVo ad nonum, vtrùm † præscriptio vel præscriptionis exceptio impediat litis ingressum. communis opinio est quòd sic. Ita tenent Bartol. & alij *in l. fratris. C. de transf. per ext. in l. fin. ff. pro suo*, ibi, vt sit litium finis. l. sicut, ad finem ibi, nulli litem mouendi vlterius facultatem patere censemus, *& l. omnes. in verb. moueatur. C. de præscript. triginta annorum. vbi notant*

tant Bald. & Salyc. & fusè per Felynum rubric. colum. 4. de præscription. Præpositus in cap. si quis per triginta. colum. 2. cum sequen. si de feudo fuerit controuersia. Bald. in dict. l. sicut. colum. 2. Idem. Bald in l. fin. oppos. 13. C. de edic. diui. Adria. Idem in repe. l. 2. colum. 20. ff. de iureiurand. Philippus Decius consil. 22. & pro tenui. Alexand. consil. 213. viso & opportunè, in princ. lib. 2. Idem Alexand. in additio. ad Bal. in d. l. sicut, prope finem. Petr. Philipp. Corne. consil. 46. in causa. colum. 1. lib. 2. Fran. Balb. de præscript. part. 1. quæst. 9. Sali. in l. adulter. colum. fin. de adulteri. C. Bald. & Salice. colu. fin. in authent. nisi tricennale. vbi etiam nouissimi. C. de bonis mater.

Intellige primò, quando prior dominus rem præscriptam vẽdicabat, & antequam de suo antiquo dominio doceret, cœpit liquere de præscriptione, secũdum Doctores suprà allegatos per leges iam allegatas. Deinde intellige etiam, si prior dominꝰ de dominio suo docuisset, si pariter liquere cœpit de præscriptione secundum eosdem. Tertiò idẽ etiam si de exceptione præscriptionis pariter nõ cœpit liquere, si tamẽ incõtinenti probatio adducitur: *argumento l. ille à quo. §. si de testamento. ff. ad Trebell. & in simili per Bart. col. 2. in l. naturaliter. §. nihil commune. vbi per Alexand. Iaſ. & Franc. de Ripa. ff. de acquiren. possess.* Paria enim sunt, quod aliquid sit liquidum, vel quod possit incõtinenti liquidari. *Idem Bald. & Salice. per text. ibi in l. neque. C. de compen. & per l. final. C. eod. Alex. consil. 161. viso puncto, ad finem, l. 2. & consil. 101. super quæsito. lib. 4. colum. fin Bart. & alij in l. 4. §. condemnatũ. ff. de re iud. & per omnes Doct. in l. lect. §. dicebã. ff. si cert. petat.*

Limitant Felinus & Balb. vbi suprà, primùm, quando ad impediendum litis ingressum hæc præscriptionis exceptio opponeretur, vt tũc id procedat, non sic si ad merita causæ opponeretur, *vt per Bart. in l. cùm quærebatur. ff. iudi. sol. Deinde idem Felin. & Balbus limitant*, vt non procedat, quando postquam actor ius suum probauit, exceptio præscriptionis ad sui probationem latiorem requireret indaginem: *argumen. d. §. si de testamento, cum ibi not.* & ita significat text. qui sic intelligendus est *in l. emptor. C. de temp. long. præscript.* Tertiò limitant Baldus & Salicetꝰ *in d. auth. nisi tricennale*, vt † procedat quando per præscriptionem quæsitum fuit directum dominium, secus si vtile tantùm, tũc enim ea exceptio non impediret litis ingressum. Ratio differentiæ quia priore casu constaret actorẽ actione ipso iure carere. sicq. à limine iudicij repellendus esset, posteriore verò casu nõ careret actione. Sed hanc limitationẽ improbant, & rectè Felynus in dict. rubric. & Franc. Balb. *de præscript. part. 2. q. 2. num. 8. versicu. 3. effectus.* frustrà enim spectaretur euentus, cuius nullus futurus esset effectus. *l. non tot gendum. §. Sabinus. ff. de procu. l. qui vti. vbi multa in simili per Iaſ. ff. de verborum obligat. & in rubr. eodem titu. l. hæc stipulatio. §. diuus. ff. vt legatorum nomi. caueat.* quid ergo iuuaret præscriptio, si non repelleret priorem dominum vendicantem vel agentem, rursus si ea ad eum excludendum potẽs est, quid prodesset eum frustrà admittere cùm cõtinuò repellendus foret, si quidem in cõtinenti ab ipso præscribente offerebatur probatio, vel si per confessionẽ agentis de ea iam liquebat. Quando autẽ dominium vtile & quando directum quæratur per præscriptionem iam suprà quæst. 7. diſſeruimus, & secundum opin. Felini & Balbi contra Salicet. & Baldum, erit quarta extensio ad nostrum regulam, vt exceptio præscriptionis impediat litis ingressum, non solùm quãdo præscriptione directũ dominium quæsitum esset, sed etiamsi vtile tantùm, & de hac materia dicemus multa in si-

2 *Litis ingres sus præ scr pt. an impediatur, quãdo per eã vtile tantùm dominium quæritur, ard. q.*

mili infrà cap.87.&c.88. vnde quæ hic desunt, petenda sunt.

Postremò videndũ erit, quare tanta vis tẽpori attributa fuit, vt vsucapione dominiũ rerum nostrarũ adimeret vel perimeret, & in alium transferret, & sanè quęstio hæc etsi primo aspectu affinis videatur quæst. 3. ꝑ. actæ, tamen longè ab ea differt, ibi enim quas ob res vsucapio introducta esset. nunc autẽ agimus quas ob causas fuerit introducta. sicq. nostra quæstio causam de ꝓterito inuestigare noscitur, illa autẽ disceptatio vtilitates futuras intuebatur, atq. ita vt differt causa impulsiua, quæ respicit præteritum, à causa fina. quæ respicit futurum futuraſque res & vtilitates, ita hæc quęstio differt ab illa, hęc enim causa, de qua modò agere sententia est, nõ ineptè occasio nominari posset, itaq; si quęras, qua causa seu occasione de præterito moti Iurecõsulti prohibuerunt mulieres esse procuratrices causarum, aut vetârũt pactum futuræ successionis, aut introduxerũt exceptionem Macedoniani, respõdeam, occasionem his rebus dedisse Calphurniæ impudicitiã, vel improbitatẽ quorundam, qui insidiabantur vitæ eorum, quorũ successiones ex pacto sperabant, vel nephãdam immanitatem quorundam filiorũ familiãs, qui mole debitorũ oppressi parentum necem captabant, *vt in l.1.ff.ad Macedo. & quod notant Gloss. in l.fin.C. de pact. & per Bart. & alios in l.demonstratio.§.quod autem.ff. de cond. & dem. l.damus. ff. de cond. cau. da.* si quæras his in speciebus, quęnam esset causa finalis vel vtilitas de futuro, ob quam isthęc introducta fuerunt, respondeam, ne sexus muliebris impudentior fiat, néve liberi parentum vitæ in posterum mole debitorũ excitati insidientur, aut improba spe hęreditatis futuræ homines contra alios quid machinentur, vt dictis locis habetur, sic ergo & in proposito vsucapio fuit introducta ob has res causásve & vtilitates finales futuraſq;, ne dominia rerum essent in incerto, néve lites essent innumeræ & immortales, aut ne domini rerum perpetua formidine vexarentur earũ amittendarum, vt diximus suprà q.3. nunc autem id agimus & inuestigamus, qua causa aut occasione moti tantã vim lex tempori possessioni adiuncto dederit, vtrùm id inde descendat quòd tempus, vt multis placuit, omnia cõsumit & peremit, sicq. & in specie nostra nihil mirũ si rerũ nostrarum dominiũ perimat. An quia ad tẽpus, vt alijs placuit, omnia generãtur. sicque dominium non habenti potuit facilè tribuere. An fortè (vt veritati proximius & verosimilius est) quod tempus omnia commutat, transfert, traducit. sicque vnius res & dominium ad alios transfert, † & tempus omnia consumere & permittere docemus ab Ouid. 15. Metamor. sic modulante.

3 *Tẽpus omnia consumit.*

4 *Vrbium ruinæ.*

Sic magna fuit, censuq;, virisq;,
Perq; decem potuit tantum dare sanguinis annos,
Nunc humilis veteres tantummodò Troia ruinas,
Et pro diuitijs tumulos ostendit auorum.
Clara fuit Sparte: claræ viguêre Mycenæ,
Necnon & Cecropis, necnon Amphionis arces:
Vtile solum Sparte est, altæ cecidêre Mycenæ.
Oedipodioniæ quid sunt nisi nomina Thebæ?
Quid Pandioniæ restant nisi nomen Athenæ?

Et Horatius Oda 7. lib. 4.

Quò pius Aeneas, quò Tullus dives, & Ancus

Pul-

Puluis & vmbra sumus.

Et rursum idem Horat. paululum inferius ait:

Cùm semel occideris, & de te splendida Minos
Fecerit arbitria.
Non te Torquate genus, non te facundia, non te
Restituet pietas.
Infernis neque enim tenebris Diana pudicum.
Liberat Hyppolytum.
Non lethæa valet Theseus abrumpere chare
Vincula Perithoo.

Et Iuuenalis Satyr. 10.

Longa dies igitur quid contulit? omnia vidit
Euersa, & flammis Asiam, ferroq; cadentem.

Et Martial. lib. 9. Epigram.

Quid non longa dies, quid non consumitis anni?

Et Ouid. lib. 4. de Ponto:

Tabida consumit ferrum, lapidésque vetustas.

Idem lib. 15. Metamor.

Tempus edax rerum, tuque inuidiosa vetustas
Omnia destruitis, vitiatáque dentibus aui
Paulatim lenta consumitis omnia morte.

Et Claudianus lib. 2. in Eutrop. sic ait:

--------Quid non longa valebit
Permutare dies?

Hactenus disseruimus vt tempus omnia perimat, vt autem omnia generet, nonnulli voluerunt, quales sunt: Olimpius Nemesianus Eclog. 3. sic modulatur:

Omnia tempus alit.

5 *Tẽpus ait omnia.*

Et Ouidius lib. 4. de Tristibus:

Tempus vt extentis tumeat facit vua racemis:

Sed hæc non fiunt à solo tempore. vnde verius est à terra reliquisque elementis temporis tractu id materialiter generari & produci, tempus enim solum de per se est res omninò incorporea, & sicque nihil est nisi nudum ipsius temporis nomen, sicque vt ex nihilo, secundum Philosophum, nihil fit. ita ex solo tempore, quod nihil materialiter est, nihil generari potest. *l. obligationum ferè. §. placet. ff. de act. & oblig.* Tertia fuit opinio existimantiũ tempore nullum corpus perimi, sed omnia transformari. Vnde Ouid. lib. 15. Metamorph. sic modulatur:

6 *Tẽpus nil est nisi nudũ nomen, sicque nil generat,*

Quæ quanquam spacio distent, tamen omnia fiunt
Ex ipsis, & in ipsa cadunt: resolutáq; tellus
In liquidas rarescit aquas: tenuatur in auras,
Aëráque humor abit: dempto quoque pondere rursus
In superos aër tenuissimus emicat ignes.
Inde retrò redeunt, idémque retexitur ordo.
Ignis enim densum spissatus in aëra transit,
Hinc in aquas, tellus glomerata cogitur vnda.

7 *Tẽpus omnia transformat.*

Et Manilius lib. 1. Astronom.

Ignis in æthereas volucer se transtulit auras.

8 *Elementa corrũpuntur, & inuicẽ conuertuntur.*

Et Ouid. lib. 15. Metam.

Omnia mutantur, nihil interit: errat, & illinc
Huc venit, hinc illuc.

Et ibidem:

-----Cùm sint huc forsitan illa
Hæc translata illuc, summa tamen omnia constant,
Nil equidem durare diu sub imagine eadem
Crediderim, sic & ferrum venistis ab auro
Secula, sic toties versa est fortuna locorum.
Vidi ego, quòd fuerat quondam solidissima tellus
Esse fretum. vidi factas ex æquore terras.

9 *Terra fit pontus, & econtra.*

10 *Tẽpus omne indiuiduum perimit, quoad formã, & corrumpit materiam, ex qua rursus aliud generatur.*

Et Ouid. lib. 15. Metamorph.

Nec species sua cuique manet, rerúmque nouatrix,
Ex aliis alias reparat natura figuras.

Vides ergo tres Philosophorum varias, inter seque dissidentes sententias. Prima est existimantium, tempus omnia consumere, quæ vt simpliciter sumpta, vera non est, ita benè intellecta ex parte tueri potest, tempori enim nihil tam proprium, quàm omne indiuiduum, omnẽ figuram seu formam specificatam consumere, vt multis suprà ostendimus: & congerit non pauca And. Tiraq. *de præscrip.* §. 1. *Gloss.* 4. *prope finem*, à quo nullũ verbum mutuati sumus, & ea figura seu forma sic consumpta ad nihilum omninò reducitur, etenim si ex massa auri, argenti, luti, ceræue formam, speciémve aut effigiem feceris, confflaueris, si rursus eam infectam reddideris, iam semel periit, nec eandémmet num. reuocare aut reparare poteris, quamuis aliam eiusdemmet modi eius loco suffeceris: deperiit enim illa semel, & ista eius loco suffecta, etsi priori similis esse possit, eadem tamen esse minimè poterit. non magis quàm verbũ ab ore semel emissum, quod teste Horatio) euolat irreuocabiliter.

Et semel (inquit) *emissum volat irreuocabile verbum.*

Ergo vt etsi illud verbum priori omninò simile ore formaueris, nõ idẽ verbum est, sed aliud vtcunque priori simillimum, ita cùm homines armẽta, pecudes genus omne ferarum, aut volucres, aut pisces occidunt, eædem res numc. non redeunt, quoad eandem formam & figuram, & hac habita ratione tempus rectissimè dicitur omnia perimere.

11 *Nil vt nõ generat aliquid, ita aliquid nõ potest ad nihilũ reduci, sed solũ transmutari.*

Cæterùm † quia materia illius rei formatæ, & pereuntis ad nihilum reduci non potuit. (Vt enim ex nihilo nihil fit, ita aliquid ad nihilum reduci non est possibile, secundum Philos.) ideo tempus habita materiæ ratione dicitur omnia nouare, permutare, commutare, transformare, traducere transferre, vt enim nihil manet sub imagine eadem, ita omnia manent sub diuersis formis & imaginibus seu figuris: primùm enim occidunt, deinde corrumpuntur, postremò transformantur seu conuertuntur, nam secundũ Philosophum corruptio vnius est generatio alterius, id quod non minus eleganter, quàm verè Philosophi & Vates, suprà relati, cecinerunt. Etenim † Qualia sunt principia, talia, secũdum Philosophum, sunt principiata, tradit Bald. *in l. 1. ad fin. Cod. si quis omi. cau. test.* & *And. Tiraq. de præscrip.* §. 1. *Gloss.* 2. sed principia, hoc est quatuor elementa, ex quibus omnia gignuntur, sunt conuertibilia, nam terra in aquas, aqua in aerem, aer in ignes vicissim conuertuntur, ergo necesse est, vt omnia corpora inde nascentia similiter

12 *Principiata sunt qualia principia.*

militer sint conuertibilia, quòd elementa autem inuicem sint conuertibilia supra authoritate Poetarum ostendimus, quòd verò ex ipsis elementis reliqua omnia generentur, indubitata Poetarum & Philosophorum sententia est. Vnde Ouid. lib. 15. Metam. sic cecinit:

† *Quatuor æternus genitalia corpora mundus*
Continet.

13 *Mũdus cõtinet quatuor elemẽta, quæ omnia generant.*

Denique cùm ius naturam anxiè imitetur. *§. minorem. Inst. de adoption. l. adoptio. ff. eod. tit. l. si quis posthumus, in princip. l. filio quem. ff. de liber. & posthum.* cúmque ipsa natura nullum corpus semel generatum perimat, & ad nihilum reducat, sed duntaxat conuertat, & transformet (vt iam diximus) consequens fit, vt præscriptiones à iure inductæ nullum dominium perimant, aut aliud ius, sed tantùm de vno ad alium transferant, † & ita est nouè declaranda. *l. 3. ff. de vsucap. ibi, dominij adiectio.*

14 *Intell. l. 3. ff. de vsuc.*

Denique cùm tempus, quod nullum omninò corpus extinguit, sed omnia permutat, tradit & transformat, vt iam diximus, consentaneum fit, vt non extinguat, sed tantùm transferat ius præscriptum, vt si lex naturam imitetur, operæprecium est videre, quare ius proprietatis transferat ad habentem ius momentaneæ, & vilis possessionis, cùm ex diuerso potius fieri debere videretur, vt ius possessionis tanquam vilius, & debilius sequeretur ius proprietatis, vtpote principalius: *argum. l. 1. & 2. ff. de pecul. c. accessorũ, de reg. iur. lib. 6. iuncta rubr. C. si de momenta. possession. fuerit appell.* sed nõ est verum, quòd inter se habeant tanquam principale, & accessorium. *l. naturaliter. §. nihil commune. ff. de acquir. possess.* vbi possessionem, & proprietatem nihil inter se commune habere affirmat Iureconsultus, & possessio antiquior, & prior est, quàm dominium, ipsaque possessio tanquam causa materialis, aut mater parit & generat dominium. *l. 1. in princ. ff. de acquirend. possess.* ibi, dominiumque ex naturali possessione cœpisse. sicque mirũ non est, si dominium reuertatur ad possessionem tanquam ad suã causam, quia omnis res facilè reuertitur ad suam causam. *l. si vnus. §. pactus ne peteret. ff. de pact.* Vnde Boetius lib. 3. Met. sic cecinit:

Repetunt proprios quæque recursus,
Reditúque suo singula gaudent.
Nec manet vlli traditus ordo,
Nisi quòd fini iunxerit ortum,
Stabilémque sui fecerit orbem.

Denique† tempus nil est materialiter, sed est nudum nomen, non secus, quàm mors, quæ, teste Seneca, nihil est, nisi terminus vitæ, ergo sentit Seneca, terminum quoque quemlibet, & sic tempus nihil esse, nisi nudũ nomen non aliter atque mors, quam nihil esse, eleganter demonstrauit.

15 *Tẽpus nil est.*

Cùm† ergo tempus materialiter nihil omninò sit, sitque nudum nomẽ & vmbra, ex eo, quod generari nihil possit, Quia ex nihilo nihil fit, ex sententia Philosophorum, quos suprà retulimus, exinde colligitur, quod non potuit quicquam alicui dare: quia nemo dat quod non habet. *l. traditio. ff. de acquir. rerum dom.* sicque dominium post tempus lege definitum, quod alicui dat alteri prius, vt ademisset necesse est. sicque non tam dare, quàm id ius transferre videtur, non secus quàm ventus, qui flatu violento siccas arenas hinc transfert illuc, sed eas minimè generauit. Vnde si piscandi ius in flumine publico aliósque piscari prohibendi tempore quæsiui id ius,

16 *Intell. l. cũ de in rem. ff. de vsur.*

vt reliquis ciuibus per prius ademptum videatur. sicque non tam datum quàm translatum intelligatur necesse est, licet contrarium tenuerint Bald. & Angel. & Faber, & Francisc. Balb. vt diximus infrà c. 89. num. 38. Vnde cum similiter in terminis *l. cum de in rem verso. ff. de vsuris*, & in pluribus quàm quinquaginta iuris speciebus, quas argum. illius legis definiunt Doctores, vt plenè retulimus infrà par. 3 per totam, ipsi intelligant contingere prescriptionem temporis cursu, nos aduertimus, eam non esse prescriptionem, aut substantiam, sed duntaxat iuris ex variis causis anteà nati præsumptiuam probationem, sicque in contrarium admitti probationem ad illius iuris præsumpti exclusionem, quòd non fieret, si præscriptio vera esset, vt etiam attigimus prope finem huius tractatus. Vnde impossibile est, quod solum tempus per se pariat obligationem personalem in futurũ sine vlla conuentionis, vel alterius modi præexistente materia, cùm ipsum tempus nihil sit, & ex nihilo nihil fiat, † & is est verus sensus *l. obligationum ferè. §. placet. ff. de act. & oblig.* dum ait, quòd tempus non est modus inducẽdæ obligationis, illi enim Iureconsulti enixè naturalem Philosophiam, & naturam sequebantur, & imitabantur. *l. adoptio. ff. de acquiren. rerum domin. §. minorem. Instit. eod. tit.* † Et hac ratione etiam tempus actionem personalem perimere non poterat, *vt dicitur in d. §. placet, & in l. nemo potest. ff. de leg. primo.* quia secundum veram & naturalem Philosophiam, vt ex nihilo nihil fit, ita econtrà quod aliquid est, nunquam reducitur ad nihilum, vt suprà ostendimus ex Philosophis, nisi eodẽ modo dissolueretur, quo colligatum esset. *l. nihil tam naturale. ff. de reg. iur. cap. omnis res, eod. tit. per totum, Instit. quib. mod. toll. oblig.* Sicque solo tempore obligatio semel nata perimi non poterat, *vt dd. ll. & in princ. Inst. de perpe. act.* † Sed ab hoc iuris rigore Imperatores postea recesserunt, *vt ibi, & l. sicut. l. omnes. C. de præscr. triginta annorum.* Id quod & fecerunt ipsi Iureconsulti in actionibus & obligationibus, quæ non ex materia cõsensus expressi, aut præsumpti præexistente, sed ex quadam naturali æquitate dabantur, *vt § fin. Institut. de iniur. l. quod si nolit. §. pen. ff. de ædil. edict. l. fin. cum simil. C. de dolo. l. fin. & per tot. C. de temp. in integ. rest.*

17 *Intel. l. obligationũ. §. placet ff de act. & oblig.*

18 *Intel. l. nemo potest. ff de legat.*

19 *Intel. l. sicut l omnes. C. de præs. triginta ann. in pr. Inst. de perpe. act.*

SVMMARIVM.

1 *Possessio ciuilis & naturalis requiritur ad præscriptionem.*
2 *Possessio ciuilis sufficit ad præscriptionem.*
3 *Possessio naturalis an sufficiat ad præscriptionem.*
4 *Possessio naturalis sola an sufficiat ad præscript. vsusfruct.*
5 *Possessio quæsita per constitutum vel precarium, an sufficiat ad præscrip. ard. q.*
6 *Possessio naturalis sola an sufficiat ad præscribendum, etiam si ciuilis ab alio teneatur, ardua quæstio.*
7 *Prodigere nullus præsumitur.*
8 *Occidere an liceat hominem pro rerum defensione, ardua quæstio.*
9 *Homo homini quantum debeat.*
10 *Defensio licita.*
11 *Conscientia in foro opi. faciẽtis inspicitur.*
12 *Facti appellatione etiam non facere continetur.*
13 *Præscriptio quare inuenta.*
14 *Dominy signa.*
15 *Ratio expressa in lege est lex verè.*
16 *Possessio naturalis iustior quàm ciuilis.*

ciuilis.

17 *Maioratus in successorem vel etiam in hæredem continuatur possessio naturalis.*

18 *Possessio cõtinuata videtur in hæreditatem ad explendam præscriptionem cœptam, nisi naturalis possessio ab alio occupetur.*

19 *Possessio vt cõtinuetur in hæredem vel in maioratus successorem intelligitur, nisi naturalis possessio ab alio occupetur, ardua quæst.*

20 *Lex Taurina 45.*

21 *Possessio naturalis quid sit.*

22 *Possessio, vel occupationis ius, olim erat in rebus soli.*

2 *Dominium mobilium, & se mouẽtium erat etiam iuregen. primæuo.*

24 *Possessio etiam naturalis solo animo retinebatur iuregentium etiam primæuo.*

25 *L. 45. Tauri. intellectus.*

26 *Possessio ab illo tertio licitè an illicitè capiatur, multum interest.*

27 *Possessio quæ ipso iure in maioratus successorem, vel in hæredẽ transiuit, cœpta corporaliter fuit ab tertio sine vitio vitis est regulariter ad præscr. contra Doct.*

28 *Possessio dicta non interest occupetur à tertio hæreditate iacente, an postea, contra Clau.*

29 *L. 45. Taur. extenditur.*

30 *Statutum Mediolani.*

31 *Possess. occupauit tertius, ant sit vi repellendus.*

32 *Possessio naturalis non est in quatuor speciebus hìc relatis, contra Doctores.*

SECVNDA PARS PRINCIPALIS AD POSSESSIONEM ET traditionem pertinens.

Cap. LVII.

POssessio † in præscriptione requiritur capit. sine possessione de regulis iuris. *l. vnic. C. de vsucapion. trãsfor. in princ. Instit. de vsucap. l. 1 & 3. ff. eod. tit. cum similibus*, & sufficit ciuilis & naturalis, vt dd. ll. Secundò intellige solam ciuilem sufficere. *l. vnic. §. per seruum, qu in figa. ff. de acquirend. possession. & ibi tenet Barthol., Aretinus, Alexand. & Iaſ. idem Barthol. in l. 3. §. ex contrario, ff. de acquir. possess. colum. 3. vbi Iaſ colum. 5. & Alex. Gloſſ. 1. in glo. mag. ad finem, vbi etiam Iaſ. in l. 1. C. de seruis fugitiuis. Franc. Balb. de præscript. in 3. part. princ. q vlt. Iaſ. in §. rursus. colum. 10. Instit. de action. Petr. Philipp. Corn. consil. 16. viso primo themate. colum. 3. lib. 2. Aret. in § 1. Instit. de vsucapion. Ioan. Imol. & Franciſc. de Aretio in d. §. ex contrario. Andreas Tiraquell. de constit. part. 1. num. 17.* qui hanc ait esse communem opinionem. Est communis opinio secundum Balb. vbi suprà. † Sola autem naturalis possessio quandiu ciuilis ab alio retinetur non sufficit, vt est receptissima opinio eorum omnium, quos suprà retulimus. † Quod obtinet quantum ad dominium acquirendum nam quoad acquirendum ius inferius dominio puta vsumfructum vel superficiem, sufficeret sola naturalis possessio. *Ita Bar. in dicto §. ex contrario, cuius opinionem improbant ibi Bal. Angel. Ioan. Imol. Paulus Castr. Alex. & Aretinus, & alij communiter, teste Balbo, vbi suprà, qui eandẽ impugnãt. Paul. in l. fin. in fin. C. de longi temporis præscript. Calderinus consil. 5. sub rubr. de præscript.* quia, inquiunt, etsi fru-

1 *Poss. ciuilis & natur. requiritur ad præsc.*

2 *Possess. ciuilis sufficit ad præsc.*

3 *Possessio sola an sufficiat ad præscript.*

4 *Possessio sola an sufficiat ad præscript. vsumfructi.*

ctuarius,& superfructuarius naturaliter tantùm,non etiam ciuiliter possidere dicuntur, id intelligitur respectu totius rei, nam respectu ipsius vsusfructus ciuiliter,& naturaliter possidere intelliguntur. *l.qui vsumfructum. ff. si vsusfruct.pet. l.fin.ff.vti possit.* Et quod sola naturalis possessio nõ sufficiat ad præscribendum quandiu alius ciuilem retinet.tenet etiam Andreas Tiraquel. *vbi suprà,num.*18. *& Dinus in cap. fine possessione,col.pen.de reg. iur. lib.6.per l.acquiritur.§.fin.ff.de acquir.rerum domin.l.Celsus.§.Iulianus.ff.ad exhibend.l.*1.*§.pen.ff.de acquir.poss.*

5 *Poss.quæsita per constitutũ vel precarium an sufficiat ad præsc.ar dua q.*

Illud† autem dubium est, an possessio per actum ciuilem tantùm, non etiam naturalem acquisita (quale est per constitutum vel precarium, vel per retentionem vsusfructus, vel per traditionem instrumenti de contractu confecti) sufficiat ad præscriptionem? & non sufficere voluit Andreas Barba. *in c.*2.*colum.*8.*de consuetudine,post Gloss.& Panorm.quos allegat.* sed tamen in contrarium est verior & receptior opinio, quam tenuit Iacob. Butrig. *in §.sed istæ quidem.Instit.de action. Bart.in l.Celsus.colum.*2.*ff.de vsucap.Bald.in l.nullo,in fin.C.de rei vend.Idem Bald.in l.*1.*ad medium.C.pro donatio.Guid.Papæ decis.*356.*quos & quot effectus.col.*1.*Pet.Ancha.con.*419. *in causa.col.*2 *Alex.cons.*83.*viso processu.col.*3.*versic. vlterius etiam. lib.* 6, *qua de re per Franc.Aret.Alex.Ias.& Aquensem in l.Pomponius.§.si is qui precario.ff.de acquir.poss.Franciscus.Balb.in rep.l.Celsus.col.*21.*vers.successiuè. ff.de vsucap.* & hæc conclusio vera est, nam cùm leges his casibus proclament translatam esse possessionem,*iuxta l.quod meo, in princ.ff. de acquir. possess.l.*1.*§.si insserim.cum ibi notatis,eodem titul.l.*1.*C.de donat.* consequens fit, vt cum suis effectibus transire & acquiri videatur, ne sine effectu frustráque transisse acquisitáve fuisse videatur, *contra l.non cogendum.§. Sabinus.ff.de procur.l.hæc.stipulatio.§.diuus.ff.vt legatorum nomin. caueatur, l. qui bis.vt plenè in simili per Ias.post.alios.ff.de verb.oblig.l.qui sic.ff.de solut. l.*2.*C.comm.de legat.* néve lex verbis non rebus imposita videretur, contra d.l.2. Rursum si ea possessio suos effectus habitura est, nulla ratio suadet, vt hoc præscribendi effectu careat, non magis quàm reliquis iuris effectibus, nisi nominatim aliqua lege id cautum reperitur, id quod non reperitur,ergo dicendum est hoc effectu carituram minimè esse, declara vt in fi. huius cap.

6 *Poss naturalis sola an sufficiat ad præscribendũ etiã si ciuilis ab alio teneatur, ard q.*

Ethanc sententiam,vt naturalis possessio non sufficiat ad præscr.olim securus incautúsque tenebam, nunc autem moueo nouum dubium ab aliis non animaduersum (quod meminerim) nam si communis opinio suprà relata vera esset,non ratio,quinimò ferè semper consultissima præscriptionum prouisio vtcunque vtilissima sit, eluderetur.† pauci enim admodum pauci sunt,qui res suas velint iactare aut prodigere. *l.cum de indebito ff.de probat.* Res enim sunt veluti altera vita. *l.aduocati,cũ ibi not.per.Gloss. & Doct.C.de aduo.diuersorum iud.* † adeò vt pro rerum nostrarum defensione hominem occidere non aliter liceat,atque pro defensione corporis nostri,dummodò ea defensio fiat cum moderamine inculpatæ tutelæ, vt est receptior opinio,quam tenent,vt affirmat Ias.communiter Doctor. *Ita Ias.in l.vt vim ff.de iust. & iur. & ibi Ioannes Oroscius, & Carrerius in sua prax.fol.*106.*num.*31.*Bern.Diaz de Luco in reg.*597.*qui alios allegant.* Sed tamen non forte pauciores tenent contrariam partem negatiuam,quos refert Felyn.qui hanc negatiuam partem receptionem esse existimat in cap.

7 *Prodigere suũ nullus præsumitur*

8 *Occidere an liceat hominẽ pro rerũ defensione, ard. quæst.*

2.de

2.de homicidio.

Pro hac posteriore parte Philosophi naturales ex sententia Platonis & Aristotelis adducere solent,quod iniuria potius ferēda est,† quàm inferenda.sicque is vir bonus dicitur, qui prodest quibus potest, nocet autem nemini,ita Cicero lib.3.Offic.& ibi lib.1.idem ait,Homines hominum causa sunt generati, vt ipsi inter se alij aliis prodesse possent. Et rursus lib.2.ait, Proximè & secūdum Deū homines hominibus maximè vtiles esse possūt. Et rursus 3.lib.ait, Hoc natura præscribit, vt homo homini quicunque sit ob eam ipsam causam tantùm quòd is homo sit cōsultum velit,sed isthæc omnia charitatis & perfectionis & etiā necessitatis, eo casu quo sine suo periculo homo id facere possit, non sic si ipse periculum subeat ob alterū hominem saluandum,præsertim si ab ipsomet homine,quem saluum esse curabat,periculum sibi immineret. Et ideo iure etiam naturali & diuino fūrem nocturnum occidere fas est, eò quod si ille rerum subtrahendarum causa domum nostram ingressus principaliter videatur, periculum tamen est ne etiam vitam nostram adoriatur,quò tutius res nostras rapere possit, & per Dom.Sotum de iust.& iur.lib.5.in princ.cum seq.q. 9 *Homo homini quantū debeat.*

Id quod formidari in eo,qui res nostras inuaderet non minus iustè, sed fortè iustius posset, vt ille qui violentus & iniustus res nostras inuadit etiā vitam nobis eripere studeat,quòliberius & tutius res nostras arripere arreptisque potiri possit, & charitas benè ordinata debet (vt patet) incipere à seipso,*per l.præses.C.de seruis fugit.* Et iniuria est omne, quod non iure fit, *vt in princip.Institut.de iniur.* †Iniuriam autem propulsare, & vim iure naturæ fas est.*l.vt vim.ff.de iust.& iur.* ibi,vt vim atq; iniuriam propulsemus, & ex rebus vita etiam pendere intelligitur.*l.aduocati,cum Gloss.C.de aduo. diuer.iudiciorum.* Ergo in foro cōtentioso is sine dubio tutus erit, in foro autem conscientiæ idem erit, siquidem periculum corporis sui formidauit.*d.l.vt vim,ibi.* ob tutelam corporis sui, quod obtinet primum,quando iustam formidandi causam habuit,vt ibi. Deinde etiam si minus iustam,si tamen re vera tibi iusta visa fuit:argum.*l.quia poterat.ff.ad Trebell.* †Quid enim peccauit, quoad Deum, qui ab ipsomet non fuit clariore iudicio, & ratione præditus,sed iudicauit secundum rationem à Deo sibi concessam, in hoc ergo verificatur illa Horatij sententia,sic canentis: 10 *Defensio licita.* 11 *Cōscientia in foro ep. facietis inspicitur.*

——Hic murus æneus esto,
Nil conscire sibi,nulla pallescere culpa.

Cùm ergo(vt è diuerticulo ad viam redeamus) nullus præsumatur suas res(in quibus salus & vitæ conseruatio consistit)velle negligere aut prodigere, cúmque per hoc, qui res suas ab alio possideri intelligunt, continuò eas vendicaturos verosimilimū sit, superest,vt prescriptiones perrarò currant. nisi contra ignorantes & absentes, qui vel nullo ferè modo, vel non facilè possunt rebus suis prospicere ac consulere, & ideo regulariter præscriptiones iniquum præsidium appellantur, quod iniquum sit & contra ius naturæ alterum alterius iactura locupletari sine facto suo.*l.id quod nostrum.ff.de reg.iur.l.iure naturæ, eod. tit. l.nam hoc natura. ff.de condit.indeb.* tradunt plenè *Decius & Hieronymus Cagnolus in l.iure naturæ.ff.de regulis iur.& Franc.Balb.de præscrip.in prima part.princ.q.5.* & licet†facti appellatione etiam non factum contineatur,*vt Instit.de nupt.§.si vxor ibi, melius eos facturos si abstinerent,& notant Dec.& Hieronymus Cagn.in d.l.id quod* 12 *Facti appellatione etiā nō facere cōtinetur.*

nostrum.tex.vbi not.Carolus Ruinus in l.4.§.Cato.ff.de verb.oblig.& est Ruinus ib ,col.1.lect.1.l si ita stipulatus essem per te non fieri.ff.de verb.oblig. tamē qui res suas scit vsucapi vel præscribi,idque patitur, iam satis ex facto suo res suas amittere videtur,*vt dd.ll.& per Balb.Dec.& Cagn.vbi supr.bonus tex.in l.alienationis verbum.ff.de verb.sign.l.si quis diuturno, in princ.ff.si ser. vend.§.fin.Inst.de iniur.l.si ego.§.1.ibi,patientiam.ff.de publ.in rem act.l.si id quod verbo quasi volente & concedente.ff.pro derelict. l.iam dubitari.verb. sponte sua.ff.de hæred.instituend.* Cæterùm quando præscriptio aut vsucapio contingit(vt plerunque fit)contra ignorantes (quia scientes perrarò res suas præscribi patiuntur) tunc cessat illa ratio ,& negari non potest, quin si ea iniquitas vel esse videatur secundum Doctores communiter, qui(iudice me)longè falluntur,& suprà parte 1.q..... non minus vtiliter , quàm nouè nostram præscriptionum materiam parum vtiliter ab eis fuisse defensam ostendimus,eáque ab omni iniquitatis nota purgatas reddidimus.Verùm cum per rarò nisi contra ignorantes currant præscriptiones,euenit,vt si alicuius absentis & ignorantis rem cepi ab alio tertio, qui eam mihi vendidit,aut donauit,aut dotis nomine dedit, aut legauit,sicq; eam per tempus lege definitum possedi, & consequenter ex hoc titulo,& bona fide præscripsi,ea præscriptio ex vi possessionis dūtaxat naturalis nō etiam ciuilis contigisse videatur,nam absens ille illius rei suæ vt dominiū ita & ciuilem possessionem animo retinebat.*l.3.§.in amittenda.ff.de acquir. poss.*& cùm rem suam à me possideri ignoraret, non potuit videri animo possidere desiisse,sicque ciuiliter possidebat,ergo ciuiliter quoque eandē rem eodem tempore possidere non erat possibile.*l.3. §. ex contrario, vbi tenent Bart.& communiter Doct.ff.de acquir.poss.*ergo solam ipse naturalē possessionem,quamuis non iustam habebam , ex vique ipsius præscripsi sine vlla omninò ciuili possessione.

13 *Præscriptio quare inuenta.*

†Hoc probatur non minus egregia, quàm noua ratione, nam præscriptiones fuerunt introductæ,ne dominia rerum essent sub incerto. *l.1.ff.de vsucapion.*néve lites essent immortales.*l.fin.ff.pro suo.* & ne rerum possessores perpetua formidine rerum amittendarum premerentur. *l.cùm notissimi,in princ.C.de præscr.triginta vel quadraginta annorum.*quæ quidem omnes tres rationes eò pertinent,vt beneficium vsucapionis possessioni naturali , corporali , & euidenti ac apparenti non etiam possessioni latenti, qualis est ciuilis,cōcedatur.Quid enim si rem alienam,quam possidebam tibi vendidi,méque tuo nomine possidere , aut precario constitui,postea alteri,puta Titio vendidi,& tradidi,quo casu tu ciuiliter, Titius verò naturaliter possidet.*l.quod meo, in prin.ff.de acquir.poss.* Aut quid si dixi,me retinere illius rei vsumfructum,te in verum dominum,& possessorem recognoscens.Aut quid si tibi tradidi instrumentum venditionis,*iuxta.l.1.C.de donatio.* in omnibus enim his speciebus , & similibus, quæ traduntur per Doctores in *d.l.quòd meo,in princ.ff.de acquir.poss.*& quas suprà retulimus, tua possessio ciuilis est,& latens,vel occulta, vel perpaucis nota.Titij verò possessio est euidens nota vicinis, & reliquis†quia eum fundum , vel rem videns ab eo quotidiè arari,seminari,plantari,extirpari, fructus colligere, collectisque vt verus dominus potiri,quæ omnia sunt signa veri dominij, *vt per Gloss.Barthol.Angel.Ioannem Imolensem,& alios communiter in l.penult.ff.de condition.instit.*& propè fusius edocebimur.huicque possessioni

14 *Dominij signa.*

ni

ni apparenti, naturali, corporeæ, veríque dominij significatrici auxiliari præscriptionis beneficio leges voluerunt, ne per alios occultos, fraudulentos, fallacésque modos, aut possessiones ciuiles, & occultas possessio naturalis, & apparẽs ludificaretur, & frustraretur: sicque dominia rerum essent in incerto, possessorésque rerum apparentes perpetua formidine premerentur, litesque fierent immortales.

Astringitur hoc fundamentum. †Nam cum illæ rationes tres sint in dd. ll. expressæ, ipsemet rationes habentur pro legibus, & sunt lex reuera, non interpretatiuè, & earum decisiones loco exempli habentur, quod non arctat regulam, ista est communis opinio, quam tenent Gloss. *in auth. de hæredit. ab intest. §. 1. Gloss. verb. ordine. & Gloss. in clementi. prima de election. verb. eligatur. Bald. in l. maximum vitium, per tex. ibi. C. de lib. præter. Idem Bal. in l. finali, per tex. ibi. ff. de hæredib. instituend. Idem Bald. & Ias. num. 22. in authent. quas actiones. C. de sacrosanct. eccl. Idem Ias. in l. de quibus. num. 14. ff de legib. Paul. Castr. & Ias. in l. quamuis. C. de fideicommiss. Gregor. Natanius in cap. quamuis pactum. 32. de pact. lib. 6. Alex. num. 5. & Petr. Philipp. Corneus num. 15. & Ias. num. 6. & Curtius Iunius num. 9. in l. humanitatis, per tex. ibi. C. de impub. Philippus Decius & Curtius Iun. & Franciscus Purpuratus num. 23. in l. fin. per tex. ibi. C. de pac. Tiraquell. de causa cessante par. 1. num. 135.*

15 *Ratio expressa in l. est l. vere.*

Cùm ergo illæ leges (vt constat ex rationibus quas expresserunt) ei duntaxat possessioni consultum voluerint, per quam dominia rerum certiora & notiora fiunt, id quod ex possessione naturali & patenti non ex ciuili plerunque occulta & incognita, & vafra contingit, consequens fit vt illę leges de possessione loquentes, & de hac vera naturali, & apparenti possessione intelligantur, eíque suum præscriptionis auxilium, & beneficiũ accommodare videantur, non autem possessioni ciuili tantùm quæ plerunque occulta, vafra, fraudulenta, noxia est, vt toties ac pluries in rebus forensibus experti sumus.

Tenendo hanc partem, quam non minus veram quàm reipublicæ vtilem existimamus (licet contraria à Doctoribus receptior sit, qui mouentur per *l. 1. §. per seruũ qui in fuga. ff. de acquir. poss.* quæ parum vrget si rectè inspiciatur) tunc ex ea colligitur, suspectam esse sententiam, quam tenuerunt *Ioan. Imolen. f. con. 16. viso casu. num. 3. And. Barba. consil. 58. sapienter scripsit. lib. 2. column. 11. & Ias. consil. 147. præsens consultatio. colum. 10. lib. 2. Idem Ias. consil. 85. quando habemus. column. fin. lib. 3. Ioan. Bapt. in disput. incip. magnificus, & excellens. column. 3. Ias. consil. 152. vera & iuridica. colum. 1. lib. 4. And. Tiraquell. de iure constit. par. 3. declar. 2. Franc. Curt. Iun. consil. 108. sacratissimæ. colomn. 8. & consil. 110. pro habenda clara. column. 8.* aiunt enim quòd statutum vel consuetudo disponens possessionem ipso iure à defuncto in hæredem sine vlla apprehensione continuari, intelliguntur de vera & ciuili possessione, nõ etiam de naturali tantùm, id quod in specie tenẽt *Andreas Tiraquell. & Franc. Curt. iunior, vbi suprà, & Bal. in l. post prin. C. com. de vsucap.*

Sed †istorum patrum vtraque tam decisio quàm ratio suspecta est, decisione constat, quia (vt ex superioribus patet) fauorabilior esse debet possessio naturalis corporea, euidens, nobilis, quàm ciuilis plerunque occulta, subdola, fallax & machinationibus plena, aut saltem apta & obno-

16 *Possessio naturalis iustior, quã ciuilis.*

xia, facit quod habetur *in l. fin. cum ibi notat. C. qui veniam æta. facit l. prima, in princ. ff. de acquir. possess.* ibi, dominiúmque ex naturali possessione cœpisse, *Facit Gloss. in l. 1. in princ. iunctæ textui. C. de cad. toll.* dum exponit antiquum ergo bonum. Sicque hęc naturalis possessio quò antiquior eò melior & iustior, & consequenter fauorabilior esse debet. *Facit l. maximum vitium. C. de lib. præter. & faciunt ea quæ suprà proximè diximus, intelligentes d. l. 1 ff. de vsucap. d. l. fin. ff. pro suo. leg. cum notissimi in possessione naturali. Facit l. stipulatio ista. §. hi qui, & §. hæc quoque. ff. de verb. oblig.* vbi verbum de possessione loquente etiam in nuda detentione aliquando intelligitur, cũ innumeris similibus per me congestis in leg. *si quando, in princip. C. de inoffic. testam.* ergo si defunctus possessionem tantùm naturalem, iusta tamen ex causa habebat in aliqua re, ea possessio in hæredem continuabitur ipso iure, iuxta talem consuetudinem vel statum, non secus quàm si esset ciuilis & naturalis.

17 *Maioratus in successorẽ vel etiã in hæredẽ cõtinuatur poss. natu.*

†Et ita intelligo res maioratus etiam naturaliter tantùm possessas ipso iure transire in sequentem gradum quoad illud ius naturalis possessionis, per quod ampliatur egregiè l. Taurina 45.

†Confirmatur nostra sententia, nam etsi possess. ciuilis ipso iure videatur continuata in hæreditate iacente quoad effectum vsucapionis ab defuncto cœptæ implendæ, *l. cœptam. ff. de vsucap. l. nonnunquam. §. vacuam eod. tit.* tamen hoc non procedit si ea possessio corporaliter fuerit medio tempore per alium occupata. *l. qui cum pro hærede. §. fin. ff. pro empt. Glo. in l. cum miles. verbo, quasi coniunctum. ff. ex quib. caus. mai. Andr. Tiraquell. de constitut. iure, par. 5. declam. 3. num. 4. Dynus & Cynus app. 3. in l. vnic. C. de vsucap. transfor. facit l. Pomponius. §. quæsitum. ff. de acquir. poss. cum simil. ibi à Glo. allegatis.* Huius autem rei ea ratio est, quod beneficium vsucapionis concessum possessioni à lege, hunc scopulum intuetur vt rerum dominia non sint in incerto *d. l. 1. ff. de vsucap.* vtque sic remoueatur litium occasio. *l. cum notissimi. in princip. C. de præscrip. triginta annorum. d. l. fi ff pro suo.* nec dubium est quin tale vsucapionis beneficiũ huic possessioni naturali, seu corporali, & apparẽti, præsertim vitio carenti aptari debeat, vt is finis à lege optatus assequatur, vt si quem homines cuiusque rei dominum esse ideo existimant, quod corporalem, & apparentem eius rei possessionem tanquam verus eius dominus videãt longo tempore tenere, is re vera à lege post tempus ab ea definitum fiat dominus. Sic ergo apparet beneficiũ præscriptionis ad hunc effectum consequẽtem naturali possessioni, dummodo vitio carenti potius accommodandum quàm possessioni ciuili eidémque plerunque occultæ, cui si accommodaretur is finis remouendarũ litium, & dominiorum rerum certificandorum minimè, vel saltem non tam ex integro consequeretur.

18 *Poss. continuata videtur in hæreditatem ad explendam præscr. cœptã nisi naturalis poss. ab alio occupetur.*

19 *Poss vt continuetur in hæredẽ, vel in maioratus successorem intelligitur nisi naturalis possessio ab alio occupetur, ar. d. q.*

Et ita in specie, †vt stante statuto quod possessio in hæredem ipso iure continuetur post mortem defuncti, quòd tunc si corporaliter ea possessio ab alio fuerit occupata, cessat & interrumpatur ea continuatio, *tenent Bal. in rub. de causa possessio. & propr. col. fi. Raph. Cumanus, Alexand. & Claudianus Aquen. in l. cum hæredes, in princ. ff. de acquir. poss. Idem Cuman. l. asf. & Claud. in l. Pomponius. §. quæsitum, eodem titulo. Sig. Homod. con. 178. col. 1. Barthol. Sozin. consil. 49. in causa Episcopi. column. vltim. lib. 3. Alex. con. 82. perspectis his. col. 2. lib. 2. Idem Alex. consil. 83. visa facti narratione. col. 2. lib. 3. &*

3.& consil.153.circa litem,lib.6. Andr.Barba.in c.2.num. 45. de consuet. Ias. in l.si sorori.col.1.C.de iure delib. Andr.Barb.vbi suprà,num 7.Idem Ias. consil.147.præsens consultatio.lib.2.& con.148.viso processu. lib.4.column.penul. Philipp.Dec.colum.2.& Franc.Cur.Iunior colum.vltim. in l.vlt.C.de edict. diui Adr.Mat.Aff.in c.1.§.2.num.40.de feudi cogn.Carol.Ruin.consil.25. circa primum,col.3.lib.4.Decius consil.467.benè & consultè.col.& Curt.Iunior con.108 sacratissim. & con.110.pro habenda.Pet.Pau.Pari. consi.1.visâ facti narratione,libro primo.colum.28.& consil.54.in isto.col.6.lib.3.Cal. con. 76.in primis.col.3.

Contrariam partem,vt per talem tertij occupationem non cesset,aut interrumpatur ea possessio,quæ semel per eam legem, statutum, vel consuetudinem delata fuit,*tenēt Bal.in rub.de caus.possess.& propr. colum 3.per l.1.§.ne cessario.ff.si mulier ventris nomine. Alexan.consil.82.perspectis his.column.2.lib.2.Bal.consil.454.quidam Ioan.colum.fin.lib.3.Ioan. Faber in §. sui autem.colum.2.Iustitut.de hæredum quali.Pet. Ancha.con.146.in prædicta q. Ias.con.83.quando habemus. column. vltim. lib.3.Ioan. Imol.con. 16. viso casu. Raph.Fulg.con.230.in quæstione vertente ad medium.Masuerius tit. de possessore.§.item dato,quod ille.Ias.con.146. præsuppositio sine veri præiudicio. column.1.lib.4.& Gutliel.Bened.in repet.c.Raynutius,testamen.verb. mortuo,itaq.2.nu.27.& nu.77.Philip.Dec.con.84.excellētissimi.col.2.& in hanc partem inclinat.And.Tiraq.vbi suprà post Cassa.& Nicol.de bello.* quos allegat,& hanc partem veriorem puto,à qua non pauci eorum, quos pro contraria sentētia allegauimus,dissentire non videbuntur,si penitissimè inspiciantur, nam licet affirment eum qui talem possessionem inter mortem defuncti,& aditam hæreditatem occupauit,non esse repellendum propria hæredis authoritate, sed esse citandum,non propterea ius possessionis apud talem hæredem mero iure esse negant.

Et hanc partem expressim probat l.45. Tauri. quæ iubet possessionem rerum maioratus ipso iure transire in successorem ipsius maioratus, etiāsi ab alio esset medio tempore occupata. Nec isthæc aduersantur nostræ conclusioni, aliud est enim quærere de solo possessionis ciuilis iure, aliud de ipso dominio, nam etsi ius possessionis ipso iure ex vi statuti transeat in hæredem à morte defuncti, si tamen inter mortem defuncti, & aditam hæreditatem,vel etiam post aditam hæreditatem ante apprehensam illius rei (qua de agitur) possessionem,alius tertius alicuius rei hæreditate cœpit possessionem sine vitio,vt in exemplis suprà relatis,is quin naturaliter possideat,negari non potest(licet ciuilis possessio sit apud illum hæredem)& huic naturali,& apparenti possessioni in re dubia accedere debet,emolumentum dominij præscriptione continget, *iuxta l.3.ff.de vsucap.* vt si quē tempore longo vicini,& reliqui eam rem possidere eaque tanquam verus dominus potiri videbant, sicque dominum reputabant, eum post tempus lege definitum,ipsamet l.& possessio illius rei dominium faciebant, ne in æternum illius rei, aut similium rerum dominium in incerto sit, id quod contingeret, si ciuili eidémque plerunque occultæ possessioni, & non illi naturali possessioni, & apparenti emolumentum vsucapionis cōtingeret.

Verùm quin antequàm vsucapio expleatur possessio ciuilis sit apud illum hæredem,& naturalis apud illum qui eam occupauerat, sine vitio negari non debet.

20 *L. Tauri-* *ns.45.*

21 *Poss. natur. quid sit.*

Quæ vt clariora fiant, videndum est † quid sit possessio naturalis, habita ratione tam acquisitionis, quàm retentionis (nam quid sit ciuilis notũ est) naturalis possessio nihil aliud est, quàm alicuius rei occupatio, vel vsurpatio, & apprehensio. *l. 1. in princ. in verb. ex naturali possessione. l. fin. ff. de vsucap. & ff. de iniur. l. sane si maris.* Dicitur autem naturalis, quia iure naturæ, vel gentium antequàm essent leges positiuæ eo duntaxat modo possessio acquirebatur, & permissa erat, si modò ab alio prius occupata non erat, vt dd. ll. & licet in rebus immobilibus, puta in campis, & in mari, vel flumine per talem occupationem dominium non acquireremus, † quia illa erant ab origine mundi in communi vsu, nec cuiquam iure dominij acquirebãtur, vt dixi suprà, quæst. 3. tamen quandiu is qui prior occupauerat, ea re, vel loco secundum naturalem hominũ societatem, & indigentiam vtebatur, non poterat iure ab alio exinde disturbari, vt dd. ll. & dixi suprà par. 1. quæstion. 3. cum seq.

22 *Poss. vel occup. ius olim erat in rebus soli.*

23 *Dominium mobiliũ & se mouentium erat etiã iure gẽtiũ primæuo.*

† Et in rebus mobilibus, & se mouentibus poterat eo iure, & tempore eodem modo acquirere non solùm possessionem, sed etiam dominium, *§. feræ. Instit. de rer. diuis. cum seq. leg. adeo. §. feræ. ff. de acquir. rer. dom. l. 1. 2. & 3. & l. naturalem. ff. eod. tit.* Sicque si feram, vel volatilem, aut piscem ceperã, eius possessionem, & dominium acquirebam: hoc est, ex ipsa facti apprehensione sequebatur ius tam possessionis, quàm dominij, vt dd. ll.

24 *Poss. etiam naturalis solo animo retinebatur iure gentiũ etiã primæuo.*

† Et eam possessionem sic corpore, & animo cœptam solo animo etiã sine corpore poteram retinere. Quid enim si animal terrestre, vel cœleste, vel aquatile quod ceperam domi reliqui: aut quid si alias rem mobilem quam alius mihi vendidit, donauit, & tradidit, domi reliqui? certè eius possessionem iure illo naturali, & gentium retinere videbor solo animo, quãuis ad eius acquisitionem vtrunque tam corpus, quàm animus exigeretur. *l. quemadmodum. ff. de acquir. poss. iuncta l. 3. §. in amittenda. eod. tit. cum ll. suprà alleg.* Idem iure gentium secundario etiam quoad possessionem rerũ soli (quales sunt campi, & similia) tam acquirendam quàm retinendã, quia si qua res quæ non dicatur possessio naturalis quoad effectum illius acquirendæ, vel retinendæ, respondeam eam intelligi, & esse & dici, quæ iure gentium primæuo, vel etiam secundario acquirebatur, vel retinebatur. Ciuilis verò ea dicitur quæ per alios modos à lege inuentos, vel acquiritur, vel retinetur.

25 *L. 45. Tauri intellect.*

† Vnde apparet, vt intelligentia sit lex 45. Taurina, quæ ait, rerum maioratus possessionem, tam ciuilem, quàm naturalem ipso iure sine vlla apprehensione transire in successorem ipsius maioratus etiam ignorantem, id quod ipsa lex facere non potuit non quidem magis quàm efficere, vt quod nec erat, nec vnquam fuit de iure gentium primæuo, aut secũdario, id de eo iure fuerit, quod enim olim nunquam fuit, vt olim fuisse verum sit, nulla lex efficere potest, quia nec ipse Deus optimus maximus, qui omnia potest, id posset. *c. si Paulus. 32. q. 1. l. in bello. §. factæ ff. de capt.* sicque d. l. 45. necessariò restringenda est. Verùm d. l. in hunc sensum sustinenda est, vt omnes effectus, quos leges solent ciuili, & naturali possessioni accõmodare, concessi videantur illi possessioni, quæ per legem illam ipso iure sine naturali aut corporea apprehensione in talem maioratus successorẽ etiam ignorãtem trãsit, quãuis re vera possessio naturalis (hoc est naturali modo quæsita) ei non contingat, quia iure gentiũ primæuo, aut secundario is modus

dus possessionis acquirendæ nunquàm fuit visus, cognitus, auditus.

Quid† autem si tertius ille illicitè medio tempore eam possessionem occupârat, & tunc omnes conueniunt sine dubio, eam non obstante tali occupatione transire in talem successorem. Ita *Catteli. Cotta in memorabili in cap. decreto Mediolanensi. Ias. cons.* 146. *colum.* 1. *lib.* 4. *Philippus Decius consil.* 467. *colum.* 1. *Andr. Tiraquellus, vbi suprà, num.* 16. *Iason d. consil.* 85. *quando habemus. colum.* 1. *lib.* 3. Intellige tamen quod benè potest transire effectus tam naturalis quàm ciuilis possessionis, ipsa tamen naturalis possessio re vera non transiunt, secundum superiorem declarationem: quamuis hoc casu cùm ex parte occupatoris illicita sit possessio, crederem & eũ vsucapere minimè posse ex vi illius naturalis illicitæque possessionis, & talem hæredem ex vi suæ ciuilis possessionis posse vsucapere: *argum d. l. cæptam*: sicque hoc casu etiam quoad effectum vsucapiendi plus roboris attribuo huic ciuili & legitimæ possessioni quàm illi possessioni naturali, & vitiosę. Cæterùm si ea naturalis sine vitio foret eò fortè quòd inter mortem defuncti, & aditam hæreditatem, vel agnitum, aut acceptatum maioratum eam rem emi & accepi ab alio tertio, quem dominum esse putabam, tunc ista naturalis mea possessio vitio carens vincere debet ciuilem illam possessionem illius successoris (vtcunque legitima sit) quoad hunc effectum præscribendi (nisi nominatim per eam legem contrarium cautũ esset) quia hoc beneficium leges naturali possessioni, & apparenti non etiã ciuili latenti, & ignotæ concessum mentaliter voluerunt, vt iam diximus, quod not. d. l. 45. in cuius terminis satis expressum est, illi tertio non contingere vsucap.

26 *Poss. ff. ab illo tertio licitè an illicitè capiatur multũ interest.*

Denique† quod occupatio possessionis ab illo tertio facta nõ impediat illi hęredi, aut maioratus successori possessionem acquiri, tenuerunt. Bald. *in rubr. de caus. poss. col. vlt. & Alex. d. con.* 82. *& Paul. Cast. in d. l. si sorori. C. de iure delib. & And. Tiraq. vbi suprà, num.* 17. sed tantùm (inquiunt) efficit, vt is hæres, aut maioratus successor nequeat illum ab illa possessione propria authoritate deiicere, sed nos nouè aduertimus, quod & in alio vtilis erit illius tertij possessio, nempe vt præscribere possit, si ea possessio vitio carebat, vt dictum est, quod est cõtra mẽtem Doctorum, Fallit quando expressum esset à lege contrarium, vel virtualiter, vt fuit in d. l. 45.

27 *Poss. f. qua ipso iure in maioratus successorẽ, vel in hæredẽ transiunt cœpta corporaliter fuit ab tertio sine vitio vtilis est regulariter ad præsc. cõtra Doct.*

Ex superioribus apparet, veram non esse opinionem Claudij Aquen. *in l. Pomponius. § quæsitum. ff. de acquir. poss. & Alex. con.* 83. *lib.* 2. *& eiusdem Clau. in d. l. cum hæredes, in princ. ff. de acquir. possess. & Ioan. Ant. Rubei consil.* 121. *col.* 2. aiunt enim, differentiam esse, vtrùm ille tertius possessionem illam post mortem testatoris, vel defuncti ante aditam hæreditatem, vel ante agnitum maioratum occupasset, an post; priore enim casu (inquiũt) successor ille hæreditatis, vel maioratus eam possessionem vtpote iam occupatam acquirere non posset; posteriore vero casu posset id quod nil est; nã cùm statim post mortem testatoris transeat possessio in talem hæredem vel maioratus successorem, occupatio sequens facta ab alio tertio non potuit ius huic quæsitum tollere non magis quàm si fieret post agnitionem, vel hereditatis vel legati; quia vtroque casu par ratio est, & ita aduertũt Tiraq. vbi suprà, num. 18. & alij. Intellige † tamen quod licet non impediatur ciuilem possessionem transire, tamen cùm naturalis vitio carens esset apud illum tertium, tũc ille posset præscribere, vt dictum est, nisi & id nomina-

28 *Poss. dicta non interest occupetur à tertio hæreditate incẽte, an postea, contra Clau.*

29 *L. 45. Tauri extenditur.*

tim per talem legem esset prohibitum, vel virtualiter, id quod factum fuisse virtualiter intelligo per dict. l. 45. quæ eo ipso quòd voluit omnes effectus, tam ciuilis, quàm naturalis possessionis transire in successorem maioratus, per prius tales effectus adimere voluit illi occupatori. sicque vsucapio cùm sit effectus legalis (*vt dixi suprà pag. 1. q. 2. cum seq.*) ei contingere non poterit, quod not. ad extensionem d. l. 45.

30 *Statutum Mediol. ani*

†Vnde cùm statutum Mediolani definiat non solùm post mortem defuncti in hæredem transire possessionem, sed etiam vt si medio tempore ab alio fuerit occupata possessio, neget eam esse vllius momenti. Tunc apparet, & eam (non obstante tali occupatione) indubitanter transire in talẽ hæredem, & ipsum occupatorem vsucapere minimè posse, id quod voluisse videntur *Alex. d. con. 83. visa facti, lib. 3. & And. Tiraq. vbi suprà. nu. 19. & Ias. d. con. 85. quando habemus. lib. 3. Idem Ias. con. 146. lib. 4. Paul. Pari. cõsil. 41. optimum. lib. 1. quod confirmare extensionem suprà signatam ad dict. leg. 45.*

31 *Poss. occupant tertius, an sit vi repellendus.*

†Adhuc tamen tam eo casu, quàm in terminis d. l. 45. existimo, talem hęredem, aut maioratus successorem non posse talem tertium occupatorem ea possessione spoliare propria authoritate. *arg. l. si quis in tantam. C. vnde vi. id quod est ex mente Cornei con. 166. circa primum. colum. pen. libro 1. Decius in l. vlt. colum. 2. C. de edict. diui Adr. Bald. con. 452. quia dominia. libro 4. Tiraq. vbi suprà, num. 8. quia nec prædo est spoliandus propria authoritat. l. colonus. l. cum fundum. ff. de vi & vi arma. cap. in literis, de restitut. spoliato.*

Denique iunge hic alia plura, quæ ad intellectum d. l. 45. diximus *in l. si quando, in prin. C. de inoffic. testam. num. 41. cum pluribus seq.* Ex superioribus apparet duplicem esse possessionem, ciuilem scilicet, & naturalem, & cùm ciuilis est apud vnum naturalis, apud alium vtraque suos potest operari effectus, vt plenè iã disseruimus, id quod cõtrouersum esse apparet ex dictis per nos *de succ. creat. §. 21. num. 108. de succ. resol. lib. vlt. super l. si quando, in princ. num. 42. C. de inoff. testam.* sed hic dicta tutiora sunt. Colligitur †etiam limitatio ad quatuor casus, in quibus suprà diximus, ciuilem possessionem sufficere ad prędscribendum, puta quando per clausulam constituti, vel precarij, vel per retentionem vsusfructus, vel instrumenti traditionem, in me transtulisti possessionem, tunc enim ego prędscriberem, quia à nullo est occupata naturalis possessio, quia tu vel naturaliter non possides vel non tibi naturaliter possides, sed mihi, sicque per solam meam ciuilem possessionẽ possum præscribere, id quod non contingeret si naturalis possessio ab alio tertio sine vllo vitio occupata cœptáque esset. Nec est verum (quod plerique suprà relati putãt) me hoc casu ciuiliter, & naturaliter possidere quasi ciuilem retineam per me, naturalem per te, qui meo nomine possidere te dixisti. nam talis acquisitio, vel retentio possessionis à nullo iure naturali, vel gentium primævo, aut secundario fuit inuenta, aut cognita, sed tantùm legibus ciuilibus introducta: diuersum est, si naturaliter (hoc est per modos à iure gentium cognitos, & vsitatos) cepi possessionem fundi, quẽ postea colebam per familiam meam, aut per meos colonos: tunc enim etiam naturalem possessionem retinerem, quia & iure gentium receptum, & vsitatum erat, quod possessio per tertias & medias personas posset retineri. Secundum Philosophum enim talia sunt principiata, qualia sunt prin-

32 *Poss. nat. non est in quatuor speciebus hic relatis, cõtra Doct.*

cipia

cipia,& tales sunt progressus, qualis fuit origo, nisi aliqua noua causa extrinsecus accedat,*vt dixi suprà q.... & probat l.si à fure in princ. & §.1. cum ibi not.ff.de vsucap.vbi bonũ simile,& aliud sim l. in l.cũ nemo.C.de acq.poss.* Sícque si initio ciuili modo quæsita possessio fuit,ipsa possessio, vt ciuilis sit,non naturalis,necesse est, nisi contendas hominem pictum esse verum corpus,aut verba transire in factum,aut aquilas generare leones,aut pisces volatilia generare, sicque in quatuor speciebus suprà relatis, & initio, & progressu ea possessio ciuilis est. Verùm si postea corporaliter ingressus cœpi colere,arare, & similia, ex hoc nouo accidenti ea ciuilis possessio in naturalem,& ciuilem versa est,vel(vt rectius loquar) illi ciuili etiam naturalis accessit, iámque vtranque per illummet, qui initio se nomine meo constituit possidere,(constituti,aut precarij nomine, aut per retentionem vsusfructus,vel traditionem instrumenti) potero retinere, vel etiam per alium quemlibet,& etiam per meipsum etiam si discedam ab illa re:est tamen verum quod huic possessioni per constitutum,vel precarium,vel per retentionem vsusfructus,aut per instrumenti traditionem quæsitę,omnes effectus, quos possessio naturalis sortiebatur,lex positiua voluit, & potuit accommodare,& accommodauit:Id quod vtilitatis,& breuitatis & expeditionis gratia fecit,quod expeditius,& facilius homines possessiones rerum acquirerent,vt in simili aliàs breui manu per vnum actum fit, & cõsequimur legis artificio,idem quod per plures actus aliàs consequi, & fieri solebat,*vt in l.singularia,cum ibi plenè not.ff si cert.pet.* attamẽ,vt ibi per legem non sit,vt actus ille,qui re vera vnus est,duo actus sint, sed tantùm vt vicem,& effectum vtilitatemque duorum pluriúmve actuum cõsequatur. ita & hic hæc possessio, quæ re vera ciuilis est, non etiam naturalis (quia is possessionis acquirendæ modus tempore quo ius tantùm naturale in vsu erat visus,natus,cognitus,vsitatúsque minimè fuit) vt re vera naturalis sit,(hoc est quod eo tempore, quo solum ius naturale in vsu erat, nata esset cognitáve)lex facere non potest, licet ei possit omnes effectus accommodare,quos lex naturæ naturali dabat possessioni. Simile in adoptionibus liberorum, qui initio per legem ciuilem quoad omnes effectus exæquabantur veris filiis,& naturalibus,*vt per tot.tit.ff.C.& Instit. de adoption.* licet paulatim postea id ius debilitari minuíque cœperit. §. *minus ergo,cum simil. Instit.de hæred. quæ ab intest.* tamen non per hoc liberti naturales fiebant,quia quo tempore ius tantùm naturæ in vsu erat,tales liberi non erant inuenti,aut cogniti,ergo vera possessio est in quatuor speciebus suprà relatis,quia non desinit esse vera, propterea quod cretata à lege ciuili,non etiam à lege naturali,nam nec desinunt esse vera adoptio,arrogatio,seruitus,manumissio,stipulatio,acceptilatio,emphyteusis,testamẽtum,codicillus,donatio causa mortis,& similia,propterea quòd à lege ciuili,non etiam à naturali sint inuentæ, aut cognitæ.

SVMMARIVM.

1 *Possessionis continuatio exigitur ad præscribendum.*
2 *Dominium vt probetur.*
3 *Media talia,qualia extrema.*
4 *Progressus talis præsumitur quale initium.*
5 *Possessionis continuatio an præsumatur, ardua q.*
6 *Animus soli Deo notus.*
7 *Verba signum tantùm non etiam*

certitudo sui ut animi.

8 *Probantur indiciis bona vel mala fides, metus, dolus.*

9 *Dominij probãdi quartus modus.*

10 *Dominij probandi alius modus.*

11 *Intell. l. cum de in rem verso. ff. de vsur. contra Paul. Castr.*

12 *Titulus quãdo requiritur ad præscriptionem non præsumitur ex tempore longo etiamsi agatur de paruo præiudicio.*

13 *Intell. l. nullo. C. de re iud. l. non solum. §. quod vulgo. ff. de vsuc. l. quod vulgo. ff. pro empt.*

14 *Intell. l. cum de in rem. ff. de vsuris.*

CAPVT LVIII.

AD vsucapiendum, vel præscribendum continuam esse possessionem oportet, *vt in l. 3. ff. de vsucap. ibi, per continuationem possessionis, & in princ. Instituit. eodem tit. l. captam. ff. eodem titul. l. vnic. Cod. de vsucap. transform.* Sed illud dubium est quid probari oporteat, vt possessionis continuatio probata videatur, quam rem, exempli gratia in decennali præscriptione agemus, vt sic in reliquis quoque vsucapionum speciebus, idem quoque dixisse nos intelligatur, etenim quod testes deponant vidisse me semper, & cõtinuè citra vllam intermissionem possidere, & rei, qua de agitur, insistere, id vt impossibile factu est, ita & dictu, nisi enim per mendacium impossibile erit: *arg. l seruitutes. l. quoties. ff. de seruit.* † Vnde per fructuum perceptionem id probari potest, atque probatum videtur, id quod altero de trib. modis fieri sufficit, siue testes dixerint me fructus omnibus, & singulis illis decem annis percepisse, siue primo & vltimo anno illius decennij, siue etiam pro primo anno. primum tenent *Specul. tit. de probat. §. probari autem. vers. sed quæritur. col. fin. Bart. & Bald. in l. Titia. ff. de solut. Bald. in add. ad Specul. vbi suprà per d. l. Titia. in verb. reditus exigit. Francis. Cremen. singular. 132. Ioann. Ferrariensis, tit. de forma responsionis rei conuenti. verbo, præscript. colum. 8. Lanfran. Orianus in rep. c. quoniam contra, in materia testium. vers. 3. venit probanda possessio. Ludou. Roman. con. 70. Florianus in l. 1. column. 2. ff. famil. erc. Philip. Dec. con. 2. ex perceptione.* Andreas Tiraq. ex cuius relatione apparet hanc esse communem opinionem in tract. præs. §. 1. gloss. 5. Secundum modum, vt sufficiat probari fructuum perceptionẽ primi & vltimi anni de decennio, tenent *Specul. vbi suprà. Bar. in l. sicut. §. superuacuum. ff. quib. mod. pignus vel hypo. soluitur. Idem Bar. in l. Celsus. col. pen. ff. de vsuc. Ant. Butr. & Panorm. in c. accedentibus, de priui. Anton. & Ioan. Imolen. in proœmio decret. Felyn. in c. inter dilectos, de fide instrum.* & alij non pauci quos refert, & sequitur hanc partem receptiorem esse affirmans Andr. Tiraq. vbi suprà, quamuis contrarium, & minus rectè tenuerit *Andr. Barb. consil. 8. column. 10. lib. 2. incip. sapienter*, & communem opinionem videtur, & tenere, & multis ornare, *Nic. Boër. decis. 42. alia insuper. nu. 1. cum seq.*

Huiúsque rei ratio ea est † quod qualia sunt extrema, talia præsumuntur esse media. *l. talis scriptura. vers. si in annos. ff. de leg. 1. l. sed etsi. §. solemus. ff. de har. inst.*

Tertium verò modum, vt sufficiat probare fructus primi anni collegisse. † Inde descendit, quod si ab aduersario denegetur, possessionis cõtinuatio ea præsumetur, etenim ex præterito præsumitur ad præsens quãdiu nõ proba-

1 *Poss. continuatio exigitur ad præsc.*

2 *Dominium vt probetur.*

3 *Media talia, qualia extrema.*

4 *Progress. talis præsumitur quale initium.*

5 *Poss. conti-*

probatur contrarium. *Glo.& Hugo.& Place.in l.siue possidetis.C.de probatio.vbi idem tenent Pet.de Bella perti.Iacob.Butrig.Odofr.Ioan.Faber.Bald. Salice.& alij communiter* Ioann. *Andr. Anton.But. Panor.in cap.cum ad sedem,de rest.spoli.Cynus in l.super longi.C.de temp.long.præscrip.Ioann.Faber in §.1.colum.2.Instit.de vsucap.Bart.in d.l.Celsius.col.penult. ff.de vsucap.* & hanc esse receptiorem sententiam,apparet ex relatione Andreæ Tiraq.qui eam sequitur,vbi suprà,quamuis contrarium,& minus rectè tenuerit And. Barba. *d.consil.8.sapienter. colum.10.lib.2.* Nec huius communis opinionis ratio obscura est. nam cùm possessio (præsertim quod attinet ad præscribendum) constat in animo,quia ciuilis possessio est illa in qua nititur vsucap.*l.1.§.per seruum qui in fuga.ff.de acquiren.possess.* vbi ita tenent communiter Doctores,qui animum meũ mutatum esse dixerit,non solùm id probare debet,cùm animi mutatio facti sit.*l.bonæ fidei.§.1.ff.de acquirendo rerum domin.iuncta l.fin.C.de instit.& subst.* sibi voluntatis esse quæstionẽ,sed etiam id nimis difficulter probare poterit,† quia mens & animus latet,solíque Deo notus est,vnde Cicero ad Brutum sic ait, Non ignoras, quàm sint incerti animi hominum.Idémque Cicero pro Cecinna in oration.ait, Verba † reperta sunt quæ indicarent nostrã voluntatẽ.Perpẽde,non dixit, quæ ostenderent,sed tantùm quæ indicarent, hoc est,indiciũ facerent nostræ voluntatis,non etiã certam & dubitatã demonstrationẽ,& tamen nihil omnino est quod tam ad animum demonstrandũ efficax, & aptum sit, quàm sermo. *l.Labeo.ff.de supell.leg.* & Dominus noster in Euangel.nam loquela (inquit) tua manifestum te facit,& tamen non rarò fallit,*vt probat l.diuus.ff.de milit.testamen.§.planè.Instit.eo.tit. l.non solùm.ff.de act.& oblig. l.obligationem subst.in princ.iuncto vlt.respon.eodem tit.l.an inutilis. ff.de acceptio.* Et denique non solùm factum tam occultum quàm est animi voluntas, sed & reliqua facta apertiora ab eo qui allegat probanda sunt. *l.si emancipati. vbi notat* Iason.*C.de colla. & l.in bello.§.factæ.ff.de captiu.* ergo qui negauerit continuatam fuisse possessionem,id probare debebit.id autem quoad animum, & sic quoad ciuilem possessionem indiciis probauit. † Nam bona,aut mala fides, dolus, metus, mutatio voluntatis, & reliqua quæ in animo consistunt,indiciis probantur.*l.pen.C.de euict.l.metum.C.de eo quod metus causa.l.dolum C.de dolo.l si quis intentione ambigua. ff.de iudic. tradunt Glo.Barth.Alex.*Iaſ.*communiter Doct.in l.inter stipulantem. §.si stichum.ff.de ver.oblig.* Et ita est intelligendum illud Terentij,dum ait,Eras,tui animi si me esse ignarum putas. nam de suspicione, & coniecturis, non de certa scientia intelligendum est.

Quartus † modus probandi est quando probatur quod quis fecit terram seminari, arari, coli, & similia, *ita Gloss.in l.siquis, in verbum finiatur. C.finium regundorum. singularis est secundum Lanfran. in rep. d.c. quoniam contra.Andr.Tiraq.vbi suprà Gloss.5.* † Nisi fortè cùm vnus terram coleret, alius fructus perciperet, nam tunc is potius,quàm ille possidere videretur, secundum eundem ibi post Bald.*col.3.& Fel.col.7.in c.licet causam,de prob. quamuis Bald.in l.arboribus.§.nam & si agrum. ff.de vsufruct. tenuerit contrarium.*

† Hactenus cùm agitur de vera possessione rei corporeæ. Diuersum enim esset,si prætenderé te mihi aliquid annuum debere,& ex diuturna eadémque annua præstatione contenderẽ legitimum titulũ præsumi, *iuxta*

5 *Præsumptio an præsumatur,ord.q.*

6 *Animus soli Deo notus.*

7 *Verba signum tantùm nõ etiã certitudo sunt animi.*

8 *Probãtur indiciis bona vel mala fides, metus,dolus.*

9 *Dominij probandi quartus modus.*

10 *Dominij probãdi alius modus*

11 *Intell.l.cũ de in rem verso.ff.de*

vsu. contra Paul. Castrens.

l. cum de in rem. ff. de vsuris. l. si certis annis, cum ibi plen. & notatis. C. de pact. & ad id probandum admissus contenderem sufficere, vt probetur præstatio primi & decimi anni, quasi per hoc præsumeretur, vel præsumi deberent medij temporis præstationes, tunc enim nihil agerem, nec medij temporis præstationes præsumerentur, secundum Andr. Tiraqu. *de præscript. §. 1. Gloss. 5. ad finem.* qui tamen ait, hac in re cogitandum ideò esse, quod contrarium tenuerit Paul. Castren. *consil. 51. in casu spectab. virorum. prope medium, lib. 2. & sentit Panor. in c. accedentibus, de priuilegiis.* mouetur And. Tiraq. quia aliter, inquit, non vnam tantùm, sed plures præsumptiones introduceremus, nempe vt & per primi & vltimi anni possessionem medij quoque temporis possessio, vel quasi (hoc est medij) quoque tẽporis præstationes præsumerentur, & ex his sic præsumptis annuis præstationibus titulus legitimus præsumeretur, prout à parte allegatus fuit, quæ ratio nobis leuis videtur, nam præterea quod Gloss. *l. 1. C. de dotis promissio.* non est tuta, quinimmò passim leges plures inducũt præsumptiones, vt ibi plenè per Docto. Quisnam ligauit manus legumlatorum quominus possint plures in vna eademque specie inducere præsumptiones, quoties id expedire eis visum fuerit? certè id ratio nulla suadet, adhuc tamen opinio ipsius Tiraquelli contra Paul. Castrensem verior mihi visa est, ratione peremptoria, & occulta, nam quæ ratio facit, vt cum agitur de re corporea ex possessione primi & vltimi anni, præsumatur possessio medij temporis, eadẽ ratio cogit vt hic contrariũ præsumatur. Cùm enim agitur de rei corporeæ possessione, ideo diximus ex possessione primi & vltimi anni, vel etiã ex primi tãtùm anni possessione præsumi medij quoque tẽporis possessionẽ, quod qui contrariũ dixerit videretur nouũ factũ allegare (hoc est transitũ possessionis de primo possessore in alterũ primumq; possessorẽ animum possidendi missum feciſſe) quod probare deberet cùm minimè præsumatur. *d. l. si emancipati. d. l. in bello. §. factæ. ff. de capti. d. l. bonæ fidei. d. l. fin. C. de usuf. & habit.* Sed in specie nostra qui se possidere diceret annuũ reditum à me sibi præstandum, eo quod contenderet me legitimo titulo ei obligatũ, huncq; titulum ex diutina præstatione singulis annis facta præsumendum, hancq; diutinam præstationem præsumendam ex præstationibus primi & vltimi anni, nihil ageret, nam postquam ei præstiti primo anno nullo nouo facto opus est, vt non videar ei sequẽtibus annis præstare desiisse, quinimmò ex diuerso nouo facto opus erat, vt sequentibus annis præstatio fieret, sicq; probanda esset ab eo qui in ea suam intentionem fundabat, præsertim cùm ex parte aduersi negatiua (hoc est se sequentib. annis non præstitisse) sit per rerum naturam improbabilis. lege. actor quod asseuerat, cũ ibi notatis. C. de probat. Nisi & mecũ esset consutus, & præterea vigiles oculos semper haberet, ne forte dum ipse mecum consutus dormiret, ego eam præstationẽ facerem, sicq; admissa Pauli opinione, absurdũ intolerabile sequeretur, vt per vnius duntaxat anni præstationẽ in effectu acquireretur, & præscriberetur ius tantundẽ in posterũ, & in externũ annũ exigendi. Nã post annos decẽ dicerem me absque illud annuũ legitimo titulo debere, & probata vnius solius anni præstatione, inde dicerem similes præstationes per sequens decennium factas præsumi, & consequenter legitimus titulus, nec tu contrarium probare, aut te defendere posses, cùm negatiua, vt ostendimus, sit improbabilis. Diuersa omnino ratio est in eo

qui

qui probauit ab hinc annos decem se possedisse fundum, is enim etiam nullo extrinsecus accedente nouo facto in præsentem vsque diem animo suo potuit possessionem retinere, quæ ad præscribendum sufficeret. *d.§. per seruum qui in fuga.* & per contrarium aduersario facilè esset si fortè is possidere desiit, id probare edocendo eum fundum ab alio arari, aut coli solitum, aut illius fundi fructus ab alio perceptos fuisse, & similia, quæ omnia notanda sunt ad intell. *d.l.si certis annis, & d.l.cum de in rem verso, cum similibus.*

In quorum terminis dubium est † an ex cursu longi temporis cum patientia domini præsumatur titulus allegatus: & sunt qui velint non quidem præsumi cum agitur de magno præiudicio, & ita procedere l.nullo. C.de rei vendic. secus si ageretur de paruo præiudicio, & ita procedere l.si quis diuturno, in princ. ff.si seruitus vend. ita Nicolaus Boerius decision. 42. alia insuper numero quinto, & ait idem velle Bartho. in q. per eum disputata, incip. mulier habens amplum patrimonium. colum. penult. vnde (si verum id esset) sequeretur, quod etiam in quibus casibus ad præscriptionem vel vsucapionem requiritur titulus, in illis si de leui præiudicio ageretur, præsumeretur ex diutina possessione, si allegaretur † id quòd verum non est, sed est contra text. expressum *in d.l.nullo, & in l.diutina. C.de longi tempor.præscriptio. l.quod vulgo. ff.pro emptio. leg.non solùm. §.quod vulgo. leg.Celsus. ff.de vsucapion. leg.fin ff.pro suo. leg.finali. Cod.pro donato,* cum aliis per me allegatis, infrà c.vigesimo septimo, numero decimo. aliter enim esset imponere legem verbis, nam cùm leges proclament ad præscriptionem iustam possidendi causam vel titulum desiderari, *vt dd.ll. & l. vnica. Cod.de vsucapion. transfer. in principio. Iustinian. de vsucapion.* si post diutinam possessionem sufficeret titulum allegare, vt probatus præsumeretur, tunc aduersarius illius tituli interuentum abnegans, impossibile esset quòd hanc negatiuam (vt ostendimus) probaret, sicq; frustra à legibus tot titulus exigeretur, cùm de leuiore ageretur prejudicio. Ergo siue agatur de maximis, siue de mediis, siue de minimis rebus aut iuribus præscribendis, in quibus casibus titulus ad talem præscriptionem requiritur, in illis eum allegare non sufficit, nisi probetur, etiamsi præterierit longum tẽpus per ll.suprà allegat. generaliter intellectas prout intelligi debent. Neque ad rem pertinet *d.l.si quis diuturno.* nam in eo iure seruitutis præscribendæ, titulus minimè requiritur, sicque neque eius interuentu, neque etiam eius allegatione opus est, vt suo loco videbimus, sicque est verus illius legis intellectus, quia ex ipsa scientia, & patientia inducitur tacita concessio, vt ibi, & diximus suprà p.ir. prima princip. q.5. cum seq. & diximus infrà c.77. num.10.

12 *Titulus quando requiritur ad præscr. nõ præsumitur ex tẽpore longo, etiamsi agatur de paruo præiudicio.*

13 *Intel.l.nullo. C. de re iu.l non sẽ. §. quod vulgo ff de vsuc. l quòd vulgo. ff. pro empto.*

Neque ad rem pertinet † d.l.cum de in rem verso, quia ibi quando vltra longum tempus interfuit factum illius contra quem ius acquiritur, & non simplex aut vnicum factum, sed decies geminum, & vniforme, vt infrà etiam c.83. agemus, quę omnia non concurrunt in vsucapione, vel præscriptione rerum vel iurium regulari, siue agatur de magno, siue de leui præiudicio, ibi enim citra vllum factum eius contra quem præscribitur, contingit præscriptio, etiam si sit absens, vel ignorans, *l.fin. Cod.de longi. temp.præscript.*

14 *Intel.l.cum de in rem. de vsur.*

Quinimmò (quod apertius est) in terminis *d.l.cum de in rem* non agitur

de præscriptione, aut de iure aliquo præscribendo, sed tantùm de iure ex contractu quæsito per temporis diuturnitatẽ probando: præscriptio enim inducit ius,& substantiam. *l.3.ff.de vsucap.* At in terminis d.l.cum de in rẽ. tempus non allegabatur ad ius inducendum, sed tantùm ad probationem iuris,quod antea inductum,& creatum esse dicebatur.

Porrò aliud est ius,aliud probatio eius leg. *duo sunt Titij.ff.de testamen. iuxte. dixi suprà part.1.quæst.*10. quæ omnia disputandi gratia dicta esse intelligas. nam regulariter, vt bonam fidem præsumi etiam si nec allegetur, nec probetur,nisi probetur contrarium, diximus infrà part.4. in princ. ita & titulus (hoc est tolerabilis, vel iusta possidendi causa) præsumitur, licet nec probetur,nec allegetur,quandiu non probatur cõtrarium, aliter enim si iniusta possidendi causa præsumeretur, iam exinde mala quoque fides præsumeretur. *l.quærebatur.l.fi.C.de vnde vi.*

Denique ex sola possessione contingit præscriptio,dummodo non mala fides non probetur,quæ probatur ab eo qui ostendit iniusta ex causa illum possidere,vt dixi infrà c.72.& c.77.nu.10.& probaui per plura,quàm quinquaginta fundamenta,*infrà par.3.princip.per totam,& infrà c.61.nu.*10 *cum plur.seq.& c.62.*

Svmmarivm.

1 *Traditio ad præscriptionem an requiratur,ard.q.*
2 *Possessio vitiosa non prodest ad præscriptionem.*
3 *Præscriptionis continuatio facilior, quàm acquisitio, vel inchoatio.*
4 *Possessionis vitium,vt purgetur.*
5 *Accrescendi iuri assimilatur præscriptio.*
6 *Alluuionis acquisitioni assimilatur præscriptio.*
7 *Præscriptio est aduentitiũ lucrum.*
8 *Elementa an sint quatuor.*

Caput lix.

1 *Traditio ad præscr. an requiratur, ard. quæst.*

TRADITIO † vel aliquid quod loco traditionis habeatur exigitur ad præscribendum, & præterea, quòd possessio fuerit continuata iugiter. *Ita Barthol.in l.vnic. C.de vsucap. transfor.per tex.vbi Petr.Ancha.in c.possessor. de reg.iur.libro 6.ad fin. Franciſc.Balb. qui plures allegat in tract.præscript.part.3.in princip.& rursus in 3.part.illius 3.partis principal.in principio.*

2 *Poss.vitiosa non prodest præscr.*

oportétque vt ea possessio sit sine vitio. † Nam iustus titulus cum possessione vitiosa non sufficeret, vt si fortè rẽ quam à me emisti, à tertio possessore vi,aut clam, aut precario cepisti, *ita Bald.in repet. l.1.col.4.Cod.de eman.liberorum.Bart per tex.ibi in l.nec ex vera.C.de acq.poss. Gloss.per tex. ibi in l.stipulationẽ ff.eo.facit l.2.l.diutina.l.super long.C.de longi temp.præscr. l.nullo.C.de rei vend.l.3.l.sine possessione. ff.de vsucap.in prin.Instit.eod.titul. tradit Prat.Papin.in forma respon. rei conuen.in Gloss.in verbo,exceptionem præscriptio.colum.1.& Azo in summa.C.pro empto.*

3 *Præscript. continuatio facilior quã acquisitio vel inchoatio.*

Neque ad rem pertinet † quod etiam sine possessione continuata contingere videatur præscriptio. l. cœptam. ff.de vsucap.vbi hæreditas iacens, quæ possidere saltẽ quoad effectum præscribendi non potest, cùm careat animo. *l.1.§.Scæuola. ff.si quis testamento liber esse iussus fuer.in cuius animi possessione ciuili consistit vsucapio.l.1.§.per seruum qui in fuga. ff.de acquiren.*

poss.ea

poss. ea quidem hæreditas præscriptionem continuare potest. d.l.cœptam. nam respondetur, eam præscriptionem inchoare non posse per d. rationem, *iuxta l.fin.§.fin.ff.de vsucapion.* quamuis cœptam continuare non prohibetur, sed permittatur, *d.l.cœptam.* nam & dormiens inchoare possessionem non potest, qui tamen inchoatam continuare non prohibetur. Nam & similiter possessio, etsi acquiri non possit sine corpore, & animo tamen continuari, & retineri potest solo animo. *l.quemadmodum, iuncta l.3. §.in amittenda.ff.de acquiren. pos. & quæ tradidi §. c.præc. & plenè in simili per l.af.ff.qui sunt sui vel al.iur.l.patre furioso.*

Sed superior communis traditio quæ habet, traditionem necessariam esse ad vsucapionem, vera non est vtcunque recepta sit, possessio enim tantùm (quod attinet ad propositum) ad præscribendum, vel vsucapiendum desideratur, nec refert vtrùm illa possessio (si vitiosa non sit) originē traxerit à traditione, an aliunde, sicq; si rem tuam mihi minimè tradidisti, sed cùm ego eam detinerem, tuámque esse putarem, mihi vendidisti, dotis nomine dedisti, eam tempore à l.definito præscribam non secus, quàm si mihi eā tradidisses, quod enim si alius mihi bona fide eam accipiēdi commodauit, aut pignori dedit, quod si custodiæ causa deposuit apud me, alio quouis modo sine vitio eā detinebā, in omnibus certè his speciebus, & similib. eius dominiū nactus ero sine vlla etiā traditione si dominus postea eam mihi vēdiderit, donauerit, dotis nomine dederit. *l.qua ratione.§.interdum.ff.de acq.rerum dominio.§.interdum.Inſti.de rer.diuiſ.* & similiter in omnibus his speciebus, & similibus vsucapiendi conditionem nactus ero, si is qui mihi bonam fidem habenti eam rē vendiderat, donauerat, dotis nomine dederat, dominus non erat, *vt d.iuribus, iuncta l.clauib.ff.de contrah. empt.* nec vsquā inuenies legem aliquā dicentem talē traditionem ad vsucapiendum necessariam esse, quinimò cōtrarium reperitur, tantū abest, vt id exigatur, nam in l.3. ff.de vsuca. definitionem (quæ denotare debet perfectam rei essentiam, & quiditatem) tradens Iureconsultus de traditione verbum nullum, sed tantùm exigit continuationem possessionis, & hanc ad rem iustam possessionē desiderari, & præterea nihil leges proclamant. *l.quod vulgo.ff.de vsucap.l.pro empto.l.non solùm.§.quod vulgo.ff.de vsucap. l.1.l.penultim.& final. cum vtrobique notatis.ff pro legato.* nec dubium est, quin iusta possessio esse non desinat in speciebus suprà relatis, etiam si traditio non fiat ab eo qui nobis dedit titulum vel causam præscribendi, vt patet in dictis legibus. Ergo supereſt hanc ad rem traditionem minimè requiri, quando ille qui præscribere contendit, in possessione erat sine vitio. Quinimò † etiam si vitiosè in possessione fuisset, quia eam à me vi, aut clam, aut precariò detinebat, si eandem rem ei postea vendidi, donaui, dotisve nomine dedi, cùm me dominū esse ille credidisset, sine dubio præscribere poterit, sine vlla etiam noua traditione, quasi vitiū illud possidendi accedēte noua domini voluntate, vel eius quem ille dominum esse putabat purgatum videatur, vt patet in dictis iuribus, & rationibus, *iuncta l. si id quod.verb.quasi volente, & concedente domina.ff.pro derelicto, & quod in simili plenè tradunt Barthol.& alij in l.fin. C.vnde vi.circa finem*, iunctis his quæ dicemus in cap.72.& c.77.infrà, vbi edocemur, malam fidem purgari accedente domini volūtate, verè vel interpretatiuè. Confirmātisthęc, † nam vt habenti ius in proprietate accrescit altera pars proprietatis. *l.si*

4 *Possessionis vitio vt purgetur.*

5 *Accrescen-*

di iuri assimilatur præscript.

totam. ff. de acquir. hær. & vt habenti partem, & ius vsusfructus, accrescit altera pars vsusfructus. *l. 1. in prin. & §. 1. & §. interdum. l. pen. & per totum tit. ff. de vsufru. accrescen.* & vt habenti ius proprietatis totus vsusfructus accedit, vt per totum illum titulum, ita & habenti ius possessionis quasi videtur accrescere sua proprietas concurrentibus iis quæ ad præscribendum, vel vsucapiendum necessaria sunt. Nec † ab iis multum distat ea acquisitio,

6 *Alluuionis acquisitioni assimilatur præscriptio.*

quæ per alluuionem contingit, *iuxta §. præterea per alluuionem. Instit. de rerum diuis. cum simil.* vt enim latenter fundo meo accrescit & acquiritur, quod per recessum fluminis contiguum relictum fuerat, vt ibi. ita quoque & in specie nostra ius proprietatis iuri possessionis contiguum intelligitur esse. sicq; ei facilè accrescit, iis quæ ad eam possessionem iustificandam necessaria sunt concurrentibus, nec vllibi inuenies necessariam esse traditionem ex mente Iureconsultorum, sed vt per alluuionem ex solo tempore cum fluminis actu contingit incrementũ & accessio. d. §. præterea. Ita in vsucapione per solum temporis cursum cum actu possidentis contingit incrementũ. & accessio proprietatis ad possessionem. † sicque vt aduetitium

7 *Præscript. est aduentitium lucrũ.*

lucrum est quod per ius accrescendi, vel per alluuionem acquiritur. *l. si Titio. ff. de vsufruct. iuncta leg. scimus. §. repetitionem. C. de inoff. testam.* ita quoque aduentitium lucrum est quod per vsucapionem contingit, iuxta d. l. 3.

8 *Elementa an sint quatuor.*

ff. de vsucapio. ibi, adiectio dominij. † Ergo deficit vnum ex quatuor primis elementis, quibus præscriptionum materiam constare suprà in 1. cap. huius tractatus dicebamus, nec miremur, nam & mundum ipsum sunt qui negent quatuor elementis constare, sed tribus tantùm, ignis elementum negantes. & alij firmant, vnicum esse elementum, nempe terræ, ex qua, reliqua, inquiunt, elementa procedunt. sicq; non sunt propria elementa, quia elementum propriè est primum corpus.

Svmmarivm.

1 *Præsentia est quid facti.*
2 *Præsentia vt probetur.*
3 *Impedito non currit præscriptio.*
4 *Hypothecaria quanto tempore præscribatur, ardua q.*
5 *Impeditis sua sponte non subuenitur.*
6 *Abstinendi ius non datur ei qui sponte hæres extitit.*
7 *Necessitas sponte causata non consideratur.*
8 *Hypothecaria an competat ante excussum principalem debitorem.*
9 *Hypothecaria vel pignoratitia directa vt præscribatur, ardua quæstio.*
10 *Impedito etiam sine spe restitutionis currit tempus si potuit tollere impedimentum, & neglexit.*
11 *Pauperibus currit tempus, sed restituuntur.*
12 *Hypothecaria generalis an præscribatur, ardua q.*
13 *Conditionalia nil ponunt in esse.*
14 *Impedito de euictione agere an currat præscriptio, ardua quæstio.*
15 *Impeditis currit præscript. 30. annorum.*
16 *Censum annuum habens super re quæ pòst alienatur, an agere impeditus dicatur, not. q.*

Caput

Caput lx.

Voad materiam præscriptionum qui intelligantur esse præsentes quive absentes, *tradit text. in l. fi. vbi notant Gloss. & Doctor. C. de longi temp. præscr. tradunt Ioannes Faber & Angel. Aret. in princ. Instit. de vsucapion.* Verum cùm ea quæ facti sunt non præsumantur nisi probentur. *l. in bello. §. facta ff. de captiu. l. si emancipati. C. de colla.* ibi, téque emancipatum probatum fuerit, vbi notat Ias. post alios, quùm que præsentia sit quid facti, necesse est, vt qui inter præsentes decenio se præscripsisse contendit, probet præsentiam eius contra quem præscriptum vult, ita in specie tenent, *Iacob. Butriga. in d. l. fin. Ang. in l. pen. C. quib. non obs. longi temp. præscrip. Andr. Tiraquel. de præscript. §. 1. Gloss. 6.* † præsentiam autem probasse intelligetur, si probauerit vtrunque tum præscribentem quàm priorem rei dominum in eadem ciuitate fuisse præsentes. Ita *Angel. vbi suprà Bald. in l. emptor. C. de longi tempo. præscript. Petr. Philipp. Cornel. cons. 50. in lite vertente. colum. fin. lib. 2. Barthol. Socinus consil. 121. visa contingentia. post princ. libro 1. Andr. Tiraquell. vbi suprà. in loco enim vbi quisque habitat, ibi intelligitur esse præsens.* Ita *Ioan. Imolen. Alexand. & Francis. Aret. in l. is pot. ff. de acquir. hæred. plenè per Andr. Tiraquellum vbi suprà, & in legibus connubialib. Gloss. 6 q. 2.*

1 *Præsentia est quid facti.*

2 *Præsentia vt probetur.*

Denique † quemadmodum absentiæ quasi priuilegij loco concessum est vt duplicentur tempora & inducia vsucapionum, *d. l. fi. C. de longi temp. præscriptio. in principio. Institutio. de vsucapion.* ita quoque impeditis iusto iuris impedimento datum est vt nullo modo currat præscriptio. *l. prima. §. finali. Cod. de annali exception. l. contra maiores. Cod. de inoffic. testamento. leg. qui hæredi. §. si pars. ff. de cond. & demonst.* Qui † ratione controuersum est, an creditori habenti hypothecariam currat præscriptio eo casu quo debitor rem hypothecatam alienasset, eámque longo tempore emptor possedisset, mouet quæstionem quòd hodie creditor ille contra tertium illum possessorem agere non potest nisi demum excusso prius principali debitore, sicq; interim videtur agere impeditus, & consequenter videtur quòd contra eum præscriptio non currat, *arg. authen. hoc ita si debitor. C. de pignora. & ita in specie per hanc rationem tenet Alexand. consil. 58. viso & perlecto prope fi. libro secundo. verùm contrarium tenet ipsemet Alexand. consil. 220. ponderatis his quæ in superiore libro 6. column. vlt. Andr. Tiraquellus de præscription. §. 1. Gloss. 7.* qui vtrunque locum refert relinquit cogitandum quid dicendum, & sanè pars affirmatiua vt contra iustum creditorem currat præscriptio longè verior est, nam quòd vulgo traditur contra impeditum agere, non currere præscriptionem, id quidem regulare est. Fallit tamen quando in manu ipsius impediti erat remouere illud impedimentum, idque negligit, tunc enim contra eum non desinit currere præscriptio, non magis quàm si reuera vel omnino impeditus non fuisset. Ita *est text. in l. qui hæredi. §. si pars. ff. de cond. & demonst. dixi plenè in l. contra maiores. C. de inoff. testam.* vbi eadem similiter exceptio probatur.

3 *Impedito non currit præscriptio.*

4 *Hypothecaria quãto tempore præscribatur, ar d. q.*

5 *Impeditus sua sponte non subuenitur.*

Ad † idem *l. iam dubitari. ff. de hæred. inst.* vbi æquissimũ illud abstinendi beneficium filiis concessum, eisdem denegatur, quando non ex necessitate præcisa, sed tantùm causatiua hæredes patri extiterunt, si enim (inquit lex) filius à patre sub potestatiua conditione hæres scriptus fuit, in manu

6 *Abstinendi ius non datur ei qui sponte hæres extitit.*

sua erat conditionem minimè explendo hæredem patris non fieri, vnde si eam conditionem expleuit, continuò fit hæres à lege iuris suitatis, *iuxta l. conditionibus pupillus, verbo, iure potestatis, vbi notat Sozin. columna pen. ff. de condit. & demon.* & tamen licet sic à lege hæres factus fuerit, adhuc denegatur ei beneficium abstinendi eo, quòd in manu sua fuerat conditionis implementum prætermittere, sicq; hæres à lege minimè fieret, prout hæc ratio nuncupatim reddita est, *in d. l. iam dubitari*, ibi cum sub hac cõditione instituti, iam non vt necessarij, sed sua sponte hæredes extiterint, sicque legis auxilium non meruerint.

7 *Necessitas sponte causata non cõsideratur.*

† Ad idem *l. si filius qui patri. ff. de vulga. quam, vbi suprà, inducit Sozin. & multa in simili per Ias. in l. si fideiussor. §. si necessaria. ff. qui satisdar. cogi.* sic ergo & in specie nostra auxilium legis impedit is, pollicitum nõ meretur is creditor, quandoquidem in manu sua erat debitorem conuenire, sicque illud impedimentum remouere, præsertim, † cùm etiam ante principalem debitorem excussum competat actio hypothecaria contra tertium possessorem, *vt tradunt Gloss. & Barthol. in l. 2. C. commun. diuid. & And. Tiraq. vbi suprà*, & licet ipse possit opponere exceptionem ordinis,

8 *Hypothecaria an cõpetat ante excussum princ. debitorem.*

id tamen iam sufficeret ad suam præscriptionem interrumpendã, ad eámque in mala fide constituendum, *vt tradunt Doctor. in l. more litis. C. de rei vendic. & suo loco disseremus, pro nobis tex. in l. qui potest facere. ff. de reg. iur. & in l. quibus dieb. in princ. ff. de condition. & idem. vbi multa per Sozin. post Barthol. & Paulum Castrens. ibi & per Hieronymum Cagnolum, in d. l. qui potest. Philippúmque Decium ibi, & nostram sententiam in specie vno verbo tenet Franciscus Balbus de præscript. in 4. par. quintæ partis principal. q. 3. numero secundo. versic. ex quo infero motus*, quia in potestate creditoris est efficere vt ea actio oriatur, id quod secundum superiora declarandum est, & quæ dicta sunt in hac actione hypothecaria contraria repetita esse credantur & in pignoratitia, quia vtroque casu par ratio est, sicque idem ius illud. *ff. ad legem Aquiliam*.

9 *Hypothecaria vel pignoratitia directa vt præscribatur, ard. q.*

Hactenus de actione hypothecaria contraria. † Quid autem pignoratitia, vel hypothecaria directa, quæ competit debitori contra creditorem, puta debebam tibi cẽtum pignoris nomine, tibi tradidi rem mobilem, vel hypothecæ nomine tradidi tibi fundum, quam rem mobilem, aut fundum vendidisti, an emptor eas res præscribere possit, cùm ille non iure creditoris, sed tanquam res suas eas vendidisset. mouet quæstionem, quòd debitor ante solutionem non potest ad res suas recuperandas agere, sicque vt impedito non currere præscriptionem videbatur, *argum. d. l. contra maiores. C. de inoffic. testament. d. l. 1. §. fin. C. de anna. except. d. l. fin. §. fin autem. C. commun. de lega. Contrarium adhuc tenent Franciscus Balbus, vbi suprà, post Paul. Castrens. quem allegat consil. 294. ego Paul. Castrens. in volumine antiquo, & Bald. consil. 292. super eod. lib. 3.* mouentur, quia ille non videtur impeditus,

10 *Impeditio etiã sine spe restitutionis currit tẽpus si potuit tollere impedimentũ & neglexit.*

quandoquidem poterat debitum exsoluendo rem suam recuperare. sicq; ei non subuenitur, *argum. d. l. iam dubitari. d. l. qui potest facere. d. l. quibus diebus. in princip. & in c. fin. de elect. & in l. 3. §. quid ergo. ff. de contrario iudic. tutelæ.* † Etenim vera & communis opinio est per dd. iura, vt quando quis impeditus est, sed ipse potest impedimentũ remouere, tunc ei currat tẽpus etiam sine spe restitutionis, *ita Felinus colum. 1. & Paulus Parisius colum. 3. in capitu. ex transmissa. de præscription. Ludouicus Romanus consil. 435. Hieronym.*

rony. Cagnolus numero 3. in d.l. qui potest facere. Alexand. consi. 72. colum. fin. libro 5. Riminaldus in l. procurator. vltim. nota. C. de edendo. Philippus Decius in cap. cum inter. colum. 8. de exceptionibus. idem Decius consil. 677. Ioannes Crotus in repetition. leg. si is qui pro emptore, de vsucapio. 3. colum. charta penulti. † Quid autem si is debitor egestate laboraret adhuc idē, vt contra eum currat tempus mero iure, quòd attinet hanc ad rei suæ præscriptionem, nam ea necessitas, quæ non præberet in communi impedimentum, sed tantùm in particulari, non est in consideratione, eam & similiter dicimus, quòd etsi necessitatis causa relaxetur solēnitas testandi, tamen intelligitur si ea necessitas erat in communi hominibus illius loci vbi testamentum fiebat, fortè propter timorē pestis, aut hostium, non sic si erat particularis in eo testatore tantùm, propterea, quod erat reliquis fortè conciuibus infestus, aut ita pauper vt testes ad eum accedere noluerint, *vt diximus de succession. creation. libro secundo. §. 14. numero. 61. in simili per Andream Tiraquel. de causa cessante. par. secunda, limit. 32. per leg. prim. ad finem. ff. de minoribus.* Cæterùm hoc casu licet tempus mero iure currere non desinat, tamen humanum erit concedere restitutionem, argū. eorum, quæ diximus in illo articulo quo negauimus tempus appellandi currere pauperibus, *vt suprà lib. proced. cap. 136.*

11 *Pauperib. currit tempus, sed restituitur.*

Hactenus † quando ea res de qua præscribēda agebatur, specialiter erat obligata. Quid autem si generaliter venditor quid de euictione emptori promisit, in id omnia bona sua obligauit (vt solēne est) deinde bona omnia alienauit, an reliqui emptores vel fortè donatarij q ea bona acceperūt legitimo titulo possint prescribere contra illum primum emptorem ius hypothecę, quod ei competebat, *& Andre. Tiraquellus de prascrip. Glo. 7. post Panorm. quem allegat consil. 22. quidam Ioann. de Senis libro secundo* tenet, non currere præscriptionem, quibus adde idem tenentem Franciscum Balbum *de præscri. in 4 par. 5. partis princip. q. 3. versi. & quòd non præscribatur post Glo. quam allegat in leg. empti. C. de euict.* Mouentur, quia, inquiunt, emens rem alienam de euictione agere non potest antequam ea euincatur. *leg. qui rem, & leg. si post. C. de euictionibus.* ergo is impeditus est agere, & consequenter contra eum non currit præscriptio, per dd. ll. Sed hæc elegans opinio nobis tuta non sat videtur, nec enim mihi impeditus agere videri is potest, qui ius suum habet iam natum, inque esse iam productū, nec dubiū est quin iste creditor ius reale habere intelligatur. *leg. fin. C. de reb. ali. non ali.* ergo non est agere impeditus cùm habeat ius reale in esse productū & ortum, possitq. prohibere & denunciare debitori, ne res suas alienet nisi saluo iure suo hypothecæ, & denūciare emptori vt eas res sciat esse obligatas, sicque vt eas cū suo onere & causa emat & non aliter, seq. se in ijs rebus si eas emerit habiturū consortem quoad illud i⁹ hypothecæ, quo facto ille iam in eodem statu constituetur, in quo ipse debitor erat sicque hac mala fide præscribere nunquam poterit. Diuersum est diuersaq. causa & ratio est illius, cui vel nullum de præsenti ius competit, *iuxta leg. prim. §. fin. ff. de annali except. C. vel competit sub cōditione, iuxta d. §. fin autem. leg. fin C. communem de lega. d. l. contra maiores.*

12 *Hypothecaria generalis an p̄scribatur, ardua q.*

† Hi enim nullum ius habere dicūtur, quia conditionalia nihil ponunt in esse. leg. si quis sub conditione dandorum decem. ff. si quis omi. caus. testamen. Sicque meritò dicuntur agere impediti, & contra eos non cur-

13 *Conditionalia nihil ponūt in esse.*

rit præscriptio, ergo si noster emptor negligens fuerit in tali denunciatione facienda, sibi imputet,& meritò ei curret præscriptio. Dicet quis,quid si ignorauit eas res sibi obligatas alienari?respondeã ei nihilomin9 currere præscriptionẽ, quia tunc non tam iuris quàm facti esset impedimentum, quod non impedit currere præscriptionẽ,& in eo tantum quæstio tunc esset,an propter iustum illud facti impedimẽtum posset contra talẽ præscriptionem restitui. *vt per text.iuncta doctrina Barthol.ibi in leg.fina.C.de longi temporis præscript.* de quo infrà plenius agemus, cogita tamen. Quid

14 *Impedito de euictione agere an curret p̃sc. ard.q.*

† autem si mihi postea nunciatum esset, hanc rem quam ab illo emi esse alienam,adhuc antequam ex facto euicta esset,de euictione agere nõ possem. *d.l.si post.d.l.qui rem.C.de euict.* & consequenter interea videor agere impeditus,nec mihi curreret præscriptio,secundum Andream Tiraquellum, vbi suprà, id quod durius est quàm superius. nam id scire dicimur quod vehementer iustis ex causis moti opinamur. *leg.cum quidam.§. quod dicitur. 1. & 2. cum ibi notat.per Gloss. & Doctor.ff. de acquiren. hæredit.* si ergo postquàm bona fide emeram, viri boni & graues dixerunt mihi eam rem esse alienam,iam dicor scire eam esse alienam, & consequenter intelligo à me euictam iri verosimiliter,quia verus huius rei dominus non est credendus hanc suam rem omissurus, aut neglecturus. *leg. cum de indebito ff.de probatio.* sicque etsi nequeam de euictione agere cõtra principalem,nec etiam cõtra illos tertios possessores antequam revera euincatur, interim tamen & potero, & deberem eis denunciare, vt sciant quemadmodum sese res habeat: etenim potentia proxima actui pro ipsomet actu reputatur, sicque primùm maritus dissipare, vel ad inopiam vergere cœpit,potest mulier agere ad dotem. *leg.in rebus.leg.vbi.cũ vtrobique notatis. C.de iure dotium.* ergo etiã in specie nostra, cùm primùm intellexi rem esse alienam, intelligo potentiam, vt ea res à me absit, vel abscessura sit, propinquam esse,& vero simillimã:par est vt contra illos tertios possessores agere possim saltem denunciando,quemadmodum se res habeat,eosq. per hoc in mala fide constituendo,vt sic contra me ius meum hypothecæ præscribere nequeant,id quod si omiserim mihi meritò imputabitur,mihique tanquam non impedito nisi culpa vel sponte, aut negligentia mea non est,cur non currat præscriptio, iuribus,& rationibus de quibus suprà, cogita tamen quia non affirmo.In

15 *Impeditis currit præscr.30. annorum.*

†superioribus tamen speciebus retenta opinione existimantium non currere præscriptionem illam,intellige quoad præscriptionem ordinariam decem,aut viginti annorum, nõ sic in præscriptione annor.30.quæ nõ desineret currere,secundum Balbum,vbi suprà,q.tertia in fine.

16 *Censum annũ habẽs super re q̃ post aliena tur an age re impedit9 dicatur, not.q.*

†Quid si Mœuius vendidit mihi decem aureos annuos,in idque domum obligauit, quam postea alteri vendidit, qui contractus legitimus & vsitatissimus est,appellaturque census vulgari nomine,is per annos viginti eos aureos annuos persoluit, totidemque annos emptor domus eam bona fide possidet,postea is debitor meus non vult aut non est idoneus ad annuũ illum censum persoluendum,vtrùm possim agere contra domus illius emptorem,an verò ille sese præscriptione possit defendere, *arrigit Andr.Tiraquell. vbi suprà Glo. 7.in fin. sed non definiuit, allegat Speculatorem de præscript.§.1.versicul. pone colonus, & titulo de locato. §. nunc aliqua. versicul.44.Guliel.de Cune.& Bald.in leg.solennibus.C. de rei vendication.*

Bald.

Bald. in leg. arboribus. §. qui tamen. ff. de vsufruct. Cassane. in consuetud. Burgundiæ, titu. des censes. §. 2. colum. 15. versicul. nunc succedit. Alexand. consil. 71. videtur colum. fin. lib. 1. Et sanè si illius domus emptori ab ipso venditore dictum fuit (vel etiam ab alio, ita vt credere deberet) eam rem esse obligatam vel illo censu oneratam, expeditum est eum vt malæ fidei (quod attinet ad illud ius) possessorem non posse præscribere, quod si nihil ei dictum fuit, tunc si illius rei ignarus erat qui emeret annuum illum reditum, iusto facti impedimento tẽtus videretur, *& est materia d. l. fi. C. de longi tempo. præscrip. cum ibi notatis per Barth.* quòd si id nouerat, & neglexit denunciare emptori quemadmodum se dom⁹ illa haberet, vt sic eum in mala fide constituere, sibi imputandum videtur, iuxta ea, quæ superius dicta fuerunt. nec enim video vt possit videri aut dici agere, aut denunciare impeditus is qui ius suum habet in esse productum, & nulla conditione suspensum.

Svmmarivm.

1 *Titulus ad præscri. requiritur.*
2 *Titul⁹ allegatus an præsumatur.*
3 *Intell. l. cũ de in rem. ff. de vsur.*
4 *Obligari personaliter durius quam rem tradere suam, & alienari.*
5 *Titulus beneficij præsumitur ex longo tempore.*
6 *Oblivio præsumitur post longũ tempus.*
7 *Emancipatio post longum tempus præsumitur.*
8 *Additio hæreditatis præsumitur.*
9 *Consensus præsumitur post longum tempus.*
10 *Matrimonium præsumitur post longum tempus.*
11 *Manumissio præsumitur post longum tempus.*
12 *Cõsensus patris præsumitur post longum tempus ad validandum filij contractum.*
13 *Tempus longum facit præsumi licentiã mariti in vxoris contractu, idem quoad cõsensum propinquorum.*
14 *Tẽpore ex longo præsumitur consensus domini in venditione rei emphyteuticæ.*
15 *Tempore ex longo præsumitur ratificatio.*
16 *Emancipatio illegitima validatur ex longo tempore.*
17 *Longum tempus facit filiũ præsumi emancipatum.*
18 *Intell. l. cum de in rem. ff. de vsur. vt procedat etiamsi allegaretur titulus donationis, cõtra communem opin.*
19 *Lex noua præterita annullans, an extendatur, an diu obseruata.*
20 *Domicilium quanto tẽpore videtur quæri.*
21 *Tempus longum facit sustineri contractus illegitimos.*
22 *Votum continentia præsumitur ex longo tempore.*
23 *Ordo sacer præsumitur ex longo tempore.*
24 *Vnio Ecclesiarũ præsumitur ex longo tempore.*
25 *Cõsensus Episcopi in vnione præsumitur ex longo tempore.*
26 *Tempore ex longo præsumitur consensus coniugis ad solutionem thori.*
27 *Temporis longi taciturnitas facit præsumi diuisionem, etiãsi agatur de graui præiudicio, ardua quæstio.*

Caput lxi.

1 *Titulus ad præscri. requiritur.*

Itvlvm in præscriptionibus requiri vulgo traditum est, *per l.nullo.C. de rei vendic.l. vnic. C. de vsucap. transfor. in princ.Instit.de vsucap.cum similibus.* quòd nos iustam possidendi causam appellamus. *l.quod vulgo.ff.pro empt. l.non solum.§. quod vulgo.ff. de vsucap.l.fi.ff. pro suo. cum simil.* quod quemadmodum intelligendum sit, plenè disseruimus infrà cap.77. nume.10.& cap.72.&c.81.

2 *Titul⁹ allegat⁹ an præsumatur.*

†Sed egregia quæstio est,vt iste titulus vel iusta possidendi causa probetur,is enim titulus sufficiens, & idoneus intelligitur,qui ad dominium transferendum habilis, & idoneus est(quale est si eā rem mihi venditam , aut dotis nomine datam , aut donatam inter viros dicerem,aut fortè legati,vel fideicommissi nomine in vltima volūtate relictam,vel conditionis implēdæ causa traditam,vel titulo hæreditario relictam,vel fortè rem titulo pro derelicto captam, & similia , *vt per totos titulos ff. & C.pro empto.& ff.& C.pro donato.& ff.& C.pro dote.& ff.& C.pro suo.& ff.pro derelicto.& ff.& C.pro hærede.& ff.pro legato, & l.1 ff.de condition.causa data, & l.videamus.2.ff. de vsuris. & per Bart.in l.quariam.num. 9.cum sequentibus.ff.ad legem Falc.)* si ergo aliquo ex his titulis me possidere & possedisse allegaui,an per solam allegationem is titul⁹ iuncta diutina possessione præsumatur,dubium & est,† & crederem talem legitimū

3 *Intell. l. cū de in rē. ff. de vsur.*

titulum allegatum pręsumi ex diutina possessione,*per l.cum de in rem verso.ff.de vsuris.* vbi si annua præstatio vniformis longo tempore mihi soluta fuit,&in posterum tātundem annuum mihi deberi contendam,& allegem aliquem titulum in id obligatorium, is titulus præsumitur,& probatur ex illa diutina præstatione. sic ergo & in specie nostra postquam diu rem possedi,si eam me ex iusto titulo possedisse allegem, is titul⁹ ex ipsamet diuturna possessione præsumetur.Adstringitur hoc argumētum, nam si in terminis *dict.l.cum de in rem.*id fit ex vi possessionis discontinuæ,quæ esse intelligitur in decem annuis illis præstationibus,multò facilius idem erit in specie nostra, vbi erat possessio continua. Quandoquidem continua possessio tam efficacior est discontinua, quòd in illa solum decennium sufficiat ad prescribendum:in ista verò centum anni exiguntur,*vt in l.1.§.ductus aquæ.ff. de aqu.quot & in l.1. & l.2.ff. de aqua plu. iuncta l.seruitutes,in mag.ff. de ser.* & astringitur secundò, quia in terminis *d.l.cum de in rem.* erat quasi possessio tantùm, non etiam possessio vera,vt patet:hic autem vera possessio est.

4 *Obligari p sonaliter uarius, nàm rem aderesuā, ei alienari.*

†Postremò adstringitur,nam de lōgè grauiore præiudicio agebatur in terminis d.l.cum de in rem,quàm in specie nostra:*argu.text. egregij in l. vnum ex familia.§.si rem.ff.de leg.2.* ibi, sunt enim in rebus suis legandis, quàm in alienis comparandis & in onerandis hæredibus faciliores voluntates,quorum verborum sensus est longè facilius esse cuique rem suā dare,quàm obligari personaliter ad aliquid emendū emptumq. tradendum, quantò ergo duri⁹ videretur Iurecōsulto illi,si ea obligatio personalis nō vnica solutione perimēda esset,sed in ęternū duratura ad aliquid annuum

in

in æternum persoluendum, *vt sit in terminis d.l. cum de in rem*. Proinde si ibi huiusmodi duritie non obstante titulus allegatus ex sola illa diuturna non possessione, sed quasi possessione præsumitur, multò magis in specie nostra præsumetur, vbi nulla in futurum obligatio est, neque æterna vel geminata, neque simplex, præsertim cùm hic sit vera possessio, ibi impropria, hic continua, ibi discõtinua. Optimè facit, quia generale esse videtur, vt ex diuturnitate temporis ad præscribendum definiti præsumatur titulus: *argument. l. §. ductus aquæ. ff. de aqua quot. & l. 1. & l. 2. ff. de aqua pluuia arcẽ.* vbi expressum est eam temporis diuturnitatem, vim legis conuentionalis aut constituti obtinere, sicque alium titulum non requiri. Neque ad rem pertinet, quod ibi cẽtum anni vel tempus immemoriale exigatur. nam ibi in rebus & possessione vel quasi discontinua, in qua tantundem & non plus operantur centum anni, quantum longus tempus decem vel viginti annorum, vbi possessio esset continua, vt in specie nostra. †Postremò optimè facit, quia in nulla vnquam re tàm enixè titulus desideratur, quàm in obtinendo Ecclesiastico beneficio. *c. beneficium ecclesiasticum. de reg. iur. lib. 6.* & tamen etiam in Ecclesiasticis beneficijs post longum tempus decennij præsumitur titulus allegatus. vt est vera & communis opin. quam tenent *Bald. Ang. Ioan. Imol. Ludo. Rom. & Franc. Aret. in l. qui in aliena. in prin. ff. de acquir. hæred. And. Tiraq. de præscri. §. 1. Glo. 4. vers. 6. eiusdem farinæ, ex cuius relatione apparet, hanc esse communem opin. Fernand. Loazes Archi. Terraco. in consil. pro Marchio. de Velez, dub. 1. pag. 269. Host. Innoc. Card. Anton. de Butrio, Panorm. Ioannes de Imola, Felyn. & communiter alij in d.c. illud, de præsum. & in d.c. licet. Hely. de simo. & in d. l. si filius. C. de petit. hæredi. Card. Andreas Sicul. & alij in c. requisisti. de testam. Domini de Rota in decis. 84. incip. nota. quòd vbi cõtra aliquem excipitur, sub tit. de prob. & except. in antiquis. Ioan. de Imol. in c. ex frequentibus, de instit. Nicolaus de Milis in d. suo Repertorio, in verbo, Episcopus. in d. versicu. antep. Alexand. in consil. 219. incip. ponderatis his. colum. 3. vol. 6. Andre. Siculus in cons. 1. colum. 5. vol. 4. Barthol. Socin. in cons. 170. colum. penult. vol. 2. Felyn. in c. sicut. col. 15. vers. fallit. 4. de re iudi. & in cons. 2. incip. excellens Doct. in 6. & 7. col. Barthol. Cassane. in consil. 11. incip. le cas. col. 27. in 2. dubio. Ioan. de amicis in consil. 121. incip. coram magnifico domino, & tradit Matthæus de Affli. in decis. Neap. decisio. 368. incip. in casu nobilium. in 2. colum. cum sequent.* †In summa hæc pars probatur ratione, nam post longũ tempus præsumitur obliuio, adeò, vt post tale tempus possessionis suæ oblitus quis videatur, quantò ergo magis testes, quorum mihil interest, per quos eum titulum, quo de agitur, probare curabam, præsumentur meritò obliti. Sicque post tale tempus non iniuria tituli probatio maximè difficilis reputabitur, & consequenter meritò à lege cessabit hoc casu tituli probandi onus, atque titulus allegatus post diuturnam possessionem meritò præsumetur. Quod autem post longum tempus decennij etiam propriæ possessionis quis oblitus præsumatur, vera & communis opinio est, quam tenent *Dynus in c. sine possessione, in fin. de reg. iur. lib. 6. Gloss. & Iacobus Butrig. in l. licet. C. de acquir. hæred. Iaf. in l. 1. §. per seruum. colum. 4. lect. 2. ff. de acquir. possess. Andreas Tiraquel. qui hanc affirmat esse receptiorem sententiam de præscript. §. 1. Gloss. 4. versicul. postremò tempus, ibi, sed multò plures. Ioan. Andr. in additio. Specul. in tit. de petit. & poss. quo loco supra ci-*

5 *Titulus beneficij præsumitur ex longo tempore.*

6 *Obliuio præsumitur post longũ tempus.*

tantum. Bart. & Bald. in l.1.C.de seruis fugitiuis. Bart.& Ange. in dict. §. si furiè.ibique latè Alex.colum.1. & sequent. qui respondet rationibus aduersariorum. Barto. in l.Celsus. colum.2.ibi,vel cum negligentia longi temporis. ff. de vsucap. Bald. in l. vlt. C. de his, qui à non domi. & in l.si minorem. C.de in integrum restit. & in d.l.1. in fin.C. de seruis fugitiuis.& in repe.l. edicta.colum.4.versic.incidenter quæritur,ibi,duramodò sit intra decennium. C.de eden.& consil.37. quidam tabellio. colum. vlt.lib.1. & cons.150.casus actualiter. colum. penul.lib.2. Roselus inter consilia Bald. consil.445.super prædictis. col.2. lib.2. Panorm.col.5. & Feli. col.pen. in. c.vigilanti,de præscript.

7 *Emancipatio post longum tẽpus præsumitur.*

Quintò† eadem pars probatur per *text.in l.1.C.de patria potestate.* vbi filius postquam diu fuit in quasi possessione sui iuris,etsi nullum titulum emancipationis vel dignitatis,vel alteri⁹ rei aut modi,per quem solēt liberi à patria potestate liberari,ostendat, adhuc sui iuris esse præsumitur,& iustā causam seu titulum gerendi se pro homine sui iuris habuisse intelligitur, quamuis ea possessio (id quod durius & mirabilius est) aduersetur priori statui ipsius, nam ipse non negabat, se patris sui legitimum filium fuisse ex legitimo matrimonio natum,sicq; olim sub eius potestate fuisse constitutum,*iuxta l.filium eum definimus ff.de ijs, qui sunt sui vel alieni iuris,& in princ.Institut.de patria potestate.& Institut.de nuptijs,in princ.* Et tamen emancipatio in facto consistebat,quòd præsumitur ex diutina poss. vel quasi,*vt ibi iuncta l.emancipati.C.de colla.*

8 *Additio hæreditatis præsumitur.*

Sextò † facit text. egregius *in l.si filiusfam. C.de pet.hæred.* vbi hæreditatem filiofam. delatam is filius longo tempore possedit, & ex illa diutina possessione præsumitur legitimus titulus, hoc est, hæreditatis aditio, licet illa in facto consistat.§ *fin. Institut.de hæred.qual.l.geriti.l.is potest.ff.de acquir. hæred.& textum.c.l.filiusfam.dicunt singularem Bald.& Angel.ibi,& Bald. in l.si certis annis.colum.4.C.de pact.*

9 *Consensus p̃sumitur post longũ tempus.*

Septimò † facit *l. qui in alienа,in princip. versic.sed etsi non adierit.ff.de acquir.hæred.* vbi ex diuerso hæreditatem filiof. delatam pater ipso longo tempore possedit, & per hoc legitimus titulus vtcunq. in facto cōsistat,p̃sumitur (hoc est) aditio hæreditatis à filio facta. & text.ille singularis est, secundum omnes Docto. ibi,*& secundum Bart. cons.33. scribit Psalmista, col.2.lib.2.*

10 *Matrimoniũ præsumitur post longum tẽpus.*

Octauò† facit elegans text.*in c.illud.de præsumpt.* vbi per diutinā cohabitationem maris & fœminæ præsumitur legitimum matrimonium,alijs concurrentibus adminiculis,nec dubium est rem facti esse matrimonium, vt per totum titulum de sponsalib.quem text.Anton.Card.Ioan. Imol.Panor.& Feli.ibi.trahunt ad matrimonium spirituale rectè contendentes, titulū beneficij ex diutina possessione vel quasi præsumi, vt supra disseruimus.Nec dubiū est,contractū matrimonij longè grauioris præiudicij esse, quàm vllus alius cōtractus,quandoquidē in ęternum inducit obligationē, adimitq; libertatem, iuxta illud: Quos Deus coniunxit, homo non separet.ergo longè facilius idem recipiendum in reliquis actibus,qui tanti momenti esse nequeunt.

11 *Manumissio p̃sumitur post longũ tempus.*

Nonò† facit text.*in l.circa.ff.de proba.* vbi q diu fuit in quasi possessione libertinitatis, licet agnosceret se olim fuisse seruum illius, qui ei status quęstionē mouebat,adhuc præsumitur iusto ex titulo,& causa,fuisse in tali quasi

li quasi possessione, etsi is titulus manumissionis sit quid facti dict. *l. si emancipati. C. de collation.*

Decimò † facit, nam si ex forma statuti filius nequeat contrahere sine expresso patris consensu, adhuc si is filius rem vendidit, eamq. longo tempore emptor possedit, is cõsensus, & sic legitimus titulus vtcunq; cõsensus in facto consistat, *iuxta l. bonæ fidei. §. 1. de acq. rerum dom. præsumi non desinit, ita in specie tenent Bald. in d. l. si filiusfa. C. de petit. hæred. Alex. cons. 79. circa primum, de quo quæritur. col. 3. lib. 1. And. Tiraq. de præscrip. §. 1. Gloss. 4. vers. 2. huc pertinet. And. Barb. in l. sciendum. col. 26 ff. de verbor. oblig. & in l. 1. col. 12. ff. de verb. oblig. & in rep. l. 1. C. qui admitti. Franciscus Areti. consi. 36. casus talis est. col. 1.*

Vndecimò † facit (id quod superiori rei proximũ est) quòd si mulier aut minor nequeunt contrahere sine duorum propinquorum consensu, certè post longũ tempus interuentus illius consensus vtcunque in facto consistat, præsumitur. *Ita tenent Bald. Angel. Ioan. Imol. & Aret. in d. l. filiusfam. per Andre. Tiraq. de legibus connub. Gloss. 5. 8. limi. vnde in terminis l. Tauri na 45.* item respondendum erit, vt si vxor per illam legem contrahere inscio viro vetita contraxit post longum tempus, præsumatur licentia mariti præcessisse, quod alibi latiùs egimus.

Duodecimò † facit, nam qui rem emphyteuticam emit, & sciente domino eam diu possedit, præsumitur legitimum titulum (hoc est, consensum) ab eo habuisse. *Ita Alex. cons. 113. viso & diligenter. col. pen. lib. 4. And. Tiraq. vbi suprà nempe de præscr. §. 1. Glos. 4. versic. 3. nõ hinc. Philippus Dec. cons. 185. colum. vlt. Ias in d. l. si certis annis. C. de pactis, col. 3. idem Deci. cons. 409. viso cons. colum. 1. Ias. in l. 1. col. 6. C. qui admitti.*

Tertiodecimò † facit, nam si bonorũ possessionem sibi delatã filiusfa. agnouit, & res hæreditarias longo tempore possedit, per hoc præsumitur patris ratificatio, vtcunq. facti sit, sicq. sibi queritur vsusfructus, *iuxta l. fina. C. de bonis quæ liberis. Ita in specie tenent Gloss. in l. 1. verb. ratam. C. qui admitti. quam ibi sequuntur Cynus, Bart. Angel. Salicetus, Fulgosius, Ludouic. Roman. Alex. Philippus Corne. & Ias. & Andreas Tiraquell. vbi suprà. versic. 5. quòd authoritate,* vbi hanc dicit communem opinionem, licet contrarium voluerit Paulus Castrensis in dicta l. 1.

Quartodecimò † *facit l. si post mortem, cum Gloss. ff. de adopt. vbi filiusfam.* etsi minus ritè fuisset emancipatus, tamen si diu stetit in quasi possessione hominis sui iuris, per hoc ea emancipatio quasi reualidatur.

Quintodecimò † facit, nam si filiusfa. diu vixit seorsum à patre per se negotiando, licet non probetur fuisse in quasi possessione hominis sui iuris, hoc est, non probetur se quasi emancipatũ gessisse, adhuc præsumitur emancipatus, vtcunq. emancipatio facti sit. *l. emancipati. C. de colla.* ibi teq; emancipatum probatum fuerit, vbi notat Ias. ita in specie tenet *Bald. in d. l. si post mortẽ, prope finem. And. Tiraq. vbi suprà. vers. 7. superioribus, idẽ Bal. in l. 1. per text. ibi. C. de patria potestat. & in l. 2. C. si aduersus rem iudi. And. Barb. in d. l. sciendum, colum. 27. ff. de verborum obligat. Ias. in d. l. si certis annis. col. penult.*

Sextodecimò † facit text. egregius *in l. Procula. ff. de prob. iuncta l. cum de indebito. eodem titul.* vbi etsi donatio nunquam præsumatur, tamen post longum tempus præsumitur, cum alijs admiculis, secundum Bart.

12 *Consensus patris præsumitur p. longũ tempus ad validandum filij contractum.*

13 *Tẽpus longum facit præsumi licentiã mariti in vxoru contractu. Idẽ quo ad consensum propinquorum.*

14 *Tẽpore ex lõgo præsumitur consensus domini in vẽdicatione rei emphyteuticæ.*

15 *Tẽpore ex longo præsumitur ratificatio.*

16 *Emãcipatio illegitima reualidatur ex longo tẽpore.*

17 *Longũ tempus facit filiũ præsumi emancipatum.*

18 *Intell. l. cũ de in rẽ. ff. de vsu, vt procedat, etiã si allegaretur tit. donationis, contra communẽ opin.*

in dicta l. Procula. sequitur Andre. Tiraquell. vbi suprà. versicu. 8. istis. Idem Barto. in l. quæ dotis. ff. solu. matrim. Ioan. de Platea in l. quicunq; de apo. pub. lib. 10. Cuman. cons. 136. visis instrumentis. Bald. Salic. & Florian. in d. l. Procula. Philip. Decius cons. 202. vt præsens consultatio. col. fin. Gloss. & Bart. in l. libertus quos. §. 1. ff. de alim. legib. Bar. Ludo. Rom. Alex. & alij in d. l. quæ dotis, & alij quamplures, quos allegat Andr. Tiraq. vbi suprà, referens multos contrariæ partis assertores, qui affirmãt d. l. cum de in rem, non habere locum, quando possessor ille, vel quasi possessor titulũ donationis allegaret, quia tunc, inquiũt, cùm sit iuris præsumptio in contrarium, quia nullus præsumitur donare, iuxta dictam l. cum de indebito, merito ex tali allegatione is titulus allegatus non præsumeretur, quę ratio vẽto leuior est. nam & similiter emancipatio non præsumitur, quia facti est, d. l. si emancipati. ea autem, quæ facti sunt minimè præsumuntur, nisi probentur, *vt ibi, & in l. in bello. §. factæ. ff. de capt.* & tamen ea emancipatio post diutinã possessionem, vel quasi præsumi non desinit. d. l. 1. C. de patria potestate, cum alijs suprà allegat. astringitur hæc ratio, nam emancipatio similiter continet donationem, & non quidem leuem, sed rei inæstimabilis. *l. filiusfamil. §. secundum vulgarem. ff. de legat. 1.* ergo cùm ex diuturna quasi possessione emancipationem præsumi ostenderimus, longè faciliùs idem præsumendũ in alterius cuiusque rei concessione.

Astringitur & secundò, nam si ex vi diutinæ quasi possessionis (vt est in quasi possessione gerendi se pro homine sui iuris) recedimus ab illa præsumptione, quòd nullus præsumitur donare, multò magis idẽ fiet ex vi veræ possessionis, vt si diu possedi rem tuam te sciente. Quinimò in hac sola præsumptione donationis plerunque nitũtur omnes leges de præscriptione inter præsentes disponẽtes, *qualis est l. alienationis verbum. ff. de verborũ significatio. vbi, vix est enim, vt non videatur, &c. & l. si quis diutino. in princip. ff. si serui. vend. nec dicatur, quòd d. l. si quis diutino*, loquitur in cõcessione seruitutis, quæ parui præiudicij esse videtur, sicque titulo non exigit: nam quia idem sit, in ijs quoque maioris momenti & præiudicij sunt, constat ex dict. l. alienationis. vbi de ipsa proprietate agebatur, & idem probatur *in l. si ego. §. primo. ff. de public. in rem action.* ibi per traditionem, aut per patientiam fortè, & tamen ibi agebatur generaliter de omni seruitute, & sic etiam de vsufructu, qui pars dominij est. *l. quarta. ff. de vsufruct. Ad idem §. final. Institut. de iniur.* vbi præsumitur per patientiam etiam vnius anni iuris nostri concessio, & remissio, denique hoc probat euidenter *d. l. cum de in rem verso. ff. de vsuris in longè fortioribus terminis*, vt exposuim⁹ suprà prope initium huius capitis. Præsertim cùm ibi illa obligatio annua non est, cur non posset procedere ex causa donationis non secus, quàm ex reliquis quibusuis causis, & qui contrarium dixerit, loquetur contra generalitatem illius textus, & in mille iuris speciebus suprà relatis, & infrà referẽdis apparet ea, quæ sunt facti, licet regulariter non præsumantur, nisi probentur, præsumi tamen post longum tẽpus. Sit ergo firma conclusio, quòd si rem tuam te sciente, & patiente diu possedi, & tibi eam vendicanti obieci, quòd eam mihi donasti, tunc is titulus donationis præsumitur ex ipsamet diutina possessione, quę te patiente cucurrit. Intellige concurrentibus adminiculis, id quod (quibusdam repugnantibus) communiter receptum est, vt diximus. Secũdò intellige etiam si alia adminicula nõ adessent,

id

id quod quidam(plerisque nostrorum repugnantibus)admittunt, & verissimum est.

Decimoseptimò facit egregius text. *in l.qui in prouincia.§.1. de vitu nupt.* ibi,mouemur temporis diuturnitate,vbi Imperator aliàs non confirmaturus temporis diuturnitate,motus id, quo de agebatur, confirmauit, quem text.literis aureis scribendum esse aiunt *Barba.con.9.præclare.colum.2.lib.2.& And.Tiraq.de præscr.§.1.Gloss.4.ver.9.huc spectat.cuius tex. argument. Angel.* ait,†legem nouam,quæ præterita annulat,non extendendam ad ea, quæ essent temporis diuturnitate stabilita,*ita Angel.consil.52.in quæst.proposita.column.fin.* cuius rei neque contestãtem,neq; rursum contradicẽtem se nunquam reperiisse *Felyn.testatur in c.fin.col.7.de const.Catellianus Cotta in memorabil.incipien.lex noua, post Bald. quem allegat & ita intelligit consil.107.considerandum lib.5.Philipp.Corn.consil.199. in præsenti consultatione.colum.antepenult.lib.2.vt notat Andreas Tiraquellus*, vbi suprà,quibus etiam & illud aliquantulum consonat,& facit:nam si vir & mulier diu cohabitàrunt tanquam vir,& vxor per ignorantiam iuris confirmatur status filiorum.ita vt legitimi intelligantur,secundum eum post Paul. Castr. & alios quos allegat,cogita super istis.

19 *Lex noua præterita annullans an extendatur ad diu obseruata.*

Decimooctauò facit†nam vbi quis per integrum decennium habitauit, ibi intelligitur suum domicilium constituere,& illud illinc,vbi prius erat, mutare,secundum eum,*vbi suprà,versic.10.istis.per l.2. Cod. de incolis.libro decimo tradunt Gloss.& Doct. ibi Gloss.& Doct. in l. hæres absens. ff. de iudic.Cyn. in l.2.Cod. vbi senatores vel clarissimi. Barthol.in l. lex Cornel. §. domini.ff. ad leg.Cornel.de iniur.*

20 *Domicilium quanto tempore videatur quæri.*

Decimononò†facit c.contingit,de transact. ibi, & fuerit aliquot annis seruata. vbi ex diuturnitate temporis contractus sustinetur, aliter minimè sustinendus, quem text.allegant, & ad notabilem quæst.inducunt Philip. Dec. *consil.140. an & quando.colum.2.& Andreas Tiraq.vbi suprà,versic. 11.proximè.*

21 *Tẽpus longũ facit sustineri cõtractus illegitimos.*

Vigesimo facit text.*in c.licet.de coniugio seruorum,& quod tradit.vbi suprà,ver.12.his ipsemet Tiraq.post Dec.in rubr.de præsump.* Vbi summus Põtifex motus authoritate,& vi temporis decennalis definit id,de quo ibi aliter non ita facturus.

Vigesimoprimò†facit text.quem Tiraq.vbi suprà,ver. 13. huc respicit, dicit singularem in c.neque viduas,27.quæst.1.vbi virgo vel vidua si longo tempore in religioso proposito permanserit,præsumitur votum continentiæ fecisse,adeò,vt ad nuptias transire nequeat.

22 *Votum continẽtiæ præsumitur ex lõgo tẽpore.*

Vigesimosecundò facit,†nam etsi initiatus sacris ordinibus,nemo nascatur aut præsumatur, quia id res facti est, & contraria primæuo hominis statui,tamen si quis diu se vt initiatum gesserit,talis præsumitur,*Ita Innoc. in c.super his.col.3.de accus.& est communis opin.vt constat ex relatione Felyn.ibi,col.9.& And.Tiraq.* plures allegans affirmat hanc esse communem opinionem de præsc.§.1.Gloss.4.vers.17.huc pertinent.

23 *Ordo sacer præsumitur ex longo tempore.*

Vigesimotertiò†superioribus accedit,nam licet nullum temporis spacium inducat vnionem, tamen si quis diu duas ecclesias tanquam vnitas possedit,vnico præsumitur,ita(etsi ea res facti sit,quod regulariter,vt pluries diximus, non præsumitur nisi probetur)tenent *Ioan.Andr.in c.qui contra iura ad fin.de reg.iur.Card.Flor.in clem.1.in princip. q. 20. de supplend.*

24 *Vnio ecclesiarum præsumitur ex lõgo tẽpore.*

negle præla. Felyn. in c. cauſam. colum. 2. de præſcr. ex cuius relatione cum ea, quam facit And. Tiraq. idem ſequutus in tract. præſcr. §. 1. Gloſſ. 4. ver. 20. non hinc, apparet hanc eſſe communem ſententiam.

25 *Conſenſus epiſcopi in vnione præſumitur ex lõgo tẽpore.*

Vigeſimoquartò his proximum quoque eſt, nam etſi conſenſus rei facti ſit. *l. bonæ fidei. §. 1. ff. de acquir. rerum domin. l. fin. verb. voluntatis eſſe quæſtionem. C. de inſt. & ſub.* tamen in tali vnione poſt longum tempus conſenſus Epiſcopi præſumitur ſecundum eum, *ibi. verſ. 21. allegat Alexand. conſ. 210. colum. 3. lib. 6. & Dec. conſil. 419. col. 1. & Roman. con. 270.* cum aliis per eos allegatis, ex quorum dictis hanc eſſe receptam ſententiam conſtat.

26 *Tẽpore ex lõgo præſumitur cõſenſus cõiugis ad ſolutionem thori.*

Vigeſimoquintò eodem pertinere videtur, nam etſi coniunx religionem ingredi nequeat, niſi de conſenſu alterius cõiugis. cap. ſignificauit. de conuerſ. coniu. is tamen conſenſus vtcunque facti ſit præſumitur. ſi ille ſciente altero coniuge diu ſtetit in religione, iſta videtur eſſe recepta opin. ex traditis per *Felyn. in c. ſicut. fal. 3. de re iud. & And. Tiraq. vbi ſuprà, ver. 22. quidem ſequuntur.*

27 *Tẽporis lõgi taciturnitas facit præſumi diuiſionẽ etiã ſi agatur de graui præiudicio, ard. quæſt.*

Vigeſimoſextò ſuperioribus fauet, nam etſi diuiſio ſit quid facti, *vt patet per omnes tit. ff. & C. fam. erciſc. & ff. & Cod. comm. diuid. & ff. & C. finium regundorum.* tamen ſi fratres bona paterna lõgo tempore ſeparatim & poſſederunt, & onera eius iniuncta perſoluerunt, ea diuiſio etſi facti ſit præſumitur, iſta eſt vera & communis opinio, *quam tenent Gloſſ. Iacobus Butrig. Odofredus, Raynerius, Petrus de Bellaperti. Ioannes Faber, Bart. Albericus, Bald. Angel. Salicet. Paul. Caſtren. & alij, in l. penultim. Cod. com. diuid. Bart. colum. 3. & Florianus colum. fin. in l. cum de in rem verſõ. ff. de vſuris. Andr. Tiraquell. qui ſæpius appellat hanc communem opinionem de præſcrip. §. 1. Gloſſ. 4. verſic. 14. Nicol. de Neap. & laſ. colum. 7. in §. quædam. Inſtitut. de action. Erancisc. Aret. in l. qui in aliena. in princ. ff. de acq. hær. Bart. in ſua diſput. incip. mulier habens amplum patrimonium. Bal. in l. ſi certis annis. Cod. de pact. vbi etiam Angel. Paul. Caſtr. Alex. laſ. colum. 3. & Riminaldus. Bald. con. 282. proponitur quod minor. lib. 2. vbi eã Gloſſ. ait eſſe cõmuniter app. Paul. Caſt. con. 126. non ſequendo ordinem lib. 2. vbi eã Gloſſ. ait eſſe comm. Alex. con. 92. viſo & diſcuſſo. lib. 2. vbi hanc affirmat eſſe comm. opin. hanc pluries affirmat eſſe comm. opinionem Franciſc. Balb. de præſcr. in 1. part. 3. part. princ. q. 10. vbi plures allegat, hanc ſententiam receptam eſſe aſſeuerantes, & tradit multa Fernandus Loazes Archiep. Tarrac. in con. pro March. de Velez, pag. 256. cum pluribus ſequent. And. Tiraquell. de præſcrip. §. 1. Gloſſ. 4. verſic. 14. & iterum verſic 39.* vbi poſtquam plures quos allegat, tentat, id ſolùm procedere, quando de leui præiudicio ageretur, & ſic quando illæ portiones ab inteſta. eſſent æquales vel teſtam. hæred. portionibus cõſentaneæ, ſecus aliàs tamen nos generaliter tenemus, d. Gloſſ. etiam ſi de graui agatur præiudicio per plura quàm 50. fundamenta, de quibus ſuprà, & infrà cap. ſeq. vbi etſi de grauiſſimo præiudicio agatur, ex long. temp. id admittitur.

Svmmarivm.

1. *Emphyteuticus præſumitur fundus ex longo tempore.*
2. *Longum tempus inducit mutationem malæ fidei.*
3. *Eccleſiæ conſecratio ex longo tempore præſumitur.*
4. *Iura-*

4 *Iuramentum præsumitur ex longo tempore.*
5 *Notariatus præsumitur ex longo tempore.*
6 *Priuilegium præsumitur ex longo tempore.*
7 *Mandatum ex longa scientia & patientia an præsumatur, ardua quæst.*
8 *Mandatum an inducatur ex scientia & patientia inter absentes, ardua q.*
9 *Consensus quid sit.*
10 *Absentiũ contractus quando perfectus videatur.*
11 *Donatio mortis causa sit hodie pacto nudo.*
12 *Donatio causa mortis facta præsenti & tacenti, an valeat, ardua quæst.*
13 *Donatio simplex facta præsenti & tacenti, an valeat.*
14 *Consensus non solis verbis, sed & aliis modis coniicitur.*
15 *Verba indicium duntaxat nõ certa probatio nostræ sunt voluntatis.*
16 *Iustitiæ quæ pestis capitalior.*
17 *Calumniator quis.*

CAPVT LXII.

VIGESIMOSEPTIMÒ & huc spectare videtur, nam etsi concessio in feudum sit quid facti, quod non præsumitur nisi probetur, tamen si quis diu soluit pensionem pro aliquo fundo census feudive, aut emphyteusis nomine, ex illa diuturna præstatione ille exphyteusis, vel feudi titulus præsumitur, hæc est vera & communis opinio, *quam tenent Gloss. mag. in fin. in l. secunda. C. de iure emphy. quam Gloss. sequuntur ibi Bald. Ioan. Fab. Angel. Salicet. & Ias. colum. 57. Specul. in titul. de loca. §. nunc aliqua. versic. 64. & Salyc. post Cyn. in l. competit. Cod. de præscript. triginta, vel quadraginta annorum. Idem Bart. in l. cum de in rem verso, & ibi etiam Bald. in lect. Floren. & Salicet in 6. quæst. ff. de vsuris. Bart. in l. 3. §. ex contrario. colum. 2. in princip. ff. de acquiren. possess. & in l. solent. §. 1. ad fin. ff. de officio procon. & in l. iubemus. Cod. de fund. patrimon. lib. 11. & in l. litibus, & ibi etiam Angel. & Ioan. de Plat. colum. 3. Cod. de agricol. & censi. eodem libro 11. Bald. in l. malè agitur, & ibi etiam Angel. & rursum idem Bald. in l. cum notissimi. §. vltimo. Cod. de præscript. triginta vel quadraginta annorum. & in d. l. qui in aliena. in princip. & ibi Angel. Ang. in l. prætor. in princip. & ibi recentiores. ff. de eden. & in l. qui luminibus. ff. de seruitut. vrban. prædior. & in §. emphyteusim. colum. 1. versic. sed tunc quæro. in authent. de aliena & emphyt. Petr. Anch. consil. 422. quidam furus. Roman. consil. 27. posito quod dominum rei. colum. 1. Panorm. in cap. ad audientiam. colum. 3. versic. ex his concludo, lib 1. & Paulus Castrensis cons. 213. viso puncto. colum. 2. lib. 2. Alexand. consil. 79. circa primum. colum. 3. lib. 1. Bart. Soz. cons. 50 subtiliter colum. 2. lib. 4. Andreas Tiraquell. vbi suprà, versic. 16. Ias. in l. sciendum. colum. 8. ff. de verborum obligat. Alexand. con. 169. viso themate. colum. 2. lib. 2.*

1 *Emphyteuticum præsumitur fundus ex longo tempore.*

Vigesimo octauò & illud non longè abscedit, nam etsi mutare propositum sit quid facti, tamen is, qui in mala fide esse præsumitur, ex temporis diuturnitate præsumitur mutasse eam opinionem, & bonam fidem habere cœpisse, vt plenè diximus infrà cap. 79. num. 18. & cap. 81. num. 2.

2 *Longũ tempus inducit mutationẽ malæ fidei.*

Vigesimonono his, & illud affine esse videtur, nam etsi ecclesiæ consecratio sit quid facti, tamen si diu in ecclesia fuit publicè celebratũ, præ-

3 *Ecclesiæ cõsecratio ex lõgo tẽpore præsumitur*

sumitur id episcopi authoritate factum, ecclesiámque ab eo consecratam, *vt traduni plenè Felynus in cap. Alberic. colum. 2. de testibus. Idem Felyn. in cap. illud. colum. 3. de præsump. Philipp. Dec. con. 135. ad iustificationẽ, post princip. Felyn. in c. sicut. colum. 16. de re iudic. Dec. colum. 3. in l. 1. C. qui admitti. & ibi Iacob. colum. 5. Idem Ias. in l. si certis annis. C. de pact. col. pen. And. Tiraq. de præs. §. 1. Gloss. 4. ver. 19. Felyn. in cap. de quarta, de præscrip. plenè per Fernand. Loazes, in cons. pro Marchione de Velez, pag. 267. ver. benè facit. Catellianus Cotta memorab. incip. facta nõ præsumuntur. Ruin. con. 108. colum. 1. lib. 5.*

4 *Iuramentũ præsumitur ex lõgo tẽpore.*

Trigesimò, † & illud quoque contiguum esse videtur, nam etsi iuramẽtum sit quid facti, sicque à teste præstitum non presumatur, nisi probetur, tamen ex diuturnitate temporis id præsumitur, *vt per Bart. in repet. l. admonendi. ff. de iureiur. col. 8. vbi Ias. in repet. col. 85. ver vlt. in hac materia. Andr. Tiraq. vbi suprà, ver. 23. & Bal. in c. 1 si de feudo fuerit controuersia inter dominum & agnatum.*

5 *Notarius præsumitur ex lõgo tẽpore.*

Trigesimoprimò his & illud arridet, † nam etsi notarius nullus nascatur, & sit res facti, tamẽ si quis diu se gessit, vt notarius talis presumitur, *ita Florianus in l. cum de in rem verso. ff. de vsur. colum. 1 Ias. in l. Barbaribus. ff. de offic. prætor. col. 4. Idem Ias. in d. l. si certis annis. col. 3. C. de pact. And. Tiraq. vbi suprà, ver. 27. Ias. in §. præiudiciales. colum. pen. Instit. de actio. & plenè per Aymonem Crauet. de antiquit. temporum. par. 1. Bar. in l. 2. colum. 2. C. de sent. quamuis non pauci teneant contrarium, vt per Tiraq. vbi suprà. Dec. con. 42. ad princip. Felin. in cap. si scripturam. col. 6. de fide instrum.*

6 *Priuilegiũ præsumitur ex lõgo tẽpore.*

Trigesimo secundò † huc & illud vergit, nam etsi priuilegium sit quid facti, tamen si quis fuit in possessione, vel quasi illius rei vel iuris, quod citra principis priuilegium haberi non potest, ex tali diutina possessione priuilegium illud præsumitur. *Ita Bal. con. 311. præmittendum est ad euidentiam. libro 1. per And. Tiraq. vbi suprà, ver. 30.*

7 *Mandatũ ex lõga scientia & patientia an præsumatur, ardua q.*

Trigesimotertiò † eundem scopulum & id intuetur, nam etsi ex sola tẽporis diuturnitate mandatum non presumi multi velint, *vt notabiliter inquit Bal. in l. 1. in 1. col. & ibi Salicet. C. de rebus alienis non alienan. & in l. 2. C. si ex falsis instrumentis. Alex. in d. l. qui in aliena. in princ. ff. de acq. hæred. & in d. l. sciendum. in 5. col. de verb. oblig. & in con. 1. incip. ponderatis his. col. pen. volum. 4. & in cons. 35. incip. consideratis his. col. 1. vol. 7. Felyn. in c. sicut. col. 17. ver. Sextò aduerte, de rei iud. Bart. Soz. in con. 63. incip. in causa quæ vertitur, col. 3. ver. sed ad hoc fuit responsum. vol. 3. Franc. de Curt. in con. 48. in 6. col. & in cons. 49. incip. memoria recolendæ. col. 14. versic. 8. Ias. in con 111. incip. communitas. col. pen. vol. 3. Philipp. Dec. in con. 215. incip. in causa vertente. col. 1. vol. 2. Ioan. Francis. Balb. qui hanc dixit communem esse opinionem in tractatu præscriptionum. in 1. par. 3. par. principalis in 10. q. in 5. col. Carol. Ruin. in cons. 69. incip. circa processum. col. 2. in fin. & in cons. 156. incip. quia de pluribus quæritur. col. pen. in princ. vol. 1. & Stephan. Bertran. in con. 3. incip. inspecto & considerato. col. 6. vol. 3.* Tamen tale mandatum ex sola temporis diuturnitate (vtcunque mandatum res facti sit) præsumi receptior sententia esse videtur: *ita Bald. con. 285. lib. 3. Curt. senior cons. 77. super motiuis. col. 2. Dec. con. 99. visis, in fin. Pau. Castr. con. 84. lib. 1. Dec. in addit. ad Bart. in l. si vxor. §. si quis vxorem. ff. ad legem Iuliam. de adulter. † Ias. in l. 1. col. 5. Cod. qui admitt. Andr. Tiraquell. vbi suprà, ver. 31. Fernandus Loazes qui plures allegat con.*

pro-

pro Marchion. de Velez, pag. 259. & 266. Et sanè vt prior opinio verior est data ignorantia eius, qui mandatum dedisse dicitur, ita posterior pars data eius per longi temporis spacium scientia & patientia lōgè verior est, per omnia iura & rationes suprà adductas. *Ita Bald. cons. 337. lib. 1. Franc. de Curte d. cons. 77. Ludouic. Gozadinus, cons. 73. & Fernand. Loazes, vbi suprà facit optimè l. si ego. §. 1. ff. de pub. in rem act. ibi, per traditionem fortè aut per patientiam, & §. fin. Institut. de iniur. l. alienationis verbum, ibi vix est enim. ff. de verborum signific. l. si quis diuturno, in princ. ff. si seru. vendicetur. l. si id, quod ibi, quasi volente & concedente domina. ff. pro de reli. l. qui patitur ff. mand. leg. semper, qui non prohibet. ff. de reg. iur. & adde quæ dicemus infrà versic. 52.* & hæc pars verior est data longi temporis scientia & patientia eius, cuius nomine res agebatur, & cuius intererat, aliàs procedit prior opinio.

Vnde † apparet quid respondendum sit in illo articulo, quo cōtrouertitur, *an d. l. qui patitur. d. l. semper qui non prohibet*, locum habeant in absente non secus, quàm inter præsentes, id quod primùm admisit Philipp. Dec. in d. l. semper qui non prohibet, sed postea maturius deliberando ipsemet tenuit contrarium in additio. per eum factis ad rubric. C. de pact. column. fin. quem sequitur Hieronymus Cagnol. in d. l. semper mouetur hac ratione: quia non est, inquiunt, inter absentes eadem ratio, quæ inter præsentes, si quidem inter præsentes qui scit alium pro se fideiubere, potest ei interdicere, ne pro se fideiubeat, id quod facere non potest qui absens est, sicq; inter præsentes duo sunt, quæ faciunt præsumi, vel interpretari tacitū mandatum. Primum, quod agitur de vtilitate illius, pro quo fideiussio fiebat, Alterum, quod prohibere poterat si id sibi displiceat, at cùm res agitur inter absentes, etsi idem suadeat vtilitas præsumpta eius, pro quo fideiubeatur, tamen impotentia prohibēdi si fortè ei displicebat, id dissuadet, quę ratio (iudice me) cuique displicere meritò, vt minus integra deberet, nam nō benè sequitur, imò minimè sequitur, est absens, ergo prohibere nō potest. quinimò tam prohibere potest, quàm si præsens foret. Quid enim si cùm præsens esset, & ei interdiceretur, ne pro se fideiuberet, nihilominus ille parere noluit, sed pro se fideiubere, certè nihil vltra facere posset, nisi vt sic ei mandati actione obnoxius non esset, id quod & absens facere nō minus liberè posset, quàm præsens simul ac nosset pro se fideiussum esse, posset enim referibere sibi id displicere, sicque mandati actione minimè teneretur. *l. nec emere. C. de iure deliberand. l. sicut initio. C. de action. & obligation. l. sicut maior. C. de repu. hæred.* & quia contractus mandati ex consensu substantiam, & formam capit. *l. consensu. ff. de actio. & obligat. & Instit. de oblig. ex consensu, in princ.* vnde illo retinente appareret cessare cōsensum vel cōsensum nunquam interfuisse, sicque se mandati nomine minimè teneri. † nam consensus idem est quod simul sensus, *vt tradunt Doct. per text. ibi in l. 1. ff. de pact.* dictio enim Cum, idem significat quod Simul, cū ea dictio reperitur adiuncta in compositione ad alteram dictionem, sicque sensus adiuncta dictione Con, significat consensum, ita tamen vt aliquo tempore simul ab vtroque in idem sensum, & sic consensum fuerit. † Vnde etsi omnes bonę fidei contractus inter absentes non secus quàm inter præsentes fieri possint, *vt d. l. consensu. d. princip. Inst. de oblig. ex consensu. l. 2. & 3. ff. de procur.* tamen si tibi absenti vendidi aut locaui domum meam, aut tecum

8 *Mandatū an inducatur ex scientia & patientia inter absentes, ard. quæst.*

9 *Consensus quid sit.*

10 *Absentium contractus quādo perfectus videatur.*

ſocietatem coire volui,& ſimilia,& antequam tu acceptares & conſentires,mutatũ ac reuocatũ voluntatem,poſteà tu huius rei ignarus acceptaſti, tunc licet vtrinque fuit in idem placitum,ceſſat tamen obligatio, & contractus:quia in id non fuit ſimul,hoc eſt,eodem tempore ſenſum,ſed diuerſis temporibus.ſicque licet in idem vtrinque fuerit ſenſum, tamen nõ fuit ſimul ſenſum,& ſic nunquam fuit conſenſum,& conſequenter non eſt pactum aut conuentio,quæ obliget naturaliter nec ciuiliter,vt tradunt communiter Doct.in d.l.1. Quis ergo impedit quin cùm primùm mihi abſenti relatum fuit,Titium pro me fideiuſſiſſe, non reſpondeam eidem nuncio, vel alteri mihi diſplicere,ſicque mandati actione ei obligatus minimè manebo,nec ciuiliter quidem. Nec etiam naturaliter non magis, quàm ſi re vera ille pro me nunquam fideiuſſiſſet.Verùm ſi tacui, ſatis iuſtè conceſſiſſe & conſenſiſſe videbor, quandoquidem id cedit in meam vtilitatem, per d.l.qui patitur,cum ibi tradit per Doct.& per d. l.ſemper qui non prohibet.cum ibi traditis per Doct.iuncta l.1.2.& 3.ff.de procur.& quia taciti, & expreſſi regulariter per potentiam,& idem ius eſt.*l.cùm quid.ff ſi certum pet.vbi multa per Iaſ.poſt alios,per eundem in l.cùm ex filio, per illum text. in princ.ff.de vulgar.per eundem Iaſ.in l.1.per illum tex.cum Gloſſ.C.qui admit. tex.egregius in d.l.ſi filiusfam.C.de pet. hæred.tex. egregius in l. qui in aliena, in princ.ff.de acquir.hæred.& in l.ſi quis diuturno,in princ. ff.ſi ſeru. vend. & in l.alienationis verbo.ibi,vix eſt enim vt non videatur.ff.de verb.ſignific.d l. ſi ego.§.1.ff.de publ.in rem actio ibi,per traditionem, aut per patientiam fortè. d.l.ſi id quod.ff.pro derelict.ibi,quaſi volente & cõcedente domina. l.Imperatores.ff.de iure fiſci,ibi, tute huic pœnæ.l.fin.Cod.ad legem* Iul. *maieſt. ibi, ſua ſponte punitur.*Superiora inducunt ad egregiam quęſtionem.Scis donationem olim ad ſui firmitatem indiguiſſe vel rei donatæ traditione,vel ſtipulatione,hodie verò nudo pacto firmam eſſe.*l.ſi quis argentum. C.de donat.* cum ibi notatis.id quod etiam ad mortis cauſa donationem tractum eſt,

11 *Donatio mortis cauſa ſit hodie pacto nudo*

†quæ nudo pacto firma eſt,non ſecus quàm donatio inter viuos, *vt tenuit Gloſſ.& ibi communiter Doctor.in l.cùm pater.§.Mœuio.ff.de legat.2. & illã Gloſſ.communiter approbatam eſſe affirmat Hieronymus Cagnol. in l.ſemper qui non prohibet.ff.de reg.iur.num.*3 Quid†autem ſi ea donatio fiat præſenti & tacenti,an per eam præſentiam & taciturnitatem acceptare & agnoſcere videatur, vt ſic valeat quaſi ex pacto tacitè initio inter donatorem & donatarium,an verò nihil valeat,quaſi pollicitatio tantùm ſit, propter defectum acceptationis,quæ obligatoria non eſt, *vt plenè per Iaſon & Franciſc.de Ripa in rubrica.ff.de verborum obligation.& Ioann.Crotus poſt Aretinum, quem refert in rubrica.ff.de verborum obligation.lectu.2. negat eam donationem valere, id quod tenet etiam Philippus Decius in rubr. Cod. de pact.Idem Decius in leg. ſenium. Cod. qui teſtamentum facere poſſunt. Idem Decius in dict. leg. ſemper, qui non prohibet. Idem in conſ. 245. columna. final.*

12 *Donatio cauſa mortis facta præſenti an valeat, ardua q.*

Contrariam partem vt ea donatio valeat, quaſi per eam ſententiam & taciturnitatem donatarij inducatur tacitum pactum,tenent *Ang.& Bart. Soz.in locis relatis per Decium,vbi ſuprà;Carolus Ruinus in l.2.charta pen. ff.de legat.2.Purpuratus in rubric. Cod.de pact,& in l.rogaſti.§.ſi tibi.ff.ſi cert. pet.Lancellotus Galiaula in rubr.colum.11.ff.de verborum oblig. & Hieronymus Cagn.in d.l.ſemper qui non prohibet.ff. de reg.iur.num. 3. Curtius Iunior*

in rubric. C. de pact. sicque hæc pars receptior est, id quod asseuerat Hieronimus Cagnolus vbi suprà, † qui omnes similiter affirmant, quod & in terminis *d. l. si quis argentum.* si donatio inter viuos fiat præsenti & tacenti, ea presentia & taciturnitas inducit tacitam donationis agnitionem seu acceptationem, sicque tacitum pactum, quod ad talis donationis firmitatē sat est, quamuis & in hoc contra hanc secundam eandémque receptam sententiam, similiter tenuerint Aretinus & Ioann. Crotus, vbi suprà, Philipp. Dec. in quatuor locis suprà allegatis, qui in vtraque conclusione ea ratione mouentur, quod tale pactum, cùm verba donatarij defuerint, nō potest videri proprium, & verum pactum, sed tantùm interpretatiuum & improprium, ad quod d. l. si quis argentum, vtpote iuris antiqui correctoria extendi non deberet, vt sic quantò minus possit, corrigeret ius commune. Quæ ratio (iudice me) ex crassiore aliquantulum Minerua descendisse videtur, quàm de tantis viris credi potuisset.

13 *Donatio simplex facta præsenti & tacenti an valeat, ar. d. q.*

† Nam quòd in d. l. 1. ff. de pact. dicitur pactum esse duorum pluriúmve in idem placitum & consensum, non est cur magis referatur ad cōsensum verbis indicatum, quàm ad eum, qui alio quouis modo, aut signo indicaretur, indicatum ideò dixi, quia hominum consensus soli Deo notus aut infallibiliter intellectus esse potest, & præterea nemini. † Vnde etsi animi nostri nullum certius signum sit quàm verborum. *l. Labeo. ff. de sup. lega.* tamen verba non rarò fallunt iuxta text. *in l. diuus. ff. de milita. testam.* §. *planè. Instit. eod. tit. Isi quis intentione. ff. de iud. l. non solum. ff. de act. & oblig. l. an inutilis. ff. de accepta.* Vnde Terentius, Erras (inquit) tui animi si me es se ignarum putas. loquitur enim de quadam coniectura fallaci. Et Ouid. sic modulatus est:

14 *Consensus nō solis verbis, sed & aliis modis conijcitur.*

Vetus frequēnsque via est sub amici fallere nomen.

15 *Verba indicium dun taxat, non certa probatio nostræ sunt voluntatis.*

Et † Cicero Offic. lib. 1. sic ait: Nulla iustitiæ pestis capitalior est, quàm eorum, qui cum maximè fallunt, id agunt, vt boni viri esse videantur. Vnde idem Cicero pro Cęcinna in oratione ait: Verba inuenta sunt, quæ indicarent nostram voluntatem. Intelligit enim verba etsi sint omnium signorum certissimum indicium, nostræ voluntatis tamen minimè inducere certam, & infallibilem demonstrationem, sed tantùm indicium, ideò iudicarent, dixit, non demonstrarent, ideò lex ait, quod non literarū, aut verborum figura obligamur, sed mente & sensū, *ita l. non figura. ff. de action. & obligation. l. obligationum substantia, eodem tit.* Idem Cicero in eadem oratione pro Cęcinna ait: † Scriptum sequi calumniatoris est, boni verò iudicis voluntatem scriptoris. *Sic & in l. hæredes mei. §. cum ita ff. ad Trebell. ait lex, à verbis recedendum, vt voluntatem sequamur. Ad idem l. 3. Cod. de lib. præt. l. non aliter. ff. de lega. 3. l. ita stipulatus. ver. Sabinus. vbi not. Paul. Cast. & Ias. ff. de verborum obligat. versic. ex mente,* iam ergo dubitari non oportet, quin hominum animus & consensus nulli sat certus, & cognitus esse possit, nisi Deo. Sicque hominum consensus, qui pactum inducit, indiciis tantùm non etiam certa scientia, aut demonstratione comprehendi vnquam potuit, aut poterit in æternum, vnde siue ex verbis, siue ex aliis indiciis, aut coniecturis hominum consensum deprehenderis, vel (vt rectiùs loquar) coniecturatus fueris, semper is consensus est interpretatiuus, & coniecturalis, non certus & indubitatus, vnde si tibi præsenti dixi, dono tibi domū, vel equum, & taces, per hoc agnouisse ex legis æqua & prudenti interpre-

16 *Iustitiæ quæ pestis capitalior.*

17 *Calumniator quis.*

tatione videris,non secus quàm si tibi placere verbis declarasses,cùm id tibi vtile sit.Idem si mortis causa tibi donare dixi eadem ratione,nam vt id signum & indicium tuæ taciturnitatis cum hoc adminiculo,quòd res tibi expediebat,posset nos fallere(si fortè tibi displiceb.t)ita etiam si verbis tibi placere declarares, decipi possemus, si fortè tibi displicebat, quamuis contrarium dixeris,ergo iustè,& verosimiliter lex ex illa taciturnitate iuncta tacentis vtilitati,interpretatur tacitam acceptationem, & consequêter tacitum consensum.sicque etiam pactum l.cum quid.ff.si cert.pet.cum similib. suprà allegatis.

SVMMARIVM.

1 *Tempus longum inducit præsumptionem actorum vt teneat sententia.*
2 *Longum tempus legitimat executionem.*
3 *Tempore ex longo præsumitur authoritas superioris.*
4 *Solennitatis præsumptio inducitur ex longo tempore ad firmandam rei Ecclesiasticæ alienationem.*
5 *Instrumentum ritè exemplatum præsumitur post longum tempus.*
6 *Instrumentum minus solenne ex longa sui obseruantia fide dignum fit.*
7 *Testamentum minus solenne an conualescat.*
8 *Tempus pater veritatis.*
9 *Populi vetus memoria pro veritate est.*
10 *Probatio leuior sufficit in antiquis.*
11 *Testamentum an vacillet vnius testis contradictione.*
12 *Ecclesiæ diu singulis annis solutum non perpetuatur, contra Doctor.*
13 *Verba enunciatiua probant post longum tempus.*
14 *Tempus longum cum scientia & patientia inducit consensus, authoritatis & licentiæ præsumptionem.*

CAPVT LXIII.

1 *Tẽpus longũ inducit præsũptionẽ actorũ, vt teneat sententia.*

TRIGESIMOQVARTO†superioribus arridet,nam etsi acta iudicij sint quid facti, tamen si appareat sententia,reliqua verò acta totius processus non appareant, adhuc tamen ex temporis diuturnitate interuenisse præsumuntur,& ritè interuenisse,vt est vera communis opinio,quam tenêt ita Innocentius & alj *in cap.bona,1.per tex.ibi,de electione,& in c. in præsentia.de renun.& in c.cum inter,de re iudic.Dec.con.36. exemplum instrumenti. Alexand.consil.17.viso instrumento.col.pen.lib.4.Idem Alexand.consi.30.ponderatis.col.3.lib.5.Corn.cons.304.rem arduam.lib.3.col.2.per And.Tiraq. de præscrip.§.1.Gloss.4.vers.32.*

2 *Longũ tempus legitimat executionem.*

Trigesimoquintò†his quoque concinit,nam etsi sententiæ executio sit meri facti, tamen ex temporis diuturnitate ritè & cum interuentu omniũ solennium, quæ in facto consistunt,facta præsumitur. *Ita Pet.Anchar.cons. 39.visa petitione. Dec.cons.385.iuridicam esse, col.1.Andr.Tiraq. vbi suprà, ver.33.& Philipp.Dec.cons.419.viso.col.1.*

3 *Tẽpore ex lõgo præsumitur authoritas superioris.*

Trigesimosextò†superioribus consonat,nam etsi authoritas superioris sit quid facti,tamen si reperitur instrumentum de alienatione rei Ecclesiasticæ,in quo nulla sit mentio de authoritate superioris, tamen post longũ tempus

tempus ea præsumitur. *Ita Pet. Anchar. cons. 136. ex consiliis excellentium. Angel. in l. quod nolit. §. 1. ff. de ædil. edict. Barb. in l. sciendum. colum. 16. ff. de verborum oblig. And. Tiraq. vbi suprà, ver. 35. Felyn. in c. Alb. de testib. plenè per Fernandum Loazes, qui alios allegat in consil. pro Marchione de Velez, pag.....*

4 *Solẽnitatũ præsumptio inducitur ex lõgo tempore ad firmandã ecclesiasticæ alienationẽ*

Trigesimo septimò † huc quoque adspirare videtur, nã etsi solennia, quę in alienatione rei ecclesiasticæ interuenire debent, sint quid facti, tamen licet de eorum solennium vel aliquorum interuentu, in instrumento mentio facta non sit, adhuc tamen ex diuturnitate temporis interuentus eorũ præsumitur, *Ita Anton Butr. in cap. cura, de iure patronatus. colum. 2. Franc. Aret. cons. 36. casus talis est. column. 2. Andr. Tiraquell. vbi suprà, versic. 36. Fernandus Loazes, qui quàmplures allegat, vbi suprà, pag. 51. Felyn. in cap. sicut. column. 19. de re iud. Philip. Dec. in l. 1. colum. 4. C. qui admitt. & d. cons. 36. exemplum. column. pen. & cons. 152. in causa. col. 2. Alex. cons. 79. circa primum, lib. 1.*

5 *Instrumẽtũ ritè exẽplatũ præsumitur post longũ tempus.*

Trigesimo octauò † aliorsum non respicit, quòd etsi producatur instrumentum sumptum ab originali, nec appareat de citatione partis, post longum tamen tempus ea præsumitur, vtcunque facti sit. *Ita tenẽt Raphael Cumanus. cons. 167. visis instrumentis. column. 2. Florianus in l. 2. ff. de fide instr. Alexand. cons. 101. super primo dubio. column. 3. libro 7. Francisc. Aret. in cons. 37. column. penultim. Corn. cons. 304. rem arduam. columna secunda, lib. 3. Philipp. Decius cons. 36. column. 1. Iason in authent. si quis in aliquo documento. column. 4. Cod. de edend. Idem Iason in l. 2. column. 2. Cod. de testam. Andreas Tiraquell. ex cuius allegatis apparet, hanc esse communem opinionem tract. præscript. §. 1. Gloss. 4. ver. 37. non paucis tamen repugnantibus, vt ibi per eum.*

Trigesimo nonò his & illud consequens est. nam etsi consensus, vt constat, sit res facti, tamen si monacha reperitur migrasse de vno monasterio ad aliud, in posterioréq. diu cõmorata esse, præsumitur id factum de volũtate prioris monasterij, sicque posteriori acquiret, non etiã priori. *ita Bar. Sozin. con. 83. placet mihi, in princ. & in aliis consiliis relatis per And. Tiraq. qui idem sequitur, vbi suprà, vers. 41.*

6 *Instrumẽtũ min9 solẽne ex lõga sui obseruantia fide dignũ fit.*

Quadragesimò † ratio istorum omnium stat in vi & potestate temporis, quæ tanta est vt instrumentum, quod vndequaque solenne non erat, si tamen diu quæ in eo continebantur obseruata fuerunt, habetur perinde ac si vndequaque solenne foret, plenéque probat, quasi illa solennitas defectus tempore suppleatur. *Ita egregiè Bart. inter cons. Bald. cons. 400. super primo puncto. colum. 2. lib. 4. Felyn. in cap. sicut. column. 18. de re iud. Andreas Tiraquell. vbi suprà, vers. 24.* † Vnde cùm plura quàm quadraginta requisita ad testamenti firmitatem desiderentur, vt plenissimè diximus lib. secundo de succ. crea. per totum, quæ omnia requisita vix vnquam satis ex integro obseruata inuenies. dicebam, quòd si ex testamento, quod non satis ex integro habuit solennium obseruationem (dummodò principaliora non deessent) cœpi hæreditatem possidere, longóque tempore eum tenui, cùm hæredes legitimi testatoris huius rei ignari non essent, per hoc videretur testamentum integras vires sumere, in posterúmq; tutus essem, quod dic vt proximè repetitum.

7 *Testam. minus solenne an conualesc.*

Quadragesimo primò † est & alia ratio superioris quasi contigua, quod

8 *Tẽpus pa-*

ter veritatis.

tempus dicitur esse pater veritatis, *vt plenè disserit Andreas Tiraquell. vbi suprà cap.25.*

9 Populi vetus memoria pro veritate est.

Quadragesimo secundò † est & alia ratio proxima superiori, quòd longa populi memoria pro veritate est. *Ita Bald.consil.84. res prohibitæ, lib. 1. Tiraquell. vbi suprà, ver. 26.* qui refert Ouidium sic modulantem Metamorphos.lib.1.

Quis hoc credat nisi sit pro teste vetustas?

Et vox populi vox Dei est, *dixi suprà, cap.11.num.34.*

10 Probatio leuior sufficit in antiquis

Quadragesimo tertiò † est & alia ratio, nam generale est, vt ex temporis diuturnitate leuior probatio sufficiat, *vt per Bart.in l.si quidem.C.solut.matrim.& in l.de minore.§.tormenta.quæst.2.de quæstio † dem Barthol.in l.continuus.§.cum ita.ff.de verborum obligation.Ioann. Imol. in cap. cùm causam, colum.1.de probat. And.Tiraquell.vbi suprà, ver.29.* per rationem, quam signauimus suprà ad princip.huius capitis, nempè, quia tempus rerum obliuionem inducit, sic etsi † testamentum soleat vacillare contradictione vnius testis testamentarij, tamen fallit, postquã quis sciente, & patiente hærede legitimo longo tempore possedit hæreditatem, secundum eundem ibi, versic.38. post Fulgosium, quem allegat consilio 79.col.3.

11 Test. an vacillet vnius testis cõtradictione.

12 Ecclesiæ diu singulis annis solutũ nõ perpetuatur, contra Doct.

Quadragesimo quartò † tantáque est vis temporis, vt si per decennium quis liberè, ecclesiæ, vel piæ causæ, quid soluerit, ex hoc inducta censetur consuetudo, vt in posterum tantundem soluere teneatur, secundum eundem Andream Tiraquellum, *vbi suprà, vers.42.per cap veniens. 1.de testib. vbi idem tenet Panormitan.not.3. & Felynus nota.4. Panormitanus & Felynus in cap.ad Apostolicam, de simonia. Panormitan.consil.6.columna tertia, libro secundo, quæ conclusio vera non est, si non allegetur vel probetur idoneus tit.iuxta l. cùm de in rem.ff. de vsur. cum ibi not.per Barthol. & Florian. & per l.obligationum ferè. §. placet.ff.de action. & obligation.* tempus enim sui natura nihil generat, sed potius omnia consumit. §. *placet, iuncta l.sicut.leg. omnes.Cod. de præscription. triginta annorum, in princip. Institut. de perpe. & temp.action. & d.cap.veniens, nihil probat,* & ecclesia ab huiusmodi tyrannide abstinentior esse debet quàm reliqui, *capitulo primo. §.primo. de alienation.feud.in princip. in auth. de monachis. Andreas Tiraquell. de priuileg. piæ c.priui.100.*

13 Verba enũciatiua pro hãt post longũ tempus.

Quadragesimo quintò † & tanta est vis temporis, vt verba enunciatiua, quæ regulariter non probant post temporis diuturnitatem, cùm aliis adminiculis probationem inducant, vt videtur voluisse *Baldus Albericus, Salicetus, Paulus Castrens.in leg.cum quis.Cod.de iure deliber. & ibi Alexand. & Ias.Panormit.consilio 54. casus talis est.column.2.libro primo. Andreas Tiraquell. vbi suprà versiculo 28. Florianus in leg. in finalibus. ff. finium regundorum. Decius con.13. an appellatione, & alij multi per eum ibi relati.*

Quadragesimo sextò, isthęc omnia augentur, nam etsi iuris sui remissio vel abiectio nunquam præsumatur, fallit tamen ex tempore etiam vnius interdum anni. *§.fin.Instit.de iniur.*

Quadragesimo septimò, facit egregius text. *in l.si ego.§.1.ff.de publiciana in rem action.* ibi, per traditionem fortè, aut per patientiam, vbi lõgi temporis scientia, & patientia tantum operantur, quantum alienatio & traditio, & tamen traditio constat esse quid facti etiam extrinseci.

Qua-

Quadragesimo octauò facit *l. alienationis verbum. ff. de verborum signific. ibi*, vix est enim, vt non videatur alienare, &c. vbi qui ab alio diu rem suam possideri patitur, vix est, vt non videatur titulum possidenti præbere, hoc est, eam concedere. *l. si quod ibi, quasi volente & concedente domina. ff. pro derelict.*

Item facit *l. si quis diutino, in princip. ff. si seru. vend.* quæ in scientia & patientia domini nititur, nec desiderat alium titulum, vt seruitutis præscriptio contingat, quasi ipsa scientia & patientia inducant titulum, hoc est, concessionem illius seruitutis, & ista quatuor iura posterius allegata probant conclusionem nostram à fortiori: nam multò minus est ex diuturna possessione præsumere titulum allegatum, quàm eum inducere, hoc est, inducere concessionem, etenim quando tituli præsumptio duntaxat inducitur, admittitur allegatio in contrarium, at non sic quando ex solo tempore ipsemet titulus inducitur, sicque hoc longè grauioris præiudicij est, quàm illud.

Quadragesimonono† si cum scientia, & patientia, diuturnitas temporis fluxerit, talis diuturna scientia atque patientia, idem, quod expressus consensus, authoritas, seu licentia operatur, etiam in casibus, in quibus à lege vel statuto Principis Episcopi, capitul. parentum, vel propinquorum, seu alterius consensus, seu authoritas, vel licentia, ad aliquem actum expediendum requiritur, *vt probat textus in dicta leg. secunda. Cod. de his qui sponte publica munera subeunt, libro decimo. & in l. ne in arbitris. & in dicta leg. si filius, vbi hoc notant Baldus & Doctores. Cod. de petitione hæreditat. & in l. penultim. Cod. communi diuidundo. & in leg. final. Cod. arbitrium tutelæ, & in leg. quidam. ff. de euict. & in dicta leg. secunda. §. voluntate*, vbi hoc notant communiter Doctores, præcipue Alexand. qui hanc dixit esse communem opinionem. *ff. solut. matrim. & in d. l. qui in altena, in princip. ff. de acquirend. hæred. & in l. si quis furiè. §. cæterùm. ff. de pœnis, & in cap. 1 §. præterea, vbi hoc notant do. Afflictus, & alij, in 2. column. 3. titul. quibus modis feudum amittatur. & in cap. 1. §. fin. vbi hoc etiam notat Gloss. si de inuestitu. feudi inter dominum & vasallum lis oriatur, & in dict. cap. ea nascitur, de his, quæ fiunt à prælato sine consensu capituli, & in cap. peruenit, & ibi Gloss. de emptione & venditione, & in cap. peruenit, de censibus, & cap. accedentibus, & in cap. finali, de priuil. & notant Doctores in l. si certis annis. C. de pactis, & in l. prima. C. qui admitt. Gloss. Bart. & Doctores in l. eum de in rem verso. ff. de vsucapion. & in l. prima. §. finali. ff. de aqua pluuia. arcenda. Idem Barthol. in disputatione sua, incip. mulier habens amplum patrimonium, & in l. quæ potis. & ibi latissimè Alexand. & Iason, qui hanc dixerunt magis communem esse opinionem. ff. soluto matrimonio. Hostiens. & Ioannes Andreæ in capitul. illud, de præscription. Panormitan. & Doctores in capitulo, cæterùm, & ibi, Philippus Decius post alios in quarta column. de iudiciis. Oldrad. in consilio 183. incip. factum tale est, vacante Ecclesia, in 4. column. Baldus in libro statutorum, in verbo filios. Cardinal. in cap. requisisti, de testament. Alexand. in con. 78. colum. 3. volum. 1. & in consilio 8. volum. tertio. & in cons. 111. incip. viso & diligenter considerato. colum. penultim. volum. quarto, & in cons. 133. incip. clementissimi. columna quinta, eodem volum. & in cons. 39. incip. ponderatis his, columna prima & secunda, volum. 5. Francisc. de Aret. in con. 36. casus talis est. Aym. Crauet. cons.*

14 *Tempus longum cum scientia & patientia inducit consensus, authoritatis, licentiæ præsumptionem.*

148. *nobilis Antonia. colum. final. Hieronym. Gratus resp. 9. facti speciem, & in resp. 94. in causa excellentissimi. colum. fin. Stephan. Bertrand. consil. 1. lib. 1. colum. 10. Ludouic. Goz. ad. cons. 73. circa dubia. colum. 4. Carolus Ruinus con. 69. circa processum. colum. 4. lib. 1. Fernandus Loazes Archiepiscop. Tarrac. cons. pro Marchione de Velez, pag. 260. Idem I. cons. 56. circa primum, lib. primo. Idem I. cons. 25. quæst. vertitur. lib. tertio, & cons. 89. ad consultationem. colum. fin. lib. 1.* Vnde planè colligitur (id quod hi omnes taciti tenere videntur) quod si fundum tuum te sciente & patiente longo tempore possedi, eum præscripsisse videbor, etiam si tituli aliunde, ne adsit interuentus, neque probatio, neque etiam allegatio, sed sola illa tacita concessio, quæ post longum tempus colligitur, id quod probat text. in l. alienationis verbum, ibi vix est enim vt non videatur alienare. *ff. de verborum significat. Ad idem leg. si ego. §. 1. ibi. per traditionem, aut per patientiam fortè. ff. de pub. in rem act.* vbi quod attinet ad concessionem tantum operatur patientia quãtum traditio. *iuncto §. per traditionem. Institut. de rerum diuis. Ad idem §. fin. Institut. de iniur.* vbi per taciturnitatẽ vnius anni actio iniuriarum remissio videtur. Ad idem dictum capit. illud. de præsumpt. *Ad idem leg. si quid diuturno, in princ. ff. si ser. vẽd. Ad idem Gloss. communiter approbatam in leg. penult. Cod. com. diuid.* vbi diuisio præsumitur ex longi temporis scientia, & patientia. Hæc conclusio variè intelligitur, Primùm cùm agitur de dominio plenario præscribendo, *vt dict. leg. alienationes*, Deinde cùm agitur de præscribendo vsufructu, idque facilius: *argum. dict. leg.* Tertiò cùm agitur de præscribenda seruitute: *argum. d. l. & in spem. per d. l. si quis diuturno.* Quartò cùm agitur de prescribenda actione personali liberatoriè seu ad liberationem debitoris, & ita procedit text. *in l. sicut, & in l. omnes, & l. cum notissimi. C. de præscrip. triginta annorum, & text. in l. 1. Cod. si aduersus creditorem.* Postremò etiam si agatur de præscribenda actione personali ad nouam obligationem acquirendam, *vt in terminis l. cum de in rem verso. ff. de vsuris.* Quæ omnia obtinent, quando is, contra quem præscribi cõtentio est, rem suam iustè suum possideri sciebat, & patiebatur, nam si ignorabat non aliter longi temporis præscriptio procedet, quàm si titulus interueniat & allegetur, & probetur. *l. nullo. Cod. de rei vend. & dicam plenius in cap. seq.* itaque data scientia & patientia domini non est necessarius titulus aliunde prouenies ad possessionem præscribentis iustificandam, nam satis supérque iustificatur per solam domini scientiam & patientiam. Verùm domino ignorante, tunc demum titulus aliunde requiritur ad iustificandam talem possessionem, vt ei sic iustificatæ legale vsucapionis lucrum meritò possit accedere, facit text. egregius in *l. si id quod pro dereliclo ibi*, quasi volente, & concedente domina, vbi ad iustificandam possessionẽ sufficit, quoad prescribendum voluntas domini, nec alius tit. exigitur, iunge dicta infrà cap. seq. num. 3. cum seq.

SVMMARIVM.

1 *Feudum ex longo tempore præsumitur.*

2 *Feudi alienationi dominus ex longa patientia consentire videtur.*

3 *Tempus lõgum consensum ignorãtis præsumi non facit.*

4 *Patientia sine tempore longo non inducit consensus præsumptionem.*

5 *Nobi-*

5 *Nobilitatis priuilegium quanto tempore pereat.*

6 *Solennitas extrinseca præsumitur ex longo tempore.*

7 *Solennitas extrinseca ex tempore longo cum aliis adminiculis præsumitur, vel sine aliis adminiculis, ardua q.*

8 *Scripturæ interuentus an ex tempore longo præsumatur, ardua quæst.*

9 *Supplementum actus facilius inducitur, quàm ipsemet actus.*

10 *Solennitas extrinseca ex longo tẽpore an præsumatur ad damnum tertij.*

11 *Tempus longum facit præsumi cõsensum consanguineorum, contra Doct. & præsumi insinuationem, contra Doct.*

12 *Intell. l. 45. Tauri.*

13 *Solennitas extrinseca requisita ob bonum publicum, an præsumatur ex longo tempore.*

14 *Solennitas extrinseca non præsumitur ex longo tempore, quando nec veritas locum posset habere.*

15 *Solennitas extrinseca non præsumitur ex longo tempore, quando nimis difficilis erat ipse actus principalis. Idem si non erat verisimilis.*

16 *Maioratus in venditione nõ præsumitur licentia principis ex tempore longo, noua opinio.*

17 *Solennitas extrinseca ex longo tẽpore non præsumitur, si ei partes renunciare non valebant.*

18 *Consensus domini in pacto futuræ successionis non præsumitur ex longo tempore, noua opinio.*

19 *Iuramenti calumniæ renunciatio non firmatur longo tempore, noua opin.*

20 *Iuramento calumniæ non potest renunciari tacitè, contra Doct.*

21 *Alimentorum transactio an longo tempore firmetur, noua opin.*

22 *Testamentum minus solenne ex longo tempore non sumit vires, nec rumpit superius, noua opin.*

23 *Intell. §. nõ tamen. Instit. quibus modis testam. infir. & l. pen. §. testamento. ff. de secund. tabul.*

24 *Intell. l. si quis diuturno. ff. si seruu. vend. & l. alienationis. ff. de verb. sign.*

25 *Tempus longum non inducit præsumptionem instrumento contrariam.*

26 *Stipulatio facta inter absentes nõ firmatur tempore.*

27 *Tempus non firmat venditionem factam sine precio.*

28 *Tempus non firmat locationem factam sine mercede certa.*

29 *Intell. l. si filius. C. de pet. hæred.*

30 *Intellectus l. qui in aliena. ff. de acquirend. hæred.*

31 *Intellectus l. cum de in rem. ff. de vsur. & infrà. num. 35.*

32 *Solennitas extrinseca etiam si de ea instrumentum nõ meminit, præsumitur ex longo tempore, ardua q.*

33 *Intell. l. filius. C. de pet. hæred. contra Doct.*

34 *Titulus ex lõgo tempore an præsumatur ad præscript. ardua q.*

35 *Intell. l. tũ de in rẽ. ff. de vsufruct.*

36 *Titulus ex decẽnio nõ præsumitur ad vasallagium, sed ex tricennio.*

37 *Princeps ciues etiam ad publicam necessitatem perpetuò alienare non potest.*

CAPVT LXIIII.

QVINQVAGESIMÒ hinc est (vt ad scientiam & patientiam redeamus) † quòd si quis à domino tanquam vasallus receptus fuerit, isque eo sciente & patiente diu pro tali se gesserit, rem illius domini vt feudalem possidendo, per hoc feudum constituitur. cap. sciendum, qui testes sunt necessarij. *Gloss. in c. 1. in verb. permissum, de prohib. feudi alien. per Lot. & ibi Bal. & Zasius in rubr. qualiter feudum acquiratur, & Fernand. Loazes in con. pro Marchion. pag. 262.*

1 *Feudũ ex longo tempore præsumitur.*

2 *Feudi alienationi dominus ex lõga patientia consentire videtur.*

Quinquagesimo primò, vnde Bald. vbi suprà, ait † quòd si domino præsente & tacente feudum ille alienauit, & longum tempus præteriit, dominus consentire intelligitur. *Iaf. in l. qua dotis, in 15. casu. ff. solut. matrim. Hieronymus Gratus resp. 117. prima facie. column. 2. lib. 1. Alexand. consil. 79. col. 4. lib. 1. & in con. 113. viso & diligenter. col. pen. lib. 4. & Fernandus Loazes, vbi suprà.*

Quinquagesim secundò, vnde secundum eum ibi si rem emphyteuticã sciente capitulo emi, & ita longo tempore possedi, præsumuntur in tali contractu omnium solennium interuentus.

3 *Tẽpus longum consensum ignorãtis præsumi non facit.*

Hactenus quando concurrebat scientia & patientia cum temporis diuturnitate, † nam si sola temporius diuturnitas adesset sine scientia & patiẽtia, vel sola scientia & patientia sine diuturnitate temporis, tunc non sufficeret, vt consensus & concessio præsumeretur de temporis diuturnitate sine scientia & potentia, quòd non sufficiat, vt præsumatur consensus, aut concessio. aut vt fiat præiudicium nobis quasi ex facto nostro, *tradunt Bal. & alij in l. 1. C. qui admin. Bal. & Salicet. in l. si filiusfamilias. C. de pet. hæredit. & in l. 2. C. de leg. hæred. Bal. & Angel. in l. quæcunque. §. fi. ff. de publ. in rem actione. Alexan. & alij in l. qui in aliena, in princ. ff. de acquir. hæred. idẽ Alex. in l. sciendum. ff. de verb. oblig. & rursus in con. 9. lib. 2. & Fernand. Loazes, vbi suprà pag. 258.* vnde mandatum ex temporis diuturnitate sine scientia nostra illius negotij, quod nomine nostro fieri dicebatur, minimè præsumitur, *secundum Bald. colũm. & Salicet. in l. 1. C. de reb. alien. non alien. & in l. 2. C. si ex falsis instrum. Alexan. in d. l. qui in aliena, in princ. & in l. sciendum. suprà alleg. colum. 5. Felyn. in c. sicut. col. 16. de re iud. Decius consil. 215. in causa vertente, colum. 1. Carolus Ruinus consil. 69. circa processum. col. 2. lib. 1. & con. 166. quia de pluribus, eodem lib. Iaf. con. 111. communitas. lib. 4. & Fernand. Loazes. vbi suprà.*

4 *Patientia sine tempore longo nõ inducit consensus præsumptionẽ.*

Quod † autem sola scientia & patientia non sufficiat sine temporis diuturnitate, vt quis de suo concedere iure videatur, *probatur in l. filiusfam. §. inuitus. ff. de procur. l. inuitum. ff. de seru. vrbanorum prædiorum. l. Caius. ff. de pignor. action. l. fideiussor. §. pater. ff. de pignor. l. sicut. §. non videtur. ff. quibus mod. pignus vel hypoth. solui. l. in eo iure. §. vetare, & l. pen. ff. de furtis. c. qui tacet, vbi per Doct. de reg. iur. lib. 6. Gloss. in l. qui patitur. ff. mand. Philipp. Dec. & Hieronymus Cagnol. in l. semper qui non prohibet. ff. de reg. iur. multa per Archiepiscopum Tarrac. vbi suprà pag. 257. & sic intellige quod scripsi suprà versic. 33.*

5 *Nobilitatis priuilegium quando tẽpore pereat*

Quinquagesimo tertiò † si quis habens priuilegium ne ad vectigalia teneatur, passus fuerit se conscribi in libro talia soluere debentium, idque per lõgum tempus tolerauerit, per hoc amittit illud priuilegiũ exemptionis.

nis. *Ita probat text. in l. 1. § si quis tutor. ff. quando appell. sit, vbi ita tenent Angelus Perusi. & Angelus Aretinus, & Ioannes Imolensis, Alex. con. 101. visis instrumentis. colum. pen. lib. 1. & in con. 133. clementissimi, & con. 136. in causa & lite. lib. 4. Fern. Loaz. vbi suprà. pag. 245. Carolus Ruinus con. 126. viso priuilegio, colum. fin. lib. 4. & Ludouic. Gozadi. con. 23. prima facie, column. 2.* vt ergo hoc casu pro longi temporis patientiam is de suo iure concedere videtur, & lex ius suum ei admittere quasi sponte sua intelligitur, sic etsi quis rem suam ab alio longo tempore possidere patitur, lex quasi sponte illius transfert dominium in præscribentem, *sic & in l. fin. C. ad legem Iuliam maiest.* pœnam sponte sua subire delinquentes videntur quasi cũ eorũ bona publicantur, & ad fiscum transferuntur, sponte eorum id fieri intelligatur. *dixi plenè de suc. creat. lib. 1. § 10. num. 665.*

Denique ex diuerso, qui re vera exemptus non erat per longum tempus viginti annorum si cum conciuibus vectigalia non soluit, sed subire desiit cùm alij ea persoluerent, acquirit libertatem vel eam præscribet, cum moderamine tamen de quo *per Fernand. Loaz. vbi suprà, pag. 256. & Andr. Sicul. con. inter consilia Alexan. con. vlt. lib. 4. & Carol. Ruin. con. 117. videndum est, col. 3. lib. 1.*

Quinquagesimoquartò † solennitas etiam extrinseca præsumitur ex tẽporis diuturnitate, *ita tenent Gloss. vltim. Innocentius, Antonius Butrius, Ioãnes Immolen. & Panorm. in cap. peruenit, de censibus, & Hostien. Ioan. Andreæ, Bald. Antonius, Ioannes Imol. & Felyn. in cap. Albericus. de testibus. Sozinus con. 153. pulchra & subtilis, colum. 2. versic. ad hanc obiectionem. lib. 2. & con. 266. in causa. lib. 2. & Corneus con. 98. videtur prima facie, column. 1. & 2. libro primo, & con. 348. videtur in hac columna quinta eodem libro primo, & con. 144. superioribus dubiis, columna prima, versiculo, tamen his minimè refragantibus, lib. quarto, & con. sequent. in suprà scripto themate, colum. penultim. versic. item potest dici, eodem libro quarto, & con. 248. copiosè. colum. 1. eod. lib. quarto Franciscus Curtius Senior con. 117. super motu. column. 3. Fely. in d. cap. sicut. colum. 15. versic. fallit tertiò, de re iudic. & in cap. 1. column. prima. de lit. const. & in cap. lit. et Heli. column. 5. de simon. Ludouic. Bologn. consil. 34. colum. 4. Philippus Decius consil. 36. column. penultim. versic. vltim. non obstat, & dicto con. 42. column. 7. in quinto dubio. versic. & ista confirmatur, & dicto con. 152. column. 2. & consil. 190. visis & diligenter. versic. quoad tertium, & con. 212. viso puncto. column. 3. Barl. Bald. Imol. Angel. & Ludouicus Romanus in d. l. qui in aliena. ff. de acquirend. haredit. Barth. Bald. & Angel. in d. l. si filius familiàs. C. de petition. hared. Bart. Bald. Angelus, Ioann. Imolensis, Raph. Cumanus, Ludouicus Romanus, Alexand. Barbatius, & Iaf. in d. l. sciendum. ff. de verborum obligat.* qui omnes admittunt solennitates extrinsecas desideratas instrumentis exemplandis præsumi ex temporis diuturnitate.

6 *Solennitas extrinseca præsumitur ex longo tempore.*

Sed quod † solennitas extrinseca præsumatur ex temporis diuturnitate temperatur, vt procedat, ita demum si concurrant alia adminicula, & non aliter. *Ita tenent Cynus & Bald. q. 2. in l. 1. C. qui admitti. Iaf. in l. si certis annis. columna tertia. Cod. de pact. Alexand. in leg. qui in aliena. in princip. suprà alleg. Idem Alexand. con. 9. viso themate, column. penultim. libro tertio, & consil. 17. libro quarto. Idem Alexan. con. 218. ponderatis narratis. columna tertia, libro primo. Salicetus in d. l. si filius familiàs. Ludouic. Romanus in d. l. scien-*

7 *Solennitas extrinseca ex tempore longo cũ aliis adminiculis præsumitur, vel sine aliis adminiculis, ard q*

dum Panor.in d.c.Alber. col.pen.de testib.Idem Panor.inc.significauit.notat. 2.de censib.Paul.Cast.con.202.causa confinium.col.2. vnde Bal.vbi suprà,negat ex diuturnitate tẽporis pręsumi donationis insinuationẽ,negátq; prǽsumi interuenisse consensum consanguineorum in contractu mulieris, vel mariti in contractu vxoris,qui desiderabatur per statutum.

Contrariam partem vt ex diuturnitate temporis etiam citra concursum alterius adminiculi prǽsumatur solennitas extrinseca,tenent *Iason in dict. leg.sciendum, & Ludouicus Romanus sibi contrarius in dicta leg. qui in aliena. Felynus in dict.cap. Albericus, columna fin. Iason in leg.prima. C. qui admin. columna quarta. Alexand. conf. 79. primo quæritur. libro primo. Barbat. conf. 33. columna tertia, libro tertio. Idem Barbat. in repet. rubric. Cod.qui adm.colum.2. Andr.Tiraqu.de prǽsc.§.1.Gloss.4. ver.39.* & hęc pars sine dubio verior est data scientia & patientia eius cuius intererat,& consensum prǽstare debebat.

Scriptura interuentus an ex tẽpore lõgo prǽsumatur,ar dua q.

3 Secundò deinde eadem conclusio †vt si solennitas extrinseca ex temporis diuturnitate pręsumatur, limitatur vt non procedat in quibus casibus requiritur scriptura.tunc enim vt ea scripturæ solennitas interfuerit minimè etiam post longum tempus pręsumitur. *Ita tenent Felyn.in cap.1. in princ.de litis contest. Alexand.con.219.ponderatis his. column.pen. lib. 6.& Andr.Tiraquell.post Paulum Castrensem quem allegat,in d.vers.39.* quę limitatio saltem sic generaliter accepta non video vt sustineri possit, nam si vendidisti mihi domum hoc expressim acto vt inde fieret scriptura, nec aliter contractus perfectus esset,deinde te sciente, & patiente post precium solutum longo tempore eam domum possedi, certè tibi hæredive tuo eã domum vendicanti exciperem eã solennitatem scripturæ interfuisse,sicq; contractum suam perfectionem recepisse, eamque solennitatẽ ex ipsa tẽporis diuturnitate probarem. Quinimò idem crederem etiã si per procuratorem contractus ille fuisset celebratus, nec vnquam ad tuam notitiam peruenisset nisi nunc,cum post longum tempus agere cœpisti,quia quãdo reuera interfuit conuentio, & solummodò dubitatur de solennibus illius contractus,ea etiam in pręiudicium absentium prǽsumuntur ea lõgo tempore,licet non pręsumerentur in pręiudiciũ absentium ipsimet cõtractus si de ipsorum initio nõ constaret.sicque si non probaretur quòd inter me & tuum procuratorem interfuisset vlla conuentio,tunc licet probatum esset te illi mandatum dedisse ad illam domum vendendam, nèque postea illam longo tempore possedisse,adhuc in prǽiudiciũ tui absentis & ignorantis ea solennitas extrinseca(hoc est illius contractus interuentus) minimè prǽsumeretur:arg.eorum omnium iurium & rationum quæ suprà dicta sunt,quæque infrà adiicientur,*& arg.d.l.filiusfamiliàs.C. de pet. hæred. l.qui in aliena,in princ.ff de acquir.hæred.c.illud.de prǽsumpt.l.1.C.de patria. potest.* Ratio differentiæ,quia quod est aliquid,facilè recipit suppletionem & perfectionem, sicque eam recepisse facilè pręsumitur, sed quod est nihil,non potest recipere suppletionem augmentúmve,sicque eam recepisse ex temporis etiam diuturnitate prǽsumi inciuile esset.*argum.l. omnimodo,& l.scimus,in princ.& §.repletionem.C.de inoffic.testam.l.sed etsi manente.ff.de precario.c.& Glo.de offic.deleg.* vnde portio quæ aliqua est, facilè recepit suppletionẽ & argumẽtũ iuris accrescendi,nõ sic in ea quę nulla est. *l.si totã.ff.de acq.hær.vbi traduni cõmuniter Doct.Bar.& alij in l.re cõiũcti.ff.*

Supplemẽtũ actus facilius induc itur quàm ipsemet actus.

9

†

de

de legat.3. vnde repudiatio partis hæreditatis vel legati, quia nihil est, non trahit ad se alias partes eiusdem hæreditatis, vt omnes repudiatæ videantur, sed aditio partis trahit ad se alias partes, sicq; per aditionem partis totum quod delatum est, quæsitum videtur, *text. est in l.1. & 2. cum ibi notatis. ff. de acq. hæred. l. si solus, in prin. &* §.*1. eo. tit. iuncta l. cum quidam. ff. de lib. & posth.* dixi multa in simili in c.1. lib.2. controuersiarum vsu frequentium, & nostram distinctionem videntur sentire. *Alex. consi.55. colum.2. lib.5. Decius consil.442. col.3. Tiraq. vbi suprà, vers. quin & aliter.*

Tertiò limita † vt solennitas extrinseca etiam post temporis diuturnitatem non præsumatur, quando agitur principaliter de inferendo alicui tertio præiudicium, ita tenent (nisi demum post annos triginta vel longius tempus) *Glo. & Innocen. & reliqui in c. peruenit. de empt. & vend. vbi Imola. col.6. Fulgosius in l.1. col. pen. C. qui admi. Alex. col.7. viso instrumento locationis. col.3. lib.4. Hostien. Ioan. Andr. Panor. in d.c. Albericus de testibus. Alex. cons.218. ponderatis narratis. col.3. lib.6. arg. d.l. nullo. C. de rei vend. cum simi. & d.c. peruenit.* 10 *Solennitas extrinseca ex longo tẽpore an præsumatur ad damnum tertij.*

Contrarium tamen tenent Alexan. sibimet contrarius *in d.l. qui in aliena, in prin. ff. de acqu. hæred. per c. continebatur, de his quæ fiunt à prælato sine cons. c. Iaf. in d.l.1. colum.5. C. qui admitti. And. Tiraq. de præsc. Glo.4.* §.*1. vers. 39. ibi sunt, & qui hoc limitant post Antonium Butrium, quem allegat in d. c. illud.*

Quid dicendum, & sanè vt istarum sententiarum neutra simpliciter vera est, ita vtraque aliqua ex parte defendi potest, nam quod tendit in præiudicium tertij ignorantis ex diuturnitate temporis non stabilitur, aut solennitas extrinseca præsumitur. Sicque mandatum non præsumitur in præiudicium ignorantis eam rẽ qua de agitur, vt diximus suprà, & aliquid in c. præc. Cæterùm si ipse id agi non ignorabat, aliud esset, vires enim sumeret actus ille vel quasi ex præambulo mandato præsumpto, vel quasi ex sequenti ratihabitione, *arg. l. semper qui non prohibet. ff. de reg. iur.* cum ibi late traditis per Philippum Decium & Hieronymum Cagnolum, & per ea quę iam diximus.

Quartò limita vt procedat quando ageretur de modico præiudicio, secus si de magno: tunc enim solennitas extrinseca non præsumeretur etiam ex temporis diuturnitate. *Ita Barth. in d.l. cum de in rem vers. colum.3. ff. de vsu. Idem Bart. in d. disp. mulier habens amplum patri. Idem Bart. in l.1. volum. pen. ff. de aqua plu. arcen. Fulgosius col. pen. & Iaf. colum.5. d.l.1. C. qui admitti. Alexan. in d.l. qui in aliena, in prin. Idem Alexan. in l. sciendum. ff. de verb. oblig. And. Tiraq. vbi suprà, ibi, sed & hoc multi. Panorm. in c. vlt. col.3. de causa poss & propr. Paulus Castren. in d.l. si filiusfam. Decius consil.444. Idem Decius in c.1. colum.6. de fide instrum. Alex. consil.20. viso processu. col. fin. lib.4. Idem consil.5. colum. pen. eod. lib. Sozin. consil.254. lib.2. per d.l. nullo. cum simil. quod dic vt suprà cap.2. diximus super Glo. l. pen. C. com. diui.* Quid dicendum? & sanè sunt tres casus inspiciendi, primus quando ea solennitas extrinseca quæ omissa esse dicitur, exigebatur principaliter ob vtilitatem eam omittentis. Alter quando exigebatur ob vtilitatem tertij, vltimus quãdo exigebatur ob vtilitatem reipub. Primo casu ex temporis diuturnitate præsumitur: quid enim si erat statutum, ne mulier contraheret sine consensu duorũ consanguineorũ, certè hoc casu similiter contraxit, &

post longum tempus velit contractum rescindere eo colore quòd sanguineorum consensus non interfuit, consensus ille licet sit extrinsecæ solennitatis præsumeretur per omnia iura & rationes, de quibus suprà, & potissimùm *per d.l.si filiusfamilias, & d.l.quia in aliena, & d.c.illud.* nec dubium est, quin ea solennitas intueatur principaliter ipsius mulieris vtilitatem, *vt per Bar. hol. & alios in l.si quis pro eo. ff. de fideiuss.* dixi plenius libro tertio controuersiarum vsu frequentium. Amplia vt procedat etiam si per procuratorē mulier contraxisset, cùm ipsa contractum initum non ignoraret. *cap. qui per alium, de reg. iur. libro sexto per totos titulos ff. & C. de proc. & ff. & C. mandati. cum simil.* Amplia vt non procedat non solùm si de leui, sed etiam si de graui vel mediocri præiudicio ageretur per generalitatem iurium & rationum, de quibus suprà, & infrà. Limita vt non procedat quādo contractus reuera initus non fuit, licet rem fortè mulieris aliquis possidere cœpisset, quasi ex venditione, vel donatione, vel dotis datione ab ea factis, tunc enim cùm nō solùm negetur ea extrinseca solennitatis de interuentu consanguineorum, sed etiam negetur ipse principalis contractus vel ipsa principalis conuentio, ex diuturna possessione etiam illius contractus nomine aut velamine colorata non præsumeretur is titulus vel contractus, nec cum illa solennitate interuenientium consanguineorum, neque sine illa, ita procedit d.l.nullo. cum simil. C. de rei vendi. Secus si contractus reuera interfuisset, sed consensus consanguineorum minimè, nam tunc is consensus præsumeretur, nisi abfuisse vel defuisse probaretur, vt dixi. Ratio differentiæ, quia contractui, qui reuera non fuit, nihil potest accedere aut præsumi accessisse, at contractui qui re vera fuit ea extrinseca solennitas vt accedere potuit, ita & accessisse præsumi potest.

Secundò limita quando mulier isthæc ignorabat eò quòd etsi mandatum dedit ad contrahendum, & contractus re vera fuit celebratus, ipsa tamen id ignorabat, quia talem contractum factum fuisse sibi nunquam denuntiatum fuit, tunc enim etsi probatum esset contractum fuisse celebratum, si tamen consensum consanguineorum interfuisse probatum non esset, is minimè ex diuturnitate temporis præsumeretur, & ita procedit, *text. in d.l.nullo. iunct. l.secunda. §. si à populo. ff. pro empt. l.secunda. C. eod. tit. iuncta. l.secunda. §. fin. ff. de public. in rem act.* nam etsi fortè ex vi & occasione illius contractus huius mulieris aduersarius rem suam longo tempore possedisset, adhuc eam præscribere non posset, quia titulus ille vtpote illegitimus non præberet iustam ei causam possidendi inscia muliere, vt dictis legibus, ea autem sciente & patiente fortè aliud esset, quia iam ille videretur habere iustam causam possidēdi eo ipso quòd domina patiente possidebat. *l.si id quod. ff. pro de reli. ibi, quasi sciente & volente domina. l. si vir vxori. ff. pro donatio.* in quibus iuribus titulus similiter erat illegitimus, & ex domini consensu iustificabatur, quasi defectus tituli vel vitium ipsius purgetur vel suppleatur ex scientia & patientia domini. *Et in d.l.prima. C. pro empt. & d. §. si à pupillo*, vitium illius tituli ex consensu minoris ideò non purgatur, quod ille non potest circa id dispensare, aut iuribus suis nocere, id quod possunt qui maiores ætate sunt, *vt in terminis d.l.si vir. dict. l si id quod, vi vtrunque probatur in l. Titio centum, in prin. ff. de cond. & dem. iuncta. l. filiusfamilias. §. diui. ff. de legat. 1.*

Ex superioribus † apparet vehementer errasse Baldum *in l. 2. C. de leg. hared.*

† supra tom. 1

hæredit. quem sequitur Andreas Tiraquellus, vbi suprà, versicu. & quanquàm. post Fulgosium & Paulum Castrensem, quem refert. aiunt enim ex diuturnitate temporis non præsumi insinuationem donationis, non quoque præsumi interuentum consanguineorum, cum vtrunque præsumi longè verius esse ostendimus, quando contractus re vera factus fuerat in quibus terminis ipsi loquuntur, id quod regulare est. Fallit in casu secundum superiorem distinctionem. Ad id quod dixi, quando contractus initus non fuit, idem tenet Tiraquellus, *vbi suprà, versi. quin & aliter. Alex. consil.* 50. *libro* 5. *Decius consil.* 444. *column.* 3. Secundo casu principali quando ea extrinseca solennitas desideratur in vtilitatem potissimùm tertij, sicque eius omissio in illius tertij præiudicium principaliter vergit, tunc communis opinio suprà relata voluit eam non præsumi nisi probetur, intellige primùm quando magno præiudicio ageretur, deinde idem si de mediocri, postremo idem si de minimo vel leui, quæ omnia puta vera si tertius ille ignarus esset. † Vnde cum lege Tauri. 45. prohibeatur vxor sine viri sui licentia contrahere, si ipsa se ignaro contraxisset etiam post longum tempus mariti licentia non præsumeretur, siue agatur de magno, siue de mediocri, siue de minimo præiudicio ex mẽte d. cõmunis opinionis. eã enim solẽnitatẽ principaliter respicere vtilitatẽ mariti diximus lib. 3. controuersiarum vsu frequentiũ. Cæterùm sciente & patiente marito post temporis diuturnitatem, ea licentia præsumeretur, vel ea diutina taciturnitas pro licentia haberetur, *argum. d. l. filiusfamilias. d. l. qui in aliena. d. l. si id quod ibi, quasi sciente & volente domina. d. l. si quis diuturno. ff. si seru. vend. d. l. si ego.* §. 1. *ff. de pub. in rem. act. ibi, per traditionẽ vel patientiam fortè.* §. *fin. Inst. de vsur. l. alienationis verbum ibi, vix est enim vt non videatur alienare. ff. de verb. sign. l. qui patitur. ff. mand. l. semper qui non prohibet. ff. de reg. iur. & diximus plenè suprà in capitibus præced.* Tertio casu principali † quando prohibetur actus sine illius solẽnitatis interuentu ob publicã principaliter vtilitatem, puta quia dicit statutũ ex omni contractu venditionis præstari gabellam, infirmatq; omnẽ contractum qui non fuerit insinuatus in actis publicis, ne gabella fraudetur, tunc si apparet initus contractus, non tamen constat de insinuatione, ea etiam post longum tempus regulariter non præsumeretur, quia in dubio reipublicæ ignorantia præsumeretur. *l. verius. ff. de prob.* quòd si appareret reipublicæ administratores id nouisse, tunc fortè secus esset, argum. iurium proximè allegatorum. ergo aut sciuerunt & tunc ea solennitas præsumitur, aut ignorarunt & tunc non præsumitur, aut dubitatur & similiter nõ præsumitur post longũ tempus: post longissimũ autem tẽpus omnis actio cõpetens ad talẽ contractũ impugandum expiraret, sicq; ille firmus maneret, *arg. l. sicut. l. omnes. C. de præs.* 30. *annorum.* longissimũ tempus accipere debemus 30. anno. quoad priuatos, *d. l. sicut*, & 40. *quoad rem publicam. d. l. omnes ita intelligo. dicto cap. peruenit. de censibus.* Quintò limita d. regulam vt ex diuturnitate temporis solennitate temporis solennitas extrinseca nunquam præsumatur, nisi appareat actum fuisse gestum, & de solennitate legali an interfuerit, vel non dubitatur, secus si de ipso actu principali non apparet, quia tunc, vt suprà diximus, non præsumeretur etiam post longum tempus *Andreas Tiraquell. vbi suprà, versi. quin & aliter. post Dec. consil.* 442. *& Alex. consil.* 50. *lib.* 5. *quos ipse allegat.*

gum facit præsumi cõsensum cõsanguineorum, contra Doct. & præsumi insinuationẽ, cõtra Doctor.

12 *Intell. l.* 45. *Tauri.*

13 *Solennitas extrinseca requisita ob bonum publicum, an præsumatur ex lõgo tempore.*

14 *Solennitas extrinseca non præsumitur ex lõgo tẽpore, quando nec veritas locum posset habere.*

Sextò limita vt non procedat quando actus, de cuius solennitate agitur, solenniter fieri non erat possibile (vt si fortè hæreditatem pupillo delatã serui ipsius administrarunt longo tẽpore) nam tunc non præsumetur aditio, cùm ipse adire nequeat. l. potuit, *cum ibi not. l. si infans. C. de iur. delib.* §. *sed neque. Instit. de aut. tut.* ratio, quia vbi veritas locum habere non potest, ibi nec fictio locum habere potest. *Ita Dec. & And. Tiraq. vbi* ☞ *per l. qui ad certa. ff. locati.* quorum opinio eo solo casu tueri potest, de quo ipsi non videntur meminisse, scilicet quando pupillus ille (quòd rarò accidit) nunquam habuit tutorem. Cæterùm cum regulariter tutores habeant pupilli, qui eorũ nomine possunt adire hæreditates, vt dd. ll. quis vetat aditam eius nomine præsumi hereditatem, cum diu ab eius tutore vel ab eius seruis repetitur administrata, *arg. d. l. si filiusfamilias, & d. l. qui in aliena.*

15 *Solennitas extrinseca non præsumitur ex tẽpore longo, quando nimis difficilis erat ipse actus principalis, idẽ si non erat verosimilis.*

Septimò limita † quando erat nimia difficultas in ipso actu principali, hoc est, quãdo ipsemet actus principalis fieri nõ poterat sine principis dispensatione, aut voluntate, tunc enim id reputatur impossibile, *iuxta l. apud Iulianum.* §. *constat. ff. de l. 1. non præsumeretur ex temporis diuturnitate*, vnde vtilissimè dicebã † si rem maioratus vendidisti, quæ citra principis licentiam vendi non potest, certè etsi longo tẽpore emptor eam possederit, adhuc ea principis licentia nõ præsumetur, quia ea solennitas non solùm extrinseca est, sed etiã impossibilis ferè reputatur, sicq; par est vt ex solo cursu longi temporis non præsumatur nisi probetur, id quod iustificatur ex illico dicendis. Octauò limita vt non præsumatur quando ea extrinseca solennitas verosimiliter interuenire nõ potuit, puta apud Indorum regiones episcopi & capitulũ iurarunt rem ecclesiæ non alienaturos se nisi de licẽtia Papæ, alienata reperitur ab hinc annos decem, non præsumitur Papæ licentia, qui cũ multum temporis ad tale iter ad talémque nauigationem requiratur à tempore, quo ea licentia habita esset, vsuq; nunc (si forte habita fuit) integrum decennium præterire non potuit, *ita And. Tiraq. vbi supra, Decius consil. 419. col. 2. Alex. consi. 9. col. vlt. lib. 3.*

16 *Maioratus in venditione non præsumitur licẽtia principis ex tẽpore longo, noua opin.*

17 *Solennitas extrinseca ex lõgo tempore non præsumitur si partes renuntiare nõ valebant.*

Nonò limita † vt non procedat quando ea est solennitas cui partes nequeunt renuntiare, tunc etiã ex temporis diuturnitate non præsumitur. *Ita Pet. Ancha. in c. 1. per illum tex. de reb. eccles. non ali. Anto. Butr. & alij in t. sicut, de re iudi. Glo. & Bart. in l. 1. C. de fid. instr. lib. 10. Barth. in l. si fortè, per text. ibi. ff. de Castr. pec. Alex. consi. 219. col. pen. lib. 6. Bart. in l. sciendũ. ff. de verb. obl. Idẽ Bar. in auth. si quis in aliquo documento. C. de eden. And. Tiraq. de præsc.* §. 1. *Glo. 4. versi. 39. ibi aliter alij.* † Ex qua cõmuni limitatione non minus vtiliter quàm nouè colligebã egregiam declarationẽ *ad l. vlt. C. de pact.* ait lex illa pactum de futura successione quod regulariter non valet. *l. pactum quod dotali. & l. fi. C. de pact. l. pactum quòd dotali. C. de collat. l. fin. ff. de suis & leg. hæred. l. 2.* §. *interdum. ff. de vulg. & pupill. l. si quando.* § *illud. C. de inoffic. testam.* sustineri quidem tale pactum si fiat de voluntate illius cuius de successione agebatur, per d. l. fi. Quid autẽ si probatur inter duos cognatos meos ab hinc annos 10. fecisse pactũ super hæreditate mea, non tamen probatur vtrũ inscio me (quod semper præsumitur *l. veriùs. ff. de probatio. l. vetare. ff. de furtis*) an volente & consentiente id pactũ fuerit interpositum, vtrum ex illa temporis diuturnitate meus consensus præsumatur, videbatur quòd sic, quia cùm ea conuentio reuera interfuerit, & de ista duntaxat qualitate, vel solennitate (scilicet consensus mei) dubitetur

18 *Consensus domini in pacto de fu succ. non præsumitur ex lõgo tempore, noua opin.*

inter-

interfuerit,néne,facilè ex illo longo tempore præsumi debere,adhuc tamen contrarium respondi,eò quòd consensus ille sit huiusmodi,vt ei partes paciscentes renunciare minimè possent,vt legib.suprà allega. Similiter illinc etiam colligebam. † scis iuramento calumniæ à collitigantibus non posse renuntiari.l.cum Gloss.C.de iureiuran. propter calum.dando, quid postquàm partes iuramento calumniæ renuntiàrunt præteriit decennium, nec adhuc lis finita est,an ex hoc lõgo tempore ea renuntiatio vires sumat, vel an fortè præsumatur ei accessisse iudicis consensum, id quod omnino negabam,ex eo,quod partes huic solẽnitati iurandi de calumnia renuntiare non poterant expressim. † Quinimo nec etiam tacitè,quãuis in hoc vltimo vt tacitè renuntiare possit contrariũ tenuerit Glo.quãibi (sed minus rectè iudice me) videntur sequi Doctores *in d.l.2.§.sed quia veremur. C.de iuram.calum.* quia tacitè per partes collitigantes renuntiari nõ potest, non magis, quã expressim,sicq; post partiũ renuntiationẽ (siue illa tacita sit siue expressa) iudex tale iuramentũ in quacunque parte litis exigere potest, sicq; apparet eam renuntiationẽ efficacẽ non fuisse, *iuxta d.§.sed quia veremur.& c.1.§.1.de iuram.calum.lib.6.* Tertiò ex eadẽ cõmuni limitatione colligebã,† scis non licere facere transactionẽ super alimentis legatis, nisi demum inspectis cognitisq.verbis testamẽti.*l.de his ff de transact.* sed quid si apparuit de alimẽtis abhinc annos decẽ transactũ fuisse, nunquid ex hoc longo tempore præsumetur ea extrinseca solennitas,vt inspecta & cognita fuerint verba testamenti, id quod ex eadẽ communi opinione non minus vtiliter,quàm nouè abnegabã.Quartò illinc etiã dicebam † scis testamentum minus solenne non valere, nec tollere superius quod solenne esset. §. *posteriore.Inst.quib.mod.test.infir.l.si quis priore.ff.ad Treb. l.si mihi & tibi. §.in legatis.ff.de legat.1.l.sancimus.C.de testam.* quid si post primũ testamentum solenne aliud minus solenne feci: aut quid si minus solenne testamentum feci,cùm antea nullum aliud feciſſem,& postea decennium præteriit, an ex ista temporis diuturnitate sumet vires hoc testamentum, quasi quid solennium nunc videtur deficere, interfuisse tamen præsumatur propter longi temporis cursum, videatúrque scriptum minus, quàm dictum, gestúmve fuerit, *vt in simili definimus Papinianus in l.cum auus. ff.de cond.& demonst.* id quod abnegandum est, quia hæc solennitas extrinseca est huiusmodi,vt ei per testatorem nequeat derogari. *l.nemo potest.ff.de lega.1.l.Lucius.§.fin.cum sua Gloss.singulari.ff.de legat.2.& ita ampliatur d.l. sancimus.*

19 *Iura.cal.re nũtiatio nõ firmatur lõgo tempore, noua opin.*

20 *Iura cal.vũ potest renũtiari tacitè cõtra Doct.*

21 *Alimentorũ transactio an lõgo tempore firmetur,noua opinio.*

22 *Testa. minus solenne ex tempore longo non sumit vires, nec rumpit superius,noua opin.*

Illud autem eleganter quæri posset, † feci testamentum solenne,deinde dedi me in arrogationem, sicq; id testamentum hac capitis diminutione irritum factum fuit,postea ab arrogatore fui emancipatus,quo casu ex noua voluntate mea id testamentum conualesceret, *iuxta l.pen.§.testamento. ff.de posth.secun.tab.& §.non tamen.Instit.quib.mod.testam.infir.* præteriit integrum decennium post talem emancipationem, nunquid ex tali longo tempore præsumetur hæc solennitas extrinseca quòd videar huius esse animi,vt id testamentum sic semel irritatũ quasi iudicio recenti conualescat, id quod non minus vtiliter quàm nouè abnegarẽ,nec enim tẽporis diuturnitas inducit substantiam,quã constat non interfuisse, vt in specie hac,sed quãdo dubitatur,vtrum ea solennitas extrinseca,de qua agitur,interfuerit, néne, & possibile est interfuisse, & possibile est etiam non interueniſſe,

23 *Intell.§.nõ tamen. Instit. quibus mod. testa. infir. & l. pen. § testamento ff. de secund.tab.*

tunc temporis diuturnitas inducit probationem coniecturalē seu præsumptionem, vt interfuisse extunc cū actus fiebat videatur & credatur, non autem quòd ea solēnitas postea accessisse intelligatur. Sic ergo & in specie proposita hæc noua substantia & voluntas ad reualidationem vel reparationem illius testamenti quod semel accidisse constitit, accessisse non videbitur, eritque egregia declaratio ad d.§.non tamen,& ad d.§.testamento, de quibus egimus lib.2.de succession.crea.§.15. In † contrarium tamen fortiter facit *l.si quis diuturno.in prin.ff.de serui.vend. & l.alienationis verbum,ibi.* vix est enim vt non videatur alienare.ff.de verborum significatio. vbi tibi rem meam possidere inchoanti licet eam concedere non videar, tamen post longum tempus eam concedere videor, sicq; ipsa voluntatis substantia ex ipso tempore videtur accessisse, id quod longè facilius præsumendum erat in terminis d.§.non tamen,& d.§.testam. quia interest, cuiusq; cum testamento decedere, sed non interest, imò nocet res suas cōcedere, sicq; id non præsumitur. *l.sed quia hoc interest.ff.de interro.act.§.1.Inst. quib.ex cauſ.manu non liceat, iunct.l.cum indebito.ff.de prob.* sed possumus respondere, hoc procedere fauore possessio. qui summus est, *argu.l.1 ff.de vsuc.l.si ff.pro suo.l.cum notissimi.in prin.C.de præscr.30.annor.* & nostra sententia iustificatur ex iis, quæ in sequenti limitatione dicentur, vbi si ex instrumenti inspectione constaret eam solennitatē extrinsecam, qua de ageretur, non interuenisse, tunc temporis diuturnitas eā non pareret aut introduceret, tēporis enim natura non tā apta est ad gignendum quàm ab absumendū, non tā ad procreandum, quàm ad perimendū procreata, & nouas formas quas denuo tempus quotidiè videtur producere, nō ipsum tempus, sed elementa materialiter producunt, vt diximus ex sententia Philosophorum suprà par.1.q.10. Postremò limitatur † vt sic ex ipso instrumento producto constat eam extrinsecam solennitatem, qua de agitur, non interfuisse, tēpore quo actus fiebat, tunc ex tēporis diuturnitate postea prætereunte non præsumatur, aut (vt rectius loquar) non generetur ea solennitas, vt suprà proximè dicebamus.l.obligationum ferè.§.*placet.ff.de action.& oblig.* talē autem solennitatē non interfuisse tunc demū ex instrumento ipso apparere videbitur, cùm scriptū erat id minimè factum fuisse, aut aliis verbis id declarabat. Quid † enim si scriptum fuerat Titium Mæuio absenti centū promisisse per solennē stipulationem, tunc apparet sanè solennitas præsentiæ, quæ necessaria est ad stipulationis validitatem nō interuenisse, sicq; etiam post temporis diuturnitatem eam rem inter præsentes actam fuisse minimè præsumeremus, ita licet non sic exemplificantes tenent cōmuniter Doct. *Paul.Castrens.consil.81. in causa quæ vertitur. colum.3.lib.2. per l.emptorem,in princip.ff.de act.& empt. And.Tiraq.vbi suprà,versic.39. ad fidem Alex.consil.1.ponderatis his.colum.1.lib.1.Iaſ.in l.1 column.5.C.qui admitti. Philipp.Dec.consil.103. an approbatione.col.1. Idem Decius conſ.36. col.3.Stephanus Bertrandus consil.154.alienatio.col.3.lib.2.Bald.in l.data.col. pen.C.qui accusare non possunt.*

24 *Intel.l.si quis diuturno. ff.si ser. vend. & l. alienationis ff.de verb. sign.*

25 *Tēpus longum nō inducit præsumptionē instrumento contrariam.*

26 *Stipulatio facta inter absentes nō firmatur tempore.*

Ex qua communi limitatione colligerem quod † si instrumento diceretur, Titium Mæuio fundum vendidisse pro certis libris plumbi, aut ferri, aut pro certa frumenti quantitate, tunc certè etiam post longum tempus non conualesceret is contractus emptionis, quia quū quo tēpore actus fiebat, constet precium in pecunia numerata non interfuisse, eā solennitatem

27 *Tēpus non firmat venditionē factam sine precio.*

tempus

tempus postea præteriens non potest gignere, cum eius natura, vt diximus, non tam apta sit ad gignendum quàm ad perimendum, ars autem ciuilis imitatur naturam. *l. adoptio. ff. de adopt. §. minorem. Instit. eod. tit. l. si quis post-humos, in princ. l. filio, quem. ff. de lib. & posthum.* Quid ergo † si instrumento dicebatur locationem domus factam fuisse his verbis, Titius Mæuio domum meam locatam volo pro vno anno, sed in eodem instrumento fides fit, quòd merces non fuit designata, aut scriptum erat quòd Mæuio domum suam commodabat, sed non ad quantum tempus, aut quòd Mæuio amplum fundum donabat, sed quòd non interfuit tunc insinuatio, aut quòd minor vendidit prædium. sed quòd interfuit tunc iudicis decretum, aut quòd vxor contraxit, sed quòd tunc non interfuit mariti licentia ex forma statuti desiderata, & per Taurinam l. 45. Vel quòd nõ interfuit præsentia consanguineorum in mulierum contractibus desiderata ex forma statuti. certè in omnibus his speciebus, & similibus, per eandem receptã opinionẽ suprà relatam colligerẽ etiam post longum tempus eas solennitates non præsumi, qua licet regulariter talia solẽnia post longũ tẽpus præsumãtur: tamen præsumptiones legales admittunt probationem in contrarium, hic autem contrarium probatum est per ipsum instrumentum, cui in toto, vel in nihilo fides adhibenda est, sicq; si credimus ei quatenus testatur, actum illum principalem gestum fuisse, similiter ei credere debemus quatenus negat solennitates iam relatas interfuisse, quas tempus parere impossibile esse nullus modò sanus ignorat, vt diximus, nec lex eas tempore quo actus principalis fiebat, interfuisse præsumere potest, cùm contrarium per instrumentum sit probatum, & temporis diuturnitas nõ in id prodest, vt post actum celebratũ minus ritè tunc postea solẽnitas ad illũ actum necessarias, aut pariat, aut postea à partib. additas fuisse præsumat, sed tãtùm in id prodest, vt eas tempore ipsius actus interfuisse præsumat, quandiu nõ probatur eo tempore non interfuisse, prout probatum est in superioribus speciebus. Fallit † hoc (vt credo) fauore diutinæ possessionis rerum corporalium, *argument. d. l. filiusfamilias. Cod. de pet. hæredit. d. l. qui in aliena, in princip. ff. de acquirend. hæreditate.* Vnde si instrumento diceretur filium adiuisse hæreditatem patris, tamen iussu minimè interueniente tunc, sed ipso fortè absente, si postea sciente patre, is filius eam hæreditatem possideret, præsumerem patris iussu accessisse, computando decennium à tempore quo pater reuersus cœpit notitiam illius rei habere, ita not. intelligo, & amplio d. l. si filius. Et similiter † si hæreditatem filio delatam dicebat instrumentum patrem acceptasse filio absente, & ignorante, tunc si postea is filius ad patrem reuersus videbatur, & patiebatur eam hæreditatem diu à patre possideri, præsumam nouum cõsensum accessisse, dummodo decennium computari incipiat à tempore quo filius reuersus huius rei notitiam habere cœpit, ita intelligo, & egregiè amplio *d. l. qui in aliena, in princip. facit optimè dicta l. si quis diuturno, in princip. & d. l. alienationis verbum, ibi.* vix est enim vt non videatur alienare, *facit l. si ego. §. 1. ff. de publici.* vbi per traditionem, aut patientiam fortè. *facit lex si id quod. ff. prodere, ibi.* quasi volente, & concedente domina, ideò suprà diximus quòd nouus solennitatis aduentus, licet post longum tempus præsumatur fauore corporalis possessionis (vt modò etiam dixi) tamen non præsumeretur vbi ea possessio corporalis, vel quasi corporalis non esset, vt est in seruitutibus d. l. si quis diuturno.

28 *Tẽpus non format locationem factam sine mercede certa.*

29 *Intell. l. si filius. C. de peti. hared.*

30 *Intell. l. qui in alien. ff. de acq. hared.*

31 *Intell. l. cũ de in rem. ff. de vsur.*

Sicque † non minus vtiliter, quàm nouè dicerem, quòd in terminis leg. cum de in rem verso. ff. de vsur. si instrumentum diceret, me Titio decem dedisse, non ex vlla causa obligatoria, sed gratis, licet postea per nouẽ annos sequentes tantundem ei dedissem, adhuc non præsumeretur nouus obligatoriæ causæ aduentus, quia ibi nec est possessio rerum corporalium, *vt erat in terminis d. l. alienationis, & d. l. si filius, & d. l. qui in aliena.* neque erat quasi possessio rerũ quasi corporalium, vt est in seruitute prædiali causam continuã habente, *vt erat in d. l. si quis diuturno.* Hactenus † quando in-

32 *Solennitas extrinseca etiã si de ea instrumentum nõ meminit præsumitur ex longo tẽpore, ar d. q.*

strumentum vt testabatur actum principalem gestum fuisse, ita quoque testabatur solennitatẽ ad illum actum requisitam non interfuisse eo tempore quo actus fiebat, nam postea interfuisset, vel non, tabellionem nosse nõ potuit. Quid verò si instrumentum solum dixit, actum principalẽ gestum fuisse, de solẽnitate autem ad illum necessaria mentionem nullã fecit, sicq; nos incertos reliquit, vtrùm interfuerit, vel nõ interfuerit, & tunc quidem vt cum actus ille recens est, ea solennitas eo ipso, quòd de ea constat, non præsumitur, quia est quid facti, quod non præsumitur nisi probetur. *l. in bello. §. facta. ff. de cap. l. si emancipatus, vbi not. Iaſ. C. de colla.* ita quoque post longum tempus non desinit præsumi, etiam si eam non interfuisse quale quale indiciũ faciat, de ea nullã mentionem instrumentũ fecisse: præterea, quòd ipsa facti esset, ita in specie tenent *Petr. Ancha. consil. 136. ex consilio Alexand. consil. 69. circa primum. column. 3. lib. 1. Felin. in cap. sicut. columna pen. de re iudic. Philipp. Decius consil. 342. viso puncto. colum. 6. Idem Decius consil. 419. viso consilio. column. 1. vt refert, & sequitur Andr. Tiraquell. vbi suprà, versic. 39. in fine.* quamuis, vt ipse ait, contra hanc communem opin. tenuerit Paul. Castren. consil. 81. libro 2. existimans, & minùs rectè, idem iuris esse hoc casu, quod in casu superiore esse diximus Ergo aut agitur de solennitatis extrinsecæ interuentu, aut de nouo ipsius aduẽtu: primo casu, aut est certitudo, quòd non interfuit, aut præsumptio tantùm, cum est certitudo, quia id testabatur instrumentum, ea non præsumitur ex temporis diuturnitate, quia authoritas instrumenti vincit hanc præsumptionem, & coniecturam ex temporis diuturnitate orientem, *l. continuus. §. cum ita ff. de verb. obl.* quando verò solùm erat præsumptio, quòd ea solennitas non interfuerit, tunc etiam si ea præsumptio sit qualificata, & aucta vincitur per præsumptionem ex temporis diuturnitate emanantem, quale est, cum actũ principalem gestum fuisse testabatur instrumentum, nec de tali solennitate mentionem faciebat: dicebat enim vendidisse minorem, nec de decreto mentionem faciebat, aut contraxisse nuptam, nec de mariti licentia per statutum requisita meminerat, aut amplum fundum donatum fuisse, nec de insinuatione mentionem faciebat, sicq; cùm isthæc sint facta, præterea quòd regulariter non præsumuntur nisi probentur, ea præsumptio augetur eò quòd verosimile erat, quòd de ea si interfuisset meminerat instrumentum, non secus, quàm de ipso actu principali, adhuc tamen hæc præsumptio vtcũque sit qualificata, vincitur à præsumptione ex temporis diuturnitate emanante, vt patet ex superiore communi opin. contra Paul. Castr. sicq; in tribus speciebus modò relatis contrarium verosimile est responsurum Paul. Castr. sed ita verosimile est, quòd responderent qui tenent d. communem opin.

Secundo casu principali quando agitur de nouo solennitatis aduentu (con-

(constabat enim ex instrumento tempore actus principalis eã solennitatẽ minimè interfuisse, dubitabaturque an postea accessisset) & tũc ex tẽporis diuturnitate nõ præsumitur ex cõm. opin. suprà relata. fallit fauore possessionis rerũ corporalium diuturnæ, dummodo decennium computetur à tẽpore quo ea solennitas potuit interuenire, vt suprà diximus, ita intelligẽtes *d.l.si filiusfamiliàs. l.alienationis. d.l.qui in aliena.* Fallit secundò fauore quasi possessionis, quæ est in seruitute prædiorum causam continuam habente, vt diximꝰ suprà, ita intelligẽtes *d.l.si quis diuturno, in princ.* Fallit tertiò etiam in possessione vel quasi vsufructus, vt dictis legibꝰ *iunct. l.qui vsumfructum. ff. de verb. oblig. & leg. 4. ff. de vsufruct. cum ibi not.* Quoad materiam verò d.l. cum de in rem verso, quæ ab ista longè abscedit, dic vt suprà attigimus, quæ omnia nota, quia pleraque noua.

Ex his ergo apparet † suspectum esse intellectum quẽ ad d.l. si filiusfamiliàs, assignant. *Alex. consi. 9. viso themate. col. fin. lib. 3. Franciscus Balbus, de præscrip. in 1. par. 3. partis pri. q. 10. num 12. versi. alium notabilem. Salycetus q 1. in dict. l. si filius.* aiunt enim quòd ibi ex diuturnitate temporis solẽnitas extrinseca ideo præsumitur, quia pater allegabat se filium iussisse vt adiret eam hæreditatem, quòd si id pater non allegaret, ea aditio etiã ex illa diutina possessione minimè, inquiũt, præsumeretur, id quod verum non esse, ex superioribus apparet, quibus concluſum fuit fauore possessionis ex diuturnitate præsumi solennitatem illam extrinsecam. *& l. quæcunque, §. fi. ff. de publicia. in rem act.* procedere quãdo non erat temporis diuturnitas cum tali possessione continua, secus si esset, *vt d.l. si filius, cum sim.* Ad quod & ad d.l. cum de in rem, *vide Ias. assignantem 12. limitationes in §. præiudiciales. Inst. de act. & Balb. vbi suprà, num. 20. cum plu. seq.*

33 *Intell. l. si filiꝰ. C. de peti. hære. contra Doct.*

Hactenus sat superq. probatũ fuit per plura quàm quinquaginta fundamẽta legũ & rationũ titulũ præsumi ex diutina rei corporalis possessione, sed quod attinet ad Doctorum sententias mihi nõ satis certum est, vtrùm hæc, an contraria pars receptior sit. Hanc enim sentẽtiam, qua edocemur, titulum præsumi ex tali diutina possessione, *tenent Gloss. Petrus, But. Bart. Bald. Raphael. Fulgosius & Florianus in d.l. cum de in rem. ff. de vsur. secundũ quod eos intellexit Andr. Tiraq. de præscri. §. 1. Glo. 4. versic. & hæc quidem.* & taciti tenere videntur hi omnes qui ex diutina solutione aiunt præsumi legitimã soluendi causam, etiam si non appareat. *Ita Pano. consi. 26. in quæstione quæ ad præsens vertitur. colum. vlt. libro 2. post Glo. quam allegat in c. nullus. 1. q. 1. & Ioan. Andr. in c. peruenit. de censib. & Bart. in l. cum de in rem. suprà alle. & idem Panor. consil. 7. colu. 5. versi. item præmitto. & rursum in versi. præsumenda est ergo, eod. lib. 2.* Idem non solùm repetit, sed etiam addit id procedere etiamsi ea causa allegata non fuerit, *sequitur Andre. Tiraq. d. Glo. 4. versi. 40. Glo. Bart. Florianus & Paul. Castr. qui putat hãc esse receptã opin. in l. seruitutes, in mag. ff. de serui. & hæc pars seruabitur in practica, secundum Ioan. Imolensem in l. 1. §. fin. ff. de aqua pluuia. arc. & in d.l. qui in aliena. in prin. Raphael Cuma. & Roman. in d.l. qui in aliena. in prin. Cæpolla de seruitutibus vrbanorum prædiorum. c. 19. colu. 2. qui hanc esse existimat receptiorem sententiam, & in practica obseruatum iri. Alex. in d.l. si certis annis. C. de pactis. colum. vlt. & pen.* Idem *Alex. consil. 69. circa primum dubium. colu. 1. lib. 6. Glo. Dynus, & Bart. in l. 1. §. vlt. ff. de aqua pluui. arc. per Bart. & alios in d.l. qui in aliena. Bar. cõsi. 189. primò quæritur. col. 2. Bal. in l.*

34 *Titulus ex lõgo tempore an præsumatur ad præscri. arduа q.*

1. *C. de patria potest. Alberic. in l.2.C.de seruitu. Idē Bald. in l.1.C.qui admi. & rursum in l.1.C.com.diui. Salic. in d.l.si certis annis. Glo. in c.dilectio. 16.q. 3. Glo. Ant. Butr. & alij in repet.c.peruenit.de censib.* quorum nonnulli etsi loquamur in terminis d.l. cum de in rem. vbi nulla, vt patet, erat possessio corporalis rei vel quasi corporalis, tamen idem verosimiliter responsuros in specie nostra credendum est fauore corporalium rerū possessionis, *argu.l.1.ff.de vsucap.* vt plenius suprà diximus. Sunt tamen qui contrariam expressim tueantur partem, contendentes titulum allegatum præsumi in terminis *d.l.cum de in rem*. eò quòd interfuit actus decies geminus ex parte eius contra quem præscriptum esse vel ius esse contenditur. Cæterùm quando nullum factum ex parte illius interfuit extrinsecum, sed non factum duntaxat, & tunc negant ex longa possessione præsumi titulum etiam allegatum (quale est, cum postquam rem tuam longo tēpore possedi, eam me ex certo titulo legitimo quem allegabam, præscripsisse cōtendebam, talem titulum allegatum præsumi ex ipsa longa possessione) *ita tenēt Iacob. de Arena, Petr. de Bella pertica. Cyn. Bulg. Bald. Iason & alij in d.l. si certis annis. & Ang. ibi in rep. Ioannes Imolen. & Romanus in l. in summa. §. fin. ff. de aqua pluu. arc. Petrus Ferr. sub titu. de forma libelli pro hæred. vel re singulari diuid. verb. communiter, & pro indiuiso, columna secunda. Andreas Barba. consilio 28. omnipotentem Deum, columna nona. libro quarto. Florianus in d.l. de in rem verso. columna vlti. Baldus & Angel. in d.l. qui in aliena, in princip. ff. de acqui. hæred. Iacob. Butrig. Baldus & Angel. in d.l. seruitutes in mag. Idem Baldus in d.l. cum de in rem, in lect. antiqua, & in leg. prima, columna tertia. C. de fideicom. Idem Baldus in leg. solent. §. nō vero. ff. de officio pro. Idem Baldus in capi. si quis, verbo. per vnum annum, si de inuest. inter domin. & vasallum fuerit contro. & consilio 100. mulierem maritus duxit. libro quarto. Iacobus de Rauen. Petr. de Bella pertica. & Cynus. in legib. penulti. C. communi. diuidi. Barthol. in legib. Celsus. Digestis de vsucapio. Idem Barthol. in quæst. incipi. mulier habens amplum patrimonium, columna fina.* Sed certè materia *d. l. cum de in rem*, non iu-

Intell. l. cū de in rē. ff. de vsu.

stè à nostris tradita fuit ad nostram materiam vsucapionum, quia revera inter se nihil commune habent, estque plusquam manifesta istarum rerum differentia, nam in terminis *d.l. cum de in rem*, nō agebatur neque agi possibile erat de præscribendo illo iure annuo quid recipiendi in futurū; nam illo tempore, hoc est, de iure ff. incognita erat præscriptio actionum personalium, vt ex vera & communi opinione resoluimus suprà part prima. q. quarta. vnde cùm in d.l. agatur de habenda actione personali ad aliquid annuum recipiendum, impossibile erat vt id quisquam contenderet se habiturum per modum præscriptionis, sed per alium longè diuersum modū, hoc est, per modum & causam contractus, ad cuius contractus probationem præsumptiuā adducitur & allegatur illa decies gemina eadémque annua præstatio. Vnde etiam descendit alia non minùs perspicua differentia, nam nihil commune habent inter se ius, & substantia cum ipsius iuris vel substantiæ probatione. *leg. duo sunt Titij. ff. de testamen. tuibi, non ius deficit, sed probatio. l. obligationum substantia, in princ. iuncto vlt. respo. ff. de actti. & oblig. sed per d.l. cum de in rem*, non inducitur ius aut substantia per præscriptionem contingens, aut vlla acquisitio iuris, aut substantię, sed tantùm iuris quod ex causa contractus acquisitum retrò fuisse dicebatur præsumptiua quædā probatio. Cæterū si illa improprijssima possessio,

& discontinua potuit efficere vt titulus allegatus præsumeretur, lõgè faciliùs & iustiùs id efficiet nostra possessio, quę & ppriissima est, & cõtinua, vt diximus ad princ. huius articul. Denique *d. l. cum de in rẽ verso*, limitatur egregiè vt non procedat cum agitur de obligando aliquem hominem liberum ad seruitium personale, quale est seruitium vasallagij, (vt more nostrorũ loquar) tunc enim decẽnales annuæ præstationis vasallagij nomine, aut similis personalis subiectionis causa factæ non inducerent tituli legitimi prę̃sumptionem, sed longius tempus exigeretur, puta annorum triginta, quia longè grauius & durius præiudicium est in persona vel personali subiectione (qualisqualis illa sit) quàm in bonis. ista est vera & communis opinio, *quam tenent Barthol. post antiquos in l. litibus. C. de agric. & cens. Idem Bart. in l. solent. §. 1. ad fi. ff. de offic. proc. Cyn. & Bald. col. vlt. in l. si certis annis. C. de pact. & ibi Ias. in 6. limit. & Frãc. Balb. de præscr. in 1. parte 3. part. prin. q. 10. numero* 11. Vnde† apparet quòd vt princeps rem vasalli sui etiam propter bonum publicum, aut publicam necessitatem auferre non potest, nisi dato iusto precio, aut iusta recompensatione, & ita longè minùs poterit etiam ob publicam vtilitatem, aut necessitatem, vasallum, hoc est, ciuem, aut ciues sibi subditos alienare, quia hoc lõgè graui° esset, quàm bona adimere, vt docuimus, & bonorum ademptio iusto pretio, aut recompensatione potest mederi, & reparari: subiectionis autem detrimẽtum est inæstimabile, *argu. l. filiusfa. § secundum vulgarem. ff. de leg. 1. l. seruitutum. ff. de regu. iur. Glo. l. in seruorum. ff. de pœnis. l. 1. §. quæ onerandæ. ff. quarum rerum actio non detur. l. 1. & 2. ff. de homi. libe. exhi. iunctis traditis per Barthol. in l. stipulationes non diuiduntur. 1. & 2. colum. ff. de verb. obli.* Ergo princeps vasallos saltem perpetuò ideò alienare etiam ob causam publicam non poterit, quia id damnum est irreparabile, & bonum publ. omnium conciuium damno, iactura, & labore vel periculo non quorundam tantùm parandum est. *l secundum naturam. ff. de regu. iur. vide suprà capit. 5. numero 12. & numero 5. & 6. & num. decimotertio, & capit. nono. numero 22. & capit. decimoseptimo.* ad tempus autem, non perpetuò, an possint alienari, dixi in dictis locis.

36 *Tit. ex decennio non præsumitur ad vasallagiũ, sed ex tricennio.*

27 *Princeps ciues etiã ob publ. necessitatẽ perpetuo alienare non potest.*

SVMMARIVM.

1 *Titulus præsumitur post longum tempus.*
2 *Tẽporis diuturnitatis quadruplex effectus.*
3 *Tẽpus immemoriale inducit iuris subst antiam.*
4 *Tempus quando extinguat iu.*
5 *Intellectus l. cum de in rem. ff. de vsur.*
6 *Intellectus l. si quis diuturno. ff. si ser. vend.*
7 *Seruitutis ad præscriptionem nõ est necessaria tituli allegatio, contra communem opin. cõclusiones quatuor.*
8 *Titulus allegat° ex diutina possessione præsumitur etiamsi agatur de præscribendo dominio, contra communem opinionem. Idẽ etsi agatur de præscribẽdo vsufructu, cõtra cõmunẽ opin.*
9 *Intell. l. nullo, cũ si. C. de rei vẽd. & nu. 11.*
10 *Possessio sola radix & fundamẽtum præscriptio. noua opin.*
11 *Intell. l. nullo. C. de rei vend.*
12 *Scientia quantum distet ab ignorantia quoad præscriptionem.*
13 *Possessio quando dicatur violẽta, clandestina, precaria.*
14 *Possessio vitiosa perdurat.*
15 *Præscriptio contingit sine legiti-*

mo titulo & cum scientia rei alienæ, noua declaratio.

16 *Præscriptio sine titulo legitimo & cum scientia rei alienæ contingit in decem casibus hîc relatis, nouæ declarationes.*

17 *Intellectus l. si id quod. ff. pro de relicto.*

18 *Intellectus leg. neque fructuariũ. C. de vsufructu.*

19 *Præscriptio sine titulo & cũ sciẽtia rei alienæ currit in decem casibus hîc relatis, nouæ declarationes.*

CAPVT LXV.

1 *Titulus præsumitur post longũ tempus.*

IN superioribus † capitibus pluribus quàm quinquaginta fundamentis, tam legum & iurium, quàm rationum ostendimus, eum qui longo tempore rem aliquam possideret sciente & patiente domino, si alleget iustam causam aut titulum, possidendi habuisse eum titulum vel causam à iure præsumi, citra aliud probationis onus, quinimmò etiam ab authoritate Doctorum id ostendimus receptũ esse, quamuis innumeri ferè sint qui contrariam partem tueantur, vt non solùm ex superioribus, sed etiam ex modò dicendis apparebit. Et animaduertendũ est, † quod ex diuturna possessione, vel quasi possessione interdũ inducitur sola tituli præsumptio, quæ admittit probationẽ in contrariũ. Interdũ verò inducitur ipsummet ius & substantia, ita vt non admittatur, nec si admitteretur, prodesset probatio in cõtrarium. Interdum verò neutrum istorum contingit. Interdũ & quartò ex tẽpore ius extinguitur. Primùm cõtingit quãdo rem tuã te sciente & patiente lõgo tẽpore possedi. nam si postea eã à me petieris, & dixero præscripsisse me, quia ab aliquo tertio habui iustã possidẽdi causam vel titulum, is titulus allegatus præsumitur, quamuis in contrariũ admittatur probatio, ita procedunt omnia ferè fundamenta capitis superioris. Idẽ est in quasi possessione annuorum redituum, *vt in terminis d. l. cum de in rem verso. ff. de vsuris.* Secundus casus † vt ex possessione vel quasi possessione diuturna inducatur verum ius & substantia, ita vt probatio in cõtrarium nec admittatur, nec ex facto admissa prosit, contingit in possessione vel quasi temporis, cuius initij memoria non est, *vt in terminis l. 1. §. ductus aquæ ff. de aqua quot. & æsti. & in l. 1. & leg. 2. ff. de aqua plu. arcen.* Tertius casus quando istorum neutrum contingit, euenit in eo qui per decennium tantùm inter absentes rem alienam possideret corporaliter, vel in eo qui quasi mandato & nomine meo me ignorante aliquid egisset, & similia, vt superiore capite plenè exposuimus. Vltimum † vt ex tempore ius extinguatur, contingit in iure alicui delato vel acquisito, quo nondum ipse vti cœpit, quale est in terminis, § *fin. Instit. de iniur.* & est in legato nondum agnito, vel in hæreditate nondum adita, vel in iure offerendi, *vt in terminis l. in bello. §. si quis seruum. ff. de capti. leg. licet, cum Gloss. C. de iure delib. in princip. Institut. de perpe. & temp. actio. l. fin. b. C. de dolo, & in actione redhibitoria, & legis Aquiliæ, & quanto minoris, & in reliquis, de quibus per totum titulum Institut. de act. & per Gloss. & omnes in princip. & §. 1. Institut. de perpet. & temp. actionibus.* In omnibus enim his speciebus & similibus actio competens ipso iure extinguitur per transeuntem tẽporis, nec ex parte vllius hanc ad rem desideratur possessio, titulus, bona fides, aut aliquid aliud, quia istud est ius quoddam, quod de-

2 *Temporis diuturnitatis quadruplex effectus.*

3 *Tẽpus immemoriale inducit iuris substantiam.*

4 *Tẽpus quãdo extinguat ius.*

defertur à lege sub hac conditione resolutiua, vt si is rem iúsve suum infra tempus lege definitum persequatur, benè erit, sin min⁹, perinde sit ac si à lege id sibi concessum nunquam fuisset. nō aliter atque vita animantib. concessa est sub conditione resolutiua, quæ tempore ipso extinguitur, nisi homo per suam diligentiam efficiat, vt æternam vitam assequatur, & similia, *egregius text. in l. quibus diebus. §. quidam Titio. ff. de condit.* & demonstrat ibi. nam quod ademptum est, nec datum quidem intelligitur, sic ergo & in his speciebus, cùm post tempus lege definitum id ius semel oblatum adimatur, nec datum quidem intelligitur.

Ex† superiorib. colligitur in terminis d. l. cum de in rem, quòd etsi annuum quid longo tēpore mihi præstitisti, tamē si id posteà persequar motus ex solo cursu temporis, nil agam, quia iustam causam præcessisse allegare debeo, *vt est communis opinio Bart. colum. 2. & 3. & aliorum in d. l. cum de in rem. Balbus de præscrip. in 1. par. 3. partis prin. q. 10. per omnes in l. si certis annis. C. de pact. quod infrà latius.* 5 *Intell. l. cū de in rē ff. de vsur.*

Colligitur† quid respondēdum sit in terminis *l. si quis diuturno, in princip ff. si seru. vend.* vbi te sciente & patiente tignum immissum in domum vel in parietem tuum habui longo tempore, & per hoc ius seruitutis acquiro & præscribo, si id nec vi, nec clàm, nec precariò factum fuit. Sicque ibi hoc plus est quàm in dict. l. cum de in rem, † quia in illam factū positiuè seruitutem patientis exigitur, an in ista requiritur factum positiuè soluentis, & decies geminatum & vniforme, vt diximus in loco suprà allegato. Sed cur diuersum, communis opinio est, quia *in l. cum de in rem*, agitur de grauiore præiudicio, quàm in *dict. l. si quis diuturno.* vtrobique tamen vt legitimus titulus allegetur necesse est, sicque si in terminis *dict. l. si quis diuturno.* præscribere contendens, non allegaret legitimum titulum, succumberet. Idē si eum allegaret, allegatumque ex diuturna illa quasi possessione probaret præsumptiuè, si tamen aduersarius probasset contrarium. Istæ sunt communes opiniones, quas tenent *Bart. Florianus & Paulus Castrens. in l seruitutes, magna. post Glos. mag. ibi prope finem. ff. de seruit. Glo. & ibi Barthol. colum. 3. in d. l. cum de in rem, & est communis opinio Legistarum, secundum Paulum Castrensem in d. l. seruitutes. colum. si sequitur, & ait esse communem opinionem Francisc. Balb. de præscriptio. in l. part. 3. part. princip. q. 10. num. 7. Bartho. in. qui in aliena. §. 1. & ibi Alex. col. fi. ff. de acq. hæred. Alberi. in l. 2. C. de seruit. Ang. in §. aquè. colum. 5. Insti. de actio. Alexand. in l. si certis annis. colum. penu. C. de pact. affirmans hanc esse communem opinionem, & ita in practica seruari Capolla de seruit. vrba. præd. cap. 19. incip. octauò principaliter. Felin. in capi. de quarta. colum. 13. de præscrip. vbi plures allegans hanc partem affirmat esse communem, & alij nō pauci relati per Andreā Tiraquellū de præscriptio. §. 1. Glos. 4. vers. 38. ibi.* sed & multi hoc intelligunt procedere vbi agitur de modico p̄iudicio. 6 *Intel. l sigs diuturno. ff. si ser. vend.* 7 *Seruitutis ad p̄scrip. nō est necessaria tituli allegatio, cōtra cōmunē opin. cōclusio. 4.*

Quid dicendum? & sanè allegatio tituli, de qua *in d. l. cum de in rem.*, nō est trahenda ad terminos *dict. leg. si quis diuturno*, cùm illic agatur de graui p̄iudicio, hîc de modico, illic esset solus quasi possessio eademque impropriissima, hîc sit possessio vel quasi aliquātulum proprior, illic esset illa quasi possessio discontinua, hîc continua, sicque meritò in *dict. l. si quis diuturno*, de tituli allegatione verbum nullum. verius ergo est eam generaliter intelligi debere prout generaliter loquitur, quòd ex solo cursu

temporis diuturni cum scientia & patientia illius inducitur tacita quędam concessio illi⁹ seruitutis, quia agitur de modico præiudicio. *Simile in dict. l. si ego. §. primo. ibi, per traditionem aut patientiam forte ff. de public. in rem actio.* vbi in huiusmodi seruitutibus ex scientia & patientia tantum operatur quantum expressa concessio & traditio, *facit §. per traditionem. Institution. de rerum diui. facit §. fina. Institution. de iniur.* vbi etiam breuius tempus sufficit. *facit l. alienationis verbum*, ibi. vix est enim vt non videatur alienare, &c. *ff. de verbo. significa.* faciunt omnia quinquaginta ferè argumenta iurium, rationum & authoritatum, de quibus in præcedente capite, quæ omnia si rectè enumeres, inuenies fortè hanc nostram partem receptiorem esse, quę dubio procul verior est, tene ergo hęc contra hanc communem opinionem cum illa quam receptiorem puto. Primùm quòd in terminis dict. *l. si quis diuturno*, ad præscribendam seruitutem sufficit diuturna quasi possessio cum scientia & patientia domini sine vllo tituli interuentu. Deinde quòd talis tituli allegatio necessaria non est. Tertiò quòd etiamsi ab aduersario titulum nunquàm interfuisse probatum esset, adhuc præscribens obtineret. Postremò quòd etiamsi is confessus esset se nullum titulum alium habuisse præter domini tolerantiam, adhuc obtineret.

8 *Titul⁹ allegat⁹ ex diutina possessione p̄sumitur, etiamsi agatur de præscri. dominio, contra comm. opin. Idem etsi agatur de præscribēdo vsufructu, contra comm. opi.*

Colligitur† minimè veram esse eam communem opinionem, quā tenent *Barthol. & communiter Doct. in d.l. cum de in rem, colum. 3. Barthol. & Doct. in l. 1. §. fin. colum. penultim. ff. de aqua pluui. arcen. Idem Barthol. in quæst. sua, incip. mulier habens amplum patrimonium. Barthol. & Doct. in l. seruitutes. Francisc. Balb. vbi supra, q. 10. num. 7. versic.* aut verò & tertio casu, dum contendunt quòd in his quæ sunt magni præiudicij, quale est cùm agitur de præsumendo titulo translatiuo pleni dominij, tunc ex diuturna possessione etiam cum domini scientia & patientia non præsumitur titul⁹ allegatus,† & ita intelligunt *l. nullo. C. de rei vendication. l. Celsus. ff. de vsucapion. cum simili. & ad d.l. cum de in rem.* respondent quòd procedit, quādo interfuerunt non solùm patientia illius contra quem præscribitur, sed etiam ipsius plures actus positiui.

9 *Intelle. leg. nullo. C. de rei vēdica.*

Vnde subinferunt, quòd etiamsi ageretur nō de prescribendo plenario dominio, sed de præscribēdo vsufructu (qui pars dominij esse intelligitur) *l. 4. ff. de vsufruct. l. qui vsumfructum. vbi plenè per Bart. & Ias. ff. de verbo. obligation.* adhuc ex diuturna possessione cum patientia etiam domini nō presumeretur tit. allegatus, quasi & hoc casu videatur agi de magno prejudicio, nec interuenerint actus positiui eius cōtra quem præscribitur, vt interfuerunt in terminis d. *l. cum de in rem.*

Ita tenent *Paul. Castrensis in d.l. serui. col. fi. & Franciscus Balbus, vbi suprà, nu. 7. versi. ex quo infertur. & Bart. in d.l. seruitutes, circa medium, & idē Bart. in d.l. 1. §. fi. ff. de aqua pluu. arcen. & in d.q. in c. 1. mulier habens. colum. fi. & Capolla & Paul. Castren. vbi suprà. & Paulus Castren. in d.l. si filius familiàs*, vbi hanc dicit communem opinionem de petit. hæred. & alij non pauci relati per Baldum, vbi suprà.

Quid dicendum? ego sanè nō abnego, nec ignoro quin sit egregia differentia inter nostrū casum & d.l. cum de in rem, in qua interfuerunt plures actus positiui illius contra quem præscribitur, qui non interfuerunt, sed tantùm etiam scientia, & patientia in speciebus nostris, adhuc tamen

pro

pro parte nostra sunt lōgè plures & vrgētiores rationes, quas plures quàm quinquaginta in capitib⁹ superioribus retulimus, quæ dilucidè ostendunt hanc partem veriorem esse, vt etsi agatur de præsumēdo titulo translatiuo vsusfructus vel etiā pleni dominij, is allegatus præsumatur ex diutina possessione cum scientia, & patientia domini, & fortè est ita receptior opinio, vt ex dictis suprà cap. præced. apparet.

10 *Possessio sola radix & fundamentū præscri. noua opin.*

Deniq; veritas est † quòd omnium præscriptionū fundamentum & radix consistit in causa possidendi tolerabili vel iusta, *vt in l. fin. ff. pro suo.* Ergo si habeo possidēdi iustam causam vel tolerabilem, præscribere possum, nec alius titulus exigitur etiam regulariter, vt d.l.fi. cum mille similibus, quas allegabimus infrà cap. 77. num. 10. cum seq. id quod procedit in tri. speciebus. Primū quando agitur de præscribēdo dominio. Deinde quādo agitur de præscribenda seruitute. Postremò quando agitur de præscribendis actionibus. de primo probatur lege & ratione: nam si fundum tuū possidere cœpi te sciente & patiente, illumque arare, colere, & fruct⁹ inde percipere, perceptosq; ad meam vtilitatem conuertere cœpi, in hocq; perseueraui per longum tempus, magis est vt tempore lege definito illum præscribam & acquiram, licet nullus titulus ad transferendum dominium idoneus interueniat, *ita probat l. alienationis. ff. de verb. sign. ibi*, vix est enim vt non videatur alienare. vbi planè probatur eum qui patitur rem suam tempore per legem definito possideri ab alio, per hoc eam rem cōcedere, & alienare ei videri. Ad idem, nam vt naturaliter ius suum transferet per traditionem, ibi, nihil iam naturali æquitati. *Instit. de rerum diui.* ita & per patientiam quæ naturali & corporali traditioni exæquatur, *vt in l. si ego. §. 1. ibi, per traditionem, aut per patientiam, forè ff. de publ. in rem actio.* Nec dubium est, quin si sum in corporali rei tuæ detentione, accedente concessione tua, eius rei dominium absque alia traditione statim acquiram. *l. qua ratione. §. interdum ff. de acquir. rer. domin. §. interdum. Instit. de rerum diui.* ergo si tuum fundum te non ignorante vel mox sciente ingressus, eum & colere & fructus inde colligere, inque meam vtilitatem conuertere & cœpi, & per longum tempus perseueraui, post tale lōgum tempus lex interpretatur huic naturali rei detentioni, concessionem tuam accessisse, sicque dominium me acquisiuisse, & cùm hæc ratio sit expressa in d.l. alienationis, dubium non est, quin ratio ipsa sit verè lex, & decisio habeatur loco exempli, quod non arctat regulam (sicque nostra propositio generalis erit, vt est illa ratio) *ita tenet Gloss. in auth. de hæredi. ab intest. §. fin. in verb. ordine. Gloss. in cle. 1. de elect. in verbo, eligatur. Bal. in l. maximum. vitium. per text. ibi. C. de libr. præt. Idem Bald. legib. fin. per tex. ibi. ff. de hæred. inst. Alexand. num. 5. Pet. Philip. Corne. num. 15. Iaso. num. 6. Curt. iun. num. 9. per text. ibi. C. de impub. in l. humanitatis. idem Philippus Dec. Curt. iun. & Francisc. Purpur. num. 23. in leg. fin. per tex. ibi. C. de pact. Idem Bald. in l. his solis. per text. ibi. C. de reuoc. don. Paul. Castren. & Ias. in l. quamuis. C. de fideic. Andr. Tiraquell. de causa cessan. par. 1. numero. 135. Georg. Nat. in capitu. quamuis pactum. numero. 32. de pact. libro sexto. Iason. in leg. de quibus. numero 14 ff. de legib.*

Ad idē est text. si generaliter accipiatur, nec restringatur ad ea quæ sunt leuioris præiudicij, *in d.l. si quis diuturno, in prin. ff. si ser. vendi.* Ad idem quoque videtur esse text. nō tam in specie, quàm in simili, in d.l. cum de in

rem. Ad idem in simili, præsertim in sui ratione, in d.§. fin. Institu. de iniur. & denique omnia iura & rationes quas retulimus in præcedentibus capitibus, quas non expedit repetere, præsertim cùm, vt plenè disseruimus, d.c. 77. num. 10. ad præscriptionem nõ tam titulus quàm sola iusta causa possidendi exigatur, vel etiam tolerabilis sufficiat. *d.l. fi. ff. pro suo.* & vt qui rem mobilem alienã cõtrectat, si putauit dominum permissurum, desinit furtum committere, *vt notant Gl. & communiter Docto. Instit. de obli. quæ ex mal.* §. 1. *quasi* licet regulariter dominus vetare & nolle præsumatur. *l. vetare. ff. de furt.* tamen interdum secus sit ratione fortè cognationis, amicitiæ, vicinitatis, necessitatis, aut similia, ita & in specie nostra potuerũt cõcurrere causæ iustę vel saltẽ tolerabiles, quibus motus rem alienam propria authoritate possidere cœpissem, dũ id dominũ permissurum existimassem. Et euentus sequens (hoc est scientia & patiẽtia domini diuturna) nõ potest non videri hanc causam iustificare per dd. ll. & denique hæc pars probatur & iustificatur per mille leges & rationes, de quibus in superioribus capit. quas non expedit repetere, ita olim tenebam, sed ad hanc opinionem, vt infrà dicemus, adijcienda est necessaria declaratio & temperamentum.

In secundo casu, cũ agitur de præscribẽda seruitute, est res expeditior, quę palàm probatur in d.l. si quis diuturno, in prin. cum ijs quæ dicta sunt per totum præcedens & præsens caput. Idemque in præscriptione vsusfructus, nam si id admittimus, cum agitur de plenario dominio præscribendo, ergo multò magis cum agitur de præscriptione vsusfructꝰ, qui est pars dominij. *l. 4. ff. de vsufruc. elegans tex. in l. qui vsumfructũ. vbi Bar. & Iaso. ff. de verb. obli.* quæ intelligenda sunt sciente & patiente domino. Tertio casu quando agitur de præscribendis actionibus siue illæ personales sint, siue reales, siue mixtę, (*iuxta* §. *omnium. & ibi plenè per Angelum Aret. Iaf. Lud. Gomez. & Benincasium in pri. Inst. de actio.*) tunc similiter eadem ratione nullus titulus requiritur, sed tantùm iusta causa aut tolerabilis, quæ sufficiat ad remouendam malę fidei suspicionem, *& ita procedit l. sicut. l. omnes. l. cum notissimi. C. de præscri.* 30. *annorum, & in prin. Instit. de perpe. & temp. actio.* ergo si tibi huius rei non ignaro centum actione perpetua debebam, & per annos 30. supersedisti ea petere, par est vt præscripsisse videar, cùm vix sit vt concedere aut mihi remittere non videaris, sicque militat ratio. *d.l. alienationis, ibi, vix est enim, &c.* quæ ratio cùm sit generalis & in ea lege expressa, lex generalis verè est, sicq. comprehẽdit nostrum casum, eũque definit non secus quàm illum qui ibi erat expressus. *Ad idem dict. l. si quis diuturno, in princ. in ratione sui, & d.l. si ego.* §. 1. *similiter. in ratione sui, & d.* §. *fin. Inst. de iniur. similiter in ratione sui. d.l. si filiusfamiliãr. C. de peti. hæred. leg. qui in aliena, in princip. versi. sed si non adierit. ff. de acquir. hæred. l. qui in prouincia.* §. 1. *ff. de ritu nup. c. illud, de præsump. l. Procula. ff. de proba. cum similibus.*

Confirmantur omnia superiora, quia id dicimur scire quod vehementer opinamur. *leg. cum quidem. §. quod dicitur. 1. & 2. cum vtrobique not. ff. de acq. hære.* dummodo adsit iusta causa vel occasio opinandi, vt ibi, nec dubium est, quin iustam causam vel occasionem id opinandi habeat, qui per longum tempus rem possedit vt suam, sciente & patiente domino, vt diximus suprà cap. superiore circa principium.

Quæ

Quæ † omnia moderanda sunt vt procedant data scientia & patientia domini, nam si ignarus esset, non posset videri animum iuris sui negligendi aut alteri concedendi habuisse. *l. mater decedens. ff. de inofficioso testamen.* † & consequenter possessor, nisi aliunde haberet iustam causam possidendi, nunquam eam rem videretur iustè possedisse aut præscripsisse, vnde siue rem tuam inscio te possiderem, scienter eã præscribere nunquam possem si confiteretur ipse, vel constaret me aliunde titulum vel iustã possidendi causam non habuisse, idem si titulum haberem, si tamen eum non allegaui, ita intelligo his tribus casibus procedere *l. nullo. C. de rei vendit. l. Celsus. ff. de vsucap. l. final. ff. pro suo. l. non solùm ff. de vsucapion. §. quod vulgo. & l. quod vulgo. ff. pro empt. l. vnica. Cod. de vsucapion. transf. l. diutina. Cod. de long. temp. præscript. & in princip. Institut. de vsucap.* quòd si titulum me habuisse ab aliquo tertio allegassem, an is ex diuturna possessione præsumatur, & hoc casu quo dominus ignorauit rem iúsve suum ab alio possideri, magis est non præsumi nisi probetur, vt dictis legibus. quamuis si ipse sciret rem iúsve suum possideri, tunc præscriptio procederet, non tam ex vi tituli aliunde habiti (etiam si allegatus esset) quàm ex vi ipsius possessionis eo ipso iustificatæ & legitimatæ, quòd dominus sciebat & patiebatur, sicq; concedere videbatur, vt sic sciente & patiente domino ad iustificandam possessionẽ non sit necessarius vllus titulus, vel causa possidẽdi aliunde profecta, cùm ex sola sua scientia & patientia, & tacita concessione satis ac satis iustificetur, sed tunc demum iusta causa, vel titulus tolerabilis possidendi desideretur, cùm ipse dominus huius rei ignarus est. Id quod etiam in præscriptione seruitutum respondendum est, *vt dicta l. si quis diuturno. d. l. si ego.* §. 1. etiam si loquamur in vsufructu per easdem leges & rationes. Idémque & in actionibus, nam si sciebam, me tibi ignaro centum debere (ex contractu fortè inito cum seruo, aut filio, aui procuratore tuo, aut ex causa hæreditaria, quia defuncto, cui successisti, debebam) tunc impropriissima hæc possessio, qua debitor ipsum debitũ possidere dicitur, *iuxta Gloss. l. regulariter. ff. de pet. har.* nec iustificabitur, quasi ex tacita concessione tua cùm id ignores, nec quasi ex titulo vel causa aliunde habito, cùm aliunde habitus non sit, vel habitum esse non probetur, ergo ex diuturna possessione præscriptio non contingit contra rem suã possideri ignorantẽ, quod variè intelligitur. Primùm, quando reuera nõ interfuit titulus aut causa iusta, vel tolerabilis possidendi. Deinde quãdo etsi fortè interfuit, tamen non allegatur. Tertiò etiã si interfuerit & allegetur, si non fuerit probatus: & ita procedunt, si generaliter intelligantur *text. in l. nullo. Cod. de rei vendi. & in l. Celsus. & in l. non solùm. §. quod vulgo. ff. de vsucap. & in l. quod vulgo. ff. pro empt. & in l. fin. ff. pro suo, & in prin. Institut. de vsucap. & in l. vnic. de vsucap. cum aliis, quæ congessimus in cap. 77. num. 10.* Sicq; in quibus casibus contra absentem & ignorantem currit præscriptio, in illis necesse est, vt titulus & interueniat & allegetur & probretur. Sed quando currit contra præsentem & scientem, tunc nec tituli interuentus, nec probatio, nec etiam allegatio requiritur, quia sola scientia & patientia domini vim habet concessionis & alienationis post lapsum temporis lege definiti, vt dictũ est: quod variè intelligitur: primùm cùm agitur de plenario dominio præscribẽdo: deinde cùm agitur de præscribẽdo vsufructu: tertiò cùm agitur de præscribẽda alia quauis seruitute: postremò cùm agitur de actionib.

11 *Intel. l. nullo. C. de rei vendi.*

12 *Scientia quantũ differt ab ignorantia quo ad præsc.*

præscribendis,vt similiter dictum est.quintò etiam si agatur de obligatione aliqua in futurum acquirenda,vt in terminis *d.l.cum de in rem.*sicq; non solùm si agatur de præscribenda liberatione aduersus obligationem, sed etiam si agatur de præscribenda vel acquirenda obligatione contra libertatem.Contra † hoc tamẽ fortiter facit, quòd etsi rei tuæ te sciente & patiente possessionem ingressus sim,eámq; tenere incipiam,non ideo tu protinus desinis possidere,nec ego possum inchoare præscriptionẽ,nam aut vi eam cœpi,& vitiosa possessio est,sicq; cessat præscriptio.*d.l.si quis diuturno.*aut clàm (hoc est,te ignaro ab initio) & † similiter vitiosa est, eritque semper, quia tale vitium initio contractum perdurat. *l.cum hares. ff.de diuer.& temp præs.l.vitia.C.de acquir.poss.*aut nec vi nec clàm,sed te sciente, vidente & tolerante, & tunc aut constat me eo nomine eã possessionẽ occupasse,quasi ad libitum tuum eam dimissurus,& tunc precaria videretur, cessaretq; præscrip. *d.l.si quis diuturno,& per totum. ff.de precario.* Aut & secundò eo nomine eam occupaui,quòd testarer me tibi eam nõ restituturum, & tunc si te esse dominũ agnoscebam,& vim faciebã, vitiosa possessio esset, cessaret præscriptio : quòd si alterius tertij esse dicebã, similiter vitiosa possessio esset. *l.quærebatur.l.fin.C.vnde vi.* quòd si nullius esse dicebam,sed pro derelicta habebam,vel nullius vnquam fuisse,sicq.occupantis esse debere,similiter cessaret præscriptio, quia statim eius dominiũ nactus essem,*per totum titulum.ff.pro derelicto.l.1.2.& 3.& 4.ff.de acquir.rer. domin.* Aut & tertiò cùm occupo eam possessionem, nec declaro me tibi volenti eam dimissurum,nec declaro contrarium, & tunc non videor acquirere possessionẽ, nec tu animũ possidendi deponere videris, ergo cum tu possideas, & ego non, non potero inchoare præscriptionem, sed quia post longum tempus eam possessionem neglexisse aut pro derelicta habuisse videris,vt est communis opinio,vt diximus:ideo euenit,vt tunc ego eam acquiram non quasi præscriptam,sed quasi pro derelicta habitã,sicq; etiam tunc cessat præscriptio,nisi dixeris quòd simul atque ea possessio,& abs te deserta, & mihi quæsita videtur, extunc in posterum legitimus possessor videbor,sicque sine alio vllo titulo vsucapere potero proprietatem, ita tamen vt præscriptio proprietatis à tempore possessionis iam quasi desertæ acquisitæq; inchoari videatur, & non anteà, † vt sic quasi duæ acquisitiones sint, non simul, sed successiuè & gradatim contingentes. Prima possessio quæ ex certo temporis lapsu contigisse videtur, post quam acquisitam incipit aut inchoatur præscriptio, quæ omnia probantur *in l.3. ff.de vsucap.& in l.si id quod.ff.pro derelicto.*vbi mulier rem à non domino (quem tamen dominum esse putabat) pro derelicta habitam cepit, eámque postea marito donauit, quam is maritus potuit præscribere, & præscripsit,& tamen in effectu non habeat titulum,quia quod attinet ad præscriptiones, titulus improbatus pro nullo est. *l.secunda.§.si à pupillo. ff.pro empto.C.eodem.l.fin.§.fin autem.C.comm.deleg.* quinimmò vix est, vt maritus ille haberet bonam fidem, quia aut eam rem vxoris esse credebat, & tunc sciebat sibi donari non potuisse, *per totum titulum. ff. & C. & in decret.de donatio.inter virum.* Aut credebat esse alterius,& longè minus cap. fin.de præscrip. ergo nullo casu domini cogitatione possidebat,sed adhuc dicitur habere bonam fidem eo ipso, quòd possidebat, vel se possidere falsò credebat dominæ voluntate,& hanc rationem reddit tex. *dicta l.si id quod*

13 *Pos. quãdo dicatur violenta,clandestina,precaria.*

14 *Poss. vitiosa perdurat*

15 *Præscript. contingit sine legitimo tit. & cum scientia rei alienæ, nouo declarat.*

quod.ibi,quasi volente & concedente domina, etiam si eam possessionem reuocabilem, & quasi quodammodo precariam esse is maritus putabat, quia credebat aut credere debebat liberũ vxori esse, quoties sibi libitum esset, eam possessionem reuocare, & cùm illa ratio, quasi volente & concedente domina,sit in illa lege expressa pro lege,verè,& non interpretatiuè debetur, cumq; sit generalis,cõprehendit omnes omninò casus,in quibus ipsa militare reperitur. Ex quibus multa non minus vtilia,quàm noua colliguntur. † quid enim si postquã rei quam tuam esse putabã possessionem occupaui sine vllo vitio, sed te sciente, & patiente, & vidente (vt in exemplis,de quib.suprà) eam retinui per tẽpus,quo lex disponit possessionem pro derelicta habitã,aut desertam videri. Aut quid & secundò si rem à te conduxi,& post finitam conductionẽ expressim dixi tibi,me in posterum eam conductam nolle habere,& nihilominus me in eius possessione permanere siuisti per tempus, quo lex vult possessionem desertam videri. Aut quid & tertiò si rem mihi ad certum tempus commodasti,quo finito expressim dixi tibi cõmodati nomine,eam me amplius nolle habere,& nihilominus per tempus à lege definitum ad possessionis desertionẽ toleraſti me in eius possessione permanere. Aut quid & quartò si ad tẽpus indefinitum eam rem mihi concesseras precariò, & postea expressim dixi tibi, me eam possessionẽ vt precariam amplius nolle habere, & nihilominus toleraſti me in eius possessione permanere per tẽpus ad possessionis tacitã desertionem à lege definitum (vt enim precarium differat à cõmodato, docet Bart. *in l.2 in prin.ff.si cert.pet.at.*) Aut quid & quintò si custodiæ & depositi causa eam dederas, & postea tibi expressim dixi, me in posterum eam rem vt depositam nolle tenere, & tu toleraſti eam me possidere per tempus à lege definitum ad præsumendã tacitã possessionis desertionem. Aut quid & sextò si in ea re ad tempus habebam vsumfructum,quo finito expressim dixi tibi,eã me vsusfructus nomine ampliùs nolle habere,& nihilominus toleraſti eã me possidere per tẽpus à lege definitũ,ad præsumẽdam tacitã possessionis desertionẽ. Aut quid & septimò si cùm vsus causa eam prius tenerẽ,idem contingit. Aut quid & octauò si cùm eam nomine superficiei ad tẽpus tenerem,idẽ contingit. Aut quid & nonò si cùm cẽsus annui præstandi causa eam tenerẽ redempto illo censu, eã non reddidi, & ille tolerauit me eam retinere. Aut quid & decimò si pignoris, aut hypothecæ nomine eam tenebam,& debito soluto idẽ contingit. In omnibus enim his speciebus & similibus constat me permanere in illius rei possessione sine vllo titulo habili ad transferendum dominium: sed tamen in omnibus his speciebus constat me habere possessionem vitio carentem,vel saltem rei detentionem corporalem vitio carentem,& consequenter posse me præscribere eam,quia quasi volente & concedẽte domino (hoc est, eo, quem dominum esse putabam) sum in ea possessione vel detentione, id quod sufficere ad præscribendum ostendimus *per d.l.si id quod*,cum simil.supr.allegatis.quod tamẽ cõtingit non vno ictu,sed per mediũ alterius requisitionis, nã per tempus lege definitũ ad præsumendam tacitam possessionis desertionẽ, eam possessionẽ quasi à priore possessore abscedentem,ad meq; tranſuolantem nactus videor,& extunc videor iustus possessor ad inchoandam proprietatis præscriptionem. † Ne vos decipiat. *d.l.si id quod.ff.pro derelicto*.vbi maritus ille simul ac sibi ab vxore res tradita fuit,

16 *Præscriptio sine titulo legitimo,& cum scientia rei alienæ cõtingit in decem casibus hic relatis, noua declarat.*

17 *Intel.l si id quod.ff pro derelicto.*

statim inchoauit proprietatis præscriptionem, nam illud ideo ibi cõtingit, qui statim constabat ipsam vxorem voluisse desinere possidere, possessionemq; in maritum transferre, *vt ibi. & l.1.§.si vir.ff.de acqu.poss.* Cæterùm in decem speciebus suprà relatis non constabat, nec præsumebatur, quòd prior possessor idemq.dominus verus, vel putatiuus, vellet statim desinere possidere, eámque possessionem in me transferre, sed is animus possessionis deferendæ demum post tempus lege definitum præsumitur. In omnibus ergo his decem speciebus & similibus constat sine vllo titulo habili ad transferendum dominium contingere præscriptionẽ, quamuis contrarium totus mundus existimauerit. Deinde constat sine ea bona fide, quòd possessor domini cogitatione possideat, contingere prescriptionem. quinimmò etiam si persuasum habeat, alium esse rei illius dominum, quamuis totus mundus huc vsque contrarium existimauerit, quæ omnia nullus vnquam sic fortè percepit, aut proximè accessit His omnibus minimè aduersatur † *l.neque fructuarium. C.de vsufruct.* vbi fructuarius contra dominum quandiu possidet tanquam fructuarius præscribere non potest, sed postquã ex alia causa possidere cœpit, benè præscribere incipit, vt ibi expressum est, sicq; primum responsum illius textus non obest nobis, quia ponimus inchoari præscriptionem post finitam primam causam, quæ alterum in dominum recognoscebat: secundum autem responsum nostras sententias egregiè probat, quatenus post finitam primam possidendi causam significat eum posse præscribere.

18 *Intell.l.neque fructuarium. C.de vsufruct.*

19 *Præscriptio sine tit. & eum scientia rei alienæ currit in decem casibus his relatis, noua dec.*

Hactenus † quando ea res aliena erat, hoc est, non prioris possessoris, à quo ego causam habui, sed alterius, cõtra quem præscripsi: nam in his terminis loquitur *d.l.si id quod.* & locuti nos sumus. quid autẽ si ea res ipsiusmet primi possessoris erat, à quo ego causam possidendi præsumptam habui, an postquam nactus sum possessionem per tempus lege definitum ad præsumendam eius tacitam desertionem, an (inquam) extunc possim proprietatis præscriptionem inchoare contra ipsummet: mouet quæstionem quòd ad præscribendum requiritur iusta possidendi causa, quę hic non videtur adesse, cum quasi precariò in decem speciebus, suprà memoratis ab ipsomet cõtra quem præscribere paro, videar possidere, vt suprà diximus, adhuc tamen magis est, vt præscriptio possit contingere præcedente tamẽ possessionis mutatione: nam si ille per tempus lege definitum ad præsumendam tacitam possessionis desertionem, me possidere eam rem toleravit, perque hoc possessio ab eo abscesserit, & ad me transuolauerit, iam non precariò (vt eam) sed meo iure possidere videor, sicq; nil impedimẽto est, quin proprietatis præscriptionem possim inchoare. quinimo contra ipsummet longè iustius, quàm contra alterum tertium currit præscriptio, cùm absentis ignorantiæ esset indulgendum (argument.eorum, quę tradũt *Barth.& alij in l.final.C.de longi temporis præscription.* contendunt succurri restitutione ei, cuius ignorantis res præscripta est, de cuius veritate alibi agemus) quæ ratio cessat in sciente & patiente: *argum.l.cuius per errorem. ff.de reg.iur.d.l.alienationis verbum.ff.de verborum signific.ibi, vix est enim, & d.l.si quis diuturno, in princip.& d.§.fin. Instit.de iniur. d.l.si ego.§.1.ff.de pub.in rem act.& dicta l.si id quod. ff.pro derel. ibi*, quasi volente & concedente, & mea possessio, quæ prius illegitima erat (hoc est, detentio tantùm erat) ipso tẽporis tractu fuit legitimata, vel (vt rectiùs loquar) trãsformata,

mata, & de nuda detentione in veram possessionem transformata, quod nota, quia nullus vnquam fortè ita cogitauit.

SVMMARIVM.

1 *Diuisio ex diutina separatim possessione præsumitur etiã si partes essent inæquales, vel ageretur de magno præiudicio, cum multis contra multos.*
2 *Intell. l. filiusfamiliâs. C. de pet. hæred.*
3 *Intell. l. qui in aliena ff. de acquir. hæred.*
4 *Intell. l. si quis diuturno. ff. si cert. vend.*
5 *Tempus longum facit præsumi additionem hæreditatis, licet agatur de magno præiudicio, cõtra multos, & præsumi filij consensum, licet agatur de magno præiudicio, & alia tres conclusiones, contra Doct.*
6 *L. si mater. C. de inofficioso testamento.*

CAPVT LXVI.

OLLIGITVR veram esse opinionem Glos. quæ communiter appro. *in d. l. penult. C. commun. diui.* quæ ait, quòd si fratres hæreditatem patris sui diu separatim possederunt, præsumitur inter eos facta diuisio, & eam communiter appro. sæpè dicunt Franciscus Balbus *de præscription. in prima part. 3. part. prin quæstio. 10. numero 39. & Andreas Tiraq. de præscript. §. 1. Gloss. 4. versic. 14. & rursus versic. 39.* id quod latius suprà repetimus, quia multi tenent contrariũ. Sed glossæ opinione retenta, ea limitatur cõmuniter, vt procedat eo casu, quod inter eos fratres, si ab anteest. successerũt, partes possessæ diu essent æquales, vel si ex testamẽto possedissent, essent partes possessæ commensuratæ portionibus hæreditariis. Ita *tenent Baldus & Paul. Castren. in d. l. pen. Francisc. Balb. vbi suprà, num. 44. post Alexand. quem allegat consil. 25. attentis. colum. 4. lib. 5. Felin. in c. sicut. colum. 14. de rei udic.* qui alios allegat huius sententiæ fautores, quam limitationem ait esse veram & communem *Balb. vbi suprà, nu. 45. eamq; sequitur And. Tiraq. vbi suprà, versic. 14. in fin. & rursus versic. 39. Alexand. tamen consil. 92. viso & discusso. lib. 2.* tenet illam Glo. generaliter procedere, neque hanc limitationem veram esse. *idem vult Salicetus in d. l. penult. & Anton. Butrius in cap. peruenit, de censibus, & Aret. in §. fin. Instit. de societ.* sed hæc limitatio vera non est, quia nititur alia limitatione, nempe, quòd ea Glos. procedat quando agitur de modico præiudicio, non sic si ageretur de magno. id quod verum non esse continuò edocebimur, & suprà attigimus. Dicta Glos. 2. limitatur, vt procedat solùm quando ageretur de leui præiudicio, non sic si de magno ageretur: tunc enim ex diuturnitate tẽporis etiã scientia & patientia concurrente non induceretur consensus. Ita *tenet Bart. in l. eum de in rem vers. colum. 3 ff. de vsuris.* generaliter intelligens ex diuturna scientia & patientia in his, quæ grauis sunt præiudicij, minimè induci concessionem, sequuntur ita intelligentes *text. in l. nullo. C. de rei vendi. cum simil. Raphael Fulgosius in l. 1. column. penultima. & Ias. column. 5. Cod. qui ad mitti. Idem Bart. in quæstion. sua, incip. mulier habens amplum patrimonium. Idem Bart. in l. 1. column. penultim. ff. de aqua pluu. arcen. Paulus Castrens. in l. si filiusfamiliâs. C. de petit. hæred. Alexand. in l. qui in aliena, in princip. ff.*

1 *Diuisio ex diutina separatim possessione præsumitur etiã si partes essent inæquales, vel ageretur de magno præiudicio, cum multis contra multos.*

de acqu.hæred.Idem Alex.in l.sciendum.col.4 ff.de verb.oblig. Panor.in c.final.col.3.de causa possessio.& pro pri. Alex.consil.20.viso processu. colum.fin. lib.4.& consil.5.viso & diligenter.colum.penultim.eodem lib. Andr.Tiraq.de præscript.§.1.Glo.4.versic.39.Bart.Socin.consil.254.col.2.lib.2.Philipp.Dec. consil.444.Idem Dec.in c.1.col.6.de fide instrum. Francis.Balb.de præscript. in 1.part.3.partis princip.quæst.10.nu.7.versic.ex quo infertur,& iterum num. 44.versic.nunc limita.† & hi omnes ferè intelligunt similiter quòd *d.l.si filiusfamilias.C.de petit.hæred.procedit*, quia de modico præiudicio agebatur,locum minimè habituro, si magno de præiudicio ageretur. † Idemq; ferè omnes intelligunt eodē modo text. *in d.l.qui in aliena. vers.sed si non adierit.* vt ibi ageretur de modico præiudicio,cúmque textum locum minimè habiturū,si magno vel mediocri de præiudicio ageretur.† & in eundem sensum acceperunt iidem omnes text. *in d.l.si quis diuturno,in princip. ff.si seruitus vendi.* vt & ibi,modico de præiudicio ageretur:illo textu locū nō habituro,si magno de præiudicio aut fortè de mediocri ageretur.† vnde fit consequens ex mente ipsorum, quòd si in terminis dictæ *l.si filiusfamilias*, ea hæreditas multis oneribus esset implicita, tunc ex diuturna illa possessione non præsumeretur patris consensus, & quod in terminis *dictæ l.qui in aliena*, si onerosa multo esset illa hæreditas,ex diuturna patris possessione non præsumeretur filij consensus in ea adeunda, & quòd in terminis *d.l.si quis diuturno*, seruitus illa prædialis esset nimis noxia prædio seruienti, ex illa diuturna scientia & patientia non præsumeretur consensus domini prædij seruientis,nec seruitus illa præscripta videretur.Quartò inde consequens quoque fieret,vt si esset magna inæqualitas inter portiones, quas fratres diu separatimq; ex hæreditate patris intestati possederūt, non præsumeretur diuisio. idemq; si testator paterfamilias decessisset, & magna esset inæqualitas, habita ratione portionū testamento relictarum. Quintò consequēs fieret,vt si quis diu rei meæ vsumfructū quasi possedit, me sciente & patiente,eū non præscriberet,quòd multi suprà relati in specie tenuerunt. quæ omnia minimè vera esse, suprà ostendimus per plura, quàm quinquaginta fundamenta legū,& rationū,quas congessimus suprà cap.superiorib.quas non expedit repetere:& quia admissis opinionib.Doctorum miserè violantur, & restringuntur generalitates dictarum legum, nempe *dict.l.si filiusfamilias*, quæ non distinguit, vtrùm hæreditas sit onerata an opulēta,& *dict.l.qui in aliena.* quæ similiter non distinguit, vtrùm onerata an opulenta esset hæreditas,& *dict.l.si quis diuturno*, quæ similiter non distinguit, vtrùm noxia nimis an leuiter tantùm esset ea seruitus, de qua præscribenda ibi agebatur. & Gloss.d.l.pen. quæ similiter non distinguit, vtrùm modica an non modica esset portionum possessiarum disparitas, † & addo egregium textum in simili, iuncta sua Gloss.singulari, & ibi communiter app. *in l.si mater. C.de inofficios testament.* vbi mater filios suos hæredes scripserat, & deinde in puerperio alterius filij decesserat, ita quod non habuit spacium mutandi testamenti,& ne illius filij sic præteriti occasione id testamentum rescinderetur, Imperator introduxit eum filium pro instituto habendum, disputat Glo. (quam ibi cōmuniter approdiximus) an ea lex legisve beneficium procedat,etiāsi filij fuissent ibi inæqualiter instituti,& aitita esse. sic ergo & in specie dict. Gloss.d.l penultim. inæqualitas portionum possessiarum nihil istorum mutare debet non magis,

2 *Intel.l.filiusfam. C. de pet.hær.*

3 *Intell.l.qui in aliena. ff. de acqu. hæred.*

4 *Intell. l.si quis diutur no. ff si ser. vendi.*

5 *Tēpus longum facit præsumi additionē hæreditatis, licet agatur de magno præiudicio, extra multos, præsumi filij consensum, licet agatur de magno præiudicio, & alias tres cōclusiones, contra Doct.*

6 *L.si mater C. de inoff. testam.*

gis, quàm in terminis dictæ *l.ſi mater*. Adſtringitur hoc fundamentum, nam beneficia facilius perire ſolent, quàm quæ competunt iuxta rigorem iuris communis. *l.eius militis.§.militia miſſus. ff.de mil.teſta.* vnde ſi ex inæqualitate portionum non deſinit locum habere beneficium. *d.l.ſi mater*, multò minùs ex tali inæqualitate portionum poſſeſſarum locum habere deſinet præſumptio, de qua in Gloſ. d.l.pen. quæ deſcendit ex mero iuris rigore. *Adde Andr.Tiraquell.vbi ſuprà,verſic.39. ibi ſunt & qui hoc limitant poſt Paul.Caſtr. & Fulgo.quos alleg. & plures alios in ver.ſed & multi.* Tenendo noſtras ſententias,quę reuera & æquiores ſunt,& legum noſtrarum (ne miſerè violentur & reſtringantur) tutrices,tunc *ad l.nullo.C.de rei vend.* (in qua iacet vnicum contrarium exiſtimantium fundamentũ) facilis eſt,& perſpicua ſolutio, & ſenſus verus, nihil enim cõmune habet rerũ ſubſtantia,aut eſſentia cum ipſarũ rerum probatione. *l.duo ſunt Tity.ff.de teſtam.tut.ibi.*nõ ius deficit,ſed probatio.*l.obligationum ſubſtantia,in prin. iuncto.§.fin.ff.de action.& obligation.*& leges ſoli poſſeſſioni temporis legitimi concedunt lucrum per præſcriptionem proueniens.*l.3.ff.de vſucapion. dixi plenè.§.77.numero* 10. ab hac regula lucrum tali poſſeſſioni deferente excipitur ille caſus,quo ea poſſeſſio iniuſta,& intolerabilis eſſet. *l.fin.ff. pro ſuo.l.non ſolùm. §.quod vulgo.l.Celſus. ff.de vſucapion.l.quod vulgo.ff.pro emptore.l.fina.Cod.pro dona.l.ſi vir.ff.eodem. l.ſi id quod, ibi quaſi volente & concedente domina. ff. pro derelict. in princip. Inſtitut.de vſucapion. l.vnica. de tranſaction.vſucapion.l.diutina. Cod.de longi temporis præſcription.*iuſtam autem cauſam poſſidendi (quod attinet ad præſcribendum) habere intelligitur, qui poſſidet de voluntate domini, *dicta l.ſi id quod. dict. l.ſi vxor*, etiam ſi cauſa, & occaſio dominicæ conceſſionis eſſet à lege improbata, *vt dd.ll.iuncto titulo. ff & C. & in decre. de dona.inter virum & vxor.* ergo in ſpecie noſtra,qui non ſolùm ſciente,ſed etiam longo tempore patiente domino poſſedit, non dubium eſt, quin poſſideat ex domini voluntate,& conſequenter iuſtam, quinimò longè iuſtiorem poſſidendi cauſam habere videtur, quandoquidem huic poſſeſſioni non dedit originem occaſio à lege improbata, id quod contingit in terminis dict.*l.ſi vir, & d. l.ſi id quod.* Præterea ſi titulus habitus à non domino præbet iuſtam cauſam poſſidendi, etiam ſi is dominus eſſet abſens, & ignorans, *iuxta l.fin. C. de longi temporis præſcript.* iunctis legibus ſuprà allegatis, quantò iuſtiùs præbebit cauſam præſcribendi titulus habitus ab ipſomet domino, *vt argument.per totum.C.de reb. alien. non alien.* Nec dubium eſt, quin ex iuſtiſſima legis interpretatione ab ipſomet domino titulus (hoc eſt, iuſta poſſidendi cauſa) datus intelligatur eo ipſo, quòd rem ſuam à me poſſideri diu conceſſit, *dict.l.ſi quod. dict.l. ſi vir. cum mille iuribus, & rationibus ſuperiore cap.allegatis.* Ergo non abnegamus,quin ad præſcribendum ſit neceſſarius titulus (hoc eſt, iuſta cauſa poſſidendi) vt dicitur in d.l.nullo. ſed in omnibus ſpeciebus ſuprà relatis affirmamus interfuiſſe non ſolùm iuſtam, ſed etiam longè iuſtiorem poſſidendi cauſam, quàm in terminis *d.l. nullo.* & conſequenter contingeret præſcriptio longè facilius & iuſtiùs, quàm in terminis *dict.l.nullo*, aut *d.l.finali. C.de longi temporis præſcriptio.* quia titulus, qui à *dicta l.nullo*, cum ſimili, deſideratur, in vſucapionibus vel præſcriptionibus, nihil aliud eſt, quàm iuſta cauſa poſſidendi, vt proclamant ſic declarantes quàmplures leges, *dicta leg.non ſolum.§.quod*

vulgo.d.l.quod vulg.d.l.fi. ff.pro suo.d.l.si id quod.d.l.si vir vxori. l.2.& l.penultim.ff.pro legato, cum simil. quas allegaui infrà cap.67. numero 10. cum sequent.

SVMMARIVM.

1 *Sententia etiam nulla dat titulum ad præscribendum.*
2 *Transactionis titulus an sufficiat ad præscript. siue res tradatur, siue remittatur.*
3 *Titulus conditionalis non sufficit ad præscribendum.*
4 *Titulus reuocabilis sufficit ad præscribendum.*
5 *Tituli qui sufficiant ad præscribendum.*
6 *Titulus simulatus non prodest ad præscribendum.*
7 *Tituli plures concurrunt ad præscribendum.*

CAPVT LXVII.

1 *Sententia etiam nulla dat titulum ad præscr.*

SENTENTIA † præbet iustam causam scribendi. *Ita Bart. & ibi plenè per Alexand.& Ias.in l.Pomponius,per text.ibi. ff.de acquirend.possess. & per Francisc.Balb.de præscript.in 1. part.3.partis prin.q.11.* id quod procedit etiam si sententia esset nulla, vel fortè iniusta, dummodò is, cuius fauore lata fuit,non propterea esset in mala fide.*Ita Gloss.in cap.si sacerdotes.16. quæst. 3.in Gloss.magn. & per Balb. vbi suprà, & quod notatur in c.de quarta, de præscript.* Hæc opinio, quæ (non paucis tamen repugnantibus) receptior est,probatur ratione aperta, nam ad præscriptiones non titulus posituè, sed tantùm iusta causa possidendi desideratur. *Ita planè probat l.quod vulgo.ff.pro emptore.l.non solum. §.quod vulgo.ff.de vsucapio. l.fin. ff.pro suo. l.2. & 3.ff.pro legato.l.pro legato.& l.fin. eodem tit. dixi plenè infrà cap.77. num. 10.probatur apertè in l.3. ff.de vsucapion.* vbi in definitione vsucapionis, ex qua vsucapionis vera cognitio capienda & petenda est, non dicitur ad vsucapiendum titulum, sed tantùm possessionem temporis lege definiti desiderari.Id quod aliis postea legibus moderatum & declaratum inuenitur, vt ea possessio iusta sit, vt proximè diximus. Iustam autem possessionem accipere debemus,siue illa magnoperè iusta sit,siue sit tolerabilis,licet nõ ita iusta & inuicibilis fuerit. *d.l.fin.ff.pro suo*, & diximus in *d.num.10.* sed qui ex sententia possidet, nullus abnegabit, quin non solùm tolerabilem, sed etiam iustam & laudabilem causam possidendi habuerit, præsertim cùm res iudicata pro veritate habeatur, *vt in l.res iudicata. ff.de regul.iur.* ergo hunc habere iustam causam præscribendi, præscripturumq; rectè posse in comperto erit.

2 *Transactionis titulus an sufficiat ad præscr. siue res tradatur, siue remittatur.*

Confirmantur isthæc.Nam titulus † transactionis,quæ exæquatur sententiæ *l.non minorem.C.de transact.l.1.& 2. ff eodem tit.* similiter sufficit ad præscribendum, quando ex eo titulo vel causa possessio traditur (puta quia cùm in iudicio fundum abs te,qui eum possidebas, peterem,eum ex causa transactionis tradidisti: tunc enim eum, si alienus erat, præscribere possem.) *Ita tenent per text.ibi Salicetus, Alexan.Ias.colum.fin. & alij communiter in l.si pro fundo.C.de transact.Balbus de præscript. part.3. princ. quæstio.5.quin eum text.hanc ad rem singularem dicit,est clarior text. in l.ex causa transactionis. Cod.de vsucap.pro emptore. tenet Alexand. consilio 24. ponderatis;*

derati his. colum. final. lib. 5. Philippus Corneus consil. 16. viso primo themate. lib. secundo. Gloss. & Bart. in d. l. si pro fundo, est communis opinio, secundùm Balbum, vbi suprà, qui omnes per dict. *l. si pro fundo*, communiter tenent contrarium, eo casu, quo ex causa transactionis possessio eius rei, de cuius præscriptione agitur, non esset tradita, sed tantùm retenta. quæ communis opinio non satis tuta est, quia nec ad transferendum dominium, nec ad transferendam vsucapiendi conditionem traditio rei, de qua præscribenda agitur, necessaria est, *vt in l. qua ratione. §. interdum. ff. de acquirend. rerum dom. §. qua ratione. Institut. de rerum diuisio. iuncta. l. clauibus. ff. de contr. empti*. actus enim gestus à domino, qui sufficiat ad transferendum dominium, is si fiat à non domino, transfert (cæteris habilibus) vsucapiendi conditionem. *d. l. clauibus*. ergo vt si rem tuam possidebam, vel ea apud me erat quouis modo, eamque mihi vēdidisti aut donasti, aut dotis nomine dedisti (& similia) dominium acquiro *per d. §. interdum, & d. l. qua ratione. §. interdum*. ita si apud me res erat, quam à me in iudicio vendicabas, destitisti à lite aliquo accepto, *iuxta l. 2. l. transactio. C. de transact.* vix est, vt ius tuum in me traduxisse non videaris, vel saltem omisisse, & quasi pro derelicto habuisse. sicq; vt si dominus in me talē rem transferre vellet, statim dominium eius quærerem, vel si dominus talem rem pro derelicto vellet habere, statim eius dominium quærerem, *per dictos §§ interdum, iuncta l. 1. & 2. si id quod. ff. pro derelicto*. ita si non dominus isthæc faciat, vt vsucapiendi conditionem acquiram par est, ita tamen vt tempore huius transactionis cœpisse videantur, quod obtineret, si ego putarem dominum esse eum, qui litem actu mouerat, vel mouere minabatur: vtroque enim casu transactio valeret. *l. 2. C. de transaction.* nisi obijcias, quòd tunc essem in malafidē de eo ipso, quòd rem non restitui sine lite. sicq; non videretur possessio per talem trāsactionem iustificata: siue enim putarem illum non esse illius rei dominum, tūc eius desistentia, aut etiam expressa concessio nō iuuaret, siue dominum putarem, ex bona fide eam rem restituere, sicque semper cessat præscriptio. Sed tamen quia inter ista duo extrema est medium, aut esse potest, ideo puto debilem esse casum, quo procedat præscriptio ex tali transactione. Quid enim si te litem inferente, & illaturū minante, cœpi dubitare, vtrùm dominus esses, necne: si enim in hæreditate patris mei eam rem, quam ipse mala fide possidebat, inueni, sicque iustam & bonam fidem habeo. *cap. is qui in ius, de regu. iur. li. 6. l. qui in ius. ff. eodē tit.* sed obest mihi mala fides authoris mei, *iuxta plenè notata per Gloss. & Doctor. per text. ibi in authent. nisi tricennale. C. de bonis matern. & in l. vitia. C. de acquirend. possess. authen. malæ fidei. C. de præscription. longi temp.* tunc si te litem inferente, vel inferre minante, cœpi nō minus vehementer, quàm iustè dubitare, dominus esses, nec ne, dedi tibi aliquid transactionis causa, vt à lite discederes: certè nō video, quomodo non videretur denuò iustificata possessio mea, nō quidem in hunc sensum, vt prosit mihi præterita possessio, sed vt extūc à tempore transactionis præscriptionis spatium currere incipiat, *facit l. cum hæres. l. an vitium. ff. de diuer. & temporis præs.*

Denique si verum est, simpliciter sententiam præbere iustam præscribēdi causam, hoc est, siue res ex vi sententiæ condēnatorię mihi agēti tradatur, siue apud me ex vi sentētię absolutorię relinquatur, vt sup. attigim⁹,

idē quoq. fore in transactione par est. *d.l.nō minore, & d.l.2 ff. & C. de transactio.* & quia vtroque casu, vt patet, par ratio est, præsertim cùm nullo possit, dū prescribit, habere bonam fidem quietam, sed subdubiā, vt plenè agemus infrà cap. 77. & cap. 72. Sed tam in sententia, quàm in tractatione desineret præscribere, qui esset in mala fide, verùm id non ex tituli defectu tūc contingeret, sed propter illam malam fidem.

Deniq. in transactione etiamsi putārim eum, qui vendicabat rem à me, vel vendicaturum minabatur esse dominum, & cum eo transegi, adhuc nō sum, sed fui in mala fide, quæ per concessionem illius purgatur, sicque extunc incipio habere eam possessionem sine vllo vitio, id quod sufficit ad præscript. licet alius titulus non adsit, vt dd. ll. & suprà plenè egimus in tribus cap. præced.

3 *Titulus cō ditionalis non sufficit ad præsc.i.*

Titulus † conditionalis non prodest, aut non sufficit ad præscriptionem, siquidem erat conditio suspensiua, sed si erat resolutiua sufficit. *ita Bald. de præscript. in 1. parte 3. partis princip. quæst. 12. per l. 2. § si sub conditione. ff. pro empt. l. 2. & l. 4 ff. de in diem addictione. l. si alienam. ff. de donat. causa mortis.* Sicque infert Balbus procedere præscriptionem ex titulo reuocabili, † & qui dicantur tituli sufficientes ad præscriptionem est Gloss. melior de iure, secundum Balbum, *vbi suprà, in cap. dudum. 2. de electione. in verb. intitulatam. tex. cum Gloss. in l. 3. § genera. ff. de acquiren. possess.* & potest quis rem suam, cuius dominium habebat reuocabile, præscribere, *per l. in libello. § si quis seruum. ff. de capti. secundum Balbum, vbi suprà, Gloss. in l. in accession. ff. de diuers. & temp.* † Ex titulo autem simulato non contingit præscriptio. *l. fina. ff. pro donato.* † & plures tituli ad præscriptionem concurrere & possunt & prosunt, secundum eundem Gloss. *Bart. et communiter Doct. in l. 3. §. ex plurimis. ff. de acquirend. possess. estq; communis opinio, secundum Baldum, vbi suprà, & Alexand. in dicto §. ex plurimis. col. 5.* Ergo si alienam rem tibi mortis causa donaui, dominium reuocabiliter quę-siuisse non videris, etsi eam tradiderim, sed tantùm possessionem & vsucapiendi conditionem. *dict. l. si alienam.* tamen post tempus præscriptionibus definitum eius quoque dominium quæsiuisti, qui iustam possidendi causam habebas, licet causa vel titulus ille esset reuocabilis, vnde fit, vt nec verus dominus petere queat, quia iure suo frustratus est, nec ipsi donatori repetere liceat, quia alienum peteret, & sic turpiter, cùm id statim restituturus esset, *d. l. si alienam. d. l. si extraneus. ff. de donat. inter virum & vxorem. & ita intelligo l. si id quod. ff. pro dereli. & l. si vir vxori. ff. pro donato.* Dum autem suprà post Accursium & Balb. diximus, procedere posse præscriptionē ex titulo reuocabili, hoc est, quod habens dominium reuocabile, eam rē potest præscribere, *per d. §. si quis seruum*, habet locum contra eum, qui non erat impeditus agere, vt ibi. nam si seruum alienum ab hostibus redemi, dominus potest oblato precio seruum recuperare, vt ibi. Sicq. ex sua negligētia meritò excluditur tempore. Cęterùm contra impeditum tēpus nō curreret, vnde si rem sub conditione legatam hæres pendente conditione alienauit, sicq. dominium reuocabile acquisiuit ille, qui ab eo acceperat, *iuxta l. seruo legato. §. 1. ff. de leg. 1. l. fin. §. sed quia, cum § sequent. C. commu. de leg.* tamen quia legatarius pendente conditione agere non potest, cōtra eum non currit præscriptio, nisi à tempore conditionis expletæ. *d. l. fin. §. sin autem. sub conditione. l. contra maiores. C. de inoffic. testa. vbi dixi l.*

4 *Titulus reuocabilis sufficit ad præscr.*

5 *Tit. qui sufficiāt ad p-script.*

6 *Titulus simulatus non prodest ad præsc.*

7 *Titul. plures cōcurrūt ad præscript.*

qui

qui haredi.§.si pars.ff.de cond.& demonst.per rationem l.1.§.fin.C.de annali except.& dixi plenè de succeſſ.progreſſ.ſub titulo de fideicommiſſis, ex quibus locis quæ hîc deſunt, petenda ſunt.

SVMMARIVM.

1 *Titulus pro ſuo ſufficit ad præſcribendum.*
2 *Præſcribere poſſũ ſine titulo in in caſu hîc relato.*
3 *Dominium vtile præſcribit dominus directus.*
4 *Præſcriptio interdum occidit, nõ transfert ius.*
5 *Titulus ad præſcribendum non requiritur in caſu ſeq. & numer.6.*
7 *Poſſeſſio abijcitur longi temporis negligentia.*

CAPVT LXVIII.

ITVLVS † generalis pro ſuo iuſtam præſcribendi cauſam interdum præſtat, ſecundum Franciſc. Balb. *de præſcript. in 1.part.tertiæ partis principalis.q.12.vnde Bald.in §.ſi quis per triginta, ſi de feudo ſit orta controuerſia. colum.final.* qui idem tenet, ait, ipſam proprietatem aliquando loco tituli haberi ad præſcribendum, id quod voluit Guilielmus de Cuneo *in l.ſi quis emptionis.colum.2.C.de præſcript.triginta annorum.*† vnde ipſe Guiliel. & Bald. inquiunt, ſi rem meam præſcripſiſti, deinde eius poſſeſſio ad me reuerſa eſt, eam citra vllum alium titulum præſcribere potero, quaſi eo ipſo, quòd olim eius dominium habueram, iuſtam & poſſidendi, detinendique ac præſcribendi cauſam habere videar, ſequitur Balbus, vbi ſuprà, qui & etiam Baldus aiunt etiam hoc caſu bonam fidem requiri, † & vterque teſtatur, id vtile eſſe ad materiam feudi, nam ſi dominus directus nactus eſſet feudi poſſeſſionem (hoc eſt, feudatariæ rei) tũc citra alium titulũ eam poſſet præſcribere, quo caſu tam Baldus quàm Balbus negant, quòd dominus directus dominium vtile præſcribat, ſed aiunt eius remotionem, & directi dominij conſolidationẽ eum videri præſcripſiſſe vel acquiſiſſe. Sed dum aiunt cõtingere prę̃ſcriptionẽ, tum demũ procedit, ſi adſit bona, vel deſit mala fides, non aliter. Quid enim ſi procuratori meo mandaui, vt fundi mei vtile dominium venderet, dedi ei facultatem etiam tradẽdi, quaſi poſſeſſionem illius dominij vtilis vendidit tibi, & tradidit (per clauſulam fortè conſtituti, vel per retentionem vſusfructus, vel alio quouis modo) id tamẽ ſe feciſſe nunquã mihi renũciauit, vel fortè ſe feciſſe negauit, atque ita ſecurus incautuſq; integrum in fundo illo dominium, iuſq. meũ permanſiſſe putabam, tunc enim cùm non deſit mihi bona fides, potero quidem præſcribere. & ita vt debeat abeſſe hoc caſu mala fides, videntur ſentire Baldus & Balbus, vbi ſuprà. † Et dum vterque negat, vtile dominium præſcripſiſſe me, hunc (vt exiſtimo) habet ſenſum, quòd cùm dominiũ vtile & directũ in perſona vnius concurrere nequeãt, non magis quàm vſusfructus cauſalis & formalis, nam vt ſi vſufructuarius ius vſusfructus cedat in fauorem proprietarij, is non videbitur vtrunque vſumfructum tam cauſalem quàm formalem habere, ſed ſolùm cauſalem integrum, nec vſufructuario cõcurſu diminutum, quia res mea ſeruitutem vſusfructus vel alterius rei mihi debere nunquam videtur. §. *finitur*, cum ibi not. per Gloſſ. & Doctores. Inſtitut. de vſufruct, ita ſi habẽs vtile dominium illud,

1 *Titul⁹ pro ſuo ſuffi. it ad præſcribendum.*

2 *Præſcribere poſſum ſine titul. in caſu hîc relato.*

3 *Dominiũ vtile præſcribit dominus directus.*

4 *Præſcriptio interdũ occidit, nõ trãſfert ius.*

in fauorem domini directi, vel cedat vel aliter amittat, non facit vt direct⁹ dominus vtrunque dominium tam causale quàm formale habere videatur, sed vt solùm adhuc directum, nullius tamen dominij vtilis concursu diminutum habere intelligatur. Idemque in præscriptione cõtingit ista non secus, quàm si prædium seruiens libertatem præscripsisset, quo casu seruitus illa minimè videretur ita præscripta, vt is dominus præscribens rem suã inciperet habere sibi ipsi seruiẽtẽ, sed magis vt eã ab anteà debita seruitute liberam habere inciperet, quasi his casibus siue libertas præscribatur, siue ius vsusfructus, siue etiam ius vtilis dominij remouendi, non tã translatiuè quàm extinctiuè contingat pscriptio, vt præscriptio, & ius illi⁹, contra quem præscriptum est, occidisse, nõ ad præscribentem transtulisse videatur. Quod autem Baldus & Gulielmus de Cuneo, & Franciscus Balbus, vbi suprà, aiunt, titulum generalem pro suo aliquando sufficere ad præscriptionem per totum titulum. ff. pro suo, id verissimum est: nam cùm eo casu absit mala fides, eo ipso iusta causa possidẽdi adesse intelligitur, vbicunque autem iusta possidendi causa interfuit, ibi citra vllum alĩ titulum contingere præscriptionem plenè ostendimus infrà *capitu.* 72. *& plenius in capitu.* 77 *per textum in l. quod vulgo. ff. pro emptore, & in l. non solùm. §. quod vulgo. ff. de vsucapion. l. final. ff. pro suo, cum similibus.* † Vnde veriſſimum quoque esse existimo, quòd ijdem Guilielmus, Baldus, & Franciscus Balbus inde colligunt, vt si rem meam vsucepisti, deinde eiusdem rei possessionem bona fide cepi (fortè absens & vsucapionis illius ignarus fueram, *iuxta l. finalem. C. de longi temporis præscriptio.*) eam citra vllius tituli interuentum præscribere potero, quia iustam possidendi causam habeo, & inter reliquas hæc est potissima vtilitas illius tituli. ff. pro suo, optimus text. *in l. si id quod. ff. pro derelicto. & in l. si vir. ff. pro donato. l. qui alienam. ff. de donat. causa mortis. l. si extraneus. vbi not. Bart. ff. de donat. inter vir. & vxor.*

5 *Titulus ad præscrip. nõ requritur in casu seq.*

6 *Titulus nõ requritur ad præsc. in casu seq.*

Colligitur ex superioribus, quid respondendum sit in illa quæstione, qua cõtrouertitur, † Statutum viget, vt qui rem decennio possederit, pro ea non possit conueniri, an tunc sufficiat bona fides, citra vllius tituli interuentum? qua in re partem negatiuam, vt sine titulo præscriptio illa non procedat, tenuit *Lud. Rom. in l. prætori, in prin. in addit. nouiss. ff. de dam. infect. And. Tiraq. de præscr. in prin. facit, quod tradit Bald. in c. vnic. §. si quis per triginta, si de feudo fuerit controuersia. & Alex. in l. sequitur. §. si viam. ff. de vsucap. secundum Tiraq. vbi suprà.* Contrariam partem vt cum sola bona fide etiam sine titulo contingat ea præscriptio statuaria, *tenuit Bald. in l. 2. C. de longi. temp. præscript. quæ pro liber. facit secundum Alexandrum in addit. ad Bal.* ibi, quod statutum ita intelligendum est, vt aliquid addat iuri communi: *arg. l. ius ciuile. ff. de iust. & iur. vbi per Iaso. Bart. in l. 4. §. prætor ait. ff. de vsuca. Idem Bar. in l. 2. ff. de vsuca.* & hæc pars longè verior est. nã cùm solã bonam fidem cum continua possessione etiam in terminis iuris cõmunis ad talem præscriptionẽ sufficere suprà edoceamur, multò magis in terminis huius statuti admittendum esse constat, dummodo ea bona fides descendat ex causa iusta vel tolerabili, *iuxta l. fin. ff. pro suo*, cum ijs quæ suprà attigimus, & etiam infrà c. 72. & c. 77. Sicq. dices, tale statutum videbitur frustratorium, cùm quod attinet ad iustitiam possidendi, nihil addat aut detrahat iuri communi, id quod libenter admitterem eo casu, quo absens

absens & ignorans esset dominus rei, cõtra quem præscriptum esset, *iuxta l.fi.C.de long.temp.præsc.* nec statuentes potuerunt, etiamsi vellent introducere, vt cũ mala fide procederet prescriptio, secundũ veram & communẽ opin. Antonij, Panorm. Felini & aliorũ in c.fin.de prescript. Cęterùm quo casu dominus rei præsens esset & taceret, ac pateretur, ex illa diuturna patientia tacitus cõsensus & concessio rei sue presumeretur: *arg.l.si quis diuturno, in prin.ff.si serui.vendi. & l.si ego.§.1.ibi, per traditionẽ fortè, aut per patientiam.ff.de public.l.si id quod ibi, quasi volẽte & concedente domina.ff.pro derelict.l. alienationis verbum, ibi*, vix est enim, vt non videatur alienare.ff. de verb.sig. & consequenter iam malæ fidei vitium aut præsumptio vel cessaret, vel purgatum videretur, *vt in simili tenuit Bar.in l.si.ad fin.C.vnde vi.quem DD.sequuntur communiter, vt diximus infr.c.72.& c.77.* † Facit, nã & per longũ tempus præsumitur possessionis vel abiectio vel obliuio, vt ex cõmuni opinione resoluit Ias. *in l.1.C.de seruis fugit.col.pen.idẽ Ias.in l. naturaliter. §.nihil cõmune.nu.88.ff.de acq.poss.Paul.Castr.& Alex.post Gl. ibi in l.si de eo.§.1.ff.de acq.pos.* ergo quid impedit, quin idem tali stãte statuto etiã in proprietate præsumatur? hoc ergo casu cessante mala fide etiã ex iniusta causa ex vi statuti dicerem procedere præscriptionem, quæ iure communi ex defectu iustæ causæ possidendi. *d.l.quod vulgo.d.l.non solum. §.quod vulgo, cum suprà allegatis, quod nota ad intell.l.1.tit.de las præscript.l. 3.orat.*

7 *Possessio abycitur lõgi temporis negligẽtia.*

Svmmarivm.

1 *Titulus qui ignoratur, an sufficiat ad præscriptionem, ardua quæst.*
2 *Titulus nõ requiritur ad præscr. in hoc casu.*
3 *Accrescẽdi iuri assimilatur ius vsucapionis.*
4 *Intell.leg.1.2.pen.& fin.ff.pro leg.*
5 *Titul. illegitimus quãdo noceat præscribenti.*
6 *Titul⁹ legitim⁹, aut illegitimus, aut etiam nullus, sufficiunt ad præscr.*
7 *Possidere se ignorãs siverè possideat, præscribit.*
8 *Possessio ignorãti interdũ quæritur.*
9 *Intell.l. cùm hæredes. ff. de acquir.poss.*
10 *Intell.l.quemadmodum.ff.de acquir.poss.*
11 *Intell.l.à Titio. ff.de furt.cũ concord.*

Caput LXIX.

IT sufficere† titulum adesse ad præscriptionem, etiamsi illum ignoret præscribens, *tenent Bar.Ioan.de Imol.& Ange. in l.2.§.si sub cõditione, per tex.ibi.ff.de vsuca.* dicam cap.79. nu.15.

1 *Titulus q ignoratur an sufficiat ad præscard.q.*

Contrariã partem vt tituli interuentus non sufficiat absedente sciẽtia præscribẽtis, quinimò oporteat ipsum præscribentẽ nosse legitimũ titulum & causam possidendi sese habere, *tenent Bald.& Salic.in l.1.C.per quas pers.nob.acq.& Alexan.in l.possessio.§.etsi possessio.per tex.ibi, in verb.scienti.ff.de acq.poss.Gl.in l.1.in verb.interueniat.C.eo.ti.quã sequũtur Doct. secundũ Balb. qui idẽ sequitur de præscr.in 1.par.3.par. prin.q.9.& Feli.in c.illud.col.1. de præscr. Alex.in addi.ad Bart.in l.naturaliter.col.3.ff.*

de acq.poss.Dyn.in c.sine possessione.col.2.ff.de regul.iur.li.6. & sic hæc videtur receptior opinio. Est & tertia opinio Franc.Balbi,vbi suprà,ex mente Angeli in *d.§.si sub cõditione.*vt initio possessionis & præscriptionis scientia tituli necessaria non sit,sed sufficiat eã peruenire ante expletã præscriptionem, hoc est,ante finitũ tempus præscribendi, tunc enim retraheretur ea scientia vel eius effectus ad tẽpus inchoatæ possessionis & præscriptionis. Vnde infert quòd si titul⁹ inutilis fuerit ante completum tale præscriptionis tempus cõfirmatus, ea confirmatio retrotrahitur, iustificatq.ac habilẽ reddit possessionem retroactam, quod & tenẽt secundum eundem Balb. *Panor.in c.dudum.2.col.de decimis.& in simili per Bart.in l.more.ff.de iurisd. om.iud.* Neq.ad rem pertinuit secundum Balb.quòd furiosi qui nihil sciũt. *l.negotijs.ff. de reg.iur.* & etiam infantes possint possessionem acquirere & præscribere. *Azo.in summa.C.pro emptore,prope princ. Aret.in l.locus ad finem.ff.de acq.poss.l.sequitur.*§.1.2.& 3.*ff.de vsuca.* ergo videtur scientiam nõ requiri præscribentis,sed respondetur scientiam requiri, vel ipsius præscribẽtis,vel eius tutoris aut curatoris aut procuratoris,*vt per Azo. vbi suprà, & per* Balbũ ibi.nam ideo furiosus per se neq; potest incipere possidere, neque præscribere,licet possessionem ab alio ei⁹ nomine, vel à seipso cœptam,ante furorẽ non impediatur post furorẽ continuare,& sic præscribere,secundum Balbũ & Azonem,vbi suprà.Quid dicendũ?& sanè in principali opinione magis est,vt tituli scientia necessaria non sit,nam si,vt suprà diximus,acquisitio per vsucapionem contingẽs similis est acquisitioni,quę per alluuionem,vel per ius accrescendi contingit,consequẽs fit, vt quemadmodum in duabus illis acquirendi speciebus scientia acquirentis necessaria non est, ita & in specie nostra, vt per vsucapionem acquisitio contingat, scientia vsucapientis necessaria non sit, dummodò per talẽ ignorantiam non reddatur iniusta possessio.

2 *Titulus nõ requiritur ad ꝓscript. in hoc casu.*

Quid enim si quis cellam vinariam vel granariam meam ingressus,inscio me vinũ suum in vasa vini mei,vel triticũ suum tritico meo miscuit, idq.custodię causa(quod non rarò bellis vigentibus fieri solet)ita tamẽ vt grana possent dignosci, & separari, & vrna quoq;,quia nõ in ijsdem vasibus infusa fuerant. ego tamẽ huius rei ignarus, quidquid in tali cella erat bona fide visebam,& possidebam(vt homini diuiti talis ignorantia facilè cõtingit)& sanè crediderim cõtingere triennalẽ vsucapionẽ, etsi omninò titulus nullus adesset, quia non possum non videri hanc rem(hoc est,vinũ aut triticum) possedisse, & sine vllo animi vitio possedisse,& sciebam me possidere,quia ipsamet grana non rarò videbam,& mea esse putabam,vel etiam ipsum vinum,& in eo tantùm errabam, quòd ex meis fortè agris illa processisse existimabam , cùm aliunde revera processissent , qui error nihil nocet:*argument.l.1.§. si legatarius, cum ibi not.per Gloss.& Doctores.ff. ad legem Falcid.* nec possem mihi persuadere illam possessionem veram non esse,& ad vsucapiendum sufficientem, & in eo tantùm quæstio erit, an verus dominus possidere desierit , cùm duo in solidum eandem rem possidere nequeant. *l.3.§.ex contrario.ff.de acquirend.possess.l.si vt certo.§. si duobus vehiculum.ff. commodat.l.quod contra.§.vni duo.ff.de regulis iur.* & magis est,vt cùm primùm dominus cellæ cœpit animum habere possidendi ea grana, vel vina , tunc alter verus granorum vel vinorum dominus etiamsi adhuc retinuerit animum possidendi, adhuc tamen non

solùm

solùm naturaliter, sed etiam ciuiliter possidere desierit, quia cùm vterque tam dominus cellæ, quàm dominus granorum haberet animum possidendi, potior causa quoad possessionem esse debet domini cellę, qui possessionem naturalem habebat, quàm domini illorum granorum, qui naturali possessione carebat, sicque ciuilis possessio illi naturali potiꝰ accedet, quàm alteri parti, vbi naturalis nulla erat, cùm cætera essent paria, hoc est, vterque æquè animum iustè haberet possidendi: *argumẽ. l. si totam. ff. de acquirend. hæred. iunctis his, quæ notatur per Gloss. & Doctores in l. qui ad nundinas. §. clàm possidere. Digestis, de acquirend. possess.* † ergo vt mihi absenti, & ignoranti per recessum latentem, & sic per alluuionem acquiritur, & acquiri potuit pars fundi alieni contingui mei, iuxta dictum *§. præterea*. vtque pars collegatarij mei repudiantis mihi ignaro acquiritur ipso iure per ius accrescendi, *vt docent Bart. & communiter Doct. in l. re coniunctis. ff. de legib. 3. per d. l. si totam. l. 1. & 2. l. si solùm. ff. de acquir. hæred. §. vbi autem. C. de caduc. tol. §. si eadem*. *Institut. de leg*. vtique vsusfructus pars amissa mihi etiam ignoranti alteram vsusfructus partem habenti ipso iure acquiritur. *l. 1. in princ. §. 1. §. interdum. ff. de vsufr. accr.* vtque mihi proprietatem habenti acquiritur, etiam ignoranti vsusfructus amissus vel repudiatus, vt per totum illum titulũ, idemq; in alijs mille similibus specie bus, *vt diximus de succ. progress. l. 3. §. fin. nu.*.....ita quoq; in specie nostra mihi etiam ignorãti ipso iure per lapsum temporis à lege signati, acquiritur vsucapione dominium eorum granorum sine vllo titulo, sed ex vi solius possessionis, eiusque iuris, cui accedit vel accedere videtur, per *d. l. 3. ff. de vsucap.* cum simil. suprà allegatis, & vide dicta in 4. capit. præced. ergo cùm tenuerimus deficiente omninò titulo contingere posse vsucapionẽ, consequens fit cũ titulo inualido non minùs, sed fortè faciliùs procedere: *arg. l. vni. in prin. C. de rei vxo. actio.* † Id quod esse videtur contra legẽ 1. & l. pẽ. & l. fin. cum not. in dictis locis. ff. pro legato. nam si possidebã, quòd in testamento minùs solenni sciebam mihi relictum, licet errore iuris tale testamẽtum minùs solenne valere ignorassem, non præscribam. † ergo cùm titulus ille inualidus non sufficiat ad præscribendũ per d. l. 1. l. penult. d. l. fin. cum similibus, longè minùs sufficiet, quando nec aderat validus nec inualidus. Solus data paritate eorum terminorum defectus tituli, non minùs sed fortè magis noceret, quàm eius minùs solennis interuentus: vnde si etiam in illo testamento minùs solenni sciebam eam rem mihi legatam nõ fuisse, & nihilominus eam occupaui, longè minùs eam præscribam, quàm cùm in eo mihi relicta fuerat, vtroq; enim casũ est animi mei vitium priꝰ, quia scire debebam me alienum inuito domino iniuria detinere (dominus enim vetare præsumitur. *l. qui vas. ff. de fur.*) *l. leges. C. de legibus. cap. ignorantia, de regu. iur. lib. 6.* posteriore verò casu conspectius & apertius vitium animi est, quia revera alienum me possidere intellexi, & ex tali perfidia & malignitate mihi lucrum & vsucapionis beneficium accedere inciuile esset. *l. final. C. de iureiurand. l. final. C. de fideicom.* sed tamen quando alienum revera possidebam, quod tamen meum esse errore facti, non supino aut intolerabili putaui (quale fuit in specie de granis vel vinis suprà relata) tunc præscriptio contingit, vt dixi, quibus addè *l. fina. ff. pro suo, in verb. tolerabilis*, & alia iura, quæ allegabimus infrà cap. 72. & c. 77. vbi multis iuribus & rationibus differemus ad vsucapiendum titulum necessarium non esse, sed solam possessionem sine vitio, qualis erat in specie.

3 *Accrescẽdi iuri assimiliatur vsucapionis.*

4 *Intell. l. 1. §. pen. & fi. ff. pro legat.*

5 *Titulꝰ illegitimꝰ quãdo noceat præscribenti.*

6 *Titul⁹ legitimus, aut illegitimus, aut etiam nullus sufficiunt ad præscr.*

propositā, † verùm quia sine vitio regulariter possessio non contingit, nisi cùm adest titulus, ideo passim leges dictitant titulum requiri ad præscribēdum. *l. nullo. C. de rei vendicat. l. vnic. C. de vsucap. transform. in princ. Instit. de vsucap. cum similibus.* Verùm per alias leges res hæc declarata reperitur, vt tituli defectus, non noceat quando adest iusta vel tolerabilis causa possidendi. Secundùm quæ si à non domino, quem dominum esse credebam, rem custodiæ, aut depositi, aut commodati causa accepi. Deinde ille eam mihi in suo testamento solēni legauit, sine dubio præscribā, *vt per tot. tit. ff. per leg.* Idem si testamentum erat minùs solenne, si tamen solenne fuisse mihi nuntiatum fuerat. *d. l. 1. d. l. pen. d. l. fi. cum ibi not. ff. pro leg.* Idem si neutrum interfuit, si tamen mihi nunciatum fuerat in testamento solenni rem mihi relictam esse, nec defuit iusta causa nuncio fidem adhibendi, vt iam diximus, & *arg. d. l. fin. verbo, tolerabilis. ff. pro suo.* ergo contingere potuit præscriptio cum titulo legitimo, hoc primo, vel etiam cum illegitimo, hoc secundo, vel etiā cum nullo omninò, hoc tertio, dummodò desit animi vitium. Vitium autem adesse intelligo, nō solùm quādo adest malignitas, sed etiam quando adest insciti a intolerabilis. *d. l. final. ff. pro suo, cum simil. suprà & infrà cap. 67. allegatis.* † Ergo si rem, quam tuam esse putabam, nec eam depositi commodative causa abs te accepi, deinde eam mihi in tuo testamento reliquisti, & à tempore testamēti tempora præscribēdi præterierunt, nec vnquam sciui eam rem mihi legatam esse, cōmuniter Doct. supr. relati negassent, & abnegant contingere præscriptionem, sed contraria sententia, quam nonnulli suprà relati defendūt, longè verior est, quia in sola possessione cessante animi vitio nititur vsucapio, vt iam ostēdimus, animi autē vitium cessare intelligitur, quoties quis detinet vel possidet rem ex domini voluntate. *d. l. si id quod, verb. quasi volente & concedente domina. ff. pro derel. l. si vir. ff. pro dona.* is autem ex domini voluntate rem detinebat, ergo, &c. Neque † ad rem pertinet, quòd ille detinere tātùm eam rem, non etiam possidere videretur, quodq. possessio ad præscribendum requiratur. *d. l. 3. ff. de vsucap. cap. fine possessione, de reg. iur. lib. 6.* nam respondeo quòd ea naturalis detentio simul ac accedit voluntas illius, qui rem disposuit vel commodauit, conuertitur in ius legitimæ possessionis, nam & in ius dominij & possessionis (quod plus est) cōuerti possit: *argum. d. l. qua ratione. §. interdum. ff. de acqui. rer. dom. §. interdum. Instit. de rer. diuis.* nam etsi ei, qui depositam vel commodatam rem meam habebat (hoc est, depositi aut commodati nomine eam à me detinebat) eam ei ignaro legaui, statim ipso iure nō solùm dominium, sed etiā possessionis ius etiā inscius quæsiuit ipso iure: arg. dd. §§. interdum. Et quod dicitur vulgò nullā possessionē nisi corpore & animo acquiri nō posse. *l. quemadmodum, cum simil. ff. de acq. poss.* id quidem regulare est, fallit tamen in eo, qui habebat naturalem rei detentionem. is enim noua accedente causa, vt ipso iure dominium etiam ignarus acquirere potest, ita etiam possessionem vel possessionis ius sine corpore & etiam sine animo acquirere non prohibetur: *arg. d. l. qua ratione. §. interdum. ff. de acq. rer. dom. & d. §. interdū. Inst. de rer. diuis.* in quorū terminis ei, qui nec ciuilē nec naturalem possessionē habebat, sed tantùm nudam rei detentionem (ex causa depositi fortè vel commodati) eandē rem vendidi, vel donaui, vel dotis titulo alióve si mili dedi, & ea iura cantant, statim eum dominium illi⁹ rei acquisisse, pro con-

7 *Possidere se ignorans si verè possideat, præscribit.*

8 *Possessio ignorāti interdū quæritur.*

constantíque illis iuribus habetur, quale indubitatum ius quoque possessionis, vt nihil ei desit quęsitum videri ipso iure. nec dubium est illa iura idem quoque admissura esse etiam, si ex causa vltimæ voluntatis idem contingeret, puta quòd dominus illam rem illi legasset, illúmve hęredem scripsisset, nam ex causa legati acquireret statim & dominium & possessionis ius, ipso iure etiam ignarus: *arg. l. cum pater. §. surdo ff. de leg. 2. l. à Titio. ff. de fur. l. si tibi homo. §. cùm seruus. ff. de leg. 1. cum ibi not. per Gloss. Bart. Alex. & alios.* & ex causa institutionis adeundo hæreditatem, vt in reliquis reb. hęreditariis solùm dominium, non etiam possessionem acquireret. *l. cùm hæredes, in princ. ff. de acq. poss.* ita in ea re, quam antea detinebat, nõ solùm ius proprietatis, sed etiã possessionis acquireret: *arg. dd. §§. interdũ.* Ex quibus apparet in hac re adesse legis tam potestatem quàm voluntatem, de potestate apparet à fortiori, *in leg. fin. Cod. de sacrosanct. Eccles. iuncta leg. quod meo. in princ. ff. de acquir. possess. de voluntate apparet: argum. d. §. interdum. Institut. de rerum diui. & dict. leg. qua ratione. §. interdum. ff. de acquirend. rer. domin.*

Ex† superioribus colligitur declaratio ad text. in l. cùm in hęredes, in princ. ff. de acquir. possess. vt licet regulariter aditione hęreditatis solum dominium, non eam possessionem hęres acquirat, vt ibi, tamen earum rerum etiam possessionem acquiret, quarum nudam detentionem habeat, puta, quòd nuda ex causa fortè depositi vel commodati eas teneret, vt sic cùm primùm ille hęreditatem adierit, illa continuò nuda illarum rerum detentio in ciuilem & naturalem possessionem conuertatur ipso iure: *arg. dict. leg. qua ratione. §. interdum. ff. de acquirend. rerum domin. & dicto §. interdum. Institut. de rerum diui.* Vnde† subinfertur notabilis declaratio ad dictam *l. quemadmodum*, vt solo animo hoc casu circa vllius actus corporei interuentum possessio acquiratur. 9 *Intell. l. cũ hæredes. ff. de acq. poss.* 10 *Intel. l. quẽ admodũ. ff. de acq. p. §.*

Colligitur† etiam egregia declaratio *ad l. à Titio. ff. de fur. l. cùm pater. §. surdo. ff. de lega. 2. l. si tibi homo. §. cùm seruus. l. legatarius. § fin. ff. de lega. 1.* vt si ei, qui rei meæ naturalem ex causa fortè depositi vel commodati habebat detentionem, eam rem legauí, tunc is etiam ignarus non solùm dominium, sed etiam ciuilem & naturalem possessionem quæsisse videatur, licet nullus interfuerit animus, aut etiam actus corporeus: argument. *dd. §§. interdum.* Postremò alia multa ad tituli materiam spectantia videbis infrà *cap. 77. numer. 7. vsque ad finem & cap. 78. per totum. & cap. 69. per totum, & cap. 81. per totum. & 83. numer. 23. cum sequen. & cap. 84. per totum. & caput. 87. per totum. Postremò multa ad titulum spectantia disseruimus suprà 1. & 2. part. & infrà par. 4. c. 78. & in 5. parte ferè per totam*, vnde quæ hîc desunt, petenda sunt. 11 *Intell. l. à Titio. ff. de furtis, cum conc.*

SVMMARIVM.

1 *Bona fides requiritur ad præscriptionem.*
2 *Bona fides præsumitur.*
3 *Bonus quisque præsumitur.*
4 *Homini naturaliter sunt innata virtutum semina.*
5 *Natura dux optima.*
6 *Principia qualia sunt, talia sunt principata.*
7 *Generatum simile generanti.*
8 *Titulus putatiuus sufficit ad præscriptionem.*
9 *Titulus reuocabilis sufficit ad præscriptionem.*

10 *Bona fides non est necesse vt probetur.*
11 *Notorium est allegandum.*
12 *Bona fides an sit alleganda.*
13 *Bonã fidem implicitè allegari sat est.*
14 *Bonam fidem post causam conclusam allegari satis est.*
15 *Bona fides vt allegatur an requiratur, ardua q.*
16 *Notorium iuris non expedit allegari.*
17 *Rei appellatione omnes suæ partes continentur.*
18 *Dominium an præsumatur ex possessione præsenti, ardua q.*
19 *Dominium incidẽter agendo probatur ex possessione.*
20 *Dominium probatur ex possessione contra violentum.*
21 *Dominium probatur ex possessione contra commodatarium, & depositarium.*
22 *Dominium non præsumitur ex possessione præterita, fallit in trib. casibus.*

QVARTA PARS PRINCIPALIS AD BONAM FIDEM adspirans.

CAPVT LXX.

1 *Bona fides requiritur ad præscr.*

BONAM †fidem in præscriptionibus & vsucapionibus desiderari pluſquam manifestum est, *vt in l. Celsus. ff. de vsucap. l. 2. §. si à pupillo. ff. de vsucap. pro emptore. l. cum hæredes. ff. de diuers. & temp. præscrip. l. vnica. C. de vsucap. transform. auth. malæ fidei. Cod. de temporis longi præscript. l. 1. Cod. de bonis mater. in princ. Instit. de vsucap. text. in c. vigilanti, & in cap. vltim. de præscript. text. in c. possessor malæ fidei, de reg. iur. lib. 6. & multa hanc adrem spectantia tradunt Doctor. in dd. locis, præsertim nouissimi, in d. c. possessor. & in auth. nisi tricennale, & in l. 1. C. de bonis mater. cum simil.* Bona †autem

2 *Bona fides præsumitur*

fides in dubio præsumitur, ex communi nostrorum opinione. Ita enim voluit Gloss. *in l. super, in verb. probetur. Cod. de præscript. longi temporis. & in l. 1. Cod. de euicto. & in l. si quis emptionis titulo, in verbo, tenuerunt. C. de præscr. triginta annorum. §. 1. in vers. qui bona Instit. de vsucap. in c. sanctorum, in verbo, sacræ. & ibi etiam Panormitanus de præscr. & in capitulo, si diligenti, in verbo, bona fides, & ibi Innocent. & Petr. Vbaldus in repetition. Panormitan. & Felyn. eodem tit. & Gloss. in c. vltim. in Gloss. 1. & ibi etiam Panormit. eodem titulo. & Gloss. in capit. cum Ecclesia, de causa possess. & proprietatis. & Gloss. in cap. Abbate, in princ. in verbo, domini. vers. ad hoc autem, de sentent. & re iudicat. lib. 6. & in cap. licet. 16. quæst. 3. Innocent. in c. Michael. de election. & in capitulo secundo, de in integrum restitut. & in cap. vigilanti. de præsc. Dynus in l. prima. ff. de itinere actuque priuat. Cyn in l. 1. in 4. quæst. de seruit. colum. tertia. Archidiacon. in cap. 1. in verbo, bona fides de præscr. libro 6. Bart. in l. Celsus. colum. 5. ff. de vsuc. vbi de ea re elegantissimè disputat, & in l. communia. §. inter prædones. Cod. communi diuid. & in l. quemadmodũ. Cod. de agric. & censib. lib. 11. Bald. in repetition. l. 1. colum. 4. Cod. vnde vi. & in sua disputatione, incipien. accusatus de vi turbatiua. colum. penultim. & cons. 257. Titius emi. lib. 1. & cons. 288. dicta mulier. post medium lib. 4. Angel. in l. 1. Cod. quibus non obstat longi temporis præscr. & in l. super longi. Cod. de præsc. longi temporis. Anton. in c. peruenit. de censibus. Cumanus consil. 119. do-

mina-

mina Ioannem, ante finem. Panormitan. cons. 18. *in causa, & quæstione. columna prima, libro secundo, & consilio* 54. *in quæstione, quæ ad præsens vertitur. col.* 5. *versic. nec obstat. si dicatur statutum. Alexand. plenè consil.* 201. *viso & discusso. colum.* 2. *lib.* 2. *& consil.* 91. *in causa, & lite vertente. column.* 2. *libro* 5. *Petrus Ferrar. titul. forma responsionis rei conuenti, in verb. præscriptionis. colum.* 7. *Idem Barb. cons.* 51. *column.* 3. *lib.* 4. *Francisc. Curt. iun. cons.* 72. *princeps defunctus. column.* 3. *in fin, & cons.* 83. *Deus pius. column.* 2. *& copiosissimè Socinus consil.* 38. *in causa dominorum. column.* 2. *libro tertio. Philippus Decius cons.* 275. *iuridicam esse arbitror. colum.* 2. *& con.* 309. *in causa mota Mediolani. Ancharanus con.* 143. *clarior column. penultima. Ioannes Andreæ ad Speculatorem titul. de test. §. nunc videndum. add. magna column.* 3. *Petr. Philippus Corn. con.* 130. *viso libello. colum* 11. *libro primo. Idem Cornel. consil.* 329. *ostenso mihi. column.* 4. *eod. lib.* 1. *Aries Pinellus Lusitanus de bonis maternis, in authen. nisi tricennale. numer.* 12. *Didacus Couarru. in cap. possessor. de reg. iur. lib.* 6. *parte* 2. *§.* 7. *Andreas Tiraquell. de præscrip. in Gloss.* 2. *in verbo, bona fides. §.* 1. *Petrus Philipp. Corn. con.* 117. *primo aspectu. colum.* 9. *lib.* 2. *& con.* 239. *in hac consultatione, & con.* 206. *col.* 11. *eodem. lib.* 2. *per tex. in c. auditis, & c. cùm olim, de præsc. Iaf. in §. sed istæ quidem. numer.* 100. *Institut. de actionibus. Gabriel Strenuus Theologus in* 4. *sentent. distinct.* 15. *quæst.* 14. *artic.* 1. *Ratio huius tam receptissimæ sententiæ est, quia* †*homo præsumitur bonus. l. merito. ff. pro socio. l. quoties. §. qui dolo. ff. de probat. l. cùm pater. §. ei igitur. ff. de leg.* 2. *c.* 1. *de scrutin. & tradunt Doctores in dictis locis, & in regula semel malus, de reg. iur. lib.* 6. *Gloss. in c. si furiè, in verbo, scientiæ, de electio. lib.* 6. *Lucas de Penna in l. quemadmodum. colum. penul. de agricol. & censi. lib.* 11. *Panorm. & Felyn. in c. cùm in iure, de offic. deleg. Bald. in c. fin. colum. pen. de præscr. Idem Bald. in l.* 1. *ad finem. Cod. si quis omi. causa testament. cuius rei ratio egregia redditur per Ciceronem* 3. *Tus.* †Sunt enim (inquit) in nobis semina innata virtutum, quæ, si adolescere liceret, ipsa nos natura ad beatam vitam perduceret, nunc autem simul ac editi in lucem, & suscepti sumus, continuò in omni prauitate versamur, vt penè cum lacte nutricis errorem suxisse videamur: cùm verò parentibus redditi, deinde magistris traditi sumus, tum ita variis imbuimur erroribus, vt vanitati veritas, & opinioni cõfirmatæ natura ipsa cedat. † Et rursum ibidem ait: Natura ipsa deficiscimus, vt optimam naturam nobis inuidisse videamur. & rursus lib. 1. de legibus ait: Natura duce errari nullo modo potest. Et Officiorum lib. 1. ait: Naturam ducem si sequamur, nũquam aberrabimus. & hoc est illud ius naturale, quod natura omnia animalia docuit, *vt in l.* 1. *ff. de iust. & iur. & in pr. Institut. de iure naturali.* quódque simul cum ipso humano genere proditum fuisse, testatur Iustinianus *in §. singulorum. Institut. de rerum diuis.* Nec dubiũ est, †quin Qualia sunt principia, talia sint principia. ficque, Qualis est natura, talis est hominũ: quisque cum principiatus, creatus, & natus est, *ita eleganter Bal. in l.* 1. *ad fin. C. si quis omis. causa test. & And. Tiraq. de præsc. §.* 1. *Gloss.* 2. *vers. sed quòd in dubio facit. l. quisquis, in prin. & §.* 1. *cum ibi not. C. ad leg. Iul. maiest. vbi Gloss. ait:*

Sæpè solet filius similis esse patri.

Vnde sic cecinit Horat. Oda 4.

Fortes creantur fortibus & bonis
Est in iuuencis, est in equis patrum

3 *Bonus quisque præsumitur.*

4 *Homini naturaliter sunt innata virtutum semina.*

5 *Natura Dux optima.*

6 *Principia qualia sũt, talia sunt principiata*

7 *Generatiũ simile generanti.*

Virtus, nec imbellem feroces
Progenerant Aquila columbam.

Cùm ergò homo simul ac nascitur ac generatur, habeat semina innata virtutum, quinimò non solùm homo, sed etiam ea omnia, quæ à natura creata sunt, optima sint, par est, vt bona fides & bonitas in homine præsumatur, quandiu contrarium non probatur, præsertim cùm Qualia sunt principia, talia (vt diximus) esse intelligantur principiata. Hæc communis conclusio variè intelligitur. Primùm quando adest titulus legitimus & verus, quale est, cùm emi ritè & rectè, vel dotis, aut donationis, vel legati aut alio quouis simili titulo rem accepi, & *ita procedunt. ff. & Cod pro emptore. & ff. & C. pro donato. & ff. & C. pro dote. & ff. & C. pro hærede. & ff. & C. pro legat. & ff. & C. pro suo.* ita volunt omnes suprà relati. Secundò † intelligitur etiamsi putatiuus tantùm, non etiam verus esset ille titulus, si quidem error iustus fuit aut tolerabilis. *l. quod vulgo. ff. pro empt l. non solùm. §. quod vulgo. ff. de vsucap. l. fin. ff. pro suo.* quale est, cùm is, cui mandaui rem vt mihi emeret, eam mihi tradidit, se emisse mentitus, ita tenent omnes, quos suprà retulimus, istáque & superior sunt communes opiniones. Tertiò intellige † etiam si titulus esset reuocabilis. *l. 2. §. si sub conditione. ff. pro emptore. l. si id quod. ff. pro derelicto. l. si vir. ff. pro donato.* vnde si vxor à viro, quem dominũ esse credebat, rem donatam accepit, eam contra verum dominum potest præscribere, licet vir eam donationem eámque rem posset reuocare. *d. l. si vir. dict. l. si id quod.* & licet rem sub hac conditione nisi melior conditio allata fuerit abs te, quem dominum esse credebam, emerim, tamen eam contra verum dominum possum præscribere, quamuis is titulus meliore conditione allata reuocabilis sit. l. . . . & l. 4. ff. de in diem addi. nisi dominus verus agere impeditus esset, tunc enim contra eum nõ curreret præscriptio. *l. final. § sin autem sub conditione. Cod. cum de lega. l. qui hæredi. § si pars, cum Gloss. ff. de condit. & demonst. l. 1. § fin. Cod. de annali excep. alium tex. & exemplum habemus in l. in bello. § si quis seruum ff. de capt.* Item fallit secundò, quando conditio esset suspensiua, *vt d. § si sub conditione.* Quartò intellige etiam, si titulus, in quo nititur possessio, sit illegitimus, quod obtinent quoad præscriptionẽ longissimi tẽporis, nam quòd ad longi tẽporis præscriptionem, non sufficeret, *vt diximus infrà c. 81. num. 7. & 8. & c. 77. num. 9.* Quintò intellige etiam si titulus omnino deficiat, vt videtur esse communis opinio ex relatione Andr. Tiraquell. *de præsc. § 1. Gloss. 2. versic. bona autem fides. dicam infrà c. 79. num. 15. & c. 81. num. 8. cum præced. diximus fusè suprà dum de titulo differebamus.*

8 *Titulus putatiuus sufficit ad præscrip.*

9 *Titulus reuocabilis sufficit ad præscriptionẽ.*

Sextò intellige si adsit titulus, etiam si eum me habere ignorem. *l. 2. § si sub conditione, ad finem. ff. pro empt. dixi infrà c. 79. num. 15. & in c. incip. traditio.* Septimò intelligè, si ea bona fides indiciis probetur. *l. pen. C. de euict.* Octauò † intellige, etiam si ea bona fides non probetur, sufficit enim allegari, *ita tenent Gloss. in Clem. appellanti de appell. And. Tiraq. de præsc. § 1. Gloss. 2. ver. sed quæstionis est,* & ait se dixisse in d. Clem. & hanc allegationem posse fieri etiam post conclusionem in causa, firmat ipsemet Andr. Tiraquell. ibi. *Antonius in c. peruenit, de empt. & vend. & ibi Ioan. de Imol. & Alexand. in leg. vnic. C. vt quæ desunt aduoc. iudex suppleat. column. 2. Matthæus Afflict. in const. Siciliæ const. incip. iustitiarius column. 4.* Facit † quia etsi ea præsumptio bonæ fidei, eò quòd est iuris, reputetur esse quid iuris,

10 *Bona fides non est necesse vt probetur.*

11 *Notorium est allegandũ.*

iuris, & consequenter non requiratur probatio, sed tantùm allegatio tanquam res notoria, tamen & ipsum notorium allegandum est. *l. si adulterii. cum incestu. §. idem Pollioni. ff. de adulteriis. secundum Antonium Butrium in c. bonæ, de postul. prælatorum. Idem Antonius in c. exceptionem, de except. Ioan. Imolensis in l. 4. §. hoc autem. ff. de damno infecto. Marcus Mantua locorum communium. cap. 57. & in specie † quod bona fides sit alleganda tenent Marcus Mantua, vbi suprà, & Baldus in l. super longi. C. de long. temp. præscrip. colum. 3. Idem Bald. in l. quicunque. in princ. C. de seruis fugit.* Et quòd habens iuris præsumptionem pro se eam debeat allegare, tradunt generaliter Seysellus *in rep. l. Celsus. colum. 9. ff. de vsucapion. & Marcus Mantua, vbi suprà*, quam tamen post conclusionem etiam causæ allegari posse vterque tam Mantua quàm Seysellus affirmat. Nonò † intellige sufficere vt tacitè allegetur, puta dico me fundum vt meum possedisse. *Ita Alexand. cons. 201. col. 1. lib. 2. Dec. cons. 267. Roman. cons. 77. pater reuerende. Andr. Tiraq. vbi suprà, ver. cæterùm, per l. antiquos. verb. domini cogitatione. Cod. de fur. Boerius dec. 42. alia insuper. num. 1.*

12 *Bona fides an sit alleganda.*

13 *Bonam fidē implacitè allegari sat est.*

Decimò intellige sufficere † quòd ea allegatio bonæ fidei etiam post conclusum in causa secundum *Antonium, Imolam, Afflictum, Tiraquell. & Alexand. in locis relatis suprà ver. 8. quibus adde idem tenere Decium con. 267. Panorm. in c. dubium. 1. colum. 2. de elect. & iterū And. Tiraq. vbi suprà versic. intellige & Marcum Mantuam, vbi suprà.* Vndecimò † intelligevt procedat, etiam si ea bona fides nec probetur, neque etiam allegetur, etenim licet reliquæ iuris præsumptiones sint allegandæ, isthęc tamen bona fides adeo à iure præsumitur, támque æqua, naturalis & indubitata præsumptio est, vt nec eam allegare necesse sit. *Ita tenent Antonius Butrius & Ioan. Imolensis in c. præterea. 2. de transact. Panorm. in c. fin. colum. 8. de præscrip. Barba. cons. 41. illud ad feram. colum. 10. lib. 1. Idem Andreas Barba. con. 50. colum. 9. eodem lib. & cons. 18. columna penultim. libro secundo, & consilio 70. eodem lib. per cap. auditis, & cap. cum olim, de præscr.* vbi nulla bonę fidei mentione facta præscriptio allegata fuit, & satis fuit. † Cùm enim (inquit) Barba. notorium est ex iure, non expedit allegari, quinimmò iudex illud ex officio supplere vel attendere debet per cap. Raynutius. de testament. vbi iudex iudicauit super notorium minimè allegatum, *vt ibi notant Ioannes Imolensis & Panorm. idem Panorm. in cap. afferre. de præsumptionibus. Baldus in leg. prima. Cod. vt quæ desunt aduoc. Felyn. in cap. adhæc. columna nona de appellat. Nec dubium est (inquit And. Tiraquell. vbi suprà)* quin bona fides oriatur ex iuris notorietate, vt fusiùs suprà diximus, ergo eā allegari non expedit, iuris enim præsumptio liquida probatio est. *Gloss. in leg. tutor qui repertorium. Cod. de petit. tutorum. leg. licet Imperator, & ibi plenè Alexand. & Iason. ff. de legat. 1. per Andream Barba. cons. 74. scripsit Psalmista libro quarto. xurſúsque cons. omnium nouissimo.* Contrariam tamen partem vt hæc bonæ fidei præsumptio necessariò sit alleganda, *tenent Bal. in dict. l. super longi. C. de long. temp. præscr. Idem Baldus in dict. leg. quicung. Cod. de seruis fugitiu. 15. Andr. Tiraquell. vbi suprà, Marcus Mantua cap. 57. d. lib. 3. locorum communium*, quia alios allegant huius sententiæ auxiliares, vt attigimus suprà versicul. 8. sed superior pars vt receptior ita & verior nobis videtur, quæ materia à nostris cæca & nebulosa relicta nobis videtur, quæ vt liqueat, considera nonnullos casus. Primus quando bo-

14 *Bonā fidē post causā cōclusam allegari satis est.*

15 *Bona fides vt allegetur an requiratur, ardua q.*

16 *Notoriū iuris non expedit allegari.*

næ fidei mẽtio fit explicitè, alter quãdo implicitè, vltimus qudo nec implicitè, nec explicitè. Primo casu oès cõueniunt sufficere, veluti si agẽti rei vẽdicatione allegaui me rem illam titulo & bona fide per tempus legitimũ possediſſe, sicque præscripsisse. Secundo casu non satis sese explicant, veluti si rei vendicatione agenti obieci præscripsisse me, nulla bonę fidei mentione facta, sed satis est dixisse, præscripsisse me, quia intelligendum est ritè & rectè, *argum. l. non putauit. in principio, cum ibi notat. ff. de bonorum poss. contra tab.* & illud verbum est intelligendum in pleniore significatu. §. *sed quoties. Instituit. de iure natur.* & id perfectũ est quod ex omnibus suis partibus constat. *l. 1. ff. de origine iuris.* sicque qui dicit se præscripsisse de perfecta (& cum omnibus suis legitimis qualitatibus) præscriptione intelligit, ne aliter inutiliter processisse videatur. nihil enim & inutile paria sunt. §. *final. Instituit. quibus modis testam. infirm.* † & denique appellatione rei simpliciter prolatæ, comprehenduntur omnes suæ partes siue illæ quotitatiuę sint.. *l. Mæuio, in princip. in verbo, totus. ff. de legat. 2. l. coniunctim.* in verbo, solidam rem. & verbo, solidam hęreditatem. *ff. de legat. 3. l. hæc scriptura leg. si separatim. ff. de cond. & demonst. §. si eadem res. Instituit. de legat. l. si pluribus. ff. de legat. 1. l. si quis cum totum. ff. de excep. rei iudic. leg. cum quæstion. Cod. de legat. l. vnica. §. vbi autem, cum* §. *sequent. Cod. de cad. toll. siue illæ etiam sint partes integrales vel subiectiuæ. vt in leg. qui vsumfructum, vbi plenè notant Barthol. & Ias. ff. de verb. oblig. & d. l. cum quæstio. leg. 1. §. interdum, in verbo, in solidum. leg. inde Neratius. ff. de vsufruct. accres.* ergo qui se præscripsisse ait omnes partes per qualitates ad præscriptionem necessarias (siue possessio sit, siue titulus, siue bona fides) comprehendisse implicitè videtur: facit egregius text. *in l. Titius, in princip. ff. de liber. & posthum.* vnde apparet à Barbatio parum aptè allegatum fuisse textum *in d. c. auditis. & d. cap. cum olim, de præscr.* quandoquidem ibi non est verum, bonam fidem allegatam non fuisse, quinimmò eo ipso quòd præscriptio allegata fuit, bona quoque fides implicitè allegata intelligitur, & sic ita respondsuros verisimilimũ est, non solùm illos qui affirmant bonam fidem allegari non oportere, sed etiam eos qui contendunt allegari oportere, quandoquidem hîc implicitè allegata videretur. Vltimo casu quando nec implicitè, nec etiam explicitè allegata fuit, sed duntaxat dictum fuit à reo, se eam rem per tempus ad præscribendum legitimum, legitimáque ex causa possediſſe, licet hîc nulla mentio fiat de bona fide, adhuc sufficeret, quia ea à iure præsumitur, vt suprà latissimè ostendimus, id quod in iure notorium est, vnde fit, vt si peruacua ea allegatio videatur, sicque à iure desiderari minimè sit verisimile, sed omnino inciuile, *argument. leg. hæc stipulatio. §. diuus. ff. vt legat. nomine caue. leg. non cogendum. §. Sabinus. ff. de procurat. leg. Cornelius leg. iam dubitari. ff. de hæred. Instit. leg. verba hæc. ff. de cond. inst.* & potissimùm, quia si verum amamus, vsucapiones sola possessione legitima nituntur, nec bonam fidem desiderant positiuè, sed tantùm malę fidei vitium abesse, nec titulum desiderant, sed tantùm iustam aut tolerabilem possidendi causam, *vt per leg. tert. ff. de vsucapion. fusè ostendimus infrà cap. 77. numero decimo. cum præced. & sequent. & cap. 72. & cap. 81.* Sicque qui legitimi temporis possessionem ex iusta causa emanantem allegauit, sufficienter allegasse videtur, nec quicquam vltra desideratur, vt dictis in locis ostendimus, aduertentes isthæc à nostris non satis vnquam fuisse præuisa.

17 *Rei appellatione omnes suæ partes continentur.*

Et di-

Et diximus suprà part.3.per totam.Redeundo ad nostram bonæ fidei præsumptionem,cùm ostenderimus, eam præsumi in homine à natura,inque eo naturaliter esse innata virtutum semina, inde pari ratione descendit,vt ex possessione præsenti dominium à lege præsumatur, aliter enim cum per *l.quærebatur.C.vnde vi*,præsumptum sit, quod ad me non pertinet id ad alios omnino pertinere:certè si lex,quod possidet,meum esse non præsumeretur,iam alienum possidere præsumeret.sicque me malum hominem esse malámque fidem habere,contra ea quæ suprà fusè ostendimus, sicque in specie vt ex possessione præsenti dominium habere possessorem præsumptio sit, *tenent Gloss. in leg. penultim. in verb. amoueri.ff. de condit. institut. quam ibi sequuntur Barthol.Bald. Angel.& Paulus Castr.ibi Barthol. Angel.& Paulus Castre.in leg.Titia.per tex.ibi.ff.solut.matrim.& Abb.& in d.leg.penul.columna.1.& Nicolaus Boerius.decis.42.alia insuper Angel.in l. filiusfamiliàs.§.iidem principes.ff.de legat.1. Barbatius consilio 50.lib. primo. numer.12.*

18 *Dominium an præsumatur ex possessione præsenti,arduaq.*

Contrarium tamen vt ex possessione præsenti non arguatur dominium, tenent Gloss.in *leg.cum res*.quam ibi multi sequuntur.*C.de probatio*.Quid dicendum?& sanè prior opinio vt receptior, ita & verior videtur per iura suprà allegata,quibus adde egregium textum in §.*commodum.Institutio.de interd.l.actor quod asseuerat.Cod.de probat.*& per nostram rationem suprà relatam quæ habet,omnes homines bonos esse,bonósque præsumi & mala fide carentes,sicque minimè præsumendum est, vt is qui fundum vt suũ possidet,colit,& fructus sibi colligit,alienum mala fide perfidè, & furtiuè contrectet,sed potiùs vt rẽ suam pertractare videatur. quæ conclusio variè intelligitur.Primùm vt se aduersus agentẽ possit defendere,*d.*§. *cõmodum. Inst.de interdict.d.l.actor.cum pari,de reg.iur.lib. 6.l.fauorabiliores ff.de reg. iur.*†Deinde intelligitur etiam agendo,nam si possideam fundũ dominãtẽ, túque fundũ seruientem, te seruitutem pati nolente, duo sunt mihi probanda.Primum me dominum esse fundi istius quem dominantem asseuero:Alterum tuum fundum huic fundo seruitutem debere, quod vltimum si probauero, Primum, nempe me esse dominum fundi dominantis,eo ipso probare videor, quòd probo me eum possidere, fructúsque vt dominum colligere, eúmque arare & colere, & similia. *ita tenent Barthol. in dict.leg.penultim. & Boerius vbi suprà,numero octauo.nempe in dict. decis.42.Alexand.consil.4.lib.secundo. & consilio 103.numero decimo. lib. septimo.Cornel.consilio 48. libro tertio. Andr.Barba.consil.8.columna secunda. libro primo.Gloss. & Florianus per text. ibi in leg.prima. ff. famil. erciscund. Rapha.Cuman.consilio 150.ad finem Gloss. in leg.sicuti.§.si quæratur.ff.si seruandi.Iason post Barthol.ibi in leg.si prius. columna 9. ff.de noui operis nunciatio. & alij, quos allegat Boerius,ex cuius relatione apparet hanc esse communem opinionem.*

19 *Dominium inter se ter agendo probatur ex possessione.*

Nec ad rem pertinet,*l.item Mela.§.penultim.ff. ad legem Aquil.* quia ibi constabat alterum esse dominum, secundum Barthol.in d.l.penultim. Tertiò †hęc conclusio intelligitur etiam quando quis vult agere rei vendicatione contra violentum spoliatorem :tunc enim vt contra eum obtineat, satis est probare se tanquam dominum possedisse. *Ita tenent Bart. & Bald. in dict. l.penult. ff.de condition. instit. & Nicolaus Boerius d.decis. 42.numero 6.& etiam Paul. Castr. in d.l.penultim.& Barthol.Sozinus con-*

20 *Dominium probatur ex possessione contra violentum.*

silio 112.*num*.23.*libro quarto.per leg.si quis emptionis.*§.*sed hac.Cod.de præsc.* 30.*annorum*.

21 *Dominium probatur ex possessione contra commodatariũ & depositarium.*

Quartò intellige etiam si agerem rei vendicatione contra commodatarium,qui rem à me commodati nomine accepit. Quintò idem si agerē contra depositarium , qui depositi nomine rem à me accepit. nam & his duobus casibus ex hac sola possessione de præsenti dominus præsumor,etiam rei vendicationem agens , nec illi possunt mihi referre quæstionem dominij non magis , quàm si centra eos agerem depositi, aut commodati actione,nam eo ipso,quòd causam à me habent,nec ex fide restituunt,me spoliare videntur , sicque in hac rei vendicatione ex sola præsenti possessione dominus præsumor: *arg.leg.colonus.ff. de vi & vi arm. iuncta leg.si quis conductionis.C.locati.l.si alienam,cum ibi nota.ff.solut.matr. & quamuis contrarium videantur tenere Doct.post Gloss.ibi in leg.ita vt si fur.ff.commod. tamen hanc opinionem defendunt Paul.Cast.in d.l.pen.& Nic.Boerius num.* 7.*d.decis.*42.

22 *Dominium nõ præsumitur ex possessione præterita.fallit in tribus casibus.*

Hactenus quando is de præsenti possidebat ciuiliter & naturaliter vel saltem ciuiliter verè vel interpretatiuè , quid autem si nunc non possidebat,licet olim possedisset, an ex ea præterita possessione præsumatur dominium,& regula est non præsumi.*ita Gloss.in l.* 2.*Cod.de probat. Boerius, vbi suprà,numero decimo.Barthol.in dict.l.penultim.Bal.in l.non ignorat.column.*6.*Cod.qui accusa.non poss.Corn.con.*19.*cum con.seq.lib.*2.*per leg.& quæ nondum sunt.*§.1.*ff.de pign.*& fallit si possedisset annis triginta,quia eo tempore rem illam etiam titulo non apparente præscriberet , *per l.si quis emptionis.*§.1.*C.de præscrip.*30.*annorum,secundum eos.d. & vtraque opinio communiter recepta est.* Fallit secundò quando longum tantùm tempus præteriit, siquidem adfuerat legitimus titulus vel causa possidendi,secundum eosdem Doct.communiter,& *Ludouic.Roman.cons.*424.*circa propositum, & Sozin.cons.*106.*in causa.col.*4.*lib.*2.*Gloss.& communiter Doct. l.cum res. C.de probat. Boer.vbi suprà,num.*4.*Bart.cõs.*110.*quidam Masiolus.* Fallit tertiò quando breuius tempus cum legitimo titulo possedit,& agebat publiciana ad possessionem tantùm recuperandam (non autem rei vendicatione)tunc enim obtineret contra possidentem sine titulo,ita procedit *titulus ff.de publ.in rem act.*quia posterior possessio non intitulata aut præsumitur clandestina,aut non iuuat contra hunc qui nititur possessione intitulata.*Ita Sozin.in leg.in rem quæ nobis,in princ.q.* 4.*ff.de acq.poss. Alex.cons.*51.*l. & cons.*117.*eod.lib.& cons.*6.*lib.*3.*secus si posterior possessio intitulata similiter esset,*tunc enim præfertur,quia in pari causa potior est conditio possidētis, *c.in pari,de reg.iur.lib.*6.*tradunt Innoc.& alij in c.cum ad sedem,de rest.spol. per c.licet causam,de probat.*Item fallit quando iunior possessio esset diutina,vt dicemus in c.85.num.5.

SVMMARIVM.

1 *Mala fides an noceat, quãdo cõtractus fit per procuratorem.*
2 *Domini mala fides nocet,licet cõtractus fiat per procuratorem de iure canon.*
3 *Pupillo non nocet tutoris mala fides.*
4 *Pupillus non potest habere malam fidem.*
5 *Malam fidem populus quando videatur habere, & quomodo purgetur.*

CAP.

CAP. LXXI.

1 *Mala fides an noceat quãdo contractus fit per procuratorẽ, ard. q.*

MALA fides non impedit præscriptionem quando contractus fit per procuratorem, vel eum qui subest nostræ potestati (vt est filius vel seruus) siquidem dominus tantùm non etiam is per quem contractus fiebat, habebat malam fidẽ. *Ita tenent Bald. & Angel. in l. super longi. C. de longi temporis præscription. per l. eum qui. §. in hac. ff. de public. in rem act. Gloss. in l. huiusmodi. ff. de contrahend. empt. Gloss. in l. cum mancipium. ff. de ædil. edict. per Azonem in summa. Cod. de ædil. edict. column. pen. vers. sed si quæras.* † Quod obtinet de iure ciuili non de iure canonico, quo iure noceret domini mala fides, teste Balbo *de præscription. in 3. part. 3. partis princ. q.* 18. Limita secundò vt mala fides aut bona fides procuratoris non sit in consideratione, sed tantùm domini, quoad singularem successorem, vnde si rem alienam quam tuam esse putabas, per procuratorem qui eam alienam esse sciebat mihi vendidisti, præscribere possum, quia non videor ab authore malæ fidei emisse. *Ita Barthol. in l. qui fundum. §. procurator. ff. pro emptore. Alexan. in l. Pomponius. §. cum quis. column. 4. ff. de acquir. possess. Balbus, vbi suprà.* Quæ quidem limitationes veræ sunt in se, sed principalis conclusio suspecta videtur, nam vtriusque iuris definitio dum præscriptionem cum mala fide procedere negauit, id prospectum voluit, ne qui sciebat alienũ se possidere, inde lucrum se facturum sperans, tardior & segnior in restituendo fieret. quæ ratio non minus vrget quando rei alienæ possessionem per seruum vel filium quęsiui, quàm si eam per me ipsum quærerem, vtroque enim casu tardior in alieno restituendo reddat, si lucrum præscriptionis inde facturum me spero, quàm essem si id minimè euenturum scirem, ergo habebit locum c.a p. *possessor. de regulis iuris. lib. 6. c. vigilanti. cap. fin. de præscription. in princip. Inst. de vsucap. transform. cum simil.* nisi dixeris, superiorem conclusionem procedere, quando contractus fiebat per procuratorẽ, vel filium, vel seruum, ignorante domino vel patre: seruus enim vel filius contrahendo, & possessionem corporalem apprehendendo ius possessionis naturaliter quęsiuit. *l. 1. in princip. vbi ex naturali possessione. l. 3. ff. de acquir. possess.* iure enim naturæ hi sunt integri status. *leg. quod attinet. ff. de regul. iur.* vnde tale ius eis per prius cohærens, postea transitum facit ad patrẽ vel dominum, quia penes eos residere nec momento potuit. *l. placet, de acquir. hæreditat. l. acquiritur. ff. de acquir. rerum domin.* nam domino vel patri insciis, vel etiam inuitis acquirerent serui vel filii familiàs. *l. seruus vetante. ff. de verborum obligat. per totum Instit. per quas perso. nob. acquir.* & hac ratione per alluuionem rei alienæ dominium nobis etiam inuitis & ignaris acquiritur, vel etiam scientibus alienum esse. *§. præterea. Inst. de rerum diuision. l. adeo. §. præterea per alluuionem. ff. de acquiren. rerum domin.* ergo pari ratione nobis etiam volentibus acquiri potest ius possessionis per seruum vel filium, sed quoad ius præscribẽdi dubito. dic ergo quòd quandiu ignoraui nomine meo seruum, procuratorémve, aut filium meum emisse, & possessionem accepisse tandiu, etsi sciam illam rem esse alienam, tamen cùm ignorem me eam possidere, non possum videri mala fide possidere, cùm bona aut mala fides pendeat ex animo nostro. *l. penult. C. de euict.* sicque si per eas personas tandiu ignorante me retenta possessio fuit, quòd expleta fuit præscriptio, eam rem optimo iure quæsiui. Cæterùm si ante

2 *Domini mala fides nocet, licet contractus fiat per procuratorẽ de iure cano.*

completam prę ſcriptionem cœpi intelligere, eam rem me per illas perſō-nas poſſidere, iam ſcio alienū me poſſidere, ſicque ſum in mala fide, quæ etiam ſuperueniens poſt cœptam prę ſcriptionem nocet de iure canonico, ſumque in mala fide, eò quòd poſſum & debeo iubere eas perſonas eam reſtituere, vel id ipſemet facere debeo. *l. ſemper qui non prohibet ff. de regul. iur. leg. qui patitur ff. manda.* & quia non ſufficit abſtinere à malo, niſi fiat, quod bonum eſt. *leg. ſi ita ſtipulatus eſſem abs te, & ibi Bart. ff. de verb. oblig. vide cap. 79. num. 41.*

3 *Pupillo an nocet tutoris mala fides.*

Malam† fidem tutoris non nocere pupillo tenent Baldus *in auth. adhæc. C. de vſuris. Ioan. Imol. in rep. cap. fin. col. 29. de præſc.* & *Franciſc. Balbus de præſcrip. in 3 par. 3. partis princip. q. 16.*

4 *Pupillus nō poteſt habere malā fidem.*

† Sed & ipſe pupillus malam fidem habere non poteſt quod attinet ad prę ſcriptionem niſi ſit doli capax, ſecundùm Bald. & Franciſc. Balbum, vbi ſuprà, & ſuperior ſententia ꝓbari videtur in leg. 3 in ſui generalitate. ff. de vſucap. præſertim iunctis his, quæ diximus, ſuprà circa definitionem præſcriptionis.

5 *Malā fidē popul⁹ quā do videatur habere, & quando purgetur.*

† Et mala fides ſingularium perſonarum de vniuerſitate nocet ipſi vniuerſitati, ſicque quandiu viuit aliquis de populo vel collegio vel de vniuerſitate qui habuit ſcientiam rei alienæ, is populus, vniuerſitas, collegiū non prę ſcribit. *Ita Innocentius in cap. cura, de iure patronatus. Barthol. in leg. poſt pluribus, in fin. ff. de vſucapion. Franciſc. Balbus, vbi ſuprà, q. 17. Petrus Philippus Corn. conſ. 22. videtur in hac conſultatione. colum. 4. lib. 1.* ſed illa mala fides purgatur extinctis omnibus iis qui ſcierunt, & habuerunt ſcientiā rei alienæ, ſecundum Innocentium, Barthol. & Franciſcum Balbum, vbi ſuprà, contra Corneum, vbi ſuprà, qui eam purgari illo tempore poſſe negat, motus per leg. proponebatur. ff. de iudic. vbi ſubrogationis cauſa ſemper idem populus eſſe intelligitur, *facit l. ſi grex. ff. de l. 1. l. grege. ff. de leg. 2. §. ſi grex. Inſtitut. de legat.* ſuperior tamen ſententia quæ habet, omnibus ſaltem extinctis purgari eam malam fidē, vt humanior ita & verior videtur. nam etſi per ſubrogationem vnus idémque populus intelligatur, tamen idem quoque eſt in filio qui eadem perſona cum patre intelligitur. *l. fin. C. de imp.* & tamen patri ſuccedens iuſtam ignorantiæ cauſam cenſetur habere. *cap. is qui in ius, de reg. iur. lib. 6. l. qui in ius. ff. eod. & conſequenter olim præſcribebat.*

SVMMARIVM.

1 *Præſcribere an poſſit miſſus in poſſeſſionem ex cauſa noxali vel damni infecti, cùm ſciret rem illam non eſſe illius, contra quē decretum fuit interpoſitum, egregia q.*
2 *Mala fides quando ineſſe intelligatur.*
3 *Dominium nobis etiam inuitis interdum auferitur.*
4 *Facti appellatione non factum etiam continetur.*
5 *Mala fides non ſemper ſequitur, & arguitur ex ſcientia rei alienæ.*
6 *Dominus rem ſuā negligens quādo videatur eam pro derelicto habere.*
7 *Intellectus c. 1. de præſcript. contra communem opinionem.*
8 *Intellectus l. ſicut. & l. omnes. C. de præſcr. 30. annorum.*
9 *Intellectus c. fin. de præſcription.*
10 *Intellectus §. fin. Inſtitut. de iniur.*

CAP.

CAPVT LXXII.

POSSIDEBAM seruum alienum bona fide, cuius verum dominum ego non ignorabam, is seruus ex causa noxali mihi traditus fuit, an cùm habeam scientiam rei alienę, eum possem vsucapere, quęsitum est, ac vehementer cõtroversum. mouet quęstionem † quòd licet indubitatum esset vsucapi posse inspecto iure ciuili. *l. generaliter. ff. de noxalib. act.* tamen iure canonico generaliter definitum est mala fide vsucapi nihil posse. *c. vigilanti, & c. fin. de præscr.* quod ius & in foro seculari seruandum esse ait summus pontifex, in d c. fin sicque communis opinio esse videtur, quòd missus in possessionem ex causa tam noxali, quàm damni infecti, non possit præscribere eam rem, quam sciebat esse alienam, non illius contra quem decretum iudicis fuit interpositum. Ita tenent Paul. *in l. prætoris, in princ. ff. de dam. infect.* idque sequitur, & ait meritissimè defensum esse episcopus diligentissimus ciuitatis *Rod. in c. possessor, de reg. iur. par. 2. §. 9. numero octauo. Roma. in leg. si per errorem. ff. de vsuc. Alexand. in leg. si finita. §. si de vectigalib. numero vndecimo. ff. de damno infect. Imo. in cap. fin. de præscrip. colum. 19. in rep. Idem in leg. sequitur. §. viam. numero 26. de vsucap. Paul. in d. §. si de vectigalib. Paul. in l. iustè possidet. ff. de vectigalib. Paul. in l. iustè possidet. ff. de acq. poss. ff. Bart. in leg. Pomponius. §. si iussu, eodem titulo. sentit Angel. in leg. 1. C. de iud. num. 63.*

1 *Præscribere an possit missus in poss. ex causa noxali vel damni infect. cùm sciret rẽ illã non esse illius, cõtra quem decretum fuit interpositum, ardua q.*

Contrariam partem, vt missus in possessionem ex causa siue noxali, siue damni infecti possit rem præscribere, licet sciat eam rem esse non illius contra quem decretum fuit interpositum, sed alterius, *tenent Gloss. in cap. possessor, de reg. iur. in 6. Gloss in cap. si diligenti, & ibi Antonius numer. 12. de præscription. Bald. in l. 2. ff. si ex noxali causa agatur. Idem Baldus in authent. ei qui iurat. column. penultim. & ibi Salicetus q. 9. C. de bonis auth. iudi. possess. Spec. in tit. de secundo decreto. §. iuxta. num. 8. Abb. num. 28. in d. c. si diligenti, & ibi Anton. num. 12. Bald. in l. generaliter. ff. de noxal. act. in prima lectu. & iterum in lect. 2. estque communis opinio, secundum Alex. in dicto §. si de vectigalib. num. 11.*

Quid dicendum? & quidem videtur hęc posterior opinio in noxali causa longè verior quàm contraria, per text. apertum in *d. l. generaliter*, & in eo tantùm quęstio erit, an is text. iure canon. correctus intelligitur, quod minimè dicendum est: non enim sequitur, habet quis scientiam rei alienæ, ergo non potest pręscribere. † quinimò sæpe præscribere potest, nec in mala fide esse videtur, quod primùm apparet *in l. si id quod. 2. resp. ff. pro derelict.* vbi vxor viro donauit rem suam, sicque eum dominum non fecit, *vt per tot. ff. & C. de donat. inter virum, & vxor.* vírque deinde in eam rem mihi scienti vendidit, qui pręscribere possum: vt tex. ait, licet non ignorarem eam rem vxoris esse, neque ab ea, sed ab eius marito causam habere. Ratio est, vt ibi expressim Iureconsultus ait, quia quasi volente, & concedente domina, is maritus vendidisse videtur. Nec ad rem pertinet quod Gloss. ibi ait, rem alienam donasse vxorem. nam illud est diuinare, & prętera est contra præscriptionem leg. *merito. in princ. ff. pro soc. & per tot. C. de reb. alien. non alien.* & quod intolerabilius est, aduersatur palam illi textui in verbo, domina. Secundò est text. *in l. si vir. ff. pro donat.* Tertiò *leg. 1. §. si vir. ff. de acquir. poss.* vbi vir vxori donauit, nec ideò desiit transuolare possessio in vxorem donatariam, quam iustè possidere intelligendum est. Quartò est

2 *Mala fides quando inesse dicatur.*

text in c.1.*de præsc.& in c.placuit.*suprà alleg.vbi etiam iure canon. eccl esia contra ecclesiam potest etiam breui tempore præscribere locum, iúsq; quod sciebat esse alienum. Quintò dominia non sunt de iure naturali primæuò, sed tantùm de iure gent. quod induxit dominorum distinctionem, & separationem, antea enim omnia erant in communi. *leg.ex hoc iure.ff. de iust.& iur.ius autem gentium.Institut.de iur.nat.plenè per Barthol. Paul.Iaſ. & alios in dict.l.ex hoc iure.diximus in tract.de succeſſ.creat. in præfat. & in §. 1. huic autem iuri gent.lex ciuilis, & derogare potest,& quotidie derogat. iuxta Gloſſ.communiter approb.ibi in leg.ius ciuile est.ff.de iust.& iur.*& licet id quod nostrum est,si non facto nostro à nobis auelli non debeat. leg. *id quod nostrum.ff.de reg.iur.* tamen illud regulare,verum ex causa à nobis aufertur,etiam inuitis,vel ignorantibus,vt in leg.item si verberatum.§.1.*ff de rei vend.l.Lucius.ff.de euict. Gloſſ. & Barthol.in leg. Antiochiſium.ff.de priu. creat.Bart.Paul.Iaſon & alij in dict.*ex hoc iure. vt ergo ibi aufertur nobis inuitis rei nostræ dominium ex legis ciuilis dispositione & permissione, nec se intromittit ius canonicum. ad hoc, vt ablatum domino reddatur, cur non idem erit & in specie nostra, vbi iustissima causa est,vt res nostra nobis auferatur,ne mihi immerenti damnum seruus tuus impunè inferat, vel si intulerit, nobis resarciatur,ibi re tua adempta, & in me ad emendationem damni translata?Nam & similiter quid si furtum mihi faceres manifestum, quid si non manifestum, quid denique si vi rem abripuisses, nónne præter ipsius rei subtractæ, aut vi ablatæ restitutionem, etiam tuum amitteres, & in me transferretur? scilicet pœna vel dupli vel quadrupli.§. *furtorum.§.conceptum,cum seq.§ si.Inst.de oblig.quæ ex delicto, in princ.Institut.de vi bon.rap.§.quadrupli,& §.dupli.Institut.de act.*nónne te inuito his casibus rerum tuarum dominium habeo,te,inquam,inuito,iure tam ciuil.quàm canon.in tui pœnam,& punitionem? ergo similiter, cum seruus tuus damnum mihi,rebúsve mihi dedit, tu damnum sentiens, seruúsque ille tuus mihi tradetur,nisi damnum emendaueris,nec refertur abs te an ab alio possideretur,quo tempore damnum dedisset,quinimmò inspecta legis interpretatione non videtur id damnum domino serui contigisse sine facto suo.

3 *Dominium vt nobis etiam inuitis auferatur.*

4 *Facti appellatione non factum etiam continetur.*

Tnam appellatione facti etiam non factum continetur. *Institut.de nupt.§.si qua vxor,in fin.*dum ait rectiùs se facturos si abstinuerint.*Gloſſ.& Doct.in l.3.in princ.ff.de verb.oblig.Alex.in §. si id quod. l.vbi autem non apparet.ff.de verb.oblig.Decius in l.id quod nostrum.ff.de reg. iur.* dominus ergo qui damnum vel noxam à seruo suo datam non emendat, quasi feciſſe videtur,quò magis serui sui dominio priuetur,Quid denique si seruus meus iusto bello captus aufugerit, adque suos reuersus fuerit inscio me vel inuito?nónne eius dominium perdo? Quid similiter si feram cepimus,eiúsque dominium quæsiuimus,eáque custodiam nostram euaserit,inque naturalem suam laxitatem se receperit,nobis inuitis,aut ignorantibus, nónne in his casibus & similibus id statim nostrum esse desinit? *l.3.ff.de acq.rer.dom.cum lib.sequent.l.naturalem.§.examen.leg.nihil,in princip.ff.de capt.§. item ea quæ ex hostibus. Institut. de re.iud.* Quid præterea si seruus meus proditionem detegit, nónne inscio me & inuito libertate præmij loco donatur, & meus esse desinit? *leg.* 2. 3. *&* 4.*per tot. Cod.quib. ex cauſ.ſerui pro præmio liber.accip.* Nam etsi patria potestas res inæstimabilis sit. *leg.filiusfamil.§. ſecundum vulgarem.ff. de leg.* 1. nónne pater ob duri-

duritiem filium emancipare cogitur? *l.diuus.ff. si à parente quis fuerit manum.* id quod accidit in omnibus etiam delictis, in quibus pœna bonorum imponitur, ergo cùm res nostra nobis auferetur, & in alium transfertur, interdum fit ob demeritum nostrum, interdum ob meritum illius in quem transfertur, interdum ob vtrunque, interdum & quartò ob meritum & fauorem ipsius rei. ob demeritum nostrum, vt in *d.l.diuus.* ob meritum eius in quẽ transfertur, & ob eius fauorem, vt in *d.l.item si verberatum*, cum similibus. ob demeritum nostrum, & meritum illius in quem trãsfertur, vel ob eius fauorem, vt in pœna dupli, quadrupli, & similibus, suprà allegatis, *& facit per totum C. & ff. quib. vt indigni. ob meritum & fauorem ipsius rei, vt in exempl. C. quibus ex causis serui pro præmio libertatem accip.* Cùm ergo res nostra nobis à lege adimatur interdum culpa nostra, interdum sine ea, sed solùm ob fauorem ipsius rei, vel eius in quem transfertur, ísque eam possideat, eáque potiatur, non ignorans alienam fuisse, & à domino inuito vel inscio ablatã, inque eum translatã. Quid mirum, aut nouum est, si idem faciat lex ex causa noxali? & qua ratione potuit lex dominium statim tibi ablatum in me transferre, eadem ratione, & longè facilius, aut iustiùs poterit efficere, vt id dominium transeat post longam possessionem, & præscriptionem: Nam & prelatus, qui non potest res ecclesiæ alienare, poterit per negligentiam, & interuentum longi temporis ecclesiæ nocere, vt eius res præscribantur. c. veniens, de præscrip. *vbi per Doct. & Decium in d.l. id quod. ff. de reg. iur facit tex. in c. illud. & c. de quarta. de præscr.* ergo vtroque casu, ex parte legis par potentia est, in auferendo à nobis dominio rerum nostrarum ex casu. nam & eius authoritate nostrum tuemur: aliter enim non deesset alter fortior vel calidior, qui vi, armis, aut caliditate, vel dolo, rebus nostris potiretur: itaque authoritate legis rerum nostrarum dominiũ nobis inuitis, & ignorantibus ex causa potest, & sæpissime solet auferri, quod accidit etiam per modum præscriptionis non iecus, quàm per alios modos, siue is qui rem acquirit, alienum sciat se possidere, siue ignoret, cum adest causa non iniusta concedendi, vt etiam scies quis alienum & possidere, & præscribere possit, qualis profectò adest in causa noxali, quandoquidem esset periniquum, vt seruus tuus mihi immereti, aut rebus meis damnum iniuria daret, ídque impunitum maneret, si ergo is seruus mihi iussu iudicis traditus fuerit, nec dominus, aut qui eum possidebat, illũ defenderit, satis videntur maluisse seruum abiicere, inque me transferre, quàm damni æstimationem præstare: *arg. l. si finita. §. non autem statim. ff. de damno infect. vbi per Doctores in simili per laſ. in l. 1. col. fin. C. de seruis fugit. per eundem in l. naturaliter. §. nihil commune. num. 84. ff. de acq. poss. Gloss. in l. si de eo, ibi Paul. & Alex. §. 1. eod. tit.* Quod obtinet, si ponimus ex causa noxali conuentum à me fuisse ipsum dominum serui illius, qui damnum dedit idem si ponimus conuentum à me fuisse alium, qui bona fide eum seruum possidebat, & cùm iussu iudicis mihi is seruus pro noxa traderetur, illud quidem notum fuisse vero domino: at si ponimus dominum huius rei ignarum, iniquum videtur, eum re sua ignorantem priuari, méque eam lucrifacere, cùm alienam scirem. nam tunc & ille innocens, & inculpatus damno afficeretur, & ego impius sciénsque mala fide alienum lucrifacerem: sed adhuc idem esse debet tam iure ciuili, per *d.l. generaliter. ff. de noxal.* quàm iure canonico. nam res mea siue pereat, id ad detrimentum

meum non alterius spectare debet, siue casu fortuito, siue aliter. *l. quæ fortuitis. Cod. de pig. act.* siue etiam damnum alteri dedat, id similiter ad detrimẽtum domini illius rei, quæ damnum dedit, spectare debet vsque ad valorem ipsius rei, *vt per tot. Inst. & C. & ff. de noxa. & in tit. si quadrup. paupe riem.* ergo seruus tuus si mihi damnum dedit, iussuque iudicis traditus mihi fuit, neque abs te, aut ab alio defendatur, æquum est vt meus fiat in emendationem damni, quod mihi dedit, neque tam videor hoc casu turpe, aut impium lucrum cum iactura aliena captasse, quàm iustam damni illati resartionem, aut emendationem, ac satisfactionem recepisse, neque vltro ad rem alienã accessisse, aut adspirasse videor, sed coactus necessitate quod amiseram recuperandi, & faciens actum necessitate coactus est piè subueniendus. *l. si fideiuss. §. si necessaria. ff. qui sat. cog. vbi plenè per Ias.* Diuersa causa est illius qui à non domino sciens emit rem alienam, is quidem nec vlla necessitate coactus, sed sponte, vltrò, & impiè ad rem accessit alienã, neque vllum damnum ante ab re illa sibi, rebúsve suis illatum fuerat, quod resarcire curaretur, sicque scientia rei alienæ in isto casu meritò inducit malam fidem, & impedit prescriptionem, non sic in casu illo, vbi scientia rei alienæ, nec est cur inducat malam fidem, aut prescriptionem impediat, sicque cessat decisio, ratio, & mẽs, ac sensus. *d. c. fin. & d. c. vigilanti, de præscrip.* Nam & in terminis *l. si voluntate. C. de resc. ven.* constat quàm quisq; contrahentium suam conditionem meliorem facere studeat, quàm eius quocum contrahit, & adhuc ius canonicum se non intromittit.

Præterea *in §. item ea quæ ab hostibus, & in §. cum ex aliena. Inst. de rer. diui.* & in aliis quàmpluribus casus constat nobis auferri posse, & solere inuitis, & ignorantibus rei nostræ dominium, neque possidendi impedimento esse, quod sciret illud nostrum fuisse, & citra factum nostrum à nobis fortè ignorantibus, aut inuitis abscessisse, quod plenè diximus in illa q. an actiones, & alia iura semel præscripta restituerent domino ex capite ignorantiæ. Denique si iustè possidet qui authore prætore possidet, facitq; fructus suos, & inde consequitur reliquas vtilitates, quæ à l. bonæ fidei, & iustis possessoribus cõdonatæ fuerunt, quale est, quòd faciet fructus suos, & reliqua id genus. leg. iustè possidet. ff. de acq. poss. cur nõ idem erit in acquisitione quoque proprietatis, cùm mala fides, & scientia rei alienæ esset tam in fructuum acquisitione quàm in acquisitione proprietatis, & eadẽ æquitatis ratio militaret, eademque ratio peccati vitandi adesset in denegãda fructuum acquisitione ei, qui sciret alienum se possidere, quæ militat in ipsius proprietatis acquisitione, verùm vtrunque lex positiua iustissimè admisit ex causa præcedente, quæ non arguit vllam huius possessoris turpitudinem, licet sciẽs alienum possideat. sicque nec in peccato esse iure quis dixerit, & consequitur, cessat ratio non modò potissima, sed etiam vnica, quam nititur ius canonicum, quæque expressa est in d. c. vigilanti. & in d. c. fin. de præscrip. vt diximus in loco suprà citato.

In summa quis negabit quin iustè is missus in possessionẽ ex causa noxali illã possideat? nisi iniurius vel lis vtilis ius suum deferat, & abiiciatur, contra tex. cum Gloss. *in leg. & vim. ff. de iust. & iur. vbi omnes*, sed vt exordium capiat præscriptio nihil aliud desideratur nisi quòd initium possidendi non sit iniustum. *l. cum hæredes. ff. de diuers. & temp.* Et licet iure canonico desideretur, vt etiam postea ante impletam præscriptionem non superueniat

ueniat mala fides.d. c. fin. tamen hic ponimus pro conſtanti non ſuperueniſſe,ſed progreſſum poſſidendi tam iuſtum eſſe,quàm initium, ergo,&c. †ergo rectiſſimè & opportunè dictum fuit ab Angelo in leg.1.num.63.C. de iud.non eſſe bonam conſequentiam,habeo ſcientiam rei alienæ, ergo videor habere malam fidem,& præſcribere vetor,quòd ſi diceres,cur improbe non curaſti,vt citaretur verus dominus illius ſerui qui tibi noxã dedit,fortè enim ſi reſciret,damnum reſarciret, ſeruúmque ſuum recuperaret,reſpondeam improbum,aut malę fidei non poſſe videri eum,qui illius ſerui bonæ fidei poſſeſſorem interpellatum voluit,non etiam verum dominum,quia lex eum ad hoc obligauit, non vltra, & iuſtiſſimũ ſufficiénſque eſſe præſumitur,quod lege cautum fuit, vt plenè per Tiraquel. de vitióque retra.in præfatione.num. 75. ſi enim ad tot ambages, & laborioſas diligentias me lex obligaret, fortè eſſent quàm plures, qui maluiſſent ius ſuum miſſum facere, & abiicere, quàm tot labores ſubire, tótque moleſtias ferre,*arg.l.quia poterat.ff.ad Treb.*ſicque ceſſat illa ratio,quòd res inter alios acta,&c. *vt per tot. C. res inter alios acta.*nam hic legi poſitiuæ ſat fuiſſe viſum fuit, quod res ageretur inter me, qui damnum paſſus fuit,& poſſeſſorem iuſtum illius ſerui damnum dantis nec exegit,præterea,vt etiam notũ fieret vero domino.Hæc autem omnia iura & rationes ex æquo militant in eo,qui miſſus fuit in poſſeſſionem ex cauſa damni infecti.ſicq; erit idem ius,vt in ſui generalitate probant plures leges.leg.prætoris,in pr. leg.his *l. ſi finita §.ſi de vectigalibus.ff.de dam.infect. elegans tex.in d.l. ſi finita.§.non autem.*ſtatim † vbi dominus rem ſuam quaſi pro derelicto habuiſſe videtur,cum cauere noluit,aut non curauit,ſicque quaſi rei ſuæ dominium ei conceſſiſſe qui in poſſeſſionem miſſus fuit,licet per quanti tẽporis curſum dominus rem ſuam pro derelicto habuiſſe videatur,nõ tam lege definitum,quàm iudicis arbitrio relictum videatur,vt eſt communis opinio,quam tenent Gloſſ.& communiter Doctores ibi, éſtque communis opinio,ſecundum Laſ.qui eam ſequitur in *leg.1.col.fin.C.de ſeruis fug.Idem in leg.naturaliter.§.nihil commune.ff.de acq.poſſ.num.4. Gloſſ.Paul. & Alexand.in leg.ſi de eo.§.1.eod.tit.pro nobis bonus tex.in l. locorum.& in l.qui agros.C.de omni agro deſerto.lib.11.*

In ſumma cum quis à lege punitur,nihil opus eſt conſenſu ipſius puniti,ſiue ob culpam, vt in principio. & ferè per totum Inſtitution. de oblig. ex quaſi delicto puniatur, ſiue etiam puniatur ob dolum, vt in furto & ſimilibus,vt probatur in leg.prima & ſecunda.*ff.de legib.leg.1.ff.de iuſtit.& iur.*diximus plenè in tract.de ſucceſſ.creat.§.30.ad fin.Cùm ergo in terminis dict.*l.generaliter.ff.de noxalibus act.& in toto illo tit.& C.& Inſtit. eod. tit.*dominus puniatur per culpam ſerui,vel ſi non punitur,ſaltem damnum ſentiat,quid opus eſt domini conſenſu?certè nihil,nam &ſimiliter aliquãdo filius punitur ob culpam patris.leg.quiſque,per totam.Cod.ad leg.Iul. maieſt.licet regulariter contra per totum. Cod. ne filius pro patre, per totum,ne vxor pro marito,& leg.ſi quis in ſuo.§. legis, vbi Doctor. Cod.de inofficioſ. teſtam.& in quibus caſibus lex dum te punire vellet, tuum tibi adimere voluit,& in me transferre,neque tibi prodeſt ignoraſſe, vel conſenſum non præſtitiſſe,neque mihi obeſt ſcientia rei alienæ,quia nouum non eſt vt lex,dum vnum punire,alterum verò præmio afficere vellet, res ſuas punito auferat,& in illum transferat ex toto vel ex parte,quale eſt in

5 *Mala fides nõ neceſſariò ſequitur ex ſententia rei alienæ.*

6 *Dominꝰ rẽ ſuã negligẽs quando eã pro derelicto habuiſſe videatur.*

eo qui fecit manifestum tacitum fideicommissum,& similia.

Et id mihi videtur probari in cap. 1.de præscrip. & in cap.placuit. decimo ex.quæst.3.& in dict.l.locorum,& in dict.l.qui agros. C.de omni agro deserto,lib.11.vbi episcopus si est negligens circa fidei catholicæ doctrinã differendam, & alter episcopus forte vicinus operam dedit huic rei, tunc breui tempore quasi præscriptione ius episcopi negligentis transit in alterum diligentem.Et agricola qui agrum reipublicę non colebat,quasi prę-scriptione à iure,quod ibi habebat,submouetur biennio, idque ius transfertur in alterum agricolam, vnicum fortè, qui illum agrum excolebat,& curabat,& cùm ista iuris ademptio & translatio contingat non tã ex causa præscriptionis,quàm ex causa punitionis,minimè opus est consensu puniti,vt dixi in loco suprà citato,miniméque nocet, quòd is in quem transfertur ea res præmij loco sciat olim fuisse alienam, & is quidem videtur ad dicta iura longè verior sensus,& intellectus,quàm eorum, qui aiunt illud contingere quasi ex tacito consensu vel illius episcopi damnum passi, vel illius agricolæ damnum passi.

7 *Intell. c. 1. de præsc. cõtra commu nem.*

Nam†etsi indubitatum fuisset dictum episcopum. illúmve agricolam, suam diœcesim,agrúmve suum deserere noluisse, quia fortè id ita protestati fuerunt,adhuc tamen ea præscriptio,vel ea ademptio & translatio locum haberet,vt patet apertè ex generalitate,mente& sensu illorum iuriũ. Vnde quod Doctores communiter sentiunt, vt testatur diligentissimus Couarru.vbi suprà §.11.num.octauo.versic.hanc verò prę scriptionem, nempe in d.cap.fin. speciale esse fauore fidei catholicæ, vt ibi cum mala fide, vel cum scientia rei alienæ præscriptio procedat, sanè longè suspectum est, quòd regulare potius sit,vbi non tam de præscriptione,quàm de punitione agitur, & ea iuris tam ademptio quàm translatio magis per punitionis, quàm per præscriptionis interuentum, contigisse videtur. Sicque videbis vt intelligendum sit quod scribit Barthol.in dict.l.qui agros, & Ias. Instit. de act.num.72.§. omnium. Quinimmò tam longè abest, vt acquisitioni quæ fit in terminis d.cap.1.de præscript.obsit scientia iuris alieni, quin potius prodest,& iuuat,nam cũ illa acquisitio, quæ à lege inducitur per modum ademptionis, & translationis, ac punitionis, quia adimitur episcopo negligenti, & transfertur in alterum Episcopum gnauum, pium ac strenuum,fiat in prę mium vnius & pœnam alterius,expedit reipublicæ manifestam esse huiusmodi rem,quò magis alij metu pœnarum, alij præmiorũ exhortatione boni fiant,*argum.l.1.ff.de iust.& iur.* Præterea cùm talis iuris translatio fiat à lege quasi in prę mium diligentiæ illius, scientia hac in re non nocet sed iuuat,*argum.l.2.ff.de cond.& demonst.* Ex quibus†non minus vtiliter quàm nouè videtur inferri ac colligi valere leges ciuiles definientes iurium ac debitorum præscriptiones etiam à scientibus, & sic cũ scientia iuris alieni valere,*argum.leg.omnes,& leg.sicut in rem. C.de præscr. triginta annorum.* † iuncto dicto cap. fin. de prę scription.nam si sola culpa domini illius rei iurisve, de cuius præscriptione agitur, prębet possessori vel quasi possessori illius rei etiam scięti iustam causam prę scribẽdi, iuxta d.capit.1.dict.l.locorum,dict.l.qui agros.& in culpa ignauiæ est ille, qui rẽ suam vel ius suum per longissimum tempus negligit, inque punitionem huius culpæ à lege fit illius rei iurisve translatio in possessorem vel quasi, ergo illius acquisitio iusta & legitima videbitur, nec est cur malam fidem habere

8 *Intell.leg. sicut, & l. oẽs Cod.de præsc. 30. ann.*

9 *Intell.l.fin. de præsc.*

habere diacatur, non magis quàm in omnibus speciebus suprà relatis, in quibus diximus dominium rei inuito aut ignaro domino in alterum transferri. Quid dicendum? & sanè longè distat, vtrùm culpa domini illius rei vel iuris, de cuius præscriptione agitur, esset punibilis, an verò impunita: priore casu non est nouum aut iniquum vt ille re sua priuetur, quæ in alterum transferatur etiam scientem, nec per hoc in mala fide esse videtur, meritóque illius peccantis hoc fit, cæterùm quòd rem meam neglexerim vel culpa non est, vel saltem punibilis non est, inspecta legis censura, quia mihi tantùm rebúsve meis nocui, & præterea nemini, nec dubium est quin res meas possim prodigere, essque vti & abuti. *l. sed & si lege. §. consuluit ff. de pet. hæred.* ibi, dum re sua se abuti putant. *l. 1. §. & magis. verbo, prodegit. ff. si quid in fraudem patro. leg. in re mandata. C. mandat.* Meritò ergo licet culpa commissa circa rem meam sine vllo omnino alicuius nocumento aut læsione non efficiat, quò magis res mea à sciente præscribatur, vt d.c. fin. tamen cõmissa circa ius meum aut circa rẽ meam cum ecclesiæ vel reipublicæ læsione efficit, vt etiam à sciente id ius meum acquiri aut præscribi possit, quasi isto casu iustior sit legis punitio quàm superiore casu foret, ita procedit d.c. 1. d. l. qui agros. d. l. locorum. éstq; non minùs noua quàm vera & vtilis istorũ iurium concordia inspecta iuris canonici interpretatione. Nam de iure ciuili ex alio fortè capite etiam in terminis d. l. sicut. & d. l. omnes. procederet præscriptio, nempe quòd lex ciuilis post tantam creditoris negligentiam & taciturnitatem præsumat debiti remissionem tacitámq; concessionem, quam interdũ etiam per vnius tantùm anni taciturnitatem præsumit, † vt §. fi Instit. de iniur. quo casu nullus vnquam dubitat aut quin legitima esset acquisitio & præscriptio ex parte iniuriantis, vtcunque ius iniuriam passi minimè ignoraret, nec per hoc malam fidem videretur habere. Et licet regulariter suum ius iactare aut remittere nullus præsumatur. l. cum de indebito. ff. de probation. Fallit tamen ratione temporis prætereuntis, interdum breuioris, vt d. §. fin. interdum longioris, vt d. l. sicut, & d. l. omnes. & cum illius creditoris qui per triginta annos tacuit, animus soli Deo notus sit, & præterea nemini. tam iusta est præsumptio legis ciuilis suspicantis creditorem ius suum remisisse aut pro derelicto habuisse vel neglexisse, quàm præsumptio legis canonicæ aliud interpretantis, sicq; istarum legum iuriumve neutrum poterit alterum iustè incusare, nam vnusquisque abundat in sensu suo, variæq; sunt opiniones legumlatorum & aliorum. *l. quia poterat. ff ad Trebellian. Bald. in l. omnium, & in l. de quibus. columna 10 ff. de legibus, fusè per Andream Tiraquell. de vtroque retra. in præfat. numero 75.* Fallit quando creditor erat ignarus. nam tunc non poterit videri ius suum remisisse. *l. mater decedens. ff. de inofficios. testament.* sicq; hoc casu videretur standum esse iuri canonico, vt d. cap. final. nisi & hoc casu velis stare generalitati iuris ciuilis. & dict. l. sicut. d. l. omnes, eáque hoc colore defendere ac tueri, quòd post tam longissimum tempus denegetur creditori litis ingressus & probãdi facultas propter suspicionem falsitatis & machinationis, quę facilè veteribus in rebus fieri solet, & quia is qui post tantum tempus conuenitur, fortè iam persoluerat, licet post tantũ tempus probare solutionẽ nequeat, & hoc plus placet (quod tamen dic vt plenius infrà c. incipi. actio personalis) quod tamen procederet solùm in foro contentioso ciuili, non sic in foro conscientiæ: is enim

10 *Intel. l. fin. Instit. de iniur.*

recidit in illud præceptum iuris naturalis & diuini quod suadet, Ne alteri facias quod tibi non vis, & suspicio falsitatis cessat quoad hunc qui huius rei notitiam certam habet. Alia plura fundamenta ad iustificationem eorum omnium quæ hoc capite continentur, collige ex c. præcedenti quod incipit, quoad sextum.

SVMMARIVM.

1 *Intellectus l. neque fructuarium. C. de vsufructu. & num. 11.*
2 *Hæres quod defunctus mala fide possidebat, an longo tempore præscribat, egregia q.*
3 *Mala fides authoris an noceat successori vniuersali.*
4 *Intellectus l. cum hæres. ff. de diuer. & tempo. & præscri. & numero 10.*
5 *Mala etiam fide à defuncto possessum an hæres præscribat longo tempore, contra communem.*
6 *Mala fides incidens post cœptam à defuncto præscriptionem non impedit, quin hæres eam possit perficere, etiam si velit vti accessione temporis defuncti, contra communem.*
7 *Mala fides authoris an impediat præscribi eandem rem ab hærede, ardua pugna.*
8 *Præscriptio triginta annorum iure ff. erat tamen incognita.*
9 *Mala fides impedit præscriptionẽ triginta annorum iure canonico, & ciuili, quod obtinet in vera mala fide, aliud in ficta.*
10 *Intell. l. nouus. l. cùm hæres. ff. de diuer. & temp. præscr.*
11 *Intell. l. neque fructuarium. C. de vsur.*
12 *Nostrum quando pro derelicto videamur habere.*
13 *Malæ fidei vitium potest purgari.*
14 *Præscriptio de iure canonico, si est annorum triginta, procedit, si hæres sit in bona fide, licet defunctus fuisset malæ fidei possessor, cum communi contra alteram communem. Idem de iure ciuili, cum communi, contra alteram communem.*
15 *Præscriptio triginta annorum in persona hæredis non magis iustificatur ex confectione inuentarij, quàm si illud non confecisset, contra Alex. Iaf. Felin. Balb.*
16 *Præscriptio tam impeditur ex vno vitio, quàm ex multis, cum quibusdam, contra alios.*
17 *Mala fides defuncti hæredi non nocet, quoad rem non quasi hæreditariam apprehensam.*
18 *Mala fides non potest non esse præsumpta, contra Doctores.*
19 *Error iuris non inducit malam fidem, contra Doctores.*
20 *Mala fides ficta quando noceat.*
21 *Mala fides authoris an noceat successori in dignitate.*

CAPVT LXXIII.

1 *Intel. l neque fructuarium. C. de vsufruct.*

2 *Hæres qđ defunctus mala fide possidebat, an longo tẽ pore præscribat, egregia quæst.*

VIDAM † fundum precariò possidebat, & decessit, eius hæres eundem fundum ignorans alienum, & sic bona fide per annos triginta possedit, quæritur an præscripserit? quod negat Paulus in l. neque fructuarium, numero secundo. C. de vsufruct. & refert se ita consuluisse, nec tunc de illa lege meminisse, cuius legis verba ita habent: † Neque fructuarium ad obtinendam proprietatem rerum, quarum vsumfructum habet, neque successores eius ex ea causa tenentes, vlla temporis præscriptio munit, sed cùm vsusfruct. finiat morte. *§. finitur. Instit. de vsufru. l. antiquitas. C. eodem. & l. cor-*

& l.corruptionem, ibid. videbatur illius fructuarij successores posse præscribere annis triginta, tum quia iam non ex ea causa, scilicet vsufr. qui morte erat extinctus, possidebat, sed ex noua causa, scilicet titu. pro hærede, qui legitimus est ad præscribendum, per totum. ff. & C. pro hęrede, tum etiam quia in præscriptione longissimi temporis titulus necessarius non est de iure ciuili, *vt in l. sicut, & in l. omnes. C. de præscript. triginta annorum*, vbi tradunt communiter tam Glossatores, quàm reliqui, neque etiam de iure canonico, si modò adsit bona fides, vt tradunt communiter Doctores in cap. fin. & in cap. vigilanti, de præscript. Huic obiectioni, quam Paul. præsensit, vbi suprà, nullum responsum dedit, licet ita transeat victus illius legis authoritate, perperam, vt nobis videtur, intellectæ, & sanè contrarium ibi sentiunt Albericus & Odofred. dum text. illum quatenus loqui de successoribus fructuarij intelligunt, in quibus casibus vsufr. trãsit ad hæredes, vt in l. antiquitas, cum ibi notatis. C. de vsufruct. isq; intellectus necessarius est, quia text loquitur quãdo hęredes fructuarij ex eadẽ causa possidebant, & sic ex causa vsufruct. quod contingere non poterat, nisi cùm vsusfructus ad hæredes transiisset, vnde in terminis illius legis, licet idem Paulus Castrens. ibi neget currere præscriptionem annorum triginta, tamen idẽ Alberic. & Odofr. in contrarium inclinant, quod nominatim etiam sequuntur Iacobus Butr. Bald. Salicet. & alij cõmuniter ibi post Accursium, ibi, in Gloss. fin. quod & sentit Fulgos. dum ait, Ex eadem causa possidentes hæredes fructuarij præscribere non posse, significãs ex alia causa posse. Vnde cùm is, qui in ius succedit alterius, iustum ignorãtiæ causam censeatur habere, *ea. is qui in ius. de reg. iur. in sexto, l. qui in ius. ff. de eod.*

† Cumq; titulus pro hærede sit sufficiens causa ad præscribendum, sequitur hærede fructuarij, si sit bonæ fidei, quod in dubio præsumitur, posse vsucapere etiam longo tempore, si velit à se inchoare præscriptionem, idque non solum iure canonico, *vt voluit Bart. in l. cum hæres. ff. de diuers. præscript.* sed etiam iure ciuili, vt dictis legibus, licet Barth. vbi suprà, contrarium responsurum verosimilius sit, quòd si nolit à se inchoare præscriptionem, sed malit vti accessione temporis, quo possederat defunctus, tunc annis triginta opus est, & ita procedat Glossę opinio, & Odofr. Iacobi Butrig. Alberici Bal. Salicet. & aliorum communiter qui eam sequuntur in d. l. neque fructuarium. 3 *Mala fides authoris an noceat successori vniuersali, noua opin.*

Neque ad rem pertinet † l. cum hæres, suprà allegata, ex qua Doctores suprà allegati falso opinabãtur, malam fidem authoris nocere hæredi eius quò minus præscriberet, nam illud procedit in triennali tantùm vsucapione, & in prędscriptione longi temporis, vt opportunè voluerunt Iacob. de Arena & Albe. ibi exponendo primũ responsum illius text. in verbo. alienum, scilicet mobile, & intelligendum secundum responsum iure soli, & sic in prędscriptione longi temporis, vt ita differat secundum responsum à primo, & aliquid ei addat. Cęterùm quin in terminis illius text. prędscriptio longissimi temporis procederet, & prodesset hęredi, neque text. ille negat, neque negare poterat, cùm illo tempore inuenta nondũ esset, neque dubitandum est, quin currat, *vt in l. sicut, & in l. omnes, & in l. malè agitur. C. de præscription. 30. annor. & in auth. malæ fidei. C. de long. temp. præscriptio.* ergo cùm hęres & defunctus vna eadémque persona reputentur. authent. de iureiur. à mori. prędst. §. 1. & in principio. Institutio. de stip. seruorum. mala 4 *Intell. l. cũ hæres. ff. de diuers. & temp. præscript.*

fides authoris hæredi iure fforum nocebat in præscriptionibus eo iure inuentis, puta in triennali vtucapione, & præscrip. longi temp. ita procedebat d.l.cum hæres.l.fin.C.com.de vsucapion.d.l.neque fructuarium. l.vitia.C. de acq.poss.quod procedebat quando hæres volebat vti accessione tẽporis quo possederat defunctus, nam si propter illã repræsentationem & vnitatẽ personarum vti gauderéque volebat accessione temporis, cõsequens erat, vt eadem ratione is hæres præscriptionem à defuncto malè cœptam, vel potius nondũ cœptam perficere, aut implere non posset, non magis quàm si re vera vnus idémque homo forent. Verùm cum is hæres vult à se inchoare præscriptionem, nihil sibi impedimẽto est, † nam inutilis possessio defuncti non potest hęredi magis nocere, quàm si nulla omnino foret, *arg. l.vnica, in prin. C. de rei vxoriæ actio.* quod verissimũ puta, licet Glo. Odofr. Alber. Bal. Butrig. & Salic. in d.l.neque fructuarium, & alij ibi cõmuniter, dum simpliciter transeunt cum illa Glos. contrarium viderentur velle, intelligentes solam 30.ann. præscriptionem in terminis illius legis locũ habituram. † Verùm secundum nos 30.ann. præscriptio, tunc tãtum necessaria hæredi fructuario foret, cùm ipse vellet vti accessione tẽporis, quo defũctus possederat, quo casu teneo cũ illis eã 30.ann. præscriptionem procedere iure ciuili, & etiam canonico, malaq; fides authoris hæredi non noceret, si is habeat bonam fidem, & simus in præscriptione 30.annor. quod probatur ratione, nam 30.annis etiam cum mala fide procedebat præscriptio. d.l. sicut. d.l. malè agitur. d. auth. malæ fidei. Sed iure canonico id immutatum reperitur, nisi vbi præscribens esset in peccato, quia haberet sententiam rei alienæ, sed is hæres, de quo agimus, non habebat sententiã rei alienę, nec erat in peccato, ergo in eo, hac in re, iure canonico nihil est immutatum. Defunctus † rem mala fide possidebat, hęres eandem rem titulo hæreditatio 30.annis possedit, quæritur an possit pręscribere? & cõmunis sententia habet, pręscriptionem cessare, quod variè intelligitur. Primùm quod non sit locus pręscriptioni ordinarię longi tẽporis. Deinde quod nec sit locus pręscriptioni longissimi temporis. Tertiò quòd id procedat de iure tam canonico quàm ciuili. Postremò quòd procedat etiam si hęres velit incipere à se pręscriptionẽ, nec postulet vti accessione illius temporis, quo defunctus possederat, hanc conclusionẽ sic declaratã tenuerunt *Abb. in c.2. col.2. de præscript.* Idem *in c.si diligenti, & ibi Ant. & Felin. col. 8. eod. tit. Balb. de præscript. 2. part. 3. part. prin. q.12.* qui pluries hanc dicit cõmunem opinion. hanc sequitur, & dicit communem opinionem Ia*s. in l. Pomponius. §. cum quis. num. 22. ff. de acquir. possess.* vbi eandem sequuntur Alex. & Vinc. de Hereul. & Ioann. Crotus, & ibi Alex. num. 21. ait se sępius consuluisse pro hac opinione, & quòd est æquior, quàm opinio contraria, & hanc opinionem tenent alij quamplures tam consulentes quàm legẽtes, quos referunt Ias. Balb. & Felin. vbi suprà, & Sozin. consil. 203. rẽ arduam. lib. 2. Francus in c. cum quis, de reg. iur. in 6. Sicq; sunt quatuor communes assertiones, quas & videntur tenere, quos retulimus in q. prędecedenti, & Andreas Tiraq. qui alios allegat de pręscr. in prin. Glos. 2.

Contrariam partem, vt de iure canonico in hoc casu non esset prescriptio 30.annorum, tenent *Dynus in c. possessor. num. 42. de reg. iur. in 6. Bart. in l. cum hæres. ff. de diuer. & tempo. præscript. Aegidius Bel. in cap. vigilanti. numero 32. de præscript. sequitur, & dicit communem opinionem Sozin. consil.*

5 *Præscribit longo temp. hæres rem à defuncto mala fide possessam, quibusdam contra communem.*

6 *Præscr. 30. ann. contingit quando defunctus cœpit bo. fi. possidere, deinde incidit in malam fidẽ & decessit, quo casu hæres perficit præscrip. etiam si velit vti acces. temporis defuncti, contra communẽ.*

7 *Præscribere an possit hæres bon. fid. quando defunctus erat malæ fidei possessor. ard. q.*

consil.203.capiendo primum.colum.3.lib.2.& Corn.consil.304.rem arduam. numero 17.libro 3.Cynus,& Barthol.in l.an vitia.C.de acquir.possess.Bald.in l.nihil.C.pro hærede.Bald.in l.eum qui.§.in hac.ff.de public. Idem Bald.in l. si ego.§.partus,eod.tit.& ibi Angelus,Imola in leg.sequitur. §.hæres.ff.de vsucap.sentit Paulus in d.l.Pomponius.§.cum quis. Alex.consil.100.numero 7. libro 1.& ibi Carolus Moli.Idem Alexand. consilio 39.libro 2.num.2.Gloss. in c.cum quis.de reg.iur.lib.6. Aret.& Crot.in d.§.cum quis. Paul.consil.81. numero 12.lib.2.& idem consil.258. eo.lib. Idem in l.2. C.de fruct. & litig.expens.& alij quos allegat Tiraquell.vbi suprà. Quinimmò etiam de iure ciuili is hæres per annos 30.posset præscribere,vt tenēt ferè omnes illi quos modò retulimus tenere,vt de iure canonico præscriberet. & Corneus,vbi suprà, *& Sozinus in d.consil.203.col.3 lib.2.incipit,capiendo primum consultationis articulum, vbi in 2.colum.in fin. & in col.3. bis firmat hanc esse communem opin.Bald.in d.l.nihil,sentit Bart.in d.§.cum quis Bald.in d.§.in hac. Idem Bald.in d.§.partus.Ioan. Andreæ in regula,cum quis,de regul.iur. in 6. Alex.consil.39.lib.2.Idem Alex.cons.110.lib.1.nu.7. & ibi Carol.Moli.Paul. consil.81.lib.2.Idem consil.258.eod.lib.idem Paul.in l.2.C.de fruct. & litium expen.& alij quos allegat.Tiraq.vbi suprà.*

Quid dicendum? & sanè quòd hæc præscriptio 30. annorum habeat locum de iure ciuili, licet defunctus malam fidem haberet, si quidem hæres à se velit inchoare præscriptionem,videtur primùm per *l.sicut l.omnes. l.si quis emptionis.l.cum notissimi. C.de præscript. trig nta annorum.* in quibus iuribus traditur possessionem triginta annorum procedere, nec exigi, vt titulus adsit, aut bona fides, sed ex solo temporis cursu procedere: & aliter existimantibus,ea iura sunt longè præter earum intentionem restringenda. deinde hìc adest titulus pro hærede,id quod aliàs prodesse & sufficere solet, *per totum ff.& C.pro hærede.* ergo longè iustior præscriptio erit hìc, quàm in terminis d.l.sicut.cum similibusq; & consequenter longè facilius admittenda. Neque † ad rem pertinet text. in l.cum hæres.ff.de diuers.& temp. præscr.in qua iacet nititurq; vnum fundamentū tenentium contrarium, qui iure fororum, quo iure illa lex facta est, præscriptio 30.ann.non erat inuenta,hæc est vera & communis opinio,quam tenent Glos.& communiter Doct.*in prin.Inst.de perpet.& temp.act.Glo.& Doct.in l.Iulianus, in princ. ff.ex quibus caus.maiores Gloss. & Doctor. in l.qui occidit. §.sed an. ff.de leg.Aquil. Alex.in l.Pomponius.§.cum quis ff.de acquir.poss.num.21.& ibi Ias.num.22.Felin. in c.de quarta.num.34.de præscrip. Barthol.in l.final.in fin.ff.rem ratam haberi. Pinellus.C.de bonis mater. in auth.nisi tricennale, in princ.Balbus de præscript.2.part.3.partis princip.q.12.num.12.Sozin.cons.203. lib.2.column.51.in fin.Couarru.in cap.possessor,de regul.iur.in 6 par.2 §.9.numero* 4. ergo quod ibi dicitur cessare præscriptionem in persona hęredis propter malam fidē defuncti, intelligitur de præscriptione ordinaria longi temporis,quę tunc vrgebat, & inuenta erat, non de præscriptione triginta annorum, quæ tunc non erat in rerum natura,quæque postea inuenta fuit, ad omnes angustias tollendas,omnésq; defectus supplendos,omniáque vitia purganda,& omnem occasionem, quæ præscriptioni impedimento esse posset, excludendam: nec dubium est alienum esse à mente & sententia legumlatorum, vt mala fides vera ipsius hæredis, quæ iure ciuili sibi non obesset ad hanc præscriptionem dicta l.sicut. cum conc.suprà allega. ea fi-

8 *Præscr. 30. annor. iure ff incognita cum communi.*

cta & descendens in personam hæredis noceat, contra omnem rationem, & contra l. filio quem pater. ff. de lib. & posthum.

9 *Præsc. cum mala fid. nõ procedit etiã per annos 30. iure tã canonico quàm ciuili, cum communi, quod verũ in vera mala fide, aliud in ficta.*

Neque † quenquam mouere debet, quod hodie iure canonico, quod etiam in foro ciuili seruatur, mala fides noceat etiam in præscriptione 30. annorum. nam illud in mala fide vera, certa & indubitata, non sic in ficta mala fide, vt est vera & communis opinio, quam tenent Glo. *in l. tuter qui repertorium ff. de admin. tut Paul. in l. nunquam, in princip. ff. de vsucap. Alexand. in d. §. cum quis, colum. 7. vbi Ias. nu. 23 cum sequent. Bart. in l. sed si lege. §. de eo ff. de pet. hæredit. Antonius in c. si diligenti, de fõro comp. Soz. in consil. 203. lib. 2. column. 3. incipit, primum consultationis articulum. Couarru. in cap. possessor, de reg. iur. in 6. par 2. §. 9. num. 6.* ergo in hac specie obesse non potest ea mala fides defuncti, cùm simus in præscriptione 30. annorũ cui impedimento non est, inspecto iure ciuili mala fides etiam aperta, & vera, nec inspecto iure canonico ficta mala fides qualis est illa, descendit de defuncto ad hæredem, † quòd si dixeris dictam legem *cùm hæres*, niti in repræsentatione, quasi defunctus & hæres reputentur, inspecta legis dispositione, vna eadémque persona, vnde vt ipse defunctus si viueret præscribere non possit de iure canonico propter suam malam fidem, sicq; neque hæres, qui eum repræsentat, sed respondere possumus, eam repræsentationem procedere quoad actiones personales. *l. 1. C. si certum pet. a. l. 1. l. pro hæreditariis. C. de hæred. actio. l. 1. §. si hæres ff. ad Treb.* non sic quoad vitia personalia, vt in l. vnica. C. ex delictis defunctorum inquantum hæredit. Nec dict. l. cum hæres, ait hæredem, quoad malam fidem repræsentare defunctum, sed solùm ait, hæredem, quia succedit in vniuersum ius defuncti eodem iure quo vti deberet, vnde si velit perficere præscriptionem ab illo cœptam non poterit, non magis quàm ille posset, nam si ille vtiliter præscribere cœpisset, tunc & hæres præscriberet, sed cum ille nondũ præscriptionem inchoasset, neque iste quidẽ inchoare poterit, ne diuerso iure vtatur, quàm defunctus vteretur, contra l. 2. §. ex his. ff. de ver. oblig. ergo constat ex superioribus, non nocere decisionẽ illius text. qui loquitur in præscriptione longi temporis tantùm, non etiam longissimi, in qua præscriptione nec loquutus fuit, nec loqui poterat, cùm inuenta nondum esset. Non quoque obest ratio illius text. dum ait, cum hæres in ius omne defuncti succedit, ignorantia sua defuncti vitia non excludit, nã palam fatemur, vitium defuncti non purgari per ignorantiam hæredis, sed hic quidem necesse nõ est, vt purgetur, cùm præscriptio hæc ex persona hæredis initium capiat, & progressum & consummationẽ. Non quoque obest altera ratio quòd in fine illius legis subiicitur, dum ait (cum exordium rei bonæ fidei ratione non tueatur) nam agnoscimus ingenuè, quòd in exordio possessionis à defuncto apprehensę bona fides non interfuit, & ideo tempus quo defunctus possedit tanquam inutile & vitiosum, abiectum & remotum volumus, vt à persona hæredis bonam fidem habentis exordium & progressum, & finem ac perfectionem capiat præscriptio. Sensus ergo illius text. reuera tam in decisione quàm in rationibus ibi insertis non pertinet ad nostrum casum. Ad l. neque vsufructuarium. C. de vsufruct. resp. quòd quandiu hæres fructuarij possederit nomine proprietarij, tandiu cessabit incipere vsucapere, non quidem tam ex defectu bonæ fidei quàm ex defectu possessionis, quia cùm alterius nomine in possessione sum, tunc non ego, sed i

10 *Intell. nouus. l. cum hæres. ff. de diuer. & tẽp. præscr.*

sed ille videtur possidere, & in hac ciuili possessione nititur & consistit vsucap. l. prima. §. per seruum qui in fuga. ff. de acquir. possess. † Quinimò in dicta l. neque vsum fructuarium, tenent Glo. & alij non cessare præscriptionem triginta annorum, si fortè per malignationem fructuarius vellet interuertere domini possessionem, sibique vi retinere. Ad leg. cum in plures, in fine principij. ff. locati, vbi hæres coloni, quamuis colonus non sit, dicitur domino, non sibi possidere, respon. quòd ibi cessaret præscriptio ex defectu possessionis. Præterea vt ibi declarant Gloss. & Doctor. illud procedit ante apprehensam per hæredem hæreditatis possessionem. nam postquam hæres illius rei possessionem tanquam hæreditariæ apprehendisset, iam sibi ipsi, non etiam proprietario possidere videretur, nisi in quibus casibus reconduxisse tacitè videretur, quinimò & tunc si cessaret præscriptio, id descenderet ex defectu possessionis, & bonæ fidei, non solius bonæ fidei.

11 *Intel. l. neque fructuarium. C. de vsur.*

Denique non obest quòd hæres teneatur exonerare conscientiam defuncti. c. fi. de sepul. quia *vt ait Soz. in d. cons. 202. col. 3. li. 2.* cùm primùm rei præscriptionem perfecit, sicq; eius dominium quæsiuit, iam euanuit & cessabit obligatio restitutionis, sicq; conscientia defuncti exonerata fuit. Præterea, Quod semel factum est infectum esse non potest. *l. in bello. §. fact. ff. de capt.* sicq; peccatū à defuncto semel cōmissum infectū facere hæres nō potuit. Ad restitutionem autem rei perscriptæ defunctus non tenetur, quia ipse nec eius dominium abstulit vero domino, nec etiam cœpit eam præscribere, sed demùm post mortē illius & aditam hæreditatē, & apprehensam possessionem ab hærede initium cœpit præscriptio, & progressum & consumationē, † sicq; per longi temporis taciturnitatē ipsemet dominus eam rem abiecisse videtur, aut alienasse. *Glo. in l. si de eo. §. 1. vbi Paul. Alex. & alij. ff. de acq. poss. Iaf. in l. naturaliter. §. nihil commune. nu. 84 ff. eo. tit.* Idem *Iaf. in l. 1. col. fi. C. de serv.* fugit. ergo iam quasi accedēte videtur domini voluntas, † sicq; omnis mala fides omneq; vitium præcedens. *l. si fur. in princ. & §. 1. ff. de vsuc. l. si id quod. 2. resp. ibi, quasi volente & concedente domina. ff pro derelicto. in simili. in §. fin. Instit. de iniur. l. filio quem. ff. de lib. & posthum.* Tene ergo has duas conclusiones, quæ vtrùm à pleriſque approbentur, an à pleriſque improbentur, mihi quidem incertum est. † Prima quòd mala fides defuncti non nocet hæredi in præscriptione triginta annorum, inspecto iure ciuili. Altera quòd nocet etiam inspecto iure canonico, si vtroque casu hæres à se inchoauit præscr. & adde quod dicam infrà nu. 22. Retenta tamen opinione existimantium malam fidem defuncti nocere hæredi in præscr. 30. ann. tam iure canon. quàm ciuili. licet à se velit inchoare præsc. eā limitat Alex. *in d. §. cùm quis. nu. 21. & Iaf. col. pe. Feli. in c. si diligenti. nu. 6. de præsc. Balb. vbi suprà, d. q. 12.* vt non procedat quando hæres fecit inuentariū, quo casu non potest teneri vltra vires hæreditarias. *l. fin. in prin. per totam. C. de in. deli.* ergo si hæres, qui omnem fortè substantiam hæreditariam effudit in solutione debitorum hæreditariorum, tenentur propterea istam rem restituere, cuius præscriptio ex ipsiusmet hæredis persona exordium, progressum & finem cœpit, iam, inquit, teneretur vltra vires hæreditarias, contra d. l. fi. sed sanè istorum collectio parum circumspecta est, etenim d. l. fi. hoc vnū prospectum voluit, ne hæres, qui inuentariū faceret, damno afficeretur, non autē vt lucrū præterea cōsequeretur, sed hæres iste vt eā rē in hę-

12 *Nostrum quando pro derelicto videatur habere.*

13 *Malæ fidei vitium potest purgari*

14 *Præsc. triginta anno. procedit iure can si hæres est in bona fide, licet defunctus nō esset cum cōmuni cōtra aliam cōmunem. Idē de iur. ciuil. cū cōmuni cōtra aliam cōmunem.*

15 *Præscr. triginta anno. in persona hæredis nō magis iustificatur ex confectione inuentarij, quàm si illud non cōfecisset, contra Felin. Alex. Iaf. Balb.*

reditate reperiisset, eámque quasi hæreditariam apprehendisset, ponimus pro constanti, ergo etiam si eam restituat cum reliquis rebus & bonis, quę verè hæreditaria erant, nullo damno afficietur, non magis quàm si cogeretur restituere eam rem, quam defunctus depositam, commodatam pignoríve datam habebat. Præterea quid si amplæ erant defuncti facultates, vt etiam post huius rei restitutionē multa hęredi supereslent? Iam quidem adhuc restituere teneretur, etsi inuentariū fuisset. Præterea quid ad exonerationē animę defuncti, quòd hęreditatis sit locuples, necne, quódve fiat inuētarium, nécne, tene ergo nihil referre fecerit hæres inuentariū, nécne.

16 *Præscr. tam impeditur ex non vitio quā ex plurib. vitiis, cū multis contra quosdam.*

Et † similiter nihil referre vtrùm defunctus, qui mala fide possidebat, tit. haberet, nécne, nam cùm solum vitiū malæ fidei sufficiat ad impediendam præscript. in persona hæredis, qui successit defuncto mala fide possidenti, tam impedita erit præscriptio, cùm defunctus malæ fidei possessor titulum haberet, quàm cùm non haberet. Ita Paulus in dicto consil. 81. nu. 12. libro secundo. Idem Paulus consilio 258. eodem libro. Crot. in d. §. cùm quis. Couarru. vbi suprà. §. 9. num. 15. licet Paulus sibi contrarius oppositū responderit, & non rectè in consil 158. lib. 2. Illud † autem ab vtrisque partis fautoribus sine controuersia receptum est, vt si hæres rem à defuncto mala fide possessam cœpisset, non quidem tanquam hæreditariam, aut in hæreditate inuentam, sed eam cœpisset de manu alterius tertij, tunc vsucapere posset, non secus quàm si ab defuncto mala fide possessa nunquam fuisset, *per l. an vitium. § finali. ff. de diuer. & temp. præscript.* nam quòd hæres defuncti personam repræsentet, id versetur quoad ea, quæ ad hæreditatem spectant, non sic in ea re, quæ nec reuera hæreditaria erat, nec in hęreditate inuenta. Ita tenent communiter Doctores *in d. §. cùm quis. vbi Aretin. & Ias. col. antepen. Balb. in d. quæst. 12. ad fin. Alex. cons. 181. lib. 1. Idem Alex. in d. §. cùm quis. & Episcop. Couarr.* vbi suprà.

17 *Hæredi nō nocet mala fides defuncti, quoad rē non quasi hæreditariā apprehensam, cū communi.*

18 *Mala fides non potest nō esse præsumpta, cōtra Doct.*

Denique illud quoque receptissimum est, † quòd si defunctus fuit in mala fide non vera, sed ficta vel præsumpta, tunc hæres posset præscribere à seipso incipiens præscriptionem, non aliter atque si defunctus eam rem mala fide non possedisset. Ita tenet Gloss. *in l. tutor rerum. ff. de admin. tut. Paul. in l. nunquam, in princ. ff. de vsucap. Alexan. in d. l. Pomponius. § cùm quis. num. 22. Couarr. vbi suprà. Ias. in d. §. cùm quis.* Sed sanè quod aiunt referre, sit ne præsumpta mala fides, an vera & certa, suspecta nobis videtur, quia mala fides cuiusque inuisibilis est, Deóque soli nota, sicque præsumpta tantùm esse potest. † Præterea quòd Alexand. ibi exemplum ponit in hærede, qui per errorem iuris possideret, putans titul. causamque possidendi fuisse iustam, quæ reuera iniusta erat, veluti si emit à pupillo sine tutoris authoritate, *iuxta l. 2. §. si à pupillo. ff. pro empt.* Id quidem exemplum indubitatum est, nam ille non dicitur malam fidem habere, vt iam docuimus, sed ex defectu tituli, id est, causæ legitimæ, cessat præscriptio. Nec enim error iuris inducit malam fidē, aut iniustam facit possessionem. *l. si id quod. ff. pro derelicto. l. si vir. ff. pro donat. l. finali. ff. pro legato. l. 1. §. si vir. ff. de acquirend. possession.* ergo quod in hoc exemplo aiunt hæredem posse à se incipere præscriptionem, verum est. quod autem securi, & incauti existimant defunctum eo casu fuisse in mala fide, verum non est. In summa licet defunctus haberet malam fidem, sicque eius primus hæres vsucapere non posset, per d. l. cū hæres, tamen si is primus hæres decessit hæredes re-

19 *Error iuris non inducit malā fidē, contra Doctor.*

de relicto, is secundus hæres vsucaperc posset, quasi hæres hæredis mei meus hæres nõ videatur, quoad impediendam hanc præscri. sicque cesset, *l. fin. C. de hæred. instituend.* † Vel quia vt ficta mala fides defuncti non nocet hæredi, vt iam edocuimus, ita vt vera & mala fides defuncti noceat hæredi hæredis, quia primus hæres esse videtur in ficta tantùm mala fide, quæ ex causa repræsentationis in eum trãsuolauit, descendens ab primo defuncto, qui fuerat in vera mala fide. Ita Crot. in dicto §. cùm quis, ad fin. vbi Iaſ. colum. penultim. ad princi. & Couar. vbi suprà, facit text. egregius, quem nullus alleg. in d.l. si quod. ff. pro derelicto. vbi vxor marito rem suam donauit, sicq. non valuit donatio, virque aut sciebat rem donatã adhuc vxoris permanere, sicq. alienam esse, aut scire debebat, & à marito sciẽs emi, adhuc tamẽ non video r malam fidem habere, & possum præscribere, cogita tamen. Postremò † isthæc mala fides authoris nõ nocet successori etiã singulari in dignitate. c. cura. de iure patr. Ratio, quia is non ab prædecessore causam habuisse videtur, sed à superiore, qui beneficium confert. *Ita Glos. in c. cura, de iure patr. per text. ibi, vbi communiter Doct. Glos. in c. quia §. de iudi. Glos. & communiter Doct. in c. de quarta, de præscri. Iaſ. in l. Pomponius. §. cum quis. colum. fin. ff. de acquir. poss.* In summa, quoad illam fortem rationem, quòd de iure canonico hæres teneatur exonerare cõscientiam defuncti, vltra dicta suprà, num. 11. adde apertas euasiones, nam vt aliud est hominem nasci, aliud postea mori, ita aliud est quærere, an præscriptio semel nata effectáque fuerit, aliud an postea res sic præscripta ad conscientiam defuncti exonerandam restituenda sit: licet enim fateremur restituẽdam esse, adhuc tamen verum esset præscriptionem semel contigisse, vt interim omittam non benè sequi restitui rem, ergo exoneratur conscientia defuncti. quid enim si modò res lõgè deterior facta est, certè per eius restitutionem non esset exonerata conscientia defuncti. quid rursum si lõgè melior facta est, expẽsis fortè hæredis per sumptuosa fortè ædificia superaddita, aut per sumptuosas picturas, & similia, quæ abradi & separari nequeunt, nónne tunc hæredem talem rẽ restituere si cogeres, iniustissimũ & inhumanum esset? ergo longè iustius est, & iuris menti ac sententiæ proximius, non solùm rem semel iuréque præscriptam fuisse, sed etiam irrenocabiliter præscriptam apud hæredem permansuram, diuersámque lõgè causam fore, ea exoneratione cõscientiæ defuncti, de qua apud iudicẽ agi, vel poterit vel non poterit, vt in simili ait egregius text. *in l. Titulus, in fin. in princ. ff. de lib. & posthum.* ibi, apud iudicem agi oportere.

20 *Malafides ficta quando noceat.*

21 *Malafides authoris an noceat successori in dignitate.*

SVMMARIVM.

1. *Malæ fidei superuentus post cõpletam præscriptionẽ nõ nocet, ingens pugna.*
2. *Nostrum nobis sine facto nostro nõ rarò ex legis dispositione adimitur.*
3. *Præscriptum hæres debitum soluere iussus, restituere non tenetur.*
4. *Præscripta actione personali cũ bona fide, obligatio naturalis si qua supereſt, inutilis est quoad effectum iuris ciuilis.*
5. *Conscientiæ in foro liber est, qui actionẽ personalem præscripsit cum bona fide.*
6. *Præscripta actione personali, obligatio natur. si qua supereſt, non proderit, vt super eã possit fieri nouatio, cum communi cõ-*

tra alterã communem, nec proderit, vt ei posset accedere fide iussor, cum communi cõtra alteram communem.

7 *Actio personalis præscribitur de iure canonico cum bona fide, & mala fide non præscriberetur etiam de iure ciuili.*

8 *Mala fides facilius præsumitur de iure canonico, quàm de iure ciuili.*

CAPVT LXXIIII.

1 *Præscriptione perfecta superuentus malæ fidei nõ nocet, cum cõmuni cõtra aliam communẽ.*

SI post † completam præscriptionem, quam quis bona perfecit, superueniat mala fides, non tenetur quis rem præscriptam restituere. Ita ait esse communem opinionem Theologorum, *Ange. in l. 1. num. 59. C. de iud. Imol. in c. fin. num. 30. de resc. Abb. in c. vigilanti. num. 6. vbi Feli. num. 11. & hãc* opinionem communẽ esse firmat ibi Felin. eandem dicit communẽ opin. esse Legistarum, & Cano. *Imol. vbi suprà, quod & firmat Ang. vbi supra, & etiam Abb. in c. vigilanti. Gloss. & Collec. in c. fin. eo. Innoc. in c. cura, de iure patr. Aegi. in d. c. vigilanti. Bald. cons. 315. lib. 3. Tho. quodlib. 12. articu. 4. Conradus de contractib. q. 15. concil. 3. & 4. Decius in c. nu. 18. de const. Balb. de præscript. in 2. part. 3. part. prin. q. 9. vbi hanc dicit communem, quod & firmat Couar. in c. possessor, de reg. iur. part. 3. §. 2. qui plures allegat.* Contrariam opinionem vt prę scribens restituere teneatur, dicit esse communem Theologorum *Ioan. Banchel. in breuiario sexti. in regula, possessor, in fi. q. de reg. iur. per Alciat. de quinque pedum præsc. nu. 33. & nu. 50.* vbi hãc opinionem affirmatiuam, vt restituere teneatur, veriorem esse multis verbis cõtendit Anto. *in d. c. vigilanti, de præscr. Bart. in extrau. de repr. in ver. denunciationem. Ioan. And. in d. c. possessor, de reg. iur. in. 6. summa. Rosella in verb. præscr.* & alij quàmplures Theologorum relati per Ange. vbi suprà, & Corn. cõsil. 252. in hac cõsulta. nu. 4. lib. 3. quàmplures alios alleg. hãc opin. tenentes. Sed primam opinionem tenent diuus Tho. *quodlib. 12. & quodlib. 25. Scotus in 4. sen. dist. 15. Anto. Flo. in 2. par. prin. tit. 1. c. 7. diuus Bernar. lib. de euang. æterno, ser. 37. c. 1. & iterum c. 3. & 4. & Adria. in suis q. And. Tiraq. de præscr. §. 1. Gloss. 2. ad fin. qui plures allegat.* Mouentur quòd id, quod nostrum est, sine facto nostro à nobis auelli non possit. *l. id quod nostrum. ff. de reg. iur.* & iniurium est alterum alterius iactura locupletari. *c. locupletari, de reg. iur. in 6. l. iure nat. de regu. iur. l. nam hoc, de cond. indeb. ff.* ergò qui post completam præscript. cœpit habere scientiam rei alie. quæ licet modò sua sit, non aliena, tamen antea aliena erat, & à potestate domini citra vllum eius factum, aut voluntatem euasit, abscessitque ab eius dominio. qui ergo (inquam) norit illum hanc iniuriam pati, & læsionem, vel passus fuisse videtur, vt eam resarcire teneatur, nec contra æquitatem naturalẽ durescat: argu. l. vt vim. ff. de iust. & iur. cum ibi not. nec memini me legisse aliquem huic rationi ex integro satisfacientẽ. Vnde quæ ab alijs traduntur omissa, defendendo communem sentent. quam verissimam opinamur, sciendum est inspectis principijs iuris naturalis omnia esse cõmunia, dico & loquor de prædijs, fundis, & similib. natura enim isthęc hominibus exhibuit vtenda tantùm, non etiam vsurpanda, *vt plenè docent Paul. in rep. l. ex hoc iure. ff. de iust. & iur.* Vnde Ouid. sic ait:

Omne solum forti patria est, vt piscibus æquor.

Sentit

Sentit enim nullos hominũ habere in solo dominium, nõ magis quàm pisces in æquore, sed vsum tantùm communem. Et Virg.

Ante Iouem nulli subigebant arua coloni.

Qua de re plenè disseruim⁹ in tract. de suc. crea. in præfa. & §. 1. Sed iuregen. quod hac in re à naturali declinat, dominia fuerunt distincta. d. l. ex hoc iure. istud autẽ ius gentiũ ex causa possunt & solent leges & principes immutare aliqua ex parte, & disponere, †vt dominium nostrum, nobis inscijs, vel etiam inuitis, auferatur. *l. item si verberatum. §. 1. ff. de rei vend. tradunt Bart. Paul. Ias. & alij in d. l. ex hoc iure. Dec. in l. id quod nostrum, de regul. iur.* ibi nouissimi dixim⁹. & nos in d. §. 1. in tract. de suc. crea. ergo ex causa publicæ tranquillitatis, quæ summoperè expedit Reipub. ne rerum dominia in incerto sint, inducta fuit, vt id quod nostrum fuit, licet regulariter sine facto nostro à nobis auelli nõ possit, tamẽ possit ex causa vsucapionis, quæ propter bonum publicum inducta fuit, ne rerum dominia in incerto essent. l. 1. ff. de vsucap. nam cùm ei, cuius rei præscripta est, eius dominiũ contingeret per concessionem legis positiuę, non enim mero iure naturę, ita quoque dominium ab eo discedere potuit per dispositionem alterius iuris positiui. Et vt, propter gentiũ tranquillitatem, dominorum distinctio contra ius naturæ primæuum permissa fuit, ita quoque & propter eandem tranquillitatem ista vsucapionis acquisitio permissa est. Nec est nouum, vt quod nostrum est, nobis inuitis aut ignorantibus abscedat, nam & idem contingit in dict. §. item si verberatum, & idem contingit in terminis l. 2. & 3. §. fin. & l. naturalem. §. examen. ff. de acquiren. rerum domin. & in l. a deo. §. feræ, cum pluribus seq. §§. ff. de acquirẽd. rerum domin. & in §. ferę, cum pluribus §§. sequen. vsque ad finem titu. illius Instit. de rerum diuis. Quinimò quod isto modo à nobis abscessit, nobis postea non restituitur, vt d. §. examẽ, & d. l. 2. & 3. ff. de acq. rer. domin. quia vt lex nobis dispẽsauit & permisit ex causa publicæ tranquillitatis, vt illud proprium & peculiare non in communi haberemus, ita eadem lex ex causa eiusdem publicæ trãquillitatis induxit, vt postquã diu res nostra ab alio possideretur, sua fieret, nostraq; esse desineret, ne post lõgam & quietam possessionem inquietaremur, & hæc ratio militat etiam in rebus mobilibus, & se mouentibus, & iuribus, quæ licet per legem nostram fiant, & regulariter sine facto nostro à nobis non abscedant, tamen sæpè expedit, vt sine facto nostro à nobis abscedant, inque alium migrẽt. Ergo omnia quæ inspecto iure naturæ primæuo communia esse debebant, iure positiuo permissum est, vt cuiusq. in particulari propria esse possint, optimus text. in l. fin. C. de longi temporis præscri. eodemque positiuo iure datum est, vt quemadmodum propter publicam tranquillitatem admissum fuit, vt proprium nostrum aliquid esset, & in communi esse desineret, ita quoque propter publicam trãquillitatem, quod proprium meum erat, eadem lege positiua desinit, etiam me inscio vel inuito, esse meum. parem enim potestatem lex habuit in dãdo, & in adimendo. l. quidã referunt. ff. de iur. codicil. ergo si rem tuam prescripsi tibi dicenti, cur improbe impieque retines, quod meum anteà erat? replicabo, cur tu quoq. retinere vis, quod anteà alteri⁹ erat? legis enim authoritate, & quod anteà alterius erat, in te translatum fuit, & eiusdem legis authoritate, postquam in te translatum fuit, rursus in me migrauit. Neque ad rem pertinet, quòd inscio te migrasset, nam & in quàmpluribus alijs casi-

† Nostrũ nobis inuitis quando auferatur.

bus dominium ignorantes amittim⁹,quod alijs lex applicuit.nec ideo magis nobis restituitur,qui se per contractum & voluntatem nostram à nobis abscessisset,sicque ei, cuius res ita præscripta est,dicere possemus, eum non tam suum videri amisisse,quàm alienum reddidisse,sicque nullã iniuriam tulisse,vt in simili per text.in l.filio quem.ff.de lib.& posthum.†Vnde hæres iussus à testatore omnia debita persoluere,non tenetur ad debitũ à testatore præscriptum.Ita *Bart.in l.legam.ff.de lib.lega.& in l.quibus diebus. §.dominus.ff.de cond.& demonstr.Bal.in l. id quod pauperibus.C.de Episcop.& Cleric.& in l.si creditori. Digestis,de lega.1.& in sua disp. incip. statuto cauetur. Ioannes Imol. in capit.final.colum.37.de præscriptio. Andre. Tiraquel.de præscript.§.1.Gloss.2.in fin.* Debebam†tibi decem actione personali,ea per præteritionem legitimi tẽporis bona fide præscripsi,an obligatio naturalis extincta sit,vehemẽter & sæpissimè cõtrouersum fuit.qua in re Bar.in l.fin. ff.rem ratam haberi. tenet naturalem obligationem non extingui quidem mero iure,*per §. sed naturalia.Inst.de iur. nat.l.omnes populi.ff.de iust.& iu.l.eas causas. ff.de ca.dimi.l.iura sanguinis,& quæ ibi laiè per Dec.& noniores.ff.de regu.iur.* tamen eius effectus,aut ad nihilum reducitur & eneruatur.Idem Bar.in extrauag.ad repri. ver.per denunciationẽ, sequitur & dicit esse communem opin.*Ioan.Crot.in l.nemo potest.ff.de leg. 1.num.52.* sequitur etiam & dicit cum Bart.esse communem opin. *Imol.in c.fin. de præscr. num.31. vbi subdit, quòd Bald.dum in auth.adhæc.C.de vsu. num.8.* dixit in contrarium se habere communem opinionem,verum nõ dixit,& cum Bar. tenet Ange. *in rep.l.1. num.61. C.de iud.& Felin.in c.ad aures.col.2.de præsc.Balb. de præscri.in 2.part.3. par prin quæst.* 10.vbi cum Bar. ait esse communem opi. quamuis ipse ibi,& rursus in 1.part.prin.q.5. & q.6.videatur tenere contrarium,& etiã And.Tiraq.de præscr.§.1.Glos. 2.ad finem.

3 *Præscriptũ hæres debitũ soluere iussus restituere non tenetur.*

4 *Præscripta actione personali cum bona fide oblig.nat.si qua supest,ineffi-cax est,quo ad effectus legis ciuilis, cũ cõmuni, contra alteram communem.*

Contrariam sententiam,vt nec tollatur obligatio naturalis,nec eius effectus,tenet & dicit communiter teneri Bald.*in d.auth.adhæc.C. de vsuris. num.*8. quod & defendunt nonnulli scribentium relati per Balb. vbi suprà.Mouentur,quia nihil tam iure naturæ,naturalique æquitati conuenit, quàm conuentio,pactorumque obseruatio,fideique præstitę inuiolata exhibitio. *l.1.ff. de constit. pecu.l 1.ff.de pac.leg.non minorem. C. de transc.1. de pac.* Sed lex ciuilis ciuilia quidẽ iura perimere aut mutare potuit,naturalia verò non vtique. *§.sed naturalia. Institu. de iure naturali. l.eas causas. ff.de cap.dim.l.iura sanguinis. ff.de regulis iuris.* ergo qui conuenit mecum vt decem daret post annos triginta, etiamsi forte præscripsit debitum, quia erat in bona fide per obliuionem vel aliam rationem.*l.sicut,& l.omnes.C. de præscrip. triginta annorum.* tamen à sola obligatione ciuili,& coactione, quam leges illæ perimere potuerunt, liberatus videbitur non quidem ab obligatione naturali,quam leges illæ perimere nequibant. manet ergo integra naturalis obligatio,quę legibus ciuilibus subdita non est. Verùm huic argumento facilè satisfaciemus,nam vt lex ciuilis potuit ciuilia iura perimere,ciuilemque actionem vel obligationem,ita quoque potuit obligationem naturalem enudare, & expilare ab illis iuribus,& effectibus quos illi obligationi accommodauit, quósque à lege naturali sortita nõ fuit,sed tantùm à lege positiua.nam quòd obligatio naturalis pariat exceptionem. *§.præterea. Institut. de excep. l. iurisgentium. §. quinimò. §. si pa-*

si paciscar.ff.de pact. quòd ipsa possit nouari.*l.1.ff.de nouati.§.praterea.Inst. quibus mod.tollitur obligatio*, quòd obligationi naturali possit accedere fideiussor.*§.1.* Institut. de fideiuss. quòd ipsa vtilis sit & oriatur, cùm alteri stipulamur, Gloss. communiter approbata per Bart. Alexan. Ias. & alios ibi *in l. stipulatio ista.§. alteri.ff. de verborum oblig.* isthæc omnia & alia multa similia, effectus sicut quibus obligatio naturalis à lege quidem ciuili positiua, non item à lege naturali, condonata fuit, hosque effectus lex positiua ei adimere potuit.*c. omnis res, de reg. iur.l. nihil tam naturale.ff.de regul.iuris.l. fina.ff. de acceptil.* ergo rectissimè & scitissimè dixerunt Bart. & alij suprà memorati per præscriptionem eneruari obligationem naturalem, enudari, expilariq. ab omnibus suis effectibus, quia eos effect⁹ intelligebãt huic obligationi, legem ciuilem non naturalem condonasse, & accommodasse, quę intelligenda sunt, quoad forum contentiosum, tã ciuile quàm canonicum.† In forò vero quod aiunt, animæ vel conscientię dubitari posset, an adhuc ille, qui præscripsit, teneatur, & per denuntiationem euãgelicam exigatur, & quidem si ea obligatio nõ descendebat ex cõtractu per eum inuito, sed fortè hæreditaria erat, ipseq. ex contractu defuncti conueniebatur, seq. exceptione præscriptionis tegebat, & tuebatur, expeditum est liberum esse etiã in foro pœnitentiali, quia quòd hęredes teneãtur ad soluenda debita defunctorum pro portionibus hæreditarijs repræsentantes, quoad illas portiones, personas ipsorum defunctorum. *l.1.C. de hær. act.l.pro hæreditarijs. ead.l.1.C.si cert.pet.l.1.§.si hæredes.ff.ad Trebel.* id sanè ex lege ciuili, non etiam naturali descendit, ex dispositioneq. legis ciuilis, quæ huius obligationis, & actionis præscriptionem induxit, cessabit. Quòd si ex proprio cõtractu is conueniretur, ad cuius inuiolatam obseruationẽ iure naturæ tenetur, tunc magis dubium, sed adhuc idem defendi potest. Nam leges fiunt & facta regulariter pręsumũtur propter bonũ publicum.*c.erit autem lex. 4.distinct.l.1. & 2.ff.de legib* plenè per And. Tiraq. de vtroque retract. in præfat. num. 75. quod maximè verum est in hac prę-scriptione.*l.1.ff.de vsucap. not. in l. ius ciuile.ff. de iust. & iur.* expedit enim Reipublicę, etiã principaliter, ne lites excitentur, vtque excitatæ breui finiantur, vt tradũt communiter Doctores in l. nemo potest. ff. de lega. 1. per Bart. Alexand. & alios in simili, in l. Seius & Augerius. ff. ad legẽ Falcid. vbi huic rei negant priuatorum conuentione posse derogari. Nec dubium est, quin si post annos triginta liceret debitum petere, lites plures excitarẽtur, aliæ verò longioris essent vitæ, quàm par est, quod malum à Republica exulare conducibile & pium est, huicque tam vtili legis traditioni, tamq. ad publicam tranquillitatẽ spectãti, priuatos homines acquiescere sanctissimum est. cap. 2. de maior. & obed. per Bart. & alios in l. si quis pro eo. ff. de fideiuss. in simil. Ergo prætextu peccati vitandi non debet admitti huius legis positiuæ transgressio, quæ maximè pertinuit ad Reip. tranquillitatẽ, litesq. vitandas & alia quàm plurima mala, quæ inde oriuntur, & multorum peccatorum calumniarumque occasio esset contrarium admittere. id autem recipit distinctionem, vt infrà dicam, nam simpliciter verum non esset.

§ Cõscientię in foro an teneamur in casu, de quo suprà.

Ex superioribus infertur contra eam opinionem, quam Bald. communẽ dixerat, †quòd præscripta actione personali obligatio naturalis, si qua adhuc remanet, non proderit ad nouationem. Secundò quòd non prode-

6 *Præscripta actione personalis nasc. obli quæ super est non prodest ad nouationẽ cũ communi cõtra alteram communẽ, nec prodest ad fideiussionẽ cũ cõmuni contra aliã cõmunem, nec etiam prodest ad exceptionẽ cõ cõmuni, contra aliã communem.*

rit ad hoc, quòd ei accedat fideiussor. Tertiò quòd non pariat exceptionẽ, quę omnia nominatim collegit, & tenuit Crotus, vbi suprà, & sunt ex mẽte Angeli, vbi suprà, & etiam Imolæ & aliorum, quos diximꝰ tenuisse hãc obligationem naturalem, vtilem reddi. & vide in simili per Iason. *in l. si non sortem, in princip. ff. de condi. indeb.* & quæ plenè diximus in tract. de succes. crea. libro tertio ad finem. Denique mirandum est, vnde tanta inter Doctores varietas, cùm omnes in duobus conueniant. Primum, quòd actionum præscriptio cum mala fide de iure ciuili hodie non magis procedat, quàm de iure canonico. Alterũ quòd cum bona fide procederet actionum † præscriptio, nõ solùm de iure ciuili, sed etiam de iure canonico, inde deducentes, quòd si debebam tibi centum ex contractu procuratoris mei, quem ignorabam, possum triginta annis istud debitum præscribere etiam de iure canonico, id quod tenent Antonius Butr. & Panormitan. *colum. 5. in c. fin. de præscrip. Balbus in d. quæst. 10. Ioan. Imol. in l. sequitur. §. si viam. ff. de vsucap.* estque communis opinio.

† Quid dicendum? & sanè varietas inde defluxit, quòd quando sciebam me debere, licet creditor taceret per annos triginta, adhuc tamen ius canonicũ interpretatur me esse in mala fide, non secus quàm si rem corporalem alienam scienter possiderem triginta annis, domino vero tacẽte, nam adhuc malam fidem interpretatur, per d. c. fin. licet ille fortè bonam fidem habere posset, veluti si putabat dominũ id permittere, vel ius suum remittere, aut rem suã possidenti cõcessam velle, nam etsi vetare in dubio quisque præsumatur. *l. qui vas. ff. de furtis*, præsumaturque nolle iactare suum. *l. cum de indebito. ff. de proba.* tamen interdum possessor iustè existimat dominum permissurum, & tunc neque in rei mobilis alienæ possessione committitur furtum, neq; inest mala fides, si ea immobilis sit, vt notatur per omnes *in* §. 1. *Institu. de obl. quæ ex delic.* Mala enim aut bona fides soli Deo certa esse potest, & præterea nemini cum ex animo pendeat, sicque coniecturis statur. l. pen. C. de euict. Cæterùm ius ciuile etiam si sciam me debere, vel etiã si sciam alienam rem corporalẽ me possidere, vel nõ præsumit malam fidem, vel interpretatur, quod durauit per lõgum tantũ tempus 10. vel 20. annorum, at si postea alij multi anni prętereant vsque ad 30. annorum metam, tunc ius ciuile interpretatur, me opinionẽ mutasse, cogitareq; cœpisse dominum aut creditorẽ ius suum negligere, aut remittere, vel concedere, sicque cœpisse me bonam fidem habere, vitiumque malæ fidei pręteritę purgari, vt veriorem & receptiorem opinionẽ esse (multis tamẽ repugnantibus) diximus, vel post longissimũ tempus ius ciuile voluit ius nostrum consumi & perire (id quod potuit. nam sub legum potestate ius dominiúmq. rerum nostrarum esse suprà cap. 72. ostendimus) sicq. in tali iurę vel re potiorem esse causam possidẽtis, non secus quàm in re, quæ vero domino pro derelicto habita esset, cuiusq. denuò eã occupantis melior conditio esset. *l. 1. & 2. & per totum ff. pro derelicto. l. naturalem. §. examen. l. 1. & l. 3. §. final. ff. de acquirend. rer. domin.* §. *ferè. Institut. de rerum. diuisio.* nec nouum est, vt quod nostrum ex culpa nostra, vel etiam sine ea nobis à lege adimatur, inq. alium transferatur, nec ille per hoc dicitur malam fidem habere, *vt plenè suprà cap. 72. & de succes. crea. §. 10. num. 665. scripsimus.* ergo ex his vel alijs considerationibus post longissimũ tempus lex ciuilis voluit plenissimam securitatem contingere siue debitori, siue rẽ

7 *Actio personalis præscribitur bona fide etiã de iure canonic. sed cũ mala fide etiã de iure ciuili nõ præscribitur.*

8 *Malafides præsumitur de iure Canonico, vbi nõ præsumeretur de iure ciuili.*

alie-

alienam possidenti, etsi obijciatur, eum non potuisse cum mala fide cõditionem suam meliorem facere, replicabimus incertum esse, vtrùm ille bonam an malam fidem haberet, & nõ minus possibile esse, eum habere bonam fidem quàm malam, nec huius rei probationem admittẽdam cùm sit omninò incerta, eiusque traditionem in foro contentioso legem susceptisse, ergo pro eo iudicandum in foro contentioso ciuili, præsertim cùm bona fides orta etiam ex iniusta causa sufficiat. Glo. app. in l. 1. C. vbi causa stat⁹. estque communis opinio, vt dixi. De iure autem canonico contentioso contra eum iudicandum est per dictum cap. final. de præscript. In foro autem conscientiæ quid respondendum sit, pẽdet magna ex parte ab animo ipsius. nam si ipse erat conscius se debere, vel se rem alienam possidere, sed habeat iustam vel probabilem causam suspicandi creditores ius suum remittere, vel dominium rem suam negligere, aut ei concedere velle, tutus erit, idem si id suspicandi nullam causam iustam habebat, si tamen revera id ita quamuis per stultitiam credebat: *argum. l. quia poterat ff. ad Trebell.* & quia, vt dixim⁹, bona fides orta etiã ex iniusta causa sufficit, vt dixi, quòd si ipse nec iustè, nec iniustè credebat dominum permissurum, sed putabat eum dolere ex iuris sui detentione, adhuc idem siquidem revera id procedebat ex domini voluntate, possum enim eum, quem inuitum & ignorantem rei vel iuris mei dominium facere, licet ipse postea repudiare possit. *l. cùm pater. §. surdo. ff. de legatis secundo. l. à Titio. ff. de furtis. § interdum. Institut. de rerum diuis. l. adeo. §. interdum. ff. de acquirend. rerum domin.* Cæterùm si revera dominus vel creditor doleat, & id debitori, vel possessori notũ erat, tunc planè in mala fide esset, nec præscribere posset, & isthæc omnia (iudice me) sunt ex mente vtriusque iuris, & secundum has distinctiones superiores varietates cõciliari & possunt & debent, secundũ quę si creditoris voluntas remittendi debitum accessit vel contingit, obligatio etiam naturalis nõ solùm elisa, sed etiam ex toto sublata videretur, quia vt nata fuit ex consensu obligandi, ita soluta fuit ex voluntate liberandi, lege nihil tam naturale. ff. de regulis iuris, per tot. Institut. quibus mod. tol. obli. Intellige quãdo ea voluntas creditoris revera accessit, hoc primo. Idẽ etsi non accessit, si accessisse lex interpretatur, & vtrunque est contra vtriusque partis fautores.

Alia plura fundamenta ad iustificationem eorum, quæ hoc cap. dicentur, collige suprà cap. 72. & in cap. incipiente, quoad sextum.

SVMMARIVM.

1 *Præscriptione semel cõpleta auferetur restituto, egregia pugna.*

2 *Nostrũ nobis inuitis & ignaris, quandoque auferitur.*

3 *Præscriptione cõpleta cessat restitutio. Primò in præscriptione centum annorum, Deinde etiam in præscriptione quadraginta annorum, Tertiò etiã in præscriptione triginta annorũ, Quartò etiã in præscriptione ordinaria, hæc omnia cõtra cõmunem, cum multis tamen.*

4 *Intell. l. 1. § si quis propter. ff. de itinere actuq; priuato, & l. si locum, & l. si partẽ. ff. quemad. seruit. amittatur.*

5 *Lex an cesset eius ratione cessante.*

CAPVT LXXV.

1 *Præscriptione semel cõpleta an detur restitutio, egregiũ certamen.*

EVNDVM tuum † possedi cum titulo & bona fide tempore legitimo ad præscribendum. sicque eum præscripsi, tu verò illum recuperare contendis allegans iustam causam, vel absentiæ, vel ignorantiæ. sicque petis restitutionem ex clausula generali, si qua mihi iusta causa videatur, cõtrouersum esse cœpit nimè, & vehemẽter, an restitutio cõcedenda sit, vt sic pscriptio illa, quę semel expleta factaq. fuit, infacta reddatur. Constat enim longi tẽporis præscriptionem procedere etiam aduersus absentes & ignorãtes. *l. fin. C. de præscript. long. temp.* Constat similiter ius alienum, nobis per iniuriam, non à nobis, sed aliunde illatam, acquiri posse, tam quoad proprietatem, quàm quoad possessionem, nostrum enim nobis inscijs aut ignorantibus vel inuitis auferri iniuriũ est. *l. id quod nostrum. l. iure naturæ. ff. de regulis iur. l. nam hoc. ff. de cond. indeb.* & tamen si flumen alueum mutauerit alteri, cùm iniuria seu iactura alterius contingit accessio seu acquisitio, & similiter ex causa alluuionis, si flumen sensim paulatimq. cœpit declinare in fundum tuum, ager meus crescit, tuus verò decrescit, sicq. & mihi inscio accedit & acquiritur, & tibi inscio similiter & inuito, & sine facti tui interuentu decedit & abest, quod tuum anteà erat, *vt ff. de acquirend. rerum dominio. l. adeo ferè, per totam, & Institut. de rerum diui. §. præterea. Simile in §. item ea, quæ ab hostibus, eodem titu. l. 3. l. naturalem, in princip. ff. de acq. rerum domin. d. l. adeo. §. examen. §. apum. Institu. de rerum diui. l. item si verberatum, in § 1. ff. de rei vendica. Decius in l. id quod nostrum. ff. de regu. iur. diximus supra cap.* 1. fac ergo regulam affirmatiuam, vt licet præscriptio mero iure currat contra ignorantem rem suam, iúsve suum præscribi, tamen ex capite ignorãtię detur restitutio in integrum, vt sic, præscriptio illa semel effecta, & repleta, virtualiter infecta reddatur. hæc cõclusio variè intelligitur, & primùm quidem in præscriptione triginta annorum. *sta tenent* Bart. *in l.* 1. *§. si quis propter. per text. ibi. ff. de iunere actuq; priuato*, quẽ sequuntur quàmplures relati per Alexand. *in additio. ad Bart. in d. §. si quis propter. Idem Alexand. num.* 4. *in l. cùm filiusfamilias. §. in hac. ff. de verborum oblig.* sequitur, & dicit esse communem opinionem Socinus ibi. *colum. penult. & antepenultim. Matthæus Afflictus decisione* 329. *nu.* 6. *plenè per Couarr. qui hanc ait esse communem opinionem in regula, possessor, dd. regulis iur. in* 6. *parte* 3. §. 3. *sentit Gloss. in l. si partem. ff. quemad. seruit. amit. Glo. in l.* 1. *C. de patr. potesta. Romanus consil.* 149. *in fin.* vbi hanc firmat esse communem opinionem. Decius, qui hanc dicit communem opinionem consil. 36. num. 9. Idẽ Decius, vbi similiter hanc dicit communẽ opinionem consil. 29. & pro tenui colum. 1. sequitur, & dicit communem opinionem Afflictus, lib. 3. feudorum, tit. si de feudo fuerit cõtrouersia inter dominum & agnatum. num. 12 not. 2. & rursus 4. not. nu. 4. & secundũ opinionem Bart. iudicatum fuisse ipse ait, dicta decisione 329. sequitur & dicit communem opinionẽ Balb. de præscrip. in 4. part. 4. partis princip. sequitur, & dicit communem opinionem Boërius decision. 39. *Paul. in l. fin. nu.* 5. *C. de longi temporis præscripsit. Idem Paul. in l. vnus ex socijs. ff. de seruit. rust. prædi. Alexand. & Moline. consil.* 71. *lib.* 1. *Hieronymus Gratus consil.* 91. *num.* 65. *li.* 1. vbi hanc dicit communem opinionem Tiraq. vbi hanc dicit communem opinionem *de vtroque rer.* §. 35. *Gloss.* 4. *num.* 35. Alciatus

lib.

lib. 1. de verb. sign. & est communis opinio secundum Pinellum de bonis matern. *in authent. nisi tricennale. num. 58.* sequitur & dicit secundū comm. opinionem Aymon Crauet. *de antiquit. temporum, in 4 parte. numer. 44 sectione incipiente, materia ista. & Sozin. nepos. consil. 128. num. 147. lib. 1. Decius cons. 137. Idem Decius cons. 267. column. fin.* & quàmplures alij, quos refert Tiraquel. vbi suprà. Dilectus de arte testandi, *tit. de acq. har. cautela 6.* qui hanc dicit communem opinionem.

Contrariam partem in præscript. triginta annorum tenent Baldus *in l. 1. C. qui admitti. num. 24. Aret. in l. qui vniuersas. § fin. ff. de acquir. possess. & in cons. 104.* & alij quàmplures, quos refert. Tiraq. num. 37. vbi suprà, qui in hanc partem, saltem in præscriptione quadraginta annorum inclinare videtur. Secundò hęc communis opinio intelligitur à fortiori, vt procedat in præscriptione decem vel viginti annorum, contra quam datur restitutio ex capite ignorantię, vt firmant omnes Doctores, quos diximus idem tenuisse in præscriptione triginta annorum, id quod in hac præscriptione decem vel viginti annorum firmant quasi certum & indubitatum, & Couarr. vbi suprà, ait hanc esse vnanimem omnium sententiam, sed sanè non desunt, qui & hoc casu teneant contra communem sententiam, quos & nos infrà sequemur.

Tertiò intelligitur communis opinio, vt procedat etiam in præscriptione quadraginta annorum, contra quam etiam ex capite ignorantię datur restitutio. Ita tenuerunt Socinus *consil. 80. lib. 3. column. fin. Idem Sozin. consil. 66. lib. 4. colum. 2.* in eandémque opinionem declinat ipse Socin. *in dict. l. cùm filius familiâs. § in hac. colum. fin. Decius cons. 36. colum. fin. Idem Decius cons. 164. column. penultim. Idem cons. 267. column. fin. Gozad. cons. 56. column. 3.* vbi hanc dixit communem opinionem Alexandrinus *cons. 13. col. fin. Imol. in c. fin. de præscript. fol. pen. Alex. cons. 71. num. 3. lib. 1. & cons. 84. eod. lib. numer. 3* est communis opinio secundum Felynum in cap. vigilanti, de præscrip. column. 2. qui eam sequitur, & dicit cōmunem opinionem Balb. *in tract. præscrip. in 4 part. 4. part. princip. q. 29. Boërius q. 39. num 6.* qui hanc dicit communem opinionem. *Alexand. in dict. consil. 169. lib. 2. numer. 15.* hanc formar esse communem opinionem, & hanc dicit communē Aymon, *vbi suprà, num. 61. Abb. numer. 3. in dict. cap. vigilanti. de præscript. & ibi Paris. num. 5. Afflict. decis. 37. col. 2. Idem decis. 319. Ruin. cons. 26. ad fin. lib. 1. Sylua. cons. 4. ad fin. Lofredus Neap. cons. feud. 16. ad fin. Rebuffus in const. Gallię, Tom. 2. tit. de restitut. art. 1 num. 26.*

Contrariam partem in præscriptione quadraginta annorum, vt non detur restitutio, tenuerunt Socin *sibi contrarius cons. 164. in fin. lib. 2. Idem Sozin. sibi contrarius consilio 2. lib. 3. Idem sibi contrarius consil. 28. eodem lib. 3. Decius sibi contrarius consil. 29. per totum. Idem Decius sibi contrarius in l. 2. Cod. qui admitti. colum. 2. Gozadinus sibi contrarius, consil. 8. in fin. Idem Gozadinus sibi contrarius consil. 68. column. 4. Alexandrinus sibi contrarius consil. 12. in fine. Idem Alexandrinus sibi contrarius consil. 56. in fine. Idem Alexandrinus consilio 97. Alexand. Imol. consil. 151. libro 2. column. final. Idem Alexand. in leg. 3. §. Labeo. in fin. ff. de acquirend. possess. Aretin. consil. 103. column. 1. & 2. Idem in leg. qui vniuersas. §. fin. ff. de acquirend. possess. Curt. Sen. cons. 82. col. 4. Barbatius cons. 81. nu. 18. lib. 1. Carolus Molineus ad Alexandrum, consil. 151. column. final. sequitur, & dicit communem opinio-*

nem Sozin.d.cons.col.pen.lib.3.Rubeus con.56.vbi firmat hanc esse cõm.opin. sequũtur & dicit cõm. opin.Socin.nepos,cons.54.lib.1.Idem consil.77.nu.102. lib.eodem.Idem consil.145.numer.76. eodem libro.Dilectus de arte testandi, titul.de acquirend.hæred.cautela 6.Gomezius in §.rursus.column.4.Instit. de act.Galiaula in l.2.§.& harum.num.39.ff.de verb.obl.vbi etiam Alciat. nu. 72.Rubeus cons.97.

Quartò intelligitur hæc opinio affirmatiua, videtur restitutio etiam in præscriptione centum annorum, vt in quibus casibus centum annorum præscriptio currit contra ecclesiam,vel fiscum,vel ciuitatem, in illius casibus ex capite ignorantię etiam post eam prę scriptionem completam detur restitutio.*Ita Alexandrinus cons.13.colum.fin.Aymon Cravet. vbi suprà, num.44.& num.69.qui alios refert.* Quid dicendum? †& sanè longè verior est in puncto iuris opinio, & pars negatiua in omnibus quatuor casibus præmissis,vt in prę scriptione longi temporis decem vel viginti annorum, & in prę scriptione triginta annorum, †& in prę scriptione centum annorum,cesset restitutio, postquam eæ prę scriptiones legitimæ expletæ fuerunt,ne prę scriptio iam perfecta,infecta reddatur,quod primum probatur in dicta leg.final.C.de prę scrip.longi temporis,ibi,nulla scientia,vel ignorantia spectanda.Secundò d.l.fin.ibi, ne altera dubitationis inextricabilis oriatur occasio.Tertiò,quia si daretur restitutio,tũc prę scriptio illa semel facta perfectáque,infecta inutilisque redderetur,at inciuile est, id inutile, & frustratorium,ociosúmque admittere. *l. non cogendum. §.Sabinus,ff. de procur.l.hæc stipulatio.§.diuus ff.vt legat.no.caue.*

2 *Nostrũ nobis inuitis quando auferatur.*

3 *Præscr. cõpleta cessat restitutio in præscriptione centum annorũ,contra cõm. Idem tmen præscriptione d.annorũ, contra eõem.Idem in præsc.30 ann. contra eõem.Idem in præsc.lõga,cõtra cõmunem, cũ multis tamen.*

Quartò esset imponere legem verbis,*contra l.2. C.com.deleg.* Quintò leges fierent ludibrio,*contra l.fin.C.de temp.in integ.rest.& l.fin.C.si sæpius in integr.rest.*Sextò vrget text.*in l.vnic.C.de vsucap.transf.* secundum Socinum in dict.§. in hac. nam ibi dicitur, nullus ad eam reseruatur regressus, iunctis illis verbis nescientibus dominis,ibi enim postquam per interuentum temporis & prę scriptionis constabat, dominium rei meæ, postquam præscripta fuerat,à me abscessisse,inque præscribentem migrasse,dubitabatur an regressus mihi ad eam daretur, per modum forte restitutionis, vel alterius rei,& negatur omninò regressus,vt sic per interuentum prę scriptionis non tantùm ademptio & translatio iuris nostri cõtingat,sed etiam si illa iuris nostri translatio sit irreuocabilis,& irreparabilis.

Septimò leges in casibus communiter accidentibus,non in rarò stringentibus,sunt regulariter intelligendæ.*l.non ad ea ff.de legibus*, sed plerunque & ferè semper res nostræ nobis insciis & ignorantibus,non etiam scię tibus prę scribuntur, nam scientes non solent res suas pati ab aliis possideri,& longè minus tamdiu possideri,vt vsucapione abiumerentur, nec suũ homines iactare solent.*l.cum de indebito.ff.de probation.* sed acquirere studeant & augere.*l.defunctus.C.arbitr.tutelæ.l.vt vim,cum Gloss.*& quæ ibi tradunt Bart.& alij.ff.de iust.& iur. Suum enim cuique pulchrum est,secundum Cicer. & secundum Ouid.

Est amor & rerum cunctis tutęla suarum.

Quinimò *vt in l.si voluntate.C.de rescind.vend.* quique res suas meliores reddere studet,eásque tuetur,& lucrum facere studet,etiam cum iactura illius,quo cum negotiatur.

Quòd militat ratio illa prę scribendo potissima,scil. ne rerum domi-

nia in

nia in incerto sint. *leg. 1. ff. de vsucap.* etiam si passim contra præscriptionem daretur restitutio, rerum dominia certa non essent, non magis quàm si præscriptio, contra quam restitutio datur, mero iure non contigisset.

Nonò hoc bonum publicum, de quo in d.l.1. non debet cessare pec priuatorum læsionem: *arg. auth. res quæ. C. com. de leg.*

Decimò adduco text. *in l. 3. §. fin. ff. de acq. rerum domin.* vbi si feram cepisti, & per hoc eius dominium natus est, simul ac illa à manibus eius euasit, suámque laxitatem recepit, eius dominium abs te discessit, & si rursus in potestatẽ alterius venerit, illius fit, nec ibi (& hoc est quod expendimus) restituenda est ex eo capite, quòd te inscio vel inuito euaserit.

Vndecimò adduco *l. naturalem. §. examen. ff. eod. tit.* vbi examen apum licet meum fiat apprehensione, & meum esse desinat, simul ac apes euolauerint, vt difficilis sit earum persecutio, tamen licet in potestatem alterius peruenerint, postquã meæ esse desierunt, mihi quidem restituendæ non sunt, non magis, quam si ad me nunquam pertinuissent, sic & in specie nostra quod nostrum erat, & per interuentum præscriptionis à nobis abscessit, inque alium iure dominij migrauit, *iuxta l. 4. ff. de vsucap. l. traditionib. C. de pact.* nobis quidem restituendum non est, non magis quàm si re vera ad nos nunquam pertinuisset.

Duodecimò adduco *l. adeo. §. præterea. ff. de acq. rer. dom. & §. præterea. Inst. de rer. diui.* vbi per alluuionem si flumen latenter cœpit fundum tuum latiorem reddere, meúmque arctiorem seu angustiorem, hęc ademptio mihi inuito & ignaro contigit, túque locupletaris cum iactura mea, & tu nihil mihi restituere teneris ex capite iustæ ignorantiæ aut impotentiæ. Tertiodecimò adduco eadem iura iunctis ibidem notatis per Gloss. & alios, dum aiunt, quòd si flumen ex fundo meo aliquam partẽ abstulit, tuóque fundo applicuit, si terra conualescente radices egit, statim meum esse desinit, & ad te pertinere cœpit iure dominij, nec mihi restituere teneris, licet ad oculum eadem ars, quæ à fundo meo abscessit, & tuo accessit, demonstrari & distingui posset:

Quartodecimò adduco § *quòd si naturali alueo. Institut. de rerum diui. & l. adeo. §. quòd si naturali. ff. de acquir. rerum dominio.* vbi dicit, quòd si flumen aliò quàm solebat fluere cœpit, & agrum meum occupauit, amitto eius dominium, quod publici iuris esse incipit, quandiu à flumine inundatur, & possidetur, etsi postea flumen ad priorem alueum reuertatur, ager ille meus desinit publici iuris esse, sed mihi quidem non restituitur, imò iure vicinitatis acquiritur eis, qui prope prędia habebant, & tamen isthęc amissio inscio & inuito me contingit.

Quintodecimò facit *d. l. adeo. §. cùm quis ex aliena. Inst. de acquir. rerum domin. §. cùm quis ex aliena, cum tribus sequent. §§.* vbi dominium rerum nostrarum interdum per specificationem, interdum per seminationem, interdum per accessionem, interdum per plantationem, interdum per cõfusionem, à nobis inscijs & ignorantibus abscedit, inque alium transit, nec propter ignorantiam nostram nobis datur vlla restitutio, aut regressus, nõ magis quàm si ignari essemus: sic ergo & in proposito, cùm tempore rẽ nostram amisimus, cessat restitutio & regressus prętextu ignorantię, militant enim res humanę sub hoc periculo, & fragilitate.

Sextodecimò probatur nostra opinio in l. traditionibus. C. de pact. vbi equiparatur dominium nobis fuisse quęsitum traditione ex causa contractus descendente, vel esse quęsitum vsucapione, vt cum vsucapione quęritur, cessaret restitutio prętextu ignorantiæ, non secus quàm cessaret, si per contractum quęsitum esset, quo casu ignorantia allegari non posset. Decimoseptimò adduco §. 1. *Instit. de literarum oblig.* dum ait, sic fit, vt hodie dum quęri non potest, scriptura obligetur, nam ibi per ipsam temporis prætéritionem inducitur obligatio literarum, quæ personalis est, quæque antea ex conuentione præmbula inducta non erat, & tamè longè grauius esse videtur personaliter ad quid dandum obligari, quàm rem suam ab alio possessam amittere: *argument. l. vnum ex familia. §. si rem ff. de leg. 2.* Itaque vt ibi per solum temporis interuentum obligamur citra nouum factum, ita & hic per solum temporis interuentum rem nostram ab alio possessam irremeabiliter amittimus, quia id malum leuius est, quàm illud. Habes ergo varia iura variáque exempla, in quibus rei meæ dominium, à me inscio vel inuito citra interuentum facti, aut voluntatis meę abscedit, inque alium migrat irremeabiliter, vt ille mihi ex capite ignorantię non teneatur restituere, non magis quàm si ea res ad me nunquam pertinuisset, & si rectè inspexeris in ea acquisitione, quę contingit per interuentum vsucapionis, est longè iustior causa irreuocabiliter acquirendi, quàm in iuribus, & exemplis suprà relatis, propter longęuam possessionem, & propter quietudinem dominiorum & tranquillitatem ciuiũ, & alia multa.

Ad illam rationem, ne quis locupletetur cum iactura aliena, respondeo, satius esse id malum admittere, quàm quòd rerum dominia sub incerto sint, & exultet Reipublicę tranquillitas, *ita Gloss. in l. ius ciuile est. ff. de iust. & iur.* vt sic minus malum eligatur, vt ibi ait Gloss.

Decimooctauò adduco leg. sicut. Cod. de prescriptione triginta annorum.

Decimononò text. *in l. omnes. C. eodem.*

Vigesimo. *C. de fund. patrimon. lib. 11. l. fin.* quam legem variè expendũt Tiraq. & Sozin. vbi suprà, & geminantia verba illius legis, & d. l. omnes, poteris astringere per ea, quę de vi & potestate geminationis diximus in lib. de succ. creat. §. 13. num. 13.

4 *Intell. l. 1. § si quis pter. ff. de itin. actu. & l. si loc⁹. & l. si partem. ff. quẽ admodum seru amit.*

Ad† *l. 1. § si quis propter. ff. de itinere actúque priuato, & ad l. si locus. leg. si partem. ff. quemadmodum seruit. amit.* respondeo, quòd loquuntur in impedimento casuum fortuitorum, qui rarò accidunt, & prœuideri, aut caueri non possunt, non sic in impedimento ignorantię, quia sępissimè, immò ferè semper contingeret, & prœterea prœcaueri posset. Item illud impedimentum non erat longęui, aut longissimi temporis, ideò admittitur restitutio, non sic in impedimento, quod post tam diutinam possessionem, aut etiam longissimam, aut fortè centum annorum allegaretur, prout est in speciebus nostris.

Vigesimoprimò adduco regulam, factum legitimè, de regulis iuris, in sexto. nam factum legitimè retractari non debet, licet casus posteà euenerit, à quo incipere non posset, ergo prescriptio completa legitimè rescindi, &c.

Vigesimosecundò facit, nam lex vel princeps possunt ex causa nobis

ius,

ius,réſque noſtras auferre. *l. item ſi verberatum.* §. 1. *ff. de rei vendic. Barthol. Paul. Iaſ. & alij communiter in l. ex hoc iure. ff. de iuſtit. & iur. Decius in leg. id quod noſtrum. ff. de regul. iur.* ſed ex cauſa publicę tranquillitatis vſucapio introducta eſt *l. 1. ff. de vſucap.* vt ſtatim plenius dicemus, ergo nõ eſt reſcindenda per interuentum reſtitutionis, †etiam ſi ratio legis ceſſaret in particulari, cùm non ceſſet in communi, *vt in leg. 1. ad finem. ff. de minor. l. proſpexit. ff. qui & à quibus.* Tiraquell. de cauſa ceſſante, limitat. trigeſima ſecunda. Aretinus in l. ſecunda. ff. de vulgari, per textum meliorem de iure, ſecũdum eos *in l. prima ad finem. ff. de minoribus & cùm prætor. in dicta leg. 1. ff. quibus ex cauſis maiores,* pollicitus ſit maioribus reſtitutionem non quidem purè aut ſimpliciter vel temerè, ſed demùm ſub hac cõditione, ſi qua iuſta cauſa reſtitutionis beneficium concedendi ſibi affuiſſe videretur, vt ibi, in ſpeciebus noſtris magis ac magis nego iuſtum arbitrium fore illius iudicis, qui poſt tam longam poſſeſſionem, præſertim legitimo fortè titulo, & bona fide iuſtificatam, arbitraretur, rem ſemel non iniuria amiſſam, & alteri iure quęſitam, ad dominum priorem reuerti, in Reipublicæ omniúmque ciuium perniciem, quibus nihil ſuum in tuto vnquam foret.

5 *Lex an ratione eius ceſſante ceſſet.*

Adde & vigeſimotertiò quod noſtrum, nobis inuitis, per delictorum interuentum, etiam auferri & poteſt, & non infrequenter ſolet citra voluntatem noſtram, neque vnquam ad res noſtras ſic amiſſas datur nobis regreſſus, vt plenè diximus de ſucceſſ. creation. §. 30. ad finem. cur ergo non idem & in ſpecie noſtra faciunt quæ diximus ſuprà cap. 72. numero 3. cum ſequentibus.

SVMMARIVM.

1 *Actio perſonalis an iure canonico præſcribatur ſine titulo & cum mala fide, arduum certamen.*
2 *Veroſimilia pro diſpoſitis habentur.*
3 *Debitor ipſum debitum poſſidere videtur.*
4 *Poſſeſſio perditur decẽnio.*
5 *Creditor pecuniam creditam ſi petere negligit, an videatur remittere.*
6 *Ratio noua.*
7 *Legum in coniectura ſeſe fundantes vnaquæque in ſuo foro ſeruanda eſt.*
8 *Noua diſtinctio.*
9 *Præſcribatur vt per decennium, vel aliud etiam breuius tempus, ſtatuto ciuitatis ſuperiorem non recognoſcentis induci poteſt.*

CAPVT LXXVI.

1 *Actio perſonalis an iure canonico præſcribatur ſine titulo & cũ mala fide, arduũ certamen.*

ACTIO †perſonalis an iure canonico cum mala fide præſcribatur annis triginta? ingens quæſtio eſt, plerique enim negant hanc præſcriptionem procedere, ita tenent Angelus *in leg. 1. columñ. penultim. & fin. Cod. de iudic.* Imol. *in cap. fin. numer.* 24. cum pluribus ſequentibus de præſcript. ſequitur & dicit communem eſſe opinionem Abba. ibi, ſequitur etiam, & dicit communem eſſe opinionem Felynus ibi. colum. 1. & ſecunda. ſequitur, & dicit communem opinionem Balb. de præſcript. in 2. part. tertię part. prin. quæſt. 13. & hanc opinionem fatetur eſſe communem Corneus conſi. 176. ad euidentiam. libro primo, & Corneus, vbi ſuprà, numer. 2. ait, quòd Do-

ctores fundant sese in solo peccato vitando, sequitur Angel. in l. sequitur. §. si viam. ff. de acquirend. possess. qui ait ita tenere Doctores contra Bart. ibi, sequitur Imola in d. §. si viam. colum. 2. 3. & 4. vbi firmat contra Bart. esse communem opinionem, sequitur Bald. in l. 1. C. de seruitut. vbi ait hãc esse communem opin. contra Bart. & hanc tenent Ioan. Andr. in mercur. in d. c. possessor. & Ancharanus ibi in repe. Lud. Rom. in d §. si viam, qui latissimè procedit, vbi ait hanc esse communem opin. & Paul. num. 6. firmant hanc esse communem opin. Canonistarum & Legistarum. Corn. cons. 251. in hac consultatione num. 3. lib. 3.

Pro hac communi opinione primò ex text. in c. vigilanti de præscrip. Secundò est text. in c. fin. eodem tit. in decisione. Tertiò ibidem in ratione decidendi ibi expressa, dum ait, Omne, quod ex fide non est, peccatum esse. ex bona autem fide non videtur descendere res alienas retinere. Quartò tex. ibi in secunda vel eadem ratione repetita, dum ait, absque mortali peccato, &c. Nam palàm est res alienas retinere domino inuito (quod sem per præsumitur. l. vetare. ff. de furtis) impium iniuriúmque esse, & absque peccato fieri non posse, nec dubium est, quin isthæc rationes ibi expressè militent in eo, qui debitum retinet, non secus, quàm in eo, qui fundum, aut aliam rem corpoream, quæ aliena esset, retinere, ergo idem ius. *leg. illud. ff. ad legem Aquil.* Quintò vrget textus in authent. vt Ecclesia Romana cẽtum annorum gaudeat præscriptione, ad princ. dum ait, iniquis hominibus impium maneat præsidium, habuit enim legislator pro comperto auidiores fore homines ad res alienas perfidè, & cum peccato retinendas, si intelligerent se tutos fore præscriptione effectum habente, quàm si talem præscriptionem admitti desperarent. Sextò vrget textus ibi, dum ait, & tutus peccandi locus etiam scientibus relinquatur, id enim lex illa prospectum voluit, ne homines per interuentum peccati aliquem locum tutum, iúsve firmum sperarent, néve ex nequitia lucrum consequerentur, per hocque ad delinquendum inuitarentur. Septimò legislatoribus curæ esse debet nõ solum peccata tam admissa punire, sed etiam prospicere, ne peccata committantur, remoueréque omnem peccandi occasionem, *vt in leg. fin. C. de pact. l. de fideicommiss. C. de transact. l. 2. in fin. cum l. sequenti. ff. de his, quibus vt indig. cap. constitutum, & cap. final. de cons. præben. cap. detestanda, & cap. ne captanda. eodem titul. in 6 Gloss. in l. 2. & in l. sire debemus. C. vt in possess. legatorum.* nec dubium est, quin si homines, qui res alienas impiè detinent, sperarent lapsu temporis earum se dominium tutè assequuturos, inuitarẽtur ad retentionem rerum alienarum, quod non ita facilè continget, cùm nouerint nullo tempore se tueri posse, & cùm isthæc rationes sint expressæ in dicto capit. vigilanti, & in dicto capit. final. faciunt, vt decisiones dictorum iurium latiores videantur, non tam ex vi extensiua, quàm ex vi cõprehensiua, vt sic decisiones illorum iurium quasi exempla videantur, quę non arctant legem. rationes verò ibi expressæ pro lege sint. vnde fit, vt licet iura illa in rebus corporeis, non etiam in rebus & actionibus loqui videantur, tamen cùm rationes ibi expressæ sint generales, ipsæ quoque illorum iurium decisiones generales similiter videantur, etiam si materia correctoria sit, vt est communis opinio, quam tenuerunt Gloss. *in Clem. 1. de elect. in verbo, eligatur. éstque communis opinio, secundum Ias. in authent. quas actiones. num. 22. C. de sacrosanct. Eccles. Idem Ias. in l. de quibus. ff. de legib.*

num.

num.14. Idem Jaſ. in leg. quamuis C. de fideicommiſſ. Idem Jaſ. in l. humanitatis, per text. ibi. C. de impuberum. num.16. & ibi Alexand. num.5. & Corneus num.15. Georg. Nata. in c. quamuis pactum. de pact. lib.6. num. 32. Purpurat. in leg. fin. per text. ibi. C. de pact. num.23. & ibi Curtius Junior, num.9. & Decius ibidem, num.15. Laſ. in l. ſtipulatio hoc modo concepta. ff. de verborum obligat. num.12. Cumanus in l. cùm mulier. §.1. ff. ſoluto matrimo. Paul. Caſtrenſ. in dict. l. quamuis. Curt. Iunior in dict. l. humanitatis. num.15. Gloſſ. in authent. de hæredit. ab inteſt. §. fin. in verbo, ordi. quam dicit ſingula. Bald. in l. final. ff. de hæred. inſtituend. Ripa numero 50. in l. nemo poteſt. ff. de leg.1. vbi Annib. numero 349. Laſ. in l. tranſigere. C. de tranſact. num.15. nam vt genus comprehẽdit ſub ſe omnes ſuas ſpecies, non ex vi extenſiua, ſed ex vi comprehenſiua, vt ex communi opinione, reſoluit And. Tiraquel. vbi ſuprà, & non pauci eorum, quos modò retulimus, ita quoque ratio generalis expreſſa in lege correctoria ex vi etiam comprehenſiua videtur ſub ſe comprehendere omnes omninò caſus, qui excogitari poſſunt, vt deciſio, ſi ſit particularis, loco exempli habeatur, ſicque legem non reſtringat, vt eſt vera & communis ſententia ſcribentium, quos modò retulimus. ergò cùm ratio dicto capitulo final. de præſcr. ſit generalis, eóque ſpectet, vt peccandi occaſio tollatur, quæ quidem occaſio integra maneret, ſi permitteretur præſcriptio actionum perſonalium cum mala fide, non ſecus quàm ſi permitteretur in rebus corporeis præſcribendis, ſequitur iſtarum actionum præſcriptionẽ vetitam videri, non ſecus quàm rerum corporalium, & ſanè diminuta videretur prouiſio. dict. c. fi. & dict. c. vigilanti, niſi hunc caſum comprehendiſſe diceremus, qui non minus egebat correctione, quàm caſus in deciſione illorum iurium comprehenſus, quinimò etiam ſi per rationem expreſſam in dict. cap. fin. & dict. cap. vigilanti. is caſus comprehenſus nõ fuiſſet, adhuc tamen mentaliter diceremus, hunc caſum comprehenſum fuiſſe, quia quando vnica tantùm ratio reddi poteſt, veriſimiliter in lege correctoria, ea quidem habetur pro expreſſa, vt quatenus ea ratio etiam expreſſa, ſed ſubintellecta, ſe extendere poterat, eatenus ipſa legis correctio ſeſe extendiſſe videatur, vt ex communi opinione reſoluit Laſ. *in l. quamuis. C. de fidei poſt Gloſſ. & alios ibi. Idem in l. de quibus. ff. de legibus, & in authent. quas actiones. C. de ſacroſanct. Eccleſ. Andr. Tiraq. de vtroque retract. & de cauſa ceſſante, part.1.* Nin qualibet enim diſpoſitione non ſolùm id diſpoſitum videtur, quòd verbis palam comprehenſum fuit, ſed etiam id, quod mente tantùm, non etiam verbis fuit aſſequutum. *l. ita ſtipulatus. verſic. Sabin. vbi Paul. Laſ. & alij. ff. de verborum obligat.* quinimò etiam id, quod nec verbis nec mente fuit aſſequutum, ſi tamen veriſimiliter prouideretur à diſponente, ſi de eo meminiſſet, vt tenet Gloſſ. communiter ibi, & vbique approbata, in l. tale pactum. §. fin. ff. de pact. textus optimus in l. 3. Cod. de inoffic. teſtament. vnde in terminis d. cap. final. ſi Romanus Pontifex rogatus eſſet, an præſcriptionem actionum perſonalium vellet cum mala fide, & peccato tolerari, dubio procul minimè reſponderet, non ſecus quàm in præſcriptione rerum corporalium, ergo & is caſus per eum quaſi prouiſus & deciſus videri debet. ergo per dict. cap. final. contendimus, hunc quoque caſum deciſum eſſe: primùm verbis propter rationem ibidem expreſſam: deinde mente & ſententia, quia mens Romani Pontificis fuit tollere peccatum in hoc caſu non ſecus, quàm in aliis: tertiò licet nec verbis, nec

2 *Verſi nilia pro poſitis ſunt.*

mente, dispositiuè esset is casus decisus, quasi pro decisо habendus esset ex verisimili mente & sententia Romani Pontificis, qui ita caueret, si de eo meminisset. Præterea facit ratio capit. possessor, de regul. iur. dum generaliter ait, possessor malæ fidei nullo tempore præscribit: †nam qui debet ipsum debitum, ad quod actione personali tenetur, videtur possidere. *l. regulariter cum ibi notatis ff. de petition. hæred. Paul. in l. sequitur. §. si viam. ff. de vsucapion. Corneus in cons. 177. ad audientiam, lib. 1.* Præterea facit regula, non dimittitur peccatum. de regul. iur. in 6. nam peccatum si non dimittitur, nisi restituatur ablatum, nónne abstuliſse iure videbitur, qui sciens se debere noluit soluere?

3 *Debitor ipsum debitum possidere videtur.*

Contrariam tamen partem, vt cum mala fide actio personalis triginta annis tollatur, & præscribatur, tenuit Barthol. in l. sequitur. §. si viam. ff. de vsucap. vbi Paul. ait se vidisse quàmplures tenentes, veram esse hanc opinionem sicut Euangelium, tenet etiam Innocentius in cap. cura, de iure patronatus, tenent alij plures relati per Felynum in dicto cap. final. & Baldus in §. si quis per triginta, in titulo, si de feudo fuerit controuersia, column. 3. Hostiens. in summa, titul. de præscription. rerum immobilium. §. quæ res. column. 1. versic. actiones verò personales. & tenuit Bald. in consilio 420. lib. 3. secundum quod refert Balbus, vbi suprà, non tamen inuenio Bald. in dicto cõsilio ita tenere, tenet in pract. Papiensis, in forma resp. rei conuenti tamen. Gloss. verb. præscription. Marianus Sozinus consil. 203. circa primum consultationis articulum, vbi firmat hanc opinionem Barthol. esse communem, tenuit idem Marianus in rep. de causa possess. & proprieta. & hanc opinionem plenè defendit Cornel. consil. 176. ad euidentiam. lib. 1. Philippus Francus in regula, possessor colum. fin. Bart. in l. fin. ff. quemadmodum seru. amitt. & in hanc partem sub quadam distinctione inclinat Abb. in d. c. final. de præscript. numer. 13. vtcunque modò huc modò illuc fluctuarit. Quid dicendum? & sane pro hac posteriore parte, vt procedat præscriptio, faciunt multa. Primùm ne rerum iura in incerto sint. *l. 1. ff. de vsucap.* Deinde vt tandem sit litium finis. *l. fin ff. pro suo.* nam post tam longæuum tempus triginta annorum vix fides adhibenda est probanti, sibi retrò ab hinc annis triginta aliquid deberi. Tertiò, ne homines immortali propè timore teneantur. *l. cùm notissimi, in fin. princ. C. de præscr. triginta annorum.* licèt enim verè soluissem quod debebam, tamen post triginta annos iterum repetenti non potero, aut vix potero solutionẽ probare. Quartò propter vitandam hanc confusionem, & longi temporis errorem, post tam longæuum enim tempus ex errore magis debitum peti, quàm quòd re vera debeatur, videbitur: *arg. d. c. fin. ibi, longi temporis errorem, & confusionem facit, quod aiunt Bart. Alexan. & alij in l. si Titius & Augerius. ff. ad leg. Falcid. & c. finem litibus. de dolo & contumacia.* Quintò punitione digna videtur segnities debitum non petentis & tamdiu negligentis. dict. c. fin. ibi, miserorũ segnitiem. †Sextò ius nostrum, rẽque nostras per lapsum decennij videmur obliuiſci, & quasi pro derelicto habere, vt est commun. opin. quam resoluit *l. asin d. l. 1. colum. fin. C. de seruis fugitiuis. idem l. asi. numer. 84. in l. naturaliter. §. nihil commune ff. de acquirend. possess. Gloss. Paul. & Alexand. in l. si de eo. §. 1. ff. de acquir. possess. propter l. si id quod. eodem tit. facit l. 1. & 2. ff. pro derelicto.* vt ergo poterit videri esse in mala fide, qui non soluit, †cùm possit cogitare creditorem velle, nec dilationem condonare,

4 *Post ff. peraditur decennio.*

5 *Creditor negligendo an videatur remittere.*

vel

vel etiam dissimulatione,& quasi donatione debitum remittere , quòd si dixeris, constat eum non habuisse animum debitum remittendi, quandoquidem illud modò asserit , cum præscriptioni aduersatur & contradicit, sed replicabo,quòd potuit habere animum remittendi , & donandi , licet postea pœnituerit,quæ quidem pœnitentia excludenda est. *l.perfecta.C. de donat.quæ sub modo.l.2.C.de reuoc.dona.* ergo huic creditori debitum est post annos triginta:petenti obiiciam,quòd tacitè per tantam temporis dissimulationem donasse videtur, vel debitum illud pro derelicto habuisse, quòd si excipiat allegans incertis non esse locum coniecturis. *l. continuus. §.cùm ita.ff.de verb.oblig* per quod eius declarationem,quam modò facit, certum esse se nunquam habuisse animum donandi,replicabo eius declarationi standum non esse,cùm potuerit habere animum donandi & remittendi illud debitum,& postea pœnitentia ductus voluntatem mutare , debitúmque illud iam dissimulatione & tacita remissione abolitum , rursus velle exigere,& suscitare contra d. l. perfecta. præsertim cùm facilius quis remittat plura,quàm donet , aut tradat pauca, *vt per Iaſ.in l. pactum dotali,in princ.C.de col.*& diximus nos in lib.primo,de suc.creat.in materia pactorum,de non petendo,& cùm huiusmodi coniecturæ non sint improbabiles,sed satis verosimiles , post tam longæui temporis dissimulationem, sanè non video,cur in materia ista desinat stari , & fidem haberi præsumptioni legis ciuilis , quæ tam ad bonum publicum spectat , nec video cur possit lex canonica inducere præsumptionem huic rei contrariam prętextu peccati vitandi,vt sic iam de voluntate legis canonicæ aut ciuilis agendum sit,sed magis de potestate alterius,nam vt nos interpretamur, certa & indubitata fuit voluntas legis canonicæ , etiam in hoc casu præscriptionē vetare volentis , sed similiter indubitata est voluntas legis ciuilis præscriptionem inducentis,*vt dict.leg.sicut.leg.omnes. leg. cum notissimi. leg.si quis emptionis.Cod. de præscriptione triginta annorum,*† & vt periculum est , nec admissa tali præscriptione , resultet peccatum , si fortè creditor nunquam habuerat animum remittendi debitum,ita quoque periculum est per contrarium est,ne fortè exclusa præscriptione in peccato constituatur creditor,si re vera cum habuisset animum debitum illud remittendi, rursus ad petendum,quod iam animo remiserat,properet. † nam & similiter cùm leziniuriam dissimulatione aboleri,& remitti interpretetur. §.pen.etsi.Instit.de iniur.potuit errare interpretans iniuriam remisisse illum,qui re vera de tali remissione non fortè cogitârit.Nam & in contractibus nominatislex interpretatur locum esse pœnitentiæ ante traditionem.*l.1.ff. de rerū permuta.leg.naturalis.§.1.ff.de præscrip.verb.* quasi contrahentis consensum præstiterint reuocabilem , & tamen possibile fuit ab initio huius animi eos fuisse,vt non reuocarent consensum,& cùm in vēditione fit mētio de scriptura , contrahētes possunt mutare voluntatem vsque quò scriptura conficiatur.in princ.Instit. de emptione & vēditione,& tamē in contractibus nominatis regulariter cessat pœnitētia , quasi contrahētes ab initio huius animi fuissēt,nec cōsensus illic reuocaretur , qualis autem fuerit animus eorum,solus Deus nouit,vnde huiusmodi legum interpretationes interdum cōueniunt mēti animóque contrahētium,interdum longè aduersantur. quòd si peccati & perfidiæ ipsorum vitandæ causa velis hoc magis,quàm illud interpretari,rem omninò incertam tentabis, sic ergo cùm

6 *Ratio elegans & noua.*

7 *Legū interpretura sese fundantes quæque in suo foro probanda.*

per annos triginta debitum petere per dissimulationem reliquisti, & cessasti, si re vera habuisti animum illius debiti remittendi, vix erit, vt salua conscientia illud petere possis, quòd si re vera nunquam animum remittẽdi habuisti, tunc tibi petenti deberem satisfacere, inter has autem dubietates, quidnam certius fuerit, non nouit lex canonica, non magis quàm ciuilis. sicque quæque harum legum poterit interpretari quod vellet, nec est, cur altera alterius interpretationem incuset, aut damnet, cùm vtraque tamen certa sit, ista autem ratio non est generalis, sed solùm procedit, quando creditor sciebat sibi deberi, quod si ignorasset, tunc secus esset, † & quia, vt firmat Cornel. in dicto consilio 176. lib. 1 tenentes opinionem illã magis communem, quæ habet, præscriptionem actionis personalis non currere cum mala fide, fundantur in peccato vitando, vnde vbi peccatum certum non arguitur, cessat eorum potissimum fundamentum, considera quatuor casus. Nam aut tam debitor, quàm creditor erant conscij debiti illius, de cuius præscriptione agebatur, aut vterque ignorabat illud debitũ, aut creditor solus sciebat, aut debitor solus. Primo casu cùm vterque sciebat, imputetur creditori, qui per longissimum tempus tacuit, puniatur eius segnities, vel laudetur eius benignitas, interpretando eum habuisse animũ remittendi debiti, ac condonandi, per rationes suprà relatas. Secundo casu cum vterque ignorabat, quasi omnes sentiunt debitum præscribi, quia in creditore ignorante cessat malæ fidei suspicio, & peccatum. Tertio casu cùm solus creditor scit, debitor autem ignorabat, tunc currit præscriptio, quia & in hoc debitore ignorante non potest cadere mala fides, & in creditore sciente adest per longissimam hanc taciturnitatem præsumptio remittendi debiti, aut donandi, vel negligẽdi, seu paruipendẽdi. Cùm autem solus debitor scit, creditor autem ignorat sibi deberi, cessat præsumptio remissionis, aut donationis, emergitque cõtra debitorem præsumptio tergiuersationis, aut perfidiæ, & debet cessare præscriptio, ne homines istius lucri turpiter faciendi gratia inuitentur ad differẽdam solutionem, fidémque violandam. Ergo solo isto quarto casu procedit opinio magis communis, reliquis autem tribus casibus vera sit opinio Bart. neque vsquam ita expeditum hunc celebrem articulum inuenies. Sed & isto etiam quarto casu fortè procederet opinio Bart. vt dixi suprà cap. incip. possidebas seruum, & quoties mẽtionem facio de mala fide, est intelligẽdum non de mala fide, sed de scientia rei, vel iuris alieni, & mala fides pendet ex animo. *l. pen. C. de euict. pro nostra princip. opin. est text. in l. alienationis verbum. ff. de verborum signific. l si quis diuturno. in princ. ff. si seru. vend. l. si ego.* § 1. *ibi per traditionem fortè, aut per patientiam. ff. de pub. in re act. § fin. Inst. de iniur. iũcto § per traditionem. Inst. de rerum diuis.*

8 *Blegâs distinctio.*

Denique isthæc faciunt ad illum satis celebrem, & vulgatum articulum à quibusdam ex suprà allegatis elaboratum, † statuto cauetur, quòd debitũ decennio præscribatur, quæri solet, an valeat, *& Bar. in l. sequitur. § si viam. ff. de vsucap. tenet valere, quem sequuntur ibi Angel. Paul. & Rom. numer. 7. & Angel. in l. 1. column. penultim. Cod. de iudi. Abbas, Anton. de Butri. Cardin. Imola, & Felynus in cap. fin. de præscript. tenet Barthol. in l. final. ff.* quemadmodum seruitutes amittantur. Corn. consil. 176. ad euidentiam, lib. 1. Balbus, qui plures allegat, & hanc quasi communem opinionem sequitur in tract. de præscript. in 2. par. 3. part. princip. quæst. 13. & alij quàmplures,

9 *Præscribatur vt decẽnio actio personalis an statuto induci possit.*

plures,quos allegat Tiraquell.in tract.præscript.§.1.Gloss.2.ad princ. Sed longè plures allegat ibi ipsemet Andreas Tiraquell.defendentes contrariã partem,vt tale statutum non valeat,tenent Bart.*in l.omnes populi. quæst. 3. princip.ff.de iust.& iur.Imol.num.20.in d.l.sequitur.§.si viam*, vbi ait, hanc esse communem opinionem,quod ita sæpè consuluit. Ego hac de re dixi in tract.de succes.creat.in 1.part.§.10.num.26.& §.21.num.119.versic.facit quia,& sanè prior opinio affirmatiua verissima est, si intelligis quod præscribatur bona fide per decennium tale debitum.nam vt per annos triginta præscribi potest debitum personale secundum omnes,ita & per decennium,& etiam per annum poterit ex forma legis positiuæ. At cum mala fide per decennium prescribi non poterit,nec etiam per annos centũ præscriberetur, quod intellige data ignorantia ex parte creditoris, & scientia ex parte debitoris.nam si vterque esset conscius, vel vterque ignarus, vel creditor cõscius esset debiti,debitor autem ignarus,tunc prescriptio curreret,vt proximè dicebamus,quia si ea lex idve statutum diceret,quia passim vsu venit,vt chyrographa debitorum solutorum ipsimet soluentes negligant bona fide,atque admittant,sicque postea iidem pessimi creditores ac fœneratores quod semel sibi solutum fuerat iterum repetant contra omne ius, & bona fides non patitur,vt bis idem exigatur, vt in reg.bona fides,*de regul.iur.lib.6.l.qui bis.ff.de verborum obliga.* sicque & homines meliores simplicioresque fiunt pauperiores, & deteriores fiunt ditiores. & quia naturali rationi, & vsui gentium, ac moribus consonat, vt qui per decennium, debitum quod sibi deberi non ignorabat, petere quo casu sibi solutum non erat,supersedit is, vel ius suum abiicere,vel debitori remissum, ac donatum voluerit,sicque postea peteret,iam id quod concesserat vel abiecerat,naturali ratione debitori suo quæsitũ videretur (vnde ab eo qui repeteret,contra ius illud naturale & diuinum tenderet, vt diximus suprà cap.edocentes,quidquid dictat ratio naturalis id esse iuris diuini,& naturalis)cùm hęc omnia ita sint,statuimus, vt nullum debitum post decennium peti possit,sed decennio præscribatur,vt sic peccandi occasio perfidis creditoribus adimatur,& iusta tuitio simplicibus hominibus non deficiat, certè talis lex tam longè ab iniquitate, vel à peccato peccandíve occasione hominibus porrigenda abesse videretur, quin potius eam peccandi occasionem vt sanctissima remoueret. Nam & eadem ratione licet de iure naturali,& diuino sit,quod semel alicui concessum ei non adimatur per concedentem. dicto §. per traditionem. ibi, nihil tam naturali æquitate.leg.prima,cum sequent.ibi,naturali ratione, tamen donatio inter virum & vxorem prohibetur, ne deterior eorum & auarior ditior fiat,alter vero pauperior.leg.1.cum sequent.ff.de donationibus inter virum & vxorem.Et licet iuris diuini & naturalis sit ne occidatur, tamen lex ciuilis definiuit,vt ad defensionem nostri corporis vel rerum nostrarum (quod plus est) occidere fas sit.leg.vt vim.ff. de iustit. & iur. cum ibi notatis,per Goss.& Doctor.& licet ius naturæ & Dei dictet festa coli, tamen ius ciuile ex causa id moderauit,vt in leg.omnes. C. de feriis. & licet ius naturæ suadeat,vt alimenta liberis dentur.leg.1.ff.de iust.in princip.Institut.de iur. nat.cap.ius naturale.1. dist.tamen in mille casibus permittitur à lege ciuili vt liberis alimenta denegentur,vt plenè egimus de succes.creat.§. 20.per totum, super authent.nouissima ibi collocata,& tandem omnia præcepta

tam iuris diuini, quàm naturalis per leges positiuas ex causa non solùm transgredi fas est, sed etiam transgressa reperiuntur, vt exactissimè egimus per librum præcedentem ferè totum, & non minus eleganter, quàm vtiliter disseruimus de succ. progressu in præfation. ad princip. vt sic ius canonicum positiuum ex causa longè facilius transgredi à lege ciuili fas sit, quale est id de quo agimus (admissa opinione eorum qui contendunt, iure canonico prohibitum videri hoc, quę vera non est) quia cap. vigilanti, & cap. fin. de præscript. loquuntur in rebus corporalibus, non in iuribus & actionibus) sed etsi nominatim iure canonico præscriptio cum mala fide tam in iuribus & actionibus, quàm in rebus corporeis vetita, adhuc nostrum statutum valet, & in eo tãtùm quęstio maneret, vtrum si quod tibi debebã post decennium à me peteres, possem dicere, obest tibi temporis cursus, & sic præscriptio, & sine dubio sic excipere possem, quasi sub ea exceptione vel me iam soluisse vel debitum mihi remissum fuisse tacitè vel fortè expressim intelligatur & præsumatur, quæ præsumptiones iustissimæ & verosimilimæ sunt, & passim similibus in speciebus (aut in iisdem fortè speciebus) factæ reperiuntur post tantundem temporis, vt in l. si quis diutino, in princ. suprà all. d. l. si ego. §. 1. d. l. alienationis verbum. & etiam post longè breuius tempus, vt in §. fin. Instit. de iniur. quid ergo mirum aut nouum si hîc eadem fiat interpretatio, & vt periculum est ne fortè hac admissa interpretatione peccet debitor, ita & longè verosimilius periculum erit ne contraria interpretatione admissa, creditor peccet perfidissimè, si fortè quod semel exegit iterum repetat, vel quod semel expressim, aut tacitè remisit, aut fortè abiecit & neglexit, petere festinet, contra rationem iuris naturæ & Dei, de qua in d. § per traditionem, & d. l. 1. ff. de acquir. rer. domin. Quinimò post tale tempus impossibile est, quòd debitor certò sit in mala fide cùm ipse cogitare, & possit, & debeat creditorem animum remittendi habuisse, & quòd talem animum non habuerit ipse debitor certò scire non possit, nam etsi id testetur creditor, & adiuret, ipse debitor potest vetari ne id pœnitentia ductus varians dicat & asserat, sicque debitor in certa mala fide constitui non potest, (creditor autem posset si fortè quod expressim, aut tacitè remisisset, aut id quod perfidius esset) quod semel exegisset iterũ peteret, ergo admissa cõtraria interpretatione certius, & maius peccati periculum minaretur imminerétque, quàm nostra admissa interpretatione pro nobis, *l. alienationis verbum. ff. de verborum signific. ibi, vix est enim. leg. si id quod. ff. pro derelict. ibi, quasi volente. leg. si quis diuiurno, in princ. ff. si fer. vendic. leg. si ego. §. 1. verbo, patientiam. ff. de publ. l. in rem action. §. fin. Inst. de iniur. l. iam dubitari, verb. sua sponte. ff. de hæred. instit.*

Sicque cùm opinio contraria nec vllum aliud habeat fundamentum, nec alium scopulum intueatur, quàm peccati vitandi occasionem, cúmque per nostram, quàm per contrariam opinionem id facilius, & verosimilius contingat, superest vt sententia nostra recipienda, contrariáque reiicienda sit, præsertim cum ad firmitatem legum quæ ex causa ab iure diuino, aut naturali discedunt, quęlibet causa tolerabilis sufficiat, *vt plenè per Bald. in leg. non omnium. ff. de legibus, & in l. de quibus. col. unn. 10. eodem tiiul. And. Tiraq. de vtroque retract. in præfat. num. 75. dixi de succes. creation. §. 3. numero secundo. & §. 20. numero 292. per leg. prospexit. ff. qui & à quibus. l. prima. §. initium, ibi,* quia moderatam hãc ætatem prætor

ratus

ratus est,vbi hanc rationem Gloss.appellat mirabilem.ff.de postul.quanto ergo magis vbi sunt tot támque iustæ rationes,vt in specie nostra. Et ita nostram opinionem tenent Barthol.*in leg.sequitur.§.suam.ff.de vsucap. Idē in l.hæc autem iura.ff.de seruitut.vrbano.præd.Host.in summa,tit.de præscrip. rerum immobilium.§.quæres.column.* 1.*sentit Bald.in d.§.si quis per triginta. column.*3.*Practica Papien.in forma responsionis rei conuenti, in verb. præscriptio.*vbi firmat,hanc partem communiter practicari tanquam veriorem. Marianus Sozinus consil.203.circa primum consultationis articulum, vbi firmàt hanc esse communem opinionem.Roman.in d.§.si viam.Aegidius Bellamera.in d.cap fin.numero 6.Bal.cons. 437. lib. 1.Corn.cons.176. ad euidentiam.col.2.& cōs.138. videtur.lib.1.Idem consilio 106. circa thema. lib.secundo,Tolosana decisio 73. Idem Cornel. consilio 251. in hac consultatione,libro tertio.& consilio 275.quanquam.column.prima. eodem libro,consilio 117.vbi firmat,hanc esse communem,& veriorem,& vsu forensi receptam,quam nos quoque receptiorem putamus, & saltem tribus casibus admittendam, nempe cum debiti ignari erant debitor & creditor,vel cum vterque id ignorabat,vel cùm solus creditor sciebat, debitor autem ignorabat,præsertim cùm per hoc vitentur lites,in quo vertitur fauor publicus etiam principaliter, cap. finem litibus, de dolo & cont. leg. properandum.C.de iud.Alexand.in leg.Seius & Angel.ff.ad leg.Fal.Quartò autem casu cum debitor sciebat,creditor verò ignorabat, cōtraria pars tueri potest fortè.Et hoc not.ad intell.l.3.tit.13.lib.3.ordina.& pragma. anni.15.28.cap.157.in legibus Hispanorum.

SVMMARIVM.

1 *Inter bonam & malam fidem an medium esse possit,egregia quæstio.*
2 *Dubietas quoad præscribendum inducit bonam fidem.*
3 *Dubietas non inducit malam fidem,nec impedit præscriptionē, cum multis contra communem.*
4 *Credulitas sufficit ad adeundum cum communi.*
5 *Dominium difficulter probatur.*
6 *Bona aut mala fides, quoad præscribendū non admittunt medium, dubietas inculpata non differt à bona fide,quoad præscribendum,talis dubietas non impedit præscriptionem inchoari, non magis, quàm inchoatam perfici, hæc tria cum communi contra alteram communem.*
7 *Titulus in præscrip.an requiratur positiuè.*
8 *Furiosus & infans possunt vsucapere.*
9 *Bona fides orta etiam ex iniusta causa,cæteris habilibus,sufficit ad præscribendum.*
10 *Titulus in vsucapionib. vel præscriptionibus an requiratur,nouа traditio.*
11 *Falsum quod est,nihil est.*
12 *Bona fides ad vsucapionem vel præscriptionem positiuè non requiritur,contra Doct.*
13 *Error iuris an impediat longi temporis præscriptionem,cum communi.*
14 *Error iuris non impedit præscriptionem de iure ciuili,si sit præscriptio triginta annorum. Et quid de iure canonico.*
15 *Error iuris etiam resistentis, non impedit præscriptionem triginta annorum.*
16 *Errans in iure non ideo est in ma-*

la fide, contra Doctores, & ideo præscribit annis 30. contra eosdem.

17 *Bonæ fidei possessor quis dicatur.*

18 *Errans in iure etiã resistente præscribit annis triginta, contra Doct.*

19 *Leges resistentes an obligent nos ad peccatum, contra nouissimos.*

20 *Legis resistentis transgressor an mortaliter peccet, contra Doct.*

21 *Error iuris difficillimi prodest ad præscriptionem, vel vsucapionem ordinariam, contra Couarru. cum Metina. & inter errorem iuris & errorem facti, nil interesse quoad præscr. vel vsucap. data paritate terminorum, contra Doct. nu. 22. & 23.*

22 *Error iuris omnino inculpatus an præscriptionem vel vsucap. ordinariam impediat.*

CAPVT LXXVII.

1 *Bona fides & mala fides an inter has res medium esse possit, ard. q.*

INTER †bonam & malam fidem medium esse magis obtinuit, aliud est enim bona fides, aliud mala fides, aliud dubietas quę medium esse videtur inter bonam & malam fidem. bonam fidem habere intelligitur, qui emit ab eo, quẽ dominum esse putabat, vel ius habere alienandi, qualis est procurator, aut tutor. *l. bonæ fidei. ff. de verb. signific. l. bonæ fidei. §. 1. ff. de acq. rerum domin. l. qui scit. § bonæ fidei. ff. de vsur.* malam fidem habere dicitur is, qui recepit rem ab eo, quem dominum non esse sciebat, nec rei alienãdæ ius habere intelligebat, cap. fin. de prę scrip. est etiã, qui nec habeat bonam fidem, nec malam, puta dubius & incertus, *argument. text. in l. 1. §. scientiam ff. de Tributor.* & is quidem si soluit indebitum, potest repetere non secus, quàm si bona fide solueret, credens, se debere. *l. fin. C. de cond. indeb.* vt sic ei assimiletur qui erraret in facto, vt ibi. †Et quòd dubitans nec dicatur esse in bona nec in mala fide, in materia prę scriptionis tenuerunt Glo.

2 *Dubietas inducit bonã fidẽ in præscript. perficiẽda, & quid in ea inchoanda.*

in l. 1. C. de acq. poss. Gloss. ff. pro soluto, in l. 2. Gloss. in l. 3. § generaliter. ff. de acquir. poss. quæ communiter recepta est, vt patet ibi ex relatione Alexand. & Ias. & firmat Couar. *num. 3. in cap. possessor. par. 2. § 7. de reg. iur. in 6.* Vnde infertur quòd cùm ad prę scriptionem inchoandam ab ipso initio desideretur bona fides. *l. vnic. Cod. de vsucap. transf. l. cum hæres. ff. de diuer. & temp. præscript.* tanè qui emeret rem ab eo, quem dominum esse dubitaret, eam vsucapere non posset, quasi is nõ videretur bonam fidem habere. Verùm, cum ex pòst facto interuentus dubietatis non soleat impedire vsucapionẽ cœptam, quinimmò nec etiam interuentus malę fidei inspecto ciuili iure, tunc licet is qui emerat bona fide ab eo quem dominũ esse putabat, postea ante completam vsucapionem incipiat dubitare, an ille dominus esset necne, non impedietur vsucapionem perficere. vtrunque communiter tenent Doctores, quales sunt Barthol. *in leg. naturaliter. column. 7. ff. de vsucap. Abbas in cap. final. numero 39. de præscrip. vbi Imola, & Felynus, num. nono. Balbus de præscript. 2. par. 3. par. princip. quæst. 2. Sylucster in verbo, præscrip prima. §. tertio.* & hanc esse communem sententiam, firmant Felyn. & Bald. vbi suprà, quod & firmat Couar. vbi suprà, sequitur & ait esse cõmunem opinionem Ioan. Annibal. *in leg. naturaliter. num. 117. ff. de vsucap.* quod omnes intelligunt procedere de iure canonico, non secus, quàm de iure ciuili.

Sunt

Sunt etiam qui putent quòd hæc dubietas incidens post inchoatã præscriptionem vitet & impediat vsucapionem expleri, ita tenent, fluctuans tamen Abb. in d.c. fin. de præsc. Adrianus in 4. sent. in tract. de rest. c. de præscrip. Sunt per contrarium, qui tentant defendere, vt talis dubietas etiam ab ipso initio non impediat vsucapionem, quasi dubius in hac materia similis sit ei, qui securus, & incautus, rem quam emebat, venditoris esse putaret, ita pungit Abb. num. 39. in d.c. fin. sentit Gloss. in d.c. fin. & in c. vigilanti. de præscrip. facit optimè c. si virgo. 34. q. 2. facit optimè d.c. fin. ibi, in nulla temporis parte scientiam rei habeat alienæ, facit l. qui scit. §. bonę fidei. ff. de vsur. facit optimè. c. vigilanti, de præsc. ibi, ne malæ fidei possessores simus, nihil enim aliud tam ad inchoandam, quàm ad perficiendã præscriptionem desiderat, quàm vt absit mala fides, vt autem adsit bona fides, scilicet vt emens certò & indubitanter putasset venditorem fuisse dominum, id ibi non exigitur, nec sine summa imprudentia exigi poterat, quid enim iuuaret nimia & improbanda crudelitas accipientis? pro hac opinione facit §. si à pupillo, in l. 2. ff. pro emptore, in primo respon. vbi qui emit à pupillo, quem puberem putabat, vsucapit, nec exigimus quod adhibuerit exactam diligentiam vt nosceret pupillus ne esset an pubes, facit & ille tex. in 2. resp. vbi emens à furioso, quem sanæ mentis putabat, præscribit, nec similiter exactam diligentiam ibi exigimus, per quam apparet eum iustissimam causam errandi habuisse, vnde in terminis illius text. fortè erat dubius, facit l. quod vulgo. ff. pro empt. & l. fin. ff. pro suo, vbi qui accipit rem à seruo vel procuratore, cui mandauerat vt eam emeret, præscribit, licet ille re vera nõ emisset, sed tantùm se emisse mentitus fuit, de quo mẽdacio potuit ipse dominus cogitare, facit per totum. ff. & C. pro hęre. & c. is qui in ius. de reg. iur. in 6. vbi sufficit ignorãtia eius, qui alteri successit, & tamẽ potuit cogitare, an defunctus alienum possideret, facit ff. de acq. hęr. l. cũ quidam. §. quod dicitur. Secundò vbi ad acquirendam hæreditatem & adeundam sufficit vehemens opinio adeuntis, qui eum, cuius de hæreditate agebatur, mortuum putabat. facit ff. pro derel. l. 2. & 3. vbi quis rem pro derelicto habuit, eámque alter, qui apprehendit, mihi vendidit, & præscribo, licet nullam iustam causam haberet putandi dominum fuisse eum, qui talem rẽ pro derelicto habuerat, quinimmò res suas iactare & abiicere pauci solent. l. cum de indebito. ff de proba. †Vndecimò facit l. 2. §. interdum. ff. de vulga. ibi improbum esse eum qui solicitus esset de hæreditate viuẽtis. l. nec nos, in verb. perperam. C. de capt. vbi hęreditatẽ viuentis qui adierit turpissimè fecisse videtur, & tamen, vt eam adire possit, sufficit rumor, & multorum opinio existimantium illum, cuius de hæreditate agebatur, mortuum esse d. §. quod dicitur, cum ibi not. per Gloss. Bart. & alios communiter. Sic & in proposito, vt quis intelligatur esse in bona fide, sufficit rem cepisse ab eo, qui putabatur dominus, vel reputabatur ius habuisse tradendi, licet is qui accepit non iniustè dubitare posset, an ille dominus esset. †Duodecimò facit ratio viua & peremptoria, nam, vt notatur cõmuniter per Glos. & Doctores in leg. cum res, & in l. siue possidetis. C. de probationibus. dominium directum in rebus soli vix alio alio modo probari potest, quàm per præscriptionẽ, nam si fundum emi abste, túque à Titio, Titiúsque à Sempronio, Semproniúsque à Mæuio, adhuc etiam per interuentum istorum omniũ tótque titulorum non sequitur nec probatur ne-

3 *Dubietas non inducit malã fidem nec impedit præsc. cõtra communem cum multis.*

4 *Credulitas sufficit ad adeundum, cum communi.*

5 *Dominium difficulter probatur.*

cessariò me huius rei dominium assecutum fuisse, quod non apparet, nec potest apparere, an tu, qui mihi vēdidisti, esses dominus, nec apparet, quod Titius, qui tibi prius vendiderat, dominus fuisset, nec apparet, quod Sempronius, qui Titio vendiderat, fuisset dominus, & sic de singulis, itaque etiam si per mille manus fundus ille ambulauerit, milliésque de persona in personam titulo venditionis, vel alio legitimo migrauerit, adhuc tamē nō apparet quisnam huius fundi dominus factus fuerit, nisi per interuentū longi temporis contingat præscriptio, ideóque scitè dixit consultus in d. l. 1. ff. de vsuc. vsucapionem necessariam, vt dominia rerum nō semper in incerto essent, & in l. fin. ff. pro suo, dixit consultus vsucapionem necessariam, ne lites propter dominiorum, & iurium incertitudinem essent immortales, & in l. cum notissimi, in fin. princip. C. de præsc. 30. annorū dixit Iustin. præscriptionem esse necessariam, ne possessores rerum immortali penè timore tenerentur, cùm per solam vsucapionem dominium rerum immobilium probari possit, vt diximus. nam mobilium rerum vsucapionem rarissimè contingere testatur Iustin. in §. furtiuæ, ad finem. Instit. de vsucap per rationem ibi expressam. Item iurium & actionum cōtingebat præscriptio iure ciuili sine bona fide. l. sicut. l. omnes. l. cum notissimi. cum l. seq. C. de præscrip. 30. ann. tunc sic si cum agimus de præscriptione, quę contingit cum bona fide, nō est curandum de præsc. rerum mobilium, quia illa rarò contingit, nō quoque de præscr. iurium & actionum, quia illa de iure ciuili non exigebat bonam fidem, ergo supereſt vt hæc inspectio bonæ, vel malæ fidei, adhibenda sit regulariter, & potissimùm in præscriptione rerum immobilium, quarum dominium vix probari potest aliter quàm per præscriptionem, ergo si abste emi, mihique tradidisti fundum, non iustè desinam dubitare, an me dominum feceris, & an illius fundi dominus esses, quandoquidem te dominum fuisse mihi vix constare poterat, & hæc dubitatio non modò iusta & probabilis, verùm etiam necessaria nobis videtur, & tam frequēs & ordinaria, vt vix vllum emptorem alicuius fundi reperias, qui modò improuidus & inexpertus nō sit, qui huius timoris & dubietatis ratione sibi non prouideat, exigens longas cautiones de euictione, idoneósque fideiussores, hypothecas, pœnarum promissiones, & similia, ergo scitè & prouidè iura nostra tam canonica, quàm ciuilia, quæ retulimus ad interuentum bonæ fidei, in præscriptione nihil aliud desiderant, præter abscessum malæ fidei, & scientiam rei alienæ indubitatam, aut verosimilem abesse, animaduertentes solam dubitationem emptoris nihil obesse, cùm is non posset non dubitare, an qui ei tradebat dominus esset, hæc ergo dubietas vt impedimento sit præscriptioni etiam inchoandę tantùm quidem obest, quod ausim verissimum dicere, nunquam inchoari talem præscriptionem absque interuentu talis dubietatis, nisi cùm emptor esset rerum humanarum ignarus, improuidus, iners, inexpertus, incautus, & hanc nostram opinionem tenuerunt Glossi. in dicto cap. vigilanti, & d. c. fin. de præscrip. & alij suprà relati, sequitur & dicit communiter approbatam Abb. in d. c. fin. num. 40. Vnde deducuntur tres conclusiones secundum hanc communem opinionem, quam sequimur, contra superiorē communem conclusionem, quam improbamus. † Prima quòd in materia præscriptionis non est medium inter bonam & malam fidem. Secunda quòd dubietas nihil (si nō sit supina) differt à bona fide. Tertia quòd etiam talis

6 *Bona aut mala fides quando ad*

talis dubietas non impedit (si non sit supina) inchoari talem præscriptionem etiam de iure canonico, non magis, quàm inchoatã perfici, quòd sanè significauit d.c. fin. de præscr. ibi, in nulla temporis parte rei habeat scientiã alienæ, sensus enim & proprietas illorũ verborũ est, quod ad præscriptionem sufficit abesse scientiam rei alienæ in prima tẽporis parte, non secus quàm in media, vel vltima parte temporis, sicq. sufficere & prodesse ad inchoandam præscriptionem non secus, quàm ad prosequendã, vel perficiẽdam. deniq; si talis dubietas præscriptionem inchoari non impedit, apparet quod longè minus impediet inchoatam continuari, vt est communis opinio suprà relata, licet quidam contrariũ putauerint, pro nobis in principali conclusione est l. pen. C. de euict. vbi apparet bonam aut malam fidẽ (cùm sit res pendens ex animo nostro, qui soli Deo certo potest esse cognitus) solis indiciis posse probari, nõ etiam aliis dilucidis probationibus, vnde hac in re ad verosimilia necessariò recurrendum est, & ad iuris decisiones huic rei proximiores, proxima autem est ea de qua in d.l. cum quidam. §. quod dicitur. 1. & 2. ff. de acquir. hæred. cum ibi not. nã si is cuius de successione agitur reuera mortuus est, si id certò scio, eius hæreditatem adire possum, si ignoro, non possum, quòd si dubius sum, tunc si habui iustã causam credendi eum defunctum fuisse, adire possum, sin minus non possum, vt ibi: sic & in proposito emi fundum re vera alienum, si certò scio alienum esse, præscribere non possum, si vendentis esse putaui, præscribere possum, & in re dubia ita putare licuit, fallit quãdo euidenter contrarium debui existimare, arg. d. §. quod dicitur, quod autem hæc euidentia adsit, a-sibi dixi.

præscr. menẽ aliũ nõ admittit dubietásq; nõ affert à bona fide, dubietásq; nõ impedit præscri. inchoari hæc tria cum cõmuni cõtra alteram communẽ.

Denique † cùm ad præscriptionẽ desideretur possessio. *l. 3. l. sine possessione. ff. de vsuca. c. sine possessione. de reg. iur. in 6. l. vnic. C. de vsuc. transf. & titul. l. claudius. ff. de contrah. empt. d. l. vnic. & in prin. Inst. de vsucap.* is sanè titulus & verus esse regulariter debet, nõ tantùm putatiuus. *l. quod vulgo. ff. pro empt. l. fi. cum Gloss. C. pro donato. l. Celsus. ff. de vsuc.* & legitimus esse debet, non autẽ illegitimus, aut legib. non approbatus. *l. quemadmodum. C. de agri. & censi. lib. 11. cap. qui contra iura, de reg. iur. in 6. l. 2. C. pro emptor. l. 2. §. si à pupillo. ff. pro empt. l. nunquam. l. si fur. §. 1. ff. de vsuc. c. 2. §. contractus, de rebus eccles. non alie. l. fi. § sin autem sub conditione. C. com. de legat.* sicq; is titulus positiuè desideratur, nõ enim sufficit quòd absit titulus improbatus, vt in exemplis suprà memoratis, hoc est, contentis in dd. ll. sed oportet quod positiuè interueniat titulus, vt patet in l. 23. & per totũ. ff. pro suo. nã si quis rem nullo iure, aut titulo occupasset, is sanè non præscribere, etiã si tam incautus ignarusq; esset, vt putaret id sibi (contra legẽ nullo. C. de rei vend.) licere, & contra leges omnes suprà allegatas, quia regulariter non sufficit ad præscribendam rem absessus mali & improbi tituli, sed tituli legitimi interuẽtus positiuè desideratur, vt dd. ll. nisi in casib. specialib. vt in l. si quis diuturno. ff. si seruitus vend. & simlib. Non sic est in bona fide, quæ, vt satis iam docuimus, positiuè sic nõ desideratur ad præscriptionẽ, sed tãtùm remotiuè, non enim necesse est quòd adsit bona fides, sed quòd absit mala fides. absessus enim malæ fidei, & remotio sufficit, nõ autẽ bonæ fidei interuentus desideratur, ideóque dicitur per Iureconsultũ in definitione vsucapionis, quòd causatur nõ à bona fide, sed à possessionis cõtinuatione. d. l. 3. ff. de vsuc. † vnde in quib. casib. ignoranti acquiri possessio potest, & in

7 *Titulus in præsc. an requiratur positiue.*

8 *Furiosus,*

& infans possunt vsucapere.

quibus casibus furioso, & infanti citra ipsorũ factum acquiritur, in eisdem si titulus positiuè reuera interfuit legitimus, contingere potest præscriptio, licet non sit hic vllus bonæ fidei interuentus, aut fidei malæ positiuè, cùm ignorans non possit habere bonam, aut malã fidem. Vnde infertur veram

9

Bona fides orta etiam ex iniusta causa sufficit ad præscri. cũ communi, intelige de præscri. quæ titulum non exigit, vt est præscri. 30. annorũ.

esse illam communẽ opinionem, quæ habet † quòd in præscriptionibus, quæ titulum non desiderant, tunc bona fides orta etiam ex iniusta causa, & fatua, puta ex iuris errore, sufficeret ad præscribendum. Ita *tenent Ant. & Imol. in ca. peruenit, per text. ibi, de empt. & vend. Idem Imola in c. de quarta, & in c. fin. col. 4. de præscr. Paul. cons. 44. lib. 2. col. pen. Bart. in l. Celsus. col. pen. vbi etiam Paul. ff. de vsuc. Bald. in rep. d. l. Celsus. q. 4. est communis secundum Rubeum cons. 75. tenent Feli. in d. c. de quarta. nu. 34. Couar. in c. possessor. de regul. iuris. part. 2. §. 7. vnde cùm præscriptio 30. annorum non requirat titulum. l. sicut, & l. omnes. C. de præscriptio 30. annorum, talis bona fides in ea sufficiet. Nec obest l. cum quærebatur. C. vnde vi. nam respon. vt per Barth. ibi in fine vide cap. 81. num. 8.* quod intelligitur procedere in errore iuris, neque assistentis, neque resistentis, non sic si ius expressim resisteret tali titulo, tunc enim cessaret præscriptio ex defectu bonæ fidei, quasi tunc vel non videatur bona fides interfuisse, vel ea videatur illegitima, & sic insufficiens, propterea quod profecta sit ab errore iuris, quòd illi contractui resistebat. Ita *Bart. in l. sed etsi lege. §. scire. ff. de petit. hæred. Couarru. vbi suprà, versic. hæc autem secunda. Balb. in d. l. Celsus. 4. not. post Abbatem in d. cap. de quarta. col. 2. Felin. in d. c. de quarta. num. 26. Paul. in d. l. Celsus. Barth. in d. l. quemadmodum. Card. in clemen. 1. §. si quis. quæst. 11. de reb. eccle.* & sic hæc est communis opinio, vnde ex mente ipsorum si pupillus sine tutoris authoritate rem alienam mihi venderet, licet reuera eam ipsius pupilli esse crediderim, non solum cessat præscriptio ordinaria, *iuxta l. 2. §. si à pupillo. ff. pro empt.* sed etiam præscriptio annorum, quasi ex tam fatuo iuris præsumatur mala fides. Vnde omnes hi, quos modò citauimus, similiter consentiunt, talem bonam fidem non prodesse in præscriptione long. temp. quia ea titulum requirit, & quando titulus requiritur, bona fides profecta ex titulo & causa fatua non sufficeret, nec haberetur pro bona fide. Verùm licet passim omnes plerique nostrorum vbique veluti notissimum iuris elementorum tradere soleant ad præscriptionem, vel vsucapionem ordinariam tria requisita desiderari, scilicet possessio, titulus, & bona fides, per iura suprà allegata. tamen nos sumus in hac sententia, & opinione, † vt sola diutina possessio continuata, & iusta sufficiat ad talem præscriptionem,

10

Tit. in præsc. vel vsucapio. an requiratur noua traditio.

vel vsucapionem creandam, perficiendam, consumendam, vt non obscurè ab Iureconsulto docemur, qui dum vsucapionis definitionem traderet in *l. 3 ff. de vsucap.* ait, Vsucapio est acquisitio dominij per continuationem possessionis temporis. l. definiti. perpende nullum verbum posuisse de titulo, aut bona fide, sed tantùm de continua & diutina possessione, nam tituli interuentus positiuè necessarius non est, patet, quia si procuratori vel seruo mandaui, vt agrum emerent mihi, hiq; se emisse mentiti, mihi agrum ipsum tradiderunt, cum potero vsucapere non secus, quàm si reuera titulus verus interfuisset, & tamen hîc nullus titulus interfuit, licet titulum interfuisse putarem. *text. in l. quod vulgo. ff. pro empt. & ff. pro legato. l. pro legato. & l. fi. & ff. de vsucap. l. non solum. §. quod vulgo. versic. idem hic. l. fin. ff. pro sup.* licet enim regulariter pro emptore possidere nequeat qui non emit;

& pro

& pro legato nequeat possidere, is cui legatum non fuit. *l.2. & 3.ff.pro legato. dicta l.fin.ff.pro suo. d.l.quod vulgo, & d.l. non solùm. §.quod vulgo. d.l.pro legato. & d.l.fin.ff.pro legato.* tamen id verum est, nisi iustam causam habuit existimandi sibi legatum fuisse, vt dictis legibus. iustam autem causam id existimandi habuisse videtur is, cui testamento legato relictum fuit, quod postea fuit codicillis ademptum. dicta lege pro legato, & d.l.finali. ff.pro legato. vel si nunciatum fuit legatario septem testes affuisse in testamento, cùm pauciores interfuissent. Gloss.in dicta l.finali. vel sibi nuntiatum fuit, testamentum fuisse à testibus sigillatum, cùm non fuisset, secundum dictã Gloss.vel solenne erat testamentũ, sed apparuit iniustum fuisse præteritione sui hæredis, vt dicta Gloss. in omnibus his casibus, & similibus in dicta Gloss.adnotatis defectus tituli non nocet, quando, qui præscribit, habuit iustam causam putandi se iure possidere, titulúmque possidendi habere. Itaque aut fuit iusta causa existimandi, aut fuit iniusta, aut fuit media, si fuit iusta, procedit vsucapio, vt dictis legibus, maximè in d.l.pro legato, ibi, subest iusta causa, & d.l.fi.ff.pro legato. d.l.quid vulgo ibi, si nullam iustam causam. dict.l.non solùm. §.quod vulgo, ibi, si nullam iustam causam, quod si interfuit causa iniusta, fatua, & supina, siue ille procederet ex errore facti, cessaret vsucapio. *l.2. & 3.ff.pro legato, siue etiam ex errore iuris. l. nunquam in vsucapionibus.ff.de vsucap. l.si fur.* §.1. *eodem tit.* quod si nec nimis iusta fuit errandi causa, nec nimis iniusta, sed media, puta quia fuit tolerabilis, adhuc continget vsucapio, d.l.fin.ff.pro suo, ibi, tolerabilis error similis distinctio fit inter culpam latam, leuem, & leuissimam. in Glo. §.præterea. vbi per Doctor. Instit. quibus modis recontrahend. obligatio. quæ omnia maxima ex parte pendent ex arbitrio, & prudenti iudicis æstimatione, & censura, stat ergo ex sola possessionis diuturnæ continuatione contingere vsucapionem ordinariam, nisi per interuentum malæ fidei excludatur aut impediatur. Horum ratio est, quia vt per traditionem quæritur rerum dominium, quando dominus rem suam tradebat eo animo, vt à se & dominium abscederet, & in accipientem transuolaret. §.per traditionem. Inst.de rerũ diui. l.traditionib. C.de pact. ita quoque per traditionem factam, & acceptã eo animo, vt dominium à tradente in accipientẽ migraret, transfertur dominium non statim, sed post longã continuamq; possessionem, quando tradens dominus non erat, nec ius transferendi dominiũ habebat, licet accipiẽs existimaret quod habebat ius, & potestatem dominij transferendi. *l.claudius.ff.de contrah.emp.* & cùm olim dominium ex naturali possessione cœpisset. *l.1 in princ. ff.de acquir.poss.* quod in rebus quæ ad alium iure dominij pertinent contingere non potest, nisi per domini concessionem. *l.nunquam nuda.ff.de acquir.rerum dominio. d.l.traditionib. l.id quod nostrum.ff.de reg.iur.* hoc limitatur nisi adsit vsucapio, vt si possessioni accedat, & causa possidendi tolerabilis, & non iniusta, & tẽporis diuturnitas, isthæc tantundem importent, & iuuant acquisitionem dominij, quantum ipsius domini concessio per rationes, quæ referuntur à Iureconsultis *in l.1.ff.de vsucap. & in l.fin.ff.pro suo, & in l.cum notissimi. ad princ. C. de præscrip.30.ann.* ergo licet regulariter ad dominij translationem titulus exigatur d.l.nunquam nuda. d.§.per traditionem. d.l.id quod nostrum. tamen id procedit quando agitur vt transferatur dominiũ sine temporis intertallo, sed per solam ipsam traditionẽ, quale est cum dominus rẽ tradit.

ac cùm quæritur, an post lõgam temporis possessionisq; continuationem dominium queri possit citra tituli interuentum, tunc si indubitatum posse per leges, & rationes memoratas. nã tunc tituli accessus, & interuentus non exigitur, nisi ad iustificationẽ possessionis. cum enim, vt diximus, hæc diuturna possessio, vel iusta esse debeat, vel saltem non iniusta, à communiter accidentibus, ac plerunque titulum & causam possidendi exigimus, ne iniustè & perperam possidentibus tale compendium contingat, per quod ad delinquendũ inuitentur. sicq; titulus præscript. non est necessarius propter se, sed propter aliud, ad iustificandam, s. possessionem, vnde in quibus casibus sine titulo iusta possessio inueniri potest, in illis vsucapio sine titulo procedit. *d.l. quod vulgo. ff. pro emp. d.l. non solum. §. quod vulgo. ff. de vsucap. d.l. pro legata. d.l. fin. ff. pro legato.* In quibus iuribus, † & in *d.l. fin. ff. pro suo.* titulus erat vel falsus, vel inutilis, illegitimus, vel etiam tantùm putatiuus, etsi nullus, *vt § fin. Instituit. quib modis testament. infirm.* plenè per Tiraqu. dum latè in tract. retract. lignarier. §. 1. Gloss. 20. num. 11. probat quod falsus denarius non est denarius, falsus testis non est testis, falsum instrumentum non est instrumentũ, falsus iudex non est iudex, falsus modius non est modius, & similia. Nam falsum quod est, nihil est, & nos alibi diximus, in lib. secundo. §. 17. num. 65. de succes. crea. Idem bona fides nõ desideratur positiuè, sed sufficit quod priuatiuè, negatiueq; absit mala fides, quod contingit cum datur ignorantia rei alienæ. d.c. fi. de præscr. d.c. si virgo. d.c. vigilanti, bonus text. ff. de public. l. traditionem. in verbo, sciens. iuncto verb. ignorasse, vbi sensus est quoad vsucapionẽ, vel quoad publicianam actionem concedendam, vel denegandam, malæ fidei possessorẽ intelligi, qui sciat rem esse alienam, & per contrarium bonæ fidei possessorem, qui alienam ignorat, nec dubium est quin in hac materia, & similibus, dubius ignoranti exæquetur. *l. fi. C. de cond. indebi.* si sit tolerabilis, & nó iniusta dubietas d.l. fi. ff. pro suo, cum aliis suprà allegatis. sit ergo fixũ indubitatumque præceptum, vt bonæ fidei interuentus positiuè ad præscriptionem nõ desideretur necessariò, sed quod malæ fidei absessus, ac defectus sufficit, & quod similiter tit. non est necessarius, licet plerunq; & prout plurimùm vtilis sit ad certiorem possessionis iustificationem, & ita sunt intelligenda iura quæ in hac materia loquuntur de titulo, aut bona fide. Quid enim iuuat dicere bonã fidem positiuè interuenire debere in vsucapienda re etiam à principio, cùm vt ostendimus, nullus modò prouidus, & prudens, seu expertus rerum, possit non dubitare an tradẽtis esset res illa iure dominij, an non, cùm tradentis fuisse rem illam certò scire vix vllus possit, ergo etiam si ipse possessor, qui vsucapere contendit, fateatur hac in re dubitasse, sed tempore primo, quo sibi res tradebatur, & quo vsucapio inchoabatur, adhuc non desinet vsucapere, si ex causa non nimis iniusta, sed tolerabili rem accipit, quòd si per contrarium firmasset se certò scisse, firmissimèq; se securum, & incautum existimasse rẽ traditã fuisse tradentis, adhuc non continget vsucapio, si causam ita existimandi habuit iniustã & intolerabilem. ergo eius assertioni, & declarationi cùm minimè stãdum sit, & veritas huius rei in rerũ natura incerta sit, vt apud solũ Deũ satis certa esse possit, superest vt illud solum sit inspiciendũ, vtrùm ille initiò rẽ acceperit ex causa tolerabili, an ex intolerabili, iusta, an iniusta, vt si iusta tolerabilisve sit, prosit ad vsucapionem, siue ipse vt prudens, prouidus, & expertus dubitasset

11 *Fal ã quod est, nil est.*

ditasset de iure tradentis, siue vt ignarus, & supinus, ac incautus animo suo nihil conceperit suspectionis, aut dubitationis, ne aut incuria prosit, aut diligentia, & prouidentia noceat, cõfirmatur. nã aut emptor certò sciebat rem esse vendentis, & tradẽtis, & ilico fit dominus, sicq; cessat prẽscriptio. l. sequitur. §. Iana. ff. de vsuc. aut certò sciebat esse alienam, & nullo tẽpore prẽscribit. c. fi. de prẽscrip. c. possessor. de reg. iur. aut neutrũ certò sciebat, sed dubius erat, & locus est prẽscriptioni. Ergo nullo alio casu prẽscriptioni locus est, nisi cum emptor de vero dominio incertus est.

12 *Bona fides ad vsucap. vel prẽscr. positiuè non desideratur, contra Doct.*

Hinc † primùm infertur veram non esse opinionem Bart. quem ibi reliqui simpliciter sequuntur in l. sed etsi lege. §. scire. ff. de petit. hæred. dum ait, ad vsucapionem bonæ fidei interuentũ desiderari etiam positiuè quod suspectum sanè est, cum, vt iam ediximus, etiam si is, qui accepit, animo suo ab ipso initio traditionis dubitare cœpisse de iure tradentis, adhuc vsucapere posset, nõ secus, quàm si securus, & incautus nihil mali suspicaretur. Cùm enim mera accipientis ignoratio rei alienæ sufficiat, ignorantia autem nihil sit positiuè, sed sit denegatio, & priuatio scientiæ, supereſt vt talis bona fides non possit videri positiuè desiderari, quod Bar. sequitur & Couarr. *in c. possessor. par. 2. §. 7. de reg. iur. in 6.*

13 *Error iuris an impediat prẽsc. long. temp. cum communi.*

Hinc † etiam patebit, an vera sit illa cõmunis opinio suprà relata, quæ habet in prẽscriptione ordinaria, quæ titulum desiderat errantem in iure circa hunc titulum, vel causam possidendi non iuuari, nec bonam fidem profectam ab illa ignorantia non laudabili sibi prodesse quicquam, non magis, quàm si legalium traditionum gnarus, & conscius esset, perq; hoc malam fidem haberet, veluti si ex testamento, quod vno tantùm teste nitebatur, rem mihi legatam accepi bona fide, quia tale testamentũ etiam cum vno tantùm teste valere putabam, vel non erat à testibus sigillatum, & id non obesse eius validitati, & firmitati putabam, vel ademptum erat legatũ in codicillis, quod non obesse putabam, existimans semel testamento datũ non posse codicillis adimi. His enim casibus, & similibus vera est communis opinio, quæ vsucapionem cessare edocuit in vsucapione ordinaria, quę præter diuturnæ possessionis continuationem desiderat iustã causam possidendi, vel saltem tolerabilem, vt ll. suprà allegatis. Causa enim descendẽs ab errore iuris, non iusta, non tolerabilis videtur, vt dd. ll. tũ ne iuris ignarus melioris sit conditionis, quàm iure peritus, contra l. leges sacratissimæ, de legibus. *& ff. de origine iuris. l. 2. §. penult. ante medi.* tum quòd legum traditiones iustissimæ sunt, & præsumuntur. *l. 1. ff. de iust. & iur. l. 1. & 2. ff. de legibus. c. erit autem lex. 4. dist.* plenè per Tiraq. de vtroq; retract. in præfatione, nu. 75. cùm enim lex iustissimè statuerit propter vitandas falsitates ne quicquam aliquis ex testamento minùs solenni capere possit. *l. fin. C. de fideicomm. § fin. Instit. de fidei. hæred.* iniquum esset, vt res aliena testamento relicta à me per interuentum vsucapionis acquiri posset, cùm etiam si testator dominus eius rei foret, ex tali testamẽto per traditionem ipsam non acquireretur. *l. nunquam nuda. ff. de acquir. rerum dominio. sicq; obstat regula. l. clauibus. ff. de contrah. empt.*

14 *Error iuris nõ impedit prẽscri. 30. ann. de iure ciuili, & quid de iure canon.*

Infertur etiam † an vera sit ea communis opin. quam suprà retulimus, quæ habet, quòd talis error iuris vtcunque illaudabilis non impediret prẽscriptionem 30. annorum, *per l. sicut. l. omnes. l. cum notissimi. C. de prẽscript. 30. annorum.* quia ibi iustus titulus, & causa non desideratur, quinimò sola

continuatio possessionis tricennalis, etiam si iusta non sit, vel iusta ex causa profecta, sufficit de per se, quasi ipsum tempus longissimũ pro iusta causa sit, quod verissimum est de iure ciuili, nec per hoc eo iure inspecto melioris cõditionis est iuris ignarus, quàm iuris peritus. nam etsi is iuris peritus foret, & per hoc malam fidem præsumptam haberet, adhuc quidem de iure ciuili vsucapio 30. annorum procederet, vt dictis legibus.

Quid autem de iure canonico? & ad hoc idem, vt dato eo iuris errore contingat vsucapio, secundum eandem communem opinion. quæ tamen non procederet in eo qui esset iuris peritus, & haberet ab initio possessionis scientiã rei alienæ. & sic isto casu de iure canonico melioris conditionis erit iuris ignarus quàm iuris peritus. nam si ponas legatum in testamento relictum, quod postea fuit codicillis ademptum quod ipse non ignorabam, sed putabam non posse codicillis adimi, ficq; mihi traditum triginta annis possedi, certè præscribam tam de iure ciuili, quàm canonico, quia longissimum tempus pro iusta causa & titulo est. At si iuris peritus forem, sicq; scirem quòd ademptũ fuerat, perinde esse, ac si, ne datũ reuera foret, sicq; me alienum possidere, tunc sanè etsi de iure ciuili adhuc præscribere possem, vt dd. ll. quia longissimum tempus pro causa & titulo est, tamẽ non potero præscribere de iure canonico, quia scientia rei alienæ non potuit purgari eo iure inspecto per interuentum longissimi temporis, quinimò tantum abest, vt purgetur, quòd potius vitiũ illud malæ fidei eo iure inspecto videtur augeri, & ratio differentiæ inter ius canonicum & ciuile ea est, quòd iure ciuili per interuentum longissimi tẽporis vitium scientiæ rei alienæ vel purgatur, vel toleratur, sed de iure canonico tantùm abest, vt videatur purgari vel tolerari, quin potius videtur augeri, ergo inter ius canonicũ & ciuile nulla differentia erit, quando erã in bona fide profecta ex errore iuris, siue simus in vsucapione ordinaria, siue etiam in vsucapione 30. ann. vel 40. quòd si erã in mala fide, similiter non est differentia in vsucapione ordinaria, quia vtroque iure cessat, sed in vsuca. 30. vel 40. ann. est differentia, quia procedebat de iure ciuili, non sic de iur. canon. Sed an tale ius ciuile sit in hoc correctũ? & quidem in quibusdam casib. correctum videri potest, in quibusdã verò non vtiq. secundũ distinctionem quã suprà tradidimus in ca. incipiactio personali. Nam si ponas legatũ mihi testa. relictum postea fuisse codicillis ademptũ, cuius rei conscij eramus in iure & in facto tã legatarius quàm hæres, & nihilominus hanc rem legatã cœpi, & triginta annis possedi, sciente & patiente hærede, tunc, si ipse hæres vel alter de volũtate ipsius tradidit, non vsucapiã, sed ab initio dominus videor factus. *l. cuius per errorem. ff. de reg. iur.* quòd si propria authoritate cœpi, & postea accessit hæredis voluntas expressa, ab eo tepore dominiũ videor cõsequi, & cessat vsucapio. *l. si fur, in princ. ff. de vsucap. Instit. de rerum diuin. §. pen. & fin.* quòd si accessit voluntas tacita, idem eadem ratione, si modò ea voluntas probetur. *l. cum quid. ff. si cert. pet.* quòd si constat de scientia hæredis, & dissimulatione, incertũ tamen si an velit rẽ suam pro derelicto haberi, aut mihi veluti concessam ac donatã esse, tunc per lapsum longi temporis fortè concessa videbitur, *vt per tradita à Iasone in l. 1. col. fin. C. de serui. fug. Gloss. & Paul. in leg. si de eod. §. 1. ff. de acquirend. possess. Iason in l. naturaliter. §. nihil commune. num. 84. ff. eodem titulo.* ergo etiam tunc cessat præscriptio, cùm dominij acquisitio magis per domini concessionem quàm per

vsucapio-

vsucapionem contigisse videatur, quod si prætereant triginta anni, tunc vel quasi vsucaptum videtur, vel acquisitum domini voluntate de iure ciuili. dicta leg. sicut. d.l. omnes. dict. l. cùm notissimi. non sic fortè de iure canonico. d. ca. vigilanti. cap. final. de præscript. nisi ea iura data scientia & patientia domini cessare dixeris, quod magis est, vt alibi diximus, & suprà c. 1. incip. actio personalis. ergo aut vterque sciebat alienum possideri, aut vterque ignorabat, aut dominus solus sciebat, aut solus legatarius sciebat, non autem hæres idémque dominus, & quidem si vterque sciebat, contingere videtur dominij acquisitio, non tam ex præscriptione, quàm ex domini tacita & præsumpta vel concessione, vel abiectione. qui enim rem suam ab alio nullo iure possideri sciebat, & per tantum tempus possideri passus est, & dissimulauit, videbitur rem suam vel quasi abiecisse, parumpendisse, neglexisse, pro derelicto habuisse, vel concessisse, & quasi possessori donatam voluisse. *l. 1. & 2. ff. pro derelicto. Gloss. d. l. si de eo.* §. 1. *Iaſ. in d. num.* 84. *Idem Iaſ. in d. colum. fin.* quòd si vterque ignorabat alienum possideri, tunc sanè vtroque iure contingit præscript. per annos triginta, etiam si in iure erratum esset. d. l. sicut. d. l. omnes. d. l. cùm notissimi. quod si alienum possideri solus hæres idémq; dominus sciebat, legatarius verò inscius iuris ignorabat, tunc longo tempore non contingit vsucapio, nec etiam longissimo, quia legatario continget dominij acquisitio magis eo quòd dominus rem suam vel abiecisse vel concessisse videatur, quàm quod ex possessione illa non iustificata contingat vsucap. quòd si solus legatarius alienum possideri sciebat, hæres autem per ignorantiam siue iuris siue facti putabat iure rem illam possideri à legatario, tunc nõ potest videri consensisse, aut concessisse. *l. per errorem. ff. de iur. omn. iudic.* sicq; tunc longi temporis vsucapio cessat, quia causa possidendi non iusta erat. vt dictis ll. longissimo autem tempore vsucapio contingere inspecto iure ciuili. d. l. sicut, cum sim. non sic inspecto iure canonico. d. cap. vigilanti, & cap. fin. de præscript. quod ius hoc casu seruandum etiam est in foro seculari, quia tunc cessat dominij acquisitio quasi ex domini abiectione, aut cõcessione, quia qui ignorat suum ab alio possideri per ignorantiam siue iuris, siue facti, nõ potest videri rem suam abiecisse, aut pro derelicto habuisse, & longè minùs donatam voluisse, non quoque contingit dominij acquisitio quasi per vsucapionem, quia per longissimi temporis interuentum non purgabitur, sed potius augetur vitium malæ fidei de iure canonico, vt dictis iuribus: quæ nota, quia nullus vnquam sic declarauit, & istorum membrorum quædam sunt ex mente, quædam contra mentem communis opinionis.

15 *Error iuris etiam resistentis non impedit præscrip. 30. annorum, ardua q.*

Infertur etiam, † quòd si triginta annis possedi rem ex causa non iusta, vel titulo non iusto, quam tamen causam iustam putabam per errorem iuris resistentis non tantùm non assistentis, an possim præscribere? & videtur communis opinio, vt præscribi non possit, licet in hac præscriptione titulus non requiratur. *Ita Balb. in l. Celsus. 4. not. de vsucapio. allegat Abb. in c. de quarta. colum. 2. de præscr. Felinus ibi, num. 26. Paul. in d. l. Celsus. Cardinalis in Clem. 1. de reb. eccles. §. si quis. q. 11. Barth. in l. quemadmodum. C. de agri. & censi. lib. 11. Idem in l. sed etsi. §. scire. ff. de pet. hærede.* licet non satis declaret sese Couarr. in dict. c. possessor. de reg. iur. par. 2. §. 7. versi. hæc autem secunda conclusio, ius autem resistere videtur secundùm eandem communem conclusionem in terminis. d. l. quemadmodum, & in c. qui contra, de

regulis iuris.in 6.& in l.fin.§.sin autem sub conditione.C.commun.de lega.& iterum Felinus numero 35. in d.c. de quarta, qui plures allegat hanc opin.tenentes.

Sed sanè verius est.hoc casu præscriptionem contingere 30.ann.vel 40. per generalitatem. *d.l.sicut, dicta l.omnes. dicta.l.cum notissimi. dict.l.si quis emptionis. C.de præscrip.30.annorum.* nam cum tale tempus longissimum pro legitima causa possidendi sit,vt dd.ll.& vt vsucapio contingat,nihil aliud exigatur præter continuationem possessionis temporis lege definiti. *l.3.ff.de vsuca.* dummodo possessio sit non intolerabilis & omnino iniusta. *d.l.fin.ff.pro suo.l.quod vulgo.ff.pro emptore.l.non solùm. §.quod vulgo.ff.de vsucap.l.pro legato.l.fin.ff.pro legato,* & alia iura suprà allegata,præsertim dũ aiunt & mentionem faciunt de causa possidendi non iniusta, aut intolerabili, sanè illud vitium quod causa possidendi esset non iusta purgatur per longissimi temporis interuentum, & accessionem per d.l.sicut, cum sim. licet non purgaretur per interuentum longissimi temporis. per d. l. quod vulgo, cum simil. nec inuenies legem facientem differentiam vtrum lex resistat, vel non assistat quoad hanc materiam, quinimò d.l. sicut, cum conc. etiam quando lege resistente res possideretur, potest & debet intelligi:nam quando lege permittente res possideretur,tunc etiam longo tempore contingeret vsucapio. Infertur suspectam esse opinionem dissertissimi Didaci Couarru.meritissimi episcopi aut Rod. is enim in c. possessor, de reg.iur.part.2.§.7.nu.7.vers.3.hinc patet,qui tenuit † errantẽ in iure nõ videri esse in bona fide, & consequenter non posse præscribere etiam per annos 30.licet in tali præscriptione titulus regulariter non exigatur, *vt in l.sicut.l.omnes.C.de præsc.30.annorũ,* mouetur ex doctrina *Bart.in l.sed etsi lege.§.scire ff.de petit.hared.* vbi Bart.voluit errantem in iure, quod alicui actui resistit, neque esse in bona, neque in mala fide, quod & sentit Felinus numero 31.in capitulo de quarta præscriptione. post alios quos ipsi allegant.

16 *Errans in iure est in bona fide, contra Doctor. & ideo præscribit 30.annis, contra eosdem.*

Sed id apud nos semper suspectũ fuit,in primis errantem in iure vtcunque resistentem, non posse non habere bonam fidem, quod probatur lege & ratione,nam text.in cap.1.de prescrip.in 6.ait,me possedisse decimas, quæ de iure pertinebant ad Ecclesiã quandam,iuxta text.in c.ad decimas, de restit.spoliatorum.ca.dudum,& ferè per totum de decimis,& quia titulum allegatum probare non potui, cessasse illam decimarum præscriptionem etiam per annos 30. vel 40. quia iuris præsumptio erat contra me, & iuris cõmunis dispositio,adhuc tamen ponit pro constanti me bonã fidem habuisse,vt ibi exprimitur in verbis primæ partis,& rursus in verbis secundæ partis,ergo palam est,quòd errans in iure,qui possidebat decimas illas, quas iure resistente possidere non poterat,licet si tamen iuridicè & legitimè se possidere putabat, licet per ignorantiam iuris etiam resistentis non possit,adhuc tamen dicitur habere bonam fidem:neque ad rem pertinuit, quod ibi denegetur præscriptio,quia illa non cessauit ex defectu bonæ fidei,sed ex defectu tituli,qui vltra bonã fidem ibi desideratur. nã vbi plura copulatiuè desiderãtur,non sufficit vnum, vel quædã adesse,sed omnia simul concurrere oportet.*l.si hæredi plures.ff.de condi.institu.* Ad idem & secundò est text.in l.bonæ fidei.ff.de acquir.rerum dominio.probatur ratione,nam in bona fide est,qui nõ habet scientiam rei alienæ, *ca.fi.de præscri.*

17 *Bo.fid possessor quis dicatur.*

c.si virgo.34.quæstio.2. facit l.si per errorem.ff. de iuri.omn.iudic. nec qua ex causa error descendat inuenies legem vllam distinguentem quoad denegandam bonam fidem. Facit optimè dict.lex, sed etsi.§.scire.

Stat ergo errantem in iure vtcunque resistente nõ desinere habere bonam fidem, †sed an is præscribere possit per cursum 30. aut 40.annorum, & Couarr.vbi suprà, negat, nos contrà vt præscribere possit, nam licet is p longum tempus decem vel viginti annorum præscribere non posset, quia in tali prescriptione ordinaria desideratur iusta causa, vel titulus possidendi, vltra ipsam possessionem, & bon.fid. *vt in l.vnica.C.de vsucapio.trans.l. nunquam, in vsucapionibus.ff.de vsucap.in princip. Institutio.eod.* iustam autem causam aut titulum habuisse nõ videtur, qui à pupillo sine tutoris authoritate inscius iuris emit. *d.l.nunquam.l.* 2.§. *si à pupillo. cum §.seq.ff.pro empt.l.quod vulgo, eod. l.fina.ff.pro suo.* tamen id procedit in præscriptione ordinaria, non sic in præscriptione 30. aut 40. annorum, in qua titulus desideratur. *l. sicut.l.omnes. l si quis emptionis. l.cum notissimi. C. de præscr.* 30. *annorum.* ergo si interfuit titulus vtcunque inutilis, & à iure etiam resistente improbatus, non euanuit aut cessauit præscriptio, quia interuentus illius rei, quæ abundabat, & necessaria non erat, non nocet.l.vni.in pri.C.de rei vxo.actio. nec vllus, modò sanus, negabit, quin fauorabilior esse debeat, qui titulũ licet à iure improbatũ, quem legitimũ putabat, habebat, quàm si nullum omnino titulum haberet, neque huic rei iustè opponit Bart.in d.§.scire. is enim in præscriptione tantùm ordinaria loqui intelligẽdus est, non in præscriptione triginta annorũ. Nec me mouet text. in c.vigilanti, &c.fin.de præscript. nã ibi loquitur, vbi erat mala fides certa, hîc autẽ nec est (vt docuimus) mala fides certa, nec etiam præsumpta, quia ponimus pro constãti contrariũ. Quid enim si esset minor, quid si rustic⁹, quid si mulier, vel alij in quib.iuris ignorantia toleratur? cessabit certè in eis siniſtra suspicio, de qua in l.quemadmodũ.C. de agric. & cens.lib.11.&c.qui contra.de reg.iur.li.6. ergo si hi triginta annis cum titulo illegitimo possederunt, p̃scribũt de iure ciuili. d.l.sicut. d.l.omnes. quòd si dominus excipiat, id ius seruandum non esse de iure canonico propter præsumptum peccatũ malæ fidei, replicabo in alijs fortè personis id peccatum præsumi, in istis verò non posse, iuxta Gloss. communiter approbatam in l. vbi exigitur.ff.de in ius vocand. & magis est in neutris præsumi, vt dixi suprà cap.primo, &c. incip.possidebas seruum.

18 *Errãs in iure etiã resistẽs præs. 30.annis, contra Doct.*

Infertur etiã quod dum Bart.in d.§.scire, tenuit eum qui errabat in iure quod neque assistit, neque resistit, non habere bonam, nec malam fidem, errat sanè, nam semper dicitur habere bonã fidem, licet ea bona fides citra iusti tituli interuentum ad præscr.ordinariam non sufficiat, quæ tamẽ sufficeret ad præscriptionem 30.aut 40.annorum, vnde cauẽdum est ab ipso episcopo ciuit.Rode.viro apprimè discreto, qui Bartho.opinionem sequitur, ex parte, vt suprà dixi.

19 *Leges resistẽtes an obligẽt nos ad peccatũ, cõtra nouiss.*

Infertur suspectum esse quod ibidem in versic.secundo ab his.idem disertissimus episcopus ait, quatenus vult vbi ius resistit, tunc ex errore iuris oriri malam fidem, non quoad factum, sed quoad iuris effectum, & sic inducere peccatum, sed sanè dum ait quoad factum esse bonam fidem, verum est. *leg.bonæ fidei.§.primo.ff. de acqui.rerum dominio.* quòd verò subdit quoad iuris effectum videri malam fidem, errat, vt patet ex superioribus,

errat similiter dum ait inde sequi peccatum certum & indubitatum, nam sat malè ageretur cum humano genere, si leges resistentes earum inscios & ignaros ad peccatum obligarent, quod longè ab earum intentione alienum est, cùm leges positiuæ ad res humanas rectè componendas, non ad vitam æternam pertineant, vt disseruimus in tracta. de succes. crea. par. 1. Ad leg. leges sacratissimæ. C. de legib. respon. procedere in præsumptione, nos loquimur in casu certo, sicq; excluditur legis præsumptio. *l. continuus, §. cum ita ff. de verb. oblig.*

20 *Vtrũ resistens tãs-gressor an mortaliter peccet doc.*

Vnde† subinfertur longè suspectum esse & pernicioſum, quod ab ipso disertissimo episcopo ibidem versic. tertium huic asseueratũ fuit, nempe peccasse qui actum agit cõtra legis præcepta, quod est contra mentẽ totius iuris ciuilis, & contra ea quæ tradunt Barthol. & omnes *in l. 1. §. si quis ita. ff. de verb. obligat. l. si. & omnes in l. contra iuris ciuilis regulas. ff. de pact.* in q-bus locis taliter contrahens, vel testans, vel codicillans, vel aliud quicquam contra legũ præcepta agens nihil egisse regulariter videtur, nec in alio punitur, nisi essemus in delictis, vel quasi, de quo per totum Institu. de oblig. quæ ex quasi delicto nascuntur, & alibi dixi, præsertim suprà libro primo, cap. 29. num. 18.

21 *Error iuris difficillimi prodest ad vsucapio. lõgi temp. cũ Ioa. Medina, contra nouiss.*

Infertur secundum nouissi. etiam suspectũ esse, quod Ioann. Medina in contractibus. q. 17. tentauit †dum scribit eum qui errauit in iure, sicq; bonam fidem habebat, licet ea ex causa non legitima orta esset, posse vsucapere, si ea bona fides sit inuincibilis, & ille iuris error sit inuincibilis. quid enim si in materia legis Gallus. ff. de lib. & posth. quis errauit, is sanè error tolerabilis est, ergo nõ punibilis, *vt in l. fi. ff. pro suo. Gloss. in pri. Inst. de obli. quæ quasi ex delicto nascuntur.* verùm ipse Couarr. vbi suprà, huius sententiã firmat in primis esse contra communẽ sententiam vtriusque iuris professorem, deinde ait indubitatam esse legem humanam potuisse beneficiũ vsucapionis denegare illi qui esset in bona fide, etiam si descendere ab iuris errore inculpato, & consequenter dominij acquisitionem abnegare, abnegatumq. non posse detineri rem alienam ab illo qui possidebat eam, neque in foro contentioso, neque in foro conscientiæ, & subijcio exemplum tale, Emi abs te fundum alienum, quem tuum esse putabam, in hoc contractu de scriptura mentio facta fuit, tradidisti mihi illum fundum, nec tamen postea illa scriptura fuit confecta, vnde incidimus in illam quæstionem vehementer controuersam, de qua per Glo. & omnes in princ. Inst. de empt. & vendi. an ea vẽditio nulla fuerit per defectũ scripturę illius, de qua ab contrahentibus mentio facta fuerat, fundum illum sic traditum longo tempore possedi, quem tamen in foro exteriori, secundum communẽ opinionẽ non possem vsucapere, at in foro conscientię possem ex sententia d. Ioan. Medin. quod negat eruditissimus episcopus Couarru. & sanè posito pro constanti nõ valuisse illum cõtractum, verissima est secundum quosdam opinio Couarr. contra Medinam. quid enim iuuat tuã bonam fidem vt mihi res mea auferatur? & cum beneficium vsucapionis lege humana, nõ naturali, aut diuina, inductum sit, quis vetat denegari posse per eandem legem humanam? *l. nihil tam naturale. ff. de regu. iur. c. omnis res, de regul. iur.* † sed duxerim non abnegamus legem potuisse si vellet hoc beneficium auferre, sed negamus auferre noluisse id beneficium ei, qui in iure inculpabiliter errauit, quemadmodũ si in facto errauit nõ abnegat

negat ei beneficium vsucapionis,quando tale factum inculpabiliter ignorabatur ab eo,qui præscribere dicebat.*leg.quid vulgo.ff.pro emp. l.fin.ff.pro suo.leg.pro emp.l.fin.ff.pro legato.*nam leges hae de re loquentes ideo faciunt differentiam inter errorem iuris & facti,qui errans in iure non intelligitur habuisse iustam causam,aut occasionem errandi,errans autem in facto iustam & inculpatam errandi occasionem habuit à plerunque, & communiter,passimq.accidentibus,lex ergo positiua ei subuentum voluit, qui esset in rei alienę diutina continuaque possessione,quam suam esse putabat inculpabiliter, non sic si culpabiliter suam esse putasset.ergo cum quæritur an diutina eademque continua possessio possessori præbuerit dominium rei possessæ cum læsione domini, non tam quærendum aut distinguendũ est,vtrùm possessor errauerit in facto,an verò in iure,quàm vtrùm possessor culpabiliter an inculpabiliter rẽ possessam suã esse putasset, vt si inculpabiliter suã rem illam fecisse vsucapionevideatur,sin verò culpabiliter nõ vtique, quod verissimum est,probaturq. expressim in dict.l. quod vulgo. in verbo,si nullam iustam causam. & in dict.l.fina.ff.pro suo,in verb.tolerabilis,& verbo,error, &c.& in dict.l.non solùm.§.quod vulgo.ff.de vsuca.verb.si nullam iustã causam,& in dict.l.pro legato,ibi, subest iusta.ff.pro legato,& in c.1.de præscrip.in 6.in verb.causam.& hoc est quod Iureconsultus sensisse videtur in l.fina.ff.pro legato,dũ ait post magnas varietates obtinuisse. Quę omnia iura,vt vides, non tam inter errorem iuris & facti differentiam facere voluerunt,quàm inter culpatam autinculpatam occasionem, & initium possidendi,ideoque semper quęrunt,an habuerit possessor iustam causam, aut occasionem inchoandi possessionem,& apprehendendi, vt tunc vsucapere possit, sin autem non habuerit,tunc minimè possit,& cùm lex sit non solùm quod verbis legis expressim comprehensum est,sed etiã illud quod mẽte tacita legislator comprehendit & intellexit.*l.sta stipulatus.versic.Sabinus*,ibi, ex mente,vbi Paulus,Iason, & alij.*ff. de verbo.obli.l.fin.ff.de hæred.instit.*vnde contra legem facit, qui verba legis complexus,cõtra legis nititur voluntatem,vt per text.in leg.fraus.ff.de legibus.quinimò lex est non solùm quod legislator verbis expressis aut mente tacita comprehendit, sed etiam illud quod nec verbis, nec mente comprehendit(quia non meminit de casu quo de agitur)si tamen verosimile est ita responsurum legislatorem,si de tali casu meminerat,& agitaret text.egregius in *l.3.C.de inofficio.testamen.*text. elegans.in *l.fin.ff.de hær. instit.Gloss.communiter ibi appro. in l.tale pactum.§.fin.ff. de pact.plenè per Tiraquell.in l.si vnquam, C. de reuoc.dona. per Iason.in l.de quibus.ff.de legibus.Idem Iaso.in l.quamuis. C. de fideicom.* Idem *Iason.in l.de quibus. num.14. ff.de legib.*Idem *Iason.in l. tale pactum.§.fin.ff. de pac.suprà alle. Andr.Tiraquell.de cau.cess.par.1.* Idem *in simili in præfa. tract. de retract.nu.75.cum multis sequen.* ergo in specie proposita quis abnegabit quin sit tuendus in re illa quã diu possedit is qui non putauit emptionem illam necessariò exigere scripturã,ob id quod de scriptura contrahẽtes mentionem fecissent, cùm hac in re sit ingens inter iuris possessores contentio.si ergo is habuit inculpatam causam & occasionem putandi illum contractum valuisse, & consequenter existimandi se rem illam rectè & ritè emisse, & possedisse, potuit se tueri,& protegere omnibus illis legib. suprà allegatis,quę aiunt causam tantùm inculpatã desiderari.& õterea poterit se tueri mẽte & sen-

12 *Error iuris & error facti in p̃scr. vsuc. nil differũt da ta paritate terminorũ, nou.opin. & contra mentẽ omnium ferè.*

tenta legislatorum, quisin omnibus alijs legibus huius fuerunt intentionis; vt si is habuit causam inculpatam rem illam accipiendi, eique possessionis apprehendendi eam posset vsucapere si hac de re interrogatus fuisset, licet illud verbis non expressisset, nec etiam intentione assecutus fuerit, quia de eo nõ meminit, quinimò vix est vt in iure errasse videatur is, qui in re, quę inter iuris professores controuersa est, ita vt in varias sententias discedant, & scindantur, alteram partẽ elegit, iuxta ea quæ not. per Glo. & Doctores in rub. & in leg. prima. C. de litis contest. & quod si dixeris erranti vtcunq. inculpabiliter non expedire, aut decere, vt subueniatur, cùm agitur de lucro captando cum læsione alterius, *arg. text. egregij in l. 1. §. causa. ff. de ædil. edict.* (per quem olim ipse tuebar opin. & partẽ illam quæ opin. d. Ioann. de Med. aduersatur, vbi vendidi tibi equum non sanum, quem tamen absque vllo morbo esse putabam, & ait lex perinde me redhibitoria teneri, ac si equũ illũ morbosum scirem, quasi cum agitur de lucro captãdo ab vno, & ab altero, de damno vitãdo, & læsione resarciẽda, bona fides illius qui lucrũ captat nõ sufficiat aut iuuet non magis quàm si mala fides interfuisset: sed respondendum, illud procedere regulariter, sed fallit in fauorem diutinę possessionis, quę inculpabiliter & inchoata fuit, & cõtinuata, ita procedunt iura suprà allegata, & nostra materia, quam non abnegamus notissimis iuris regulis aduersari, quia & locupletatur præscribens cũ iactura aliena contra regulam. leg. nam hoc. ff. de condi. indebi. leg. iure natu. ff. de regu. iur. & dominium rei nostræ iure gent. quæsitũ nobis sine facto vllo nostro aufertur, contra regulam. leg. id quod nostrum. ff. de reg. iur. sed nobis contra tot regulas præscribentibus patrocinantur rationes de quibus in leg. prima. *ff. de vsucapio. & in l. fin. ff. pro suo, & in leg. cum notissimi, in fin. prin. C. de præscriptione 30. annorum.*

23 *Error iuris a ndifferat ab errore facti in præscri.*

Paulatim ergo in hanc declinamus sententiam, vt existimemus vbi error iuris sit inculpatus, vt tunc præscriptio procedat, non secus quàm si error facti inculpatus interfuisset, nam & ipse facti error si culpatus esset, aut nimis supinus, nõ prodesset, text. iuncta Glo. in leg. fin. pro donato, vbi per Doctores. & in dict. l. quod vulgo, & dict. l. fina. ff. pro suo, & in leg. nõ solùm. §. quod vulgo. ff. de vsucap. ergo data paritate terminorũ vix vlla differentia erit inter errorem facti, & errorem iuris, nam vterque nocet, si est fatuus, & supinus, neuter autem noceret cùm inculpat⁹ esset, aut tolerabilis. dict. l. fina. ff. pro suo, in verb. tolerabilis, pro nobis etiam l. 3. ff. de vsucapion. & quæ diximus suprà.

Ad rationem Episcopi Couarru. dum ait posse legem etiam inculpabiliter erranti denegare beneficium vsucapionis, respondemus posse vtique si vellet, verùm in eo quæstio est, an voluerit, necne, ipse putatur voluisse, nos negamus contendentes & probantes, data paritate terminorum, non esse differentiam hac in re inter errorem iuris erroremque facti, non solùm inspecta mente, & tacita intentione legislatorum, sed etiam inspectis verbis ipsarum legum, quod procedere firmamus non solùm quoad forum conscientiæ, vt voluit Ioannes Medina, sed etiam quoad forum contentiosum, quorum alterum ipse Ioannes Medina (quem doctissimum virum appellat episcopus Couarru. vbi suprà) negaret, vtrunque autẽ ipse episcopus abnegaret vir sanè disertissimus, quæ omnia not. quia per ea insigniter declaratur tota hæc materia præscriptionum.

Intel-

Intelligę † tamen id procedere, vbi iuris error esset inculpat⁹, verùm iuris errorem in exemplis positis per l. sed etsi. §. scire. ff. de pet. hæredit. & per Barth. & ibi, & per Baldum in l. non dubium. C. de legib. vbi ponũt exempla iuris neque resistentis, neque assistentis, intelligo non esse inculpatum quoad materiam vsucapionis, licet inculpatus sit quoad hoc, vt quis non puniatur in suo amittendo. & ita intellige, quod notat Barthol. in d. §. scire. Itaque si legatum relictum in testamento minus solenni diu possedi, illud non præscribam, quia etsi hic adsit iuris non resistentis neque assistentis error, tamen is non est inculpatus, quoad præscriptionem ordinariam. *leg. pro legato. l. fina. ff. pro legato.* Id intellige retenta opinione dicentium ibi, ius non resistere neque assistere, quam modò neque probamus, neque improbamus, quia alibi hac de re agemus. Denique hanc opinionem, quam defendimus, vt is error iuris, si inculpatus sit, non noceat etiam in præscriptione ordinaria (quæ titulum secũdum communem opin. causam verò nõ iniustam secundũ nos desiderat) videtur tenere Abb. & Imol. *in c. cùm dilectus. per text. ibi de consuet. Abb. in cap. de quarta. col. 3. de præscript. Balb. in rep. l. Celsus. 4. not. de vsucap. Curtius Iun. cons. 6. num. 22. Anton. in d. cap. cùm dilectus. Felin. in d. c. de quarta, in prin. Idem in prin. decretorum. Curt. Iun. cons. 28. col. 3. refert,* & sequitur ipse disertissimus Couarru. Episcopus, vbi suprà, vers. tertia conclusio, qui hac in re sibi contrarius mihi visus est, nisi eum, & alios intelligas, & saluos cùm præscribens consuluit Iuris peritos, eorumque consilium secutus fuit, quod mihi necessarium non videtur, dummodò ius ambiguum sit, *vt in simili per Barto. & alios in l. in ambiguo. ff. de reb. dub. denique pro nobis tex. expressus in l. si vir vxori. ff. pro donato, & in l. si id quod. ff. pro derelicto.* In summa huc atque illuc circumcurses, nullam data paritate terminorum, inuenies differentiã quoad præscriptionem, inter errorem facti, & errorem iuris, non alterutra si supinus sit, impedit præscriptionem. sin autem tolerabilis sit, neuter eorum præscriptionem impedit.

24 *Error iuris inculpatus nõ impedit præscri. etiã ordinariã cũ communi.*

Svmmarivm.

1 *Seruitus sine tit. an præscribatur, egregia q.*
2 *Præscriptio qualitatis, per quã res deterior fit, facilius admittitur, quàm præscriptio, per quã res tota aufertur.*
3 *Præscriptio quare nõ currat sine titulo in reditu alcaualarum.*
4 *Bona fides orta etiã ex iniusta causa sufficit ad præscribendũ.*

Caput LXXVIII.

SERVITVTEM aquæ ducendæ ex fundo tuo acquiro, & præscribo si eam duxi non vi, non clàm, non precariò, per longum tempus, licet non doceam ex causa legati, vel donationis, vel emptionis, vel alteri⁹ tituli ad me pertinuisse. *l. si quis diuturno, in princ. ff. si seruit. vend.* † id quod mirabile videtur, tum quia regulariter tit. in præscript. long. tempo. desideratur. l. vnica. C. de transf. vsuc. tum quia etiam in præscriptione longi tẽporis requiritur, quando est contra præscribentem, vel possidentem iuris præsumptio. cap. 1. de præscrip. lib. 6. iuncto cap. ad decim. 5. de rest. spo. hic autem erat iuris præsumptio cõtra istum præscribentem, quia quęque res p-

1 *Seruit⁹ sine tit. an p̃scribatur, ard. quæst.*

sumitur libera. l. altius. C. de ser. & aqua. Qua in re plerique scribentium aiunt referre, vtrùm agatur de præscribēda tota re, an verò de præscribēdo aliquo iure, per quod res illa deterior fiat, priore casu titu. requiritur, posteriore verò non vtique. Ita tenent Gloss. Alberic. Bart. Bald. Ange. Paul. & alij *in d.l. si quis diuturno. Ioan. Imola in c. vigilanti. num. 15. de præscrip. Idem in c. final. num. 10. eod. tit. Anchara. in cap. possessor. de reg. iur. colum. 9. Franc. Rip. in c. cum Ecclesia Sutrina, de causa possessio. & proprie. colum. penult. vbi Anton. similiter colum. 1. Rom. in l. sequitur. §. si viam. ff. de vsucap.* est communis opinio, & solutio secundum Couarru. *variarum resolut. cap. 17. lib. 1. num. 7.* sequitur, & dicit esse communē sol. Balbus de præscrip. *in 2. part. 3. part. princi. q. 6.* tenet Felinus in d. cap. si diligenti. num. 7. & alij innumeri, quos allegat Andreas Tiraquell. *de præscript. §. 1. Glos. 4. versic. 14. & versicu. 39.* ibi, sed & multi hoc intelligunt, vbi agatur de modico præiudicio.

Hanc communem distinctionem nouissimè impugnat ipse Couarru. vbi suprà, dicens non agi de leui, sed de graui præiudicio, & læsione, cùm præscribatur seruitus in aliqua re, quę vehementer per absccessum iuris libertatis deterior fit. vnde, inquit, quod quādo adest vehemens iuris prohibitio, ne res, qua de agitur, ab alio possideatur, quàm ab eo, ad quem pertinet de iure, tunc si contra talem iuris prohibitionem possideatur abscedente titulo non possit contingere præscriptio, ita intelligit d. c. 1. vbi vna Ecclesia contra aliam ius decimandi præscribere volebat eum possideri, & occupari ius decimandi ab vna Ecclesia, quod quidem ius ad aliā pertineret vehementer vetitum sit. dict. capit, ad decimas. verùm, inquit, ista vehemens prohibitio non erat in terminis dict. l si quis diuturno. nos verò accepimus ius alienum possidere, occupare, alienare, & quoquo modo attingere, & deterius facere non minus vehementer vetitum esse à legibus ciuilibus, *vt in fin. & per totum. C. de rebus alie. non alien. per totum. C. vnde vi & vi arma. l. clàm possidere ff. de acquirend. possess.* quàm sit vetitum à lege canonica vsurpari, & possideri ab vna Ecclesia ius decimandi ad aliam pertinens, vtrobique enim par prohibitio est, & esse decebat, verùm longè † facilius admittitur, vt aliqua res deterior fiat per absccessum alicuius iuris ad eam pertinentis, vel etiam per absccessum alicuius quotę partis, quàm quòd tota illa res pereat, abscedat, vel ad alium transferatur, vt opportunè in simili docet Corneus per textum ibi post alios *in l. cum quæstio. C. de lega. vnde in dicta l. vnica. de vsucapion. transform.* agebatur de præscribenda ipsa re, & in dicto capitulo primo, de præscription. in 6. agebatur de præscribendo iure decimandi ipso, quod nociuum magis esse constat, quàm si ageretur de præscribenda alicuius rei qualitate vel iure, vt in d. l. si quis diuturno. tu dic vt diximus suprà par. 2. in 3. vel. 4. cap. illius part. 2.

2 *Præsc. qualitatu facilè admittitur, quàm totius rei.*

Vnde infertur (id quod in nostro prætorio summorum Cęsaris rationaliū sæpè tractatum est) quòd in quibus casib⁹ duces, comites, marchiones, & alij quàmplures nobiles illum censum regalem (quem nos alcaualas appellamus) possederūt etiam longissimo tempore triginta annorum, adhuc tamen illum præscribere non potuerunt sine alicuius tituli interuentu, †quia licet in præscriptione longissimi temporis regulariter titulus non sit necessarius. *leg. sicut. leg. omnes. leg. cùm notissimi. C. de præscriptione triginta*

3 *Præsc. quare nō curat sine tit. in reditu alcauale.*

triginta annorum. tamen illud procedit in rebus & iuribus, in quibus non habebat fundatam suam intentionem de iure, ipse præscribens, nec is cõtra quem præscribatur, veluti in prædijs & quibuscunque alijs rebus vel iuribus, regulariter non sic est in dicto reditu (quem alcaualam vocamus) in quo per nostras leges regias solus pijssimus Rex noster habet suam intẽtionem fundatam, vt contra eum prescriptio etiam 30. anno. circa tituli interuentum currere nequeat.

Vnde in vsu forensi sæpè dicebam, quod cùm bona fides orta etiam ex iniusta causa vel titulo sufficiat ad prescriptionẽ illam, quæ sine titulo procedit, qualis est præscriptio triginta annorum. *l. sicut. l. omnes. C. de præscriptione triginta annorum.* quæ quidem iura etiam iure canonico manent incorrecta, vbi adest bona fides, vt tenent communiter Doct. ibi, & dixi suprà capitulo proximo, cum precedent. nam si habeo bonã fidem in re soli, quam inscius emi à minore viginti quinq; annis sine decreto, vel sine authoritate tutoris, quem ille habebat, tunc licet hęc bona fides non sufficeret ad hanc rem præscribendam longo tempore, quia in tali longi temporis præscriptione requiritur titulus legitimus. *l. vnica, de vsucapion. transform. l. nunquam. ff. de acquirend. rerum dominio. capit. qui contra iura. de regulis iuris. l. 1. C. de bonis maternis. l. quemadmodum. C. de agric. & censi. lib.* 11. titulus autem illegitimus, & improbatus habetur pro non titulo, vt dictis iuribus, & leg. finali lib C. pro donato. tamen vbi titulus non requiritur, si is interueniat, licet minùs legitimus, aut à lege improbatus, sufficit ad inducendam bonam fidem, eaque bona fides ab hoc etiam iuris errore causata sufficit ad præscriptionem, vt est vera & communis opinio, quam tenuit Gloss. *in l. 2. C. vbi causa status agi debeat. Antonius & Imola in cap. peruenit. per text. ibi, de empt. & vend. Paul. consilio* 44. *colum. penultim. libr. 2. Anton. in cap. de quarta, de præscription. Bart. colum. penult. & ibi Paul. in l. Celsus. ff. de vsucapion. Antonius in cap. final. de præscrip. vbi Imola columna quarta. Felinus in dicto capitu. de quarta. numero* 34. *Bulbus in dicta l. Celsus. 4. nota. Anton. Rub. consilio* 85. vbi hanc dicit communem Episcopus ciu. Rod *in capitu. possessor, de regulis iuris. in sexto. part. 2. §. 7. Paulus Castrens. consilio* 44. *colum. penult. lib. 2.* quia is titulus illegitimus, vbi nullus titulus necessarius erat, non nocet, cùm interuentus illius rei, quæ necessaria non erat, non soleat nocere. *l. vnica, in princ. C. de rei vxor. actio.* sicque præscriptio triginta annorum contingit & procedit ex ista bona fide orta, & profecta ab isto titulo, & causa erronea, & nõ legitima, quod quidem regulariter procedit, sed vbi agimus de præscribenda re vel iure, in qua is contra quem præscribebatur habebat intentionem suam fundatam de iure, vt sic contra eum non curreret præscriptio temporis breuioris, quàm annorum, & tunc cum titulo (quale est in terminis dicti capit. 1. de præscript. in 6.) tunc is titulus improbatus & illegitimus, & ea bona fides inde profecta non sufficeret ad præscribendum, non magis, quàm si nullus titulus interfuisset. Idemque dicebam in dictis reditibus regalibus (quos alcaualas vocamus) præscribendis, in quibus similiter Rex noster fundat intentionem suam de iure, & per hoc contra eum currit sola præscriptio longissimi tẽporis nõ aliter, quàm cum tituli interuentu, nã tunc licet interueniat is titulus illegitimus, & bona fides erronea ab illo illegitimo titulo profecta nõ sufficeret ad præscriptionẽ inchoandã.

4 *Bona fides orta etiã in iusta causa sufficit ad præscrip. cũ communi.*

Hactenus in reditibus. sed quid in iurisdictione? dic quòd contra potestatem supremam Papę aut Cæsari concessam currere prescriptionem tãti temporis, cuius initij memoria non stat, tenent Bartol. *in l. 1. ff. de aqua pluuia arcenda.* Idem *in l. hostes. ff. de captiuis.* Felinus *in capit. cùm non liceat. columna quarta, de præscription.* Abb. *in capitu. final. nota. 1. constitut.* Felin. *in cap. cùm nobis. columna secunda, de præscription.* Bartol. *in l. infamem. ff. de public. iudi.* Abb. *in capitu. quoad translationem, de offi. delega.* Alexandrinus *consilio 15. columna secunda, libro quinto.* Iason. *consilio 70. columna 1. libr. tertio.* Alexandrinus *consilio 11. columna 3. libro 7.* Purpuratus *in l. imperium. numero 174. ff. de iur. omnium iudic.* Curtius Iunior *in secunda part. tract. feudorum.* quomodo feud. in esse deducatur. 2. quæst. princip. & hanc sequitur, & firmat esse magis communem opinionem Aymon Crauet. de antiquit. tempor. *quarta parte. sectione, materia ista. numero septuagesimo secundo.* Couarru. qui neminem alleg. *in c. possessor, de regulis iur. lib. 6. part. 2. §. 8. num. 4.*

Contrariam partem vt non præscribatur contra talem supremam potestatẽ etiam per interuentum temporis, cuius initio memoria non fit, tenuerũt Abb. sibi contrarius *in capitulo, per venerabilem, qui filij sint legitimi. colum. final.* Idem *in dicto capitul. cùm non liceat.* Romanus *consil. 371. colum. fina.* Alex. *in l. more. colum. penultim. ff. de acquirend. hæred. sequitur, & dicit communem opinionem* Sozin. *consilio 275. columna 3. lib. 2.* Decius *consilio 307. columna tertia.* Iaſ. *consilio 208. columna tertia, libro secundo, &* Purpuratus *sibi contrarius in l. 1. columna quinta. ff. de officio eius, cui mandata est iurisdictio.* Iaſ. *in l. imperium. colum. 9. ff. de iurisdictio. omnium iudicum.* sed soleo tenere priorem partem, quia isthæc summa potestas iuris positiui esse videtur, neque vllum ius positiuum est, quod per hoc tempus non tollatur, vt diximus suprà *cap. 1. & 2. & 6. l. fin. tit. de las præscript. lib. 3. ordina.*

Svmmarivm.

1 *Titulus improbatus prodest interdum ad præscribendum, arduа q.*

2 Intellectus *l. 2. §. si sub conditione. ff. pro emp.*

3 *Error iuris regulariter impedit præscriptionem, etiamsi cõcurrat cum errore facti, contra cõmunem.*

4 Intell. *l. si vir. ff. pro donato. & num. 5. & 6.*

5 *Præscriptio procedit quando vxor viro rem alienam donauit, licet vir eãvxoris esse putasset, & sic donationem quoad transferendum dominium nõ valuisse existimasset, contra Doctores.*

6 *Error Iacob. & Alberic.*

7 Intell. *l. si id quod pro derelicto & num. 13.*

8 *Malam fidem non dicitur habere, qui contra iura mercatur, si & prohibitio fiebat ob priuatã vtilitatem, & cum eo cõtraxit qui inops intellectus à lege non præsumebatur, noua traditio.*

9 Intell. *l. 2. C. pro empt.*

10 Intellectus *l. final. §. sin autẽ. C. commun. de legatis.*

11 *Error Couarru. emendatus.*

12 *Mala fides respectu vnius impedit præscriptionem respectu alterius, ard. q.*

13 Intell. *l. si id quod pro derelicto.*

14 *Mala fides non videtur adesse, nisi*

nisi tribus demùm concurrentibus.

15 *Bona fides an præsumatur titulo deficiente, ardua quæst.*

16 *Malæ fidei vitium an purgetur tempore.*

17 *Bona fides præsumitur ex lõga possessione.*

18 *Malæ fidei vitium purgatur tempore.*

19 *Bona fides in præscriptione immemoriali an sit necessaria, ardua quæstio.*

CAPVT LXXIX.

VXOR † viro fundum alienum à se, tamen possessum donauit, & tradidit, quem vir longo tempore possedit, an præscribat quæritur, & Iureconsultus in l. si vir vxori. ff. pro donat. ait præscripsisse, idem ait in l. si id quod. ff. pro derelicto, & Gloss. in d. l. si vir. opponit sic, aut enim is donatarius cogitauit rem donatam esse donatricis, aut putauit esse alienam, si putabat esse donatricis, non habuit iustã causam accipiendi, & possidendi, cum lege vitata sit ea donatio, sicque cessat vsucapio ordinaria, quæ in hac iusta causa nititur, *vt diximus per dict. leg. quod vulgo, & d. leg. non solum. §. quod vulgo. d. l. fin. ff. pro suo. d. l. pro legato, & d. l. fin. ff. pro legato.* sin autem putabat rem donatam esse alienam, non habebat bonam fidem, sicque cessat vsucapio.

1 *Titulus improbatus præscr. interdũ parit, egregia quæst.*

Respondet quod dicitur ad præscriptionem ordinariam exigi initium, & causam possidendi iustam, non intelligitur quòd sit iusta re, & opinione possidentis, satis enim est iustam esse re tantùm, quinimò re, & opinione ibi iusta, & legitima causa erat re, quia lex permittebat talem rei alienæ donationem valere opinione, quia & eam donationem valere donatarius existimabat, sed in causa validitatis errabat, quia donatarius putabat valere eò quòd esset vxoris, ea autem valebat eò quòd esset aliena, itaque licet ibi esset error iuris, tamen non erat error in effectu, sed erat error in causa qui non nocet, simile in l. 1. §. si legatarius. ff. ad legem Falcidiam. ergo in terminis d. l. si vir. erat iusta possidendi causa inspecta re, hoc est iuris dispositione, & inspecta opinione præscribentis, quoad iuris effectum, licet in causa errasset, sicque ibi veritas iuris concurrebat cum opinione præscribentis, at in terminis l. nunquam. ff. de vsucapion. & l. 2. §. si à populo. ff. pro empt. vbi emi à pupillo sine tutoris authoritate rem suam, causa quam habeo possidendi iniusta erat, vel iusta non erat inspecta legis dispositione, & opinione mea. nam licet ponas me inscium ignarúmque iuris existimasse id licere, tamen ius aliud disponebat, sicque causa illa possidendi legitima erat opinione tantùm inspecta, non inspecta re, id est, legis dispositione. ergo aut initium & causa possidendi est legitima re, & opinione, aut illegitima re & opinione, aut legitima re tantùm, aut legitima opinione tãtùm. Primo casu procedit sine dubio, quia contingit præscriptio, vt in dicta leg. si vir, & in omnibus legibus permittentibus vsucapionem. nam licet res alienas de facto inscio vel inuito domino vetitũ sit alienare, vt per totum. Cod. de rebus alien. non alienandis tamen illud est illicitum ex parte tradentis, cæterùm ex parte accipientis, si bonam fidem habebat, nõ est vetitum. leg. bona fides. ff. de verborum significationibus, & in legibus

suprà allegatis. Itaque cùm ad præscriptionem exigimus initium possidēdi legitimum fuisse re & opinione, intelligimus ex parte accipientis, nec curamus vtrùm ita sit necne, regulariter ex parte tradentis, licet aliquando sic, *vt in auth. malæ fidei. C. de præscr.* si ergo si re & opinione erat legitima causa & initium possidendi, procedit vsucapio. d. l. si vir, cum cōcord. quòd si re & opinione accipientis erat iniusta causa, tunc sine dubio cessat præscriptio propter malam fidem accipientis. *l. vnic. C. de vsucap. transform. c. possessor, de reg. iur.* in sexto, quòd si iusta causa erat accipiendi opinione tantùm, non etiam re. quia per errorem iuris putabat accipiens eum contractum legitimum esse, veluti si emit à pupillo sine tutoris authoritate, & tunc cessat præscriptio. dicto §. si à pupillo. d. l. nunquam. quòd si re, id est, ex legis dispositione legitima erat possessio, sed opinione accipientis erat illegitima, quia ipse putabat contractum esse à lege vetitum cùm non esset, veluti si existimabat adultum nō posse res mobiles alienare sine decreto, cùm præscriptio sit in prædiis non in mobilibus regulariter. *l. magis puto, per totam ff. de rebus eorum per totum. C. de præd. mino.* ipse autem emit rē mobilem ab adulto sine decreto, cum tutoris authoritate, si eum habebat, vel sine tutore, quando eum non habebat, & tunc puto cessare præscriptionem. nam aut pupillus dominus erat, & tūc statim facit dominum accipientem. *l. traditionibus. C. de pact. iuncta l. nunquam. ff. de acquirend. rerum dominio.* Sicque cessat vsucapio. §. sic itaque. Inst. de act. Aut non erat dominus, & tunc adest mala fides accipientis, quæ impedit vsucapionem, vt d. l. vnica. & dict. cap. possessor. c. vigilanti. & c. fin. de præscription. ratio differentiæ, quia quando rem suam adultus tradebat ex causa legitima ad transferendum dominium, licet eam in legitimam accipiens putaret, iniurium non est dominium transferri, quia nihil tam naturale est, quàm voluntate domini rem suā in alium transferre volentis ratam esse. *§. per traditionem. Inst. de rerum diuision. l. nemo. ff. de pact.* verùm cùm adultus traderet alienum, & accipiens erraret in facto, quia putabat alienum non esse, & in iure, quia putabat adultis res suas mobiles alienare sine decreto non licere, tunc non adest voluntas domini, quæ efficiat vt dominium statim transeat, nec æquitas, quæ subueniat possidenti per concessionem vsucapionis, sicque videtur cessare vsucapio.

Per contrarium vt locus sit vsucapioni videtur per regulam *l. regula. §. qui ignorauit. ff. de iur. & facti ignor. iuncta l. claubus. ff. decontrahend. empt.* vbi qui abs te emit rem tuam, quam alienam putabat, si ei tradidisti, dominus fit, licet negare nō possimus, quin ille haberet malam fidem, quandoquidem rem, quam accepit, alienam putabat; sed hac in re veritas præualet opinioni. ergo si tradente domino statim transfertur dominium non obstante mala fide accipientis, similiter transfertur vsucāpiendi conditio, quando traderet non dominus. Adfidem *l. 2. §. si sub conditione. vers. contra. ff. pro empt.* vbi abs te emi rem alienam sub conditione, & conditio extitit me ignorante, sieque adhuc tuam esse putabam, quia conditionalia pendente conditione nihil ponunt inesse. *§. sin autem aliquid sub conditione. C. de cad. toll. l. fin. §. sin autem sub conditione. Cod. commu de legatis. l. si quis sub conditione dandorum decem. ff. si quis omissa caus. testa. l. seruo legato. §. 1. ff. de legat. 1.* & tamen tex. ibi ait, à tempore, quo re vera expleta conditio fuit præscriptionem inchoari, quamuis ipse putarem eam rem meam nō esse, sed

2 *Intell. l. 2. § sub cond. ff. pro emp.*

sed permanere adhuc in dominio venditoris quousq; cõditio impleretur

Ad idem & tertiò d.§.si sub conditione.vers.quod apertius,vbi defunctus emerat,sed sibi res nondum fuit tradita,quæ tamen postea hæredi tradita fuit,ísque ignorabat defunctum emisse,sicque rem alienam esse putabat,& ad se nullo modo pertinere, & adhuc, quia re vera habebat titulum emptionis potest præscribere,ratio,quia hac in re veritas præualet opinioni, vt ibi exprimitur, & eadem *leg.§.si à pupillo,& d.l.regula.§. qui ignorabit.*

Ad idem & quartò tex.optimus in l.si id quod.ff. pro derelicto, vbi vxor marito rem donauit,quod cùm scirem à marito emi, licet non ignorarem alienum me emisse, quia vxor quæ marito donauit eum dominum non fecit,adhuc tamen possum vsucapere vt ibi,non obstante scientia rei alienæ,quia vt tex.ille ait quasi volente & concedente domina maritus tradidit,ergo licet vterque,id est,tam emptor quàm venditor haberent scientiam rei alienæ,adhuc non videntur esse in mala fide,quando habebãt domini voluntatem,etiam si ea voluntas à iure probata non esset,& talis dominus eam rem alienare non posset.

Ad idem & quintò.l.si vir vxori.ff.pro donato, vbi vxor viro rem alienam donauit,quamuis vxoris esse putabat, & valere donationem iuris ignarus existimabat,& adhuc profuit valuitque is cõtractus,quoad prescribendum,quia ignorantia iuris non nocet in vsucapionibus, quando præscribens putabat contractum non valere, qui re vera valebat, sic ergo & in proposito emi ab adulto rem mobilem sine decreto,quo casu venditio ritè facta fuit,possum ex hoc titulo & causa vsucapere, licet putarem venditionem esse nullam,quia hac in re plus est in re quàm in opinione, diuersum esset sanè,si contractus ritè factus non esset,& ipse putarem valere,nã is error non faceret tenere eum contractum, qui ex legis dispositione non valebat.*l.nunquam.ff.de vsucap.& d.l.2.§.si à pupillo.* ergo ignorantia possessoris in iure qui rem acceperat, nec de cõtractu valido facit inualidum, nec de infirmo & inutili facit firmum,quia hac in veritate magis est quàm in opinione.

Hinc † infertur veram non esse eam communem sententiam, quòd in prescriptione ordinaria error iuris non nocet, quando concurrit cum errore facti. quam opinionem tenuit Gloss. *per text.ibi in dict.leg.si vir.& ibi Bart. Dyn.numer.40.in cap.possessor, de regul.iur. in 6.Bald.in l.4. Cod. pro emp.num.4. Balbus in d. l. Celsus.ff.de vsucap.in 4.not. Felyn.in cap. de quarta,de præscrip.*

4 *Error iuris impedit præscr. etiã si concurrat cum errore facti, cõtra communẽ.*

Sed hæc communis opinio vera esse non potest, nam si solus error iuris impedit vsucapionem ordinariam,ergo longè magis impedietur,si cõcurrat error tam iuris quàm facti,quia duo vincula,&c. *l.testam.C.de impuberum.Item est contra l.nunquam.ff.de vsucap.l.2.§.si à pupillo,cum cõc.ff.pro empt.*vbi possessor errabat in facto,quia emit rem alienam, quam vẽditoris esse putabat,& in iure,quia emit à pupillo existimans,quòd haberet rerum suarum liberam alienationem,cùm non haberet, & tamen negatur ibi vsucapionem procedere.

Ad †d.l.si vir,respondeo,vt diximus,quæ respõsio longè melior est quàm ea,quæ assignatur à Paulo Castrens.in tit.pro donato,ad finem.& in d. leg. nunquam.& per Azonem in summa.C.de iuris & facti igno. per AEgidiũ

5 *Intell. l.si vir.ff. pro don.*

in c.vigilanti,de præscrip.num.47.Felynus num.36.in dict.c. de quarta,& Episcopus Couarru. vbi suprà.§.7.ad fin.Hi enim intelligunt,quòd in d. l.si vir,ideo error iuris non nocet, quia errabatur non circa validitatem contractus,sed circa causam validitatis,donatarius enim benè putabat cõtractum valere,& verum erat,sed ideo valere existimabat,quod intelligebat,omnem donationem inter virum & vxorem valere non secùs quàm inter reliquos,& in hoc decipiebatur error iuris,qui non nocet,licet, vt ipsi sentiunt, noceret,si erraret circa validitatem contractus, quod nos omninò negamus asseuerantes in terminis dict.l. si vir, valiturum esse contractum etiam si donatarius existimaret non valere, itaque licet vir donatarius iuris esset conscius, scirétque donationem inter virum & vxorem regulariter non valere, rémque illam sibi ab vxore donatam putasset vxoris esse,non autem alienam,adhuc valeret donatio,& procederet vsucapio per generalitatem illius tex. qui non facit vim in errore donatarij circa ius,& id subaudire est intolerabilis diuinatio,& suppletio ad illum tex. ergo intelligamus maritum ibi rem donatam vxoris esse intellexisse, cùm esset aliena,sicque errasse in facto,& similiter intellexisse vetitam esse donationem inter virum & vxorem,& nihilominus rem accepisse, sicque habuisse scientiam rei alienæ hoc modo , quia rem vxoris esse putabat cùm esset aliena,& putabat non iure sibi fuisse donatam & traditam,sicque in bona fide non erat existimans se possidere rem, quæ adhuc vxoris maneret etiam post donationem & traditionem , adhuc tamen vsucapere eam potest iure ciuili,quia re vera illa donatio valuit,& illa mala fides vel mala fides non est,vel si est,non tamẽ nocet, quoad præscriptionem propter consensum domini accedentem,itaque ibi contingit præscriptio,quia affuit possessio,& affuit titulus re vera sufficiens, licet donatarius eum titulum insufficientem putasset,cuius error non obest aut eneruat veritatem, affuit etiam bona fides,quia in mala fide non est,qui possidet rem alienam scienter,si scit se habere domini voluntatem,vt probatur ibi,& expressius in l.si id quod,vbi elegans text.ff.pro derelicto ibi,quasi volente & concedente domina.ergo in d.l.si vir.nihil deerat ad vsucapionis requisita , cùm adessent possessio,titulus, & bona fides, sicque vt ibi contingeret præscriptio,non erat necesse,quòd donatarius errasset in causa validitatis contractus , licet aliud & diuersum sentiant Paulus & alij, quos proximè retulimus,†vnde contra ipsos facio talem conclusionem:Si res aliena viro ab vxore donata est,virque errabat bis in facto , quia & rem vxoris esse putabat,& illum contractum ob eundem facti errorem putabat nõ valere,prę-

§. Præsc. procedit quãdo vxor viro rẽ alienã donauit, licet vir vxoris esse putasse, cõtra Doct. & dona. non valere intellexisset.

scribere poterit,quæ conclusio contra ipsos probatur. Primò per dictam l.si vir,si generaliter,prout debet intelligitur.Secundo in dicta l.si id quod in decisione.Tertiò ibidem in ratione dicendi.Quartò in d.l.regula.§.primo.Quintò in d.l.2.§.si sub cond.verfic.contra.ff.pro emptore. Sextò ibidem in vltimo responso.Octauò in l.loci corpus.ff.de acquir.rerum dom. Nonò in l.1.§.si legatarius,iuncta sua Glos.ff.ad legem Falcidiam. Denique donatio inter virum & vxorem valet,quoad posse.l.1.§.si vir.ff.de acquirend.possession.ergo etiam si vxor viro rem propriam donasset, eum faceret iustum possessorem , licet dominum non faceret, sicque præscriberet.

6. Error Ia.

Subinfertur verum† non esse intellectum, quem ad dict.leg.si vir,assignant,

gnant,ibi Iacobus de Arena & Albericus.aiunt enim,quòd ibi erat possessio & titulus verus & legitimus, & in hoc rectè, & licet donatarius errasset in iure,existimans ibi donationem non valuisse,tamen is error non excludit bonam fidem,& sanè quòd nõ excludat bonam fidem agnosco, sed nego iuris errorem interfuisse,quia ipsi intelligunt quòd donatarius putabat donationem valere ductus errore iuris,ego intelligo quòd putabat nõ valere deceptus errore facti,sciebat enim ius,quod præcepit donationem inter virum & vxorem non valere, quando vxor viro rem suam donabat, ipse autem putabat eam donationem ideò non valuisse,quia non res aliena,sed ipsius vxoris donata esset,sicque ibi non in iure, sed in facto tãtùm errauit, similiter ibi bona fides profecta fuit ab illo errore facti, non quidem ab errore iuris,ergo Alberic.& Iac.de Arebis errasse videntur. Primùm,quia existimârunt ibi bonam fidem ab errore iuris emanasse, cùm non effluxerit,nisi ab errore facti. Deinde,quia virum in iure errasse crediderunt,cùm in facto tantùm,non etiam in iure errasset.Subinfertur† verus intellectus ad l. si id quod.ff.pro derelicto. versic.nam etsi, cuius verba ita habent,nam etsi tibi rem ab vxore donatam sciẽs emero,quia quasi volente & concedente domina id faceres.idem iuris est,scilicet,vt vsucapere non possem,& Gloss.ibi,quam simpliciter sequuntur Dyn. Iacob.de Aret.Bart.Alberic.& Paul.ibi,& alij,communiter duos assignat intellectus. Primus est,quòd ibi vxor,quæ donauit marito,non erat domina rei donatæ,quia eam pro derelicto habitam à non domino accepit,sicque eius dominium nacta non fuit,& consequitur dominium eius rei in maritum donatarium non transtulit.*l.nemo plus.ff.de reg.iur.c. nemo potest plus, de reg. iur.in 6.*vnde cùm ego sciens à marito emissem,nec dominium acquirere potuissem,quęsiui vsucapiendi conditionem,sed in re dubia quisque præsumitur suum,non alienum alienare,*per tot.C.de rec.alien.non alien. l.merito, in princip.ff. pro socio.* sicque dicere quòd ibi vxor marito alienum alienauit,pręterea quod est diuinare, est etiam contra legis pręsumptionem,vnde Gloss.transuolat ad secundum intellectum,vt ibi venditio ideo valeret, quia vxor erat præsens & consentiens huic venditioni tempore quo fiebat,sicque ipsamet per mediam personam viri vendidisse videretur,sicque emptor non haberet malam fidem aut scientiam rei alienæ,cùm ab ipsa vxore,quam dominam putabat,videatur emisse. Sed & is intellectus,cum quo simpliciter omnes ibi transeunt, diuinat vxorem esse præsentem tempore, quo maritus mihi donabat. Dic ergo quòd siue res illa esset vxoris,non fieret mariti donatarij, quia per hoc vxor efficeretur pauperior.*l.si vir.ff.pro donato*,siue esset aliena,non fieret mariti,quia vxor non posset dominium, quod non habebat,transferre in maritum donatarium *l.nemo plus.ff.de reg.iur.d.c.nemo potest plus.* in re autem dubia magis est,vt vxorem donantem dominam fuisse rei donatæ pręsumamus per iura suprà allegata,quod planè significat textus ille,dum ait:Quia quasi volente & concedente domina.sic ergo maritus eam rem, cuius dominium non habebat,vendidit mihi,qui eam præscribere possum,vt textus ait, nã hic adest possessio,adest etiam titulus venditionis, adest etiam bona fides, nam licet ego scirem hanc rem à marito mihi venditam,mariti nõ fuisse, sed vxoris fuisse & nunc esse, tamen sciebam maritum eam possedisse non inuita vxore,sed volẽte (ex illo enim contractu à lege improbato fuit

cob.& Alberic.

7 *Intel.l si id quod ff pro derelicto.*

ab vxore in maritũ donatariũ translata possessio. *l.1.§.si vir.ff.de acq.poss.*) sciebámque eam possessionem in me transtulisse similiter volente & concedente vxore, quę cùm rem illam marito donatam vellet, voluit etiam vt ille de illa liberè disponere posset, *vt per tot.C.de donat.quæ sub modo.* sicq; ego non eram in mala fide, quia vt qui possidet rem alienam videatur malam fidem habere, oportet vel quòd sciat certò se alienum possidere inuito domino, vel quòd simus in dubio, quo casu dominus præsumitur inuitus. *l.vetare.ff.de furt.* Diuersum est, cùm is possessor possidet alienũ de voluntate domini, vel certa vel præsumpta, prout erat in terminis d.l.si id quod. quia tunc malam fidem non intelligitur habere, cùm domino non inuito alienum possideat, probatur in §.1.Instit.de oblig.quæ ex delicto, vbi tunc demum is, qui contrectat rem alienam mobilem, videtur malam fidem habere, cùm id facit inuito domino, non sic si eo non inuito contrectet, tunc enim videtur regulariter malam fidem habere, nec facit furtum, *vt ibi in tex.& in Gloss.* Neque ad rem pertinet, quod qui cõtra iura mercatur, bonam fidem non præsumatur habere. *c.qui contra.de reg.iur.in 6.l.quemadmodum.C.de agr.& cens.lib.*11. vnde cùm ego in terminis d.l. si id quod, sciens à marito emissem, rem quã vxoris esse non ignorabam, videor cõtra iura mercari, sicq; bona fide carere. Sed resp.d.c.qui cõtra,& d.l. quẽadmodum, procedere quando ius resistit, nõ sic quãdo nõ assistit, prout est in donatione inter virum & vxorem, vt docet Bart.in l.si quis pro eo.ff.de fideiussoribus, qui inde deducit hanc donationem firmari iuramẽto cuius opinio cõmuniter approbata est, vt diximus lib.de suc.crea.par.1. §.29. nu.11. tunc enim cùm ius non assistit alicui actui, nec ei condonat actionẽ, qua possit exequi, & ad effectum perduci, qui talem actum, cui lex non assistit, facit, non videtur malam fidem habere, nõ magis quam si faceret actum à lege permissum, ita intelligo d.l.si id quod simile, per Bart. *in l.sed etsi lege.§.scire.ff.de pet.hær.* Item respondẽ quòd d.c. qui cõtra.& d.l.quẽadmodum.cum conc.procedunt in iis, quæ vetantur principaliter propter publicam vtilitatem, nam qui contra talem prohibitionem contrahit, bonam fidem non præsumitur habere, non sic in iis, qui vetantur propter vtilitatem principaliter priuatam ipsius prohibiti, qualis est donatio inter virum & vxorem, secundum Bart.in d.l.si quis pro eo, quem cõmuniter Doctores sequuntur, vt diximus in d.tract.part.1. nam qui facit contractum à lege vetitum propter vtilitatem principaliter priuatam, nõ videtur habere malam fidem, accedente consensu expresso vel tacito illius cuius fauore is actus vetitus fuit, ita procedit dict.l.si id quo. sicque vtilissimè & mirum in modum limitatur & declaratur materia bonæ fidei, quæ in præscriptionibus exigitur, quod & nouum est, & procedit etiam de iure canonico, non secus quàm de iure ciuili, nam quod iura canonũ aiunt, malæ fidei possessorem eum esse, qui alienum sciens possidet. *c.vigilanti.c.final.de præscr.c.si virgo.*34.q.2. id sanè intelligendum est dummodò alienum possideat inuito domino, quod in dubio præsumitur.d.l.vetare. non sic si domino volẽte possideat alienum, quod præsumitur quando dominus eam rem alienauit, licet propter suammet vtilitatem alienare vetitus esset, tunc enim tam is, in quem ipse prohibitus alienauit, quàm reliqui omnes qui à priore acquirente acceperunt, bonam fidem videntur habere, quasi omnes de illius domini prohibiti voluntate possidere videantur, per d.l.si id quod. Diuersum

sum fortè esset, si quis alienare à lege vetitus sit etiam ob priuatam princi paliter vtilitatem non ipsius quidem prohibiti, sed alterius tertij, puta in terminis *l. filius familiâs. §. diui ff. de lega.* 1. †ergo si quod alumno minus industrioso propter suammet vtilitatem reliquit, alienare prohibuit, vt fuit in l. Titio centum, in princip. ff. de cond. & demonst. ipséque sciens ab illo emi, non videor malam fidem habere, licet is titulus illegitimus sit, vt ibi, ne cõsequẽter licet quasi ex defectu tituli cesset præscriptio ordinaria decem vel viginti annorum, erit tamen locus præscriptioni triginta annorũ, in qua titulus nõ exigitur, sed tantùm bona fides hodie de iure canonico, quæ hac in re minimè defuisse videtur, *vt in d. l. si id quod.* sicque mirè declarantur, *d. c. vigilanti, & d. c. fin. de præsc. l. bonæ fidei. ff. de verb. sign. l. vnic. de vsucap. transf.* cum similibus. Sicque †si seruos filio minori legaui, qui erant perfectæ artis periti, propterq; illam peritiam eos alienare vetui, quo casu valet ea prohibitio. l. 2. C. pro empt. isque filius scienti donauit, vendidit, aut dotis nomine dederit, is quidem titulum legitimum nõ habet, sed bonam fidem habere non desinit, sicq; cessabit ordinaria prescriptio, quæ legitimum titulum desiderat. d. §. si à pupillo, in l. 2. ff. pro empt. cum simil. sed locus erit præscriptioni tringinta annorum, quæ titulum non desiderat, sed sola bona fide contenta est, quæ hic adesse intelligit, per quod mirum in modum declarantur. d. cap. vigilanti, & d. c. 2. & l. sicut. l. omnes. l. si quis emptionis. l. cùm notissimi. C. de præsc. 30. annorum. Diuersum †sanè esset, si rem sub conditione legatam, ego pendente conditione scienter emissem ab hærede, & postquam eam per annos triginta possedissem, conditio extitisset, eámque à me legatarius vendicasset, tunc enim nouè aut noua ratione teneo me tueri prætextu præscriptionis non posse, nec prescripsisse, nõ quidem lõgo tantùm tempore, *vt expressum est in l. fin. §. sin autem sub conditione. C. comm. delega.* nec etiam lõgissimo, quia licet in hac præscriptione titulus non exigatur. d. l. sicut, cum concord. tamen hodie exigitur bona fides per d. c. vigilanti, & d. c. fin. quæ hic adesse nõ videtur, quia licet pendente cõditione verum sit possedisse me de voluntate domini, sicque bonam fidem habeam respectu ipsius, habeo tamen malã fidem respectu alterius, scilicet legatarij, sicque cessat præscriptio, per quã declarationem pulchrè ampliatur. d. §. sin autem, & d. c. fin. & d. c. vigilanti. Ex †superioribus etiam apparet Glos. *in l. Pomponius. §. si iussu. ff. de acq. possess.* nõ iure notam fuisse ab Episcopo Couarru. viro alioqui disertissimo, ea enim Glos. ait quòd in terminis d. l. si vir. ff. pro donato cessat regula. l. clauibus. ff. clauibus. ff. de contrahend. emp. nam, inquit, vxor cùm domina non est, & marito donauit, transfert in eum vsucapiendi conditionẽ, & tamẽ si domina esset, dominium non transferret, quod verissimum est, & probatur in d. l. si vir. quod improbat ipse Episcopus, dicens, quod ibi vxor si traderet propriam rem, dominium in maritum transmitteret, quod est contra totum titulum. ff. & C. de donat. inter virum & vxor. vnde illud verbum in curia lapsum aut errore librariorũ deprauatum credendũ est. Ex superioribus maximè & intellectu, quem signauimus ad l. si id quod. ff. pro derelicto, & leg. si vir. ff. pro donato, patet vera resolutio illius articuli iam cõtrouersi, †an mala fides respectu vnius impediat præscriptionem respectu alterius, quale est cùm fundum alienum sciẽs possidebam, qui quidem fundus re vera tuus erat, sed eum Sempronij esse falsò opinabar, &

8 *Malã fidẽ non dicitur habere, qui contra iuramentum prohibitio fit ob priuatam vtilitatẽ, & accedit domini vol.*

9 *Intell. l. 2. pro emp.*

10 *Intell. l. fin. §. sin autẽ. C. cõmun. delega.*

11 *Error Couar. emendatus.*

12 *Mala fides respectu vnius impedit præscriptionẽ respectu alterius, elegans q.*

hac in re aiunt Bart.in l.naturaliter.ff.de vsucapionibus,num.11.& apertius num.14.tenuisse procedere vsucapionem, nec illam scientiam rei alienæ impedimento esse, quod ex mente videtur esse Gloss.fi.in l.fi quis fundũ. ff.de acq.poss.& Gloss.in l.sicut C.de præsc.30.annorum.& Bart.ita intellexerunt Aegidius Bellamera.in c.vigilanti. num.35.de præsc. Anton. col. fin.& Felyn.col.1.in c.fin.de prę̃scrip.vbi Imola num.25.& hanc Bart.opinionem sic intellectam communem esse firmat Balbus de præsc. in tertia parte sextæ partis princip.quæst.2.versic.3. Socinũsque idem firmat cons. 47.lib.3.col.fin.quod & firmat Ioann.Annibal in d.l.naturaliter. num.156. & hanc Bart.opinionem simpliciter sequuntur Imola in d. l.fi quis fundũ. Ancharan.in cap.1.de prę̃sc.in 6.Salicet.in l.cum notissimi.§.imò. Cod.de præsc.30.annorum.qui tamen sententiam suam nõ satis aperiunt, sed Bar. simpliciter sequuntur.Contrariam partem,vt qui alienum sciens possidet, is licet circa verum dominum illius rei erret,dum eum Sempronij esse putaret,cùm tuus esset,non possit prę̃scribere contra te,nec contra Sempronium,aut alium,tenent Abb.*in d.c.illud.num.8. Aret.num.56.in l.1. §.item acquirimus.ff.de acquirend.possess.Idem Aret.in l.3. §. Neratius.colum.fin. Idem in l.Pomponius.§.ex facto.eodem titul.Vincentius Hercul.in d.§. item acquirimus.numer.24. [illegible] in consil.17.columna.9.Balbus vbi suprà.Annib. vbi suprà,num.er.160.Bellamera,vbi suprà,& Sozinus in dict.§ item acquirimus, & Claudius in dict. leg.naturaliter.columna.3.*& hanc opinionem sequitur,& firmat esse magis communem Episcop.ciuita.Rod.*in c.possessor, par.2.§.8.ad fin.de reg.iur.in 6.*

Mouentur tenentes hanc posteriorem partem,quia malæ fidei possessor is est,qui possidet alienum scienter,isque nullo tempore præscribit.c.fi.de prę̃sc.c.vigilanti.eod.tit.c.fi virgo.34.q.2. vbi quandiu quis ignorat alienũ se possidere,tamdiu & non diutius potest intelligi bonæ fidei possessor,& tamdiu & non diutius potest præscribere, nec dubiũ est, quin is haberet scientiam rei alienæ,licet errasset circa verum dominum.*l. aut qualiter.§. si quis dum putat.ff.quod vi,aut clàm.*

Ad l.fi quis fundum. vnde effluxit potissimùm Bart. & sequacium fundamentum,respondent procedere respectu diuersorum iurium vel respectu partium, nam si totum fundum ab omni parte, & ab omni iure,& respectu possidebam,cùm scirem vsumfructum alienum esse, proprietatem autem ad me pertinere putarem,vel totum possidebam, cùm tertiam eius fundi partem alienam esse non ignorarem,reliquas verò fundi partes meas esse falsò opinabar,tunc & proprietatem illam vsucapere potero,nihilum impediente scientia vsusfructus alieni, & illas duas fundi partes potero vsucapere,licet scirem alteram tertiam partem fuisse esseque alienam. Idq; licebit non aliter atque si duos fundos alienos possiderem, alterum scies, alterum errans, putánsque ad me pertinere, tunc enim indubitatum esset fundum bona fide possessum me præscribere posse, nec huic rei impedimento esset mala fides,quæ insequebatur me,& impediebat respectu alterius fundi quem alienum sciebam. Sicque neque in bona neque in mala fide hac in re erit ius accrescendi, licet videretur argumentum in contrarium ex leg.*si ponas.§.fin.ff.de inoffic.testam.& l.1.& 2.l.inde Neratius.leg.si quis Titio,& ferè per tot.ff.de vsufruct.accresc.*

13 Quid dicendum? & sanè pro priore opinione Bart.& sequacium nouè adduc-

Duel.l.fi id

adduco tex. à nemine hanc ad rem prequisum, in leg. si id quod. secundo re- *quod pro derelicto.*
sponso. ff. pro derelicto, cuius verba, si tibi fundum ab vxore donatũ sciẽs
emero, quia quasi volente, & concedente domina feceris, idem erit, scili-
cet vt vsucapere eũ possim, ecce vbi ego emptor qui habebam scientiam
rei alienæ, dũ sciebam eũ fundum iure dominij mariti non esse, sicq; nec
illum in me transuolasse, adhuc hac scientia rei alienæ non obstante vsu-
capere possum, & quod ius fundi illius non transierit in maritum qui mi-
hi vendidit, patet, quia siue ille vxoris donatricis esset, in maritum donata-
rium transire non potuit, per totum. C. & ff. de donation. inter virum & v-
xorem. siue vxoris non foret, sed alienus similiter ex concessione vxoris in
maritum transire nequiuit, per regulam. leg. nemo plus. ff. de reg. iur. capit.
nemo potest plus, eodem titul. in texto, & cùm emptor qui à marito acce-
pit sciens esset, haberetque scientiam rei alienæ, videbatur præscribere nõ
posse, & tamen ibi respondetur posse, etsi intelligimus ideò præscripsisse,
quia is emptor sciebat fundum alienum, tamen putabat eum esse vxoris
donatricis cum alterius esset, secundum intellectum Gloss. ibi, erit ibi tex.
expressus pro hac opinione, sed sanè respondere possumus, & debemus il-
lum tex. planè probare scientiam rei alienæ, non semper impedire vsuca-
pionem, quia non semper inducit fidem malam, veluti si de consensu taci-
to, vel expresso domini rem suam possideã, quale fuit ibi, vt patet in verb.
quasi volente, & concedente domina.

Secundò ad id idem est text. egregius in l. si vir. ff. pro donato, vbi vxor
marito donauit fundum alienum, quem maritus vxoris esse putabat, sicq;
postquam accepit sciebat se adhuc alienum possidere, vel saltẽ ita esse pu-
tabat, aut putare debebat, vt per totum C. & ff. de don. inter virum & vxo-
rem. & adhuc is maritus vsucepit eum fundum, quia licet sciret alienum,
errabat tamen in vero domino, sicque habens scientiam rei alienæ respe-
ctu vxoris donatricis non vetatur vsucapere contra verum dominum, quẽ
dominum esse ignorabat, sed & ad hunc text. possumus respondere veris-
simum esse, quòd non semper scientia rei alienæ respectu vnius impedit
præscriptionem respectu alterius, nam qui sciens alienum possidet, etiam
si re vera possideat inuito domino, præsumptiuè tamen si putet se vo-
lente dominopossidere, satis est, vt ibi. nam in illo text. intelligendum est,
maritũ possedisse præsumptiuè domino inuito. L. vetare. ff. de furtis. sed ta-
men is maritus cùm falsò existimaret eum fundum esse vxoris do-
natricis, licet per hoc intelligere deberet fundi dominium ad se nõ trans-
uolasse, sicque alienum se possedisse, adhuc tamen cùm possideret volen-
te, & concedente vxore, quam dominam esse putabat, non erat in mala fi-
de, licet haberet conscientiam rei alienæ, nos autem loquimur eo casu,
quo & haberet scientiam rei alienæ, & sciret aut scire deberet alienum se
possidere inuito domino, ergo †tribus demùm concurrentibus constitui- 14
tur quis in mala fide: primùm quòd re vera possideat alienum: alterum *Mala fides non adest, nisi tribus demũ concurrentib.*
quòd inuito domino: tertium quòd sciat, vel scire debeat se inuito domi-
no possidere.

Facito ergo regulam talem: Scientia rei alienæ impedit præscriptionẽ
non solùm respectu eius, quem dominum esse putabam, sed etiam respe-
ctu domini, quem dominum esse ignorabam. dict. c. fin. dict. c. vigilanti. de
præscript.

Limita primùm, nisi qui sciret alienum se possidere inculpabiliter, putasset volente domino possidere se, nam tunc etiam si revera domino nolente possideret, vsucapere posse, vt in d.l.si vir, & d.l.si id quod.

Secundò limita, vt procedat respectu eiusdem iuris, non sic respectu alterius iuris diuersi, vt in d.l.si quis fundu, quod variè intelligitur. Primùm quando ius diuersum esset in proprietate, quoad partem, quæ distinctè, & separatè pro diuiso possideretur, possetque ad oculum demonstrari, veluti si possidebam fundum alienum, cuius certam partem, puta de tali arbore ad talem arborem sciebam alienam esse, reliquam verò fundi partem ad me pertinere putarem, tunc enim eum fundum dempta illa parte, quam alienam sciebam, præscribere possem. Deinde intellige etiã, si quotã fundi partem alienam putarem, puta tertiam, reliquas verò ad me pertinere, vtrunque probatur in d.l.si quis fundum, primo responso. Tertiò intellige etiam in iure vsusfructus, puta fundum alienum, quem meum esse putabam, possidebam, cùm vsumfructum alienum scirem, potero præscribere proprietatem vtique vsumfructum d.l.si quis fundum. secundo respondeo. Quartò intellige, quando scirem ius hypothecæ in eo fundo alienum esse, tunc enim saluo iure hypothecæ proprietatem, & vsumfructum illius fundi possiderem d.l.si quis fundum. vltimo respondeo. Quintò eadem ratione idem intellige, quando vsum scirem alienum, vel aliud simile ius, vt ibidem, puta retrouendendi, & similia.

Denique etiam op. Bart. defendi posset, eo casu, quo adultus mihi rem mobilem sine decreto vendidisset alienam quidem, quam tamen ipse & adulti esse putarem, & eam sine decreto alienare non potuisse errore iuris existimarem, tunc enim cùm is adultus curatorem non haberet, valuit quidem venditio, *vt per totum ff. de rebus eorum, & C. de præd. minor.* sicque habeo possessionem & titulum venditionis, & licet putarem rem esse adulti vendentis, inque me dominium translatum non fuisse, adhuc non videor malam fidem habere, quia quasi volente & concedente domino eam rem alienam possideo, sicque contingit prescriptio, vt suprà dicebam, quia hac in re plus est in veritate, quàm in opinione *ff pro empt. l. 2. §. si à pupillo. & §. si sub conditione.* ergo scientia rei alienę respectu vnius. l. adulti vendentis non impedit præscriptionem respectu alterius, scilicet veri domini, vt d.l. si id quod, & dict. leg. si vir, quod nota, quia nullus attigit vnquam. Adde alias limitat. per Epi scopum Couar. vbi suprà. Ex superioribus etiam infertur, tan vera sit communis opinio existimantium bonam fidem in dubio præsumi, vt tenuerunt Gloss. quam omnes ibi sequuntur in c. si diligenti.

15 *Bona fides an præsumatur titulo deficiente, ar d. q.*

Gloss. & Doct. in c. sanctorum, de præscr. Gloss. in l. pen. C. de euiction. Gloss. in cap. fin. de præscript. Barthol. & omnes in l. Celsus. ff. de vsucap. Curtius Iunior consilio 28. column. 2. Alciatus de præsumpt. reg. 3. præsumptione 5. Iaf. numer. 29. in §. sed istæ quidem. Institut. de action. Curtius Senior consilio 71. colum. 4. Couarr. in dicto cap. possessor. part. 2. §. 8. qui hanc firmat communem opinionem esse, per quem multa hac de re scitu non indigna videre poteris. Id quod procedit, etsi possessor non ostendit illum titulum, Barthol. numero 17. in dicta leg. Celsus. cum quo alij transeunt, éstque communis opinio secundum Alciatum, vbi suprà, vide infrà cap. 81. num. 7. cum seq. & adde ita tenentem Andream Tiraquellum *de præscr. §. 1. Gloss. 2. versic. bona autem fides.*

Contra-

Contrarium tamen, quando non ostenditur titulus, fore præsumendũ, ait Bart. *in l. fin. per tex. ibi. C. vnde vi. Innocentius & Bal. in cap. per tuas, de testibus. Imola in repetit. cap. fin. colum. 5. de præscrip.* Sed prior opinio, vt bona fides præsumatur, verior est, pro qua adduco text. ab aliis nunquam animaduersum *in l. 2. § si sub conditione, ad finem ff. pro emptore*, vbi defunctus emerat fundum, qui sibi traditus non fuit, isque mihi hæredi eius traditus postea fuit, neque ego sciebam, qua ex causa mihi traderetur, & tamen videor bonam fidem habere, eúmque vsucapere possum, ergo bona fides, quæ sufficit ad præscribendum, adesse potest citra vllius tituli interuentum. nam quoad bonam fidem, quid refert vtrùm titulum non habeam, an verò me habere ignorem? certè nihil, & id etiam procedit in præscript. ordinaria per illum textum, facit text. in dict. leg. si id, & dict. leg. si vir. quinimò titul. vt diximus, regulariter necessarius non est in prescriptione etiam ordinaria, sed tantùm causa possidendi non iniusta omninò, sed tolerabilis. dict. leg. fin. ff. pro suo, cum multis similibus suprà allegatis.

Ad l. fin. C. vnde vi, in qua iacet fundamentum eorũ qui tenent contrarium. respondeo procedere in eo qui certò sciebat rem suam non esse, eámque veluti habitã pro derelicto (iux. tit. ff. pro derelicto) retinente volebat, sibíque iure dominij habere, quod ibi denegatur dicens nihil vacuũ præsumi, sed omnia præsumi, suos dominos habere.

Deinde ille tex. procedit quando recens possessio est, vel saltem nõ diuturna, nam ex diuturnitate temporis præsumitur præcessisse causa sufficiẽs ad possessionis iustificationem. *l. si filiusfam. C. de pet. hær. per omnes in leg. sciendum. ff. de ver. oblig.* quod plenius alibi scripsimus, quæ obtinent quãdo re vera tit. aderat, licet possidens eum adesse ignoraret. d. §. sub conditione cæterùm si re vera deesset tit. cessaret præscrip. ordinaria, sed nõ præscriptio 30. annorum, vt infrà cap. 81. num. 7. & 8. vide suprà cap. incipiente, traditio.

Quod tamen intellige quando quis non propria authoritate rem aliquã apprehendit, sed eam ab alio accepit, ita procedit *d. § si sub conditione. d. l. si id quod. ff. pro derelict. dict. l. si vir. ff. pro donat. l. quod vulgo. ff. pro emptore. l. fin. ff. pro suo. l. pro legato. l. fin. ff. pro legato. l. non solum. §. quod vulgo. ff. de vsucapio.* non sic si propria authoritate rem aliquam olim ab alio possessam apprehendisset, tunc enim posterior hæc possessio præsumeretur clandestina, vt est communis, & vera opinio, quam tradunt Alexand. & Sozinus colum. 1. in l. rem quæ nobis. ff. de acquir. possess. Alex. consilio quodam 151. quem allegat Sozin. vbi suprà. tandem cùm ad præscriptionem oporteat interuenire causam possidendi positiuè veram, vel putatiuam. *l. quod vulgo. ff. pro empt. l. fin. ff. pro suo. l. pro legato. & l. fin. ff. pro legato*, certè qui tali causa careat. licet bonam fidem fortè possit habere, tamen non præscriberet, nisi dixeris tunc non ex defectu. bon. fi. sed ex defectu causæ vel tituli cessare præscriptionem. Sed 16 & hoc casu hoc vitium clandestinatis præscriptum per lapsum annorum purgaretur, *Barthol. in d. l. fin. C. vnde vi. Decius consil. 267. Alexand. consilio 6. lib. 1. Idem cons. 155. lib. 2. num. 7. Curt. Senior consil. 82. colum. 3. Iaf. in § sed istæ. numer. 100. Institut. de action. Rubeus consil. 75. numer. 3. Matthæus Afflictus decisione Neapolitan. 40. num. 12. Balbus in d. l. Celsus, part. 3. colum. 6.* qui hanc dicit communem opin.

16 *Malæ fidei vitium an purgetur tempore.*

quod & firmat Claudius *numer.31.in d.l.Celsus. Decius consilio* 558. *colum. fin.plenè per Tiraquel.de præsc.§.1.Gloss.4.versic.*18. Quinimmò tsunt qui putent bonam fidem præsumi vel ex iusto titulo, vel ex longa possessione, ita Innocentius in cap.secundo. de in integ. restit. quem alij sequuntur teste Couarru.*in cap.possessor,parte 2.de reg.iur.in 6.§.*18. Vndetapparet verum non esse quod Imola contrarium sentiens tentauit *in l. Celsus,colum. fin.suprà alleg.& in repetition.cap.fin.colum* 5.*de præscr.Aymon consil.* 146. *columna final.Corneus consilio* 207.*lib.* 3. Hieronymus Tortus inter consilia Alexandri consilio 192. lib. secundo. hic enim sentiunt, & quidam ex eis ex professo contendunt,per dict.leg.fin.vt qui rem olim ab alio possessam propria authoritate cœperit,eámque triginta annis possederit, adhuc videatur malæ fidei possessor, nec 30. ann. sufficiant ad purgandam illam malæ fidei præsumptionem,quod sanè verum non est,nam regulariter etiã solum longum tempus decem, vel viginti annorum sufficeret, quasi per hoc tempus dominus rem suam neglexisse, vel abiecisse, vel pro derelicto habuisse videatur, & per hoc iure possessionem eius amisisse, vt est communis opinio secundum Iason.*in leg.prima.columna final.Cod.de seru. fug.per eundem in leg.naturaliter.§.nihil commune.numero* 84. *ff. de acquir. possess.Paulus,& Alexand.post Gloss.ibi in leg.si de eo.§.primo.eodem titul.* ergo cùm mala fides purgetur per consensum domini denuo accedentem certò,vel præsumptiuè.*leg.si fur,in princip.&* §. 1. *ff. de vsucapion. in simili per tex.opti.in leg filio quem pater.ff.de liber.& posthum.text.in simili,in §.fi. Institut.de iniur.* consequens est vt per interuentum longi temporis præsumptio malæ fidei,& clandestinatis ab initio emanans, vitiúmque taliter contractum purgetur : nam & similiter purgatur inimicitia, & odium in terminis dict. §. fin. & etiam in terminis dict. l. filio, & in terminis leg.ex parte etiam.ff.de adimen.lega.facit optimè dict.leg.si id quod.ff.pro derelicto ibi,quasi volente, & concedente domina, & dict.leg.si vir.ff.pro donato.itaque etsi dominus cuius res à me propria authoritate capta est regulariter,& ab initio nolens præsumatur.leg.vetare.ff.de furtis. tamen per patientiam,& dissimulationem longi temporis ab illa voluntate quasi recessisse videtur,sicque accedente mihi domini voluntate, & concessione incipio mala fide purgata,& abscedente bonæ fidei possessorem videri.d. leg.si id quod.cum aliis suprà alleg. ff.pro derelicto, quod obtinere potest quando dominus scit rem suam ab alio possideri, & tacet: quòd si nescio non potest videri consensisse, aut ius suum concessisse.*l.mater decedens.ff. de inofficioso testamento.*sicque illud vitium dominicæ voluntatis non purgaretur, quinimmò etiam si dominus sciat adhuc præscrip. ordinaria cessat, cùm non adsit aliqua causa extrinsecus positiuè.*l.pro legato.l.fin.ff. pro legato.leg.quod vulgo.ff.pro emptore.*sed tunc locus fieret prescriptioni 30.annorum,& ad hoc prodesset vitium malæ fidei purgatum videri.

17 *Bon.fi.præsumitur ex longa possessione.*

18 *Malæ fidei vitium purgatur tempore.*

Apparet ergo ex his vt bona fides & citra tituli interuentum, & præsumi & adesse possit. Illud tamen aduertendum est, quod licet per cursum longi temporis purgetur malæ fidei præsumptio,vt modò diximus,tamen nõ ideo inducitur ex tali tempore titulus ad prescribendum sufficiens. Aliud est enim possessionem meam antea iniustam modò per longi tẽporis interuentũ,quasi domini voluntate accedente iustam fieri & videri, nõ enim videtur nisi præterea accedãt alij decem,aut viginti anni, vt sic de tẽpore

pore longo fiat longissimum. Ratio horum est, quia vbi interfuit longum tantùm licet per hoc mihi iniustè possidendi voluntas domini accedere videatur, eáque sufficiat ad meam possessionem iustificandam, non tamẽ sufficit ad dominium in me transferendum. vt enim transferatur oportet præter rei traditionem, quod ea traditio fiat ex causa legitima & destinata ad transferendum dominium, qualis esset causa emptionis, dotis, donationis, legati & similia. aliter enim sola traditio & concessio possessionis etiã à domino facta non sufficeret. *leg. nunquam nuda. ff. de acq. rerum domin.* ergo per lapsum longi temporis licet voluntas domini accessisse possessori videatur, tamen cùm non accesserit ex causa præambula sufficiente & legitima ad transferendum dominium, cessat dominij translatio, absurdum enim esset vt ea præsumpta domini voluntas, quæ huic possessori accessisse videtur, potentior sit quàm etiam voluntas expressa foret, sicque vt voluntas expressa sola de per se ad transferendum dominium efficax nõ est, ita & hęc tacita voluntas ad illud transferendum efficax non erit. sicque vtilis erit ad iustificandam tantùm possessionem, non etiam ad titulum inducẽdum, dominiúmque transferendum aut vsucapionem concedẽdam, & ita procedit d. l. 2. §. si sub conditione, & l. quod vulgo. ff. pro emptore, cum simil. suprà alleg. & d. l. si id quod. & d. l. si vir. Vnde postquàm de longo tempore factum fuerit longissimum, continget etiam & præscriptio dominiúmque translatio tam iure ciuili, quo titulus in tali præscriptione aut bona fides non exigebatur, quàm iure canonico, quo iure bona fides desideratur, non autem titulus, nisi in casibus specialibus. c. 1. de præscrip. in 6. nam hic per lapsum longi temporis contingit iustificatio possessionis, & malę fidei abcessio seu purgatio, deinde cum superuenit tempus etiam longissimum, abcessit requisitum tituli legitimi vel ipsum tempus pro legitimo titulo & causa est, sicque contingit præscriptio. Sicut in simili dicimus quòd licet obligatio sine causa legitima præambula non sit efficax. *l. 2. §. circa. ff. de doli excep.* tamen vbi fit sub conditione ipsa, conditio pro causa est, *vt ff. de verb. oblig. l. à Titio*, simile in principio. Instit. de literarum obligatio.

Vides ergo vt bona fides citra tituli interuentum adesse possit, sed & in alio casu adest, scilicet cum emi ab eo qui bona fide præscribere inceperat, egóque non tam denuo vsucapere incipio, quàm perficere eam vsucapio. quę ab eo authore meo cœpta erat, sicque contingit prescriptio ordinaria sine titulo, secundum Couarru. vbi suprà, à quo cauendum est, quia non aduertit, quòd ibi etiam ille author meus prescriptionem ordinariã sine titulo inchoare non posset, sicque cum titulo contingit vsucapio illa ordinaria, nam de præscript. 30. annorum ipse intelligendus non est, cùm illa indubitanter sine titulo procedat, quinimmò si aduertis hic geminus titulus adest, vnus quem habebat author meus, alter quem ego ab eo habui.

Denique †etiam in quibus casibus ad prescriptionem desideratur tempus cuius initij non fit memoria, adhuc tamen ibi bona fides necessaria est. Ita tenent Gloss. *in c. 1. de præsc. in 6. verbo, nisi, & ibi Francus. column. final. Angel. in § fortiuus. in princ. Instit. de vsucapion. Rubeus consilio decimoterti. num. 14. Balbus de præsc. 2. part. 3. partis principalis. quæst. 6. column. 5. Aymon. Crauet cons. 146. Idem Aymon de Antiquit. temporis. 4. part. scissione, materia 15ta. num. 19. Matthæus Afflictus decis. 368. numero decimo.* est com-

19 *Bona fides in præsc. immemoriali an requiratur, ardua quæst.*

munis opinio secundum Alexand.qui eam sequitur in leg. *cum quis. C.de iure deliber.& ipse episcopus ciuit. Roder.vbi suprà,num.4. Abbas in c.fin.de constit.not.1. Dominicus in cap.sacrosanct.22.distinct. Felyn.in c.cum nobis,colum.1.de præscription.*

Contrariam partem defendunt Decius *cons.*496.Salicetus *in leg.2.num.* 8.*C.de seru.& aqua. Dec.in leg.traditionibus,col.3.C.de pact. Boerius decisione 39.numer septimo.sentit Barthol. in leg.fin.Cod.vnde vi.* Verùm sanè prior sententia verior est per generalitatem. dicto capitulo vigilanti, & dicto capitulo final.de præscription.& capitulo possessor,de regulis iuris in sexto.præsertim cum ratio peccati vitandi ibi expressa tã militet in hac præscriptione quàm in præscriptione ordinaria,vel in præscriptione longissimi temporis.

SVMMARIVM.

1 *Malæ fidei emptor est, qui altero denuntiante se dominum esse, nihilominus emit,cum communi contra nouissimos.*
2 *Iudici non parti denuntians ius suum ostendere tenetur.*
3 *Credulitas nimia improbatur.*
4 *Malæ fidei emptor est, qui emit ab eo quem dominum non esse fama est, & in mala fide esse videntur emẽtes,aut dono accipientes oppida & reditus regales à Regibus Hispaniæ.*
5 *Malam fidem inducit denunciatio, quæ præuenerat, non quæ postea secuta fuit.*
6 *Mandatum ostendere debet, qui ad alterius vtilitatem denunciat.*
7 *Mala fides præsumpta quæ inducitur ex denunciatione,an impediat præscriptionem 30. annorum.*
8 *Denuncianti quando credendum sit.*

CAPVT LXXX.

1 *Malæ fidei emptor est, qui altero se dominũ reclamante nihilomin' emit,cũ cõmuni cõtra nouiss.*

IVNDVM alienum mihi vẽdere volebas,quem tuum esse dicebas,& verus dominus ante cõtractum celebratum denunciauit mihi ne emerem,dicens suum esse,sed nihilominus emi,an sim malę fidei emptor? & communis opinio est me malam fidem habere. *Itaque tenent Petrus de Bella pert. Iacob.Butrig.Odofred.& Ioan.faber post Dynum quem ipse allegat in l. si dominum,per text.ibi.C.de rei vendica.quod videtur tenere Gloss.ibi, & Gloss.in l.penultim.ff.pro emptor.sequuntur Barthol.in fin. Alberic.numero 3. Baldus, Salicet.numer.2.Fulgosius,Paul.Castr.& Angel.ibi,Bald.not.cons.257.Titius emit lib.1. Alexand.in l.de pupillo.§.nunciationem.num.12.ff.de operis noui nunciatio.Felyn.in c.2.de præscription.num.5.colum.fin.Anton.in c.grauis, de restitut.spolia. Abba.in d.c.2.& in c.sanctorum,de præscrip.Bart.in l.pen. ff.pro empt. Idem in l.naturaliter.colum.3.de vsucap. Innocentius in cap.dilecti,de maior.& obe.Cyn.in d.l.fundum.Corneus consil.50.in causa vertente.numer.15.lib.2.Specul.de empt.& vendition.§.nunc dicendum.secundo Abb.in capitul.si diligenti.column.4.de præscription. Imola in cap.fin.columna quinta,de præscript.sentit Iaf.consilio 29.nunquam putaui, ad fin.lib.1.* est communis opinio secundum Arias Pinellum de bon. matern. in authent. nisi triennale.numer.18. sequitur, & dicit communem opinionem Baldus in l. Celsus.

Celsus.part.3.num.13.de vsucap.Matth.Afflict.decision.369.numer.10.sentit Decius in leg.velle.numer.3.de regul. iur. ff. Contrariam partem vt per interuentum talis denunciationis is emptor in mala fide constitutus nõ videatur,vehementi conatu defendit nouissimè eruditus Arias Pinellus de bon.matern. in authent.nisi tricennale. numer.15.cum sequent.quam longè antea tenuerat Ioan.Fab.in leg.si fundum. Cod.de rei vendi.quem ipse non allegat,sed communis opinio satis superque probatur in leg.si fundũ. Cod.de rei vendic.vt contra tam apertam sanctionem contendere ociosum nobis videatur,licet ipse Pinel.eius literam interuertere anxiè,sed parum feliciter nitatur, cum ille sensus ac intellectus quos ipse huic legi aptare vult,parum illi conueniat,&ab eius legis mẽte,& sensu longè remotiores sint, quàm nostra, aut vllius confutatione egeant, at in iure nostro iudice me ille demum ad veram contendit gloriam,& operæ precium feciſſe videtur,qui genuinos,veros ac simplices legum nostrarum sensus captauerit, & illis (vt nostro loquendi more vtar) natiuos sensus non datiuos accommodauerit, & hæc opinio summam habet æquitatem, quando veritas concurrit cum denunciantis assertione, *argum. l. cum quidam. §. quod dicitur.2.cum nota.ibi per Gloss.& alios.ff.de acquir.hæred.* æquissimum est enim huic domino, qui satis opportuno tempore ac re integra denuntiauit, ius suum integrum seruari, neque is emptor inculpatus videri potest, cùm non tam temerè ad res alienas comparandas accedere deberet,præsertim cùm admonitus esset,*argum.l.qui cum alio,de reg.iur.l. quẽadmodum.C.de agricol.& cens.lib.10.bonus textus in lege viribus. §.si adierit.ff.de leg.1.præstan.ibi,denunciante eod.l.nomen,in verb.certior à te factus. Cod.quæres pignor.* obligari possunt. sed opin. Pinelli defendo vt procedat quando denuncians verum non dicebat,*argumẽt.l.cum quidam.§.quod dicitur ff.de acq.hæred.* & etiam in aliis casibus,de quibus infra,secus si verum dicebat.

Ampliatetiam si non statim ius suum ostenderet,id enim iudici non etiam parti ostendi oportet,ista est vera & communis opinio, quam tenent Baldus in dicto consilio 257. Titius emit,libro primo.Baldus,Angel.Fulgosius & Paulus Castrens.in dict.leg.si fundum,quod & vult Barthol. ibi, dum ait sufficere denunciatorem se dominum dicere,quod & volunt plerique eorum quos suprà retulimus, quia iudici in iudicio non parti extra iudicium quisque ius suum monstrare oportet.*leg.2.C.de edendo.l.ait prætor.§.si quis particeps.ff.quæ in fraudem credit. leg. prima. in princ. ff.de oper. noui nunt.leg.fin ff.de lege commiss.leg.hæredes.ff. ad Trebell.* Sed & in hoc contrarium à fortiore volunt Pinellus,&Faber,vbi suprà,mouetur Pinel. quia nõ tenetur quis fidem adhibere asserẽti aliquid,nisi ostedat quod firmat.*l.si quis inficiatus,& l.planè.ff.depositi.Bart.in d.l.si quis inficiatus. Idẽ in l.quod te mihi.num.15.ff.si cert.pet.Boerius decis.154.sen.ult.Felyn.colum.fin. in cap.2.de præscription. Decius & Cagnolus in leg. qui in alterius. ff. de regulis iuris.*

2 *Iudici non parti demõstrãs ius suũ ostẽdere debet,cũ communi.*

Sed defendo communem respon. ea iura procedere, quando per talem denunciationẽ quis iuberetur,quod rectè possidet tenétque missum facere,nos autem loquimur quando nondum tenebat, & ei tantùm suadebam vt ab alienis abstineret,quod longè facilius est,*argum.l.si ita stipulatus essem per te non fieri*, & quæ ibi docemur à Barthol. & aliis. ff. de verb.obligat.

nam & facilius quis remittit plura (id est, abstinet ab eorum petitione, & exactione) quàm donet, & tradat pauca, vt tradunt Iason, Decius, & alij *in l. pactum dotali. in princip. C. de collat.* & diximus plenius in materia pactorũ, de non petendo in libro de succ. creat. tex. celebris in leg. vnum ex familia. §. si rem. ff. de legat. 2. tex. optimus in leg. pen. ff. pro empt. & in l. vnic. ad princip. C. de vsucapion.

3 *Credulitas nimia improbatur.*

Neque ad rem pertinet quod Pinellus ait iure nostro crudelitatem improbari. l. prima. vbi plenè Iason. ff. de eo per quem factum erit. nam illud in nimia, & inconsulta crudelitate, non sic vbi non esset inconsulta, quę erat in specie nostra, vbi veritas concurrebat cum assertione denunciantis. nec quenquã mouere debet quod Pinellus, vbi suprà, ait, non induci malã fidem, si quis à possidente rem emat vt suam, licet fama publica, & generalis esset, eam rem alienam esse. Allegat Baldus in capitulo vigilanti. numero quinto. de prescrip. Felynum in capitulo, si diligenti. numero quinto. eodem titulo. Afflictum decisione 178. numero vndecimo. nam Bald. Felinus, & alij loquuntur, quando venditor ille habebat iustum titul. & longam atque inconcussam possessionem quasi ex titulo simul cum longa & inconcussa opinione maior veritatis præsumptio oriatur quàm ex illa fama, quæ mendax sæpe esse solet. † Diuersum tamen esset, si cùm esset fama in vicinia aliquam rem non esse possidentis, qui nullum titulum habebat, nec longam possessionem, ad emptionem rei illius accederem, tunc enim non bona, sed mala fide accessisse videretur, vt tenent Imolen. in cap. fin. de præscription. numero decimosexto. versicul. Idem si probetur quod de hoc erat fama in vicinia. Sic ergo & in specie nostra, in qua non ponimus venditorem titulum legitimum habuisse, & in longa præterea & inconcussa possessione fuisse, quod notat ad proceres Hispaniæ, qui titulo donationis, aut emptionis tot populos & reditus regales à regibus dominisque nostris acceperunt, quibus alienare non licere constat per tit. de las donationes lib. 5. ordin.

4 *Malæ fidei emptor est, qui emit ab eo quem dominum non esse fama est.*

5 *Malã fidẽ inducit denunciatio, quæ præueneratᵗ, non quæ postea superuenit, cum cõmuni, contra Imol.*

Tenendo communem sententiam limita vt non procedat quando post rem emptam & traditam fieret talis denunciatio, tunc enim possessor, idémque emptor non videretur in mala fide constitutus per solius denunciationis interuentum. Ista est vera & communis opinio, quam tenent Gloss. *in l. pen. ff. pro empt.* quam sequuntur ibi similiter transeuntes Iacob. de Rau. Bart. Alberic. Raynerius de Forli. & alij. *Bald. cons. 257. Titius emit lib. 1. Alex. in l. de pupillo. §. nunciationem. num. 12. de op. no. nun. ff. Fely. nu. 5. in c. 2. de præsc. Anton. Butr. in c. grauis. de restit. spol. Abb. in d. c. 2. idẽ Abb. in c. sanctorum, de præscr. & in c. si diligenti. col. 4. Innocentius in c. dilecti, de maior. & obed. Cyn. Ioan. Fab. Butrig. Petr. Bell. Barthol. Alber. Bald. Angel. Salicet. Fulgos. & Paul. Castr. in l. domum. C. de rei vendic. Corn. cons. 50. in causa vertente. lib. 2. Specul. de empt. & vend. §. nunc dicendum. 2. Barthol. in l. naturaliter. column. 3. de vsucap. Pinel. vbi suprà. Balb. in leg. Celsus, de vsucap. part. 3. num. 13.* Quod ipsi tenent & intelligunt de iure tam canonico quàm ciuili, contrarium tenet Imol. in cap. fin. de prescript. numer. 16. licet agnoscat in contrarium se habere communem opinionem, mouetur, quia licet præscriptioni semel ritè & rectè inchoatæ interuentus malæ fidei postea nascentis impedimento non sit de iure ciuili, *l. vnic. C. de vsuc. transf.* tamen de iure canonico aliud est. nam nocet mala fides superueniens non

secus,

secus,quàm si ab ipso vsucapionis primordio intefuisset.d.cap.fin.de præscript.ibi,in nulla temporis parte scientiam rei habeat alienę.Sed nihil est, nam malam fidem superuenientem nocere de iure canonico agnoscimus, at in specie nostra malam fidem videri superuenisse negamus, quia assertioni illius possessor ille postquã bona fide semel & emit & possidere cœpit, non tenetur fidem adhibere, licet teneretur ante contractũ initiũ cœptamq; possessionem,aliter enim nunquam quisquã bonam fidẽ haberet, quia semper posset dubitare,an dominium esset concedentis,& ita procedit *d.l.si quis infectatus.ff.depositi.* & in simili diximus suprà. † Secundò intellige quando ille denunciator se dominum dicebat, secus si dicebat aliũ esse dominum. tunc enim ei non secus esset adhibenda fides nisi mandatũ ostenderet illius quẽ dominũ dicebat, ista est vera & cõmunis opin. vt sic cesset mala fides,quã tenent *Bart.& Angel.in d.l.si fundũ. Balb.in l.Celsus. de vsuc.par.3.nu.13.& ait Ang.* vbi suprà,hoc esse no.ad multa & ita intelligitur d.l.si quis inficiatus,tenet Bald. *d.consil.257.lib.1.tenent Bal.Salicet. Fulg.Paul.& alij cõmuniter in d.l.si fundum,& Alex.in d.§.nunciationẽ.*ratio differentiæ, quia lex non tã assistit ei cuius non interest, quàm assisteret si eius interfuisset,*arg.in l stipulatio ista.§.alteri.ff.de ver.obl.§.alteri.Instit.de inutil.stipul.l.certi condictio.§.quoniã.ff.si cert.pet.l.ex conuentione.C.de pact. l.sine censu vel relict.* vnde denunciationẽ factã à non domino non interpretatur lex emptorẽ in mala fide constituisse,quasi is fidẽ non adhibuerit denuncianti,licet fidẽ denuncianti adhibuisse interpretaretur quando denuncians se dominum diceret,vel ostenderet mandatum eius quẽ dominũ dicebat.Tertiò intellige quando veritas concurrebat cũ assertione denunciãtis,tunc enim emptor constitueretur in mala fide,nõ sic si denuncians non esset dominus,etiam si res non foret vendentis,ita videntur sentire cõmuniter Doct.vbi suprà,quod verum existimo.*arg.l.cum quidam.§.quod dicitur.2.cum ibi notatis.ff.de acquir.hæred.* quasi illa denuntiatio tribus demũ concurrentibus noceat, quod & fiat ante contractum,& quod denuntians se dominũ dicat,& reuera dominus sit. Quartò intellige vt procedat quãdo venditor non haberet titulum & longam possessionem, nam si vtrunque habuisset,tunc fortè illa denuntiatio etiam ante contractum facta non noceret,arg.eorum quæ suprà diximus tenuisse Bald.*num.5.in cap vigilanti,de præscr.& Felin.in c.si diligenti. num.5. eod.tit. Afflictus decisione 178. numero 11.*

6 *Mandatũ ostendere debet qui ad alterius vtilitatem denunciat cum communi.*

Ex † superioribus infertur suspectum esse quod Ant. Pinel. *in auth.nisi tricennale.nu.16.de bon.mater.*ait,scilicet quòd si pater in bonis filij maternis habebat vsumfructum & proprietatem ei vendere properanti, atque etiam emptori festinanti filius denuntiet rem illam suam,nec vendi licere, & nihilominus emptor emerit,quòd procederet præscriptio 30.ann. nam defectus illius tit.illegitimi in tali præscriptio. non nocebat de iure ciuili. *l.sicut.l.omnes.C.de præsc.30.annorum.*nec etiam de iure canonico.c.illud,& c.de quarta,de præsc.non quoque,oberit,inquit,mala fides,quia illa denũtiatio non inducit malam fidem, vt ipse contra communem sententiam contendit, sed cùm communis sententia verior sit, & obtinere debeat, & in hac specie tenendum est,malam fidem inductam esse,quę vtroque tempore impedit præscriptionẽ longissimi etiam tẽporis,& in eo tantùm quęstio erit,an ea mala fides sic ab initio pręsumpta per interuentũ longissimi

7 *Mala fides præsumpta quæ inducitur ex denuntiatione an impediat præscr. 30 annorũ.*

temporis euanuerit ac abscesserit, quasi lex quæ tunc præsumit bonam fidem, eadem post longissimi tẽporis cursum ab ea præsumptione discedat, & quasi pœniteat illius sinistræ suspicionis, quam contra talem emptorem conceperat, vel interpretetur domini volũtatem emptori denuò accessisse tacitè ex tanti temporis tolerantia, sicq; purgatum fuisse vitium illud malę fidei, arg. eorúmque tradit Barth. *in l. fin. in fin. C. vnde vi.* & quæ nos disseruimus suprà.

8 *Denuntiãti quando credẽdum.*

Ex superioribus etiam infertur quid respondendum sit in illo articulo quotidiè contingente, † cum quis conduxit mercenarios seu operarios ad quendam fundum excolendũ, & alter vociferatur, se illius fundi dominum esse, denunciatq; laboratoribus illis ab altero conductis, ne in fundũ illum pedem inferant, an per hoc in mala fide videantur constitui, & abstinere debeant ab ingressu fundi. & quid si iam ingressi fuerant & laborare cœperant, sicq; postea eis facta fuit denuntiatio vt inde exirent, qua in re communis opinio esse videtur, vt si denuntiatio facta nunquam fuit, laboratores inculpati videantur, *vt tenet Gloss. fin. in l. in rem. §. tignum. ff. de rei vendic. & ibi Bart. Ang. & communiter Doctor. Bald. consil. 463. statuto ciuitatis. lib. 3. Bald. in l. non ideo. colum. 1. C. de accusa. & Salicet. ibi. q. 1. Bal. in authent. ingressi. colum. 2. de sacrosanct. eccles. Alber. in leg. si quis id quod. column. penult. ff. de iur. omn. iudic. Idem in l. prima, in princip. columna prima. ff. de eo per quem factum erit. Barthol. in l. non solùm. §. si mandato. columna tertia. ff. de iniur. prout refert, & sequitur Dec. in l. velle. nu. 3. ff. de reg. iur.* Verùm post factam denuntiationem tales laboratores non videretur inculpati, sed potius in mala fide constituti, vt videtur esse communis opinio, quam tenent I*mol. & Romanus in d. §. nuntiationem. Ang. in §. quibus. in authen. vt omnes obed. iud. sentit Angel. in d. §. tignum. Alex. consil. 36. visis his. num. 3. versic.* præterea sequitur & dicit esse communem opinionem Dec. in d. l. velle. num. 3. Contrarium tamen videtur tenere. Idem Alexand. sibi contrarius in d. §. nuntiationem. num. 2.

Quid dicendum? & quidem si ipsi laboratores sciebant denuntiantem aliquid iuris in tali fundo habere, inculpati non viderẽtur, *vt docent Alex. in d. consilio 36. numero 3. & 4. & Salicet. de accus. in l. non ideo minus. quæ. 2.* quod si ignorabat, tunc aut iam fundũ ingressi cœperant laborare, & exire non tenerentur, *argum. d. l. penul. ff. pro empt. & l. si quis inficiatus. ff. depositi. l. planè, eod.* Aut nondum ingressi fuerant fundum, nec etiam conducti, & tunc parere deberent. *arg. d. l. si fundum. C. de rei vend. l. nomen, in verb. certior factus. C. quæ res pignori obligari possunt.* Aut iam fuerant conducti, licet fundum ingressi non fuissent, & tunc verior & benignior opinio videatur, vt non videatur res ex toto integra, sicq; inculpati videantur, licet non paruerint, argumento d. l. pen. & d. l. si quis inficiatus, præsertim cùm res sit parui præiudicij, argumento l. si quis diuturno, cum iis, quæ suprà tradidimus. Ex superioribus apparet quid respondendum sit in eo qui venandi causa fundum alienum ingreditur, id quod verum est nisi dominus contradicat & reclamet, cui reclamanti si fidem adhibere nolui inculpatus non videbor, si quidem sit verum eum dominum fuisse, & ita intelligerem (arg. eorum quæ suprà diximus) text. & iura suprà alleg.

SVMMARIVM.

1 *Malæ fidei possessor est qui contra iura mercatur.*
2 *Malæ fidei præsumptio an purgetur longissimo tempore, ardua quæstio.*
3 *Bona aut mala fides soli Deo certò nota.*
4 *Bona fides præsumitur.*
5 *Seruitute vtens sine causa an iure canonico præsumatur esse in bona fide.*
6 *Mala fides an præsumatur ex defectu tituli, quando non apparet antiquior possessor.*
7 *Mala fides non præsumitur ex tituli defectu post annos triginta.*
8 *Bona fides orta ex iniusta causa an sufficiat ad præscriptionem, ardua q.*
9 *Præscribit annis triginta emens rem filij in qua paterfamiliâs habebat vsumfructum.*
10 *Mala fides nocet etiam in præscriptione immemoriali, ardua quæst.*
11 *Præscriptio immemorialis an cesset si appareat de titulo illegitimo, ard. q.*
12 *Diuturnitas temporis facit præsumi etiam ea quæ sunt facti.*
13 *Tituli allegatio aut probatio non requiritur in præscriptione immemoriali.*
14 *Inutilium interuentus non nocet vbi eorum defectus non noceret.*
15 *Titulus inutilis non nocet præscriptioni etiam longissimi tantùm temporis.*
16 *Præscriptioni immemoriali non nocet initium vitiosum.*
17 *Tempus immemoriale facit vt omnium possibilium concursus præsumatur.*
18 *Præscriptio triginta annorum cessat in spurio qui dispensationem illegitimam impetrauit eiusq; virtute bona patris possedit, egregia quæstio.*
19 *Intell. l. nemo. ff. pro legato.*
20 *Præscriptio longi temporis cessat in spurio qui bona patris virtute illegitimæ dispensationis possidebat.*
21 *Præscriptio immemorialis non nititur in possessione ciuili, sed naturali detentione contenta est.*
22 *Intell. capit. ad decimas, de restitutione spoliatorum.*

CAPVT LXXXI.

VI † contra iura mercatur bonam fidem non præsumitur habere, *cap. qui contra, de reg. iur. lib. 6. & quemadmodum. C. de agri. & cens. lib. 10. l. 1. in fin. C. de bon. matern. l. fin. § sin autem sub conditione. C. commun. de lega. l. final. Cod. vnde vi.* sicque cessat longi temporis præscriptio, vt dd. legib. quia in ea bona fides desideratur. *l. vnica. de vsucapione transfer. C. in princ. Instit. de vsucap. l. vbi lex. ff. de vsucap. vigilanti. cap. fin. de præscrip.* quod procedit quoad præscriptionem longi temporis, vt dictis legib. nam longissimi temporis præscriptio non impeditur, *vt tenet Gloss. fin. in dict. l. quemadmodum.* cum qua transeunt ibi Doct. sentit Gloss. in d. §. sin autem sub conditione, in verb. longi temporis, dum allegat l. cum notissimi. §. illud, de præscrip. 30. annorum, cum qua transeunt Doct. ibi. Gloss. in l. 1. in verb. præscriptionem. C. de bon. mater. cum qua transeunt Doct. ibi, estque indubitata opinio de iure ciuili, quo iure in præscriptione 30. vel 40. annor. bona fides

1 *Malæ fidei possessor est qui contra iura mercatur.*

non exigebatur.l.ficut.l.omnes,& d.l.cum notissimi.C.de præscrip.30.annorum. Sed cum iure canonico (quod hac in re in vtroque foro seruatur) etiam in præscriptione bona fides exigatur,cap.vigilanti.c.fin.de præscrip.

2 *Malæ fidei præsumptio an purgetur longissimo tempore,ard.q.*

† an ea mala fides præsumpta noceat quoad hanc præscriptionem longissimi temporis 30.vel 40.annorum,& Barth.in l.fin.num.17. C.vnde vi. tenent non nocere. & licet ipse nõ exprimat se loqui de iure canonico,tamẽ ita intelligendum est, dum ait,illam malæ fidei præsumptionem post illud tempus longissimum cessare,euanescere, purgari,vt etiam retro bon.fidei possessor ille semper fuisse intelligatur , vnde si illa mala fides præsumpta etiam post annos triginta completos quasi in bonam fidem versa & transformata videtur malæ fidei præsumptione abscedente,præscriptio de iure canonico non secus quàm de iure ciuili contingere poterit, & illam Bart. opinionem sequuntur *Abb.consil 89.numer.5.in quæstione quæ ad præsens. lib.1.Innocen.in c.2.de restit spol. Aymon.Crauet.de antiqui.temporum par.4. versic.materia ista num.4.fol.157.Salic.num.1.in d.l.fin.C.vnde vi.Dec.consil. 267.non excedit.num.5.colum.pen.versi.tertio, de bona fide.Abb.consi.102. in causa.num.1.lib.1.Dec.consil.272.viso processu.num.9.colum.penult.Iason. in §.sed iste. num.100.Institut.de actionibus.Idem Ias.consil.57.columna final. libro primo.Idem consilio 72.columna secunda eod.libro. Idem Jas.consil.209. colum.2.libro 2.Curtius Iun.consil.52.colum.4.Paul.Castr.consil.169.libro 2. viso quodam processu agitato.Corn.consi.96.colum.2.libro 4.Idem vult Alex. consil.6.viso themate.colum.1.num.1.lib.1.dum allegat Barth.in dicta l.fin. C. vnde vi. Idem Alexand.consilio 151. viso themate. libro secundo. numero 7. vbi etiam allegat Barth.in d.l.fin. quem etiam refert, & sequitur Aretinus. consilio 63.in præsenti consultatione.columna pen. quem etiam refert, & sequitur in consilio 107.in causa & quæstione.numero 7.columna penultima. Idem Aretinus consilio 112. column.secunda.versic.his breuiter,incipit consideratis. Idem Aretin.consilio 153. consultatio proposita. columna finali. in fin. Roman. consilio 107.cùm præsupponatur, in principio.& illud dictum Barth. satis communiter approb.videtur, quod sequitur,& exaltat Abb.in cap.final.diligenti, de præscript. numero decimosexto. quod & admittit Aymon. de antiquit.tempor.part.quarta versic. materia ista. numero 20. quoad præsumptam malam fidem , licet contrarium teneat in mala fide aperta. Andreas Tiraquell.de præscript. Gloss.2.§.1.vers.bona autem fides, & Gloss.4. versic.17. vbi quàm plures allegat.*

Contrariam partem vt malæ fidei possessor, in specieb. nostris is intelligat etiam post longissimum tempus , videntur tenere Bal.& Angel. in d. l.fin.C.vnde vi.dum intelligunt quòd iure canonico d.l.fi.non procederet, etenim si quis semel extitit in mala fide,certè per præscriptionem longioris temporis non in meliore , sed in deteriore fide constitui videtur , tantumq; abest vt huic quasi bona fides renasci videatur , quin potius quotidie in maiorem perfidiam iniustiorémque causam recidisse intelligatur, *vt in c.fi.de præscr.* vbi hæc ferè ratio redditur. Denique illud dictum Bart. maiore conatu reprehendit Ioan.Imo.*in c.fi.nu.*14.*& Felin in c.si diligenti. 2.& 3.col.eod.tit.sentiunt* Imol.*& Bal.in c.per tuas* , de testibus dum generaliter aiunt præsumi malã fidem in possidente sine tit. Idem tenet Aymon de antiq.temp.*par.4.versi.materia ista.num.*20.*fol.*159.qui alios alleg.& dictum Barthol. admittunt vt procedat de iure tantùm ciuili, quod tamen

negant

negant seruandum esse, sed iuri canonico etiam in vtroque foro stãdum. idem Aymon consil. 146. Quid dicendũ † & quidem bona aut mala fides possidentis cùm ex eius animo pendeat, certò probari non potest, sed tantùm per coniecturas. *l. pen. C. de euict.* ibi aliis itaq; hoc indiciis. huius enim rei solus Deus Optim. Max. conscius esse potest: nam & quod ore proprio confitemur, eius contrarium sentire possumus. *l. an inutilis. ff. de accep. l. obligationum substantia. ff. de act. & oblig. l. non solùm, eod. tit.* † lex autem in re dubia præsumit possessorẽ esse bonæ fidei. Glo. quam cõmuniter sequuntur ibi Doct. *in prin. Instit. de vsucap. Gloss. & ibi communiter Doct. in l. pen. C. de euict. Gloss. & communiter Doct. in §. sed istæ. Instit. de act. Barth. & alij in l. Celsus. ff. de vsucap. Imol. Abb. Felin. & alij in c. fi. de præscr. Felin. in c. si diligenti, eod. tit. column. 2. & 3. post Abb. ibi, num. 14. cum seq. est communis opinio. secundum Ar. Pinel. de bon. mater. in authent. nisi tricennale. numero 12. communis secundum Iason. in d. §. sed istæ. num. 100. Dec. consil. 267. nu. 5. Idem Dec. consil. 272. num. 8. arg. l. merito, cum simil. ff. pro soc.* Fallit in eo qui nulla iusta causa, aut tit. rem possederit, quia quisque scire debet quod suum non est, id ad alium modis omnib. pertinere. *l. fin. C. vnde vi.* Hęc tamen limitatio, vt cessante tit. mala fides, prę sumatur: sublimitatur vt nõ procedat cum agitur de seruitute acquirenda, possidenda, & præscribenda, *arg. l. si quis diuturno. ff. si seru. vend.* † quia tunc agi videretur de leui, aut nõ magno præiudicio, & læsione eius contra quem præscribit, vt Doct. communiter interpretantur, quod indubitanter procedit de iure ciuil. Sed de iur. can. an idem admittendum sit vehemẽter controuersum est, & communis opinio est vt de iure can. non procedat. Ita tenet, & firmat cõmuniter teneri Ioan. Imol. *in d. c. fin. de præscr. nu. 15. alleg. Bart. in l. 1. §. 1. ff. de usu. actúqae priu. & Cyn. in l. 1. & 2. C de ser. & aqua. Couarr. variar. resolut. lib. 1. ca. 17. num. 7.* & denique quòd bona fides in dubio præsumatur, tradit fusius Andr. Tiraq. *de præscrip. §. 1. Gloss. 2. versic. bona autem fides.*

3 *Bona aut mala fides si Deo certò patet.*

4 *Bon. fi præsumitur cum communi.*

5 *Seruitute vtens sine causa an iure can. præsumatur esse in bona fide.*

Contrariam partem, vt d. l. si quis diuturno. procedat etiam de iure can. tenent *Dynus num. 31. in cap. possessor, de reg. iur. lib. 6. Abb. in ca. de quarta. num. 25. de præscription. Idem Abb. in c. si diligenti. num. 14. cum præscript. & seq. vbi Felin. colum. 2. & 3. eod. tit. Glo. & Doct. in c. 1. de præscr. lib. 6. Ancha. in c. sine possessione, de reg. iuris. lib. 6 colum. 9. Imol. numero 15. in d. c. si diligenti. Anton. in cap. cum ecclesia Sutrina, de causa possess. & proprietat. vbi reliqui idem tenere videntur, præsertim Ripa colum. pen. Roman. in l. sequitur. §. si viam. ff. de vsucapion.* Balb. qui hanc firmat esse communem opin. & plures huius partis auxiliares citat in tract. præscript. part. 2. & 3. prin. pri. q. 6. ad fin. & hanc partem putat esse receptiorem Couarr. vbi suprà, licet in contrarium inclinet, & vide quàm plures quos allegat Andr. Tiraq. vbi suprà Gloss. 4. versic. 39. ibi, sed & multi hoc intelligunt, vbi agitur de modico præiudicio, & versic. 14.

Quid dicendum? & sanè hæc posterior pars vtroque iure longè verior est, cùm facilius admittatur cuiusque rei deterioratio, quàm interius. *l. cum quæstio. vbi Cornel. num. 6. C. de leg. l. & hoc Tiberius. ff. de hæred. instituend.* sicq; longè leuius est, facilius ac tolerabilius fundum meum seruitutẽ realem pati, quàm ex toto amitti, inq; alium transuolare, vnde licet alienam rem ex toto mihi arrogare, dominoq; adimere impium & auarum sit, dominumque permissurum verosimile non sit, tamen eandem rem mihi ser-

uire, aliquámque commoditatem afferre ipsa ferè salua manente facilius, humanius, & tolerabilius est, sicq; id dominum permissurum verosimilius potui sperare, pérq; huius fiduciæ interuentum malæ fidei suspicio abscessit, ita probatur de iure ciuili in d.l. si quis diuturno, & de iure canon. in d. c. cum ecclesia Sutrina, secundum receptiorem intellectũ. Simile in furto, quod licet committatur, cùm quis contrectat rem alienam inuito domino, tamẽ si putabat dominum permissurum, furtum fieri non intelligitur, *vt not. per Gloss. & Doct. in* §. 1. *Instit. de oblig. quæ ex delict. nasc.* vt enim arguatur mala fides possidentis, non sat est quòd sciat se rẽ alienã possidere, nisi & præterea sciat, aut scire debeat dominũ minimè permissurũ, non sic si verisimiliter existimet id illum permissurum, vt diximus, & probat opt. text. in l. si id quod. ff. pro derelict. ibi, quasi volente, & concedente domina, & l. si vir. ff. pro donato.

6 *Mala fides an præsumatur ex defectu tituli quando nõ apparet antiquior possessor.*

† Secundò intellige quod cessante titulo mala fides præsumatur, quando apparebat de antiquiore possessore, non sic si de antiquiore possessore non appareret, nam tunc mala fides non præsumeretur etiã cessante titulo. ita tenent Abb. num. 15. & Felin. qui hanc dicit communem opinionem *in d. cap. si diligenti, de præscrip. 7 nno. & Imol. in c. 2. de restit. in integrum. Arch. in c. si virgo. 34. q. 2. Butrius in c. cum ecclesia, de causa poss. & propriet. Idem in c. peruenit, de censibus. Dyn. in c. qui contra, de reg. iur. in 6. Bar. in l. 2.* § *si à pupillo. ff. pro empt. Bart. in l. 1.* § *hoc interdict. ff. de itinere actuq; priuato. Angelus in l. cum qui.* §. *publiciana. ff. de pub. Aret. in* §. *si quis à non domino. Instit. de rer. diuis. & alij plures relati per Felin. vbi suprà.*

7 *Mala fides non præsumitur ex defectu tit. post an. 30.*

Tertiò † intellige vt etiam cessante titulo mala fides in possessore desinat præsumi, postquam tricesimum annum suæ possessionis expleuit, *vt in l. fin. C. vnde vi*, secundum Bart. ibi, in fin. & secundum cõmunem opinionem suprà relatã quasi vitium malæ fidei, quod præsumebatur ex defectu tituli, purgetur, & euanuerit per lapsum temporis tricẽnalis, vt quasi volente, & concedente domino per tanti temporis desidiam, patientiam & tolerantiam, is possidere intelligatur, & consequenter in bona fide constitutus videatur, cùm res alienas de dominorum volũtate possidere vetitum non sit, *vt ff. pro derelicto, per totum.* §. *vendita. Instit. de rerum diuis. d. l. si id quod. ff. pro derelicto. l. si ego.* §. 1. *ff. de publi. in rem actio. ibi per traditionem, aut per patientiam forte. l. sicut. l. omnes. l. cum notissimi. Cod. de præscript.* 30. *annorum*, facit quia taciti, & expressi per potentiam, est. l. cum quid, cum ibi latè traditis à Ias. & aliis. ff. si cert. petat. nec dubium est quin istius possidentis possessio tam iustificetur ex tacita concessione domini, quæ præsumitur, & colligitur ex longa ipsius patientia, quàm iustificaretur per eiusdem expressam concessionem, & cùm isthæc verosimilia sint iniustissimè admittimus hanc præsumptionem vt mala fides, quæ ab initio ex defectu tituli præsumitur per tricennalis temporis cursum quasi abscessisse euanuisseq; videatur, successisseq; eius loco ac renasci bonam fidem iustamq; ac probabilem confidentiam de domini voluntate ac concessione accedente, bon. tex. in l. alienationis verbum, ibi. vix est enim vt non videatur alienare. ff. de verb. sign. quinimò per solius anni taciturnitatem ius nostrum remittere videmur. §. *fi. Instit. de iniur. facit d. l. si quis diuturno, & l. omnimodo. ibi, nam si nullam. C. de inoff. testam.* facit quia & simili, & etiam longè breuiore taciturnitate ius possessionis omissum videtur, *Ias. in l. 1. col. final. Cod. de*

Cod. de seru. fug. & in l. naturaliter. §. nihil commune. numero 88. ff. de acquirend. possess. Gloss. Paulus & Alexan. in l. si de eo. §. si. eo. tit. vide suprà c. 79 numero 15.

Quartò † intellige vt sufficiat bona fides orta ex iniusta causa & ex tit. illegitimo, veluti si emi à minore rem soli sine decreto vel ab ecclesia citra solenniorē interuētum: nam si bona fides adesse potest ad præscriptionem sufficiens citra vllius tituli, aut iustæ causæ interuentum, ergo multo magis cum interuentu tituli minus legitimi. *argument. l. vnica, in principio.* cum ibi latè traditis per *Gloss. & Doctor. Cod. de rei vxor. act. & Cod. de testamentis. l. testamentum. vbi Iason. Cod. & alij*, intellige quando constabat bonam fidem interfuisse, nam in re dubia non præsumeretur in eo qui contra iura mercaretur. *l. 1. Cod. de bonis matern. l. quemadmodum. C. de agri. & censi. lib. 10. c. qui contra iura, de regul. iuris in 6.* sed cum constabat de bona fide, tunc ad præscriptionem tam sufficiens esset, quæ nasceretur ex iniusta causa etiam profecta ab errore iuris, quàm si à causa legitima descenderet, ita tenent Gloss. *in l. 2. C. vbi causa status agi debeat*, cum qua transeunt Doctor. ibi Gloss. cum qua transeunt Doctor. *ibi in l. 2. Cod. si quis ignorans rem minoris esse. Barthol. in l. sed etsi lege. § scire, per text. ibi. ff. de petit. hæred. Paulus in l. Celsus. colum. 1. ff. de vsucapion. Idem Paulus in l. nunquam. in fin. eodem tit. Aflict. Decis. 40. numero 12. Paulus in l. 2. §. si à pupillo. numero 4. ff. pro empt. Idem in leg. venditioni. Cod. eodem titul. Anton. Rub. consilio 75. Baldus in l. Celsus. de præscription. 4. notab. numero 15. Couarruuius in cap. possessor. de reg. iur. in 6. part. 2. §. 7. Aymon de antiq. tempor. 4. part. folio 157. Cornel. consilio 277. libro quarto. Felin. in cap. de quarta. numero 34. de præscript. Anton. & Imol. in cap. peruenit. de empt. & vendi. Imolen. & Anton. in d. cap. de quarta. Felin. in c. si diligenti. columna 3. de præscript. Emanuel à Costa. Lusitanus in leg. si ex cautione. Cod. de non numerata pecun. pag. 55. Alexand. consilio 127. libro 4. columna 3. Pinell. numero 11. in auth. nisi tricennale. C. de bon. mater.* qui hanc dicit communem, tenet & dicit communem Balb. vbi supra not. 3. dicit communem Rub. vbi suprà, Balb. *in l. nullo. num. 4. C. de rei vend. Rip. in l. 1. num. 9. ff. quo. bon. Alexand. consilio 75. column. 2. vbi hanc dicit communem, & consil. 154. ad fin. sentit Tirag. de præsc. Gloss. 2. §. 1. verb. bona.* Contrariam partem tenent Felyn. in c. de quarta, suprà alleg. num. 35. Paul. Castr. *in d. l. Celsus, in prin. Idem consil. 72. quia frustra. ad fin. prout refert Felin.* vbi suprà, qui etiam alleg. huius partis fautores Cynum *in l. si quis emptionis. §. 1. de præscript. 30. ann. & Bart. in d. §. scire. Glo. in cap. 2. de his quæ fiunt à præla. Gloss. in cap. apostolicæ, de don.* cum quibus transeunt simpliciter Doct. ibi. *Gloss. in c. cura de iure patro. Abb. in d. c. de quarta. Idem Abbas in c. cùm non liceat, de præscript. sentit Felin. in d. c. si diligenti. nu. 4.* & non desunt qui hanc dicant communem, vt per Aym. de antiq. temp. par. 4. versic. materia ista. num. 7.

8 *Bona fides orta ex iniusta causa an sufficiat ad præscri. ard. quæst.*

Quid dicendum? & sanè prior opinio negatiua vt non noceat, quòd illa bona fides oriatur ex titulo inutili, & à iure improbato, est longè verior, *per d. § scire, & l. pro legato. l. final. ff. pro legato. l. final. ff. pro suo. l. non solum. §. quod vulgo ff. de vsucapion. l. quod vulgo. ff. pro empt.* nam in præscriptionibus bona fides non tam positiuè desideratur, quàm seu priuatiuè, id est, quod absit perfidia, & mala fides, vt dictis legibus, *& capite vigilanti, & cap. final. de præscript. & cap. si virgo. 34. quæstione secunda*, quæ

cùm abscesserit non refert quia ex causa abscesserit, id est, siue ex peritia siue ex imperitia, aut stultitia, facit *l. si per errorem. ff. de iurisd. omn. iud.*

Tenendo hanc partem ad omnia iura in contrarium per doct. adducta respondetur in præscriptionibus regulariter tria inter se distincta, & separata desiderari, scilicet possessio, titulus, bona fides, vt altero horum trium deficiente non contingat præscriptio. *l. vnica. C. de vsucapion. transf. in princip. Instit. de vsucapion. l. sine possessione. l. Celsus. 3. ff. de vsucap. l. 2. C. pro emp. l. 2. §. si à pupillo. eod. tit. ff. titulus autem à lege improbatus pro non titulo habetur. d. §. à pupillo, & d. l. 2. cum similibus*, & sic licet ab illo titulo contingenter profecta sit bona fides, adhuc tamen cessat præscriptio non quidem ex capite bonæ fidei cessantis (affluit enim satis sufficiens ad officium suum peragendum) sed cessat præscriptio ex capite tituli deficientis. l. qui hæredi plures. ff. de cond. instit. nam & similiter licet titulus esset legitimus, & bona fides indubitata, tamen si possessio foret interrupta, cessaret præscriptio. *l. cœptam, cum ibi notatis ff. de vsucap. l. more. Cod. de rei vend.* quod alibi plenius diximus, & aliquid suprà c. 77. num. 9.

9 *Præscr. 30. an. datur emẽti rem in qua paterfam. habeat vsumfruct.*

Infertur † quòd si pater habebat vsumfructum in bonis maternis filij sui, quem habebat in potestate, eámque rem vendidit mihi cõtra l. 1. C. de bonis maternis, eam præscribere potero annis triginta si ignarus eram illius legis prohibitionis, quia hæc bona fides orta ex hoc iuris errore sufficit, & titulus ille qui pro nullo est in præscriptione longissima non nocet. *l. sicut. l. omnes. l. cum notissimi. C. de præscrip. triginta annorum*, tenent in specie Cynus, Alberic. Paul. & Pinellus, numero 12. in authent. nisi tricennale. C. de bonam. tern.

10 *Mala fides nocet etiam in præscrip. immemoria. Bard. q.*

Infertur etiam decisio illius articuli, † an præscriptio tanti temporis, cuius initij memoria non existat, procedat cum mala fide? qua in re sunt qui teneant procedere etiam cum mala fide, ita tenet Decius, *num. 12. in l. traditionib. C. de pact. qui refert idem tenuisse Salic. in l. 2. ad finem. C. de seruit. & aqua. Ioannes Zenobius de Vbaldis inter consilia Bald. consilio 370. verba rescripti. lib. 3. Boerius decisione 39. num. 7. Decius consil. 417. in causa domini operary. num. 5. versic. similiter nec bona fides. Idem Decius consil. 638. communitas Spadia. num. 4.*

Contrariam partem, vt in tali præscriptione bona fides exigatur, nec procedat cum mala fide, tenent Gloss. *penult. in cap. 1. de præscription. in sexto, & ibi Francus colum. fin. sequitur decisio Neapolitan. 368. colum. 4. Angelus Aretinus in §. furtiuæ. columna 1. Instit. de vsucapionibus. Abbas, Panormit. in cap. fin. not. 1. de præscrip. Dominicus in cap. sacrosancta. 22. distinctione. Felinus in cap. cum nobis. column. 1. de præscrip. Aymon Craues. de antiquit. tempor. part. 4. versiculo, materia ista. num. 19. Idem Craues. consilio 146. Alexandrinus consilio 13 columna quarta in fine. Bertachinus versicul. præscriptio quomodo causatur in suo repertorio. Orlandus de Curte inter consilia Calcanei consilio sexto, columna penultima. Iason. consilio 24. columna pen. lib. 3* & hæc opinio longè verior est, & receptior videtur, pro qua vrget generalitas capitul. possessor. de reg. iuris. in sexto cap. vigilanti, & capit. fin. de præscription. præsertim cum, vt differuimus, tanto perfidior mala fides quanto diutius, & durat & detinet animam possidentis in peccato, & periculo salutis æternæ, facit, quia legislatori curæ esse debet non solùm vt peccatum commissum puniatur, aut purgetur, sed etiam vt peccandi occasio remoueatur,

ueatur, *capit. ne captanda, & capitu. detestanda. de cõcessio. prabenda. capitu. fin. eodem tit. lib. 6. l. de fideicommisso. C. de transa. l. 1. ibi. non iniquis rationibus. & l. fi. C. de pact. l. 2. in fin. ff. quibus vt indig. l. 1. §. interdum. ff. de vulgari. §. sin autem quis formidolosus. Insti. de pupilla. l. quidam in iure. §. fin. cum l. sequent ff. de donatio.* Sed si aliter diceremus, peccandi occasionem palam præstaremus, ergo, &c. & denique peccatum certum, & indubitatum admitteremus, ergo, &c. Quod procedit in mala fide certa, & indubitata. nõ sic in ea tantùm quæ coniecturis præsumeretur, puta ex ostẽsione tituli à lege improbati, vt supra diximus, illa enim malæ fidei præsumptio vt tollitur, & euanescit per cursum tẽporis tricennalis longè magis euanuisse videbitur per tempus centum annorum, aut eorum quorum memoria non existat, vt ex communi opinione suprà edocemur, quod & Aymon Crauet. palam admittit, vbi suprà, & hoc casu potest defendi opinio contraria, quòd plerunq. & regulariter vt procedat necesse est, quia non video vt mala fides certa & indubitata probari possit, nisi per ipsius confitentis confessionem, cùm regulariter indicijs tantùm & coniecturis probetur. l. penult. C. de euict. on. quod intellige quãdo quis fatetur se ante p̃scriptionẽ immemorialẽ expletam fuisse in mala fide: nam si post eam impletam agnoscat se cœpisse habere notitiã rei olim alienæ, id noceret nihil, vt alibi tradidimus. Ex his ergo colligitur quid dicendũ sit in illo articulo, quo quæri solet, ţan in quibus casibus sola ea p̃scriptio, cuius initij memoria nõ extat, nec locum habet, ea impediatur & veluti infecta reddatur per ostẽsionẽ tituli illegitimi, quale esset si in terminis capitu. primi. de præscrip. li. 6. is qui se maiores q̃. suos contenderet tempore cuius initij, &c. possedisse & præscripsisse, ostenderet titulum illegitimum, qui ab aduersario diceretur eis dedisse causam vnicã possidendi, eosq̃ue eam habuisse tantùm possidendi causam, & præterea nullam, & sunt qui putent hoc casu impediri temporis immemorialis præscriptionem. *Ita tenent Ioann. And. in c. 1. ad fin. præsc. lib. 6. Couar. in c. possessor. par. 2. §. 3. nume. 7. de præscript. eod. libr. Aymon Crauet. de antiq. tempor. par. 4. versic. materia ista. num. 3. cum plu. seq.* mouentur, quia posito titulo illegitimo sequitur præsumptio malæ fidei, *argu. cap. qui contra iura, de reg. iur. lib. 6. l. quemadmodum. C. de agri. & censi. lib. 10.* sic q̃. iure canonico cessat p̃scriptio etiam longissimi temporis, *vt tenent Glo. in c. Apostolicæ, de donat. Paul. Castren. consilio 70. quia frustra. colum. fin. Idem consilio 429. in quadam informatione. lib. 1. Abb. consi. 34. colum. 1. lib. 1. Felin. in c. de quarta. num. 35. de præscrip. Abb. consil. 19. lib. 2. Alex. consil. 74. colum. fi. lib. 2. Idem Alexand. consitio 46. libr. 3. Sozin. consil. 29. colum. 7. in secundo dubio. libr. 1. est communis opinio secundum Felinum, vbi suprà, & secundum Aymonem de antiq. tempo. par. 4. versic. materia ista. num. 6. Cur. Iun. consi. fin. colum. 3.*

11 *Præscr. tẽporis immemorialis cessat si appareat de titi illegitimo, ard. q.*

Contrariam tamen partem vt posito titulo illegitimo non sequatur p̃sumptio malæ fidei, & consequenter vt etiam tunc de iure canonico procedat p̃scriptio longissimi temporis triginta, vel quadraginta annorũ, *tenent Paul. Castr. sibi contrarius, consilio 406. colum. 3. libr. 1. incipit satisfacien. de. Roman. consil. 123. circa primum dubium. colum. 3 sequitur, & dicit esse communem opinionem. Alexandrinus consilio 75. colum. 2. ad finem. Idem Alexandrinus consi. 154. ad finem. Gui. Papæ q. 159. Fridericus consi. 247. Calder. consilio 2. tit. de constit. colum. 2. Cynus in l. venditioni. C. pro*

empt. Abb. consil. 37. libr. 1. & alij quàmplures relati per Aymonem, vbi suprà, numero 7. qui hanc etiam partem satis receptã putat. & ipse existimo receptiorem esse, quam & tenent *Kip. in l. 1. nume. 9. ff. quorum bonorum. Bald. in l. nullo. C. de rei vend. Imola in l. nunquam. ff. de vsucapion. Sozin. consi. 33. colum. 3. lib. 4. sequitur, & dicit communem opinionem nullo ferè relato Couar. in c. possessor. par. 2. §. 5. num. 2. de reg. iur. li. 6. Balb. de præscription. in secunda par. 3. part. quæst. 6. Idem Balb. ibi quæstione secunda 4. partis.*

Tenendo hanc partem quę longè verior est per generalitatem *l. sicut. & l. omnes, & l. cum notissimi. C. de præscripti. 30. annorum*, ne iura illa temerè corrigantur, contra l. si quando, in princip. C. de inofficioso testamento. & ex communi opinione suprà relata sufficit bona fides orta etiam ex stulta causa. Et quia licet posito titulo iniusto & illegitimo præsumatur mala fides, tamen illud est & procedit, quoad impediendã longi temporis prescriptionem, non etiam quoad impediendam præscriptionem longissimi temporis, vt ex cõmuni opinione suprà resoluimus post Barth. *in l. fina. in fine. C. vnde vi.* sed cur diuersum. nã si simul ac habit° est titulus illegitim°, statim ex legis interpretatione & præsumptione oritur mala fides, eaq. semel orta videtur non posse mori, ergo quodammodo per adiectionẽ decẽ vel viginti annorum super longum tempus præcedens mori eam malam fidem aut aufugere interpretamur: respondeo, quia ex lõgiore domini patientia & tolerantia ea res quasi nobis concessa videtur, sicque ea domini voluntas denuo nobis accedens fugat nostram malam fidem præsumptã, eamq. purgat, vt superius diximus, vt etiam retro ab initio semper bonæ fidei possessores fuisse videamur, simile in l. si tibi homo. §. cũ seruus, cum ibi nota. & per Gloss. Alex. & alios. ff. de verbo. obliga. & quæ plenè diximus suprà isto libro, & suprà istomet cap numero 2.

Cùm ergo q mala fide possediſſe annos viginti per tituli illegitimi interuentum præsumitur, is per adiectionem aliorum decẽ annorum quasi bonæ fidei possessor incipiat videri, quanto magis bonę fidei possessor videbitur per adiectionem teporis immemorialis? præsertim cùm nõ sit bona consequentia, ostenditur vnus titulus illegitimus, ergo non potuit alius legitimus interuenire, quinimò potuit, quòd dixeris, titulus est facti, quod non presumitur nisi probetur. *l. in bello. §. facta. ff. de captiuis. l. si emancipati. C. de colla.* respondeam† etiam ea quę sunt facti presumi ex antiquitate teporis. *l. si filius. C. de pet. hæred. l. qui in aliena, ad princip. ff. de acquir. hæred. cap. 1. de præscrip. in 7. plenè per Roma. Alexand. & Ias. in d. l. qui in aliena, & in l. sciendum. ff. de verborum obliga.* vbi nõ solùm vnum factum, sed etiam plura ex tali antiquitate, si opus est ad rei qua de agitur validitatem presumuntur, plenè per Aymonem de antiquitate, in princip. † Denique in prescriptione immemoriali non exigitur tituli allegatio. nec etiam probatio vt est vera & communis opinio, quam tenent Dominicus Francus & alij communiter *in cap. 1. de præscri. in 6. Glo. & Doct. in cap. super quibusdam. §. præterea, de verborum significatio. Iason. in l. si certis annis. colum. fin. C. de pact. Frederi. de Senis consilio 237. Aymon de antiq. 4. part. versic. absolutis. numero 49. sequitur, & dicit esse communem opinionem Couarru. d. c. possessor. par. 2. §. 3. numero 7. & in lib. 1. resol. capitu. 17. num. 5. Balbus de præscrip. part. 5. quæstio. 7. Ripa in c. 2. colum. fina. de iudi. Iacobi. de sancto Georgio de feudis in verb. mero & mixto imperio.* Ratio ea est, quia dominij

12 *Pacta etiã præsumuntur ex diuturnitate temporis.*

13 *Tit. allegatio aut probatio nõ requiritur in præs. cũ cõmuni.*

minij acquisitio contingit nobis aliquando ex domini concessione, *vt in l. nunquam nuda.ff. de acquirend. rerum dom. l. id quod nostrum.ff. de regu. iur.* Aliquando ex concessione & dispositione legis inscio aut inuito domino, *vt per totum. C. de seruis qui pro præmio liber. accip. l. Item si verberatum.* §. 1. *ff. de rei vendicat.* & per omnes titulos præscriptionum & vsucapionum tradit Dec. in d. l. id quod nostrum. vnde quo temporis momento prescriptio completur (siue illa longi temporis sit, siue longissimi, siue etiam temporis immemorialis) illico lex dominium seu ius, quo de agitur, vero domino ademisse videtur, inque præscribentē transtulisse illud. Quid igitur opus esset tituli interuentu, cùm in transferendis dominijs ex legis dispositione is minimè sit necessarius, sed tantùm quando ex cōcessione domini transferuntur pro nobis, quia quod operatur in reliquis iuribus seu dominijs transferendis ipsiusmet veri domini concessio, idem operatur tempus immemoriale in hac concessione legali. *l. 1. §. fin. l. 2. in principi. ff. de aqua pluu. arcend. l. 1. §. ductus aquæ. ff. de aqua quoti. & æstiu.* ergo vt in dominio per domini concessionem quæsito non noceret alius titulus à nō domino habitus, vel etiam ab ipso domino habitus, sed minus ritè, ita etiam hoc casu cùm per tempus immemoriale nobis à lege concedatur ius seu dominium, obesse non debet alius titulus illegittimus, vel non ritè profectus, pro nobis, quia cuius rei solennitas non desideratur, eius inutilis interuentus non nocet, *in principio. C. de rei vx. act. leg. testamen. C. de testamen.* Nec ad rem pertinuit quod quidē falsò opinantur hac in re titulum à lege præsumi tantum, non etiam induci, vnde, inquiunt, si constet de illo titulo illegitimo, cessat præsumptio legis, manetque ille possessor titulo destitutus, sicque præscribere non potest, nam id falsum est quia hac in re titulus nec præsumitur, nec fingitur, sed ius & dominium possidenti à lege conceditur citra interuētum alicuius tituli veri aut ficti aut presumpti, sed solùm occasione illius possessionis immemorialis, quemadmodum & in terminis totius tituli. C. de seruis qui pro premio libert. accep. extra ordinem ius nostrum nobis adimitur, inque alienum transfertur, nam egregium ac meritorū facinus, quod seruus ibi fecit, non solet connumerari inter modos & titulos trāsferendi aut amittendi ius & dominiū, de quibus per text. & Glos. in leg. ex hoc iure. ff. de iust. & iure, & in titulis ff. & C. pro empto. pro donato, pro hærede, pro legato, pro dote, pro suo, &c. & similia. Sic & aliàs iure regio per filij familiàs monachismū, aut matrimonium pater perdit ius patriæ potestatis. leg. Tauri. 47. & etiam vsumfructum quem habebat in bonis filij aduentitijs, & filius liberatur patria potestate per interuentum dignitatis, vt in authen. constitu. quæ digni. Præterea quòd ex titulo illegitimo præsumatur mala fides, *vt l. quemadmodum. C. de agricol. & censibus, libro vndecimo.* (cùm imperitia posset præsumi, argumēto *leg. si per errorem. ff. de iur. fisci. bona omnium iudicum. l. Sticho. ff. de opti. l.*) hęc sanè presumptio nimis rigida est, sicque procedit quoad impediendam longi tantùm temporis prescriptionē, non etiam longissimi aut immemorialis, cùm tanto magis tuendus, ac fauendus esset quisquā, quanto diutius possedit, vt dict. capitulo primo. de prescription. libro sexto per totum. C. de prescription. 30. annorum, facit ratio leg. merito. ff. pro soc. sic & alibi ius & dominium ex legis dispositione ab vno abscedit citra factum suum, inque alium migrat. *l. fi. vbi multa per Doct. C. de lega. & fere per totum Cod.*

de donat. quæ sub modo. & in leg. si vnquam. C. de reuocan. donatio. vbi multa per Andr. Tiraquellum verba referuntur, & per Decium & Cagnolum in leg. id quod nostrum, de regul. iur. ff. ergo in præscriptione tanti temporis cuius initij, &c. non introducitur titulus à lege vllus verus, aut fictus, aut præsumptus, aut pictus, aut imaginarius, vt contrarium existimantes confabulari nobis videantur, & loqui sine vlla lege, quinimò contra plures leges suprà relatas, vel dicãt ipsi nobis si interfuit tit. an sit nominat⁹, vel innominatus & qua voce, aut nomine nuncupatur, profecto necesse habebũt fabellis fabellas addere. nobiscum sentit Felinus post Antonium, quẽ ipse refert in capitulo, cum nobis. columna tertia. de præscription. Alexandrin⁹ consilio decimotertio. columna tertia. dum aiunt esse præscriptionem iuris, & de iure pro præscribente tempore immemoriali, contra quam nulla admittitur probatio præter confessionis. *Gloss. approbata in leg. siue possideris. C. de probation. pro nobis. quod tradunt Gloss. in §. multis. Institutio. de libert. Baldus in leg. neque quicquam. §. vbi decretum. columna sexta. Digestis, de officio procon. Iason. consilio 20. columna tertia. Decius consilio 163. columna sexta. & in capitulo, nouit. column. 9. de iudic* dum tradunt quod † eius rei interuentus siue legitimus sit, siue illegitimus. minimè nocet, quoties eius omnino defectus seu abscessus non posset nocere, quæ nota, quia habemus de facto in causis quàmplurimis, & summorum virorum.

14 *Defectus vbi nõ noceret, interuentus inutilis nocere non potest.*

Infertur † ex superioribus minimè admittendam esse opinionem Aymonis Crauet. de antiquita. tempor. par. quarta. versicul. absolutis. numero 60. & eiusdem ibidem. versicul. materia ista. numero tertio. cum pluribus sequen. dum contendit, quòd si titulus inutilis ostendatur ac illegitimus, inficit præscriptionem immemorialem, vel impedit eius consummationem, vel saltem effectum, allegat eiusdem sententiæ fautorem Alexandrinus consilio 113. columna prima. libro 1. qui loquitur in quasi possessione tantùm longi temporis, aut longissimi, non autem in memoriali, quinimmò etiam in lõgissimo vix procederet eius opinio, vt patet ex supradictis, allegat Paulũ Castr. *consil. 423. col. 2. in fi. nu. 2. li. 2.* qui potius in contrariũ inclinat, † licet cùm constaret de iniusto, & illicito initio variet ibidem. Idem repetit ipse Aymon, vbi suprà, quanto autem distet titulus illegitimus, id est min⁹ ritè habitus à causa nefaria, & turpi, vitioso, iniquo ac iniusto initio, null⁹ sanus non viderit, quinimò etiamsi ostenderetur ac probaretur aliquod initium turpe ac vitiosum, adhuc opinio nostra procederet, quia non sequitur quod præter illam causam iniquam & iniustam, vel etiam turpem possidendi non quoque potuisse adesse & interuenire aliæ causæ possidendi iustę, & honestę vel indifferẽtes, & tempus cuius initij, &c. † facit verum omne possibile, facitq. vt videantur interfuisse omnia quæ oporteret, quibusque opus esset ad perficiendam talem præscriptionem, vel talem eius inducendum, vt d. c. 1. de præscrip. lib. 6. cum similibus suprà allega. & quæ traduntur in locis suprà allegatis, præsertim cum ex cõmuni sententia dixerimus suprà post Barthol. in d. l. fin. C. vnde vi. quod etiamsi constet ex legis præsumptione de vitioso ingressu possidẽdi, adhuc ex tempore longissimo vitium illud purgatur, quanto ergo magis per tẽpus cuius initij, &c. nam etsi ad talem possessionem iustificandam Imperatoris vel Papæ cõcessio necessaria foret, ea interfuisse præsumeretur, vt

16 *Præs. immemorialis nõ nocet initium vitiosum.*

17 *Tẽpus immemoriale facit verũ omne possibile.*

ibi,

ibi, vel tale tempus pro tali concessione haberi. d.l.2.in princip.ff.de aqua pluui.& ibidem.l.1.in fin.cum similib⁹ suprà alleg.si ad talem effectũ mille rerum aut qualitatũ concursus ac interuentus forent, necessarij omnes interfuisse viderentur, si summorum principum dispensationes mille necessariæ dicerentur, omnes quoque interfuisse viderentur, vt dd. iuribus, quid ergo deesse poterit?

Ad leg.obligationum ferè. §.placet.ff.de actio.& oblig.dum ait,temp⁹ non esse modũ inducendi obligationẽ,responderetur, procedere in obligatione personali, non sic in iure & dominio reali transferendo vel adimendo.Præterea ea lex non procedit in tanto tempore,&c.*vt tradũt Doctores in leg.si certis annis. C.de pact. & in leg.fina. C.de lega.* sicque de vitioso initio apparere non potest, quia licet probetur,tamen lex præsumere potuit, & voluit interuentum & concursum necessariorum ad illud vitium supplendum,vel,vt rectiùs loquar, omnia necessaria lex ipsa adiecit, sicque supplementum revera induxit non per modum præsumptionis,sed realis dationis & inductionis,& concessionis,denique pro nobis stat regula,nec ista exceptio benè probatur, nec dubito quin regulam tenentes qui innumeri sunt interrogari de veritate huius exceptionis eam negarent.

18

Ex† superioribus dum diximus,vitium malæ fidei præsumptum,quod oritur ex titulo minùs solenni, purgari lapsum temporis longissimi, ita vt possessor bonæ fidei semper fuisse retrò intelligatur,infertur quòd si spurius errore iuris se legitimũ putabat, cùm legitimatio à se impetrata esset illegitima,& min⁹ solennis,& sic patris hæreditatem annis triginta possedit,eam præscripsisse videbitur, quia, vt diximus suprà,sufficit bona fides etiam orta ex errore iuris,vel mala fides inde pręsumpta,iuxta cap.qui cõtra,de regu.iur.in sexto,cum cõcor.suprà allega. purgetur per lapsum triginta annorum, & in præscriptione tricennali titulus nullus desideretur, & sic inutilis non noceat.*l sicut.l. omnes.C.de præscriptione triginta annorũ, iuncta leg.vnica, in principio.de rei vxo.action.C.ita in specie tenent Baldus numero 3. in leg. nullo. C.de rei vendic. Rip. numero 9. in leg. prima. ff.quorum bonorum*, qui hoc multum exaltat quasi vsitatissimum. Quid dicendum? & puto oppositum verius esse,vt cesset præscriptio etiam longissimi temporis † per textum expressum, *in l.nemo.ff. pro legato*, vbi text.ait, eum qui incapax legati est, non posse vsucapere titulo pro legato, subdit rationem(& hoc est quod expẽdimus) quia ea,inquit,possessio ex iure testamenti proficiscitur.ergo ibi vsucapio nõ impeditur quasi in titulo esset vllum vitium aut in bona fide, sed solùm quasi in ipsamet possessione vitium esset,nã sine possessione præscriptio non procedit.*cap.sine possessione, de reg.iur. in sexto. leg.sine possessione. ff. de vsucapio*. possessionem autem ciuilem intellige,quia ex ea proficiscitur vsucapio,non ex possessione naturali tantùm. *leg.prima.§. per seruum qui in fuga.ff. de acq.possess.*nec dubium est quin incestuosus,qui est incapax bonorum paternorum,incapax intelligatur non solùm quoad eorum proprietatem,sed etiam quoad possessionem, lex enim id prospectum voluit,ne per patronum quicquàm ad tales filios peruenirent, vt sic à talium turpium liberorum procreatione parentes abstinerent, quæ lex satis inconsulta esset, si quemadmodum tales liberos proprietatis bonorũ pa.incapaces fecit,nõ quoq.& possessionis

Spur⁹ impetrauit dispensationẽ nõ solennẽ sicq; patris bona 30. an. possedit nõ præscribit,not.q.

19

Intel.l.nemo.ff.pro legato.

incapaces faceret, cùm ex sola possessione plures vtilitates nascantur, puta fructuum acquisitio, vsucapiendi conditio, & similia. *leg. bonæ fidei. ff. de acquir. rerum domin. § si quis à non domino. Institutio. de rerum diuision. cum ibi nota iuncto dicto §. per seruum.* & ideo ipsamet possessio inficitur ac pro infecta & pro non habita habetur, in d.l. nemo. & hoc sanè est quod mihi visus est sensisse Iureconsultus ibi in verbis suprà expensis. cùm ergo illa possessio inspecta legis censura nulla sit, ergo non perdurauit per tricennium continuum, quinimmò neque per momẽtum temporis, sicque is nõ modò præscriptionem expresè habuisse non videtur, sed nec etiam eam inchoasse videtur, cùm nunquam possidere cœpisset. Ad idem l. fin. ff. pro hærede, & nobiscũ videtur tenere Barthol. licet moueatur alia ratione parum tuta, in consil. 116. dominus Dominicus.

20 *Spuri° hoc casu non præscriberet longo tempore.*

Vnde infertur longè facilius cessare longi tantùm tẽporis præscriptionem, *vt rectè tenuerunt Bald. nume. 4. in l. nullo. C. de rei vendic. vbi Salic. & Bald. in l. id quod pauperibus. C. de episcop. & cleric. Salice. in l. 2. C. pro empt. Ripa numero 9. in d. l. 1. ff. quorum bon. post Gloss. in leg. nemo. ff. pro legato,* & Ripa ait, vbi suprà, hanc esse communem opinionem. tenet *Alex. consil. 74. circa primum. num. 7. versic. circa secundum. Cumanus in l. nemo. ff. pro legat. Bartho. consi. 119. dominus Dominicus. num. 4.*

Contrarium tamen etiam in longi tempori præscriptione tenuerunt Iacob. de Rau. Raynerius de Forli. & Angel. in d.l. nemo, & Paul. Castren. consil. 228. quẽ non inuenio licet allegetur per Ripam, vbi suprà. Quid dicendum? & sanè Bald. & alij suprà relati, qui communem opinionem tuẽtur, mouentur eo quòd tempus in præscriptionibus supplet defectum tituli. *l. clauibus. ff. de contrah. emp.* non autem addit capacitatem, sed etiamsi huic incestuoso filio incapaci pater ipse traderet, eum dominum non faceret, ergo absurdũ est, quod tẽpus pl° operetur quàm vera traditio domini eiusq. cõcessio. Sed istorũ ratio, vt nobis videtur, nulla est, nam in specie nostra adest & tempus & ipsius domini cõcessio, ponimus enim ipsum patrem bona sua huic filio dedisse vel expressim in testamento, vel tacitè cũ intestatus decederet *l. conficiuntur. ff. de iure codic. l. 1. §. fin. ff. de lega. 1.* & cõtendimus, vt quòd ipsius patris concessio per se solam efficere non potuit, possit cum temporis adiectione, aliunde ergo quęrenda sunt fundamenta ad communẽ opinionem tuendã, & sanè ex defectu tituli hæc præscriptio non impediretur (vt tenentes communem sententiam falsò opinabantur) sed magis ex defectu possessionis, vt suprà docuimus, id quod neutri° partis fautores percepisse videntur. *Ad text. in leg. si vir. ff. pro don. l. si id quod. ff. pro derel. iuncta leg. prima. §. si vir. ff. de acquir. pos.* tamen diuersum esse, quia non tam prohibita est dona. inter vir. & vxor. quàm inter patrẽ & filium spurium, sicque illo casu sola dominij translatio prohibetur, quia non tam amare neque quasi vt inter infectos, &c. *argumen. leg. si id quod. §. primo. ff. de dona. inter virum.* hoc autem casu tam dominij quàm proprietatis acquisitio prohibetur.

Extat ergo ex superioribus in quæstione spurij seu incestuosi cessare præscriptionem non solùm longi temporis, quod à pleriscque receptũ est, sed etiã longissimi temporis triginta vel quadraginta annorũ, id quod nouè contra Ripam & Bald. aduertimus, sed an præscriptio illo casu eius temporis, cuius initij memoria non sit, locum habebit, mouet quæstionẽ

quòd

quòd sine possessione præscriptio etiam per annos plures quàm mille contingere nequit. d.l. sine possessione, cum similibus suprà allegatis. sed hic ex legis interpretatione possessio nulla erat, vt suprà dixim⁹, ergo, &c. adhuc tamen magis esse videtur vt immemoriali præscriptioni locus sit, nam licet à sui primordio infecta videatur ea possessio, vt neq; ille possedisse videatur ciuiliter, quoad reliquas præscriptiones siue longi siue etiã longissimi temporis, tamen quoad hanc acquisitionem, quæ per tempus immemoriale cõtingit (quæque non connumeratur inter species præscriptionis, sed naturalibus acquisitionibus proximior est) vel non videbitur infecta ciuilis possessio, vel sola naturalis sufficiet, quia iura de acquisitione hac loquẽtia ad iolã possessionẽ naturalem respexisse videntur, eiq. illam vim & potestatem præbuisse, *arg. l. 1. §. fin. & leg. 2. in princip. & in §. fin. ff. de aqua pluui. arcen. & l. 1. §. ductus aquæ. ff. de aquæ quoti. & æsti. ca. 1. de præscript. li. 6.* vt licet præscriptiones in ciuili possessione nitantur. *leg. 1. §. per seruum qui in fuga. ff de acq. poss.* tamen hæc acquisitio magis in possessione naturali niti videatur vel etiam in nuda detentione, ergo multum refert vtrùm cessante mala fide præscriptio ex defectu tituli vel causę iustè possidendi impediatur, an verò ex defectu ipsius possessionis. nã defectus possessionis ciuilis, & naturalis, & detentionis, non suppleretur etiam cursu mille annorũ, at defectus possessionis naturali detentione suppletur tẽpore immemoriali tantùm. at defectus iustæ causæ possidẽdi suppletur 30. vel 40. an. quasi maius impedimentum sit cessare etiam detentionem quàm cessare possessionem, maiusq. cessare possessionem quàm cessare iustam causam possidendi.

21 *Præs. immemorialis non nititur in sola possess. ciuili, sed naturali detentione contenta est.*

Ex superioribus † infertur nouus & elegans intellectus ad cap. ad decimas, de resti. spoliatorum, libro 6. nam ibi illi canonici inspecta legis censura non possidebant, quia cùm etiam clerici videãtur incapaces decimarum iure dominij habendarum quasi loco patrimonij, quia licet eas tanquã beneficiati & ecclesiæ nomine habere possint, tamen proprio nomine proprioq. iure, & quasi vt proprium patrimonium habere non possunt, nõ magis quàm laici, *vt resoluit Couar. sol. li. 1. c. 17. numero. 7.* sequitur quòd ibi eas tanquam proprium patrimonium habere non poterãt prout volebant, ideoq. dicit text. in d. capit. ad decimas, nisi earum possessionẽ legitimè assecuti fuerint, ficq. cùm earum possessionem legitimè assequuti non fuissent vti earum incapaces legitimè ab ipsis fuerũt spoliati. nam qui decimarum habendarum incapax à iure censetur, vel alterius rei, cuiusq; in capax esse iubetur, is expers esse intelligitur non proprietatis tantum, sed possessionis quoq;, vt proximè disseruimus, vnde remedio possessorio (quale est recuperandæ interdictum) vti non potest, nec ei à lege accommodatur, ficque interdictum recuperandæ, quod illi canonici intendebãt, meritò eis fuit denegatum, quod minimè denegaretur, si tales decimas ecclesiæ suæ deberi, & ei restitui postulassent, iuxta cap. ad Apostolicæ, de decimis, cùm Ecclesia in aliena diœcesi iure siue dominij siue possessionis decimas habere possit & capax sit, singularis autem persona, siue laicus sit, siue clericus, eas habere non possit, nec capax videatur.

22 *Intel. c. ad decimas, de restit. spol. lib. 6.*

Dicet quis, vnde nobis reuelatum aut notum quòd illi canonici non nomine Ecclesię, sed quasi proprium patrimonium decimas illas vendicarẽt, respon. vtrunque fateor incertum esse, sed cùm horum casuum neutrum

ibi satis aperiatur, is potius intelligendus qui iuribus non aduersatur quàm alter qui omni iure repugnaret, præsertim, quia cùm summ⁹ Pontifex ibi ad casus contingentis decisionē responsum dederit, cōstat ad vnū tantùm factum tunc contingens non ad plura respondisse, vnde ex respōso & decisione ipsius Pontificis apparet seu saltem verosimilius credetur eos canonicos decimas illas magis quasi iure & nomine proprio quàm iure aut nomine Ecclesiæ suæ vsurpasse, ideoque nihil boni prō se allegabant, prēter illam possessionem quam illegitimam suspectamque Pontifex summus iudicauit, & cùm ex responsione arguatur qualis fuerit interrogatio, *argu. leg. Titia. §. idem respondit. ff. de verb. obliga. & §. præterea. Institutio. de inut. stip.* sanè ex responsione summi Pontificis, speciem quæ ibi euenerat talem fuisse qualem nos posuimus verosimilius est quàm aliam, cùm sic omnia iura quiescant, etsi aliter intelligeremus text. illum, vt immane saxum in imum flumen deturbatum, aquam perspicuam ac sedatam, turbidam obscœnamq. redderet, sic ius nostrum turbidum ac nebulosum præberet quoad omnem materiam interdictorum iustificatur noster intellectus, quia in dubio tales clerici potius ad suam vtilitatem propriam quàm ad commodum ecclesiæ egisse præsumendi sunt, *arg. leg. & magis. ff. de solutionibus. l. stipulatio ista. §. alteri. ff. de verb. oblig.*

Postremò multa ad bonam vel malam fidem pertinētia disseruimus suprà in prima, secunda & tertia par. vnde quæ hìc desunt petenda sunt.

Svmmarivm.

1 *Iurisdictio suprema an præscribi possit, ingens pugna.*
2 *Reges creatos subditorū gratia.*
3 *Subditi quando possint in suam laxitatem sese vindicare.*
4 *Naturæ suæ quæq; facilè reddunt.*
5 *Iuri naturali derogare vt possimus.*
6 *Regnū successione à tempore immemoriali delatum non subesse subditorum arbitrio.*
7 *Precio qui subditum se fecit, an se liberare possit.*
8 *Præscribi potest tempore immemoriali vt appellationes etiam vltimæ nō ad regem, sed ad aliquem magnatem deferantur, contra nouiss.*
9 *Italiæ ciuitates an potuerunt se subducere ab imperio, cōtra Decium & Ang.*
10 *Præscribi potest tempore immemoriali ius concedendi veniā ætatis, contra Romanum.*
11 *Serui fugientes an sui iuris fiāt.*
12 *Nostrū interdum sine facto nostro nobis aufertur.*
13 *Seruitus est contra naturam.*
14 *Seruitutis imago est alienæ ditioni subesse.*
15 *Seruitutis onera.*
16 *Seruus qui sponte vendidit sese, deterioris cōditionis est, quàm reliqui serui.*
17 *Iurisdictio suprema an tempore immemoriali iure regio præscribatur.*
18 *Imperium an etiam post tempus immemoriale possumus effugere.*
19 *Hispani populi à Mauris iure erepti.*
20 *Maiestatis læsæ crimen committitur contra ciuitatis libertatem, cum multis contra non paucos.*
21 *Hispaniarum reges vt iure Imperatorum vtantur, declaratio noua.*

QVINTA PARS QVAE RES ILLAS INTVETVR, QVAE PRAESCRIBI possunt, vel non possunt.

CAPVT LXXXII.

SVPREMA iurisdictio an præscribi possit, vetus controuersia est, & quia is modus loquendi malè aptus videtur, ideò in eo quæstionem esse aduertimus, † an qui olim subditi erant, possint tempore, cuius initij memoria non sit, acquirere libertatem alienæq; ditionis laxitatem, ac per contrarium qui liberi erant, eo tempore cuius initij, &c. possint sub aliena ditione ac imperio redigi? cuius rei vera cognitio à principiis iuris naturæ ac gentium petēda est. iure enim naturæ omnes homines liberi nascebantur, neque vllius ditioni, aut imperio subiiciebantur. *l. manumissiones. ff. de iustit. & iur. §. ius autem gentium. Instit. de iur. nat.* Vnde Virgilius sic ait:

1 *Iurisdictio suprema an præscribi possit, inqēs pugna.*

Ante Iouem nulli subigebant arua coloni,
Nec signare quidem aut partiri limite campum
Fas erat.

Et Horatius Satyra 2. lib. 2.

Nam propriæ telluris herum natura, neque illum
Nec me, nec quenquam statuit, nos expulit ille,
Illum aut nequities, aut vafri inscitia iuris.

Vt enim leo leoni, aper apro, bos boui, vrsus vrso, vulpes vulpi non imperat, ita quoq; homo homini vt imperaret non tā à iure naturę effluxisse, quam à iure gentium descendisse intelligendum est, *l. 1. §. fin. ff. de iust. & iure. l. veluti eodem, ibi.* velut erga Deum religio, vt patriæ & parentibus pareamus. à iure enim naturæ id tantùm profectum fuisse intelligendum est, cuius notitiam ac peritiam certā ac indubitatam habemus, *vt d. l. 1. §. fi. cum l. seq. §. singulorum. Instit. de rerum diuisio.* parentes autē nostros non certò, & indubitanter nouimus, sed audiuimus ac credidimus, *arg. l. filiū eum diffiniuimus. ff. qui sunt sui vel alieni iuris. l. Lucius. ff. de condit. & demonstr.* ergo quòd eis parere debeamus piam fidē accommodantes non tā à principiis iuris naturæ certis ac indubitatis, quàm à iure gentium præceptis effluxisse intelligendum est. † Verùm licet initio hominum nulli nascerentur serui aut alienæ potestati, ditioni, imperio, iurisdictioni subditi ac obnoxij, tamen plerique hominū qui legibus, aut moribus reguntur, cœperunt principibus magistratibúsque se suaq; committere. *l. 2. in princ. ff. de orig. iur. & d. l. 2. §. deinde quia difficile, & nouissimè*, idq; non tam ipsorum principum gratia, quàm ob propriam ipsorum subditorum vtilitatem factum intelligendum est, *arg. d. §. nouissima, & d. l. deinde*, quia difficile dixi controu. illustrium c. 1. sed & alij subditi esse cœperunt vi & bello, *arg. d. l. manumissiones, & l. hoc iure. ff. de iure. & §. ius autem gentium. §. bella. Inst. de iure naturali.* † Sed siue vi siue sponte sua subditi esse cœpissent, non dubium est quin possent in suam laxitatem sese recipere ac vindicare, *argum. l. secundæ. §. exactis deinde regibus. ff. de origine iuris. §. item ea quæ ab hostibus. Institut. de rerum diuisione, lege nihil, in principio. ff. de captiuis. & postlim. l. tertia, & l. naturalem, in principio. ff. de acquirend. rerum dominio.* siue enim vi subacti sunt, vi quoque aut clam, aut alio quouis modo, vt sese in suam laxita-

2 *Reges creati sunt subditorū gratia.*

3 *Subditi quādo possint in suam laxitatem sese vindicare.*

tem recipere possint par est, *dicto* §. *Item ea. dicta l. tertia, d. l. naturalem, d. l. nihil.* siue etiam sponte sua se subiecerint alienæ ditioni ac potestati, cùm id ob ipsorum subditorum vtilitatem initio factum fuerit, ei renunciare atque ab ea recedere eis liberum esse par est, sicq; ab ea subiectione poterunt se in suam laxitatem recipere, ac eripere, vel palam, vel clam, vel dolo, vel vi, aut armis, *argu. dict. §. exactis deinde regibus. d. §. deinde cùm esset, eadem l. secunda. ff. de orig. iuris. dict. §. item ea. d. l. tertia. dicta l. naturalem.* nihil † enim tam naturale est, quàm vnumquodque eo modo dissolui quo colligatum fuit. l. nihil. ff. de regulis iuris. omnisque res per quascunque causas nascitur, per easdem dissoluitur. *c. omnis res, de reg. iur.* & quæque res de facili reuertitur ad suam naturam seu originem. *l. si vnus. §. pactus ne peteret. ff. de pact.* Vnde Boetius sic cecinit.

4 *Naturæ reditus facilis.*

Repetunt proprios quæq; recursus,
Redituq; suo singula gaudent:
Nec manet nulli traditus ordo,
Nisi si fini iungeris ortum,
Stabilemq; sua fecerit orbem.

Sicque vt iure ciuili inspecto matrimonium in sui tam productione, quàm resolutione liberum erat. *l. neque ab initio. C. de nupt.* ita & regnum sponte concessum tandiu permaneat quandiu subditi quoque in eadem voluntate permanserint non vltra, ergo siue vi aut dolo fuerint subacti, vi similiter aut dolo, siue sponte ac palam, sponte quoque ac palam potuerunt ad suam laxitatem reuerti, vt dictis legibus, & facilius cum sponte sua se subiecerant ad suam vtilitatem, susque commodam gubernationem, nam tunc propriæ vtilitati renunciare, & ab ea recedere liberrimum esse debet. *l. penultim. C. de pactis. l. si quis in conscribendo. C. de episcop. & clericis. l. quoties ab omnibus. C. de fidei. leg. cum pater §. mandato. ff. de legatis secundo. l. filiusfamilias. §. diu. ff. de legatis primo. l. Titio centum. in principio. ff. de conditione & demonstratione. leg. in re mandata. C. mandati. etiam abutendo iure, & rebus suis. leg. sed etsi lege. §. consuluit. ff. de petit. hæred. leg. prima. §. & magis, verb. prodegerit. ff. si quid in fraudem patr.* neque enim quisquam voluntati & arbitrio suo eam legem imponere potest, à qua sibi recedere non liceat. *l. si quis in principio testamenti. ff. de leg. 3. l. si mihi & tibi. §. an legatis, vbi multa per nouiss. ff. de leg. 1.*

5 *Iuri naturali deroga re vt plissimus.*

Neque ad rem pertinet quòd iure gentium regna, & imperia esse videantur, nam respon. id non satis certum esse, sed etsi esset, nihil obesset: nam non solùm iurigentium, sed etiam naturali, & diuino possumus in parte derogare, licet non in totum, *vt not. per Gloss. ibi,* & vbique communiter approbatur in *l. ius ciuile. ff. de iustitia & iure.* non quoque quenquam mouere debet illud: Per me reges regnant, & conditores legum iusta decernunt. nam respondebo, quòd & per eundem Deum optimũ maximum eiúsque permissu regnare desinet quoad eos viros vel populos ille princeps, à cuius datione & imperio illi sese subduxerint, nec est cur magis nutu Dei subiectionem contigisse dicamus, quàm subiectionis laxitatem reuersam fuisse, cum liberationes quàm subiectiones longè sint fauorabiliores: *argument. leg. Arrianus. ff. de actione & obligatione.* † secundum quæ videbatur dicendum etiam citra vllius temporis interuallum, posse quenque virorum, hominum, populorum à principiis sui ditione

6 *Regnum à successione à tempore immemoriali delatum non subesse subditorum arbitrio.*

acim-

ac imperio subducere, sed non est ita, nam in regnis seu principatibus, qui iam diu fortè ab hinc annos mille, vel etiam plures successione non electione deferuntur, neque apparet quo iure primum sub tali ditione ac imperio regio illa homines vel populi fuissent subacti, non est cur non credamus optimè iure subactos subditósque fuisse, *argumento l. primæ. §. ductus aquæ. ff. de aqua quotid. & æsti. l. prima. §. final. ff. de aqua pluuia arcenda.* vnde non videtur ab eo imperio se subtrahere liberum aut fas esse, ne contra illud ius iam veluti tempore stabilitum fiat, vnde similiter si tẽpore quoque cuius initij memoria non sit certi siue homines siue magnates, siue populi à tali ditione, vel imperio sese subtraxerint, inq; libertatis seu laxitatis possessione fuerint, eam laxitatem iure assequuti videbuntur, inq; posterum iam suæ ditionis suisque imperij ac suæ laxitatis & veluti sui iuris esse videbuntur, nam si solo tempore iustificabatur subiectio, ergo solo etiam tempore, & longè facilius iustificabitur liberatio, *argument. dicta l. Arrianus.* nam princeps ille suum imperium ac ditionem iustificabat, aut vi, aut consensu, aut tempore, vi quasi à maioribus huius principis gens illa subacta fuisset, consensu quasi sponte sua gens illa maioribus illius principis sese subdidisset, tempore qu si tanto tempore cuius initij memoria hominum non esset, gens illa sub tali ditione ac imperio fuisset, at si vi fuerunt subacti, vi quoque sese poterunt in suam laxitatem recipere, *dicta l. tertia. dicta l. naturalem. dicto §. item ea.* & quia omnis res per quascunque causas nascitur, &c. *vt dicto capite omnis*, & quia res de facili reuertitur ad suam originem, d. §. pactus ne peteret, & tunc nullo temporis auxilio egerent, vt dd. legibus: quòd si consensu fuerunt facti obnoxij, & subditi, is consensus sui natura reuocabilis est, quasi ad suam non ad sui principis vtilitatem se subdidisse videantur. vnde voluntatem mutare liberum esse debet, *argum. dicta l. secunda. §. exactis, & §. deinde cùm esset, & §. nouissimè. ff. de origine iuris. l. finali. C. de pactis. d. l. si quis, in principio testamenti, d. l. si mihi, & tibi. §. finali. dict. §. si diui. dicta l. Titio centum, in principio. d. §. mando. dicta l. quoties ab omnibus, cum similibus suprà allegat.* nam & quæ consensu fiunt, etiam inter viuos contraria voluntate dissoluuntur. *l. final. ff. de acceptil. & dicto §. pactus ne peteret. §. finali. Institutio. quibus modis recontrahitur obligatio.* nam & si quæ duorum consensu fiunt regulariter, alterius tantùm consensu dissolui nequeant, sed demum contraria vtriusque voluntate, vt dictis legibus, & l. sicut ab initio, de action. & obligatione. C. fallit tamen quando is actus respiciebat principaliter alterius tantùm vtilitatem, non etiam vtriusque, tunc enim illius tantùm contraria voluntas sufficit, vt actus ille dissoluatur, ac infectus reddatur. *leg. stipulatio ista. §. inter certam, vbi plenè per Doctores. ff. de verborum obligatione. l. penultim. Cod. de pactis.* cum similibus suprà allegatis: sed qui alienæ ditioni ac imperio sese gratis non pretio subdiderunt, id non tam ob vtilitatem domini quàm ob suam vtilitatem feciisse videntur, vt & patet ad sensum, & suprà ostendimus, † ergo pœnitere voluntatémque mutare liberum eis erit, licet contrarium esset si pretio id feciissent, *vt in princip. & §. final. Insti. de iure personarum. pro nobis optimus text. in dicta l. fin. C. de pact. & l. 17. & l. 44. in Taurinis decisionibus.* quæ leges loquuntur in actibus inter viuos duorum consensu factis ob vtilitatem potissimùm alterius. & aiunt illius cõtrariam voluntatem sufficere, vt res infecta reddatur.

7 *Precio qui subditum se facit, se liberare an possit.*

itaque principi possem dicere, si vi me subiecisti ac subegisti, æquum est, vt liberes me, quòd si nolueris, cum primùm vi, aut clã potuerim me in laxitatem meam recipere, iure feciſſe videbor, idem si dolo, aut alia quauis ratione id fecerim, *vt d.l. vt vim. ff. de iuſtitia & iur.* & suprà plenius ostendimus. sin autem consensu meo subdidi me tibi, iam me pœnitet, & hac in re pœnitere mutaréque voluntatem liberum esse debet, si tempore immemoriali ius quæsisti, ego similiter, & longè facilius tempore immemoriali laxitatem libertatémq; contra te potui acquirere, quæ nota, quia nullus vnquam in cuius scripta inciderim sic declarauit, licet in specie quòd talis libertas tempore cuius initij memoria non sit, acquiri possit. teneant etiam contra supremam principis potestatem ac iurisdictionem communiter Doctores, vt infrà dicam. Quinimmò postquàm princeps passus est tandiu homines quosdam, aut populos vti iure suo, & veluti pro liberis suæque ditionis se gerere, satis huic rei voluntatem suam accommodasse videtur, vt iam vtriusque partis voluntate eos populos, aut homines à talis principis ditione ac imperio liberatos fuisse verius sit, argumentis eorum, quæ diximus capitulo præcedenti, dum malam fidem ab initio possessionem præsumptam per lapsum triginta annorum purgari ostendimus, & ita vt aduersus supremam potestatem principis temporalis possit præscribi, vel vt aptius loquar, vt tempore immemoriali possit homo aut populus se à suprema potestate, ditione ac imperio liberare sui principis, *tenent Barthol. in leg. infamem. ff. de public. iudic. Idem Barthol. in leg. hoſtes. ff. de captiu. Idem in l. prima. ff. de aqua pluuia arcend. Purpuratus in leg. imperium. numero* 174. *ff. de iurisdictione omnium iudicum. Gloss. pragmat. in proœmio. in verbo, Dei. Curtius iunior de feudis, parte secunda quo modo feudum ineſſe deducatur. in secunda quæstion. princip. Iaſon. consilio septuageſimo, columna prima, libro tertio. Felinus in cap. cum non liceat, de præscription. columna* 4. *Idem Felinus in cap. cum nobis. column.* 2. *eod. tit. Abbas in cap. si primo notab. de constit. Abbas in cap. quoad translationem. columna prima. de offic. legat. Idem Abbas consilio* 82. *libro* 1. *Alexand. consilio* 15. *columna secunda libro quinto. Idem Alexand. consilio* 11. *columna tertia. libro septimo.* sequitur, & ait esse communem opinionem *Aymon de antiquitate, part. quarta, versiculo materia ista. numero* 62. *& est communis opinio secundum Couarruu. in cap. possessor, de regul. iuris, libro sexto. part.* 2. *§.* 2. *numero* 7. *quam etiam dicit communem in cap. peccatum, de regulis iuris. libro* 6. *part.* 2. *§.* 9. *in fine. sequitur & ait esse communem opinionem Antonius Corsetus de excellen. regis, quæstione* 104 *Balb. de præscr.* 2. *part.* 5. *princ. q.* 2. *Castaldus de Impera. quæst.* 53.

Contrariam tamen partem, vt eius temporis immemorialis præteritio non sufficiat ad liberandum, quem à suprema potestate principis secularis, vel vt ius acquirat contra talem supremam potestatem, *tenuerunt Abb. in cap. per venerabilem. columna fin. qui filij sint legitimi. Idem Abbas in d. capitulo, cùm non liceat. Romanus consilio* 371. *columna fin. Alexand. in l. more. columna penuli. ff. de acquirend. hæreditate. Decius consilio* 307. *colum.* 3. *Sozinus consilio* 275. *columna* 3. *libro secundo. vbi hanc firmat esse communem sententiam. Purpuratus in d. l. imperium. numero* 169. *Idem Purpura. in l.* 1. *numero* 40. *ff. de officio eius cui mandata est iurisdictio Iaſon consilio* 208. *libro secundo. columna tertia. Angelus in l. hac autem, in fin. de seruit. vrbanorum prædia*

prædiorum. Hostien. Ioann. And. & Anton. in dict. cap. per venerabilem. Alberic. in d. l. imperium.

Tenendo partem affirmatiuam, quam ausim verissimam dicere, vt procedat talis acquisitio ad d.c. cùm non liceat, respon. primùm quòd quatenus ibi negatur procedere præscriptionem, non comprehendit acquisitionem, quæ tempore cuius initij memoria non est, contingit vt ex communi & vera opinione alibi diximus dicentes, præscriptione vetita nunquam videri eam vetitam quæ procederet ex tempore immemoriali.

Secundo respon. quòd ibi loquitur in spiritualibus non in terrenis, secundum Aymonem vbi suprà, tertiam & quartam solutionem accommodat Aymon ibid. sed duæ priores sunt veræ.

Ex † nostra & communi opinione affirmatiua infertur suspectum esse quod Couarr. vir disertissimus in d. §. 2. numero 7. scriptum reliquit, dum negat tempore etiam immemoriali posse præscribi à ducibus, comitibus, & marchionibus, & similibus, ne ab ipsis ad regem possit appellari: nam huiusmodi præscriptiones longè facilius contingunt translatiuè, quàm extinctiuè, *vt declarat Geminianus in capitulo, cum personæ. §. quòd si tales, ad finem, de priuileg. lib. 6.* vnde cùm isto casu suprema illa iurisdictio nõ præscribatur extinctiuè, sed tantùm translatiuè, quia abhinc in posterum non ad principem, sed ad talem ducem, comitem, aut marchionem appellabitur, supereſt, vt tale ius per tempus immemoriale abscedere possit à rege, & in talem ducem transuolare, vt suprà ostendimus.

3 *Præscribi potest tempore immemoriali vt appellationes etiam vltimæ non ad regem, sed ad aliquem magnatè perueniant, contra nouiss.*

Nec me mouet quòd talis dux non ex toto sese pro libero gerat, sed subditum regis se esse fateatur, nam in causis suis subditus erit regi, in causis autem vasallorum suorum ipse suprema habebit iurisdictionem, & ita est etiam hodie (vt audio) in regnis Aragoniæ, & Cathalauniæ, quorum dominorum iura hoc modo vtiliter tuebuntur, & si rectè inspexeris nulla hic est repugnantia cum principiis iuris naturæ, aut gentium, aut etiã positiui, & id procedit per argumen. de toto ad partem, quod firmum est. *leg. quæ de tota ff. de rei vendic.* quinimò facilius est, quòd partem acquirat, quàm vt acquirat totum, *arg. l. cum quæstio. C. de legat.* & quæ ibi per Corneum traduntur, dum ostendit diminutionem, quàm interitum cuiusque rei vel iuris facilius admitti.

Infertur etiam † verum non esse quod Decius & Angel. vbi suprà, contendunt negantes de facto posse se subducere à suprema potestate Imperatoris aliquas Italiæ vel alterius regionis ciuitates, licet non abnegent quin de iure per præscriptionis interuentum possent, sed sanè verius est posse etiam de facto (si de facto quoque fuerunt subactæ) se subducere ac vi & armis, vel alio etiam modo, cùm, vt suprà ostendimus, vim vi repellere liceat. leg. vt vim. cum mille simil. suprà allegatis. ff. de iustitia & iure. vnde si vi fuerunt subactæ, vi quoque poterunt se liberare: sin autem consensu se subdiderunt, ad suam tantùm non etiam ad domini vtilitatem id fecisse visæ sunt, sicque ab ea voluntate recedere liberum erit, & consensus maiorum non nocet ciuibus postea natis qui non consenserunt, *per totum. Cod. res inter alios, & per totum, ne vxor pro marito, & per totum, ne filius pro patre. leg. si quis in suo. §. legis. Cod. de inofficioso testamento.* Nec longinquitas temporis nocet nondum natis, perque hoc legitimè impeditis, *argument. l. prima, ad finem. Cod. de annali exception. leg. contra*

9 *Italiæ ciuitates, an de facto potuerint se subducere ab imperio contra Decium & Angel.*

maiores.C.de inoffic.testament. Neque ad rem pertinet quod non licet à capite membra recedere, d.c.cum non liceat, de præscrip. nam respon. secundum Aymon. vbi suprà, quod tunc, talis ciuitas erit caput de per se. nam vt in grege pecorum, & in armentis boum, equorum, & similium, quodlibet pecus aut bestia seu animal suum caput de per se æquè principali ac alia facit, ita & inter homines & ciuitates quilibet aut quælibet posset suum caput per se æquè principale facere, nisi aut vi iniqua aut sponte sua aliud accideret, vt contrarium existimantes fabulari aut ineptire nobis videantur, aut tyrannorum esse adulatores, quod intellige nisi per tempus immemoriale sub tali ditione, & imperio fuerint, secundum quod suprà declaraui.

10 *Præscribi potest tempore immemoriali ius concedendi veniam ætatis, cõtra Rom.*

Infertur euidentius † errasse Romanum in *l.more.ff.de acquiren.hared.* dum vult quod ciuitas etiam quæ non recognoscit superiorem, non poterit cõcedere veniam ætatis, neque hoc præscribere, nos autem tenemus, hoc ius posse tempore immemoriali præscribi etiam ab ea quæ superiorem recognosceret, vt rectè Romanum reprehendens aduertit Alexander in d.l.more.num.12.

11 *Serui fugiẽtes an sui iuris fiant.*

Infertur ex superioribus † quòd licet seruus fugitiuus sui furtum facere dicatur, vt in l.1.C.de seruis fugitiuis, tamẽ illud procedit quoad hoc duntaxat vt tempore ordinario præscribi non possit, vt ibi exprimitur quasi res vitio affecta, iuxta §.furtiuæ. Institut.de vsucapion. non autem quoad hoc vt inspectis principiis iuris naturæ rem vetitam feciſſe videatur, serui enim aut nascuntur aut fiunt, nascuntur cùm ex ancillis nostris domi editi fuerunt, fiunt cùm per iustam captiuitatem iustúmque bellum capti sunt, vt Institution.de iure person.§.penultim. nec dubium est quin quemadmodum serui per captiuitatem facti simul ac ad suos se receperint sui iuris fiunt, dominiúmque nostrum eludunt, hoc est, dominium quod in eis habebamus. *d.§.item ea. Instit.de rerum diui l.nihil ff.de capt.l.3.l.naturalem, in princip ff.de acq.rerum dom.* ita quoque & illi qui serui nati sunt, quia editi ex ancillis nostris cùmprimùm potestatem nostram euaserint, ita vt penè impossibilis sit eorum recuperatio, sui iuris esse incipient, arg.dictorum iurium, iuncto §.seruitus, & §.penult. Institut.de iure person. nec me mouet quòd id quod nostrum est sine facto nostro à nobis euelli non posset. l.id quod nostrum.ff.de reg.iur. nam illud regulare est, fallit quando dominium est reuocabile, *vt per totum.ff.de in diem addict. & ferè per totum.ff.de lege comm.* † nam in terminis illorum titulorum dominium quod erat meum, simul re alius meliorem conditionem attulerit, & simul ac pretium die pacta solutum non fuerit, desinit esse meum, & similiter in terminis. *l.fin.§.sin autem sub conditione.C.commun.de leg. l.seruo legato, in princip. ff.de legat.*1. dominium rei meæ sine facto meo potest definere esse meum. Idem in terminis l.in bello.§.factæ. ff.de captiu. Idem in terminis l.item si verberatum.§.1.ff.de rei vend. Idem in terminis l.prima, & per totum.C.in quibus caus.serui pro præmio liber.acci. & alibi sæpe. sic ergo & in specie nostra, qui serui dominium habet, scire debet dominium reuocabile se in eo non etiam irreuocabile habere, ideoq; cum serui Hispani in Galliam sese recipiunt, continuò liberi fiunt, vt nobis relatum est, pro hoc quia homo non in hoc natus fuit vt homini subesset, iuxta illud: Omnia subiecisti sub pedibus eius, oues, & boues, &c.† & seruitus contra naturam est. *l.na-*

12 *Nostrũ vt sine facto nostro nobis auferatur.*

13 *Seruitus est contra naturam.*

numissic-

numissiones.ff.de iust.& iure.§.seruitus. Instit.de iure præscript. §.ius autem gentium. Instit. de iure natur. sed quia capti bello trucidari solebant, ideo ob vitandum facinus cædis tristissimum seruitus captiuorum iuregentium permissa fuit, grande quidem malum ob grandius tamen malum vitandum toleratum est. §.serui.1.Inst.de iure person. quamuis aliter homo extra commercium esse videri deberet, non secus quàm res sacra aut religiosa, *vt §.1.Instit.de inut.stipul.l.inter stipulantem.§.sacram.ff.de verbor.oblig.* sed quòd homo aut populus alteri subsit ratione ditionis, imperij, aut iurisdictionis speciem imaginémque quandam seruitutis *(argumento l.si quis sit fugitiuus.ff.de ædil.edict.in §.penult. vel fin.)* præ se ferat, *argum. l.in suis.ff. de liber.& posthum.* † sicq; quotidiè videmus vt hanc iurisdictionem (reseruata etiam suprema iurisdictione ac excepta) Hispaniarum populi non pauci pretio ingenti redimant à potentissimis Principibus nostris, † & in l.4.titul.24.part.4. dicitur, vt pro principe suo quisque teneatur mortem si opus fuerit, oppetere, ergo huiusmodi res non longè abest à seruitute, *& ibi not.per Gregor. Lupum, & per eund.ead part. tit.21.in l.5. facit per totum. ff.ad Syllani.& l.penultim.Cod.quibus vt indigni.* Ergo populi, aut ciues, seu homines, qui se subducere voluerunt id iure fecisse videbuntur, quandiu non vi ad imperium retrahuntur aut sub imperio rediguntur, id quod agnosco non temerè admittendum in hominibus singularibus, ac priuatis, sed tantùm in populis. nam si populus vi subactus fuerit, vi quoque se eripere poterit, si concessione spontanea se subegit, gratis t men contraria quoque destinatione se subducere poterit, vt suprà. At si tempore immemoriali sub tali imperio permansit, nec apparet de initio, cum post tale tempus fingatur iuter fuisse causarum omnium ac titulorum is eave quæ omnium iustissima sit ac firmissima. *l.prima.§.aquæ ductus.ff.de aqua quotid.& æstiu.* & diximus alibi, certè tale imperium concessione, eáque non gratuita sed onerosa quæsitum fuisse intelligemus, sicque minimè licebit pedem referre subiectionémque recusare, aut ius principis iniuria lædere, *contra l.iustitia.ff.de iustit.& iur.§.iuris præcepta. Instit.eod.* nam † & homo liber qui se vendiderit non poterit vnquam inuito domino se à seruitute eripere, nec si ad hostes trãsfugerit sui iuris iure factus videbitur, sicq; in tali sermone habebit locum d.§.item ea. Instit.de rer.diuin. itaque licet non abnegemus, quin fera, quæ serua erat (siue captiuitate, quia eam cæpimus, siue natiuitate, quia ex alia fera capta domi enixa, & similiter capta & custodita fuit) cùm primùm à nobis euaserit, sui iuris aut laxitatis fiat.l.3.l. naturalem in prin.ff.de acq.rer.domin. Idemq; & in seruis, siue captiuitate serui fiunt, vt d.§.item ea, siue etiam serui nascantur, vt ibi.& d.l 3. & d.l. naturalem. arguendo de seruitute ferarum ad seruitutem seruorum, tamen si serui facti fuerint nõ captiuitate, non quoque natiuitate, & sic præter voluntatem aut factũ suum serui sint facti, & spõte sua, & non gratis, sed pretio cessat ratio illorum iurium, & succedit regula. d.§.iuris præcepta, & d. l.iustitia.& quia quæ ab initio sunt voluntatis, ex post facto sunt necessitatis. *l.sicut ab initio ff.de act.& obl.l.sicut maior.C.de rep.hæred.* & quia quæ ab initio fiunt spontanea volũtate non tam auxilio digna sunt, quàm reliqua, *arg.l.si filius qui patri vt nota.per Sozin.ff.de vul.& arg.l.si fideiussor.§.si necessaria.ff.qui satisd.cog.vbi multa per Las.& præsertim cum pretio, non gratis fiunt, argu.l.1.in §.1.ff.si à parente quis fuerit manumiss.* de quo text.alibi di-

14 *Seruitutis specie alienæ ditioni subesse.*

15 *Seruitutis onera.*

16 *Seruus qui sponte vendidit se, detrioris conditionis est quàm reliqui.*

17 *Iurisdictio suprema an tempore immemoriali iure regio præscribatur.*

ximus. Denique † licet si populus fuit sub principe per tempus immemoriale, fingatur ex iustissima, & plenissima causa, & titulo id contigisse, sicq; pedem referre liberum non sit, tamen si rursus idem populus per tempus immemoriale contrario iure vsus fuerit, ex iustissima quoq; causa id contigisse intelligemus, vt sic iam sui iuris suaeq; laxitatis esse intelligatur, nec amplius sub pristino imperio subiici, aut redigi possit. d. §. ductus aquæ, cũ sim. Idq; etiam quoad supremam iurisdictionem, licet iure regio contrarium fortè obtineret, *arg. l. fin. tit. de las præscrip. lib. 3. ord.* Sed etsi tempore

18 *Imperium an etiã post tempus immemoriale possamus effugere.*

† immemoriali populus sub principe & eius maioribus fuerit, constet tamen initio vi & armis, vel etiam spõtanea voluntate, sed gratis non pretio id imperium quæsitũ fuisse magis esse videtur, magisque esset vt ei populo liberum sit à tali imperio recedere. *arg. l. malè agitur. C. de præscrip. 30. ann. l. aquam. ff. quem. ser. ami. l. fi. C. de acq. poss.* quasi ea concessio sit ad libitum reuocabilis, vtpote facta ob vtilitatem ipsius populi, *arg. d. l. stipulatio ista. §. inter certam. ff. de verb. obligat.* Sicq; intelligo quod ciuitates Italiæ quæ non sunt sub imperio, siquidem ab hinc annos tot vt eorum initij memoria non sit, ita fuerunt indubitanter sui iuris, propriique dominij ac ditionis manebunt, vt nequeant sub imperio Romano redigi, quid si nondum præteriit tempus immemoriale magis dubium, sed adhuc quamdiu de facto se tueri ac defendere potuerint, non iniuria mihi fecisse videbuntur, si quidem constet & ab initio vi subactas fuisse, & quasi vi subactas sub imperio Rom. æuum transegisse, nam tunc tempore immemoriali vel nõ quæritur ius, vel si quæratur, erit tamẽ sui natura reuocabile, vt quàmprimum populus ille subactus & veluti seruus potestatem domini euadere potuerit. suamq; laxitatem recuperare, id iure fecisse videatur, *argum. d. §. item ea. d. l. 3. d. l. 3. d. l. naturalem. ff. de acqu. re. do. l. nihil. ff. de captiu. d. l. malè agitur, cum sim.* Nam † & populi Christianorum à Mauris in Hispania subacti, & post annos septingentos ab eis recuperati, ac vi erepti, nullus negabit quin iure recepti videantur, quamuis tempore immemoriali ab eis fuissent possessi, non secus quàm si breui tempore ab eis possessi fuissent, *arg. l. ex hoc iure, vbi per omnes. ff. de iust. & iure. §. bella. Inst. de iur. nat. §. item ea. Inst. de rer. diu.*

19 *Hispani populi à Mauris iure erepti.*

20 *Maiestatis læsæ crimẽ cõmittitur contra ciuitatem liberam, cum quibusdam contra multos.*

† Ergo cùm ciuitas Lucensium in Italia pro libera se gerat, sed sponte sua & veluti hospitio quodam iure Romanorum non secus quàm nos Hispani vtatur, si quis proditionem contra talem ciuitatem machinatus fuerit, non dubium est quin reus sit læsæ maiestatis in primo capite, de quo in l. quisquis. C. ad l. Iul. maiest. nam si illud primum illius legis caput locum habet etiam contra quid perpetrantes in eos qui sunt ad latus principis, quanto magis locum habebit contra perpetrãtes in ipsum principem vel rempublicam, præsertim cum de iure gentium nulli vnquam tam obediri ac venerari religiosissimè teneamur præter Deum quàm reipublicæ, ac deinde parentibus. *l. veluti. ff. de iust. & iur.* quod intelligo non solùm si iure, sed etiam si de facto ea ciuitas à Romanorum imperio subducta esset, per rationes suprà allegatas, & ita videntur tenere Salicetus in d. l. quisquis, & Aug. in tract. malefi. verb (che hai tradito la tua patria) licet contrarium & male teneant Cyn. & Angel. in d. l. quisquis, quos refert, & sequitur Sozin. consil. 275. columna 2. lib. 2. pro nobis quod ait Horatius? Pulchrum est & decorum pro patria mori.

21 *Hispaniarum*

Ergo cum nostri potentissimi † Hispaniarũ reges Hispaniarum regiones, homi-

homines, populos à Maurorum Sarracenorumq; imperio & ditione proprio suorumque ciuium sanguine effuso virtute bellica libarauerint, & per tempus cuius initij memoria non est, supremæ ditionis ac imperij ius reddiderint Romano posthabito imperio, non dubium est quin id iure fecisse intelligantur, *prout notatur in capit. Adrianus. 63. distin. text. Gloss. & alij in cap. & necesse, de don. inter vir. & vxor. Lupus, numero 18. in rubr. de don. inter vir. & vxorem, in præsa. Couarru. in cap. peccatum, par. secunda. §. 9. ad fin. de regu. iur. libro 6. Gregorius Lupus in leg. 18. titul. 5. par. prima. per textū ibi, & tempore cuius initij, &c.* hanc supremam potestatem Hispaniarum reges quæsierunt, vt ex communi opinione resoluunt *Balbus de præscript. 2. par. 5. part. princ. q. 2. Corsetus de excel. regis. q. 104. Felin. in cap. cùm non liceat, de præsc. Coua. vbi suprà, Castald. de Imperatore. q. 53.* sed nos aduertimus quod etiãsi tempus immemoriale non præterijsset, & etiãsi ea iusta causa quòd à Mauris virtute bellica hãc regionẽ reges nostri liberassent, cessasset adhuc de facto, licuit se à Romano imperio subducere, cùm constet Romanũ imperium orbem vi & armis subiugasse ac subegisse, nõ autem concessione onerosa tale imperiũ quæsisse, *vt patet ex superioribus, vide controuersiarum illustrium. lib. 1. c. 1. & c. 20. 21. 22.*

reges vt in re Imperatorũ tantur, declaratione.

SVMMARIVM.

1 *Annuæ præstationes an inducãt obligationem in futurũ, ard. q.*
2 *Donãdi causa præsumitur, quã do alia non apparet, cum communi.*
3 *Intell. l. 2. §. circa. ff. de doli excep. & nume. 9. contra Doct.*
4 *Intell. l. cum de in rem ff. de vsuris, & nume. 8. contra Doct.*
5 *Datum simpliciter an donatum videatur, cum communi.*
6 *Datum simpliciter donatum videri potest, si adest aliqua coniectura donationis, cũ cõmuni.*
7 *Dandi causa expressa in præcedentib. dationibus, videtur repetita in sequentibus.*
8 *Intelle. l. cùm de in rem. ff. de vsur. contra Doct.*
9 *Intell. l. 2. §. circa ff. de dol. except. contra Doct.*
10 *Diutinæ præstationes vniformes annuæ decies geminatæ, & quasi ex debito non quasi ex gratia factæ, faciunt præsumi non tantùm debitum fuisse in præteritum, sed etiam tantundem deberi in futurum, contra plures Doct.*
11 *Annuæ præstationes geminatæ decies si vniformes sunt, ex debito non ex gratia factæ præsumuntur, contra plures.*
12 *Geminata confessio extraiudicialis nocet.*
13 *Geminatæ cõfessioni etiam in tormentis exactæ statur.*
14 *Geminata confessio excludit exceptionem non nu. pecun. & num. 15.*
15 *Geminata iussio idem operatur quod proprius principis motus.*
16 *Vasalli si dominis suis decẽ præstationes vniformes annuatim ex certa causa obligatoria, etiã in futurum faciunt, tenebuntur etiam in futurum tantundem præstare nisi præbant eam causam veram non esse, cum communi, contra Cynum.*
17 *Vasalli in casu superiore possunt probare eam causam nõ esse veram, cum communi.*
18 *Vasalli post annos etiã 30. quibus quid annuum & vniforme, quasi ex debito quid dominis*

suis præstiterant, an ad probãdum causam illam non esse veram admittantur.

19 *Tempus an habeat vim inductiuam in præstationibus temporis, cuius initij memoria nõ sit.*

20 *Tẽpus immemoriale in annuis præstationibus habet vim inductiuam, cum communi.*

21 *Vasalli quòd lõgo vel longissimo tempore vniformiter præstiterũt dominis suis, an & in posterum tantundẽ præstare teneãtur, anceps pugna.*

22 *Præscrip. ordinaria non cessat propterea quòd sit præsumptio iuris contra possidentem.*

23 *Præscriptio temporis immemorialis consuetudo est, non præscriptio.*

24 *Intell. l. nullo. C. de rei vend.*

25 *Titul⁹ præsumitur in præscriptione vel quasi possessione quæ nititur in facto vel factis aduersarij, licet non præsumitur, si niteretur in nõ facto ipsius, noua declaratio.*

26 *Seruitutẽ discontinuam res inanimata non præscribit, nisi tempore immemoriali, homo autem breuiore tempore præscriberet.*

27 *Vasalli si dominis suis lõgo vel lõgissimo tempore annuũ quid dominis suis informiter præstiterunt, an ex titulo per eum allegato, an verò ex tyrãnide præstitum ac exactũ præsumatur, ingens q.*

28 *Vasalli vt noceant sibi in futurum cum quid annuum dominis suis præstabãt, oportet solutiones factas fuisse ex causa certa, expressa, legitima & in futurũ obligatoria, secundum cõmunem opinionẽ, de cuius veritate discutit.*

29 *Annuæ præstationes, cum vt in futurum quoq; fiant tẽpore, acquiritur ac inducitur, an id cõtingat præscriptione, an consuetudine, an alia ratione, ardua pugna.*

30 *Titulus in consuetudine non requiritur, cum communi.*

31 *Præscriptio & consuetudo differunt.*

32 *Annuarũ præstationum præscriptio diuersis regulis nititur quàm rerum corporaliũ, noua declaratio.*

33 *Probationũ species nulla est quæ necessariò concludat, sed tãtum contingenter.*

34 *Annuarum præstationum præscriptio, quæ 30. vel 40. annis cõtingit, nõ eneruatur, licet probetur causam obligatoriã nunquã interfuisse, cum Couar. cõtra multos.*

35 *Immemorialis temporis acquisitio non admittit probationẽ in contrarium, etiam per cõfessionem, contra Aymo. & alios.*

36 *Iurisdictio vt præscribatur.*

37 *Intell. l fi. tit. de las præscrip. lib. 5. ord.*

38 *Præscriptio fòrensis collectandi breuiore tempore quàm immemoriali contingit, cum multis contra multos.*

39 *Præstationum annuarum liberatio breuiore tempore, quàm immemoriali contingit, cũ Aymone contra plures.*

40 *Tituli allegatio ad præscribendam seruitutẽ discontinuã nil iuuat, cum communi cõtra Accursium.*

41 *Pascendi ius, quòd tempore ordinario præscribatur, contra communem.*

42 *Intell. c. 1. de præscrip. lib. 6.*

CAPVT

CAPVT LXXXIII.

ANnuæ præstationes † si & vniformes sint & fiant ex causa expressa singulis annis totius decennij inducunt obligationem, vt in futurum tantundem singulis annis præstetur, hæc est communis opinio secundum Couar. *in capitul. possessio, de regu. iur. par. 2. §. 4. num. 2. Barth. & Salicetus, colum. 3. in l. cum de in rem verso. ff. de vsur. per text. ibi. Bald. colum. 2. Salic. columna fin. Alexand. colum. 3. vbi Iason & Dec. & Riminaldus, colum. antep. cum seq. in l. si certis annis. C. de pact. Alexand. consilio* 103. *Idem consilio* 108. *libro 2. Molineus de contractibus. q.* 20. *Gloss. communiter approbata in d. l. si certis annis. Gloss. etiam communiter ibi approbata in d. l. cum de in rem verso. Gloss. communiter ibi approbata in leg. creditor. C. de vsur. Gloss. in l. operis non impositis ff. de operis liber. dum se remittit ad ea quæ dixit in dict. l. si certis. & in d. l. cum de in rem. Balb. de præsc. 1. part. 3. prin. q.* 10.

† *Annuæ præstationes inducunt obligationē in futurū, ard. q.*

Sed ego aduerto isthæc non sufficere vt inducatur obligatio in futurū, nisi præterea eæ præstationes fierent ex causa onerosa vel obligatoria, ita probat d. l. creditor, in verbo, ex consensu. d. l. operis, verb. ex voluntate sua. etenim qui donat, non se obligat ad amplius donandum in futurum, vt dictis legibus, & hanc esse communem opinionem alibi ostendimus post Riminal. & Iaso. in dict. l. si certis. quinimmò quòd ex causa onerosa & obligatoria fierent, nisi etiã esset obligatoria in futurum, vt dictis legib⁹. aliter enim solutione sublata esset obligatio, vt in princip. Institut. quibus modis toll. oblig. Cuius rei ratio (quã ab alijs animaduertam non inuenio) ea est, quòd non solùm qui donat, etiam sæpius & vniformiter non videretur sese obligasse ad tantundem dandum in posterum, sed etiam si expressim id dixisset, adhuc non teneretur, quia olim donatio quę nõ incipiebat à traditione, nõ erat approbata vel à lege ista vestita, vt ex pacto donationis daretur actio. *l. si quis. arg. C. de don.* licet si inciperetur à traditione, repetitio denegaretur. *l. cuius per errorem, de reg. iur.* ergo si dixi promitto centũ, non potero vtiliter conueniri, quia nõ apparet causa debiti, quæ à lege approbetur, & vestiatur, & executioni mandetur, nec si donationem præsumas quicquam releuat cùm steterimus in terminis solius cõuentionis. Idẽ puto si dicerem, promitto centũ, quæ tibi debeo: si non adieci causam debiti, vel minus idoneam adieci, ergo licet per solennem stipulationẽ centum promiserim, etsi adiecerim quæ tibi debeo, nil agam, nisi causam debiti idoneam expresserim, quod nota ad notata in rubric. ff. de verb. nec mutat quòd solẽnitas intrinseca præsumatur, nã cum dixi, promitto centũ quæ debeo, non hic negatur stipulationis solennitas, quę intrinseca est, sed legitimam solleniste promittendi causam pręcesisse, id negatur, quia extrinsecũ est, hæc probãtur in *l. 2. §. circa. ff. de doli excep.* olim enim omnes conuentiones firmæ erant inspecto iuregentiũ, quia nihil tã naturali æquitati conueniens intelligebatur quàm pacta seruari. *leg. 1. ff. de pact. l. 1. ff. de constit. pec. l. non minorem. C. de transact. §. per traditionem. Instit. de rerum diui. l. conuentionum ff. de pact.* ficque omnes ex æquo manu regia exæquabantur. *l. 2. ad princip. ff. de origine iuris.* hodie verò conuentiones regulariter non sunt efficaces ad agendum, sed tantùm ad defendendum & excipiendum. *l. legitima. l. iurisgentium, in pri. & in §. sed cum nuda, &* §. *igitur nuda. ff. de pact.* ideò si tibi centum promisi, siue per pactum nudum, siue

per solennem stipulationem, nec adieci qua ex causa promittebam me daturum, vtrùm ex causa fortè venditionis, vel conductionis, vel dotis, vel alterius similis, nulla causa præsumitur, cùm nulla expressa sit, & causæ interuentus sit quid facti, quod non præsumitur nisi probetur. *l. si emancipati, ibi,* teque emancipatum probatum fuerit. C. de collat. vbi notant Iason, & communiter alij. *l. si quis in bello. § facta. ff. de capti.* † sed etsi dixeris causam animumque donandi præsumi in promissione siue nuda, siue solenni, vt videtur esse communis opinio, quam tradunt Barthol. *in l. ita stipulatus, in magna. colum. 12. ad princip. ff. de verb. oblig. Idem Barthol. in l. 1. § si stipulanti, eod. tit. Ias. in l. scire debemus. §. si à fure. colum. 2. eod. tit. Barthol. in l. Mauius. §. duobus. colum. 6. ad fin. ff. de lega. 2. Barthol. in l. 2. §. circa. ff. de doli excep. Paul. in l. generaliter. colum. 3. in princip. & col. 5. C. de non num. pecu. l. campanus. in versic. cùm sciret. de operis liber. leg. si diuortio. ff. de verb. oblig. per Iason. in l. iurisgentium. § sed cum nulla. ff. de pact. numero 28.* adhuc quidem erit, quia iure fforum ex pacto nudo donationis agi non poterat, licet hodie possit. *l. si quis argentum, per totam. C. de dona.* ergo in promissione siue nuda, sine solenni, siue dicas nullam causam præsumi, siue animum præsumi donandi, vtroque casu cessabit ciuilis obligatio etiã quoad præsentia, & multo magis quoad futura, necesse est ergo vt causa præstationum seu donationũ speciatim interfuerit, vt autè in ipsis præstationibus nuncupatim expressa sit, necesse non est, nam taciti & expressi par virtus est. *leg. cum quid. ff. si cer. peta. l. cum ex filio, in princip. ff. de vulga. l. licet Imperator. ff. de leg. 1. l. ita stipulatus. in mag. versicul. Sabinus autem ex mente. ff. de verb. oblig. l. 3. C. de lib. præt. l. hæredes mei. §. cum ita. ff. ad Trebel.*

† Vnde si probatum fuerit, quòd præstationes non tanquam ex gratia, sed tanquam ex debito fiebant, id sufficit vt non videantur esse lucratiuæ, & consequenter obligent etiam in futurum, quod si negetur subesse iuxta causam debiti, iuxta d. l. 2. §. circa. ff. de doli excep. replicabimus sufficere quòd in aliquibus earum præstationum, licet nõ etiam in omnib. ea causa certa (puta emptionis, aut emphyteusis, aut locationis perpetuæ) expressa fuerit. quid enim si dominus concessit vasallis certis, vel populo cuidam suo seu suę ditionis certum fundum, vel agrũ, vel hortũ, vel aream, vel domũ, vel vineã hac lege, vt singulis annis in perpetuum sibi certũ quid exoluerent † aut præstarent? aut quid si emit ab eis quendam censum perpetuum, deinde illi primo, & secũdo anno id ex debito exque fide præstiterunt longo vel longissimo tẽpore, ita tamen (vt plerunque vsu venit) quòd primo fortè aut secũdo anno in singulis præstationibus nominatim declarauerant se ex debito (non ex gratia soluere nuncupatim illius census, vel concessionis causam exprimentes) deinde tertio & quarto & etiam pluribus deinceps sequentibus annis tantundem & quasi debitum non quasi ex gratia præstabant, non tamen declarabant nominatim causam debiti in indiuiduo, certè id non noceret, nam intelligo in omnibus annis vniformes esse debere præstationes, sed tamẽ necesse minimè esse vt causa debiti in indiuiduo exprimatur, in omnib. annis, si modò aliquãdo expressa fuit. Hoc amplinõ puto referre vtrùm ad primos, an ad medios, an ad vltimos annos ea debiti causa expressa fuerit, alterutrum enim horũ trium sufficeret, hoc etiam amplius si in quibusdã harum præstationum siue in primis, siue in medijs, siue in vltimis solutiones fieri ex certa causa debiti apparuit, licet

2 *Donandi causa præsumitur quãdo alia nõ apparet, cũ communi.*

3 *Intel. l. 2. §. circa. ff. de doli excep.*

4 *Intell. l. cũ de in rem. ff. de vsu. cum sim.*

licet in reliquis nulla causa expressa esset debiti, sed innominatim, ruditer ac simpliciter p̄stationes factas eiusdē tamen quātitatis appareret, id quoque sufficeret, & opponentibus de dicto §. circa, replicaretur de tacita cōfessione soluētium semel ac pluries ex certa causa, & id probatur in d.l. cū de in rem, tam in primo, quàm in secūdo responso. nam licet longo tempore & sic decies geminas præstationes ad tale debitum in futurū præsumendum exigeret, tamen non exegit vt in singulis præstationib. causa debiti nominatim expressa esset, ergo si vasalli soluētes primis annis expressè ita, damus centū quę ex causa census debemus, medijs fortè annis dicebant, damus centum quæ tibi debemus non adijcientes ex causa census, sequentib. verò annis dicebant, ecce damus tibi centum solita, nō adijcientes quę tibi debemus, id quidem sufficeret. nam vt prę̄sumatur obligatio in futurum, benè requiritur longum tempus, & decies geminæ præstationes. d.l. cum de in rem, sed vt præstationes tam factæ ex causa non improbata factę prę̄sumantur, sicque cesset d. §. circa, vel vna prę̄statio sufficeret. Deniq. nostra opinio verissima est, & necessaria. nam licet sint opiniones, vtrùm † datū in re dubia videatur donatum, vel nō, nam quòd donatum nō videatur est communis opinio, *vt firmat Sozin. in l. cum quid. num. 29. versicu. circa quæstionem. ff. si cert. peta. post Barth. Alex. & alios ibi, vbi etiam tangitur per Glo. & est communis opinio, secundum Ioan. Bap. in ærario communi. verb. datio. Sozin. consilio 93. circa primum, libro primo.* † Plures tamen tenent contrarium, per l. cuius per errorem. ff. de regul. iur. l. 1. ff. de cond. indeb. tamen communis opinio est secundum Sozin. in d.l. cum quid. nume. 30 post Barthol. & alios ibi. quòd vbi est aliqua coniectura, p̄sumetur donatio, per d.l.1. & d.l. cuius. quòd si quęras quando videbitur subesse aliqua coniectura, respondet Bart. & communiter Docto. vt tenet & testatur Sozin. vbi suprà, numero 33. † quòd si causa in prec. fuerat aliquando etiam semel tantùm expressa, ea etiam in sequenti vel sequentibus dationibus, quę informiter fiunt, videtur vel inesse vel repetita. sic ergo & in specie nostra cùm semel in primo vel in aliquo anno expressum sit solutionem factam fuisse ex certa, & formali causa, puta census, licet sequentes præstationes informiter, id est, nulla expressa causa factæ fuerint, adhuc tamē ex eadem causa illę factę fuisse videtur, primùm ne actus frustratoris prę̄sumatur ac ociosus, contra l. hęc stipulatio. §. diuus. ff. vt lega. no. ea. deinde ne inutilis videatur, *contra leg. quoties. ff. de reb. dub. l. si quando, in princip. cum Glo. C. de inoffic. testamen. l. si quando. ff. de leg. 1. l. quoties in stipulationibus. ff. de verb. oblig. tertiò, donatio præsumatur, contra leg. cum de indeb. ff. de prob.* sicque cum causa illa quę semel expressa fuit, esset obligatoria in futurum, reliquę quoque præstationes ex eadem causa in futurum obligatoriè factę prę̄sumuntur, sicque post longum tempus prę̄sumitur revera interfuisse ea causa, quę expressa fuit. d.l. cum de in rem. prę̄sertim cùm propriè assertioni nemini aduersari liceat. *l. generaliter. C. de non. nu. pecu.* vnde vnica etiā prę̄statio videbatur sufficere, vt ibi. Nec obesset d. lex 2. §. circa. ff. de doli excep. quia illud quando nulla causa expressa fuisset, nec etiam obesset d.l. cum in rem. versic. longo tempore. quia illud fuit contingenter, non necessariò, vt patet ibidem in secundo resp. vbi nō exigūtur tot. prę̄stationes, nec longum tēpus, & prę̄terea in vtroq. responso ac exemplis, de quibus ibi, non apparet vllam causam solutionis expres-

5 *Datū simpliciter an donatū videatur, cū communis.*

6 *Datū simpliciter donatū videri potest si adest aliqua coniectura donationis, cū cōmuni.*

7 *Dāi causa expressa in præcedentib. præstationib. videtur repetita in seq. cū cōmuni.*

preſſam fuiſſe à ſoluente, nec ſunt præſumendæ cùm ſint facti. l. emancipati, ibi teq. emancipatum probatum fuerit. C. de coll. †Sicq; tentari poſſe videtur, vt cum cauſa ſolutionis expreſſa fuit, quę in futurũ obligatoria erat, ſufficiat vnica præſtatio, vt etiam in futurũ peti poſsit, cùm propriæ confeſsioni & aſſertioni aduerſari nemini liceat, d. l. generaliter. cùm autẽ nulla cauſa expreſſa eſſet, tunc longum tempus, & decies geminæ præſtatione exigerentur, vt dict. l. cum de in rẽ. † & ad d. § circa, qui huic vltimo contra diceret, reſpondendum eſt, quòd non procederet quando præterijſſet longum tempus, *argumen. leg. ſi filius familiàs. C. de pet. hæred.* & quæ tradunt Barthol. Alexand. & Iaſon. in l. ſciendum. ff. de verb. obliga. nam poſt tantũ tempus ea quæ facti ſunt etiam extrinſeci præſumuntur, vt ibi, & præterea dict. §. circa, procedit quando verbum tantùm non etiam res, aut traditio interfuit, nos autem quãdo etiam decies gemina rerum traditio interfuit, quod poteſt firmari ex multis à me cõgeſtis lib. de ſucceſſ. crea. in §. tertio. num. 13. vbi plenè de vi & poteſtate actus nominati, & ijs etiam quæ de temporis diuturnitate diximus alibi. Quæ nota, quia contrarium in vtroq. volunt communiter Doct. ſuprà in princip. allegati.

8 *Int. d. l. cũ de in rẽ. ff. de vſur. cõtra Doct.*

9 *Intell. l. 2. §. circa. ff. de doli except. contra Doct.*

10 *Diuinæ præſtationes vniformes annuæ decies geminatæ, & quaſi ex debito, non quaſi ex gratia factæ faciunt præſumi nõ ſolũ debitũ fuiſſe in p̃teritũ, ſed etiã tantundem deberi in futurũ, cõtra plures.*

Ergo † ſi ſingulis annis per longum tempus certam quantitatem quaſi debitam, non autem quaſi dono datã præſtaſti, licet informiter, quia nunquam fuit expreſſum, qua ex cauſa præſtatio fieret, ſemper tamen fuerunt pares præſtationes ſeu quantitates, teneo te in poſterum ad tantundem dãdum ſingulis annis obligatũ videri, ſi ipſe allegem ex cauſa obligatoria, puta venditionis aut cẽſus te ſoluiſſe, niſi tu probaueris contrariũ, puta donationis ac benignitatis ſeu ſeruitij gratioſi cauſa id feciſſe, licet contrarium teneant Balb. in dict. quæſt. 10. & Couar. in capit. poſſeſſor. §. 4. par. 1. ecũda. numero ſecundo. de regulis iur. lib. 6. & Molinæus de contractibus. quæſt. 20. hoc amplius cùm donandi cauſa fieri datio informis nunquam præſumatur, ſecundum communẽ opin. ſuprà relatam. d. l. cum de indebito. nec mutui, aut depoſiti cauſa toties geminæ præſtationes præſertim paris quãtitatis ac æqualis veroſimile ſit cauſam debiti obligatoriã præceſſiſſe magis præſumendum eſt, maximè cùm à recipiente allegetur, & cõcurrat diuturnitas temporis. Item decies geminæ præſtationes. Item generalitas d. l. cum de in rem.

11 *Annuæ præſtationes vniformes & decies geminatæ ex gratia factæ præſumũtur contra plures.*

† Sicque ex his tribus cauſam obligatoriam præceſſiſſe præſumam, niſi probetur per contrariam, vt ſic, ſi apparet per longum tẽpus, & per decies geminas præſtationes datũ, non tamen apparet vtrùm ex gratia, an ex debito datum fuerit, ex debito datum præſumã, licet cõtrarium teneant Molinæus, & Balb. & Couarru. vbi ſuprà, & Riminal. in l. ſi certis annis. colum. antepenul. cum ſequen. C. de pact. vbi Decius Iaſ. & alij moti leuiſſimo fundamento, ſcilicet quòd tempus non ſit modus inducendæ obligationis. *l. obligationum ferè. §. placet. ff. de actio. & obliga.* quòd non ignoram, ſed hic præter tempus longum interfuerunt decies geminæ præſtationes vniformes, ſicque decies geminæ tacitè rei debitæ confeſſiones, cùm ex gratia datum nunquam præſumatur. dict. l. cum de indebito. nec error ſit præſumend9 niſi probetur, *vt in l. vnica. C. de errore calculi*, & qui ſoluit ſi dicit ſe per errorẽ ſoluiſſe, poſt dies triginta probãdi erroris onus ſuſtineat. *leg. in contractibus. §. ſuper certis. C. de non numer. pecunia, facit* d. l. in contractibus, in principio, & Inſtitutio. de literarum obliga. in princip. teneo ergo, quòd

datum

datum singulis annis per longum tempus in posterum quoque debitum intelligetur. Primùm quando in omnibus præstationibus causa obligatoria, & specifica fuit expressa. Secundò etiamsi non in omnibus, sed in quibusdam tantùm talis causa fuit expressa. Tertiò idem etiamsi in nulla omnino earum præstationum causa specifica fuit expressa, sed tantùm informiter dictũ quòd dabatur debitũ. Quartò idem etiãsi nec causa specifica fuit expressa, nec dictum quòd debitum soluebatur, sed simpliciter datum fuit, quod vltimum non firmo.

12 *Geminata cõfessio extraiudicialis nocet.*

Pro † nobis facit, quia licet confessio extraiudicialis non præiudicet, vt est notum, etiamsi fiat in iudicio. dum tamẽ non in figura iudicij, puta coram tabellione, *vt est Gloss. singu. in leg. iubemus. C. de liber. cau. & in l. interrogatam. eod. titu.* tamen si sit geminata confessio extraiudicialis, benè præiudicat, secundum Barthol. in leg. cum scimus. C. de agric. & censi. libr. vndecimo. notatur in apost. ad Barthol. in leg. capite quinto. ff. de adul. vbi hoc sentit Gloss. & est communis sententia. Facit † etiam quòd licet confessioni in tormentis non stetur sine perseueratione. *leg. 1. §. diuus. cum ibi nota. ff. de quæstionibus, cum simil.* si tamen præcedat vna confessio extraiudicialis, tunc confessioni secundę in iudicio statur etiam sine perseueratione propter geminationem, hoc vult Gloss. in dict. l. capite quinto, quæ commendatur pro singulari ibi in apost. ad Barthol. Ad idem facit † quòd licet cõfessio de mutuo non præiudicet quominùs possit opponi exceptio non nume. pecuniæ infra biennium, tamen si sit geminata confessio de debito, tunc non poterit opponi exceptio nõ nume. pecun. arg. eius quod dixit Barthol. in dict. l. cũ scimus, & in specie Panor. in capit. si cautio. in fine. de fide instru. & vide ibi in apost. & est pro hoc Glo. *singu. in l. in contractibus. §. 1. in ver. penitus. C. de non nume. pecun.*

13 *Geminatæ confessioni in tormentis statur.*

14 *Geminata cõfessio excludit exceptionẽ nu. pec.*

Facit etiam ait quòd Baldus in dict. l. ne damnosa, scilicet, quòd idem operatur secunda iussio, † & sic geminata, quod proprius principis motus, & illud dictum non est alibi, vt ibi in apost. ad Bald. de quo eleganter ibidem per Iason. vbi hoc limitat. Facit etiam, nam si princeps præcipiat aliquem decapitari vel suspẽdi, & non apparet causa, debet iudex supersedere, & suspẽdere per 30. dies, casus singularis in l. si vindicare. C. de pœnis, cui concordat text. in cap. cum apud. 11. quęstio. 3. illud tamẽ est verum nisi interueniret secunda iussio principis capit. si quando, vbi Cano. de rescript. Barth. Veron. in cautela 7. refert, & sequitur Iason. in l. puniri, in fine. C. si contra ius, vel vtili. publicã. Ad idem etiam facit, quia licet rescriptũ fisco damnosum nõ valeat. l. neque damnosa. C. de precibus Imper. offer. tamen si est geminatum rescriptum bene valet, vt probatur in auth. vt nulli iudicum. §. & hoc verò iubemus, secundum Bald. in dict. l. neq. damnosa. Cùm ergo geminatio, tot etiã summi pręiudicij effectus operetur, tam in criminalibus, quàm in ciuilibus, & etiam alijs innumeris quos enarrauimus libro 1. de succes. crea. §. 3. nume. 12. cum plur. sequen. quid mirum aut nouũ si in specie nostra decies geminæ præstationes vniformes totidemq. debiti tacitæ confessiones hunc effectum operentur, vt debitum esset id quod præstabatur, id quod quantum ad hoc vt datum non repetatur, nisi errore probato, intelligo procedere in quatuor casibus, est primus, quãdo pręstationes fuerunt factæ omnes expressa causa, quæ etiã in futurũ obligatoria erat. Secũdus quando in quibusdã tantũ præstationib. non etiam in omni-

De eadẽre.

15 *Geminata iussio idẽo peratur quod proprius principis motus.*

De ead. re.

bus id expressum fuit. Tertius quando causa debiti speciatim expressa nõ fuit, sed tantùm dictum quod quasi debitum non quasi ex gratia dabatur. Vltimus quando nunquam expressum fuit, an ex debito, an verò ex gratia daretur. Sed quoad hoc vt in posterum eędem præstationes debeantur, idem intelligerem in duobus primis casibus, non sic in quarto casu, in tertio cogita.

16 *Vasalli si dominu suis decem præstationes vniformes annuatim ex certa causa obligatoria etiã in futurũ faciunt, tenebuntur etiã in futurũ, nisi probent eã causam veram non esse, cũ cõmuni contra Cyn.*

Denique † cum causa solutionis seu prestationum fuit expressa, quia singulis annis totius decennij soluens se quod debebat ex causa forte census dicebat præstare, tunc etiã si soluentes, & rustici essent & dominis suis vt vasalli soluerent, ea causa vera præsumitur, *ita Barthol. in leg. Iuribus, suprà alleg.* Idem *in d.l. cùm de in rem, columna tertia. Bald. colum. penul. & Iason. numero* 14. *in dict. l. si certis annis. Alexand. consilio* 30. *libro* 5. *ad finem. Ias. in §. præiudiciales. num.* 56. *Institut. de action. Alexand. consilio* 124. *colum.* 1. *libro* 4. *Paulus Cast. consilio* 51. *colum. fin. lib.* 2. *Carolus Molineus in consuetudi. Pariſi. §.* 7. *num.* 17. *Balb. vbi suprà, quæstio.* 10. qui firmat hanc esse cõmunem opinio. quam tenet, & communem dicit Couar. in d. §. 4. numero secundo. Quę res, licet cõtrarium teneat Cyn. in dict. l. si certis annis. quęst. 5. nullam apud me dubitationem habet: nam cum causa debiti specifica nominatim in præstationib. expressa fuerit, † rustici qui mentiri, aut simulare longè minus quàm reliqui didicerunt, non poterunt videri fraudem feciſſe, mentitamque soluendi causam expressisse, & præterea id nominatim cautum est in dict. l. cum de in rem, quæ cùm generalis sit, comprehendit omnes personas vtcunq. priuilegiatas, & sic etiam rusticos. l. in fraudem. §. fi. ff. de mil. testamen. lex enim generaliter loquens comprehendit personas etiam priuilegiatas, si in ea re, qua de agitur, non reperiantur habere peculiare priuilegium, vt ex communi opi. resoluimus de succ. crea. §. 8. num. 4. & etiam suprà diximus, sed hi rustici hac in re nõ reperiuntur habere peculiare priuilegium, ergo & ipsis nocet sua confessio. l. generaliter. C. de nõ numera. pec. † quod si per annos 30. tales vniformes fierẽt præstationes causa obligatoria expressa, non dubiũ est quin soluentes ad tantundem in posterum soluendum teneantur, si ex causa allegetur ab ipso recipiente, nec ipsi probauerint errorem illius causæ, expresse dicentes nunquã interfuisse, licet per errorẽ fuerit expressa, sed an admittãtur ad probãdum talem errorẽ, & quidem aduersus decennij præstationes benè admittuntur, vt ex communi opin. resoluunt Cor. Dec. Ias. Rim. & alij cõmuniter in d. l. si certis annis, vbi Cyn. q. 10. Alexand. consil. 113. colum. fin. libr. 1. Balb. in d. q. 10. Paul. in d. l. si certis annis. Couarr. vbi suprà. † Sed aduersus præstationes annorum 30. non admittuntur quasi eo tempore omnẽ ius præscribi & posit & præscriptum videatur, iuxta l. sicut. leg. omnes. l. cum notissimi. C. de præscript. 30. annorum. ita tenent in specie Moline. tã in d. q. 20. quàm in d. §. 7. num. 22. & Couarru. vbi suprà, quorum opinio vera non est saltẽ regulariter, nam si revera nulla interfuit causa obligatoria, & soluẽte serrore lapsi causam obligatoriã exprimebãt, causamq. falsam fuisse ipse accipiẽs non ignorabat, iam erat in mala fide, iã non posse etiã mille annis præscribere, iuxta communem Doct. sententiam, per text. ibi in ca. fin. de præscript. diximus, & nos alibi plenius in quæstionib. præcc. sed istorum opin. vera esset, quãdo ipse quoque, qui solutiones recipiebat, esset in eodem errore in quo erant soluentes, secundum quosdam, quod puto verum,

17. *Vasalli in casu superiore possũt probare causam illam nõ esse veram, cum cõmuni.*

18 *Vasalli an post annos etiam 30. admittantur ad probandum.*

19 *Tẽpus an habeatur vim inductiuã post pstationes factas tẽpore immemoriali.*

rum, nam non solùm quando centum mihi debebas pro vna vice si ea petere desij annorum 30. moritur actio, vt dd. ll. sed etiam si ea centum mihi deberes nõ pro vna vice, sed singulis annis præstanda in æternum, si per 30. ann. nihil recepissem, nec debitor cessans esset in mala fide, id ius præscriptum esset non solùm quoad fructus vel præstationes præteritas, sed etiam quoad futuras per generalitatem. d. l. sicut. d. l. omnes. d. l. cum notissimi, & Institut. de perpe. & temp. in princip. ergo & per contrarium per tale tempus par ius acquiri, & præscribi posse videtur non solùm quoad præteritas præstationes, sed etiam quoad futuras, non tam quidem per decisionem dictarum legum, quàm per eandem rationem, nisi neges parem esse rationem, cùm fauorabiliores simus liberationibus, quàm obligationibus. *l. Arrianus. ff. de action. & oblig.* adhuc tamen puto hanc partem admittendam, quia facilè pereunt probationes, vnde etsi reverà iusta causa, & titulus interfuisse fortè probari nõ posset post tantum tempus, fortiter tamen aduersatur. *l. obligationum ferè. §. placet ff. de act. & oblig.* vbi tempus nõ est modus tollendæ, aut inducendæ obligationis. Sed responderi potest, quòd quemadmodum ea regula correcta fuit in altero membro, sicque hodie solum tempus est modus tollẽdæ obligationis dict. l. sicut. d. l. omnes. dict. l. cum notissimi. d. princip. Institutio. de temp. action ita quoad alterũ membrum ei parificatum de iure veteri sublatum videatur, iuxta Glos. cõmuniter approbatam, in l. si quis seruo alieno persuaserit, per tex. ibi. C. de furtis. præterea hic vltra tempus adiunt illæ geminatæ confessiones & præstationes quæ plurimum iuuant. d. l. generaliter. C. de non numerata pecun. ergo olim solum tempus non erat modus tollendæ, aut inducendæ obligationis, hodie tamen vt indubitanter est modus obligationis tollendæ, vt dictis legibus, ita & inducendæ per argumentum suprà dictum, præsertim cũ hic nõ tantùm sit tempus, sed plures geminæ confessiones, vt modò dicebam, sed si teneas tempus hoc casu habere vim inductiuam, iam in cõtrarium probatio non admitteretur, cogita tamen.

20 *Tẽpus habet vim inducẽdi post præstationes tẽpore immemoriali factas, cũ communi.*

Cæterùm quando præteriit tempus, cuius initij memoria hominum nõ stat, omnes admittunt non esse necessariam vllam causæ expressionem in dictis præstationibus, sed eo tempore ius immortale, & æternum etiam in posterum acquiri, *Cynus quæst. pen. Angel. & Ias. column. fin. in d. l. si certis annis. vbi etiam Paulus, & Riminald. & Bart. in d. l. cum de in rem. Felyn. in cap. causam quæ. column. 3. de præscription. Baldus vbi suprà. & Couarru. numero quarto. vbi suprà. Abbas consilio 94. libro primo. Idem in capitulo final. columna secunda. de causa possessio.* Denique tempus solum de per se non habere vim inductiuam elegãter tradidimus, suprà in prima particul. quæstion decim.

21 *Vasalli quod longo vel longissimo tempore dominus præstiterunt an dein posterũ tantundem præstare cogãtur, dubia pugna.*

Ex superioribus apparet quòd si vasalli non domino suo, sed alteri annuatim certum quid dederunt per tempus immemoriale, tituli interuẽtus, aut eius allegatio necessaria non est: quid si præterit tempus longum duntaxat vel etiam longissimum, non tamen immemoriale, & quidem quid respondendum sit, ex superioribus satis apparet regulariter, præter quàm cùm res agebatur inter dominum & vasallos, quo casu (licet in cæteris tẽpus longũ vel longissimum sufficiat secundum superiorem annotationem & distinctionem) tamen hic magis esse videtur vt tempus immemoriale exigatur, quia secundum quosdam quoties aduersus possidentem est ve-

hen.ens iuris præsumptio,tunc ipse annuos hos reditus,aut prestationes in futurum vendicare non potest,nisi vel cum titulo fuerit per annos 40. in quasi possessione illius annui reditus percipiendi,vel si titulum nō habuerit,& ostenderit in tali quasi possessione per tempus immemoriale steterit,*argum.cap.super quibusdam.§.præterea, de verborum significic.* vbi Gloss. multa iura adducit,& cap.vnico.de præscription.lib.6. nec dubium est secundum eos,quin aduersus hunc dominum qui à vasallis huiusmodi annuos reditus exigebat, si vehemens iuris præsumptio quòd clam aut per vim vel tyrannidem eos exigisset.Ita videntur tenere Ioann.Andr.Hostiēsis,Abbas,Henricus & alij in cap.quod latenter,de regulis iuris,quorū opinionem sequitur,& sæpius communem appellat Couarru. *in d. §. quarto. num.primo,& num.quinto. Innocentius in cap.bonæ.in 2. de postulation. prælator.Idem Innocentius & Ægidius Bellamer.column.fin.in cap.si diligenti, de præscription.Ioannes Faber in §.aquè si agat.quæst.3. Institut. de action. Aretinus consilio 14.column.11.Guid.Papæ consilio 1 lib. Idem consil.65.numero 2.Baldus in cap.1.§ pactiones,de pace constan.* denique post tempus immemoriale nūquam presumitur quòd dominus à vasallis tales reditus annuatim vitiosè exegerit,non quoque præsumitur post annos quadraginta, quando interfuit titulus qui à domino probatur, secundum Couarru.vbi suprà.Sed quidquid ipse & reliqui,suprà allegati contendant differentiam esse inter dominum respectu vasallorum & alium quemlibet, id suspectū esse non dubito,nusquam enim iure probatum inuenies quòd reditus qui annuatim per dominos à vasallis exiguntur,presumantur per vim aut clam exacti,non magis quàm si ab aliquo quotis exigeretur, & dict.c.quod latēter,generaliter loquitur in omnibus non solùm in dominis respectu vasallorum,& pretereà loquitur in casu claro,quando de clandestinitate,aut violentia constabat,vnde à regulis generalibus, de quibus suprà mentionem habuimus, quæ omnes vtcunque priuilegiatos & cōsequenter etiam rusticos comprehendunt,recedendum non est. Neque ad rem pertinere debet, quòd† quis hoc est dominus ille sit in quasi possessione alicuius reditus annuatim exigēdi,huicque quasi possessioni aduersetur præsumptio iuris communis.nam adhuc etiam contra talem iuris præsumptionē procedit præscriptio temporis etiam ordinarij.*l.2.C.de serui.& aqua. l.si quis diuturno,in princ.ff si seru.vend.* nam & si abs te emissem annuum reditum, iux.cap.prim.in extrauag.de emp.& vend.& per annos triginta iugiter exegissem titulúmque amisissem,deinde soluere recusares:&ipse probassem illam tricennalem exactionem,& illius annui reditus exigendi longissimā quasi possessionem in futurum ad tantundem præstandū cogereris, nihilo impediente,quòd titulum interfuisse non probassem nec eius amissionē, neque ad rem pertineret quòd mea quasi possessio aduersaretur iuri communi,id est, communi omnium hominum libertati. sicque quod contra meam quasi possessionem esset præsumptio iuris,& ita intelligo *leg.sicut. leg.omnes.leg.cum notissimi.Cod.de præscript.30.annorum, & in princip. Instruct.de perpe.& tempor.action. Add.d.cap. super quibusdam. §.præterea, de verb.signific.& dict.cap.vnic.de præscript.lib.6.cap.cum persona,§.quod si taleg,de priuileg.in 6.respon.* quòd loquuntur in iis, quæ non possunt acquiri nisi priuilegio principis,in quorum præscriptione longius tempus desideratur quàm in reliquis, scilicet vel tempus immemoriale sine titulo,vel tē-

22 *Præscriptio iuris possessioni aduersa nō remouet regulariter præsc. ordinariā.*

pus

pus quadraginta annorum cum titulo, idque iure singulari principibus datum est, prout innumera alia priuilegia principum enumerat Iacob. de san cto Georgio de feudis, verb. princeps. multáque per nos de succ. creat. §. 26. Idemquem cum prescribitur contra ecclesiam, in quibus casibus fundatam habet intentionem de iure, licet non sic in reliquis causis, vt dict. c. vnic. iuncta sua Gloss. itaque annuæ prestationes contra principem vel ecclesiam non breuiore tempore quàm annorum quadraginta cum titulo aut tempore immemoriali sine titulo prescribuntur, vt dictis iuribus. contra reliquos autem breuiore tempore contingit prescriptio. Itaque aut interfuit titulus habitus ab habente potestatem dominium concedendi, aut habitus ab alio, aut à nullo. primo casu illico transfertur dominium, nec ne præscriptione agendum est, & ita procedit cap. super quibusdam. §. præterea, de ver. sign. ibi, Imperatorum, aut regum, aut Lateranensis Concilij, aut consuetudine antiqua, cuius initij, &c. † nam vsus tanti temporis, cuius initij memoria non est, ineptè appellatur præscriptio, cùm propriùs diceretur consuetudo, vt ibi, sicque vt lege dominia rerum conceduntur, & auferuntur etiam citra dominorum voluntatem, *vt per totum. C. ex quibus caus. seru. pro præmio libert. acci. & per Decium in leg. id quod nostrum, de regul. iur. ita & consuetudine quæ legi par est. l. de quibus. ff. de leg. cum plur seq. §. ex non scripto. Instit. de iure natur.* sicque cum post tempus immemoriale non tam prescriptum ius videatur quàm consuetudine acquisitum, eáque consuetudo pro lege sit, supereſt vt id ius eo tempore quæsitum tam æternum fixumque sit, quàm foret si lege acquireretur, meritóque vicem legis tenere alibi lex docebat *ff. de aqua quotid. & æstiua. leg. hoc iure. §. ductus aquæ. & ff. de aqua pluu. arcend. leg. prima. § fin. 3. quæst. 6. hoc quippe. & 9. quæst. 3. conquestus. & 65. distinct. mos antiquus.* ergo quando Imperator, vel Papa, vel Rex, vel Respublica non recognoscentes superiorẽ, vel lex, vel consuetudo, vel tempus immemoriale quod illius parem potentiã habet, titulum alicui prębuit, continuò eum fecit dominum consummatissimum, nec de præscriptione agendum est, secundo casu quando titulus habitus est à non habente potestatem concedendi dominiũ, regulariter probet iustam causam prescribendi. *leg. nullo. C. de rei vend. leg. vnica. C. de vsucap. transf.* fallit cum titulus erat à lege improbatus, puta non ritè habitus. *leg. 2. § si à pupillo. ff. pro emp. leg. 2. C. pro emp. cap. hoc consultissimo. §. contrahentes. de rebus eccleſiæ nõ alien. lib. 6.* ergo si pedagia aut vectigalia aut annuos reditus à populo exegi post tempus immemoriale, quasi lege ius & dominium quęsiui, quòd si breuiore tempore, puta quadraginta annorũ, tunc præscriptione dominium quæsisse videor, si interfuit titulus habitus ab eo qui non habebat ius concedendi, veluti si annuum reditum ex salinariis pedagiis, portagiis, vectigalibus, gabellis vel similibus procedentem vendidit, donauit, dotis, legatíve nomine mihi dedit is qui ius vendendi non habeat. tertio casu quando titulus non interfuit ab aliquo, aut postquã longo tempore id ius annuatim exegi, allegaui titulum interfuisse, & tunc per lapsum lõgi temporis simul cum illis geminatis præstationibus ac taciti debiti confessionibus is titulus allegatus præsumitur, *dict. leg. cum de in rem. ff. de vsuris.*

23 *Præsc. temporis immemorialis, ineptè appellatur præscriptio.*

Nec † obest dict. l. nullo. C. de rei ven. cum simil. nam ibi quando is contra quem prescribitur, nullum actum positiuũ fecit, sed dũtaxat abstinebat

24 *Intell. l. nullo. C. de rei vend.*

ab impugnatione & contradictione, secundum Bart. & communiter Doct. in leg. seruitutes, in mag. ff. de seruit. †nos loquimur quando is contra quē prescribitur, plures actus positiuos fecerat decies geminas solutiones totidemque tacitas confessiones per totum decennium aut vicennium faciēs, vt dict. leg. cum de in rem. Nec similiter obest, quòd ad tales exactiones recipiendas vel faciendas factum hominis discontinuum erat necessariū. leg. foramen. ff. de seru. vrbanorum prędiorum. †sicque prescriptio nisi lōgissimo tempore, id est, tempore immemoriali contingere non poterat, vt dict. leg. seruitutes, cum sim. nam respondemus illud procedere cum agitur de seruitute acquirenda à re rei, & sic de seruitute reali, non sic si agatur de seruitute personali vel de iure siue reali, siue personali, per personam acquirendo seu præscribendo, vt in dict. leg. cum de in rem. tunc enim tempus immemoriale non exigitur, sed solùm tēpus longum sufficit. Neque obscura est harum rerum differentia, nam cum agitur vt per actus discōtinuos ius acquiratur ab homine, is homo animo suo semper retinet illam quasi possessionem, eámque ita continuat, vt facti extrinseci interualla supleātur per animi illius hominis continuationem, at cùm prædium animo careat, hoc supplementum cessat in iure acquirendo seu præscribendo à re rei, ista est elegans & communis conclusio, solutio ac differentię ratio, quam tenent Bart. *in leg. iusto §. non mutat ff. de vsucap. Idem Bart. in leg si ego. §. primo ff. de public. Paulus consilio 444. in causa quæ vertitur. columna 3. libro primo. Idem consilio tertio, in causa quæ vertitur coram domino. columna final. Idem consilio 12. super primo libro secundo. Corn. consilio 268. columna 9. numero 23. versicul. nec obstat secunda ratio, libro quarto. Aymon Crauet. de antiq. tem. por. part. 4. versicul. transeo nunc. numero 24. fol. 107. tenet*, & ait esse communem opinionem Couarru. *libro primo. var. resol. capitulo 17. numero decimo.* est communis opinio secundum Balbum *de præscrip. 2. part. 5. part. princip quæst. 3.* est communis secundum Felyn. *in capit. de quarta. numer. 37. de præscrip.*

25 *Titulo præsumitur in præsc. quæ nititur in facto aduersarij, licet non præsumeretur quando niteretur in nō facto ipsius, nouadecla.*

26 *Seruitutem discontinuā res inanimata non præscribit nisi tēpore immemoriali, homo autem breuiore tempore, quæritur, cū cōmuni.*

Prēterea hic adsunt decies geminæ solutiones, totidémque tacitæ confessiones factæ ab ipso solente, quæ sibi vt noceant par est, cùm non nisi ex debito quisquam soluisse credatur. *leg. cum indebito ff. de probat.* at in iure acquirendo ac præscribendo à re rei id cessat nulla enim hic adest confessio, nulla prēstatio, nullū denique factum positiuum domini illius prædij, contra quod prędium prescriptio cœpta erat, sicque hoc casu longiùs tempus desideratur.

27 *Vasalli domino si lōgo vel longissimo tempore certū quid annū præstiterūt, an ex tit. l. per dominū allegato, an verò ex tyrānide præstitū præsumatur, ardua quæst.*

Vnde †si dominus à vasallis annuos reditus per longum tempus exegit, & vasalli postea tales reditus prēstare recusent, si ipse dominus dixerit, se titulum habuisse, cúmque per tale longum tempus probauerit, in posterū quoque eos reditus obtinebit, *argument. d. l. cum de in rem. ita tenent Alberi-cus num. quinto. in dict. leg. cum de in rem. Barthol in d. §. non mutat, ad finem, dum loquitur de pedagio. Idem Barthol. sentire videtur in dict. leg. si ego. §. primo ff. de publ. expressius Alexand. consilio 124. super primo. columna prima. libro quarto. Idem Alexand. consilio 35. viso themate. numero tertio. columna prima, libro secundo. Idem Alexand. cons. 108. in causa, & lite. columna final. ad finem. eodem libro. Idem Alexand. cons. 14. viso, & considerato. numero nono. eodem libro. Idem Alexand. cons. 113. super primo dubio videtur. libro primo. columna prima.* vbi etiam contra rusticos id procedere firmat, quod & te-

nuerat

nuerat in d. consilio 114. & in plerisque locorum suprà allegatorum sentit. *Idem Alexand. consilio 75. visis. columna fin. ad fin. lib. 4. Idem Alex. consil. 1. numero 20. lib. 4.* vbi saltem hoc pro expedito habet quando interfuerunt anni triginta, quod & vult Aymon *in d. versic. transeo nunc. num. 23. Cornel. consil. 268. in hac consultatione. versic. facit ad prædicta. numero 16. & iterum num. 10. libro 4 sentit Barthol. quem ipse allegat in l. si publicanus. §. 1. ff. de publi. Idem Barthol. in l. licitatio. §. earum, eodem titulo. Angel. consil. 9. sentit Paulus consil. 444. suprà allegato. Idem Paulus consil. 3. & consil. 12. libro 2. Aretin. consilio 153. consultatio. columna fin. Boerius decisione 126. numer. 4. allegat Petrum, Cynum, Albericum, & Barthol. & alios in l. 2. C. quæ sit long. consu. & in rub. eodem tit.* Et in hanc partem etiã videntur inclinare omnes illi quos suprà diximus tenuisse quòd post longum tempus allegata causa certa eadémque legitima & in futurum obligatoria, euenit, vt id ius quasi probatum præsumptiuè videatur, & consequenter in futurum quoque præstandum sit.

Contrariam tamen partem in vasallis respectu dominorum vt etiam si expressa certa causa legitima & obligatoria soluerint vniformiter annuatim per longum vel etiam longissimum tempus, non tamen teneantur in posterum tantũdem singulis annis præstare, etiam si dominus eam causam allegauerit, quam per temporis longi vel longissimi cursum præstare velit, nisi præterea tempus immemoriale præteriisset quasi tales domini per vim & tyrannidem exegisse præsumantur, tenent Innocentius *in capitulo bonæ. 2. de postul. prælat. Idem Innocent. & Bellamera colum. fin. in cap. si diligenti, de præscript. Ioan. Fab in §. æquè. quæst. 4. Instit. de act. Guido Papæ consil. 1. num. 7. Idem Guido consil. 45. num. 2. Couarr. cap. possessor. par. 2. & §. 4. num. 5. de reg. iur. lib. 6. Aretin. consil. 14. num. 11. Bald. in cap. 1. §. pactiones, de pace Constan. Carolus Molinæus ad Alexandrum consil. 124. lib. 4. num. 1. addi. vbi firmat se idem tenuisse in consuet. Paris. §. 53.* & ita tenent plures alij quos allegat Aymon, vbi suprà, numero vigesimosexto.

Sed † præmitte quòd vtriusque partis fautores communiter tenent non aliter talem dominum contra vasallos per longum vel etiam longissimum tempus obtenturum, quàm si ex causa certa, legitima, & in futurum obligatoria facta esset solutio annua, & maximè hoc exprimunt *Corn. in d. consil. 268. Aymon vbi suprà, num. 27. qui plures allegat. Alexand. consil. 108. ad finem. libro 2. qui alios allegat. Idem Alexand. consil. 114. num. 4. lib. primo. Guido Papæ quæstio. 408. Alexand. consil. 75. libro quarto. ad fin. Alexand. consilio 14. numero 9. libro 2. Barthol. in d. l. cum de in rem. ff. de vsuris, ad fin. Rimmaldus columna antepen. cum seq. post Alexand. Iaf. & alios in l. si certis annis. C. de pactis. Salicet. in d. l. cum de in rem. quæstio 3. & 4. Balbus de præscriptio. secunda par. tertiæ partis principalis. quæstio decima. Felinus in capitulo causam, columna tertia. de præscriptio. Molinæus ad Alexand. consilio 113. libro 1.*

28 *Vasalli vt noceant sibi cum annuatim quid dominis soluebant, oportet præstationes factas fuisse ex causa certa, expressa, legitima, & in futurũ obligatoria, secundum cõmunem.*

Quid dicendum? & quidem quò magis ac magis hanc quæstionem vsibus forensibus frequentissimã inspicio, eò magis ac magis miror nostrorum interpretum incuriam ac errorem, † nam qui tenent partẽ affirmatiuam vt longo tẽpore ius quæratur etiam contra vasallos, & etiã contra rusticos, eo potissimùm argumento nituntur, quòd consuetudine non etiam præscriptione id ius quæsitum intelligant. rursus qui tenent partem negati-

29 *Annuæ præstationes cõ vt in futurũ præstan-*

tur tempore acquiritur, ac inducitur an id contingat præscriptione, an consuetudine, an alia ratione, ard pugna.

uam, vt eo tempore tale ius in futurum non quæratur, ea potissimùm ratione nituntur, quòd tale ius præscriptione potius quàm consuetudine acquiri posse contendant seu acquisitum velint, & tamen vtrunque falsum est, quia nec consuetudine nec præscriptione tale ius acquiritur, sed alia longè diuersa ratione. & pars affirmatiua, † vt quòd tale ius longo aut longissimo tempore acquiratur, contingat ex vi consuetudinis, in qua titulus aut bona fides necessarius non est (iuxta communem resolutionẽ, de qua per Aymonem, vbi suprà, num. 23.) *tenent Bald. consil. 439. amplius col. 4. lib. 3. Alexand. consil. 123. colum. 1. lib. 4.* qui alios allegat huius sententiæ auxiliares. *Corneus d. consil. 168. lib. 4. num. 10. & num. 16. cum seq. plurib.* quod & sentiunt plerique eorũ quos diximus, hanc partem tueri. rursus Aymon, vbi suprà, Couarruu. & alij communiter, qui negatiuam partem tuentur, abnegant consuetudine tali ius acquiri, sed demum præscriptione, vt sic exigatur titulus & bona fides, *iuxta l. nullo. C. de rei vend. l. vnica. C. de vsu. transf. in princ. Instit. de vsuc. c. possessor, de reg. iur. lib. 6.* sed vtrunque falsum est, † quia tale ius nec quæsitum videtur consuetudine nec etiam præscriptione. quod non videatur consuetudine quæsitum, patet quia consuetudo in materia nostra illa intelligitur, quæ habet vim legis vniuersalis in regione vel populo, vbi vertitur quæstio qua de agitur. *§. ex non scripto. Instit. de iure nat. l. de quibus, cum plu. legibus sequen. ff. de iust. & iur. per totum. Cod. quæ sit longa consuetudo per totum, extra eodem titulo,* sed in proposito non est ita, quia id ius dominus vel alius potuit acquirere cõtra vnum vel contra certos vel contra vniuersos de populo, vt patet & probat *d. l. cum de in rem verso. ff. de vsur. l. si certis annis. Cod. de pact. l. creditor. C. de vsur. l. operis. ff. de ope. libe.* ergo non est consuetudo quæ ligat omnes de populo. Rursus consuetudo non potest induci nisi ab vniuerso populo vel parte maiore, vt dictis legibus. & tenent communiter Barthol. & alij in dicta l. de quibus. sed id ius potest induci non solum à minore parte populi, sed etiam à certis hominibus, vel etiam ab vno, hoc est, dominus vel alius tale ius acquirere potuit contra vnum, vel certos, vel omnes, vt modò dicebam. ergo nõ est ius consuetudine quæsitum. Præterea id ius cõtra inuitum competere intelligitur. *l. inter stipulantem. §. 1. ff. de verb. oblig.* at consuetudo consensu introducitur. d. l. de quib. Præterea & fortius cõsuetudo pertinet ad gubernationem populi, vt dd. ll. quę quidẽ populi gubernatio quotidie, vt mutetur & decet & expedit, liberrimáque esse debet. *§. sed naturalia. Instit. de iure natur. l. omnes populi. ff. de iust. & iur. l. si quis in principio testamenti. ff. de legat. 3.* at id ius quæsitũ semel siue domino siue alio, siue cõtra vnum, siue contra certos, siue contra vniuersos, mutari aut adimi nõ licet. *l. id quod nostrum. ff. de reg. iur. l. sicut ab initio. C. de actio. & oblig.* ergo contendere id ius consuetudine quæsitũ videri, dementia (mihi crede) mera est. Rursus quòd præscriptione quæsitũ non videatur patet, † quia ille demũ esse videtur in statu & cõditione præscribẽdi, qui emit vel alio titulo ad ius dominiúmq; transferendum habili rem recepit à non domino, quem dominũ esse putabat, sicq; habebat titulum bon. fid. possessionẽ vel quasi, *vt in princ. Instit. de vsucap. l. nullo. C. de rei vendi. l. vnica. C. de vsu. transf. l. Celsus. ff. de vsucap. c. 1. de præscrip. lib. 6. c. vigilanti. cap. final. de præscript. cap. 2. §. contrahentes, de rebus eccles. non alien. libro 6.* nam si causam titulúmve ad dominium transferendum seu ius habilem ac sufficientem habuisset à vero domino, vel ab

30 *Titulus in consuetudine non requiritur, cũ communi.*

31 *Præscri. & consuetudo vt differãt.*

32 *Annuarũ præstationũ præscriptio diuersis regulis contingit quã rerum corporaliũ. nouadeclarat.*

vel ab eo qui potestatem concedendi habebat, iam traditione vel quasi continua dominium quæsiisset. *l. traditionibus. C. de pact. § per traditionem. Instit. de rerum diuisione. Iuncta lege, nunquam nuda. ff. de acquiren. rerum domin.* sicq; cessaret vsucapio, Quia quod meum est, amplius meum fieri non potest nec præscriptione. *l. sequitur. § lana. ff. de vsucap. nec alia ratione. § sic itaque. Instit. de action. leg. 3. § ex contrario.* vbi tradunt communiter Doct. *ff. de acquir. possess.* ergo cùm in specie nostra fundamentum intentionis illius qui annuos reditus, census, præstationes ab vniuerso populo, vel à certis, vel à quodam ciue vendicant, sic affirmare quod sibi ex iusta causa ad dominium vel ius transferendum habili concessum fuerat, ibi eo vel eis qui ius concedendi habebant, sicq; quòd cum illico fecerunt dominum illius iuris, ergo non potuit amplius præscribere quod iusti iam erat, nec audiretur allegans contraria. *l. prima. Cod. de fund. l. prima. Cod. de seruis fugit.* ergo is quo de agimus, nec fundatur præscriptione nec consuetudine, sed alia ratione, puta contractu, vel vltimâ voluntate sibi id ius annuum concessum fuisse contendens. *d. l. cum de in rem. d. l. si certis annis. d. l. operis. d. l. creditor, cum simili.* neque hic cadit timor alienæ rei, cùm cuiusque soluentis persona obligata videatur, sicque de iure potissimum personali, non etiam de reali agi videtur. Secundum quæ cum huiusmodi exactio annua inde procedere intelligatur, & ab actore seu domino vasallorum vel rusticorum allegetur ex concessione ipsorum met ius descendere, & per longum tempus tot geminas præstationes, totque tacitas confessiones vniformes ostenderit, in futurum quoque eos exigere poterit, etiamsi longum tempus tantum non etiam longissimum aut immemorialle præterierit, nisi ipsi probauerint causam à domino allegatam veram non esse, sicq; ex gratia & benignitate tantùm soluisse, non ex causa obligatoria, vel si ex causa obligatoria præstitissent, id tamen per errorem fecisse, nec, vt suprà diximus, iniustior ratio est contra vasallos rusticos quàm contra alios, nec credederim oportere, quòd tales annuæ præstationes factæ fuerint nominatim ex causa obligatoria, nam etiam si id dominus non probauerit, ex causa tamen quam dominus allegauerit factæ præsumentur, argumento d. l. cum de in rem, cum simil. suprà allegatis, si non destruantur, & quia ex gratia factæ non præsumuntur, d. l. cum de indebito. ff. de prob. agnosco tamen in contrarium se habere communem opinionem, de qua suprà mentionem fecimus, qua de re dicendum, vt suprà.

Pro nobis facit † quia nulla probatio concludit certò & indubitanter, sed tantùm præsumptiuè, nam primò itaque considerandum est, quòd modus humanæ probationis ad humanum iudicium fit per fidem credulitatem iudicare debentis, fides autem vel credulitas, quandoque iure cogitur per probationes testium & instrumentorum, vt in leg. vbi numerus, & vulgata l. sciant cuncti, & l. 1. & per totum de fide instr. quandoque plura concurrũt simul, ex quibus notitia intellectualis cogitur ad credulitatẽ. oportet enim credere, & ex credito iudicare, quando tam ratione quàm etiam authoritate satis dilucidè constat. ratio enim probationis est, vt de veritate constet. at sicut constat nobis de veritate per fidem testium, id est, per credulitatem, quàm duobus vel tribus testibus adhibemus, vt in capt. in omni negotio, de testib. ita credere cogimur ex aliis argumentis, præsumptionib. & indiciis, ex quibus mens ipsa instruitur ad veritatẽ, & cogitur ad aliquid

33 *Probationum nulla cõtingit vt probet necessariò sed tantùm cõtingenter.*

credendum,adeo quòd quandoque violentas has præsumptiones appellamus,quia ex eis animus cogitur,& vincitur ad aliquid credendum, vt in c. afferte,& cap.quia verisimile.& ibi Innocen.&Abb.de præsumpt.Et quoniam hæc argumenta & præsumptiones ex factis oriuntur,& sunt varia,ex quibus animus moueri potest,ideo certa regula ad fidem,& animi instructionem diffiniri non potest,aliqua tamẽ in iure positiuo notantur,ex quibus animus ad fidem mouetur, quæ aliquando appellantur indicia, quandoque suspiciones,quandoque præsumptiones,quandoque argumenta, vt notatur in l.admonẽdi,de iure iu.& ibi per Doct.maximè Bart.at cùm plurima esse possunt quàm in iure reperiantur, vt in leg.nam natura, de præscript.verbis. ea arbitrio & iudicio discreti iudicis oportet relinqui,& hoc est quod Iureconsultus docebat in l.3.§.1.& §.ciusdẽ.ff.de testib.in his verbis,quę argumenta ad quem modum probandi,&c.ergo fortior probatio mihi esse videtur contra soluentem in terminis d.l.cum de in rem, quàm in terminis leg.vbi numerus.ff.de testib. nam vt experiẽtia rerum magistra docemur, testes non raro mentitum testimonium dicunt, at præsumptio, de qua in d.l.cum de in rem.ff.de vsuris, & de qua agimus in præsenti, vix vnquam fefellit.

34 *Annuarũ præstationũ prescriptio cõtingit 30. vel 40. annis, vt contrariũ postea probare nõ valeat, cum Couar. cõtra multos.*

Quòd † si quadraginta annis præstiterunt,quando agitur contra populum,vel triginta,quando contra vnum vel certos, iuxta distinctionem l.sicut,& l.omnes. C.de præscription.30.annorum. & dominus exigens tales præstationes habebat titulum & bonam fidem (puta quia hæres fuit eis qui idem exigere solebat,vel quia procuratori iussit vt eos annuos reditus emeret, isq; denunciauit se emisse & pretium subesse, deq; eo fidem fecit domino, *iuxta l.non solùm.§.quod vulgo.ff.de vsucapion. l.quod vulgo. ff.pro emptore.leg.pro legato.l.final.ff.pro legato.leg.final.ff.pro suo.*) an post triginta annos profit vasallis,aut rusticis,aut aliis probare, quòd ipsi non veluti ex debito, sed quasi ex gratia se soluere putabant, licet id in solutionibus ipsis nominatim non declarabant,& videtur quòd sic,quia tempus non est modus tollendæ aut inducendæ obligationis personalis (qualis ea qua de agimus est) *l.obligationum ferè. §.placet.ff.de action.& oblig. l.nemo potest.ff. de legat.primo.* at si hoc casu contrarium probari non liceret, iam per solum tempus obligatio personalis ineuitabiliter inducta esset: ergo, &c. Sed in contrarium efficaciter ac sufficienter facit, quia quidquid potest aliis titulis (puta emptionis,dotis,donationis, legati,hæreditatis & similiũ) acquiri,poterit quoque præscriptione acquiri, l.sicut. l.omnes. l.cum notissimi. Cod. de præscr.30. annorum. nec titulus in hac præscriptione exigitur,vt dictis legibus:ergo prꝛterito hoc tricennio huius iuris præscriptio contingit si nõ absit bona fides,vt dictis legibus, non secus,quàm si posset tale ius annuum per titulum emptionis, donationis, dotis,legati & similiũ acquiri, nec verum esset solo tempore obligationem personalem hoc casu quæsitam videri, cùm præterea affuerint tot tacitæ confessiones debiti,tótque geminæ solutiones,nam & in l.si quis diuturno, in princ.ff.si seruitus vend. solo tempore longo ius reale seruitutis acquiritur cum patientia domini. facit, quia illa ratione rerum dominia sub incerto sint, militat ex integro, & in specie nostra. l.prima. ff.de vsucapion. etenim huiusmodi annui reditus si post longissimam quasi possessionem non viderentur acquisiti,cùm facilè probationum copia perire soleat,talium redituum

ius &

ius & dominium sæpè sub incerto esset, facit quia vt titulo emptionis huiusmodi annui reditus acquiri possunt & solent, vt in extrauagan. Martini de empt.& vendit.& titulo emphyteusis, *vt l.fina. & per totum. C. de iure emphy. leg. alienationis verbum. ff. de verbo. signifi.* ita & acquiri poterit præscriptione. d.l.alienationis, facit dict.l. cum de in rem ff.de vsuris, cũ similibus, si non destruantur. facit quia imputandum est ei qui tot geminas solutiones, totque tacitas confessiones fecit, etsi ab initio semel consensit, ex post facto pœnitere nõ licet. l.sicut ab initio. C.de action.& obligatio. præsertim cùm tanta, vt iam ediximus, sit vis geminationis,& pluries ac pluries tacitum consensum geminauerit, ita ergo tenendum est, prout suprà concluſimus post Couarru. licet contrarium sentiant Aymon post plures quos ipse refert in dict.vers.transeo nũc.num.27.& Riminaldus col.antep. post plures quos refert in dict.l.si certis annis. C.de pact.

35 *Immemorialis tẽporis acquisitio non admittit probationẽ in contrariũ etiã per cõfessionẽ, cõtra Aymo. & alios.*

Quid si præterijt† tempus, cuius initij nõ est memoria, & tunc ex parte domini contra vasallos vel rusticos vel alios non est necessaria tituli probatio, nec etiam allegatio, vt ex communi opinione suprà cõclusimus, nec etiam vasalli admittũtur ad probandum contrarium etiam per confessionem ipsius domini, quia lex in hoc casu procedit inductiuè nõ tantùm præsumptiuè, vtque in quibusdam casibus ius alienum lex mihi dat, vt per totum. C. in quibus caus. ser. pro præmio libertatem accipiant.& alibi sæpè, vt non semel diximus suprà,& dicemus infrà. nec tunc obesset mihi, quod palam fateretur illud antea meum non fuisse, ita quoque & in specie nostra nõ obest mihi agnoscere, quòd id annuum ius, quòd tempore immemoriali maiores mei quęsiuerunt quondam, ad eos non pertinebat, ideoq. suprà diximus, hanc esse legitimam acquisitionem, nam vt probetur immemorialis, nõ est necesse à temporib. Adæ initium probationis sumere, satis enim est probare, quòd viuentium nullus est qui contrarium viderit, aut audiuerit, licet omnib. notum esset contrarium ius quondam viguisse: scimus enim quo primùm tempore decimæ creatæ fuerint, vt diximus lib. 1. ad fi. infrà tomo 2.& tamen in decimis est præscriptio tẽporis immemorialis, *vt c.1. de præsc. lib.6. c. super quibusdã. §. præterea, de verb. signifi.* multi tamen tenent contrarium, vt per Aymon. de antiq. par. quarta. verficul. absolutis, numero 39.

36 *Iurisdictio vt præscribatur.*

Ex† superioribus infertur, quòd iurisdictio etsi per actum hominis discontinuum præscribatur, & expediatur vel quasi possideatur, adhuc breuiore tempore, quàm immemoriali potest præscribi, quia adest animus quasi possidentis, qui semper cõtinuoq. videtur possessionem vel quasi animo retinuisse, *vt tradunt Barthol. & communiter Docto. in l. iusto. §. non mutat. ff. de vsucapionibus. Barthol. & communiter Doctores in l. iusto. §.1. ff. de public.* † ita intelligo l.fin. titu. de las præscriptiones lib.5. ordinamen.

37 *Intel. l. fin. tit. de las præscr. lib. 5. ord.*

Diuersum est in præscribenda seruitute à re rei, quia res inanimata nõ habet animum quo continuetur possessio, ita procedit l. seruitutes, in mag. ff. de serui. ideoque exigitur tempus immemoriale, vt ibi & suprà diximus.

38 *Præsc. forẽsis collectã di queritur breuiore tẽ*

Infertur etiam † suspectam esse opinionem, quam tenuerunt Barthol. *in l. colum. 4. de muli. & in quo loco. lib.10. Barthol. in l. cum neque, de incolis, eod. lib. Alexand. consilio 52. libr.5. incip. visis his, quæ in themate. Idem Alexand. consilio 78. lib.6. Aret. consilio 132. in causa. columna tertia.*

pore quàm immemoriali, cum multis contra plures.

Decius consilio 285. *ad finē, incipit, & pro tenui.* aiūt enim oportere, vt interueniat tantùm tempus cuius initij memoria non sit, vt inducatur cōsuetudo colligendi (vt more ipsorum loquar) forenses, mouentur, quia in hac consuetudine vel præscriptione requiritur factum hominis, quod non potest non esse discontinuum. *leg. foramen. ff. de seru. vrb. præd.* ergo ea præscriptio non continget breuiore tempore, quàm immemoriali. dict. l. seruitutes, sed nihil est, quia animo hominis ea quasi possessio retinetur cōtinuò, sicque breuiore tempore contingit præscriptio, meritò ergo contra Bart. & sequaces tenuit Alexand. *consilio* 68. *libro* 2. *Corneus consil.* 268. *nume.* 16. *li.* 4. *Curt. iun. consilio* 90. *colum.* 3. *Aymon. de antiq. par.* 4. *versic. materia ista. num.* 31.

39 *Præstatiō annuarū alicuius liberatio præscribitur breuiore tē pore quàm immemoriali cum Aym. cōtra plures.*

Et cùm superius resoluerimus annuos reditus posse acquiri p̄scriptione longissimi temporis, nec requiri tantùm tempus cuius initij nō sit memoria, idem in præscribenda libertate contra tales annuos reditus obtinebit, & longè facilius, quia obligationes non sunt tam fauorabiles quàm liberationes, *vt leg. Arrianus. ff. de action. & obligati.* & quia reis potius fauendum est quàm actoribus. ca. cum partium, de reg. iur. libro sexto. licet contrariū & malè vt tempus immemoriale exigatur, tenuerint Guid. Papę *quæst.* 406. *Boerius decisio.* 336. *ad finem. Bartho. in l. si vsusfructus. ff. de vsufr. lega.* Idem *Bartholin. in leg. Mœuius.* §. *fin. ff. de l.* 2. *Anania. consil.* 39. quos refert, & improbat Aymon, vbi suprà, nu. 34. neque ad rem pertinuit quod ipsi aiunt tot esse obligationes quot sunt anni, vnde (inquiunt) prēteritorū fructuum seu redituū poterit contingere præscriptio, futurorum verò non vtique. sed cùm ab vno eodemque principio vniuersorum annorū ius defluxerit, nō sunt diuerso iure, vel vt diuersæ res censendi aut præscribendi tales reditus. leg. eum qui ædes. ff. de vsucap. prēterea si inductiuè etiā futurorum annorum contingit præscriptio, & quasi vnum idemq; ius nō plura aut diuersa iura quoad sui præscriptionem intelliguntur, vt suprà ostendimus, multo magis vnum idemq. ius vnoque ictu extinctiuè prēscribētur cùm de liberatione agatur, vt iā docuimus, hinc etiam apparet errasse Alexand. consilio 35. numero tertio, libro secundo. dum tali iure prēscribēdo tempus immemoriale exigebat.

40 *Tit. allegatio nihil iuuat ad præscriptionē discontinuam, cū communi, contra Accur.*

Infertur etiam ex superioribus suspectam esse opinionē Glos. in l. seruitutes, in mag. ff. de seruit. dum ait, quòd seruitus discōtinua à re rei acquiri non potest, nisi tempore cuius initij non sit memoria, vt ibi. vetūm hoc procedere quādo nititur actor in solo tēpore, vt ibi. Diuersum tamē esse, si titulum allegaret, tunc enim inquit Glos. ex solo longo tempore is titulus allegatus præsumeretur: quod verum non est, tum, quia secundum hoc d. l. seruitutes, esset verbis non rebus imposita, contra l. 2. C. cōmu. de lega. tum etiā quia seruitus habens causam discontinuam, quæ venit acquireda à re rei, non potest longo tantùm tempore acquiri, quia longo tempore vt præscriptio procedat oportet vt adsit cōtinuatio possessionis l. 3. ff. de vsu cap. vnde cùm hic nō adsit possessio cōtinua, sed discontinua quasi possessio, cessat præscriptio, neq; is defectus suppletur per animum possidētis ac præscribentis, qui cōtinuus esse intelligitur, quia, vt suprà dicebamus, hic agitur de iure seruitutis præscribendo à re rei, res autē, vt pote inanimata, non habet animum quo mediante illam quasi possessionem videri posset continuasse, & ita illam Glos. improbat, & firmat communiter improbari

Ale-

Alexand.consi.75.ad fin.lib.4.licet de hac ratione non meminerit,& eam improbat,& ait communiter improbari Barthol.in d.l.seruitutes,licet alia vtatur ratione, qui etiã respon. ad l.cum de in rem.ff.de vsur.quod ibi interfuerunt plures actus positiui eius contra quem præscribebatur. at in d.l. seruitutes,sola taciturnas non etiam vllus actus positiuus.

41 *Pascẽdi ius quod tẽpore ordinario præscribatur,contra commnem.*

Ex superiorib.etiam infertur decisio illius articuli quo quæritur,† quãtum temporis exigatur ad prescribendum ius pascendi in alieno agro,siue intelligas ius seruitutis esse,siue aliud,& sunt qui putent immemoriale tẽpus requiri:Primũ,quia cũ hac in re factũ rei animatæ exigatur & interuenire oporteat,videtur habere causam huiusmodi quasi possessio discontinuam.*l.foramen.ff.de seruit. vrb.præd.*& consequenter videtur necessarium tẽpus immemoriale,*arg.d.l.seruitutes,mag.ff.de ser.*deinde etiam quia contra pascentẽ in alieno agro est præsumptio iuris communis,*arg.l.altius.C. de seruit.& l.fina.C.de reb.alie.*ergo temp⁹ immemoriale requiritur, & ita est communis sententia,quam tenet Cæp.*de serui,rust.præd.ca.de serui. iuris pas.nume.*14.*Idem Cæpo.ibi c.de serui.aquæ ductus.nu.39. Guid. Papæ decis.*573.*Pet.Jaco.in sua pract.c.de serui.pecoris de pr.Decius consil.*483.*num.* 16.*Anchara.consil.*255. *Bertrandus consil.*24.*num.*10.*lib.*1.*Parisius consi.*27. *num.*70. *libr.*1. *Cassaneus in consuet.Burgu.rub.*13 §.5.*num.*16.*Couarru. libr.* 1.*resol.cap.*17.*num.* 11. sed prima ratio nihil est, & in contrariũ(si non longè fallimur)est veritas,nec ponimus vt prędium meum seruitutem realem acquirat in prædio vicini,nec ponimus me prædium vllum habere,sed tãtùm ponimus me tali veluti iure aduersario sciente & patiẽte vsum fuisse, cuius patientia pro traditione est,*vt ff. de pub. in rem actio.l.si ego.*§.1.ibi. per traditionem vel patientiam fortè,& licet res inanimata(vt suprà dicebamus)huiusmodi seruitute quasi discõtinuam causam habentẽ non posset præscribere breuiore tempore quàm immemoriali,tamẽ cùm hìc agatur vt persona mea acquirat,animusq.meus cõtinuò quasi possidere videatur, nõ est cur tempus immemoriale hic exigatur,sed tempus tantùm ordinariũ quo reliquæ seruitutes acquirũtur,*iuxta l.si quis diuturno.ff. de seruit.vrb.præd.*nec oberit mihi defectus tituli, vnde solet resultare suspicio malæ fidei, *argumento l. cum quærebatur. C.vnde vi.*nam illud, cum agitur de præscribenda rei proprietate procedit,nõ sic cum agitur de præscribẽda seruitute,vt iam ex communi opinione docuimus in quęstionib.prędecedentib. & seq. ita intelligentes d.l. si quis diuturno.nec oberit quòd contra præscribentem sit præsumptio iuris,cùm quęlibet res libera prędsumatur,iuxta l.alti⁹.C.de serui.ergo videbatur desiderari tẽpus immemoriale, †argumen.cap.1.de præscrip.lib.6.nam respondeo illud procedere, quando & ageretur de præscribenda proprietate, & præterea essemus in rebus quę sola principis cõcessione queri possunt,quę reputatur ferè impossibilis.*leg.apud Iulianum.§.constat.ff.de leg.*1.*& ita etiam intelligo caput.* 2.§.*contrahentes de rebus eccl.non alienan.* non sic quando agitur de prędscribenda seruitute: nam ius seruitutis quasi vile & pauci momenti reputatur,sicque facilè acquiritur,quia de facili præsumitur in eo iure concedendo domini volũtas prona,sicque prędscribens non videtur esse in mala fide, sed credere potius dominum permissurum & concessurum, sicque licet contra præscribentẽ talem seruitutem sit iuris præsumptio,adhuc ea cõtingit tẽpore ordinario.leg.2.C.de serui.cùm igitur in specie nostra ea seruitus tẽ-

42 *Intel.c.1. de præsc. lib.6.*

pore ordinario contingat, in eo tantùm quæstio erit, à quo tempore ea quasi possessio cœpisse videatur,& an caruerit omni vitio,quia non vi,nó clàm,non precariò,&c.

SVMMARIVM.

1 *Titulus allegat⁹ an præsumatur contra facientem, cum communi.*
2 *Vasallorum præstationes an iustificentur ex tituli allegatione quoad nobiles Hispaniæ.*
3 *Titulus allegatus non præsumitur ad præscribendam proprietatem rei corporeæ,vec etiã ad præscribendũ eius vsumfructũ, cum communi.*
4 *Solennitas à lege requisita non præsumitur interfuisse,nisi probetur.*
5 *Titulus allegatus an post longã possessionẽ præsumatur ad præscribẽdam seruitutem discontinuam,ingens pugna.*
6 *Seruitus discõtinua au longo tẽpore in effectu acquiratur,si vtens ea titulum allegauit.*
7 *Seruitus habẽs causam continuã vel quasi longo tempore, habẽs verò causam discontinuam tempore immemoriali præscribitur.*
8 *Titulus allegatus an in ijs quæ sunt modici præiudicij præsumatur,non tantùm contra agentẽ, sed etiam contra patientem.*
9 *Titulus allegatus an post longã possessionem præsumatur in præscribenda seruitute discontinua.*
10 *Tempus immemoriale non tam intelligitur ius præsumere, aut fingere, quã ius verè inducere.*
11 *Titul⁹ allegat⁹ necessari⁹ nõ est vbi est possessio immemorialis, contra plures,cum communi.*
12 *Incapax simpliciter an tempore immemoriali præscribat.*
13 *Tẽpore immemoriali quæritur quæ acquiri sola principis concessione possũt,siue titulus allegetur, siue etiã solum tempus, cõtra Curti. Alex. Fel. & alios.*
14 *Titulus allegatus an præsumatur post longã possessionẽ in reditibus regalibus, contra ipsum regem agentem.*
15 *Temporis immemorialis vis.*
16 *Fama plenè probat in antiquis cum communi.*
17 *Fama probatur antiqua,& vix alio modo.*
18 *Probationes coniecturales sufficiunt in antiquis.*
19 *Intellectus capitu.primi,de præscriptionibus,libro sexto.*
20 *Intellectus l.nullo.C.de rei vẽd.*
21 *Intell.l. cum de in rẽ vers.ff.de vsur.*
22 *Intellectus l.1.C.de pat.pote.*
23 *Vasalli an possint se tueri contra duces,comites, Marchiones aut nobiles alios Hispaniæ, quibus longo tempore id vectigal (quod alcau.dicitur) præstiterunt.*
24 *Titulus allegatus præsumitur etiam contra rusticũ soluentem in annuis præstationib. longissimi tẽporis, cum communi, contra multos, & quid si sit longũ tantùm tempus.*
25 *Lex generalis comprehendit etiã personas priuilegiatas si in ea materia,qua de agitur,non reperiuntur habere priuilegiũ speciale,cum communi.*
26 *Titulus allegatus post diutinam præstationem etiam contra mulierem præsumitur.*
27 *Titulus allegatus post diutinã præstationem præsumitur etiã contra Ecclesiam.*
28 *Titul⁹ allegat⁹ post diutinã præstatio-*

stationem etiam contra fiscũ præsumitur.

28 *Tituli allegatio necessaria non est post tempus immemorisale, cum communi.*

29 *Titulus allegatus post diutinam possessionem præsumitur in iudicio siue petitorio, siue possessorio.*

36 *Annuæ præstationes an ex causa obligatoria factæ videãtur, statur coniecturis.*

31 *Vasalli & similes annuas præstationes diu facientes vt in posterum teneantur, oportet apparere quòd eas faciebãt ex causa obligatoria.*

32 *Titulus in annuis præstationibus non aliter præsumitur quàm si allegetur.*

33 *Titulus in annuis præstationibus quando præsumitur, admittitur probatio in contrarium.*

34 *Titulus allegatus ex annuis præstationibus non præsumitur nisi essent vniformes.*

35 *Diuturna præstatio etiam lucratiua potest in posterum esse obligatoria, contra Ias. & alios, & nu. 36. 37. & 38.*

39 *Annuæ præstationes faciunt per longum tempus præsumi titulũ allegatum, etiam si contra allegantem esset præsumptio iuris, contra Ias. Riminal. Balb. & Alciat.*

40 *Titulus allegatus contra patientem rem suam ab alio vti frui, non præsumitur per sõlum longum tempus, cum quibusdam contra plures.*

41 *Titulus illegitimus nõ inducit obligationem in posterum, cũ communi opinione.*

42 *Alimentorũ fauore facilè præsumitur obligatio in futurum etiam ex præstatione non diuturna, cum communi.*

43 *Annuæ præstationes non faciunt præsumi obligationem in futurum si non allegetur.*

CAPVT LXXXIIII.

Titulus allegatus præsumitur cõtra facientem, cum communi.

POSITA † possessione diuturna an sequatur præsumptio tituli legitimi allegati vehementer & controuersum est, & vsibus forensibus agitatum, & quidem si is legitimè (id est, non vi, non clam, non precario) & diu possedit, aut allegabat titulum legitimum, aut titulum non ex toto legitimũ, aut nullum titulum allegabat, sed sola diuturna illa possessione, & sic præscriptione tuebatur sese. Primo casu cum allegabat titulũ legitimum communis opinio esse videtur, vt is præsumatur ex possessione diuturna & legitima, per leg. cum de in rem verso. in verbo, longo tempore. ff. de vsuris. Ita tenent Gloss. & Bart. in leg. cum de in rem verso, suprà alleg. in Gloss. mag. sequitur & dicit esse communem opinionem *Florian. ibi, column. fin. Gloss. mag. & ibi Bart. nu. 6. in l. seruitutes. 4. ff. seruitutibus. Abb. cons. 6. in q. vers. 3. lib. 2. Gloss. & Bart. in l. 1. §. fin. ff. de aqua plu. arcen. Gloss. & communiter Doctores in leg. creditor. C. de vsur. Gloss. in l. si certis annis. vbi communiter Doctores. C. de pactis.* sequitur, & dicit esse communem opinionẽ Legistarum & Canonistarum Paul. in d. l. seruitutes. column. fin. Ioann. Andr. & alij in c. peruenit, de censibus. Innocentius in c. si diligenti, de rescrip. sequitur, & dicit communem opinionem Felinus, nu. 41. in. c. de quarta, de præscr. sequitur & dicit communem opinionem Legistarum & Canonistarum Cœpolla, de seruit. vrba. prẽd. cap. 19. nu. 6. vbi firmat se ita sæpe vi-

disse practicari in omni annua prestatione, qualis est prestatio decimarũ, quod & voluit Gloss.mag.in fin.in d.l.cum de in rem, Dyn.in c.possessor, de regulis iuris.vers. quærendum est, & hanc communem opinionẽ, vt ex prestatione annua & diuturna præsumatur titulus legitimus, si allegetur ab eo qui illam annuam prestationem exigebat, sequitur & dicit communẽ Alciat.in d.l.si certis annis. sub quadam distinctione sequitur & dicit esse communem opinionem Curtius Senior numer.12.ibidem, sequitur etiam ibi, & firmat esse communem opinionem Ludouicus Gozad.numer. 7.vbi etiam Franciscus Curt. iunior num.19. eam opinionem sequitur & dicit communem, quam opinionem sequitur & dicit communem Riminaldus in d.l.si certis annis. column.3.& rursus in column. penultim. qui circa intel.dict.l.cum de in rem verso, non leuiter velitatur, sequitur tanquam cõmunem Iason in d.l.si certis annis.numer.7.vbi Decius numer.12.hanc sequitur & dicit communem, quam similiter sequitur, & communem appellat Alexand.ibi.numer.7.& Fulgosius in d.l.cum de in rem verso. ff. de vsuris.vbi etiam Salicetus, Ludouicus Romanus numer. 22.hanc sequitur, & dicit communem in d.l.si certis, quod & tenent ibi Petrus de Bellaperti.Iacobus Butrigarius, Cynus.Bald.Bart.& Ioannes Faber, vbi Iacobinus de Sancto Georgio hanc sequitur, & dicit esse communem numer. 12. & etiam Aretinus ibi, column.secunda.Albericus & Odofredus in d.l.si certis annis.Albericus in d.l.cum de in rem.columna secunda, in princip. Idẽ in d.l.seruitutes.vnde† in omnibus exactionibus quas nobilium Hispanorum non pauci solent à populis vasallisque suis exigere post diutinam huius rei possessionem, vix est vt illi possint se tueri contra talem nobilem, si titulum legitimum se habuisse alleget, isthęc omnia procedũt contra agentem, non sic contra patientem, quia longè facilius presumitur debere, quod soluit & præstat sæpe ac multoties aliquis, quàm contra eum presumatur titulus si nihil faciat, sed tãtùm taceat, ac patiatur & dissimulet. Vnde† si fundum alienum bona fide per longũ tempus possedi, an ex tali longi temporis continuata possessione presumatur titulus, dubium est si allegatus fuerit, vt sic si presumatur eum fundum prę cripsisse videar, sin minus secus, & sunt qui putent eum fundum minimè præscriptũ videri, quia regulariter in longi temporis prę scriptione titulus à lege desideratur. *leg. nullo.C.de rei vendic.l.Celsus.ff.de vsucapion.l diuturna.l.super longi.Cod. de præscr.longi temp.l.vnica.C.de vsucapion.transfor.* nec dubium est quin si à lege quicquam desideretur, id est, desideretur alicuius rei interuentus, tũc non sufficiat regulariter illud allegari, nisi & probetur re vera & existenter interfuisse. *l.1.ff.de dolo.leg 1.ff si quadrupes pauperiem fecisse dicatur.* Riminald.in l.si certis annis.column.5. C. de pact. sicque vt existenter tituli interuentus exigatur, nec sufficiat eius allegatio ad rem corpoream lõgo tẽpore præscribendam, tenent Bart.*in l.Celsus.ff. de vsucapionibus. Bald. & Iason numer.decimoquinto.in l.si certis annis.de pact.C.vbi Alexand.numer. 9.Couar.in cap.possessor, de regulis iur.part.2.§.5. in princip.Barth.in l. nullo. C.de rei vendic.Couar.variarum resolu.cap.17.num. 7. est communis opinio, secundum Balb.de præscr.par.3.princ.quæst.10.numer.7. Idem Balbus in eodem tractat.in secund part.4.part.princip.quæst.1.Petrus de Bellaperti.Butriga.Cyn.Bald.& Angel.& Iacob.numero vigesimoprimo, & Salicet. in d. l.si certis annis.vbi Ludouic.Roman.numero 36.Bald. Angel. & Imol.in leg. qui*

in a-

2 *Vasallorũ prælationes an iustificẽtur ex tit. allegatione quoad nobiles Hispaniæ.*

3 *Tit. allegatus nõ præsumitur ad præscribendã proprietatẽ rei corporeæ, cũ cõmuni, nec etiã ad præscrip. vsum fruct. cum communi.*

4 *Solẽnitas à lege requisita nõ præsumitur interfuisse, nisi probetur.*

in aliena, in princ. Albericus numero quinto in leg si certis annis. Idem in d.l. seruitutes. 4 ff. de seruitut. Idem Alber. in dict. leg. cum de in rem verso. estque opinio receptissima, tradit Bertach. in repet. verb. titulus. ver. 5. & 6. Alexan. con. 108. in causa & lite. column. fin. lib. 2. per Molinæum de vsuris. num. 205. Aret in. numer. 4. in dict. leg. qui in aliena. § sed etsi non adierit. Riminal. in d. leg. si certis. column. penultim. in princ. vbi Alciat. prope fin. hanc opinionem sequitur, & dicit communem, & ampliat vt procedat etiam in vsufructu non secus quàm in proprietate, quod voluit Bart. in l. cum de in rem. ff. de vsuris. Huius autem communis opinionis ratio ea est, quia cum in prescriptionibus ordinariis titulus, aut iusta causa possidendi exigatur, vt dictis legibus sanè si sola tituli allegatio sufficeret, vanum esset dicere titulum requiri: nam quisque possessor titulum allegaret etiamsi illum nunquam habuisset, sicque iniuria fieret domino illius rei, de cuius possessione ac præscriptione agebatur, quæ quidem iniuria vel minimè fit, vel non tanta sit quando præsumitur titulus allegatus ab exactore contra eum qui sponte singulis annis totius continui decennij certum quid ex eadem causa formaliter, & in vna eadem seu pari quantitate persoluerat. nam cùm nullus præsumatur iactare suum. leg. tum de indebito. ff. de proba. cúmque geminatus actus denotet enixam deliberatámque voluntatem. *l. si mulier. C. ad Velleianum*, qui toties quid persoluit, vix credibile est id non debuisse, ne aliter suum iactare ac prodigere sæpissimè videretur, sicque hoc casu titulum præsumi contra eum longè æquius est, quàm si præsumeretur contra eum qui rem suam ab alio possideri patiebatur ac dissimulabat, qui per hoc sibi non præiudicat quod titulum præsumendum, cum agitur de præscribendo domino rei, licet facilè sibi istacens præiudicet, cum agitur de leuiore incommodo, puta de præscribenda seruitute reali.

Vnde si † te sciente & patiente per fundum tuum ad fundum meum ire & agere consueui, an ex ista quasi possessione diuturna ius quæsierim seruitutis discontinuæ, quæritur si alleg. habeam me titulum ab te habere, & quid si te inscio ire consueui, & quidem, partem negatiuam, vt regulariter posita possessione vel quasi possessione ista non præsumatur titulus ad acquirendum longo tempore decem vel viginti annorum seruitutem discontinuam, tenuerunt Petrus Butrigarius, Cynus, Bald. *in dict. leg. si certis annis. Cod. de pact. sentit Iason. ibi numer. 15. Gloss. in l. 1. § fin. ff. de aqua pluui. arcen. Iacob. de Arena, & Angel. & Ludouic. Roman. numer. 36. in dict. leg. si certis annis, vbi etiam Alexan. numer. 9. Angel. in leg. cum de in rem verso. lect. anti. ff. de vsu. Bald. Angel. & Alexand. in leg. qui in aliena, in principio. ff. de acquirend. hæred.* vbi Imola fatetur, hanc opinionem communem esse, licet fateatur contrariam practicari Alberic. *numer. 5. in dict. leg. si certis annis. Idem in leg. seruitutes. 4. ff. de seruit. Idem Albe. in l. cum de in rem, suprà alleg. Bertach. in repertorio verb. titulus. ver. 5. & 6. per Carolum Molinæum in tract. de vsu. num. 205. Aret. in d.l. qui in aliena, in princ. & ita tenet Doct. secundum Bart. in d.l. seruitutes.*

5 *Tit. allegatus an post longũ tẽpus præsumatur ad acquirẽdã seruitutẽ discontinuam, inges pugna.*

Contrariam partem, vt ex illa diuturna quasi possessione oriatur præsumptio tituli ad acquirendam illam seruitutem discontinuam, tenuerunt Alexand. in dict. leg. si certis, in finalibus verbis, vbi firmat se ita consuluisse, tenent Gloss. Barthol. & Bald. *in lectura ordinaria, in dict. leg. cum de in rem. Gloss. & Barthol. in leg. seruitutes. 4. ff. de seruitut. Gloss. & Barthol. in*

leg.1.§.final.ff.de aqua pluuia. arcen. Barthol. in sua disputatione, incip. quædam mulier. Idem in consilio incip. quæritur vtrum iurisdictio. Innocen. in cap. si diligenti, de præscription. Dynus in §. æquè. Institut. de action. Anton. in capit. peruenit. de censibus. Rayn. in dict. leg. si certis. Fulgos. & Floria. in d. leg. cum de in rem verso. Bald. in leg. 1. quæst 7. Cod. qui admitti. Imol. in dict. leg. 1. in fine. de aqua pluuia. arcen. Sal. in dict. leg. si certis. Cumanus in dict. leg. qui in aliena, vbi Rom. idem tenet, si modò is qui ibat per fundum alienum id faciebat tanquam vtens seruitute sibi debita, domino rei seruientis sciente, & patiente. & ista opinio seruaretur in practica, secundũ Imolam in dict. leg. qui in aliena, sequitur, & dicit esse communem opinionem Legistarum & Canonistarum Paulus column. final. in dict. leg. seruitutes, vbi etiam Florianus sequitur etiam & firmat esse communem opinionem Balbus de prescript. 3. part. princ. quæst. 10. numer. 7. Alex. and. in dict. leg. qui in aliena, in princip. column. fin. Cæpolla de seruit. vrbano. prædio. cap. 19. vbi firmat hanc esse communem opinionem. Felyn. in cap. de quarta, de præscript. numer. 41. vbi hanc dicit communem opinionem Angel. in dict. §. æquè. Institut. de actio. sequitur, & dicit communem opinionem Balbus de prescription. in 2. part. 4. part. princip. quæst. 1. est communis opinio secundum Alexand. consil. 108. in causa, & lite. column. fin. lib. 2. per Carolum Molinęum de vsuris. numer. 205. est communis secundum Iaso. numer. 44. in princip. d. l. qui in aliena. & est communis opinio secundum Imolam in d. leg. qui in aliena, in princip. vbi eam sequitur Christophorus de Castellio. sequitur, & dicit communem Iacob. num. 21. in d. l. si certis, vbi Curtius Iunior numer. 27. vbi Alciat. ad fin. hanc sequitur, & dicit communem opinionem.

6 *Seruitus discontinua an præscribatur longo tempore virtualiter per tituli allegationem, quod nõ cũ cõmu. opin. quam solus simpliciter ibat nõ tãquã vtens seruitute sibi debita.*

Denique † est & tertia opinio eorum qui existimant partem affirmatiuam (vt ex diutina possessione vel quasi seruitutis discontinuæ titulus allegatus præsumatur) veriorem esse, cum is aduersario sciente & patiente iure seruitutis habendæ vtebatur quasi iure suo potiretur, non sic si simpliciter iret per fundum alienum, cùm id quasi iure familiaritatis fieri posset, & hoc casu procedat opinio contraria negatiua, ita distingunt Alex. in dict. leg. si certis annis, in fine. Felynus numer. 41. in dict. cap. de quarta. Romanus numer. 36. in dict. leg. si certis annis, vbi Salicet. & Iacobinus numer. 21. Cumanus, Ludouicus Romanus & Alexand. in dict. leg. qui in aliena, in princip. Alex. cons. 108. in causa & lite, libro 2. col. fin. Iaso. in dict. l. qui in aliena. numer. 47 Idem Alexand. cons. 50. ponderatis. numer. 8. lib. 3. & hæc harum controuersiarum conciliatio satis communis & non iniqua nobis videtur, vnde fit firma & receptiua opinio, vt ex illa diutina quasi possessione seruitutis discontinuæ non præsumatur titulus, etiam si allegetur, quando is qui per fundum suum ad fundum vicinum transibat, non apparet quòd id faceret & iure suo, quasi seruitute sibi competenti vtens, & sciente & patiente aduersario, quòd si transibat sciente & patiente aduersario & quasi iure suo, & sibi debita seruitute vtens, tunc videndum, an post longum tempus, si allegat titulum præcessisse, is præsumatur, vt per hoc quasi retro hæc discontinua seruitus quæsita videatur (vide Curt. Seniorem in d. l. si certis. num. decimoquinto, qui tenet dict. communem concordiam.)

† Quid dicendum? & præmitte quòd regulariter seruitus habens causam

sam continuam præscribitur longo tempore citra vllius tituli interuentum, *in l. si quis diuturno. ff. si seruitus vendi. leg. 2. per Glo. & alios. ff. si seruitus vendi.* seruitus verò habens causam quasi continuam eiusdem naturæ est, & eodem modo & tempore præscribitur. *l. foramen. ff. de seruitu.* vrbanorum prædio. seruitus autem habens causam discontinuam (qualis est illa quæ desiderat factum hominis continuum, & successiuum) nullo tempore nisi cuius memoria non existit, præscribitur, sed & tunc non tam præscripta, quàm iure constituta & concessa videtur. d. l. seruitutes, vbi Glo. & omnes. l. 1. §. fin. ff. de aqua pluui. arcenda, quæ omnia communiter recepta sunt, vt per Barthol. & alios vtrobique post Glossas ibid. & per omnes in dict. l. 2. C. de seruitu. & aqua. per Balbum de præscript. in 2. par. 4. par. princip. quæstio. 1. in principio. ergo pars negatiua vt is qui ad fundum suum per fundum vicini quasi iure suo vtens vicino sciente etiam & patiente transibat, per longum tempus non acquirat seruitutem iure probata est, quia eam non quæsiuit per interuentum præscriptionis, cùm in hac materia non admittatur longi temporis præscriptio, sed tantùm eius temporis cuius initij nulla hominum memoria sit, quinimmò etiamsi id tempus præterierit non tam præscripta, quàm iure constituta illa seruitus videretur. *leg. hoc iure. §. ductus aquæ. ff. de aqua quotidian. & æstiua. leg. prima. §. fina. ff. de aqua pluuia arcen.* ergo in eo tantùm quæstio erit, an ab aduersario hæc seruitus concessa videatur per illam patientiam, & quidem in re dubia quisque patiens vetare videtur in iis quæ sibi præiudicant. *l. qui vas. §. vetare. leg. penul. aliàs fina. ff. de furtis.* Præterea quid si singulis annis istius decennij semel tantùm, aut bis per fundum meum ad tuum transibas, sanè id me non vetasse non tam seruitutis cõstituendæ, quàm comitatis, aut liberalitatis exercendę gratia feciſſe viderer. nam & similiter eum qui venandi causa, aut piscandi fundum meum ingressus fuisset, possem vetare & repellere. *leg. adeo. §. ferè. ff. de acquiren. rerum dom. & Institutio. de rerum diuisio. §. feræ.* cum seq. si tamen hoc rigido iure vsus non sum, sed comis & humanus erga eum extiti, inhumanum esset, vt ille tam breui tempore, quàm decem vel viginti annorum seruitutem contra me præscriberet, diuersum est in terminis dict. l. primæ. §. fi. ff. de aqua pluui. arcen. vbi repositum est potissimum argumentum eorum qui contrariam partem tuentur, ibi enim illa seruitus non tam discontinuam quàm continuam causam habere videtur, cùm in ea factum hominis non exigatur, sed aqua per se nullo cogente defluat riuos, ac veluti sulcos qua decurrit faciat, qui signi non ignobilis sed patentis ac permanentis sint, sicque causam seruitutis continuam præ se ferunt, diuersum est in facto hominis transeuntis, nullúmque vestigium relinquentis.

6 *Seruitus habẽs causam continuam vel quasi longotempore, habens verò causam discontinuam tempore immemoriali præscribatur cum commun.*

Neque ad rem pertinet d. l. cum de in rem verso. quæ loquitur in faciente non semel tantùm, sed etiam pluries, ex cuius facto veluti confessio quædam etiam geminata oritur, quæ nocet ficto illi confitenti, vel illi qui ad confitentis imaginem inspecta legis censura habetur. nos autem loquimur in tacente & patiente, qui interrogatus, cur tandiu dissimularet ac taceret, respondere posset opportunius tempus spectasse se. at qui vltrò spontéque sua dabat singulis annis totius con-

tinui decennij pecuniam suam vniformem vniúsque summæ, non ideo quid rogatus respondere posset.

Ad l.1.de patria potestate. C.& ad l.qui in aliena. §. sed & si non adierit,& l.si filius.C.de peti.hæredi. cum simil. responde quòd loquuntur in terminis longè diuersis,ergo,&c.vt l.fi.ff. de calumniatoribus. & præterea ibi agebatur de non tã graui præiudicio si rectè inspiciantur.

Denique quòd ex diuturna & vniformi præstatione facta singulis annis totius decennij continui si allegetur titulus, præsumatur interfuisse aut præcessisse,est satis durum,vt exclamant plerique eorumquos suprà retulimus,etiam si interfuerit factũ soluentis decies geminatum ex eadem causa procedens etiam vniforme, ergo rigor ille non est trahendus ad casum longè minorem longéque diuersam rationem habentem , quale est in patiente & tolerante, vt per fundum suum alius transiret,& re vera nulla lege aut coacta & peremptoria ratione huius contrarium probatum inuenies.

7 *Tit.allegatus, an non solum contra agentem sed etiam contrà patientem præsumatur post longum tẽpus in his quæ sunt parui præiudicij.*

Ergo † quod Barthol.& receptior opinio aiebat,nempè quòd in his quæ sunt parui aut non admodum magni præiudicij (quale est incommodum seruitutis realis prædij seruientis)ex diutina quasi possessione si titulus præcessisse allegetur , is præsumitur etiam contra patientem & nihil agentem,vix est vt in vlla seruitutis specie retenta opinione nostra verificetur , nam in seruitute quæ acquiritur cursu eius temporis, cuius memoria non stat , non verificatur , quia in ea talem titulum allegare necesse non est,vt continuò dicemus,non quoque verificatur in seruitutibus quæ longo tempore acquiruntur , quia in eis tituli interuentus necessarius non est.dict.l.si quis diutino. leg. 2. C.de seruit. ergo , &c. stat itaque ex diutina possessione titulum allegatum præsumi contra agentem in illo actu decies geminato , non sic contra patientem,cùm agitur de præscribẽdo dominio cuiusq; rei.Verùm si ageretur de præscribenda seruitute , tunc sunt opiniones suprà relatæ , sed illa receptior est , vt per tituli allegationem post diutinam quasi possessionem ius seruitutis quæsitum videatur, quæ communis opinio ex mente eorum qui eam tuentur, duo habet capita : primùm , quando is qui diu fuit in quasi possessione illius seruitutis,allegabat se titulum habere ab ipso domino fundi. Alterũ quando allegabat titulũ habere sese ab alio tertio , quem is quasi possessor seruitutis dominũ existimabat, nam vtroq; casu volunt vt ius seruitutis quęsitum videatur,licet in modo acquirendi sit differentia , quia cùm titulum à domino se habuisse allegat , tunc ab origine concessionis ius seruitutis quæsitum videtur,cùm verò dicit se titulum habuisse à non domino , tũc non ab initio concessionis,sed demũ post impletũ decẽnium id ius quæsitum videtur,sed in vtroq; isthæc cõmunes sententiæ nobis suspectæ visæ sunt, nam vsucapio est acquisitio dominij per continuationem possessionis temporis lege definiti , ita definit Iureconsultus in l. 3. ff.de vsucapio. sed in seruitute discontinua possessio continua esse non potest. d.l. seruitutes. 4. ff. de seruitu. ibi,nemo enim tam perpetuò támque continenter ire potest , vt nullo momento possessio eius interpellari videatur,& rursus Iureconsultus ibi ait , Seruitutes rusticorum prædiorum & si corporibus accedunt,incorporales tamen sunt,et ideo non vsucapiuntu

piuntur. Cùm enim in vsucapionibus duo simul exigantur, scilicet possessio & possessionis continuatio, in seruitute quidem discontinua nec possessio verè adest, quia non possidentur verè, cùm corporalia non sint, sed quasi possidentur, *vt ibidem notatur per l. quoties. ff. de seruitute. l. ædes. ff. de seruitut. vrb. prædi.* nec cnntinuatio possessionis adesse potest, quia nemo tam perpetuò támque continenter ire potest, &c. vt d. l. seruitutes. ergo si seruitutem discontinuam præscribi diceremus, essent duo specialia, Primum, quia dispensaretur cum possessione vera, quæ in vsucapionibus regulariter desideratur, contra l. 1. cum ibi notatis. C. de dotis promiss. Tot ergo specialia admittere simul inciuile esset, præsertim ad inducendam præscriptionem. quæ iniquissimum præsidium veritati esse solet, secundum quæ longè verior opinio videtur, vt si postquam longo tempore decem vel viginti annor. fui in quasi possessione seruitutis discontinuæ, allegaui titulum habuisse me non à domino, sed ab aliquo tertio (siue illum re vera probauerim, quia re vera interfuit, siue non probauerim verè, sed dicam illum præsumi ex illa diuturna quasi possessione) non videar illam seruitutem præscripsisse, cùm re vera possessio, & possessionis, siue verè siue fictè contiuuatio, & sat supérque esse debeat, si præscriptio admittatur in seruitute habente causam continuam (cùm ibi non esset vera possessio, licet non deesset illius fictæ possessionis continuatio) absque eo quod etiam in seruitute causam discontinuam habente præscriptionem talem contra tot regulas iuris admittere velimus. Duo ergo tenemus contra mentem eorum qui communem opinio. relatam tuentur, Primum, quòd etiam si emissem seruitutem, quæ haberet causam discõtinuam, à non domino, quem dominum esse credideram, eáque longo tempore vsus essem sciente domino, adhuc ius huius seruitutis discõtinuæ non viderer vsucepisse. Alterũ quod lõgè minus viderer tale ius quæsiuisse cũ titulũ nõ probaui, sed tantũ allegaui qđ præsumi volebã ex diutina illa pꝓssessio.

Quid † autem si post diutinam illam possessionem sciente, & patiente domino contingentem allegabam titulum habuisse me à vero domino, an is titulus præsumatur, & cõmunis opinio suprà relata post Gloss. mag. in fin. in d. l. seruitutes, voluit titulum præsumi *per l. cum de in rem verso. ff. de vsuris. l. 1. §. fina. ff. de aqua pluui. arcenda.* Sed d. l. cum de in rem. loquitur de titulo præsumendo contra agentem, nos loquimur de præsumendo titulo contra patientem, in quo est longè minor ratio, & sic cessat extensio. Et d. l. 1. §. fina. loquitur in tempore, cuius initij memoria non extat, nos solùm in tempore ordinario. vnde nihil obest, sicque communis remanet sine sufficiente fundamento, & contraria quam multi suprà relati tenuerunt probatior est. 8 *Titu. allegatus an præsumatur in præscri. seruit. discõtinuè post lõgam possessionem.*

Illud autem notandum est, † quòd cùm quis fuit in quasi possessione seruitutis discontinuæ tanto tempore cuius initij memoria non sit, ius illius seruitutis reale ex solo ipso tempore citra alterius vllius rei interuentum quæsiisse videtur, hoc probatur planè in l. prima. §. fina. ff. de aqua pluuia. arcenda. ibi, vetustatem vicem legis tenere, & l. 2. §. apud Namusam, eo. titulo, ibi, planè si fossa iure facta sit, cuius memoria non stat, & in l. hoc iure. §. ductus aquæ. ff. de aqua quotidia. 9 *Tẽpus im memoriale inducit verũ ius non tantũ præsumit aut fingit.*

& æstiua, ibi iure constitui, & in capitulo primo. §. fina. de præscrip. in 6. vbi in quibus casibus præscriptio etiam longissima non procedit sine titulo, in illis tempus cuius initij memoria non extat, sufficit, non (vt nos interpretamur) quòd illud tempus habeatur pro titulo, non magis, quàm titulus si re vera interfuisset haberetur pro tempore, sed quod vt contingat iuris acquisitio alterutrum sufficit, vel titulus legitimus, vel tempus cuius initij, &c. quasi à pari procedant, etenim licet tempus solum de per se non sit modus tollendæ aut inducendæ obligationis personalis. l. obligationum ferè. §. placet. ff. de act. & oblig. tamen ipsum tempus huc atque illuc potest & solet iura re alia adimere & transferre. *l. si. C. de loca. l. quoties, & ferè per totum. C. de donatio. quæ sub modo. leg. fina. § sin autem sub conditione. C. commun. de lega. leg. seruo legato. §. primo. ff. de lega.* 1. & in specie nostra in materia præscriptionis verius est ex solo tempore, & possessione continua citra vllius tituli interuentum dominium, & iura re aliena acquiri, vt manifestè probat Iureconsultus in dict. l. 3. ff. de vsucapion. dixi plenè suprà in quæstionibus præcedentibus, & dicam infrà id quod si contingit in præscriptionibus ordinariis, longè facilius eueniet in præscriptione vel in tempore cuius initij, &c. tu dic. vt dixi suprà par. prim. quæst. 10. vbi dixi tempus solum de per se nihil generare.

Cùm ergo ius reale omne omnéque dominium nobis & possit & soleat contingere per continuationem possessionis eius temporis cuius initij memoria non sit, citra alterius vllius rei interuentum, † sequitur non esse necessum, vt quisque possessor huius temporis cuius initij, &c. alleget titulum, & ad eius præsumptam probationem tempus inducat, quinimmò sat superque est ipsum tempus allegare cuius solius cursu cum continua possessione citra alterius tituli vel extrinsecæ causæ interuentum ius omne reale ac dominium nobis contingit, & sic est communis, & vera opinio, quòd titulum allegare non est necesse, quam tenuerunt Cyn. *quæst. penul.* Ang. Pau. *& Ias. colum. fin. limi.* 10. *in l. si certis annis. C. de pact.* Glo. *& Paul. in d. l. seruitutes.* Bartho. *ind. l. cum de in rem verso.* Bald. *in leg.* 2. *C. de fidei.* Ioan. Andreæ *in capitu. peruenit, de censibus.* Riminaldus *in dict. l. si certis. colum. de penul.* Balb. *de præscript. par.* 3. *quæsti.* 10. *num.* 9. Aymo. Crauet. *de antiq. tempo. part.* 4. *versi. absolutis. num.* 49. *licet varius fluctuánsque procedat.* Glo. *in c. super quibusdam. § præterea. verbo, non extat, de verbo. signifi.* Freder. de Senis, *consi.* 234. *super primo puncto. colu.* 2. Sozin. *consi.* 127. *colum. pen. lib.* 1. *Idem consil.* 181. *lib.* 2. Abbas *consi.* 7. *& quanquam. lib.* 2. *colum.* 4. Ioan. Fab. *in § æquè. Instit de act.* Gozad. *consil.* 8. *colum.* 8. *num.* 37. *in hac causa illustrissimi.* licet contrarium & minus rectè (vt nobis videtur) tenuerint Alex. consilio 74. viso puncto. colum. 3. nu. 20. versi. accedat ad hoc. lib. 4. & Fel. in c. accedentes, de præscrip. col. 5. Cur. Iunior. consilio. 158. col. 4. in fi. sed prior opi. quæ receptior est, verior est, nam vbi est tempus cuius initij, &c. non requiritur titulus, vt not. Card. in cons. 114. incip. dico Petrum non audiendum, circa fi. Felin. in c. si diligenti. columna. 7. in 9. restrictione, de præscrip. & ratio est, quia spacium tanti temporis cuius initij memoria non extat, habetur loco tituli legitimè constituti. lege hoc iure. §. ductus aquæ. & ibi Glossam. ff. de aqua quotidiana. & æstiua. & habet vim priuilegij. capite super quibusdam. §. præterea. in glossa.

10 *Tit. allegandus non est vel saltē non expedit vbi fuit poss. in memoriali, cū communi contra plures.*

in verb. non extat, de verbor. sign. & habet vim legis. leg. prima. §. fi. ibi, vetustatem vice legis obtinere. leg. in summa, in princip. ibi, vetustas quæ semper pro lege habetur. ff. de aqua pluui. arcen. Card. consilio 88. inci. Capitulum ciuitatense. & habet vim priuilegij expressè concessi à principe. *Baldus in capite primo. columna prima. in titul. quæ sint reg. Iason in leg. de quibus. ff. de legibus. columna* 14. *Alexand. consilio sexto. vol* 1. *viso thema. & consilio* 74. *incipi. videtur quod tota difficultas. colum. secunda. vol.* 4. *& dicit And. de Iser. in capitulo primo. in verb. flumina publi. columna tertia. in titu. quæ sint rega.* quod spacium tanti temporis cuius initij memoria non extat, in contrarium tantum potest quantum Imperator cum causa, refert Iason in repe. leg. quominus. columna 11. de flum. & possessione tanti temporis præsumitur tit. etiam si non allegetur, & nedũ ti. sed bona fides præsumitur, etiam si nõ allegetur. In no. & Bald. in ca. si diligenti, in fine. de præscr. imò secundum Fel. in cap. cùm à nobis. col. 3. de præscr. præsumptio resultãs ex tali tẽpore dicitur iuris & de iure, ideò non recipit probationẽ in contrariũ.

Quid † autem si detur in capaci ex parte illius qui per tempus cuius initij memoria non est, stetit in possessione illius rei vel iuris, cuius de acquisitione agitur, an per hoc sibi acquirat, & quidem si simpliciter sit incapax expeditum est, quia per hunc titul. non magis capax efficietur quàm per reliquos titu. causas, aut modos acquirendi, vnde vt per reliquos titu. quærere non posset, nec per istum poterit, at si ex concessione principis acquirere tantum posset, an post tale tempus cuius initij, &c. talis principis concessio præcessisse intelligatur, vt puta in decimis, quæ laico acquiri possunt ex sola Papæ concessione, non ex alio titul. aut ex alterius concessione. cap. dubium de decimis. & sunt qui velint acquiri non posse, per tale tempus. *ita Felyn. de præscr. cap. accedentes. columna quinta. numero* 6. *Alex. consil.* 74. *columna* 3. *lib.* 4. *Curt. Iuni. consilio* 158. *columna* 4. *in fi. Sozi. consi.* 260. *lib.* 2. quod † ipsi limitant, vt non procedat quando ipsam summi Pontificis concessionem allegaret, & ad eius probationem allegaret possessionem temporis cuius non esset memoria, nam tunc ex tali tempore tit. præsumeretur, quod vltimum impugnat Aym. Cra. vbi sup. num. 51. significans quòd hoc casu etiamsi tit. alleg. non sufficiat.

11 *Incapax simpliciter etiam tempore immemorialì non præscribit*

12 *Tempore immemoriali quærũtur quæ acquiri sola principis concessione possunt, siue titulus allegetur siue etiã solum tempus, contra Curt. Ale. Felyn. & alios.*

Quid dicendum? & sanè magis est, vt etiam hoc casu ius quæsitum per id tempus cuius initij memoria non sit intelligatur, per iura, & rationes suprà adductas, quod intelligo dupliciter, Primùm quando tit. fuit allegatus, & ad eius probationẽ adducebatur id tẽpus cuius initij memoria non erat, idq; cum Alex. Felin. Cur. iun. cõtra Sozin. & Aym. vbi suprà. Deinde etiam si solũ tẽpus allegaretur, nã tali tempore allegato virtualiter, & implicitè etiam tit. ille sic vt opus erat qualificatus allegari intelligitur, cùm vt ostendimus, ipsum tempus etiam sine alio adminiculo sit modus concedendi. & inducendi dominium iúsque reale, illúdque hinc adimendi, & illuc transferendi, & licet iura quæ hanc vim & potestatem huic tempori cuius initij memoria non est, dederunt, sint merè positiua, sicque possint illam vim, cùm voluerint, adimere ademisséque prima facie videantur in terminis capit. accedentes, &c. cum ex officij, &c. causam quæ, de præscrip. tamen ma-

gis est, vt intelligantur in præscrip. longi temporis vel longissimi, non autem in acquisitione, quæ per tempus cuius initij, & ca. contingit. nã secundum veras, & communes opiniones præscriptio tantùm longi temporis & vsucapio iure florum inuentæ erant, non etiam præscriptio longissimi temporis, vel alia vlterior, & tamen eo iure acquisitio, quæ per tempus cuius initij memoria non est, contingebat, in vsu erat quasi inter acquisitiones, quæ per interuentum præscriptionis contingebant minimé connumeranda, ergo licet agnoscendum sit potuisse dicta iura canonica vim & potestatem huius temporis, cuius initij memoria non est, adimere, tamen nondum ademerunt, neque ex mẽte illorum canonum est, vt adempta intelligatur, nam dum tractant de præscrip. adimentis, non pertinent ad matèriam nostram, nostrámque acquisitionem aliunde non à classe præscriptionum profectam.

Denique quum præsumptio quę resultat ex hoc tempore, cuius initij memoria non est, sit iuris, & de iure, vt tradit Fel. in cap. cùm à nobis, col. 3. de præscrip. Alexandrinus cõs. 13. col. 3. post alios per eum relatos. & sic contra eam non admittatur probatio, vt per Gloss. & omnes in l. siue posside. C. de proba. & cùm non tam præsumptio sit iuris, quàm fictio, vt tradit Aym. Crau. de anti. temp. par. 4. versic. absolutis. num. 50. supereſt. vt sit in terminis d. c. dudum. ille possessor decimarũ probaret se per tempus, cuius initij memoria non esset, possediſſe, obtineret etiam si aduersarius ostenderet titulum minus legitimum eum possessorem habuisse, scilicet priuilegium habitum ab illo rege Angliæ. nam dicenti obest tibi titulus illegitimus, responderem simul cũ ipso titulo illegitimo, potui habere alium titulum idoneum interpretatum eodem tempore, vel antea, vel postea, quòd si instasset pluralitas titulorum non præsumitur, replicarem, id verum regulariter, sed sed fallit vbi adest tempus cuius initij & c. nam tunc non solùm præsumitua titulus idoneus sed etiam fingitur, vel præsumitur tali præsũptione iuris & de iure, quæ non admittit probationem in contrarium secundum Fely. & Aymon. vbi suprà, vel secundum nos post tale tempus ius re vera aufert dominium illinc vbi prius erat, sicque ablatum illud transfert in hunc possessorem, & quemadmodum post præscriptionem completam mala fides, aut scientia rei alienæ superueniens non tolleret ius semel ac legitimè per præscriptionẽ quæsitũ, vt ex vera & communi conclusione resoluimus, de succ. crea. § .12. num. 117. ita quoque & hoc casu licet post huius vetustissimi temporis legitimam possessionem emergeret aliquis titulus non sat legitimus, vnde coniiceremus, & suspicaremur initium possidendi fuisse non sat legitimum adhuc tamen ea iuris acquisitio, quæ semel ac legitimè per talis temporis præteritionem contigerat ac facta fuerat, non infirmaretur, aut infecta redderetur, argu. ca. factum legitimè, de reg. iur. in 6 facit l. 1. in princ. cum ibi plenè traditis per Doct. C. de rei vxo. act. & multa quæ traduntur per Aym. de antiqu. tempor. par. 4. versicu. absolutis. num. 59. & quæ nos tradi. lib. de suc. crea. §. j.

Contrarium tamen in specie tenent Felyn. in c. cum nobis. colum. 3 de præscripti. Alexand. consilio decimo tertio columna tertia. Aym. vbi suprà, numero 60. Paulus Castr. consilio 413. ex puncto transmisso.

colum.

columna secunda. Bellam. consilio 10. columna 10. Alexand. consilio 113. col. 1. Aymo. vbi suprà, nu. 60. qui eos refert, sed Fel. non huius animi fuit, vbi suprà, sed tantùm dixit, quòd postquam possessor probauit tanto tempore possedisse se, cuius initij memoria non sit, admittitur probatio in cõtrariũ, ad docendũ nõ per tantũ tẽpus, sed per breuius tẽpus, illũ possedisse, & vtcunq; sit nostra opinio (si nõ fallor) tenẽda est p̃ iura, & rationes suprà adductas. Nec moror in cõfutandis ar. quæ traduntur per Aym. vbi suprà, & alios, quia nos diuersa ratione vtimur, quæ nobis peremptoria, & coacta visa est, ad quam ipsi nec respondent, nec de ea meminerunt, quod no. quia sæpe habuimus, & habemus hodie de facto iudice me in nostro summo prætorio Hispano rei dominicę in causis non leuioribus, sed summorum ducum, comitũ, & marchionum, præsertim in illis reditibus regalibus (qui vulgo alca- & tertias vocantur) verùm isthęc procedunt in terminis iuris communis, nam iure regio fortis text. esse videtur in l. 3. & 4. in quatuor alcaualarum, & l. fin. tit. de las. præscr. lib. 3. ordin. & in titul. de las donationes. lib. 5. ordi. ferè per totum illum tit. quarũ legũ interpretationem propter lites pendentes consultò prętermittimus, & hîc vide omnino infrà. c. 189. num. 7.

Facit pro nobis viua ratio, nam temporis immemorialis vim adimere vis ostenso titulo illegitimo, aut quasi is titulus nullius momenti sit, aut quasi ex ipso vtpote illegitimo possessor præsumatur in mala fide argu. capitulo 11. §. contrahentes, de rebus eccles. libro sexto. sed quod habeatur pro nõ tit. nihil noceret, quia in tali præsc. nõ desideratur tit. interuentus nec etiã probatio, nec etiã allegatio, vt suprà dixim. quod autem ex ipso titul. illegi. arguatur, vel suspicetur mala fides, est omnino falsum, nam bona fides orta etiam ex iniusta causa, sufficit ad præscri. iniustam autem causam accipere debemus quando is qui possidebat, & præscribebat tit. illeg. nitebatur, & denique bona fides præsumitur quis tit. legitimum habeat, siue etiam nullum omnino titulum habeat, siue & tertiò titulum habeat illegitimũ. *argum. leg. si id quod. ff. pro derelicto ibi*, quasi volente & concedente domina leg. si vir. ff. pro donatio. nisi quando adsunt coniecturæ quæ vrgent contra talem possessorem, veluti si antequam emeret sibi à domino rei denunciatũ fuit ne emeret eam rem à non domino possessam, & in aliis casibus particularibus, vt isthęc omnia plenè diximus in superiorib. quęstionib. & etiam in sequentibus huius libri.

15 *Titu. allegatus an p. æsumatur post longã possess. in reditib. regalib. contra ipsum regem agentem.*

Iuxta superiora † si vectigal regium seu regij census, aut reditus aliquis regius fuerit exactus seu collectus ac receptus diu ab aliquo nobilium seu magnatum, qui illud vectigal non nomine regio, sed suo proprio nomine, & quasi iure suo colligebat, ac percipiebat, deinde cum tale vectigal ab ipso rege repetatur, ille nobilis dotis, aut emptionis nomine sibi competere alleget, eúmque titulum per longam illam possessionẽ præsumptiuè probare velit, an audiendus sit, vel obtinebit vt ex illa diutina quasi possessione, & perceptione illius reditus seu vectigalis sequatur præsumptio tituli allegati, quę res Hispanię vsitatissima est, cum ducum Hispanorum, marchionum, comitum, & reliquorum nobilium nomine, & quasi iure suo non regio illud vecti-

gal (quod vulgo alcauala appellatur) perceperint,& regi repetenti se se defendunt ac tuentur eo nomine quod legitimum titulum ab initio possessionis habuerint,quem præsumptiuè probare contendunt, probata diutina possessione. Et quòd talis allegatio eis non patrocinetur, videtur per text.in capit.primo de prescriptionibus in sexto,vbi quando est præsumptio iuris contra eum qui annuam præstationem diu exegit ac possedit, (qualis est præstatio decimarum) ad præscribendam in futurum talem annuam exactionem, non sufficit titulum allegare nisi probetur, vel decurrat tempus cuius initij non sit memoria. Sed rex Hispanus videtur,quod fundet suam intentionem in d.l.vectigali ac reditu, (qui alcauala vocatur) & sic quòd sit præsumptio iuris regij contra possidentem,ac percipientem,& consequenter,quod non sufficit talem titulum allegare nisi vel probetur, vel tempus cuius initij memoria non sit,præterierit.

14 *Tempore immemorialis vis.*

Etenim † si præterierit tempus cuius initij memoria non sit,id pro iure constituto,& ab ipsis partibus sponte concesso habetur. *l.prima.§. fi.de aqua pluu.arcen.* ibi, vetustatem vicem legis tenere, legis inquam conuentionalis, nam de ea sermo ibi fiebat. *ad idem. leg. hoc iure. §. ductus aquæ.ff.de aqua quotid. & æsti. & ff.de itine. actúque priua. leg. apparet. §.penulti. ratio*, † quia antiqua quorum origo memoriam excesserit nullum genus probationis admittunt præter probationem famæ, & ideò in eis sola fama citra vllum adminiculum facit plenam probationem, quòd fama in eis faciat plenam probationem, *tradit Glo. in leg. at qui natura.§.cum me absente.ff.de negot. gestor. Baldus in authen.quas acti.colum.fin.C.de sacrosanct.eccles. Idem in leg. cum super. C.de rei vendicat. Idem Baldus in leg. in bonæ fidei. columna vlt. C.de rebus credi. Idem Bald. in l. 4. C. de probatio. Baldus in l.non ignorat. columna sexta. C.qui accusare non possunt*, sequitur, & firmat esse communem opinionem Deci.*in capitulo primo. numero quadragesimosexto. de appella. Felin.in capitul.veniens. numero nono. de testibus. & iterum numero decimosexto.Lambertinus de iure patronatus.2.part. libro secundo.articul.9.quæstio* 10.*Ludouicus,Gozadi consilio* 8.*nume.* 47. *Andreas Tiraquellus de primogenitu. in præfatione.numero* 103. *Matthæus Afflictus in decision.Neap.decis.*277.*numero primo. Cratus consilio* 95.*libro secundo numero decimoquinto. Ant. in capitu. veniens. numero* 10. *de verbor.significat. Barthol.in leg.*2.*§.Labeo.*ff.*de aqua plunia arcen.Hippo. Marsi.in l.de minore.§.plurimum. numero* 60.*ff.de quæsti. Idem in singulis.* 505 *Iason in l prætor ait.§ prætor ait.*ff.*de edendo.Pet.Paulus Paris.consilio* 23.*libro primo. numero* 236. *Carolus Rui. consilio decimotertio. numero tertio. libro quarto. Idem consilio* 103. *numero decimoquinto. libro quinto.Aym.de antiq.tempo.par.*1.*sectio.ampliatur nunc.numer.*8.*fol.*23. *Deci.in capit.causam.*2.*nota.de proba.Pet.Duen. in regul.*299.*num.*7.*Dec. consi.*42 *col.*2.*Aymo.Craue.vbi suprà,sectione,viso.fol.*72.

15 *Fama plenè probat in antiq. cum communi.*

16 *Fama non aliter probantur antiqua aut vix alio modo.*

Quòd † autem in antiquis nullum genus probationis inueniatur præter probationem famæ,vt tradunt Iuniores in rub. ff.si cert.pet. & in l.admonendi.ff.de iureiur.patet,quia in his quorũ origo memoriam excedit,

excedit, testes non possunt rectè deponere, neque scripturę, & instrumenta publica fidem facere, nam simul ac instrumentum authenticum esse negetur, vix est vt possit verificari, aut authenticum probari, & Historiæ dicuntur esse scripturæ priuatæ, quæ ex antiquitate, & fama fidem assumere intelliguntur, sicque in tam antiquis quæ vitam memoriámque hominum excedunt, ad solam famam omnes species probationis rediguntur, † inque iis tam vetustis probationes leuiores & admittuntur, & solent sufficere, *vt l. si seruus seruum. §. inquit lex. ff. ad legem Aquil.* sufficítque probatio per indicia, & cõiecturas. *leg. censsus. ff. de probat. leg. qui ex literis. ff. de secund. tabu. capi. causam de probat. capit. cum olim, de cens. & vtrobique per Gloss. & Doct. Paulus Castr. consilio* 164. *in præsenti causa quæ vertitur. columna.* 1. *libro* 2. *Ancha. cons.* 310. *tres domini Magnific. columna.* 2. *Idem Ancha. consi. colum.* 6. 3. *dub. in dub. in fin. Calcan. consi.* 8. *col.* 5. *Ias. consi.* 128. *col.* 1. *lib.* 1.

17 *Probationes coniecturales sufficiunt in antiquis.*

Quod & sequitur Aymon Craue. de antiqui. temp. par. 1. sectio. viso de fama. num. 3. vt tamen, inquit, non procedat contra possessorem, aut reum de cuius possessionis iniustitia apparet, quia probatio quæ fit ex tẽporis antiquitate, dicitur præsumptiua, & coniecturalis, ideò admitti non debet contra veritatem, id est, contra eum de cuius iustitia possessionis apparet, ita Aymõ, vbi suprà, nu. 32. allegat. Innocentiũ & Doct. communiter in capi. causam, de proba. Sozin. in consi. 194. subtiliter & eleganter. num. 9. lib. 2. vbi firmat hanc esse communem opi. Doctorum in c. causam. & ibi etiam docet, vt in his tam antiquis omne genus probationis reducatur ad famam & communem opinionem, per Decium in dict. ca j. col. 4. de appel. per Cor. consi. 304. col. 5. lib. 3. per Aymonem, vbi supra, per j. sectione, viso in hac. fol. 73.

18 *Intel. cap. 1. de præscrip. li. 6.*

Adhuc tamen † d. cap. primum de præscription. lib. 6. non facit contradictos vectigalium possessores, quia iure nostro regio nulla reperitur lege vetitum, vt alius nõ possit prẹter regem illud vectigal possidere, & habere (quod alcauala appellatur) ait iure canonico vetitum nominatim est, ne vnus Episcopus in alterius diœcesi decimas percipiat, cùm enim decimæ debeantur, & sint clericis singularium ecclesiarum necessariæ ad eos clericos alẽdos, qui cultui diuino interfint sacráque ministrent, eueniret vt si vnus Episcopus in alterius diœcesi decimas perciperet, illius diœcesis clerici nõ haberent, vnde satis commodè alerent sese, ita probat capitulum cùm sint homines. capi. cum in tua. cap. dudum, de decimis. cap. de quarta, de præscriptio. ca. omnes basilicæ. 16. quæst. 17. & ideò dictis iuribus nominatim resisti videmus, ne vnus Episcopus in alterius diœcesi decimas percipiat, vnde si earũ præscriptionem captet, talis præscriptio quasi cõtra iuris prohibitionem, & resistentiam intelligitur, ideo non procedit nisi vel titulus ostendatur, vel præterierit tempus cuius initij, & c. ita nominatim intelligunt illum tex. *Corrasius de seruitutib. in l. seruitutes, magna. nu.* 35. *ff. de seruit. Couarru. lib.* 3. *resolutio. cap.* 17. *num.* 7. *Decius consi.* 134. *viso puncto. nu.* 4. *Paul Castr in d. l. seruitutes. num.* 7. *Baldus de præscrip. par.* 3. *quæstio.* 10. *nu.* 9. quæ quidem ratio cessat in specie nostra, vbi vt diximus tale vectigal ab aliis præter regem teneri vetitum non reperitur, quinimò etiam si esset vlla iuris regij præsumptio contra possessores huius ve-

ctigalis, adhuc tamen videtur, vt illud possent præscribere, nam etiam tempore ordinario, & citra vllius tituli interuentum præscribuntur seruitutes habentes causam continuam. *leg. si quis diuturno ff. si seruitus vendic. l. secunda. C. de seruit. & aqua.* & vtrobique per Doctor. communiter. & est communis opinio, vel plenè per Balbū de præscriptio. in secunda par. 4. par. principal. in princip. & tamen cōtra præscribentem seruitutem est iuris communis præsumptio, quia quæque res præsumitur esse libera. leg. altius. C. de seruit. vnde etiā si id vectigal (quod alcauala vocatur) ad regē nostrum pertinere in re dubia præsumi (quod satis certum non est) fateremur adhuc contra talem præsumptionem præscriptio curreret ordinaria, nisi in quib. casibus ex regio priuilegio longius tēpus desideratur. Quinimmò sunt qui velint vt dict. capit. primum procedat duntaxat in rebus ecclesię, vt voluerunt Paul. num. 7. in dict. l. seruitutes. Dinus num. 27. in cap. possessor, de regu. iur. in sexto, vnde cessat eius decisio in specie nostra, qui loquimur in rebus profanis, & cum d. capit. primum varios recipiat intellectus, in eo fieri non potest sufficiens fundamētum. Bart. in l. non solùm. §. liberationis verba. ff. de libe. lega.

Præterea d. c. j. procedit quando possessor nitebatur præscriptione, in qua regulariter desideratur tituli aut iustæ causæ allegatio & probatio. *l. nullo. C. de rei vendica. l. Celsus. ff. de vsucapion. l. vnica. C. de vsucap. transf. l. diutina. l. super longi. C. de præscrip. longi temporis.* Diuersum est in specie nostra, vbi possessor sese tuebatur non præscriptione (quasi rem à non domino initio habuisset) sed concessione, quasi eam initiò ab ipso domino qui ius alienandi habuit cæpisset, sícque statim huius vectigalis ius & dominium quæsiisset, sícque sumus in terminis capitul. cum personæ. §. quod si tales, de priuilegiis insexto non autem in terminis dict. cap. 1. Nec dubium est quin si allegem me habuisse causam titulúmque ab ipso domino, qui nunc rē, ius aut vectigal repetere vult, & probauero possessionem diutinam ipso sciente & patiente, miniméque contradicente, per eam præsumetur titulus à me allegatus ex receptissima illa communi resolutione suprà allegata per dict. l. cū de in rem verso. ff. de vsuris, & in hoc tantum quęstio erit, an in hac materia fauore regio longius tēpus desideretur.

19 *Intell. l. nullo. C. rei vend.* † Neque ad rem pertinet quod secundum hoc confunderetur materia præscriptionum, in qua tituli non modò allegatio, sed etiam verus ipsius interuentus exigitur. dict. l. nullo, cum simil. suprà allegatis. nam illud procedit quando possessor agnoscit se non habere titulum à vero domino, sed ab alio ex mente Pauli Castre. in dict. l. seruitutes. nos loquimur quando ab ipsomet domino se titulum habuisse firmabat, sed sanè magis est, vt hoc casu non præsumatur titulus habitus à vero domino, nisi probetur non magis quàm si ab alio habitus allegaretur, quo casu probari etiam oporteret per dic. l. nullo, cū simili. suprà allegatis, & quia regulariter vbi fit mentio de allegatione intelligitur etiā quòd adsit probatio, nec sola allegatio sufficiat. leg. 1. ff. de dolo. l. 1. ff. si quad. pauperiem. nec me mouet d. l. cum de in rem, quia procedit quādo allegatur & probatur actus factus ab aliquo non tantūm semel aut bis, sed etiā decies geminatus, & ex interuallo, putà semel in quolibet anno

anno, & sic continuatus per totum decennium, & vniformis. † at in specie nostra non ponimus illum actum eius qui dominum esse se dicit, interfuisse ergo, &c. præsertim cum etiam in terminis d.l.cum de in rem.ter geminus actus non sufficeret, vt ex communi opinione resoluit Iason in.leg.si certis annis.C. de pact.numero 15. Anton.in cap. literæ, de dila.per omnes, in dict.l.si certis. ergo magis est, vt titulus allegatus non præsumatur ex possessione diuturna, siue à vero domino habitus esse dicatur, siue ab alio, nisi decies geminus actus veri domini probaretur ex interuallo, & vniformes, vt d.l.cum de in rem, & vide plenissimè per Balbum de præscr.part.3.q.10.vbi num.11.latè discutit intell.l.si filius.C.de peti.hæred. 20 *Intell.l.cū de in rem. ff.de vsu.*

Tenendo hanc partem † tunc ad leg. primam. *C. de patria potesta. leg. si filius fam.C.de peti.hæred.l.qui in aliena.in prin.versic. sed & si non adierit.ff.de acquiren.hæred.* responderi posset ex mente Barthol.in dict. l.cum de in rem,& ibi communiter Docto.Barth.& communiter Docto.in d.l.seruitutes, quod ex diuturna possessione vel quasi possessione præsumitur titulus allegatus in præscriptione seruitutis, & in reliquis similibus, quæ sunt non admodum grauis incommodi, non sic quando ageretur de amissione totius rei qua de agitur, & se ita habet non modò communis,sed etiam receptissima omnium eorum opinio, quos suprà retulimus tenuisse, vt ex diuturna hac possessione vel quasi possessione præsumatur titulus allegatus ad præscribendam seruitutē, quæ haberet causam discontinuam,quasi hoc sit non admodum magni incommodi, qui titulus non præsumeretur si ageretur de magno præiudicio. Sed hæc communis opinio, & recepta solutio non placuit disertissimo viro Didaco Couarru. in libro primo variarum resolution. cap.17.num.7. post alios ibi relatos, cuius etiam opinionem non refero, quia diuersa nobis sententia sedet, sed & præter eos hæc communis solutio plus quàm manifestè confutatur per dict.l.primam.de pat. potesta. iuncta.l.filiusfamiliàs. §.secundum vulgarem.ff.de legat.1.& 1. Institu.de singu.rebus per fideicom.relig. vbi habetur, patriam potestatem esse rem inæstimabilem, adeò vt licet quis possit per fideicom. rogari, vt restituat res suas vtcunque preciosas, siue illæ mobiles sint, siue soli tamen,vt emancipet filium rogari non potest,quia patria potestas est res inæstimabilis,& tamē ex diutina possessione,vel quasi, nō desinit præsumi titulus allegatus,licet ageretur de amittēda patria potestate, vt d.l.1.vt interim omittam quod in terminis d.§. sed & si non adierit,non agebatur de paruo præiudicio, *arg.l.quia poterat.ff.ad Trebellia.§.sed neque.Institu.de autho.tut.* & longè minus in terminis d.l.si. filiusfamiliàs. dic ergo ℣ quādo ex diuturna possessione vel quasi præsumatur, vel nō præsumatur titulus allegatus, res quidē varia est & anceps,& legū latoribus aliis in causis visus fuit partē affirmatiuā,aliis verò in causis negatiuā partē sequi. vnde in casibus occurrētibus,qui nominatim nulla lege decisi reperiuntur, argumentū sumendū est ab illa lege,quæ proximior est & similior casui speciēiq; occurrenti.leg.quæritur.ff.de statu homi.leg.nō possunt.leg.neq; leges.ff.de legib. speciei autē nostrę,qua de agim°,nulla vnquā lex proximior similiórq; reperitur,quā dict.l.nullo.C.de rei vēd.leg.Celsus.ff.de vsuc. cum simi. suprà. 21 *Intell.l.1. C. de patr. pote.*

allegat. in quibus habetur, ex diuturna possessione non præsumitur titulum allegatum ad inducendam præscriptionem, ergo idem & in specie nostra decisum esse intelligendum est, vt titulus habitus à vero domino patiente eius rei, qua de agitur, non præsumatur, licet allegetur non magis quàm præsumeretur, si aliunde habitus allegaretur.

Ad iura in contrarium adducta respondeo quod loquuntur in casibus longè diuersis, & ex diuersis non fit illatio. leg. fin. ff. de calumniato. Glo. in leg. si creditoris, vbi plenè per Iason. ff. de noui ope. nun. quæ omnia procederet si possessa sese tueretur, dicens se titulum causámque legitimam possidendi ab ipso rege, qui per prius dominus fuerat illius vectigalis, de quo ageretur, habuisse, sucumberet enim in iudicio proprietatis, quia ex illa diutina possessione titulus ille allegatus non præsumeretur. †Diuersum esset si diceret ab ipsis vasallis seu popularibus ciuibúsve ius illius vectigalis percipiendi habuisse se, nam tunc ex inueterata possessione bene præsumeretur, cùm ipsimet ciues huic possessori non decies tantùm, sed multo pluries, centies aut millies fortè hanc præstationem vniformem, & ex eadem causa fecissent, sicque regi tale vectigal repetenti aut vendicanti opportunè respondebit possessor, illud vel vectigal exigi solitum à suis oppidanis, vasallis aut ciuibus sibi deberi, debitúmque retro fuisse ex tali causa vel titulo in futurúmque præstitum iri, an autem tantundem aut simile quippiam ab iisdem oppidanis aut ciuibus ipsi quoque regi debeatur, id sibi compertum non esse, háncque curam, aut huius rei inspectionem, aut notitiam ad se nō pertinere, hócque vnum se certo scire ab oppidanis suis id sibi deberi, an regi quoque tantundē aut simile quippiam debuerint alij viderent. & in eo tantùm quæstio erit, an lōgius tempus quàm decem aut viginti annorum exigatur ad præscribendum vel dictū titulū præsumendum contra populum quàm desideraretur ad illum præsumendum contra quendam hominem priuatum. Illud enim certum est illam inueteratam quasi possessionē huiusmodi vectigalis (quod alcauala vocatur) exigēdi sufficere, vt ex ea præsumatur titulus si allegetur, quia d. l. cū de in rem verso, procedit in omni annua præstatione, qualis est præstatio decimarum & similium rerum, vt nominatim tenuit ibi Glos. mag. cū qua transeunt cōmuniter Doct. ibi, & innumeri per nos supra relati in illo articulo, an ex diutina præstatione præsumatur titulus ad tantundem in posterum exigendum, si allegetur habilis & legitimus, id quod longè facilius procedit in præstationibus menstruis vel etiam singularum hebdomadarum vel dierum, tantóque facilius quāto pluries geminatur & multiplicatur exactio vel actus exigendi, facit l. prima. C. de fideicom. ibi, alimenta mēstrua & vestiarum annuum, & in specie præter supra relatos quod ea consuetudo per longum tempus exigendi pedagium sit præscripta contra populum ipsum si legitimus titulus allegetur, tenet Albericus, numero quarto in dict. l. cum de in rem verso. quod similiter satis in specie intelliguntur tenuisse omnes illi auctores, quos suprà retulimus tenuisse, quod ex diuturna possessione tit. legitimus allegatus præsumitur contra agētem actum decies geminatum, licet non sic contra patientem nisi in his quę non admodum magni essent pręiudicij. At in specie nostra cùm ille populus seu popu-

22 *Vasalli an possint se tueri contra duces, comites Hispaniæ, quib. longo tempore id vectigal (quod alcaual. vocatur) præstiterunt.*

lares non tam patientium quàm agentium vicem sustineant, sine dubio contra eos talis titulus allegatus præsumitur, contra ipsum autem regem non sic facile præsumeretur, cùm ipse nihil vectigalis illius nomine, quo de agitur, huic possessori præstitisset vnquam, licet tacuisset, dissimulasset, passúsque esset illud exigi, & in specie nobiscum tenet Alexand. consilio 113. super primo, lib. 1. in princip. qui plures allegat. Bal. in leg. solent. §. fin. vbi Bartol. & alij. ff. & offici. proconſ. Stat ergo ex diuturna præstatione præsumi legitimum titulum allegatum contra soluentem.

23 *Titulus allegatus præsumitur contra soluentem etiam si sit rusticus in annuis præstationibus longissimi tẽporis cum communi cõtra multos, et quid si per longum tantum tempus soluerat.*

Hanc † communem sententiam amplia primò vt procedat etiam contra rusticum. Ita in specie tenent Bartol. *in l. litibus. C. de agricolis & censi. lib. 11. Iason. numero 13. & Alciat. in dict. l. si certis annis. Alexand. consilio 113. in principio. libro primo. incip. super primo dubio. Specu. de cau sa possessio. 2. versicu. Idem Specu. de restit. spolia. §. nunc dicemus. versicu. fina. Baldus in leg. solent. §. fina. ff de offici. proconſ. Idem Baldus colum. penult. in dict. l. si certis annis. Anto. in cap. peruenit, de censibus. sentit Alexand. consil. 124. super primo quæsito. libr. 2.* quæ communis opinio saltem vera est in longissimo tempore, vt per Alexand. dict. consilio 113. Contra per hanc communem sententiam multi tenẽt, quos refert Iaſ. vbi supra, sed verior est cõmunis opinio, tum quia rusticis non subuenitur nisi in casibus à iure expressis, leg. fin. cũ ibi notatis. C. de iuris & fact. ignor. tunc etiam † quia lex generaliter loquens comprehẽdit personas vtcunque priuilegiatas, si in materia qua de agitur nõ reperiãtur habere peculiare priuilegium. leg. in fraudem. §. fin. ff. de milit. testamento. Iaſon vbi supra. Decius in lege, ex testamento. *C. vnde liberi. Alciat. libro quarto. paradox. capit. decimo. Decius. consil. 5. plenè per Tiraquel. de retract. Glo. 14. numero 91. cum 20. seq. Crotus. numero 18. in l. nemo potest. ff. de legat. 1. vbi Annibal. num. 366. & Ripa. num. 52. Decius in l. hac consultißma. colum. fin. C. qui testamen. fac. poß. Iaſon in l. si cut. num. 10. C. de testa. mili.* sed in hac materia rusticus non reperitur habere peculiare priuilegium, ergo, &c.

24 *Lex generalis comprehendit etiam personas priuilegiatas si in ea materia, qua de agitur, non reperiuntur habere priuilegium, cum communi.*

Amplia secundò, † vt procedat etiam contra mulierem, *ita tenent Bald. col. pen. & Iaſo. num. 13 in dict. l. si certis. Barthol. in d. l. litibus. Alciatus in d. l. si certis. Antoni. in d. capit. peruenit. Alexand. d. cons. 124. super primo quæsito. lib. 2. quæ communis sententia & si à quibusdam, quos refert Iaſ.* vt suprà, impugnetur, tamen vera est, quia mulieri non subuenitur nisi in casibus à iure expressis, secundum Doctor. supra citatos, *per text. cum ibi notatis in dict. l. fin. C. de iuris & fact. igno.* & ipsa regulariter vtitur iure communi, d. l. in fraudem. vnde cùm in hac materia non reperiatur habere peculiare priuilegium, licet aliàs in casibus habeat multa priuilegia, de quibus per Decium in l. fœminæ. ff. de regul. iur. sequitur quod & in ea locum habebit, dict. l cum de in rem verso.

25 *Titulus allegatus post diutinam præstationem præsumitur etiam cõtra mulierem.*

Amplia tertio, † vt procedat etiam in ecclesia, Salicetus in d. l. cum de in rem. quæstio. 7 Iaſon. vbi suprà, num. 13. Decius in d. l. si certis annis. nu. 13. & Alcia. ratio, quia vtcunque sit ecclesia priuilegiata, tamen cùm hac in re non reperiatur habere peculiare priuilegium, necesse est, vt comprehendatur sub regula, argu. d. l. in fraudem, cũ authorita-

26 *Titulus allegatus post diutinam præstationem præsumitur contra ecclesiam.*

tibus suprà allegatis.

27 *Idem in si f. o.* Quartò † amplia vt procedat etiam contra fiscum eâdem ratione, quòd nominatim tenuit Ias. vbi suprà. & Decius etiam vbi suprà. nu. 13. sed in ecclesia & fisco in eo tantùm quæstio erit, an longius tempus quàm in reliquis exigatur, quod & tenet Alciat. in dict. l. si certis annis.

28 *Tituli allegatio necessaria nõ est post tẽpus immemo. cũ communi.* Quintò † amplia, vt etiam tituli allegatio necessaria non sit, quãdo prẽteriit tempus cuius initij memoria non extat. Ista est communis opinio, quam tenent Angel. Paul. Cyn. *quæsti. penult. Iason in decima limitatione, columna fin. in fin. in dict. l. si certis annis. Bartho. in dict. l. cum de in rem verso. sentiunt Gloss. & Paulus Castren. in l. seruitutes, magna. ff de seruit. Bald. in leg. secunda. C. de fideicom. Ioannes Andr. in c. peruenit. de censibus. Riminaldus colum. penul. in dict. l. si certis annis. Balb. de præscri. par. 3. quæst. 10. nu 9. per Aymon. de antiq. temp. nu. 43. sectione, materia ista. par. 4.*

29 *Titul. allegat. post diutinam sol. præsumitur in iudicio siue petitorio siue possessorio.* Sextò amplia † vt non solùm in iudicio proprietatis, sed etiam in iudicio possessorio ex diuturna illa solutione prẽsumatur titulus allegatus ad tuendum eum in possessione. ita tenent & ait communiter teneri Iacobinus de sancto Georgio in dict. l. si certis annis. C. de pact. num. 24. per c. querelam. de electi. tex. & ibi Abbas in primo. not. in c. sicut, de sententia & re iudica. Abbas & Imola in dic. c. querelam, bonus text. in c. cum de beneficio, de præben. in 6. quinimo ad obtinendũ in possessorio non sunt necessariæ decẽ annuę præstationes, sed paucio res sufficerent, vel fortè vna, secundum Angel. in dict. l. si certis, qua de re per Butrium in d. c. querelam, vbi Imola. nu. decimo. hoc vnum indubitatum est, hunc possessorem facilius obtenturum in possessorio, quàm in petitorio, ideo Iacobinus, vbi suprà, cõsulit vt potius intẽtet is possessor possessorium vel quasi possessoriũ quàm petitorium, & ibi docet formam libellandi, & ad obtinendum in possessorio sufficeret vnica præstatio, secundum Alciatum *in dict. l. si certis. Paulus in i. sicuti. §. si quæratur. ff. si serui vẽdi. Fel. in c. cũ Bertholdus. col. antepe. de re iudic.*

30 *Annuæ præstationes an factæ videãtur ex causa obligatoria. statur coniecturis.* Septimò amplia † vt procedat non solùm quando in ipsis solutionibus vel prestationibus expressa erat causa soluendi, sed etiam si expressa non fuisset, si modò ex aliqua coniectura arguatur, quòd factæ fuerint illæ præstationes ex causa retro obligatoria, ita notanter per Riminaldum colum. fi. d. l. si certis annis. itaque aut constat præstationes fieri ex præambul. necessitate & obligatione præstandi, quæ in futurũ quoque durabat, & tunc sufficit titulum allegare: licet non probetur, quia satis probatur præsumptiuè per assertiones factas in ipsa præstatione, ita procedit l. Campanus. ff. de op. lib. Aut constabat retrò nullam fuisse obligationem, & procedit l. operis non impositis. ff. eodẽ. Aut dubitatur, & tunc ad coniecturas recurrendum est, verùm verisimilius sit, tales annuas præstationes factas fuisse ex præambula causa obligatoria, an ex mera liberalitate & voluntate, cessantibus autem coniecturis, Curtius Iunior in dicta lege si certis annis. numero 23. cum pluribus sequentibus tenet prestationes ex causa obligatoria, & sic ex necessitate factas videri potius quàm ex volũtate & liberalitate: sed receptior opinio est in contrarium, vt & ipse fatetur, & infrà docebimur, sed & si cum ipso Curtio teneremus, quòd ex necessitate

sitate factæ viderentur, adhuc tamen ea necessitas deberet se cõtinere intra terminos & numeros præstationum factarum, nec se deberet porrigere ad præstationes nondum factas.

Quod diximus † ex diuturna annua præstatione præsumi titulum legitimum, si allegetur, limitatur primò, vt non aliter procedat quàm si illa annua præstatio facta fuerit ex certa causa obligatoria, veluti si ciues aut populares alicuius villæ, castri, aut vrbis domino suo singulis annis præstabant certum frumentum, vinum, oleum, pecuniam numeratam, aut quippiam aliud ex causa emptionis, aut permutationis ex cõtractu inito, vt id in perpetuũ singulis annis præstaretur, aliter enim si nõ appareret qua ex causa huiusmodi annuæ præstationes fierẽt, nõ non obligarent in futurum. Ita tenent in specie Salicetus in leg. si certis annis. quæstio. prima. C. de pact. Idem Salicet. in leg. cum de in rem verso, suprà allegata. similiter in prima quæsti. vbi ait, hanc quæstionẽ non esse tactam à Doctoribus, sequitur Alexan. consil. 113. super primo dubio videtur, libro primo, numero secundo. Idem Alexand. consilio 108. in causa & lite inter dominos. numero 15. colum. fin. libro secundo. vbi allegat idem tenere Cumanum & Ludouicum Romanum in leg. qui in aliena. in prin. ff. de acquirend. hæred. Idem Alexand. consil. 14. viso & considerato. num. 9. eodem libro. vbi allegat Barthol. idẽ tenentem in leg. cum de in rem verso, circa fin. ff. de vsuris. & Antonium Butrium in repet. capitul. peruenit. de censibus tradunt expressim Riminaldus col. penult. & Iason. colum. fin. in d. l. si certis annis. Felin. in capit. causam quæ, de præscriptio. est communis opinio secundum Bald. de præscrip. par. 3. principali. q. 10. nu 8. vbi plures allegat. Intelligetamen quòd etiam si causa expressa non esset in solutione, si tamen ex ipsa solutione verisimiliter colligeretur, sufficeret. Ita Riminaldus, vbi suprà, post Bald. quem allegat in leg. generaliter. C. de non num. pecun quinimò Curt. iun. in d l. si certis. num. 20. cum seq. tenet quòd semper solutio præsumitur fieri ex causa obligatoria, & sic tenet contra istam limitationem, licet fateatur hanc esse communem opinionem, sed communem tenet Curtius Senior ibi, num. 16. & Decius nu. 14. & Alciatus qui communem firmat ab omnibus teneri.

31 *Vasalli et similes annuas præstationes diu facientes vt in posterum obligati videãtur oportet apparere quod ex causa obligatoria præstabant.*

Secundò limitatur † vt non procedat nisi illa certa causa fuerit allegata. Ita Iason col. pen. num. 15. & Alciatus in d. l. si certis annis. Alexan. consi. 113. colum. 1. libro 1. Idem Alex. d. consilio 108. num. 15. lib. 2. Salicetus in d. l. si certis. quæstio. 1. ratio, quia iuris præsumptio licet relevet ab onere allegandi. l. si adulterium. §. idem Pollioni, de adul. & est communis opinio, vt patet ex relatione Baldi de præscriptio. part. 3. quæstio. 10. numero 19. est communis opinio, secundũ Curt. Seniorem in l. si certis. suprà alle. num. 12. vbi Cur. iterum num. 16.

32 *Tit. in annuis præstationib. non aliter præsumitur quam si allegatur.*

Tertiò limita, vt non sufficiat allegari nisi etiam in ipso libellò causa ipsa præstationis allegetur, secundum Salicet. in d. quæstio. 1. in l. si certis. Idem in dict. l. cum de in rem, in eadem 1. quæstio. Alexand. in d. consil. 113 Iason. in d. l. si certis annis. col. fin. vbi Curt. Senior num. 16. & num. 17. & quod & sentit Alciatus ibi.

33 *Tit. in annuis præstati. allegatus*

Quartò limita, † vt hæc præscriptio, quæ oritur ex hac annua, & diuturna præstatione, intelligatur esse præsumptio iuris tantùm, non

præsumitur, sed admittitur probationi contrarium.

etiam iuris & de iure, & consequenter contra eam admittatur probatio in contrarium, ita est communis opinio, quam tenent Petrus & Cynus & Iaſ. colum. fin. d. l. ſi certis annis. Alexan. d. conſi. 113. lib. 1. colum. fin. Ioan. Andreæ in cap. fina. de cauſſ. poſſ. & prop. Bal. in l. 2 C. de dotis promiſ. Butrius in capitu. peruenit, de cenſibus, ſenſit Archid. 18. quæſt. 2. cap. ſeruitium. Iacobinus de ſancto Georgio in d. l. ſi certis. nu. 12. vbi ait quod præſumptionis tantùm non etiam confeſſionis vim habent illæ præſtationes, idem Curtius Senior nume. 16. ibid. vbi Dec. num. 15. hanc communem lim. ſequitur & Alciatus ibi.

Quintò limita, vt non ſolùm cauſa illa allegetur, ſed quod probetur, quia præſumptio iuris, licet releuet onere probandi, non tamen releuat ab onere allegandi. l. ſi adulterium cum inceſtu. §. idem Pollioni. ff. de adulteri. & quia regulariter vbi exigitur allegatio alicuius rei, eius quoque probatio & interuentus deſideratur. leg. 1. ff. de dolo. l. 1. ff. ſi quad. pauper. tradit Riminald. in d. l. ſi certis annis. vbi Iaſ. colum. fin. eſt ex mente Barthol. in d. l. cum de in rem verſo. vbi Salicet. quæſtio. j. & quæſtio. penult. Idem Salic. quæſtio. 1. in d. l. ſi certis. Alexand. conſi. 113. lib. j. colum. j. & alij communiter in dict. l. ſi certis. vbi ita tenet Alciatus, intellige quòd eſt alleganda & probanda cauſa declarata, cum fiebant ſolutiones, puta quòd dicebatur, ſoluimus quod ex cauſa emptionis debemus, ſed ipſum contractum præceſſiſſe, non eſt neceſſe probare, ſed ſufficit eum allegare.

34 *Titul. allegatus ex annuis præſtationibus non præſumitur niſi eſſent vniformes, cũ communi.*

Sextò limita, † vt dictæ ſolutiones ſeu præſtationes debeant eſſe vniformes, non ſic ſi eſſent diuerſarum rerum vel etiam ſummarum, ita Riminaldus, vbi ſupra, per d. l. cum de in rem, quæ nominatim loquitur quando præſtationes erant vniformes, quod eſt ex mente Alex. d. conſ. 113. lib. 1. vbi pro conſtanti ponebatur vniformes fuiſſe præſtationes, Iacobinus de ſancto Georgio num. 12. in d. l. ſi certis annis, qui videtur dicere, hanc eſſe communem ſententiam. & ibi Decius num. 19. Barto. & Bald. in l. ſolent. ff. de offic. proconſulis. in §. fin. Bal. in cap. 1. §. ſi quis per triginta, ſi de feudo fuerit controuer. inter dominum & agnat. ex cuius relatione hæc videtur communis opinio, quam ſequitur Alciat. in dict. l. ſi certis. vides ergo ex annuis illis præſtationibus titulum allegatum non aliter præſumi quàm ſi & vniformes ſint illæ præſtationes, & ſolutiones factæ ſint ex cauſa obligatoria in futurum, & illa cauſa obligatoria in futurum, & illa cauſa fuerit allegata, & fuerit allegata ab initio in ipſo libello, nam ſi poſtea allegaretur, non ſufficeret, & etiam fuerit probata, nam ſola allegatio non ſufficit, cauſa enim expreſſa in illis ſolutionibus faciendis ſeu præſtationibus nunquam præſumitur niſi probetur, licet ſi probetur benè præſumatur, quòd præceſſerat contractus præambulus, qui cogitur eum qui poſtea ex illa cauſa (puta emptionis aut dotis) exoluit, ad illam ſolutionem ſeu præſtationem faciẽdam expreſſa cauſa ſoluendi in ipſa ſolutione, aliud eſt enim contractus præambulus, vnde effluxit neceſſitas ſoluendi. aliud autem eſt ipſa ſolutio facta ex cauſa, & neceſſitate obligationis præambulæ.

35 *Diutina præſtatio, & lucra-*

Quod † ſeptimo loco imitatur vt non procedat quando illa ſolutio ſeu præſtatio fieret ex cauſa donationis, ſecundum Iaſon. in dicta l. ſi certis annis, columna fin C. de pact. vbi etiam Riminaldus colum. fina.

qui alio.

qui alios allegat. Balth. in l. fina. C. ne de statu defuncto. Salicc. in d. l. si certis, & ibi Alciatus.

tiua potest etiam in futurum esse obligatoria contra Iason. & alios.

Sed hæc communis opinio nobis semper suspecta visa est, cùm enim obligatio annua ex causa donationis, & ex quolibet alio titulo lucratiuo possit descendere, non secus quàm ex causa & titulo oneroso, vt per totum. ff. de annuis legatis, latè per Barthol. & alios in l. Mæuius. §. dubius. ff. de legat. 2. cumque, vt modò docebamur, d. l. cum de in rem verso, non procedat nisi cum causa soluendi expressa fuit in ipsis solutionibus seu præstationibus, eáque causa expressa denotaret obligationem in futurum, id est, in singulos annos futuros, non video quid referat, vtrùm causa illa, quę in futurum obligabat, descenderet ex contractu lucratiuo, (qualis est donatio) an ex oneroso, (qualis est emptio, dos & similia) itaque vt si in annuis illis solutionibus seu præstationibus expressum esset quod fiebant, quia ex causa emptionis populus quidam tenebatur domino suo centum annua præstare, tunc ex prę stationibus longi, aut longissimi temporis præsumeretur contractus ille emptionis præcessisse, si allegatus foret, etiam si non esset probatus, ita quoque si populus ille diceretur domino suo donasse centum annua in perpetuum præstanda ex longi, aut longissimi temporis præstationibus, præsumeretur titulus donationis allegatus à domino, etiam si probatus non esset, si modo populus ille qui soluebat, expressim in illis annuis præstationibus faciendis declarasset soluere sese ex causa, & necessitate illius præambulæ donationis, vtrobique enim eadem aut par ratio est, & vtrunque probat d. l. cum de in rem verso, in sui generalitate quæ inter contractu oneroſum & lucratiuum nullam fecit differentiam, nec re vera inuenitur data paritate terminorum. Agnoscimus tamen quòd si populus ille domino suo annua cẽtum præstitit, vel par caponum singulis annis, ídque per longũ, aut longissimum tempus, & tempore quo fiebant huiusmodi præstationes expressum nũquam fuit, qua ex causa fiebant, vtrùm ex obligatione retro contracta, an verò ex præsenti liberalitate, quòd tunc in re dubia ex præsenti liberalitate factæ viderentur, quia regulariter in donatione rerũ vel summarum non præsumitur vlla causa obligatoria in futurum, l. 2. §. circa. ff. de doli exceptio. Sed liberalis cõcessio præsumitur, quò ad præsens donũ, quæ in futurum non obligat, lege Campanus. ff. de operis libertorum. etenim qui longo tẽpore aliquid diurnum, menstruum, vel annuum præstitit, aut constat ex præambula obligatione, quæ in futurum tendebat præstitisse. & tũc sine dubio tenebitur in futurũ etiam si ex causa volũtaria, & lucratiua ea obligatio descendat, dic. l. Campanus. Aut constat quòd illæ præstationes non fiebant ex causa præambula obligatoria, & tunc sine dubio in posterum non tenebitur. l. operis non impositis. ff. de operis libertorum. Aut constat longo tempore factas fuisse illas præstationes diurnas, menstruas, vel annuas, non tamen apparet, an ex causa retro obligatoria, nec ne proficiscerentur, & in re dubia talem causam obligatoriam non præsumam. d. §. circa, nisi in ipsis præstationibus expressum sit, quod fiebat ex causa præambula obligatoria, vel ex ipsis id verisimiliter colligatur, ita procedit dicta lex, cùm de in rem verso. ergo superior illa cõmunis opinio, quam impugnauimus, potest defendi

quando in illis præstationibus expressum fuit, quòd fiebant ex causa merę donationis præsentis, id est, quæ per præsentem rei interuentum fiebat, & finiebatur in ipso, vt sic tot essent donationes quot erant præstationes factæ, & finitæ, ex quibus neque vlla in posterum oriebatur obligatio, neque retro vlla obligatio, ad res illas tradendas pręcesserat. d.l. operis non impositis.

Potest etiam defendi quando præstationes nulla expressa causa fiebant, vt d.§. circa, quia talis præstatio ex natura sui vel neutrum obligabit, vel si alterum, potius accipientem quàm dantem, vt Institutio. de obliga. quæ quasi ex contractu nascun. §. secundo, vel tertio. & Institutio. quibus modis recontrahi. obliga. §. 1. & 2.

36 *De eadem re.* Octauò limita † vt non procedat quando fieret vna præstatio pro decem annuis præstationibus, tunc licèt causa obligatoria in pręstatione expressa esset, adhuc tamen titulus allegatus non præsumeretur. Ita Iason. in dict. l. si certis annis, C. de pact. columna fin. & ibi Alciatus.

37 *De eadem re.* Nonò limita, † vt tres præstationes annuæ posteriores, quæ in aliis causis solent sufficere, vt per Gloss. in leg. 2. C. de iure emphy. tamen hîc non sufficiant, vt titulus allegatus præsumatur. Ita Iason in d.l. si certis, ad finem. quia aliud est cùm agitur de liberatione præsumenda, & de solutionibus retrò factis præsumẽdis, vt in terminis d.l. secundæ, aliud de obligatione prę sumenda, vt in terminis d.l. cum de in rem verso. argu. leg. Arrianus. ff. de actio & oblig.

Decimo limita, vt non procedat in beneficialibus, Ias. vbi suprà. Bal. in capitu. ex parte Adæ, de restitut. spoliat. Idem Bal. in c. contingit, de dolo & contuma. Alcia. in d.l. si certis annis, ad fin.

38 *De eadem re.* Vndecimò limita, † vt non procedat, vbi ageretur de seruitio personali, quia tunc longius tempus desideratur, scilicet triginta annorum secundum Ias. in d.l. si certis. colum. fin. num. 15. Barthol. in leg. litibus. C. de agricol. & censit. libro 11. Idem in l. cum de in rem, ad finem. Cy. & Bal. in d.l. si certis. colum. fin. Ant. in dict. c. peruenit. latè Balbus de præscriptio. par 3. quæst. 10. numero 10. per Curtium Seniorem num. 18. in d.l. si certis annis, quem vide.

Duodecimò limita, vt non procedat vbi ageretur de præiudicio alicuius tertij, quia tunc requiruntur anni 20. argum. c. peruenit, de censibus. Ita Iaso. in d.l. si certis annis. colu. fin. num. 15. Imola in d. cap. peruenit. per text. ibi, iuncta sua Glo. Alexan. consi. 1. lib. 4. Idem Alexand. consil. 17. viso instrumento locationis. colum. 3 eodem lib. 4. quod non satis certum est, secundum Alexand. in l. qui in aliena, in princip. ff. de acquiren. hæredita. traditur per Curtium Seniorem numer. 18. in d. l. si certis annis, vbi etiam Alcia. hanc limi. sequitur.

39 *Annuæ præstationes facilè per longũ tempus præsumuntur, etiam si cõtra allegãtem esset præsumptio iuris, cõtra Iaso. Rom. Balb. & Alcia.* Tertiodecimò limita, † vt non procedat vbi erat iuris præsumptio contra eum qui recepit illas annuas præstationes, quia tunc non sufficerent decem annuæ præstationes, vt titulus allegatus præsumeretur, sed tot præstationes tantique temporis cuius initij memoria non esset, argu. cap. 1. de præscrip. lib. 6. ita Ias. in d.l. si certis annis. limi. pen. & Riminaldus colum. fina. sentit Alcia. ibi, & Balbus de præscriptio. par. 3. quæst. 10. num. 9. Sed hi nobis videntur loqui contra text. & commu-

nem

nem opinionem ibi, in l.2. C.de seruit.l.si quis diuturno. ff. si seruitu. vendi. vbi licèt sit præsumptio iuris, quòd quælibet res præsumatur esse libera. leg. altius. C. de seruitu. tamen per longum tempus inducitur præscriptio contra illam legis præsumptionem, quinimò in propriis nostris terminis, & sic in terminis dict. l. cum de in rem, inducitur illa præscriptio seu præsumptio contra legis præscriptionem: nam omnis contractus est res facti. *l. consilio. ff. de curato. furio.* facta autem nō præsumuntur. *l. in bell. §. factæ. ff. de capti. l. si emancip. vbi Iaſ. & alij. C. de collatio.* & tamen ex diuturna illa præstatione præsumitur contractus illa allegatus, quasi illa præsumptio, quòd facta, de quibus non constat, non præsumantur, excludatur per præsumptionem hanc fortiorem, quæ deducitur ex diuturnis præstationibus.

Ad d. cap. primum, de præscriptio. in 6. respon. vt suprà diximus, & infrà fortè dicemus vt contra patientem non præsumatur titulus allegatus, vt ibi, sed contra agentem sic, vt hic.

Quartodecimò limita, † vt procedat contra agentem, præstantem sed soluentem, non sit contra patientem, quod dic, vt suprà diximus in seruitute. aut in vsufructu, qui est pars dominij *l. 4. ff. de vsufru.* etiam si quis diu passus sit ab alio rem suam vti frui, possessórque alleget titulū se habere, adhuc non obtinebit nisi illum probauerit, *ita Curtius Iunior. num. 27. in dict. l. si certis annis. Bal. in l. fin. C. ne de statu defunctorū. Areti. d. l. si certis annis, in n.* licèt contrarium videantur tenere Glos. & Bartol. in d. l. cum de in rem verso. sícque l. nullo, cum similibus. C. de rei vendic. per quam in præscribenda cuiusque rei proprietate non sufficit tituli allegatio nisi probetur, extēditur etiam ad vsumfructum cuiusque rei, & d. l. si quis diuturno, cum similib. limitabuntur, vt procedant in seruitutibus realibus, in quibus præscribendis titulus necessarius non est, non sic in seruitute personali, qualis est vsusfructus in quo præscribendo. titulus necessarius est. argument. leg. quarta. ff. de vsufruct.

40 *Titul. allegans contra patientē rem suam ab alio vti frui nō præsumitur per solū longū tēpus, cū quibusdā contra plures.*

Quintodecimò limita, vt non procedat in feudo, secundum Curtium iuniorem in dict. l. si certis annis. num. 27. Bald. in c. fin. de feud. dato in vicem legis commissoriæ.

Sextodecimò limita, vt non procedat quando ageretur de præiudicio tertij, secundum Iaſ. col. fi. & Alci. in d. l. si certis annis.

Hactenus de primo casu cum titulus legitimus allegabatur. † at secundo casu quando allegabat titulum illegitimum & insufficientem (puta postquam annis decem receperat annuam quanquam præstationem, eandem in posterum similiter expetebat dicens sibi fuisse pacto nudo promissam) tunc in posterum talem annuam præstationem non poterit exigere, ita se habet communis opinio, quam renent Glo. & communiter Doct. in dict. l. cum de in rē verso. in Glo. mag. & Glo. fin. in dict. l. si certis annis. & glo. in l. 1. §. fina. ff. de aqua pluuia arcēda, quam opinionem sequuntur, & firmant esse communem Areti. col. 2. & Iacobinus de sancto Georgio. numer. 12. in d. l. si certis annis, post Petrum de Bella perti. Cyn Iacob. Barrig. Barthol. Bald. Ioann. Fab. Salic. Angel. & Paul. Castren. ibi, vbi etiam Decius num. 12. eam sequitur, & dicit esse communem opinionem, quod & firmat eam sequutus

41 *Titulus illegitimus nō inducit oblationē in posterū, cum communi.*

Ludouicus Romanus ibi, numero 22. sequuntur & dicunt communem opinionem Salicet. & Fulgos. in d. l. cùm de in rem verso, hanc sequuntur & firmant esse communem Ias. num. 7. & Alciatus, & Alexand. nume. 7. in d. l. si certis, vbi Riminal. colum. 3. & Curtius Iunior num. 19. & Curtius Senior in repe. nu. 12. hanc opinionem & sequuntur, & communem dicunt, quod & firmat eam sequutus Ludouic. Gozadi. ibi nu. 7. est communis opinio secundum Iacobinum colum. fin. d. l. cum de in rem verso, & secundum Felinum. in cap. de quarta. num. 41. de præscriptionibus. sequitur, & dicit esse communem opinionem Pau. Castrens. in l. seruitutes. 4. ff. de serui. colum. fi. hanc dicit communem opinionem Cæpolla de seruitu. vrbanorum prædiorum. cap. 19. vbi eam sequitur. tenent Glo. & communiter Doctores in l. 1. C. de fideicommi. Barthol. & alij in d. l. seruitutes. Albericus & Odofredus in d. l. si certis. Albe. in dict. l. seruitutes. Idem in d. l. cum de in rem verso. columna secunda. in princip.

Huius autem receptissimæ opinionis ratio ea est, quòd ex diuturna possessione titulum legitimum præsumi si allegetur, procedit inspecta legis præsumptione, sicque & eam allegari oportet. *leg. si adulterium cum incestu. §. idem Pollioni. ff. de adulter. l. licet Imperator.* vbi per nouissimos. ff. de leg. 1. & contra hanc præsumptionem admittitur probatio, vt in specie tradunt Ias. col. fin. in d. l. si certis annis. vbi Paul. Castrensis & Cynus quæstio. 10. Bal. in l. 2. C. de dotis promissione. Ioan. Andreæ in c. fi. de caus. possession. & proprietate. Butrius in ca. peruenit, de censi. Alex. con. 113. super primo dubio, libro primo. Riminaldus, Decius, & Curtius Iunior, & alij communiter in dict. l. si certis annis. vnde cum ipsemet possessor fateatur se ex titulo inhabili, & non obligatorio annuam illam præstationem exegisse, tantum abest vt in posterum possit quicquam petere, quòd potius ea quæ retro exegerat, deberet quasi indebitè solutum restituere, argumento per totum C. & ff. de condic. indebiti. Confessio enim huius possessoris agnoscentis titulum fuisse illegitimum non solùm probatio est legitima, sed etiam superat omnem fidem reliquarum probationum. *leg. fin. C. de fidei. §. fin. Instit. de fidei. hæred. l. vnica. C. de confes.* diximus plenius lib. de succes. cre. §. 23. num. 31.

In summa licet ex diuturna annua præstatione quæ processit ex titulo inualido non sequatur aut inducatur obligatio in futurum, tamen fauore † alimentorum in vltima voluntate relictorum inducitur obligatio in futurum, etiam si testamentum minus solenne, & sic titulus inualidus allegaretur, et præstatio, quæ præcessit non per annos decem, sed tantùm per annos tres facta esset. Ista est communis opinio, quam tenent Glo. Azo. in summa, Placētinus in summa, Petrus Bella pertica, Odofredus, Iacobus Butrigarius, Ioannes Faber, Cyn. Albericus, Bartolus, Baldus, Angelus, Salicetus, Fulgosius, Paulus Castren. et Corneus, col. 2. in leg. 1. C. de fideicom. éstq; cōmunis opinio, secundū Corneum ibi, Gloss. Odofredus, Iacobus Butrigarius, Petrus Bellapertica, Cyn. Ioannes Faber, Albericus, Barthol. Bald. Angel. Salicet. Fulgosius, Paulus Castrēsis in leg. si certis ann. C. de pact. Glos. Butrigarius, Odofredus, Faber, Cynus, Petrus Bellaperti. Albericus de Rosate, Bart. Bald. Angel. Salicetus, et alij in lege creditor. C. de vsur.

42 *Alimentorum fauore facile præsumitur obligatio in futurū, etiam ex præstatione non diutina, cum communi.*

Glo.

Glo. Iacobus de Arena, Albericus, Bartholus, Baldus, Angelus, Fulgosius, Florianus, Iacobinus de sancto Georgio in leg. cum de in rem verso. ff. de probat. Bart. in l. seruitutes. 4. ff. de seruitutibus. sequitur, & dicit communem opinionem Alexand. num. 3. in d. l. si certis, vbi Decius numero 7. firmat esse communem, quam sequitur, & communem firmat Romanus ibi, nu. 15. & Ias. nu. 3. vbi Riminaldus, colũna tertia, dicit esse communem opinionem, quod firmat Curtius iunior ibi, nu. 14. & 15. & Ludouicus Gozadinus ibi numero quinto. in repeti. ait esse cõmunem opinionem, & hanc dicit esse communem opinionem Curtius iunior ibi, colum. secunda, & Alciatus qui eam sequuntur, mouentur omnes per text. in l. prima. C. de fideicom. quam extendunt, vt procedat etiam fauore dotis, ita in specie tenent plerique eorum quos suprà retulimus dicentes procedere etiam in refectione viarum, & similium causarum fauorabilium, quod tenuit Barthol. in dict. l. si certis annis. & est communis opinio, secundum Curtium iuniorem ibi, num. 15. & per Decium & Alexand. & Decium ibi, vbi etiam Iason plures limitationes, & extensiones accommodat dictæ legi primæ. C. de fideicom. idémque resumit in d. l. 1.

Quoad tertium casum cum possessor nullum titulum allegabat, sed solo tempore nitebatur, dicendum est † quòd annua præstatio etiam longi temporis in futurum non inducit necessitatem autobligationem soluendi, si is qui eam annuam præstationem exegit, eam in posterum ea sola ratione petat, quod sibi in præteritum diu præstita fuit, quia tempus solum de per se non est modus inducendæ obligationis in futurum, hæc est vera & communis opinio, quam tenuit Glos. Bartolus, Iacobus de Arena, Albericus, Paulus, Salicetus, Fulgosius, Florianus, & Iacobinus de sancto Georgio, qui hanc dicit communem opinionem, columna fin. tenent Glo. Bartho. Iacobus de Arena, Albericus, Baldus, Bartolus, Angelus, Salicetus, Fulgosius, Paulus Castrensis, Florianus, & Iacobinus in leg. seruitutes. 4. ff. de seruit. Glos. Petrus Bellapertica, Ioannes Faber, Odofredus, Cynus, Iacobus Butrigarius, Albericus, Bartolus, Baldus, Angelus, Salicetus, Paulus Castrensis, & Aretinus, in l. si certis annis. C. de pact. Glos. Odofredus, Ioannes Faber, Cynus, Iacobus Butrigarius, Petrus de Bellapertica, Albericus, Bartholus, Baldus, Angelus, Salicetus, & alij in l. creditor. C. de vsuris. Glo. Petrus, Odofredus, Ioannes Faber, Cynus, Iacobus Butrigarius, Albericus, Bartolus, Balbus, Angelus, Salicetus, Fulgosius, Paulus Castrensis & alij in l. 1. C. de fideicom. 34

Annuæ præstationes non faciunt præsumi obli. in futurũ si non alle getur, cum communi.

Huius autem receptissimę sententię ratio ea est, quòd tempus solum de per se non est modus inducendæ obligationis. *leg. obligationum ferè. §. placet. ff. de actio. & obligatio.* vnde licet per annos mille annuum quippiam solutum fuerit, in posterum ab inuito tantundem extorqueri non potest. Præterea inducta ad vnum effectum non debent operari contrarium effectum. *leg. legata inutiliter. ff. de adimendis legatis. l. legata inutiliter. ff. de leg.* 1. sed ille qui soluebat id fecit quò magis liberaretur, ergo non debet per illum actum obligari in futurum.

In summa si aliud diceremus, redderentur eluforiæ. *l. nullo. C. de rei vendic. l. vnica. C. de vsucap.* cum simili. in quibus habetur ad præscri-

ptionem titulum desiderari, siquidem ex solo tempore citra vllius tituli nō solùm interuentum, sed etiam allegationem, acquisitio & prę-scriptio istius iuris contingeret, sicque is est verus intellectus dictæ legis creditor. C. de vsur. quę nostrā cōmunémque probat sententiā.

SVMMARIVM.

1 *Actor fundans intentionem suā de iure, & si nihil probet, obtinebit in petitorio, & n. 2.*
3 *Actio expressa in l. pro lege habetur.*
4 *Tempus immemoriale tuetur possessorem etiam contra eū qui fundat intentionem suā de iure, nec est necesse titulū allegare.*
5 *Actor qui fundat intentionem suam de iure & si nihil probet, obtinebit etiam in possessorio.*
6 *Possessio iunior clandestina præsumitur cum communi.*
7 *Actor licet fundat intentionē de iure, non obtinebit in possessorio cōtra eum qui diu fuit in possessione sine vitio.*
8 *Actor qui fundat suam intentionem de iure, an possit possessorem turbare, aut spoliare.*
9 *Possessor quando sit tuendus contra fundantem suam intentionē de iure, ardua quæstio.*
10 *Filius præsumitur in potestate patris cum communi.*
11 *Actor qui suam intentionem fundat de iure, an possit incipere ab executione.*
12 *Intellectus cap. cum personæ. §. quòd si tales, de priuileg lib. 6.*
13 *Filius an in patris potestate præsumatur, ardua quæstio.*
14 *Probationes sufficit vt àcommuniter accidentib. cōcludāt.*
15 *Filij præsumuntur spurij.*
16 *Matrimonium quando præsumatur de iure ciuili, & quādo de iure canonico.*
17 *Legitimi non sunt liberi ex eo matrimonio nati, quod valebat de iure ciuili, sed non de iure canonico, nec etiam in foro Cæsareo succedunt vt filij legitimi, cum communi contra Baldum & Salicetum.*
18 *Lex ciuilis in materia spirituali præsumptionem inducere nequit, cum communi opinio.*
19 *Filius in re dubia non præsumitur in patris potestate.*
20 *Filiationis quasi possessio & præsumptio inducitur eo ipso quòd quis tractabatur & alebatur vt filius, etiam quò ad effectum succedendi, cum communi contra Alciatum.*
21 *Testis dictum accipiendum est secundum communem vsum loquendi.*

CAPVT LXXXV.

1 *Actor fundās intētionem de iure & si non probet obtinet in petitorio.*

ALIQVIS †fundatā habebat suā intentionē de iure, in re, vel iure quod ab alio possidebatur, vtrum possessoris, an verò petitoris vicem obtineat, quęritur primò, an obtinebit etiam si nihil probauerit, mouet quęstionem quòd actore non probante regulariter reus obtinebit. l. 1 & 2. & lege, actor quod asseuerat. *leg. fin. C. de prob. leg. qui accusare. C. de edē. §. c mmodū. Inst. de interdict.* nā & si reus nullam iustam causam haberet possidendi, adhuc tamen si ea res, qua de agitur, ad actorem re vera non pertinet, æquum est, vt permaneat apud reum eundémque possessorem ex regula quæ habet eum, cuius non

non interest, non admitti ad agendum. *l.1.C.sine sensu vel reliq.l.ex cõuentione.C.de pact.§.alteri.Institu.de inutil.stip.l.stipula.ista.§.alteri.ibi. inuentæ enim.&c.ff.de verborum obligat.* Idémque erit etiam si ad actorem ius illius rei re vera pertineret, si tamen de eo non apparet, quia non apparentia & non existentia quoad iudicium vsúmque forensem paria sunt. *leg.duo sunt Titij.ff.de testa.tutel.* ergo si agis contra me qui possidebam æquum est me tueri, iuxta dict. §.commodum, si non probas, quia & si ingenuè & palàm agnoscerem rem illam ad me non pertinere, adhuc tamen tua non interest, vel nõ apparet interesse, quandiu ex parte tua probatio non adest, verùm hæc regularia sunt, & procedunt in agris, domibus, & in similibus, in quibus non magis vnus quàm alter habet suam intentionem fundatã, secundũ communẽ & veram sententiam relatam per Io.Lup.Pal.Ru. *in c.per vestras.de donatione inter virum.2.no.versic.* sed est pulchra dubitatio. numero 47. non sic in rebus vel iuribus, in quib. aliquis (putà princeps, ecclesia, aut resp. fundatam habet suam intentionem, de iure, tunc enim æquius est vt is victor existat, licet & actor sit & probauerit nihil, vt enim regulariter si cùm possideres & à me conuentus esses, me non probante obtinebis, tum ne iniuria possedisse videreris, contra l.meritò. ff.pro socio. tum etiam quia quandiu non probo, tandiu mea non interesse videtur, vt diximus, & tamen me probante condemnaberis, & restituere compellendus eris, quia ab illa iuris præsumptione, quæ te tuebatur per interuentum probationis meæ receditur, ita etiam vtcunque pro te possidente sit iuris præsumptio, tamen si conuentus fueris ab eo qui de iure suam intentionem fundatam probatámque habebat, recedimus ab illa iuris præsumptione, quæ te fouebat, ac tuebatur, & stamus iuris probationi, quę facit pro actore, quęque inter ea est certissima probrtio, vincit superátque omne aliud genus probationis, nam testes qui pro actore rẽ vendicante deponunt, possent falsum dicere, probatio autem iuris, quę est pro eo quin de iure fundatã habet suam intentionẽ, non potest non esse vera, falsitas enim & deceptio, quę in probatione facti adesse potest, in probat. iur. adesse non potest, ergo si possessorem vincit actor ille, qui legitimè probauit per testes vel instrumẽta, multò magis vincere debet qui probauit per ipsam iuris dispositionẽ, quia in illa probati. falsitas esse potest, in ista verò non potest. Cum igitur is actor, qui de iure suam intentionem fundatam habebat contra reum non quicquam probantem, meritò obtinere debeat, in eo tantùm quęstio erit, an id procedat in iudicio tantùm petitorio, an etiam in possessorio, & quid in iudicio illo summario, qnod agitur in re notoria, & quod in petitorio obtinere debeat satis probatum est. etiam in terminis iuris communis. Neque ad rem pertinet text. in leg.cogi.C.de peti.hęre.capi.vn. vt eccles.benefi. quia procedunt regulariter, nos loquimur, quando actor habebat fundatam intentionem suam de iure. dic.leg.cogi, quãdam fundatam nõ habebat.

2 *Actor qui suam intentionem fundat de iure obtinet licet nil probet in petitorio.*

† Quid autẽ iure regio, & eo iure hęc res expeditior est, per tex. in l. 8.titu.de la restitu.delos despolados.lib.3.ordinamen. cuius verba ita habent, *el rey fundasu intencion, de derecho commun à cerca de la iurisdicion ciuil ye criminalem todas las ciudades villas y lugares*

desus rey nos y sennorios. E præsto antigua mente ordenarò los reyes nostros progenitores è nos orden amos contra qualquiera parlado o, onbre poderoso contra tiene entrada y occupado la iurisdicion de qualquiera delas dias ciudades villas elugares es tenido de monstrat è muestre ante nos titulo è priuilegio por donde la tal iurisdicion le pertenezca en cotra manera nosea consentido vsar della, quorum verborum sensus est, quòd iure regio in omni popul. Rex Hispanus habet quò ad iurisdictionem fundatam suam intentionem, & ideò si alius reperiatur in possessione iurisdictionis alicuius populi Hispanię, si non ostenderit titulum legitimum possidendi, priuabitur illa possessione, & licet lex illa nominatim loquatur in iurisdictione, tamen idem est in omni alia re vel iure, in quo actoris intentio esset fundata de iure.

† Nam vbi est eadem ratio, ibi est idem ius, *vt in leg. illud. ff. ad leg. Aquil.* quasi ratio sit diuersorum casuum coniunctio, qui tendunt ad eundem finem, Baldus *in leg. omnes populi. ff. de iustitia & iure. columna fina. versicul. tertiò quæro. & columna fina. versicul. secundo not.* vbi ait, quòd vbi est eadem ratio, non intelligitur fieri extensio, quia inest tacitè. Gloss. in capitul. sæpe, in verbo, Italiæ, de tempor. ordinan. in sexto. leg. non possunt. leg. nam vt ait. leg. ideo quia. ff. de legibus. Quinimmò quando plura habent eandem rationem, licet de vno tantùm fiat mentio, videtur id fieri exemplariter, non restrictiuè, vt sic si ratio sit expressa in lege ea, quæ sit generalis, licet decisio sit particularis, tamẽ ratio ipsa pro lege habetur, decisio autẽ pro exẽplo ipsius legis, vt sic lex ipsa generalis videatur, quatenus ratio sese porrigebat, non quidem per modum aut vim ex vi comprehensiua, quasi vt genus ex vi etiam comprehensiua comprehendit sub se plures species, ita quoque ea ratio generalis ex vi comprehensiua plures casus complectatur. Ita Baldus in leg. de quibus. columna duodecima. ff. de legibus. Alexand. consilio septuagesimoquinto, videtur in præsenti. columna prima, libro quinto. Iason in leg. à Titio, in principio. columna fina. ff. de verbor. obligat. Idem Iason consilio sexagesimotertio, per reformationem. columna quarta. Tiraquellus de causa cessante. par. prima. numero 152. & in leg. si vnquam, in verbo, libertis. numero quadragesimoquinto. C. de reuocand. donatio. Quod adeo verum est, vt etiam in correctoriis, vbi est ratio expressa in lege, fiat extensio. Glos. singul. in clemen. prima. in verbo, colligatur, de electione, vbi Paulus de Eleaz. & Cardinal. Floren. in quæstio 22. & Imola columna sexta. Baldus, Paulus, & Iason numero decimonono. cum sequẽtibus, in authen. quas actiones. C. de sacrosanctis eccles. Baldus in leg. fina. C. de liberis præteritis. Imola, Cumanus, Paulus, & alij in l. si verò. §. de viro. ff. soluto matrimonio. Iason, Decius, Curtius iunior, & alij in leg. humanitatis per textum ibi C. de impub. Imolen. in leg. finali. columna tertia. ff. de hæred. instituẽ. & consilio 123. in causa quæ vertitur. columna secunda. Fulgosi consilio 104. Titius condidit columna secunda. Cumanus, & Alexan. notab. quinto. ff. soluto matrimonio leg. cum mulier. per illum textum Paulus, Alexand. & Iason in leg. quamuis. C. de fideicommiss. Abbas in capitulo fina. columna tertia, de rescription.

3 *Ratio expressa in lege est l. ipsa & de cis. legis habetur pro exemplo cum comman.*

scription. & in capit. nihil. columna quinta, de electione. Iason in leg. de quibus. numero decimoquarto. ff. de legibus. Idem Iason in leg. stipulatio hoc modo. ff. de verborum obligationibus. numero duodecimo. Tiraquellus de causa cessante. parte prima. numero 153. Alexander in leg. quarta. §. Cato. columna sexta. ff. de verborum obligation. Idem Alexander consilio quinquagesimo, visis actis. columna tertia. libro secundo, & consilio decimoseptimo, ponderatis. columna penult. lib. tertio. Curtius Senior consilio octuagesimoprimo. columna secunda. Quod & in pœnalibus procedit secundum Tiraquellum, vbi supra, numero 155. qui allegat Baldum in leg. data opera. C. de accusa. per leg. his solis, ibi satis tacitè cautum putamus. C. de reuocand. donat. leg. fina. C. de indicta viduit. Baldus in capitulo primo. §. porro. columna secunda, per illum textum quem dicit meliorem de iure. titulo, quæ fuit prima causa beneficij amitten. nam ratio extendit verba legis. leg. nominis & rei. §. verbum. ff. de verborum significat. capitulo si postquam, de electione, libro sexto. leg. secunda. §. quid si curatores, & §. quid si decesserint. ff. ad Tertulian. leg. liberum. §. senatus. ff. de ritu nup. Panormita. in capitulo finali. columna secunda, de rescript. qui ait, id non esse interpretationem extensiuam, sed intensiuam & intellectiuam. Decius in leg. non videtur. columna fina. ff. de regulis iuris. Abbas in capitulo primo. columna prima, de iuramento calumniæ. ergo cum vbi est ratio generalis expressa in lege, tunc licet decisio sit particularis, adhuc lex ipsa generalis esse intelligatur, quia ipsa ratio generalis habetur pro lege, & decisio particularis pro exemplo, quod non arctat legem aut regulam generalem, cúmque in dict. leg. 8. expressa fuerit illa ratio generalis, quod si rex fundat suam intentionem de iure, possessor & reus si non docuerit de titulo legitimo succumbet, sequitur quòd non solùm in peculiari illo casu, in quo dict. leg. 8. loquebatur, sed & generaliter in omni omnino re, in qua de iure suam fundat intentionem, rex obtinebit, cum agit, nisi reus, idémque possessor de legitimo titulo docuerit, facit capitul. primum, de præscription. in sexto, capit l. ad decimas, de restitu. spoliato. Idque in specie tenuit Lupus de Pal. Ruu. in repet. capituli per vestras. de donatio. inter virum & vxorem. 2. no. versic. sed est pulchra dubitatio. num. 47.

Et videbimus quid in petitorio, de quo iam egimus, deinde quid in possessorio, tertiò quid in spolio, sed principalem quæstionem de petitorio limita primò † nisi per tempus cuius initij non esset memoria, possediisset reus, vt dicto capitulo primo. id enim tempus habet vim tituli. *leg. hoc iure. §. ductus aquæ. ff. de aqua quotidiana. & æstiua. leg. prima. §. fina. ff. de aqua pluuia arcen.* quo casu etiam titulum allegare necesse non est, sed sufficit tempus ipsum cuius initij memoria non sit, allegare, ista est communis opinio, quam tenent Cynus quæstion. penultima. Angelus, Paulus & Iason in decima limitation. columna fina. in lege, si certis annis. C. de pactis. Barthol. in leg. cum de in rem verso. ff. de vsufru. & sentiunt Closs. & Paulus in leg. seruitutes magna. ff. de seruitutibus. Baldus in leg. secunda. C. de fideicommiss. Ioannes Andreas in capitulo peruenit, de censibus Riminaldus in dicta

4 *Tempus immemoriale tuetur possessorem etiã cõtra fundantem intentionem suam de iure communi, nec est necesse titulum allegare.*

l.si certis.columna antepen.Balbus de prę\scriptio.par.tertia.quæst.10. num.9.qui ita limitant.l.creditor. C.de vsur.& l. obligationum ſe:è. §. placet.ff.de actio.& obligatio.

Secundò limita etiam ſi non tempus,cuius initij memoria nõ eſſet, ſed tantùm 40.anni prę\teriiſſent.leg.fina.de fund.patrim. libro vndecimo. facit lex,ſicut,& lex omnes. C.de præſcriptione triginta annorũ.

Tertiò limita etiam ſi longum tantùm tempus decem vel viginti annorum præteriiſſet, ſi modò is qui de iure fundatam ſuam intentionem habebat, quicquam annuatim quaſi dominus directus recepiſſet ab ipſo poſſeſſore, qui tanquam emphyteuta ſoluiſſet, vt ex communi opinione reſoluunt Iaſon in dict. leg.ſi certis annis. colum. penult. C. de pact.Gloſſ.mag.in leg.ſecunda.C.de iure emphyteu. per Iaſ.ibi numero 176. cum pluribus præcedentibus & ſequent. Bart. in leg.3. §. ex contrario. ff. de acquiren.poſſeſſio. Idem Bart. in leg.litibus.C. de agricol.& cenſibus.libro vndecimo. Baldus in dict.leg.ſi certis.Idem in capitulo,cum eccleſia Sutrina,de cauſa poſſeſſio.& propr.colum.final. Sali.in dict.l. cum de in rem verſ.quæſt.7. Angelus & iuniores in leg. prætor, in princip.ff.de edendo. facit capitul. primum qualiter olim feudum poterat aliena.

5 *Actor fundãs intentionem ſuã de iure & ſi nil probet obtinet in poſſeſſorio.*

Quò † ad ſecundum caſum,ſcilicet cum agitur de poſſeſſione, & ſic in poſſeſſorio, cùm is qui de iure habet fundatam intentionem, neceſſe ſit, vt per prius fuerit in poſſeſſione illius iuris, quàm is qui modò poſſidet, † poſſeſſio iſtius modò poſſidentis quæ iunior eſt clandeſtina præſumitur, niſi in litis de poſſeſſione motæ, progreſſu. de legitima cauſa & titulo poſſidendi docuerit, & quòd iſthæc iunior poſſeſſio clandeſtina præſumatur, tenent Soz. in leg. rem quæ nobis, in principio. quæſtio.quarta.ff.de acquiren.poſſeſſio. Alexander conſilio quinquageſimoprimo,libro primo.& conſilio 117.eodem libro.& conſilio ſexto, libro tertio. quod ipſi intelligunt & rectè, quamdiu titulus non oſtenditur.Innocentius & alij in cap.cum ad ſedem,de reſtitu.ſpol.per capit.licet cauſam,de probatio. quod de iure regio expeditior eſt, per dict.leg.8.tit. de la reſtit.de los deſpolados.lib.3.ordinam. Limita niſi iunior illa poſſeſſio eſſet diutina, nam tunc clandeſtina non videretur, argum.leg.qui in aliena.§.ſed & ſi non adierit.ff.de acquirenda. hered. leg.ſi filiusfamiliàs.C.de peti.hæredit.leg.primæ.C.de patri.poteſt.faciunt multa quæ cumulat Iaſon columna penul. in leg.ſi certis.C.de pactis,& Gloſſ.communiter approbata. C. communi. diu.leg.penult. vt per Iaſon.vbi ſuprà, numero vndecimo. & quæ tradunt Alexander, Iaſon, & alij in leg.ſciendum.ff.de verborum obligatio. dum loquuntur de diuturnitate temporis, facit l.cum de in rem verſo,ibi longo tẽpore. ff. de vſuris,& l. ſi quis diuturno. ff. de ſerui. vendic. quod & nos alibi plenius diſſeruimus, † facit quod licet ad obtinendum in petitorio ex diuturna annua præſtatione,nõ aliter titulus allegatus præſumatur quàm ſi decies geminata fuerit illa annua præſtatio, tamen aliud eſt quò ad obtinendum in poſſeſſorio, nam quò ad hoc ſufficit vnica præſtatio, ita notanter tradit Albericus in dict. l. ſi certis annis. nu.6. plenius per Iacob.ibid.colum.fin. ſed hac de re latiùs infrà dicam poſt ſeque.articulum.

6 *Poſſeſſio iunior clã deſtina præſumitur, cum communi.*

7 *Actor fũdãs intẽtionem de iure non obtinet in poſſ. cõtra eũ qui diu fuit in poſſ. ſine vitio.*

Quò

Quò † ad tertium, an is qui de iure habebat fundatam suam intentionem, possit petere vti iunior possessor ostendat legitimum titulum & causam suæ possessionis, & minari, quòd si illico vel infra terminū à se dictū vel arbitrio iudicis definitum illud non ostenderit, sibi possessio statim auferretur, & receptior opinio esse videtur, vt non possit de iure cōmuni, id quod, vt nobis videtur, præsensit Iason in leg. secunda. C. de iure emph. nu. 176. Idē Iason nu. 50. in prælud. feudorum. Bartholus in leg. 1. C. de conduc. & procur. prædic. fis. lib. 11. vbi Platea post Andr. de Barulo. & licet Ioan. Lupus in loco infrà allegando dicat eos loqui, quādo actor nō habebat fundatā intentionē, de iure tamē nobis videtur hoc casu loquutos fuisse, quia iungunt hāc quæst. cū illa, an dominus directus possit petere ab emphyteuta sub eadem comminatione, vt sibi ostendat instrumentum emphyteusis, quo casu ipse emphyteuta fatetur, rem, qua de agitur, per prius pertinuisse ad dominum qui modò agit, séque ab eo causam habuisse nō abnegat, sícque illum fundatam suam intentionem habuisse contra istum reum.

8 *Actor fundās suā intētionē de iure an possit possessorē turbare, aut spoliare.*

Denique hoc etiam tenuerunt Hostiensis in capitulo dilectus, de offi. ordina. vbi Anto. ille columna prima. iste numero tertio. vbi etiam Ioannes Andr. & Franciscus Cardinal. per text. ibi verbo, ab antiquo, vbi admittitur libellus dicētis se ius eligendi habere ab antiquo, sícq; ex solo tempore fundabat sese. Ad idem capitul. Abbate. de verb. sign. verb. secundum consuetudinem. & Hostien. Anto. Ioannes And. & alij suprà relati illa iura expendunt cōtra reges, & principes qui in materia iurisdictionis eo prætextu veterem possessionem, & præscriptionē eorū qui talē iurisdictionē possident, vel quasi interuertere contēdunt, & vsurpare quòd in ea per prius suam de iure haberent fundatam intentionem, aliter enim nisi suam de iure fundatam intentionem haberent, frustra possessores inquietarent, cùm eorum regum nihil interesset, faciunt tradita per Alexand. in leg. si sic. numero decimooctauo. ff. de legat. primo.

Contrarium tamē nominatim tenet Ioannes Lupus in dict. cap. per vestras, secundo notab. versicul. est tamen pulchra dubitatio. numero quadragesimoseptimo, cuius opinio in terminis iuris communis suspecta est, iure tamen regio satis defendi potest, per text. in dict. l. 8. tit. de la restitution delos despon liados libro tertio ordinamen. quæ tam loqui videtur in iudicio possessorio, quàm in petitorio, quinimò longè magis aptari videntur eius verba ad possessorium quàm ad petitorium, præsertim cùm collocata sit in titulo de restitutione spoliatorum, vbi de possessione potissimum agitur, facit l. fina. titul. decimotertio. lib. quinto ordinamen, ibi, faciendo les llomata iuicio sobrello y conconoci mist. de derecho, quorum verborum sensus est, quòd etiam in iurisdictione in qua rex Castellæ fundatam habet suam iurisdictionem de iure possessor non est eiiciendus de sua possessione, nisi iudiciorum ordine obseruato, & cum causæ cognitione, & cum dicta lege octaua conclusione quarta titulo primo. libro secundo ordinament. & in quibus casibus rex Castellæ fundat suam intentionem de iure (quale est in iurisdictione, & etiam dominio vrbium & artium & omnium populorum, iuxta legem primam titulo

decimooctauo.par.secunda. vbi Greg. Lupus per Glo. de derecho) in iisdem casibus illud ius amittere potest tempore cuius initij memoria non sit, secundum eundem Gregorium Lupum, vbi suprà.

9 *Possessor an sit tuendus cõtra fundantẽ intentionẽ de iure, ar dua quæst.*

Denique † possessio aut quasi possessio alicuius rei vel iuris quæ aduersatur & contradicit origini, & statur illius rei vel iuris cuius de possessione aut quasi possessione agitur, an possidentem tueatur contra eum qui prius habebat de iure fundatam suam intentionem vt is possessor vel quasi possessor reus & possessor videatur, aduersarius verò qui prius de iure intentionem suam fundatam habebat, actoris & petitoris vicem sustineat vehementer, & controuersum est, & in iudiciis tam frequenter agitatum, vt raræ sint lites, in quibus is articulus non occurrat, nam reus plerunque est in possessione, vel quasi non vitiosa illius rei qua de agitur, séque possessoris iure tuetur, actor verò negat eum tuendum esse prætextu possessionis, quæ primæuo rei statui aduersatur, qua in re Gloss. in leg. Titia. ff. soluto matrimonio. tenet talem possessorem tuendum esse, sequitur Alexand. in leg. si emancipati. secundo notabili. C. de collatio. & ibi Decius columna secunda & tertia. Barthol. in leg. is potest. columna quinta. ff. de acqui. hæred.

Contrariam partem vt talis possessio regulariter non tueatur possidentem, tenent Alexand. in dict. l. Titia, & Iason in dict. l. emancipati, in secundo nota. & Alciatus de præsumpti. regula secunda. præsumptione 2. in princip. nisi per decennium esset in illa quasi possessione. Andreas Tiraquel. de primoge. quæstio. 17. opinione 11. ad finẽ sequutus Baldum in leg. Titia, supra allega. quem melius cæteris loquutum firmat, pro quorum opinione facit quod posterior possessio præsumitur clandestina, secundum Sozin. in leg. rem quæ nobis, in princip. ff. de acquirend. possess. & ibidem quæstio. 4. Alexan. consilio quinquagesimo primo, libro primo. Idem Alexander consilio 117. eod. lib. Idem Alexand. consilio sexto libro tertio. per Innocentinum in capit. cum ad sedem, de restitu. spoliato. ergo si præsumitur clandestina, non est cur possessor in ea tueatur, contra eum qui fundatam habet intentionem de iure, vt supra dicebamus.

Quid dicendum, & sanè pro priore opinione, quæ habet talem possessorem tuendum esse, quamuis eius possessio aduersetur primæuo rei statui & origini seu creationi, facit l. circa. ff. de probatio. vbi si quis sit in quasi possessione libertinitatis, & se ingenuum dicat, id probare debet, licet libertinitas aduersetur primæuo statui. l. manumissiones. ff. de iusti. & iure. Deinde idem probat dict. l. Titia. dum ait, eum qui erat in quasi possessione seruitutis, si se liberum dicat, id probare debere, licet illa quasi possessio similiter naturæ statui primæuo aduersetur dict. l. manumissiones, per totum Institu. de iure personarum.

Tertiò probatur d. l. Titia. ff. fol. mat. iuncta sua Glo. vbi filia se matremfamilias dicebat, vt soluto matrimonio sibi suam dotem haberet, pater autem eius in sua potestate esse contendebat, & patri, ait lex, incũbit onus probandi, & licet illa filia cũ nasceretur, in potestate patris esset, tamẽ Glo. ait, quòd si filia erat in quasi possessione existẽtię sui iuris, tuebitur in illa quasi possessione, & si aduersetur natiuitati ipsius filiæ, sed sanè aduersatur, quia ex filiatione non arguitur necessariò ad patriam

patriam potestatem, cùm non sufficiat genitum esse, nisi præterea ex legitimo matrimonio genitus fuerit, quod matrimonium cùm facti sit non præsumitur nisi probetur, leg. in bello. §. factæ. ff. de capt. tenent Corneus columna secunda, & Decius columna secunda. in dict. l. si emancipati. Alciatus de præsumptio. regul. secunda. præsumptione secunda. numero quinto. Barthol. consilio quadragesimosecundo. visa inquisitione. Corneus consilio septuagesimo octauo. placet mihi. col. penult. libro primo. Iason in leg. post dotem. columna prima. ff. solut. matrimon. & est communis opinio. Vnde licet testes dicant aliquem meum fuisse filium, non probant esse in potestate, nec ex legitimo matrimonio natum, secundum Alciatum, vbi supra, numero septimo. contra Decium consilio 54. in causa domini.

Quartò probatur in l. sicuti. §. Item si quæratur. ff. si serui. vendi. vbi quamuis quæque res & domus libera præsumatur ab omni seruitute. leg. altius. C. de seruit. tam qui habebat tignum immissum in domum alienam. in ea quasi possessione seruitutis tuetur, & aduersarius sustinet vicem actoris, & probare debet libertatem.

Quintò facit capit. ad decimas, de restitut. spoliatorum. vbi ecclesia, quæ quò ad decimas fundebat suam intentionem de iure communi reperitur priuata sua possessione, nec eam posset recuperare propria authoritate, nisi aduersarij possessio esset vitiosa, provt erat ibi, sicque ille textus facit per locum ab speciali, licet & pro contraria quoque parte soleat allegari.

Sextò facit l. si emancipati. C. de collatio. ibi, téque emancipatum probatum fuerit, vbi filius præsumitur esse in potestate patris, & in ea quasi possessione tuēdus est, licet ipsa aduersetur primæuo statui rei, nā omnes filij videtur vt præsumantur spurij, arg. text. in auth. quibus modis natur. effician. sui. §. natura. & quia matrimoniū est quid facti, facta autē non præsumūtur nisi probentur. l. in bello. §. factæ. ff. de capti. † & tamen communis opinio est filium præsumi in potestate, secundum Curtium Iuniorem numero decimo. in dict. l. si emancipati, quod & tenent ibi Alexand. Corne. Iaso. & Decius omnes circa principium. & qui erat in ea quasi possessione, vt tanquam filiusfamilias haberetur, in ea tuendus est donec probetur contrarium, licet id aduersetur, &c. vt dict. §. natura.

10 *Filius præsumitur in potesta. patris cum communi.*

Facit & septimò, quia † & in quibus casibus princeps habet fundatam intentionem suam de iure, non potest dicere Baroni, quòd ostendat titulum suæ possessionis, aliter quòd eum expellet à possessione illius rei, qua de agitur, vt tenent Bartholus, & Ioannes de Platea post Andr. de Barulo, quem ipsi referunt in leg. prima. per text. ibi C. de conducto prædio fiscalium, libro vndecimo. sequitur Iason in leg. 2. C. de iure emphy. numero 176. Idem Iason in prælud. feud. num. 50. facit tex. in c. dilectus, & ibi Hostiensis & Ioannes And. de offic. ordina.

11 *Actor fundans intentionem de iure an possit incipere ab executione.*

Octauò facit l. si quis diuturno. ff. si serui. vendic. & leg. secunda. C. de seruit. & aqua. vbi qui est in quasi possessione seruitutis, licet ea origini & creationi illius re aduersetur, est tamen in ea tuendus, & facit generalitas text. in §. cōmodū. Inst. de interdict. l. actor. & l. fi. C. de probat.

12 *Intel.c.cũ personæ.§ quòd si tales.de priuileg.lib.6.*

Pro † contraria tamen parte facit dict.cap.ad decimas, in sensu directo.& facit c.cùm personę.§.quòd si tales. de priuileg.lib.6.vbi subditus qui erat in quasi possessione exeptionis,nõ tuetur in ea quasi pos. sed resignabi minimè ille erat in quasi possessione exẽptionis,itèt se p exempto gereret, tunc enim in quasi possessione exemptionis esse videretur,cùm superiore sciente,& patiente diu sic perseueraſſet, arg.le. si ego.§.j.ff.de public.in rem actio.ibi,per traditionem aut per patientiam fortè. Sed in dicto §.quòd si tales,superior non patiebatur, quiimò simul ac intellexit eum se pro libero gerere, illicò ei obuiam fecit,et contradixit,ergo,&c.

Ad d.c.ad decimas,dic quòd patitur tam varios intellectus,vt in eo nequeat fieri sufficiens fundam.iuxta doctrinam Barthol.in l.non solũ §.liberationis verba.ff.de liber.lega. dic ergo,quod si per tempus longum, vel longissimum, vel etiam immemoriale stetit in ea possessione,omnes ferè conueniunt, vt in ea tuendus sit.quod si breuiore tempore magis dubium, sed adhuc idem si sciente, et patiente eo qui fundabat de iure non solùm iste possidebat, sed etiam ille possidere desiderat,quatenus iste possidere cœpit.

13 *Filius an in patris potestate præsumatur ard.q.*

Superioribus proxima est illa quęstio scilicet filius † an in patris potestate in re dubia pręsumatur, dubiúmque id est, sed communis sententia est in potestate pręsumi,quia emancipatio est quid facti, facta autem non pręsumuntur nisi probentur.*leg.in bello.§ factæ.ff.de captiuis.*& ita videtur probare tex.in d.l.si emancipati ibi,teque emãcipatum probatum fuerit,vbi ita notant communiter Doctores,præsertim Alexan.Corneus,Iason, Decius & Curtius Iunior in notabilib. & Curtius nu.19.firmat hanc esse communem opinionem.

Verùm contra hanc communem sententiam multi insurgunt, præsertim Corneus & Decius ibi,sic arguentes,matrimonium est quid facti,facta autẽ non præsumuntur nisi probẽtur.d.§.factæ. ergo,inquiũt non sufficit probare filiũ esse, nisi probetur præterea quòd natus fuerit ex legitimo matrimonio.quandoquidem, vt in potestate sit oportet eum natum fuisse ex legitimis nuptiis. Instit.de patria pot.in prin. & .ch.item in potestate.ff.qui sunt sui vel alie.iuris. ergo probata filiatione non necessariò sequitur, aut infertur patria potestas nisi præter filiationem probetur etiam legitimitas, quæ descendit ex legitimo matrimonio.

14 *Probationes sufficit concludere à communiter accidentibus.*

Neque ad rem pertinet quòd,vt Corneus in d.l.si emancipati.col.2 ait, plerique hominum legitimi nascantur, vt docet experientia rerum magistra, † & probationes sufficiat secundum eum concludere à communiter accidentibus,vt notatur in l.neque natales.C. de proba.nam illud præterea quod suspectum est, posset admitti, quando lex induceret suam præsumptionem pro illis communiter accidentibus, non sic quando non inducit, & longè minus quando inducit contrarium, quod accidit in specie nostra, in qua lex, vt filium in re dubia legitimum præsumat, tam longè abest, quòd potius eum præsumat spurium,† vt per Alciatum de præsumptionibus, regula 2. prę-

15 *Filij præsumuntur spurij.*

sumptione quinta. numero 7.per Oldradum. consilio 196. factum tale est,

tale est. Aretinus consilio 48 in primo dubio. Baptista de sancto Seuerino in l. si qua illustris. C ad Orfici. colum. 2. † nam ex cohabitatione viri, & mulieris non præsumitur matrimonium de iure canonico. 30. quæstion. quinta. capit aliter. Gloss. in leg. concubinatu. ff. de concubinis. docet Alciatus de præsumptionibus, regula secũda, præsumptione quinta, in princ. licet de iure ciuili benè præsumeret. leg. in liberæ. ff. de ritu nup. l. in concubinatu. ff. de concubi. Quinimo non solùm quòd ad substantiã matrimonij, sed etiam quò ad alia, quæ inde sequuntur, stamus iuri canonico, vt sic tales filij tanquam non legitimi parentibus succedere nequeant tanquam legitimi, ita tenet Panormi. in cap. lator. qui filij sint legitimi, † motus, quia cum in hac materia stemus iuri canonico quò ad principale, scilicet quò ad substantiam, & validitatem matrimonij, eadem stabimus & quò ad ea quæ inde sequuntur, scilicet quò ad legitimitatem, & successionem liberorum, argum. d. cap. lator. c. tuam, de ordi. cog. c. accessorium, de reg. iur. in 6.

16 *Matrimoniũ quando præsumatur de iure ciuili & quando de iure canonico.*

17 *Matrimonium quod tenuit de iure tantum ciuili non etiam de iure canonico liberi inde nati non sunt legitimi nec succedunt vt legitimi, cum communi contra Bal. & alios.*

Contrarium tamen tenet Bald. in c. ex transmissa, de restitut. spoliato. & in l. & si contra. C. de nuptiis, vbi vult quod in terminis d. l. in liberæ. licet matrimonium non valeat de iure canonico, valere tamen non desinit de iure ciuili, & consequenter erit vtile quò ad illos effectus quos lex ciuilis tali matrimonio accommodauit, quale est, vt liberi videantur da iure ciuili legitimi, & per hoc parentibus quasi legimi succedant, non secus quàm si etiam de iure canonico tale matrimonium firmum esset, & hanc Bald. opinionem nouissimè defendit Alciatus, vbi suprà, motus, quia ratio, propter quam tale matrimonium improbatur, de iure canonico est, quia in re dubia, vbi vertitur animæ periculum, tutiorem partem eligere debemus, vt expressit Glo. in dict. ca. aliter, & quò ad animam tutius est talia matrimonia sit occulta non admitti, quia ab stupris, & contuberniis non longè absunt, quæ ratio, secundũ Alciat. non militat quò ad liberorũ susceptionem, quod omnino nego, quinnimmò militat, nam cùm parentes exoptent substantiam suã ad liberos suos iure successionis deuenire. *l. scripto. §. vnde liberi l. nam & si parentibus. ff. de inoffi. testa.* curabunt vt matrimonia ritè & iuxta formam iuris canonici fiant, quæ longè absint ab stupris, non curaturi si hæreditates suas ad tales filios peruenturas intelligerẽt, etiã si nati forent ex matrimonio illo quò ad animam suspecto, quod leges ciuiles probabant, sicque ratio prohibitionis canonicæ non cessat quò ad successionem liberorum, non magis quàm quò ad substantiã ipsius matrimonij. & ita obseruari quotidie videmus. Præterea communis opinio est, vt firmat Alciatus, vbi supra, post Abbatem & alios in capit. ecclesia sanctæ Mariæ, de consti. † non posset lex ciuilis inducere præsumptionem in materia spirituali, facit Gloss. communiter recep. in §. prima. Inst. de verb. oblig. ergo licet in terminis d. l. in liberæ, lex ciuilis inducat præsumptionem matrimonij, tamen ea præsumptio nullius momenti est, (cùm matrimonij materia spiritualis esse intelligatur.) cùm ergo ex cohabitatione viri & mulieris non præsumatur matrimonium de iurè canonico, cui in hac materia standum est, superest vt liberi ex tali consuetudine suscepti legitimi non sint regulariter, consequenter non sunt in potestate nostra, vt dict. §. primo.

18 *Lex ciuilis in materia spirituali præsumptionẽ inducere nequit, & communiter.*

Institutio. de patria potesta. dict. l. item in potestate. nam & omnes liberi, olim naturales iure naturæ & gentium intelligebantur, donec leges Romanorum aut aliæ positiuè matrimonia introduxerunt, auth. quibus modis natural. effic. sui. §. natura. si quidem ab initio, ergo omnes liberi ex consuetudine viri & mulieris nati, vel spurij, vel naturales non etiam legitimi videri debent, & consequenter extra nostram potestatem, vt sic non sit verum dicere, est filius, ergo in potestate patris, licet bene sequatur, est filius legitimus, ergo in patris potestate, & ita in specie firmat Alciatus de præsumptio. regula secunda, præsumptione secunda, numero quinto. qui ita intelligit leg. si vxor. verbo, monstretur. C. de condi. insert. Gloss. in leg. pactum quod dotali. C. de pactis. & ita etiam intelligitur dict. l. Titia, & sic cõtra superiorem communem sententiam † quòd regulariter filius non præsumatur in patris potestate, tenent Corneus, Decius, Iason & Curtius iunior in d. l. si emancipati, in secundo, & tertio notabili, & Alciatus in dict. secũda regula. præsumptione 2. numero quinto. Iason in leg. post dotem. columna secunda. ff. soluto matrimonio. Corneus, consilio sexagesimooctauo, placet. libro primo. columna penult. Barthol. consi. quadragesimosecundo, visa inquisitione. Fallit quando constabat, talem filium fuisse natum ex legitimo matrimonio, tunc enim benè præsumitur in potestate, nisi probetur emancipatus, & hoc casu saluari potest dicta communis opinio.

19 *Filius in re dubia non præsumitur in patris potestate.*

Stat ergo ex superioribus filium natum ex legitimo matrimonio præsumi esse in patris potestate, iuxta textum in principio Institutio. de patri. potestate, & in principio Institutio. de nupti. & ita intelligendam esse legem emancipati. C. de collat. verbo. téque emancipatum probatum fuerit. Cæterùm si non probetur quem esse natum ex legitimo matrimonio, licet probatum fuerit eum esse filium alicuius per alium modum probationis, id non sufficit, vt propterea in patris sui potestate esse intelligatur, & cùm probationes debeant concludere necessariò, leg. non hoc. C. vnde legiti. capitul. in præsentia, de proba. certè licet testes dicerent, quem esse filium Titij, non propterea viderentur dixisse, quod est in Titij potestate. Sed ad huius rei cognitionem videndum est, vt probetur filiatio, & quidem † possessio vel quasi possessio filiationis probatur ex eo, quòd quis tractabatur & alebatur vt filius, ista est communis opinio, quam tenent Gloss. & Barthol. in l. prima. C. quorum bonorum. Gloss. & Bartol. & alij in leg. non nudis. C. de probationibus. Barthol. in leg. senatus. §. idem per contrarium. ff. de liber. agnoscend. Idem Barthol. in l. prima. §. ad quæstionem. ff. de quæstionibus. Alexan. consilio quinquagesimoprimo, viso & discusso processu. lib. 1. colum. prima & secunda. Decius consilio quinquagesimoquarto. in causa domini Antonij. columna prima & secunda. numero tertio, vbi firmat hanc esse communem opinionem. Quod procedit etiam quò ad effectum succedendi, vt tenet Antonius in capi. transmiss. columna tertia, qui filij sint legitimi. sequitur Decius, vbi supra, numero tertio. vbi firmat hanc esse communem opinionem, vt procedat etiam quò ad effectum succedendi, quod & vult Bart. in plerisque locorum supra allegatorum, in quibus de successione agebatur.

20 *Filiationis quasi possessio præsumitur eo quod quis tractabatur, & alebatur vt filius cum communi, idq; etiam quo ad effectum succedendi, cum communi contra Alciat.*

Contrarium

Contrarium tenent nouissimè Alciatus de præsumptio. regula 2. præsumptio. 2. numero 7. nam cùm filius aliter & tanquam filius tractatur, cùm isthæc cadant in filio naturali tantùm, vel etiam spurio aut fortè incestuoso, per capit. cùm haberet, cùm ibi plenè not. per Abba. & alios de eo qui duxit in matrimonium quam voluit, híque non succedant, non videtur sufficienter probari, vt per hoc is legitimus filius videatur præsertim ad effectum succedendi, sed pro communi videtur text. in l. filium eum definimus, & in l. item in potestate. ff. qui sunt sui, & in l. Lucius. ff. de probat. vbi appellatione filij similiter prolati intelligitur de legitimo & naturali, facit l. re coniuncti. versic. præfertur, ff. de lega. 3. §. quoties. Institu. de iure natur. vbi verba in dubio capiuntur in pleniore significatu, facit l. cùm de lanionis. §. asinam. ff. de fundo instru. facit quia sola nominatio ponit quem in quasi possessione filiationis legitimæ. l. non nudis. l, non epistolis. & vtrobique per Gloss. & Doctores. C. de proba. ergo multo magis huiusmodi tractatus vel cõsuetudo, nam ex factis maior præsumptio capitur, argumẽto l. quidam cum filium. & quæ ibi traduntur per Bartholum, & alios. ff. de verborum obligationibus.

Denique ipsa experientia rerum magistra docemur, filiationem plerunque non aliter probari solere quàm per communem vicinorum & coniunctorum reputationem, quid enim si de filiatione controuersia sit post viginti, triginta aut plures fortè annos (prout non rarò accidit) quàm natus fuit ille, cuius de filiatione agitur, qui snam puerum infantémve tunc natum certò firmare possit, hunc robustum virum modò factum esse, certè nullus aut vix vllus præter suam matrem aut nutricem. ergo cùm ipso tempore cursu nati infantes crescant, adolescant & quasi mutentur & transformentur, ita vt vix dignosci possit, an is vir robustus & procer modò factus sit, idem qui ab hinc annos multos erat infans anniculus aut breuioris ætatis, necesse est leuiores probationes coniecturales & non etiam necessariò concludentes hac in re admittendas esse, sufficeréque si à communiter accidentibus concludant, vt tradunt Gloss. & communiter Doctores in dict. l. non nudis. Gloss. & communiter Doctores in dict. l. non Epistolis. C. de probati. clarior Gloss. in leg. neque natales, vbi per Doctores eodem titulo. Corneus in l. si emancipati. columna secunda, de probatio. inde dixit l. Lucius. ff. de conditio. & demonstratio. difficilem esse probationem filiationis, ergo si testes dicebant, aliquem esse filium Titij, si quidem ex parte aduersa probetur, illum Titium nunquam duxisse vxorem, intelligemus illum esse naturalem non legitimum, idem si probetur, ex ætate illius qui filius dicebatur, longè ante matrimonium à Titio contractum natum fuisse, veluti si vir iam barbatus dicatur esse filius Titij, qui abhinc ann. 10. duntaxat duxit vxorem. Idem per contrarium, si anniculus puer dicatur esse filius Titij, cuius vxor abhinc annos duos, vel tres, vel plures fortè decessit, & sic de similibus. & longè idem facilius, si is Titius nunquam duxit vxorem, sed si quando hæc omnia cessauerint, quia & Titius vxorem duxit, & is qui filius dicebatur huius, cui sit vt durante illo matrimonio nasci potuerit magis esse videtur, vt sufficiat dictum testium hac de re loquentium concludere verosimiliter, vt dictum est,

quo casu testes dicentes illum fuisse et esse filium Titij interpretabimur intellexisse quòd erat filius legitimus, quia ita fit à communiter accidentibus.

21 *Testes intelliguntur secundum communẽ vsum loquendi.*

† Nam et alibi dictum testis quod non satis certum est, interpretamur secundum communem vsum loquendi. Glos. communiter ibi approbata in leg. stipulatio ista. §. hi qui. ff. de verborum obligatio. quòd si testes dixerint, filium esse ac de legitimo matrimonio natum, res erit expeditior, ergo si testes dicunt talem esse filium Titij, sit regula, vt non intelligatur legitimus et naturalis, sed tantùm spurius argumento authen. quibus modis natural. efficiun. sui. §. natura, et quia matrimonium est quid facti, ergo, etc.

Fallit primò quando aliter constabat de matrimonio, et ætas illius qui filius dicebatur non repugnabat, nam tunc licet potuerit nasci ex alia muliere quàm ex vxore illius Titij, tamen interpretabimur testes intellexisse de filio nato ex vxore, non ex alia, etc.

Secundum quæ etiam interpretabimur, eum esse in potestate patris, si non probetur emancipatus, cùm emancipatio sit quid facti, ergo cùm quęritur, an filius pręsumatur esse in potestate patris, respondeam hanc quæstionem non cadere nisi in filio legitimo, legitimum autem præsumi in patris potestate.

Svmmarivm.

1 *Intellectus cap. ad decimas, de restitutio. spoliatorum. lib. 6. & capit. cum ecclesia Sutrina, de causa proprieta. & nu. 2. 10. 13. 14. 15. 16. & 18.*

3 *Possessor quando sit tuendus in sua possessione cõtra eum qui suam intentionem fundabat de iure, & est ardua quæstio.*

4 *Filius an præsumatur in patris potestate.*

5 *Possessio diutina an transferat in aduersarium onus probãdi.*

6 *Intellectus cap. cum ecclesia, de causa possession. & proprieta.*

7 *Quanto tempore iusta præsumatur possessio.*

8 *Actor si fundat suam intentionem de iure, tunc reo incumbit onus probandi, cum communi opi. quod intellige in petitorio.*

9 *Possessor an sit lite pendente tuendus in sua possessione, sit etiam contra actorem qui suam intentionem fundabat de iure.*

11 *Possessor an sit tuendus in sua possessione contra aduersarium, qui suam intentionem fundabat de iure, sidiu vel aliquandiu dissimulauit.*

12 *Possessionis ius quo tempore amittatur.*

17 *Spoliato agenti remedio recuperandæ quando possit opponi remedium sententiæ, ardua quæstio.*

19 *Spoliatus an restituatur ante omnia contra fundantem intentionem suam de iure, regula cum decimaquarta limitationibus.*

1 *Intell. c. ad decimas de resti. spolia. libro 6.*

Caput lxxxvi.

NVnc autem agẽdum est de intellectu c. ad decimas, de restitutione spoliatorũ. li. 6. iuncto ca. cum ecclesia Sutrina, de causa possessionis

sionis et proprieta. nã in d.c.ad decimas, videtur probari vti in iudiciis possessoriis, is contra quem aduersarius habet fundatam intentionem de iure, non sit tuendus in sua possessione, vel quasi possessione, vnde siue ei possidenti molestia & vexatio fiat circa suam possessionem vel quasi, non dabitur vti possidetis interdictum contra aduersarium molestantem, siue etiam vi ab aduersario à possessione fuerit deiectus, interdictũ vnde vi sibi ita spoliato nõ accõmodabitur, quasi dolo faciat, qui petat possessionem sibi restitui, quam statim restituturus sit. *leg. dolo. ff. de doli except.* contrariũ tamen non obscurè probari videtur in dict. cap. cũ ecclesia, vnde timore huius cõtrarij ea iura variè interpretãtur. Primus enim sensus est, vt regulariter is qui est in possessione, vel quasi sit in ea tuendus si molestetur, vel restituendus si spoliatus fuerit, licet contra se habeat aduersarius fundatam intentionem de iure, & ita procedat. *dict. cap. cum ecclesia, & §. recuperãdæ. Instit. de interdi. l. si quis ad se fundum. C. de leg. Iul. de vi pub. l. prima. C. si per vim vel alio modo. l. si quis vi, in princip. ff. de acquirend. poßeßio. leg. prima. §. cùm à me. ff. de vi & vi arm.* sed d.c.ad decimas, procedat de iure tantum canonico, & in causis tãtum actis in foro ecclesiastico. Ita Paul. Cast. in l. seruitutes. mag. ff. de seruitut. colum. quarta. num. 9. causa enim decimarum spiritualis est, vt tradunt Ripa in l. naturaliter. §. nihil commune. ff. de acquirend. possessio. Dec. consil. 134. num. 4. Docto. in cap. causam quæ, de probatio. neque agi potest nisi apud iudices ecclesiæ, sicque volunt dict. capite procedere de iure tantùm canonico, non sic de iure ciuili.

Secundus intellectus fuit, vt dict. cap. ad decimas, procedat quando possessio spoliati erat recens, quod suadetur dum ibi dicitur aliquandiu, quòd in semestri tempore videtur includi, vel etiam breuiore, secundum Abba. in dict. ca. cum ecclesia. num. 24. per cap. 2. de consione præbent. vel vltra sex menses dicitur diu. † Sed dict. cap. cum ecclesia, procedat quando possessio maturior erat ac antiquior, & ita tenent Abbas ibi, & Martinus quem refert, & sequi videtur ibi Ægidius Bellamer. oppositio. vndecima. num. vigesimosexto, & Dominicus in dict. cap. ad decimas, columna fin. post Ioannem Andr. ibi, quem ipse refert, quod & tenet ibi Petrus de Anchar. & sentit idem etiam in dict. cap. cum ecclesia. nu. 31. & licet Ioan. Faber in §. retinendæ. col. penult. Instit. de act. & Iacobinus in l. si de vi. ff. de iud. num. 18. versic. septimo. & Baldus in leg. si de proprietate. num. 21. C. si à non compet. iudic. & Oldrad. consilio quodam, & Ripa in l. naturaliter. §. nihil commune. ff. de acquirend. possessio. num. 77. & ibi Iason num. 48. teneant simpliciter non esse tuendum, aut restituendum possessorem in sua possessione, vel quasi, quando aduersarius contra eum habebat fundatam intentionem de iure, tamen ipsi fortè non negarent quin id limitaretur vt cessaret quãdo is possessor fuit diu in sua possessione. Quinimò ipsemet Iason in leg. si emancipati, in secundo notabil. columna secunda, quòd licet possessio illius qui est in possessione vel quasi possessione cuiuscunque rei vel iuris minus iusta aut legitima præsumatur, quando n eare vel iure eius aduersarius habebat suam intentionem fundatam de iure, tamen ea præsumptio cessat, idque præsumptum possiden-

2 *Intell. 2.*

3 *Possessor quando sit tuẽdus in sua possessione cõtra eũ qui suã intẽtionẽ fundabat de iure, ard. q.*

di vitium purgatur per diuturni temporis præteritionem, vt sic ea possessio, quæ antea iniusta & illegitima præsumebatur, iam incipiat videri iusta ac legitima. Vnde licet † filius natus ex legitimo matrimonio præsumatur esse in potestate patris. *leg. si emancipati. C. de collation. ibi*, téque emancipatum probatum fuerit. *leg. si filius. ff. de probation.* tradunt Fulgosius, Ludouicus Romanus, Alexan. Iason & Decius, in dict. l. si emancipati. Angelus & Imola. Cumanus & Ludouicus Romanus in leg. sed & si de sua, posi Gloss. ibi. ff. de acquirenda hæreditate. Alciatus de præsumptio. in regula 2. præsumptione 2. in principio. Corneus consilio 204. quanquam & idem in consilio 208. libro 3. tamen si is filius natus ex legitimo matrimonio fuit longo tempore decem vel viginti annorum in possessione vel quasi existentiæ sui iuris, licet isthæc possessio aduersetur natiuitati, origini, & primæuo statui eius, iam incipit videri sui iuris, licet pater haberet contra eum suam intentionem fundatã de iure, vt sic possessor diutinus in sua possessione vel quasi tuẽdus sit etiam contra eum qui habebat suã intentionẽ fundatã in iure, ita tenent Bart. & Baldus in leg. 2. C. si aduer. rem iuri. & in l. post mortem. ff. de adopt. And. Siculus consilio vlt. libro 4. inter consilia Alex. Iason in dict. l. si emancipati. dict. 2. notab. Ias. numer. 44. in leg. si prius. ff. de operis noui nunciatio. Alciatus, vbi suprà, numero secundo, ex quorum relatione apparet hanc esse communem opinionem, quam & Baldus in leg. Titia. ff. soluto matrimonio. sequitur, & Decius in dict. l. si emancipati, numero quarto, facit tex. in leg. prima. versicul. diu. C. de patria potesta. quinimmò quemlibet possessorem in sua possessione tuendum esse, etiam si ea non esset diutina, tenuerunt Gloss. in leg. Titia. ff. soluto matrimonio. & Alexand. in dict. leg. si emancipati, ad princip. & ibi Decius columna tertia, & Barthol. in leg. is quia potest. columna quinta. ff. de acquirend. hæreditat. licet plerique eorum quos sup. retulimus, ab hoc vltimo discesserint. & Andreas Tiraquellus de iure primogen. quæst. decimoseptima. opinione decimaprima. ad finem. Bartolus in dict. leg. Titia. sed & Paulus in leg. si solennibus. C. de fid. instrum. & And. Tiraquellus, vbi suprà. num. 19. ver. nec prætermittemus. videntur generaliter idem defendere in quacunque possessione etiam recenti, licet ipse Tiraquellus parum sibi constet, quod & sentit Curtius iunior in dicta lege, si emancipati. columna 2.

4 *Filius præsumitur in potestate patris.*

Itaque omnes illi quos suprà retulimus, vno ore sunt in hac opinio. vt qui diu fuit in possessione, vel quasi alicuius rei vel iuris, in qua alius fundabat suam intentionem de iure, sit tuendus in ea contra eum qui de iure fundabat, quinimmò ipsorum non pauci idem volunt etiam si non diu fuisset in ea quasi possessione, quod & nos admitteremus tribus concurrentibus quòd & ipse possideret & aduersarius possidere desiisset. tertiò quòd aduersarius non ignoraret illum possidere, quartò quod vltra annum in tali possessione is fuisset, *argumento in princip. Instit. de vsuca. facit. l. ordinamenti titulo, de las præscripti. l. prima.* dum induxit vt per annum & diem præscriberetur res etiam immobilis scientẽ & tacente domino.

Denique hoc vnum certum est, et ab hoc nullum eorum quos suprà

prà retulimus, quósve mihi legere contigit declinatum inuenies † vt possessio diuturna transferat in aduersarium onus probandi, licet aduersarius ille haberet intentionem suam fundatam de iure, sicque possessor ille diuturnus in sua possessione vel quasi tuendus sit, vnde appareret verissimum esse ac receptissimum intellectum eorum qui d. cap. ad decimas, contendunt, non habere locum quando quis foret spoliatus à sua diutina possessione vel quasi, sed tantum quando possessio iunior esset ac recedens, † quod non obscurè probatur in d. c. cum ecclesia Sutrina, de cau. possessio. & proprie. vbi contra clericos ibi spoliatos stabat fundata intentio de iure in fauorem canonicorum spoliantium, & adhuc spolium illud inculpatum non fuit, nec restitutio spoliatis denegatur. Neque ad rem pertinuit quod Alciatus in d. reg. 2. præsumptione 2. ad principi. in tract. præsumpt. ait se non videre, vt in huiusmodi iuribus possit contingere præscriptio per longi tantum temporis, non etiam longissimi præteritionem, † nam agnoscimus quidem præscriptionem proprietatis nō contigisse, sed nihilominus possessio ex temporis diuturnitate iustificatur, vt licet talis possessor in iudicio proprietatis possit succūbere & superari, in iudicio tamen possessorio non possit, aliud enim est possessio, aliud proprietas, quinimmò nihil commune habent. *l. naturale. §. nihil commune. ff. de acquir. possession.*

5 *Possessio diutina an transferat in aduersarium onus probandi.*

6 *Intell. capit. cum ecclesia de causa pos. & proprie*

7 *Quanto tempore iustificetur possessio.*

Denique cùm quæritur, an possessio vel quasi transferat onus probandi in aduersarium, respondendum est, regulariter tranferri. §. *commodum. Insti. de interdi. leg. qui accusare. C. de eden. l. actor. quod asseuerat, & leg. prim. & leg. fina. C. de proba.* idque non inde descendit, quòd possessor titulum habere præsumatur (nam cùm sit facti, non præsumitur. *leg. in bello. § factæ. ff. de capt. leg. si emancipati, ibi, téque emancipatum. C. de collatio.*) sed magis eo quòd actor titulo & iure carere præsumitur quandiu non probat, vnde in re dubia pro reo iudicandum. c. cum partium, de regulis iuris, in sexto. cap. in pari eodem titulo. † Verùm si actor habeat suam intentionem fundatam in iure, tunc possessio non transfert in eum onus probandi, quia ipse satis supérque intentionem suam probatam habet in corpore iuris, cuius fides & authoritas suggerat omne genus probationis, sicque hoc casu ipsi reo incumbit onus probandi, vt probatur *in capit. sunt personæ. §. quod si tales. de priuilegi. in sexto. & in cap. primo. de præscript. & in capit. ad decimas, de restitut. spolia. eodem lib. & in lege octaua, titulo dela restitution delos despoiados lib. 3. ordinament. & in l. 4. titul. 1. lib. 2. ordinamen. & in l. 5. titul. 3. lib. 5. ordinamen.* ita tradunt Petrus & Cynus et Paulus Castr. et alij communiter in leg. solennibus. C. de fide instrum. Bart. in leg. si prius ff. de operis noui nunciatio. et ibi communiter Doctor. vt testantur ibidem Alex. num. 37. cum pluribus sequentibus, et Ias. num. 43. And. Tiraq. de iure primogen. q. 17. opinione 11. nu. 19. Decius consil. 321. in causa quæ Alexandriæ. colum. 4. vers. accedit. Idem Decius in capit. ex literis. not. 5. de probat. Idem consi. 444. in casu ad me transmisso. col. 4. Alcia. de præsumpt. reg. 3. præsumpt. 43. ad princ. Ias. in leg. Diuo Pio. §. super rebus. col. 2. ff. de re iud. Fulgosius consil. 138. visis, in secundo dubio. Barba. in cap. 1. de probatio. colum. pen. Corne. consi. 90. viso processu. lib.

8 *Actor si fundat suam intentionem de iure reo incumbit onus probandi, cū communi quod ad petitorii.*

9 *Lite pendente an sit reus tuendus in sua possess. etiam cōtra actorem qui fundabat de iure.*

2.ex quorum relatione apparet hanc opinionem receptissimam esse, & ita intelligitur Glo. quam ibi sequuntur Bart. & communiter doctores in l.sicuti.§.sed si quæratur.ff.si seruitus vendice. Ergo isto casu cum reo eidémque possessori incumbat onus probandi, quando actor fundatam habet suam intentionem de iure, non secus, quàm actori incumberet, quando fundatam non haberet, sequitur hunc reum lite pẽdente in sua possessione, vel quasi, turbari non debere, non magis quã turbaretur, quando actor suam intentionem de iure fundatam non haberet, vt in eo tantùm eius conditio deterior sit, quando contra eũ fundata erat actoris intentio, quòd de iure & legitimo tit. docere tenebitur, si nolit in lite superari, inter ea tamen in sua possessione tuẽdus est, si quidem sit longinqua aut diutina, sin minus tunc similiter tuendus est sub distinctione tamen de qua per Paul. Castr. in dict.l. si solennibus.& per Andr.Tiraq.vbi suprà, opinione 11.nu..16.& nume. 24. cum sequentibus. & per Bald.in l.Titia.ff.soluto matrimonio. vt voluit Gloss.in d.l.solennibus.Glo.& Cartgol.in d.l.Titia.Alexand.in d.l.si emancipati.col.1.de collatio.C.per dict.l.Titia. & d.l.circa.ff.de probat. quod intellige quando illa quasi possessio carebat omni vitio violentiæ, clandestinitatis, aut precariæ rogationis, vt in di.c.cùm personæ.§. quòd si tales. quantum autem tempus quótue actus desiderentur, vt quis in tali quasi possessione stare videatur, tradunt doctores in dictis locis.

10 Tertius †intellectus ad d.c.cũ ecclesia Sutrina, de causa possess. & proprie.& ad d.caput ad decimas, est quòd in d.c. cum ecclesia, illa quasi possessio contra quam erat ius commune iustificabatur ex scientia & patientia aduersarij, non sic in d.c.ad decimas, vbi possessio videbatur clandestina, vt patet ibi, nisi euidenter docuerint quòd earum possessionem legitimè assequuti fuissent, quorum verborum sensus est, quòd vel ipsa possessionis vsurpatio fuit illegitima & vitiosa, & sic aliquandiu tantùm non etiam diu durauerat, quódque cùm primùm ad notitiam proprietarij peruenerat, illico eam recuperare properauit, sicque ille possessor qui se spoliatum dicebat, non tam iusta & legitima, quàm illegitima possess.exutus fuit, ita Imo.num.25.in fi.in d.c cùm ecclesia. & is sensus in se verus est, satísque arridet literæ vtriusq; textus, ex quo colligitur conclusio, quòd† qui est in possessio. vel quasi, contra quam est ius commune, adhuc tamen est in ea tuendus si aduersarius tolerabat.& dissimulabat seu patiebatur aliquandiu vel saltẽ si diu.† Confirmatur, quia ex tali patientia, & dissimulatione ille qui suam intentionem fundatam habebat, videtur ius possess.amisisse, idq; in possessorem migrasse, vt iã de possess.agi non possit, sed tantùm de proprietate ex communi sententia, quã tenent Barthol.in l.si id quod. in princ.ff.de acquir.possess.Cumanus & Alex.in d.§.nihil cõmune, vbi Ias.n.84.ait, hanc esse communem opi.Ias.in l.1.col.fi.C.de seruis fugitiuis.Glo.Paul.& alij in l.si de eo.§.j.ff.de acq.poss.& in specie vltra Imolam suprà relatum. ita declarant d.c.cùm ecclesia, Antonius ibi n. 39.& etiam Innocentius & Andreas Tiraq.qui quamplures allegat de præscriptio.§.j.Gloss.4.ad finem versicul.& quanquam.

11 *Possidens tuendus est in sua poss.contra aduersarium scientem, & aliquandiu patientẽ.*

12 *Possess.ius quo tẽpore amittatur.*

13 *Intelle.4.* Quartus †intellectus ad d.iura est secundum Antonium, nume.39. in dict.

in dict.c.cum ecclesia, quòd d.c.ad decimas, procedat, quando pro spoliatore ius erat notorium, nec ex parte spoliati aderat defensio vlla, nec etiam allegabatur præter illam quasi possessionem suspectam, vitiosam & iniustam, ait, d.c.cum ecclesia, non sic notorium erat ius spoliatoris, quia obumbratur, vel (vt eius more vtar) obfuscabatur ius spoliatoris per defensiones seu allegationes spoliati, dum asserebant se sæpius retro abhinc annos 30. vel 40. vel etiam pluribus electionibus illius modi interfuisse, vnde & ad titulum præscriptionis properabant ac nitebantur quoad ius proprietatis, & interea quò ad ius possessionis ex antiquitate temporis sese muniebant, ísque etiam sensus & in se verus est, & sensus literæ ac illorum capitulorum proximè accedit.

Quintus † intellectus fuit Iaſ. in d.§.nihil commune.nume.48. qui putat ideo procedere d.c.ad decimas, quod ibi spoliator intentionem suam fundabat tam in proprietate quàm in possessione, & ideo restitutio cessat quasi ex parte spoliatoris adessent tam proprietas iure notoria, quàm etiàm possessio legitima & ciuilis, ex parte autem spoliati adesset nihil præter quandam naturalem tantùm possessionem vitiosam, puta clandestinam vel nudam tantùm detentationem similiter vitiosam, sed ipse Iaſ. non probat quod spoliator in terminis di.c.fundaret suam intentionem quò ad possessionem, sed te proba per d.c.ibi nisi euidenter docuerint quòd earum possessionem legitimè assecuti fuissent, ergo à contrario sensu præsensit summus Pontifex quod interfuit vitium clandestinitatis, sicque cum spoliatus ille tempore quo illarum decimarum possessionem occupauit, nullam vim intulerit, neque precariam possessionem rogauerit, supereſt vt vitium quod ibi significatur, esse clandestinitatis, & is sensus sic declaratus similiter verus in se est, nec à litera & mente illius text. videtur alienus. 14 *Intellec.5.*

Sextus † intellectus fuit, vt d.c.ad decimas, loquatur in casu tantũ speciali, & procedat in causis tantùm spiritualibus, in quibus iure Canonico subuenire obuiaréque animarum periculis potissimùm curæ fuit, non sic in reliquis causis inspecto iure tam Canonico quàm Ciuili. ita sentit Baldus in l.ordinarij.col.fin.C.de rei vend. quem refert Iaſ.nu.47. in d.§.nihil commune, & is sextus intellectus differt à primo, de quo suprà, quia secundum primum intellectum d.c.ad decimas seruandum esset in terris ecclesiæ, non tantùm in causis spiritualibus & inter clericos, sed etiam in causis profanis & inter laicos, at secundũ hunc sextum intellectum solùm in causis spiritualibus, non etiam in profanis. 15 *Intelle.6*

Septimus † intellectus sit, vt d.c.ad decimas, procedat quando cõstabat apertè illum spoliatum nullum ius habere tam ex modicitate temporis, quo possidebat, quàm ex eo quòd interrogatus cur possideret, responderet aliud nesciebat quàm quia possideo, tunc enim restituendus non est, *vt ibi per rationem.l.dolo.ff.de dolo.* Id quod non multum videtur declinare à litera dict.c.ad decimas, cum ibi spoliatus ille qui se restitui postulabat, nullam iustam possessionis suæ causam allegasset. Cõfirmatur is sensus, nã illa cõmunis opi. quæ habet † quòd, spoliato agẽti interdicto recuperandæ potest opponi exceptio sententiæ latæ contra eundẽ spoliatũ in fauorẽ spoliatoris super eadẽ re 16 *Intelle.7.* 17 *Spoliato agenti interdicto recuperandæ quãdo possit opponi exceptio sententiæ, &c. quæst.*

vel iure à qua spoliatus fuit, quam communem sententiam tenuerunt Angel. & Imola, Cumanus, Alexand. & alij communiter in d. §. nihil commune. éstque communis opinio secundum Iaſ. ibi, num. 43. & eam dicit communem opinionem Alexand. ibi, numero 12. quam etiam communem appellat Rip. ibi. numero 35. quam sequitur & communem esse firmat Gregorius Lupus in l. 27. titu. 2. parte tertia. in Gloſſ. quelentregaſſe. tenent Paulus Caſtren. in l. permiſceri, in princi. ff. de acquir. poſſeſſ. Idem Paulus in l. ſecunda. C. de edict. diui Adri. tol. Anton. in cap. cum dilectus, de cauſa poſſ. & prop. Idem in cap. paſtoralis, eodem titu. Idem in cap. in literis, de reſt. ſpoliato. Ioan. And. & Panormit. in dict. ca. paſtoralis. Aret. in d. §. nihil commune. Deci. conſil. 191. in cauſa. num. 9. cum ſequen. Hoſtien. & Ioan. Andr. in capit. 2. de cauſa poſſeſſ. licet contrarium tenuerint Bartholus col. 2. in dict. §. nihil commune. Gloſſ. 1. in cap. ſolicitè, de reſtitutio. ſpoliato. & Gloſſ. in capit. paſtoralis, de cauſa poſſ. & proptie. Panormit. in capit. in literis. colum. 5. de reſti. ſpolia. Barthol. in l. ſi de vi. columna. fina. ff. de iudic. Tamen illa communis opinio contra Bartholum procedit, quando per ſententiam erat certum & indubitatum huic ſpoliato nullam poſſe competere defenſionem, inſpecta ſuamet allegatione, quale eſſet cùm prius factum fuit ſpolium, deinde inter ſpoliatum & ſpoliatorem iudicium de proprietate cæptum & finitum fuit in fauorem ſpoliantis, tunc enim ſi ſpoliatus rurſum petat rem ſibi ablatam ſibimet reſtitui ante omnia, replicabo quòd ſi illud petiiſſet ante omnia, quod vt id ante omnia fieret, par erat, verùm cùm illud petat, poſtquàm liquet proprietatem alienam eſſe, ſera petitio eſt, tum quòd dolo faciat, dum petit quod ſtatim reſtituturus eſt. *l. dolo. ff. de doli excep.* tum quòd ſibi debet imputare qui congredi voluit ſuper rei proprietate & dominio, tum quod effectus victorię aſſecutę in iudicio proprietatis eſt, vt victori reſtituatur poſſeſſio, id quòd cùm iam contigerit, infectum reddi ocioſum eſſet ac inciuile, diuerſum ſanè eſſet ſi poſtquam in iudicio proprietatis viciſti me, & id de quo agebatur, tibi traditum fuit vel non fuit, me eadem re. vel iure ſpoliaſti, & agenti mihi interdicto recuperandę oppoſueres de ſententia pro te contra me lata, nam replicabo quòd poſt eam latam potuit ius ad me redire, ac re vera ad me reuolauit, nam interea mihi reſtituere teneberis, ita ſaluatur opinio Bart. & ſequacium ſuprà relata, ita tenent Alexand. in d. §. nihil commune. nu. 12. cum ſeq. & Ripa ibi, num 44. qui ait ita tenere modernos ibi, & eſſe ex mente Gloſſ. in d. §. nihil commune. Sic ergo & in terminis d. c. ad decimas, ideo ceſſabat reſtitutio, quòd ille ſpoliatus faſſus eſt nullum ſe ius habere, vel ita colligebat ex eius allegatione inſulſa ac inerti, & hunc intellectum tenet Deci. conſil. 134. viſo. columna fina.

18 Octauus intellectus eſt quòd in d. c. ad decimas, allegabatur prę-
Imell 8. ſcriptio, quæ ſine titulo non contingit. *l. nullo. C. de rei vendica. ca. 1. de præſcriptio. in ſexto.* at in d. c. cum eccleſia Sutrina, allegabatur conſuetudo, quæ tit. non requirit. Ita Innocẽtius, Collect. & Bernard. ibi, ſed is quidem ſenſus & diuinat & parum inſtruit, & præterea aduerſatur literę. d. c. ad decimas, verbo aliquandiu. quòd in ſemeſtri ſeu breuiore tempore verificatur, non autem in longiore argumento. c. ſecundi de conceſſio. præben. ergo tam breui tẽpore, qui diceret præſcripſiſſe ſe, ineptire

videretur, sed & in se is sensus verus non est, nam si ibi spoliati allegarent se præscripsisse, diu se possedisse affirmantes, interea dum id docebatur restituendi forent.

Nonus intellectus quod ibi erat verosimilis suspicio contra spoliatum agentem, ita Glos. in cap. in summa. 16. q. 1. id quod innuit litera illius text. Ioannes Andr. in d. cap. ad decimas. Glos. in ca. si diligenti, de præscrip. id quod est contra. §. recupera. Inst. de interdict. *Intell. 9.*

Decimus intellectus quòd ibi de non iure spoliati agentis constabat per confessionem eiusdem, ita Collect. in d. c. cum ecclesia, & Archid. d. c. ad decimas. *Intell. 10*

Vndecimus intellectus quod d. cap. ad decimas, loquitur quando spoliatus totum ius sibi arrogare volebat, at in dict. cap. cum ecclesia, quando partem tantùm quod in se verum est, sed cur diuersum, præsertim cùm procedat argumen. de toto ad partem. *l. an pars. ff. pro derelicto. leg. quæ de tota. ff. de rei vend.* respon. quod facilius admittitur rei cuiusque diminutio vel deterioratio quàm interitus. Cornel. per textū, *ibi in l. cum quæst. C de legat. num. 6 si quis diuturno. ff. si seru. vend. iunct. l. nullo. C. de rei vend.* sed is intellectus nihil instruit, & videtur contra. §. recuperandæ Inst. de interd. *Intell. 11.*

Duodecimus intellectus quod in ca. ad decimas, loquitur de iure nō communicabili, at in cap. cum ecclesia, agitur de iure communicabili, ita Iason in d. cap. ad decimas quem refert Ægidius appositio. 11. in d. c. cum ecclesia, sed is sensus nihil instruit. *Intell. 12.*

Tertiusdecimus intellectus quòd in capit. ad decimas, erat vehemens iuris præsumptio contra spoliatum, at licet iuris præsumptio etiā esset contra spoliatum in terminis dict. cap. cum ecclesia, tamen non ita vehemens, secundum Ægidium Bellam. vbi supra. *Intell. 13.*

Quartusdecimus intellectus quod in dict. cap. ad decimas, erat præsumptio contra spoliatum, & præterea spoliator fundabat intentionem de iure, éstque communis sensus secundum Couarru. lib. 1. resolu. cap. 17. numero 6. & secundum Mart. Azpilcu. in c. accepta, restit. spolia. oppositio. decima. Ias. in dict. l. naturaliter. §. nihil commune. num. 47. vbi Ripa. num. 77. Gloss. Ioan. And. Ioan. Monac. & Domini à S. Geminiano. in d. cap. ad decimas. *Intell. 14.*

Stat ergo ex superioribus regula † spoliatum agentem interdicto recuperandæ non esse ante omnia restituendum, si spoliator habebat fundatam intentionem de iure, vt dict. capitul. ad decimas, tradunt Doctor. tam ibi quàm in dicto capitulo cum ecclesia. Faber in §. retinendæ instituti. de interdict. columna penultima. Iacobinus numero decimooctauo. & Paulus Castrens. in leg. si de vi. ff. de iudic. Baldus in l. si de proprietate. num. 21. C. si à non compe. iudic. Oldradus consilio quodam, quem ibi Bald. allegat. Bald. & Alexand. num. 23. in d. §. nihil commune, vbi Ias. num. 44. & Franciscus de Ripa numer. 77. & alij vbique moti per tex. in d. c. ad decimas, vbi non potest fieri sufficiens fundamentum, propterea quod recipit tot támq; varios sensus, vt supra retulimus, & aliquid etiam per Ioan. Lup. in capit. per vestras, de donatione inter virum & vxorem. nota. secundo. versicul. sed est pulchra dubitatio. 19 *Spoliatus non restituitur ante omnia contra fundantem intentionem suam de iure sed limitatur 14. modis.*

Limita. 1. Limita primò, vt procedat de iure tantùm Canonico, non etiam de iure ciuili, secundum intellectum suprà relatum, si fortè in se verus est.

Limita. 2. Limita secundo, vt non procedat quando possessor ille spoliatus diu fuerat in illa possessione vel quasi, iuxta secundum intellectum suprà relatum, qui in se verus est.

Limita. 3. Limita tertiò, vt procedat quando ex confessione ipsius spoliati constabat de non iure ipsius, secus si esset aliqua dubietas, secundum decimum intellectum suprà relatum, cui accedit quartus & septimus intellectus, quod intellige vbi confessio erat aperta.

Limita. 4. Quartò limita, vt procedat etiam si confessio spoliati de non iure suo esset tacita, puta quia licet non expressit se nullum ius ad proprietatem rei, qua de agebatur, habere, tamen interrogatus cur possideret, respondit, quia possideo, vel aliam inertem fatuámve causam reddidit iuxta quartum, & septimum intellectum, suprà relatum, non sic si efficacem aut iustam causam reddidisset.

Limita. 5. Quintò limita, vt procedat quando spoliatus totum ius sibi arrogare volebat, non sic si aliquid tantùm iuris per cuius abscessum res non abscederet, licet deterior spoliatori eidémque domino redderetur, iuxta vndecimum intellectum suprà relatum, quem non puto verum.

Limita. 6. Sextò limita, vbi ex parte spoliati erat notorietas iniustitiæ, aliter quàm per eius confessionem, vt tunc & non aliter procedat d. c. ad decimas. iuxta septimum, & quartum intellectum suprà relatos, secus vbi talis notorietas contra spoliatum non esset.

Limita. 7. Septimò limita quando spoliatum ius habere possibile erat, tunc enim cessaret dict. cap. ad decimas, iuxta septimum intellectum suprà relatum.

Limita. 8. Octauò limita, vt non procedat in causis tantùm spiritualibus, non sic in reliquis causis, siue loquamur de iure Canonico siue de iure Ciuili, iuxta sextum intellectum, suprà relatum, sed cogita an in se sit verus.

Limita. 9. Nonò limita, vt non aliter procedat, quàm si spoliator fundatam haberet suam intentionem de iure, tam in proprietate, quàm in possessione, iuxta quintum intellectum suprà relatum, sed dubito, quia vix vllus fundat intentionem de iure in vtroque, sed tantùm in proprietate.

Limita. 10. Decimò limita vt procedat, quando spoliatus nitebatur in titulo præscriptionis, secus si diceret se quæsiuisse per consuetudinem, iuxta octauum intellectum suprà relatum, quod suspectum est.

Limita. 11. Vndecimò limita, vt non procedat, nisi cùm esset verisimilis suspicio contra spoliatum, secundum nonum intellectum suprà relatum.

Limita. 12. Duodecimò intellige, quando ius non erat communicabile sine læsione communicantis secus si esset, nam tunc cessaret dict. ca. ad decimas, & spoliator restituere teneretur illud ius cuius abscessus sibi parum, aut nihil noceret, iuxta intellectum duodecimum suprà relatum.

Ter-

Tertiodecimò intellige quando erat vehemens suspicio cõtra spoliatum, tunc cessat restitutio, secus si non esset, iuxta decimumtertium intellectum suprà relatum. *Limita.* 13.

Quartodecimò limita, vt dict. capit. ad decimas, non procedat, quando esset vis ablatiua, *argumento §. recuperandæ. Institu. de interdict. l prima. C. si per vim vel alio modo. l. si quis ad se fundum. C. ad legem Iuliam. de vi public. cap. in literis, de restitutio. spoliato. cum similibus.* Istorum autem intellectuum, quos suprà retulimus, istarúmque limitationum, ad d. cap. ad decimas, quot aut quales sint in se veræ aut literæ illius tex. arrideant, quótve nec in se veræ sint, nec literæ consonent ex suprà dictis non obscurè apparebit. *Limita.* 14.

Svmmarivm.

1 *Titulus an de iure Canonico requiratur in præscriptione longissimi temporis, ardua q.*

2 *Præsumuntur etiam ea quæ sunt facti post longum tempus in ijs quæ sunt modici præiudicij.*

3 *Titulus an de iure Canonico in præscriptione triginta annorũ requiratur, cum adest contra possessorem præscribentem vehemens iuris præsumptio.*

4 *Intellectus capit. primi, de præscriptionibus lib. 6.*

5 *Intellectus l. si quis diuturno. ff. si seruitus vendicetur.*

6 *Præscriptio longi temporis de iure Canonico procedit in iis quæ sunt modici præiudicij, licet possidẽs haberet scientiam iuris alieni.*

7 *Mala fides præsumitur de iure Canonico in præscribente cõtra eum qui habebat fundatam intentionẽ de iure, sed ipsa mala fides tempore purgatur.*

8 *Titulus ad præscribendum de iure Canonico non exigitur, vbi agitur de non magno præiudicio.*

9 *Intellectus cap. cum personæ. §. quòd si tales, de priuileg. lib. 6. & num. 17.*

10 *Intellectus cap. cum ecclesia, de causa possessio. & propriet.*

11 *Præscribi potest exemptio iure Canonico etiam sine titulo.*

12 *Exemptionis in quasi possessione quando quis esse videatur.*

13 *Actor licet fundet intentionem suam de iure, tamen non potest incipere ab executione*

14 *Fiscus regulariter vtitur iure communi.*

15 *Possessionis vel quasi possessionis ius & commodum quãto tempore quis acquirat contra eum qui fundabat intẽtionem suam de iure.*

16 *Intellectus capitul. ad decimas, de resti. spolia lib. 6.*

18 *Hidalguiæ vel nobilitatis in possessione vel quasi possessione qui est, an si sibi moueatur lis super tali nobilitate, sit in ea quasi possessione tuẽdus lite pẽdente.*

19 *Intellectus l. 6. tituli. de los hidalgos lib. quarto ordinamen.*

20 *Intellectus prag. regis Henrici, & pragm. anni 1403. num. 20.*

21 *Intellectus pragmaticæ Legionẽsis, & pragm. Regis Fernãdi. Fides incerta earũ rerum quæ ex remotis regionibus circumferuntur & narrantur.*

22 *Formaliter nũquam leges intelliguntur, quæ gratia certitudinis vel probationis aliquid disponunt vel erigunt.*

33 *Legis ratione cessante in particulari, an cesset ipsa lex.*

24 *Hidalgus vel nobilis lite pendente an ad munera nobilium eligi possit.*

25 *Accusatione pendente oneratur fama accusati.*

26 *Accusatione pendente non enumdatur accusatus sua dignitate.*

27 *Petitorium suspendere & ad possessorium redire an liceat post litem contestatam, arduaq.*

28 *Ius Ciuile & Canonicum quasi societatem coisse videntur.*

CAPVT LXXXVII.

1 *Tit. an requiratur de iure Canonico in præscriptione longissimi tẽporis, arduaq.*

HINC apparebit an vera sit illa communis opinio, quæ habet † quod licet regulariter titulus requiratur in præscriptione longi temporis de iure ciuili, *in pri. Institu. de vsucap. l. nullo. C. de rei vendic. l. vnica C. de vsucap. transf. l. Celsus. ff. de vsuca.* qui eo iure in præscriptione triginta annorum necessarius non est. *l. sicut. l. omnes. l. cum notissimi. C. de præscrip. 30. ann.* qui etiam exigitur de iure Canonico longi temporis præscriptione, non sic in præscriptione 30. vel 40 .annor. cap. de quarta, de præscrip. nisi vbi contra præscribentem alter habebat fundatam intentionem de iure, vel contra eum erat iuris præsumptio. cap. 1. de præscrip. in 6. c. cum personæ. §. quod si tales, de priuileg. in sexto, tamẽ hoc vltimum in quo tãtùm quò ad tituli interuentum ius Canonicum differt à iure ciuili, non procedit, vbi ageretur de leui læsione aut præiudicio, sed tantùm vbi de magno ageretur, vt sic vbi contra præscribentem vel est iuris præscriptio, vel alter habet fundatam intentionem de iure sine tituli interuentu etiam 30. ann. præscriptio non procedat cum agitur de magno præiudicio, puta de amissione totius rei, qua de agitur, benè tamen procederet præscriptio cùm de leuiori damno ageretur, puta de deterioratione nõ etiam de omnimoda ipsius rei amissione, ista est communis opinio quam tenent Imola in cap. de quarta. column. fin. Idem Imola in cap. cum ecclesia Sutrina, de causa possessio. & propriet. colum. fin. & ibi Ant. & sentit ibi Ægidius Bellamera. nu. 24. oppositione 10. Imola in cap. fin. nume. 10. de præscriptio. Anchara. in c. sine possessione. de regulis iuris in sexto. colum. 9. Imola in c. si diligenti. num. 15. de præscriptio. vbi Felinus num. 7. Ripa in d. cap. cum ecclesia. col. penult. Romanus in l. sequitur. §. si viam. ff. de vsucap. sequitur, & dicit communem opinionem Baldus de præscriptio. 2. par. 3. partis principalis. quæstio. 6. num. 30. Dynus num. 31. in regula possessor, de regulis iuris. lib. 6. Bart. Paulus, & Florianus, num. 38. in l. seruitutes magis. ff. de seru. est communis secundum Couarru. resol. lib. 1. capi. 17. nume. 7. sentit Gloss. in d. cap. cum ecclesia, verb. breuitatem.

Qui omnes, & iterum Baldus de præscript. in 1. part. 3 part. quæstio. 10. ita intelligunt text. *in leg. si quis diuturno, in princip. ff. si serui. vendic.* vbi palam dicitur citra tituli interuentum procedere præscriptionem seruitutis, & tamen cum agitur de præscribenda cuiusque rei proprietate seu dominio titulus exigitur, sed quia de leuiore læsione agitur illo casu quàm isto, id toleratur secundũ communem sententiam

suprà

supra relatam, à qua nouissimè discedit Couarr. vbi supra, motus quod vt sibi videtur, non leue damnum est si fundus liber seruus fiat. Sed defendendo communem, respondeo hanc solutionem communem non positiuè, sed comparatiuè sumèndam esse, facta ad totius rei, qua de agitur, interitum vel amissionem comparatione, longè enim leuius est pati seruitutem realem quàm totam rem amittere, longéque facilius admittitur cuiusque rei deterioratio qaàm ipsius omnimoda amissio vel interitus, vt in l. cum quæstio, vbi notat Corneus, num. 6. C. de lega. & in c. cum ecclesia Sutrina, de causa posse. & proprieta. iuncto cap. j. de præscrip. in sexto. quem text. similiter ita intelligunt omnes ferè Doctores supra relati dicentes, quod in dict. cap j. ideo titulus exigebatur, quia agebatur de amittenda proprietate rei vel dominio. at in dict. cap. cum ecclesia, agebatur non de amittendo ex toto eligendi iure, sed de eodem cum aliis communicando, quod damnum longè leuius est, sicque longè facilius admittitur aut toleratur, nam & similiter quamuis regulariter titulus non præsumatur. *l. nullo. C. de rei vendica. l. Celsus ff. de vsucap. cap. 10. de præsc. in sexto.* tamen quando agitur de leuiore præiudicio, bene præsumitur, & ideo ex longa possessione pro diuiso titulus diuisionis præsumitur, quia leuius damnum est in aliqua parte rei per modum diuisionis nos lædi quàm si in amissione totius rei læderemur, ita tenuit Glos. communiter ibi approbata in l. penult. C. communi diuid. quam præter Doctores ibi sequuntur Florianus colum. penult. ad fin. & Paulus colum. fin. in l. seruitutes mag. ff. de seruitutibus. & est ex mente Barth. & aliorum ibi, eámque sequuntur cõmuniter Docto. in leg. si certis annis. C. de pact. præsertim Cyn. & Baldus & Ias. nu. 11. qui eam dicit communiter approbatam. Baldus in l. j. columna tertia. C. de fideicommissis. Antonius in cap. peruenit, de censibus. Nicol. de Neap. in §. quædam. quæstione quarta, post Gloss. Institu. de actio. Facit ff. de publ. in rem actio. l. si ego. §. j. ibi, per traditionem, vel per patientiam. l. j §. fin. ff. de seruit. vrba. prædiorum. l. 3. §. dare. ff. de vsufr. vbi in seruitutibus concedendis vel constituendis sola patientia loco traditionis & concessionis habetur, quasi concessio ex sola coniectura illius tolerantiæ & patientiæ colligatur & præsumatur, quia agitur de leuiore præiudicio, quæ tamen confessio ex sola illa tolerantia non præsumeretur, si ageretur de ipsius rei amissione, vt dict. l. Celsus, & d. l. nullo, cum simili. supra allegatis.

2. *Præsumũtur etiam ea quæ sũt facti in his quæ sunt leuis præiudicij post longum tempus, cum communi.*

Alter sensus † ad d. iura est, vt d. c. primum de prescriptio. lib. 6. procedat quando aderat vehemens iuris prohibitio, vt tunc citra tituli interuentum præscriptio non procedat, non sic quando non tam vehemens erat iuris prohibitio, vt tunc etiam absque titulo possit contingere, & ita procedat dict. cap. cum ecclesia Sutrina. d. l. si quis diuturno. Ita tenent Decius consil. 134. viso column. fin. disertissimus Couarru. variarum resolutionum lib. 1. cap. 17. num. 7. Balbus de præscriptio. 2. par. 3. partis principalis. quæst. 6. ad fin. Innocentius in d. ca. si diligenti. Corasius in dict. l. seruitutes. nume. 35. Abbas in d. ca. si diligenti. nu. 34. quod & tenent alij quàm plures, quos referunt Imola & Ægidius Bellamera, in d. cap. cum ecclesia. oppositione decima. num. 24. sed isthæc differentia nemini placere debet, cum quòd parum instruit, tum quod

3. *Titulus an in præscriptione requiratur cùm adest contra eũ vehemens iuris præsumptio.*

4. *Intel. c. 1. de præscr. lib. 6.*

data paritate terminorum vtrobique par prohibita est, vt enim episcopus iura episcopalia in aliena iurisdictione aut diœcesi exercere vetitum est. d.c.1.ita quoque seruitutem super rebus alienis, habere nulla extrinsecus accedente causa concessum est nemini, vt d.l.si quis diuturno, iuncta.l.altius.C.de seru.facit.l.C.de rebus alien.non alien. & vt iuris præsumptio in terminis.d.c.primi faciebat contra præscribentem, ita etiã faciebat in terminis d.l.si quis diuturno.per d.l.altius. itaque nulla extrinsecus accedente causa vtrobique par impedimentũ erat, accedente verò voluntate & concessione expressa vel tacita, seu præsumpta eius, de cuius præiudicio agebatur, cessabat vtrobique impedimentum, & ita potest intelligi d.c.cum ecclesia, c.2.de in integrũ restit. secundum Ægidium, vbi suprà, opp.11.c.ad fin.scilicet in d.c.cũ ecclesia, de causa poss.

Tertius intellectus ad dicta iura fuit speciale esse in iuribus incorporalibus, ita tenent Glo.in d.c.cum ecclesia, verb.breuitatem, & Pau. Castrensis in d.l.seruitutes, col.penult.nu.7.cum sequen.ratio, quia in his incorporalibus quasi possessio initium capit à tempore scientiæ, & patientiæ domini prædij seruientis.l.2.C.de seruitu.l.penulti.ff.eo dẽ. & ille qui patitur & tolerat ex legis interpretatione, post longum tẽpus seruitutem concessisse videtur.l.si ego.§.j. vbi per Gloss. & communiter Doct.ff.de public.in rem actio.l.j.§.fin.ff.de seruit.rust.prę. l.3.§.dare.ff.de vsufru.ratio rationis, quia talis concessio leuioris præiudicij est, quàm totius rei amissio, vt ex superioribus edocemur, & ita potest intelligi d.c.cum ecclesia. & d.l.si quis diuturno, in quibus & agebatur de iure incorporeo, & patientia pro concessione habetur, & de leuiore prejudicio agebatur, quia non agebatur de amissione totius rei vel iuris, sed tantùm de deterioratione, non sic si ageretur de amittenda tota re vel iure, vel quota parte rei, vel iuris, vt in d.cap.1.de de resc.lib.6.

Quartus intellectus, vt aliud sit de iure Canonico, aliud de iure ciuili, sed id licet ita sentiant Paulus, & Florian.in d.l.seruitutes, non est tenendum arg.l.si quando.in princi.C.de inoffi.testam.

Quintus intellectus quòd quasi possessio, de qua in d.c.cùm ecclesia, & in d.l.si quis diuturno, non tam erat contra ius quàm præter ius, at in d.c.1.erat contra ius, ita Bellamera.nume.24.in dict.c.cùm ecclesia, post Gl.ibi. verb.breuitatem, sed id parum instruit.

Sextus intellectus, quòd sit speciale in ecclesia, contra quam sine titulo non præscribitur, ut in d.capitulo 1.aliud in causis, cum sumus in præscriptione longissimi temporis. *l.sicut.l.omnes.l.cùm notissimi.C. de præscriptio.triginta annorum.* ita Paulus colum.pen.& Florian.eadẽ colum.in d.l.seruitutes.sed casum dicere specialem est refugium miserorum.Glo.in l.filium quem.C.fam.ercis.sicque hunc intellectum reprobat.Angel.in §.æquè.Inst.de actio.& alij communiter.

Septimus intellectus quod in d.c.cũ ecclesia, & in d.l.siquis diuturno, titulus fuit allegatus, quem possessor probare nitebatur, & probauit per continuam longi temporis possessionem, ita Gloss.secundum v-

dum vnum intellectum d.l.si quis diuturno. Angel. in dict.l.seruitutes. Baldus de præscription.par.prima,3.par. princ. quæstio.10. numero 7. Sed nihil est primum, quia diminat, deinde quia tunc non longissimum tempus exigeretur, sed decennium sufficeret. *l.cum de in rem verso. cum ibi notatis. ff. de vsuris.* postremò, quia vt titulus allegatus per longi temporis præteritionem præsumatur, non sufficit sola patientia eius, contra quem agitur, quinimò actus quàm plures ipsius positiuè desiderantur, vt tradunt Barth. & communiter Doctor. in dicta l. seruitute, & plerisque scribentium in l.si certis annis. C. de pact. licet & intellectum hunc, quem impugnamus, tenuerit etiam Floria. numero 30. in dict.l.seruitutes. sed ab ipso discedit Paulus. ibi, num. 9. diximus supra cap. incip. annuæ præstationes, cum duob. seq.

Octauus intellectus, quod dicto capitulo 1. de prescription. in sexto, procedat in iure quærendo per interuentum præscriptionis, quæ sine titulo contingere non potest, vt ibi, sed dict. capitu. cum ecclesia, procedat in iure quærendo, per vsum & consuetudinem, quæ titulum non desiderat, & ita etiam procedat d. l. si quis diuturno. ita tenent Archidiaco. & Dominicus in d. cap. 1. & Decius column. penult. in consil. 134. viso, sed is intellectus parum instruit, deinde etiam videtur contra tex. in dicto capitu. cum ecclesia Sutrina, ibi, nisi alibi secus obtineat de consuetudine speciali iunctis illis verbis vsque ad præscriptionem legitimam, vbi pro eodem sumitur consuetudo & præscriptio quò ad effectum quo de agimus.

Quid dicendum? & in primis videamus de intellectu d.l.si quis diuturno, & ibi sanè non tam præscriptione pœnæ dixerim contingere illius iuris acquisitionem quàm ipsius domini concessione, nam in illis seruitutibus, quia inspecta legis censura, vel interpretatione agi videtur de leuiore præiudicio, quàm si ageretur de amittenda re ipsa ex toto, vel ex parte quota, ideò qui patitur vicinum tali seruitute vti post longam vel longi temporis tolerantiam, ius seruitutis concessione tradidisse videtur. l.2. C. de seruitu. l.si ego. §. 1. ff. de publici per traditionem constitutis, vel per patientiã fortè. l. prima. §. fina. de seru. rustico. prædio. tradunt Floria. colum. penult. & Paul. Castrens. column. penul. & alij communiter in dict. l. 2. licet si ageretur de præscribenda seu amittenda tota ipsa re vel quota eius parte per solam etiam longi temporis patientiam, non videremur rem nostram concessisse, quasi tunc inspecta legis censura, vel interpretatione agatur de grauiore amissione seu præiudicio, in quo quisque non tam facilis esse creditur ad concedendum. *dict. l. Celsus. ff. de vsucap. d. l. nullo. C. de rei vendica.*

Nam & similiter, quia cuiusque rei possessio non tanti fit quanti eius rei proprietas, per patientiam longi temporis & etiam brevioris eius amissio inducitur ex parte domini, & acquisitio contingit possessori citra vllius tituli interuentum, vt ex communi opinione resoluit Iason in leg. naturaliter §. nihil commune. numero octuagesimoquarto. ff. de acquirenda possessione. Idem in leg. 1. colum. fina. C. de serui. fugiti. post Gloss. ibi glos. Paulus & Alexand. in l.si de eo. §. fin. ff. de acquirend. possess. neque cuiquam ipse possessor in mala fide videri debet constitutus, quia vt lex interpretatur dominum concessisse ex tam

5 *Intell. l. si quis diuturno ff. si seruitus vendi.*

6 *Præscr. sine titulo et cum scientia iuris alieni procedit etiã de iure ca non in ipsaque sunt non magni præiudicij.*

longa tolerantia ac patiẽtia, ita quoque iustissimè interpretata est eundem possessorem fiduciam habuisse de concessione illius, sicque bona fide destitutum minimè fuisse, huicque legis interpretationi standum est, quia certitudo huius rei cùm pendeat ex animo possidentis ipsius, soli Deo nota & comperta esse potest. Nam & similiter licet furtum sit contrectatio rei alienæ inuito domino lucri faciendi causa, vt §. furtum. Instit. de obligatio. quę ex male nasc. tamen licet rem tuam contrectem lucri faciendi causa, si te permissurum iustè putaui, furtum fieri minimè videtur, vt tradunt Gloss. secunda, in dicto §. furtum. & ibi communiter Doctor. ergo & in specie nostra in mala fide esse non videbitur, qui per longum tempus iugiter fuit in quasi possessione seruitutis super fundo vicini sui ipso sciente & tolerante, sicque cessante omnino mala fide seruitutis acquisitio contingit, idémque erit in acquirenda per talem continuam aduersarij patientiam possessione. Diuersum est in vsucapione longi temporis quæ per tituli interuentum contingit, hæc enim domino etiam omnino ignorante, & sic nec verè, nec interpretatiuè concedente nobis contingit. leg. fin. C. de longi temp. præsc. & ideo l. 3. ff. de vsucapion. ait hanc acquisitionem non quasi per domini concessionem, sed per solam possessionis continuationem nobis contingere, cùm superior seruitutis acquisitio magis veluti ex domini cõcessione nobis contigisse videatur, & ideo eius scientia desideretur. d. l. si ego. §. 1. ff. de public. in rem actio. iuncta l. 3. ff. de vsucapio.

Et cùm exuberantior bona fides iure Canonico in præscriptionibus admittendis exigatur, cap. possessor, de regul. iur. lib. 6. cap. si diligenti. capit. fin. de præscrip. & mala fides cùm pendeat ex animo nostro probari non possit, nisi præsumptiuè, † iustissimè præsumitur eo iure mala fides in eo qui possidet aliquid in quo alius fundat intentionem suam de iure, vel quando est præsumptio iuris contra talem possidentem, quia ist hæc iurium præcepta omnibus nota aut sunt aut esse debẽt ac præsumuntur. *l. leges sacratissimæ. C. de legibus.* vnde qui in tali possessione vel quasi fuerit, semper intelligetur esse in mala fide, id est, in scientia rei vel iuris alieni, vt in capitul. primo. de præscrip. in 6. qui ita est intelligendus, sicque præscribere non poterit, vt ibi. Neque ad rem pertinuit, quòd ibi dicatur esse posse in bona fide quem, quæ tamen sibi non proderit, donec titulum ostenderit, nam intelligendus est ille tex. in eo qui habebat titulum putatiuum (puta quia procurator sibi nunciauerat titulum sibi datum, vel aliter) tunc enim re vera habet bonam fidem, quæ tamen sibi ad præscribendum nõ sufficit, nisi titulum ostendat, quando est contra eum iuris præsumptio, vel fundamentum iuris, nam quemadmodum de iure ciuili, vbi requiritur titulus ad præscribendum, id est, iusta causa possidendi, quæ causetur ex titulo præambulo, licet sufficiat titulus putatiuus, ortus ex iusto errore, *l. non solum. §. quod vulgo. ff. quod vulgo. ff. de vsucap. lege. quod vulgo. ff. pro empto.* tamen non sufficeret, si oriretur ex iniusto & fatuo errore, vt dd. ll. & leg. fina. ff. pro fuo. l. pro legato, leg. fin. cum gloss. ff. pro legato. ita quoque de iure canonico, quando desideratur iusta causa possidendi ad præscribendum, & sic titulus, quod accidit, quando cõtra possidentem est

7 *Mala fides præsumitur iure Canon. in præscribente contra fundamẽtum iuris, sed ipsa tempore purgatur.*

tem est iuris præsumptio, vel fundamentum iuris, non sufficit sola bona fides, orta ex causa vel titulo fatuo & intolerabili, licet sufficeret si oriretur ex titulo putatiuo, non fatuo, vt dict. cap. 1. Itaque de iure canonico ad præscriptionem annorum 30. vel 40. (nam de ea loquitur d. capit. 1.) regulariter non exigitur titulus verus, nec etiam putatiuus, vnde indubitanter sufficeret putatiuus ortus etiam ex errore fatuo, vt d.c. 1. at speciale est in casibus, quibus contra possidentem erat ius commune, vel iuris præsumptio, vt tunc titulus exigatur, sicque sufficeret verus vel putatiuus ortus ex errore probabili, sed non sufficeret putatiuus ortus ex errore fatuo, vt diximus. Istud tamen speciale, de quo in dict. cap. 1. procedit, vbi ageretur de magno præiudicio, vt ibi, secus si ageretur de leuiore, vt in cap. cum ecclesia Sutrina, de causa possessionis & proprietatis. & in cap. cum personæ. §. quòd si tales, de priuile. in 6. quòd enim aliquis Clericus per priuilegium summi Pontificis sit exemptus à iurisdictione episcopi siue diœcesis, id respectu ipsius episcopi nullus negabit, quin leuioris sit præiudicij, vt d. §. quòd si tales. Item quòd cum Canonicis in electione episcopi alij clerici conuicini concurrerent, similiter leuioris est præiudicij, vt d.c. cum ecclesia, cum ibi traditis per Doct. præsertim per Ægidium Bellameram oppositio. 8. 9. 10. & 11. non sic in terminis d. cap. 1. de præscript. in 6. vbi quòd vnus episcopus episcopalia iura in diœcesi alterius episcopi exerceat, graue cuilibet homini modò sano videtur. Idémque & fortius, si decimarum præstationes, vnde victus capitur, apprehenderet, vt ibi. Isque intellectus non sanus modò verùm etiam necessarius videtur ad d. cap. cùm personæ. §. sin autem. & §. quòd si tales, nam in prin. illius c. loquitur, quãdo is, qui se exemptum dicebat, habebat, vel se habere dicebat, priuilegium per se solùm sufficiens. deinde in §. sin autem, quando nitebatur in sola præscriptione citra vllius tituli interuentum, tertiò in §. quòd si tales, quando nitebatur in præscriptione procedente ex titulo insufficienti ad dominum, vel ius transferendum, sed erat sufficiens ad præbendam vsucapiendi vel præscribendi conditionem, ergò præscriptio ibi contingere potuit, vel citra vllius tituli interuentum, vt ibi §. sin autem, & §. fi. ibi, donec, & c. vel etiam cum tituli interuentu, vt ibi. §. quòd si tales, vt in eo tantùm differẽtia inter illos § §. sit, quòd quando titulus abest pendente præscriptionis probatione non tuebitur in sua quasi possessione exemptionis, vt dict. versi. donec. at quando titulus aderat pendente præscriptionis probatione tuebitur in sua quasi possessione exceptionis, vt dict. §. quòd si tales. versi. præscriptionisque probatione pendente, & c. ratio differentiæ. quid quando illa quasi possessio exemptionis erat, per illum titulum iustificata non est, cur in eo non tueatur, donec iudicium proprietatis finiretur, at quando carebat omni titulo, non videbitur iusta possessio, sed perfida, & clandestina, & contra c. secundum de maiorita. & obedien. quæ seruanda non est, nec ei accommodamus eos ciuiles effectus, quos leges legitimę possessioni solent accommodare, præsertim quia in his incorporalibus initium possidendi ipse præscribens à tempore scientiæ & tolerantiæ aduersarij vel superioris cœpisse videtur. leg. 2. C. de seruitu. l. pen. ff. eod. † ergò qui dicit se exemptum, etiam si gesserit se pro libero, & exempto, ad-

8 *Titulus non exigitur ad præs. de iure canon. vbi agitur de leui præiudicio*

9 *Intel. c. cũ personæ §. quòd si tales, de priui. lib. 6.*

10 *Intell. c. cum ecclesia, de cũ poss.*

11 *Præscribi potest exemptio de iure cano. sine titulo.*

12 *Exemptionis in possessione, quando quasi esse videatur.*

huc tamen non probat se constitutum in quasi possessione exemptionis prætensæ, quandiu non ostēdit superiorem illum, in cuius præiudicium tendebat illa quasi possessio, id sciuisse, & toleraſſe, sicque initium possidendi tunc demum nasci videtur, cùm superior scire, & pati cœpit, vel cùm ille titulum nactus fuit, quia isthæc paria sunt. l. si ego. §. 1. ff. de publi. ibi per patientiam fortè, vel per traditionem. l. 1. §. fin. ff. de serui. rusti. præd. notant gloss. & omnes in d. §. 1. Paulus col. pen. & Flo. col. pe. in d. le. seruitutes. ff. de seruit. Quinimò vt iste constitueretur in tali exemptionis quasi possessione, sine titulo non sufficeret, quòd se semel, vel vnico fortè die pro exempto gessisset, etiam sciente superiore, sed prętерea oporteret, quòd ille superior huic quasi possessioni cōsensum & patientiam accommodasset diu, vel saltem aliquandiu, & per plures actus vel vices, arg. c. cum ecclesia Sutrina, & quæ ibi latè habētur per Ægidium, pérque Imolam, Abb. & alios. Aliter enim in manu cuiusq; subditorum esset in quasi possessionem exemptionis prosilire, & dicere superiori, simul ac istud ad aures tuas peruenit, ego cœpi constitui in quasi possessione exemptionis, & in ea sum tuendus, quod ridiculum foret. Quinimmò à sua possessione iurisdictionis, quam superior ille in illū qui se exemptum dicebat habebat non aliter cecidisse videbitur, quàm si diu, sed saltem aliquo tempore iudicis arbitrio æstimando pateretur ac toleraret illum gerere se pro exempto. *argu. text. in l. 1. C. de pat. potest. l. circa eum. ff. de probat.* & quod in simili ex communi sententia resoluit Iaso. *in l. naturaliter. §. nihil commune. num.* 84. *ff. de acquiren. poss. Ias. in l. 1. colum fin. C. de serui. fugit. Gloss. Paul. & Alexand. in l. si de eo. §. 1. ff. de acquiren. possessione, & quod notat Gloss. in l. 1. de patr. potest. & plenè Bart. in l. 1. c. hoc interdicto, & §. fin. ff. de itinere actúq; priua.* †Neq; absimile est, quod etiam si princeps habeat fundatā intē-

13 *Actor fundans intentionē de iure, nō potest incipere ab executione cum communi.*

tionē de iure in re aut causa qua de agitur, & in qua aduersarius possessionē diutinā habebat, adhuc tamen non potest incipere à manus iniectione, nec potest etiā ex priuilegio fiscali illū à sua diutina possessione deturbare, vt ex communi opinione resoluūt Ias. in prælu. feudorū nu. 50. Idem Iaso. in l. 2. nu. 176. C. de iure empt. Bart. de Barulo, quem ipse allegat in l. 1. C. de conductoribus prædiorum fiscalium, libro 10. per tex. ibi, qui benè probat hanc partem Couarru. variarum resolut. lib. 1. c. 16. num. 9. Ioan. de Plat. in d. l. 2. ff. de iure emp. Host. in c. dilectus. de offi. ord. & ibi Ioan. And. & Ant. de Butrio. colum. 1. num. 3. 2. notab. per text. ibi qui ait & etiam Hostiensis id notandum esse contra principes qui contra l. legi. C. de petitio. hæred. volunt vt sibi titulus ostendatur ab eo qui est in possessione eius rei, vel iuris de quo agitur, nam contra ius esse ipsi contendunt, nec in fisco quicquam esse speciale, idem tenet Francisc. Cardinal. ibidem notabi. 4. & alij plures quos refert Ioannes Lup. in capit. per vestras, de donatio. inter virum & vxorem. 2. notab. versicu. sed pulchra. num. 47. sequitur nouissimè Petrus Artius ab Otalora senator regius dignissimus ingenio felix ac eruditione nobilitatus in suo tracta. nobilitatis Hispanicæ pagina 227. num. 7. alleg. Glos. in res quæ. ff. de iure fisci, & in l. fina. C. eo. tit. & in l. in litibus, vbi etiam Barth. de agric. & censi. li. 11. Guido Papæ quæstio, 366. per text. in c. 1. si de feud. inuestitu. inter dominum & vasallum lis oriatur,

tur: nam & fiscus ipse in re dubia vtitur iure communi † nisi peculiare priuilegium in re vel iure quo de agitur reperiatur habere, secundum eundem Artium,& Couarru. vbi suprà Decius consilio quinto per totum. Idem Decius in l. ex testamento. C. vnde liberi. Alciatus lib. 4. paradoxorum cap. 10. Andre. Tiraquel. de vtroque retract. Glo. 14. nu. 93. Crotus in l. nemo potest. ff. de leg. 1. num. 18. & ibi Ioannes Annibal. num. 369. Decius in l. hac consultissima, per text. ibi. C. qui testamen. facere possunt. Iaso. in leg. sicut. numero decimo. C. de testament. mili. Fulgosius,& Paulus Castre. in d. l. hac cõsultissima, Francis. Ripa. num. 52. in d. l. nemo potest, per textum in leg. 1. C. de petiti. hæredita. & in l. in fraudem. §. fin. ff. de mili. testament. ibi, quia generalis erat illa determinatio, & licet Ioannes Lupi, vbi suprà, & nonnulli eorum quos suprà retulimus videantur hoc intelligere quando fiscus non habebat fundatam intentionem de iure in ea vel iure de quo agebatur, tamen ipsorum plerique hoc generaliter admittunt minimè distinguentes, quod tamen intelligendum est, dum modo ille qui in sua sese possessione tuendum esse contendebat,& contra quem princeps habebat suã intentionem fundatã de iure, re vera esset in possessione vel quasi possessione illius rei, vel iuris de quo agebatur, id quod non per vnicum actum aut per temporis momentum contingit, sed quando fuit in illa quasi possessione per tantum tempus quod sufficeret ad inducendum consuetudinem, vt videtur voluisse Antonius Butrius in d. ca. dilectus, de officio ordinarij. 2. notab. vel si diu stetit in illa quasi possessione, vt probat. d. l. prima. C. de patria potestate, verb. diu, vbi per Glo. & Doctores, quod verbum demum post semestre tempus verificatur secundum Abbatem, numero 49. in fin. in cap. cum ecclesia Sutrina, de causa possessio, & proprieta. per cap. 2. de concessione præben. denique huiusmodi temporis mensura seu diffinitio non tam lege præstituta est, quàm iudicis arbitrio relicta, vt per Gloss. in l. 1. C. de seruis fugiti. vbi Iason columna fina. Idem numero octuagesimoquarto. in leg. naturaliter. §. nihil commune. ff. de acquire. possessione. Glos. Paul. Cast. Alex. & alij in leg. si de eo. §. primo. ff. eod. tit. per Ægidium Bellamer. Antoni. Butri. Imolam Panormit. & alios per text. in d. capit. cum Ecclesia Sutrina, de causa possess. & proprieta. itaque hoc vnum certum, fixum ac nemini suspectum esse debet, vt is qui est in possessione alicuius rei vel iuris, licet contra se sit fundata iuris intentio, sit in ea tuendus pendente super proprietate illius rei vel iuris licet mota licet per quanti temporis cursum vel per quod actus seu vices in tali quasi possessione constitutus videatur non satis certum sit, cùm vt iam edocti sumus non tam id lege certa definitum quàm iudicis arbitrio relictum sit, cui variis ex causis variè arbitrari liberum erit quibus vt magis munita sint, iungenda sunt, quæ diximus suprà in primo & secundo capitul. præceden.

14 *Fiscus regulariter vtitur iure communi.*

15 *In possessione vel quasi quã to tempore quis cõstituatur, cõtra fundãtẽ de iure suam intẽtionem.*

16 *Intel. c. ad decimas, de restit. spol.*

17 *Intelle. ca. cũ personæ. §. quòd si tales de præscr. lib. 6.*

Tenendo istam partem, tunc ad capit. ad decimas, de restitut. spolia. & ad cap. cum personæ, de priuileg. in sexto. versicul. quod si tales quæ faciunt in contrarium. respon. erit non procedere in eo qui erat in possessione legitima vel quasi possessione illius rei vel iuris quo

de agebatur, sed tãtum quando in tali possessione vel quasi re vera non erat, licet se esse iactaret, vel si erat vitiosa, erat illa possessio vel quasi ac illegitima, vt vtrobique rectè intuenti satis probatur, præsertim in d.§. quod si tales, ibi, prę̃scriptionísque probatione pẽdente, &c. legitima autem possessio vel quasi tunc demũ videtur etiam si contra possidentem, vel quasi sit fundata intẽtio iuris, vel sit iuris prę̃sumptio quãdo talis possessor, vel quasi habebat tit. vel quando citra titulũ cessante tamẽ mala fide diu vel tẽpore idoneo iudicis arbitrio stimando, fuit in illa possessione vel quasi, primùm probatur in d.c. cum personæ. d. ver. prę̃scriptionísq;, &c. alterum verò satis edocemur ex traditis superius, aliud est enim quę̃rere, an quis sit in ea possessione vel quasi, aliud verò quærere per quantum tempus in ea constitutus videatur, vt si in ea legitimè constitutus sit procedat, quod diximus sin minus secus, in ea autem legitimè constitutus videtur, vel ex idoneo temporis cursu vel ex tituli interuentu. titulum autem accipere debemus non tantum qui ab eo qui potestatem concedendi haberet datus esset, tunc enim cùm statim ius plenum quæsitum esset, res indubitata foret, sed etiam ille qui à non domino, vel ab eo qui potestatem concedendi non haberet, datus esset sine mala fide accipientis, & sine inculpato & supino iuris errore, quale esset cum procurator accipientis se ei titulum idoneum impetrasse mentitus fuit, vel etiam titulum ei tradidit falsum tamen, *iuxta leg. non solùm. §. quòd vulgo. ff. de vsucap. leg. quod vlgo. ff. pro empto. leg. pro legato. & leg. fina. cum Gloss. ff. pro legato. leg. fina. ff. pro suo.* In his enim casibus ac speciebus, & similibus is qui talem titulum habebat, & eius causa seu occasione in tali possessione vel quasi constitui cæpisset, vel ea re seu iure vti cæpisset, vel statim vel longè breuiore tempore in ea possessione vel quasi legitimè constitutus videretur, quàm si nullum titulum haberet idoneum ad præscribendum, vt planè probatur in d. §. quod si tales, vt quantum ad hunc effectum, vt talis possessor, vel quasi tueatur in ea possessione, vel quasi talem titulum idoneum ad præscribendum habere, vel non habere, ideo interest, quia illum habens longè breuius & facilius in ea possessione, vel quasi constituitur & tuetur, quàm si titulo careret, ac eam nõ haberet, sed tantùm bonam fidem præsumptam seu veram.

18 *Hidalguia, vel nobilitatis in poss. qui est an si lis ei de nobilitate moueatur sit in sua poss. tuendus.*

Ex superioribus † infertur, an leges ac pragmaticæ huius regni quæ loquuntur in possessione vel quasi possessione illius Hispanæ nobilitatis quæ vulgo hidalguia vocatur, ita accipiendæ sint, & ad hanc interpretationem accommodandæ, vt si is qui se nobilem (ac hidalgum) dicit, sit in possessione, vel quasi huius nobilitatis constitutus, altero ex his duobus modis proximè relatis, scilicet vel per titulũ à non habente potestatem concedendi habitum cessante tamen mala fide, vel per legitimam quasi possessionem temporis idonei, si inquam is à populis vel fiscali sit captis pignoribus exactus seu collectatus ac matriculæ adscriptus (quod Hispanæ) ser emuadronado y prendado (dicitur) & super proprietate huius nobilitatis seu hidalguiæ lis agatur, an interea in sua quasi possessione nobilitatis tuendus sit, & vsibus forensibus per totam ferè Hispaniam obtinuit tuendum non esse, sed pendente lite colle-

collectandum esse, vt testantur Arcius ab Otalora, vbi suprà & Ioannes Lupi, vbi suprà & nos sæpissimè vidimus, & idem testatur episcopus Couarru. libro primo variarum resol. capit. decimosexto. numero vncimo. † huiúsque practicæ occasio profecta est à lege 6. titulo delos fidalgos. libro 4. ordinamen. cuius verba ita habent, *y mandamos que todos los otros pechen y paguen no enbargante que traigan pleitos pendientes ante los del nuestro, conseio ante los oydores dela nuestra audiencia o ante otros quales quies iuezes no enbargante que digan questan en possessio de hijos dalgo, ca nuestra mercedes questos tales pechen, hasta que sean dados por hijos dalgo por sententia en neustra core segun el tenor y forma dela dicha ley, pero si en la ciudad villa, o lugar donde aora mora este que se dice hijo dalgo que a ora nueua mente es de mandado porel conceio que peche si su abuelo o su padre moraron enel lugar donde es aora la contienda o ay cerca en la comarca y nunca pecharon por dezir que eran hijos dalgo y tan poco à pecho este su hijo o nietò nuestra mercede es. que en tal caso este no peche. saluo si fama es que su padre o abuelo no eram hijos dalgo o no dyaron de pagar por hijos dalgo, sino por ser accostados de algum caualler o o de escudero o de algum monasterio iglesia o por otra razon alguna no pecha seam mas no por ser hijos dalgo, &c.* † cum eadem lege concordat formaliter pragmat. regis Henrici 3. quæ Tauri condita fuit octauo die Augusti anno 1488. & eadem postea confirmata fuit in oppido quod Tordesillas nuncupatur 15. die Aprilis anno 1403. itaque postquam dictæ leges definierunt illam nobilitatem seu immunitatem seruandam esse illis qui per sententiam fuerunt nobiles, seu hidalgui declarati. & illis qui tali immunitate tanquam notoriè nobiles gaudebant, quod eædem leges intellexerunt non solùm in proprietate, sed in possessione, vt etiam tales nobiles his casibus in quasi possessione immunitatis tuendi essent, vt patet ex illis verbis earum legum: *Et si despues de la tal sententia stubieron restan en possession de fidalgos, que astos tales sea guardada su franquaqua e libertad*, postquam inquam dictis legibus hoc sic definierunt, excipiunt vt reliqui vectigalium præstationi sint obnoxij, sicque ea immunitate desinant gaudere, etiam si dicant séque nobiles seu hidalgos iactent, & huc vsque bene probatur dicta practica nonque iniuria deduceretur ab illis legibus, nisi in iisdem statim subsequerentur illa verba (*pero si en la ciudad.* &c.) quorum verborum sensus est, quod licet omnes illi qui non sunt per declarationem sententiæ, vel notorietatem indubitanter nobiles teneantur (etiam si se nobiles esse dicant, & hac de re lis pendeat) subire onera vectigalia, tamen si ipsi qui se nobiles dicunt esse & ipsorum patres & aui in eodem oppido, vbi quæstio vertitur, vel etiam in alio conuicino, vel non multum distãte fuerunt quasi titulo, & causa nobilitatis in quasi possessione exẽptionis, sicq; talia onera nõ subibãt tuendi sunt quasi possessione, non secus, quàm illi qui per sententię declarationẽ, vel etiam notorietatẽ nobiles erant & reputabantur, ita expressum est in dictis legibus, & hi omnes tres casus vt verificẽtur necesse est, vt probatio in cõtinẽti si offeratur, & detur ab eo qui se exẽptũ dicit admittatur, & interea cõtra suã quasi possessionẽ munera vectigalia, seu æraria subire non cogatur. Aliter. n.

19 *Intell. 6. tit. delos Hidalgos lib. 4. or.*

20 *Int. prag. regis Hẽrici & prag. anni 1403.*

itum apertè esset contra mentem,& verba dictarum legum, nam & is qui est in tali possessione etiam aduersus eum qui fundatam habebat intentionem de iure est in ea tuendus prætextu notorietatis vel sentẽtiæ, vt docet eleganter Ioan.Faber in §.retinendæ.Insti.de interd.col. pen. & fin.cũ quo diximus suprà esse communem opinionem.

Vnde cùm in dictis legibus sint isti tres casus æquiparati,quòd pro eo sit sententia, vel quòd sit notorietas, vel quòd ipse, & pater & auus essent in eodem loco vbi quæstio erat.vel alio non multùm distanti in tali quasi possessione exemptionis, sequitur quod vt sententia vel notorietas,ita quoq; illa quasi possessio efficiet, vt ingressus collectandi, & munera vectigalia & æraria subeundus cesset, & impediat, si hac de re probatio huius rei offeratur.

21 *Intellect. prag.Legionensis & prag. regis Fernandi.*

† Idémque erit iure nouo, etiam si ea quasi possessio per solos annos 20.probetur, vt in pragma.regis Ioannis secundi, data in Legionensi ciuitate in volumine pragm.fol.172.cum qua conc.pragma.regis Ferdinãdi catholici cognomine data Cordubę,quæ collocata est eodẽ vol.fol.179.quæ quidem leges arbitratæ sunt per 20.annos diu in tali quasi possessione stetisse videri, idque ad tuitionẽ qua de agimus sufficere alludentes ad d.l.1.C.de pat.pote.cum suprà dictis,& quod d.legibus aiunt id procedere quando is in sua exemptionis nobilitate turbabatur in eodem oppido vbi ea potiebatur, vel in alio non multùm distanti,nulla alia ratione dici potuit,nisi quòd longè æquius est talem quasi possessionis probationem ibi admitti, quam in oppidis remotioribus, quia ibi & breuius ea probatio in continenti haberi poterit, & certior sanè erit † quia ex longinquis regionibus fides incertior plerunque est, *argu.l.peregrè.& quæ ibi traduntur.ff.de acquir.poss.* sic accidit illi qui asserit in alia prouincia accepisse libertatem, & dato sibi termino ad hoc probandum, nullo modo probat. *§.si verò in alia prouincia.in auth.de testib.col.* 7.& exlongè latéque diffuso tractatu terrarum commeantium nunciorum impeditur celeritas, & sæpe in relatione gestorum oritur varietas. c.cùm longè.61.dist. & rei veritas nõnunquam mutatione prouinciæ obscuratur.§.1.93.dist. et aliqui inuadunt res ecclesiæ dicentes sibi à principe remote concessum.et cùm de hoc quæritur apparet veritas in contrarium.c.12.q.2. & multoties dicunt litigantes se habere testes extra prouinciam,causa differendi.cùm non habeant,c.statutum.& ibi Gloss.in §.penult.de resc.lib.9.hinc nõ creditur transmarinis asserentibus se esse clericos nisi probent se legitimè ordinatos.c.1.de clem.pereg. nec illi creditur asserenti cũ mãdatis principis venire.l.8.de mand.prin.& ex longinquo venientes turpi colludio nunciant falsè lætitiam dicentes quòd bella deserũt,& victoriæ oriuntur vt quærant ex miseris precia gaudij.C.de publi.læt.nũcia. lib.12.l.vnica. Idem & dicetur in illis qui cũ ad hostes transfugerũt reuersi dicunt quòd cognoscunt multos latrones, & quòd monstrabunt mul,os transfugas,quia non creditur eis.*l.non omnes §.fin ff.de rei mili.* & illi qui ad mortẽ damnatus causa differendi supplicium petit se ad regem mitti,dicendo se habere quòd principi consulat salutis ipsius causa.*l.si quis fortè.ff.de pen.* Itẽ vxori cuius maritus est in longinquo, nam non debet credere statim eius mortem.*c.in præsentia.de probat.in auth.*

22 *Fides incertior est in his quæ ex remotis regionibus referuntur.*

authen. vt lic. mat. & auiæ. §. quod autem. colla. 8. l. vxor. C. de repud. & in auth. hodie. e. tit. c. 1. 24. q. 2. l. nec non. C. de capi. sicque dictæ pragmaticæ ideo se restringunt ad eundem populum vel contiguum seu parũ distantẽ, quòd ea res plerunq; populis longè distantibus nota esse non solet.

Denique † cum nulla alia ratio, quàm superior reddi hac in re probabiliter ac verosimiliter possit, vti pro expressa ac nominata haberi debeat. certum est. Glo. communiter approbata in l. quamuis. C. de fidei. vbi per Iaso. post alios, & per eundem in auth. quas actiones. C. de sacrosan. eccle. per Andr. Tiraquel. de reuo. dona. verbo, libertis. num. 64. per eundem. de retract. §. 9. Vnde cùm certioris, & breuioris probationis habendę causa statutum per illas leges intelligatur, vt ea probatio quasi possessionis in eodem tantùm oppido vbi lis agebatur, vel in alio non multum remoto admittatur, non sic in aliis longè remotioribus supereſt, vt si ex alio oppido etiam remotiori æquè certa aut fortè certior, & æquè breuis aut etiam breuior ac certior probatio haberetur admittenda esset, cum leges, quæ aliquam rem aut qualitatem probationis ac certitudinis causa tantùm desiderant, nunquam aut raro intelligantur formaliter, *arg. l. primæ. §. fina. ff. de dote prælegat. l. 1. vbi optimus text. & ibi Iason & Alexan. col. 2. post alios. ff. de liberis, & posthumis. l. certum ff. si certum peta.* licet in contrarium faciat, quia quando lex est generalis, tunc etiam si eius ratio cesset in indiuiduo, vel in particulari, adhuc tamen lex non intelligitur cessare. *l. 1. §. causa. ff. de ædil. edic. l. 1. ad fin. ff. de minorib. l. prospexit. ff. qui & à quibus.* tradunt Andr. Tiraque. de causa cessante. par. 2. limitatio. 32. Aret. in l. 2. col. 5. & ff. de vulgar. cogita tamen circa hoc vltimum, quia non firmo.

23 *Lex dispo nens ali- quid gra- tiam cer- titudinis, vel pro- bationis nũquam intelligi- tur dispo nere for- maliter.*

23 *Legis ra- tione ces sante in particula ri an ces- set ipsa lex.*

Sed dum Io. Lupi. & Couar. vbi sup. sentiunt dict. tres leges regni iuri communi vel consonare vel proximè accedere, quod & firmat dictus Ioannes Artius, vbi suprà, id nobis quoque placet, dum autem per eas pérque ius commune ipsi intelligunt, vt is qui in ea nobilitatis exemptionisque quasi possessione diu & absque vitio erat, si ei super eadem nobilitate à fisco vel populo vbi degebat lis moueretur, non esset tuẽdus lite pendente, sed quòd posset turbari in sua quasi possessione vel etiam omnino deiici id (& si agnoscamus vsibus forensibus receptum esse) tamen longè alienum à mente & sensu tam iuris communis quàm regij nobis videtur, & satis pernitiosum ac calamitosum. Nã & si maximè quis per sententiam esset hidalgus, aut exemptus declaratus, rursus ac rursus posset à populis turbari à suo iure nobilitatis per pignorũ captionem, & per matriculæ inscriptionem, pérque munerum, vectigalium ac ærariorum exactionem, & cùm se nobilem allegaret per sententiam, ostenderétque sententiam (quam executoriam nuncupamus,) eam falsam, aut minus anthenticam seu publicam & fide dignam posset populus causari, interímque ille pateretur molestiam, & postquàm lis hac de re finita esset, rursus ac rursus hidalgus seu nobilis ille in eandem litem & veluti laqueum recideret, quoties populus eandem molestiam ei vellet inferre, quod quàm longè à nostri regij, & etiam iuris communis sententia declinet

euidentius est, quàm longa contentione egeat, probátque pragm. regis Ioannis 2.189. in ordine fol. 172. condita ciuitate Legionensi ibi ea gora fabed. &c. dum ait, sibi studio esse huiusmodi nobilitatem fauore prosequi, augeréque, &c. quid enim si nobilis notoriè, vel per sententiam eam in archa non habebat, sed remotiore in loco, quid si custodiæ causa apud fidum amicum qui longè aberat, certe in his speciebus, & similibus interea molestiam secundum suprà dictos pateretur longè præter mentem iuris communis & regij.

Denique cùm populus ipse prouocat ad litem eum nobilem, qui ibidem degebat, atque erat iam diu in quasi possessione exemptionis & in ipso litis ingressu, vel etiam ante eum, vel à sua possessione deiecit, vel turbauit captis pignoribus, eúmque in matricula plebeiorum inscribendo, non dubium est, quin vim fecisse, atque iniuriam intulisse videatur, *iuxta l. vim facit. ff. quod met. caus.* nam & si populus ille vel fiscus fundatam habeant intentionem de iure contra illum nobilem, tamen cùm ille sciente & patiente populo diu fore in ea quasi possessione exemptionis, licet contra se haberet præsumptionem & fundamentum iuris, ab ipsomet populo minimè potuit turbari, quia licet regulariter (vt quidam putant) talis quasi possessio eo ipso quod est contra præsumptionem & fundamentum iuris vitiosa præsumatur, tamen id vitium purgatur per ipsius populi scientiam, patientiã, & tolerantiam longã, quæ facit vt iam illius quasi possessio iuxta, legitima, & omnis vitij expers intelligatur, & ita limitatur dict. capitul. ad decimas. restitut. spol. libro 6. & dict. cap. cum personæ, de priuileg. eodem libro, vt suprà capit. incip. annuæ, docemur ex communi resolutione quod no. quia id nostri maiores non satis percepisse videntur. Ideóque vsibus forensibus non raro obtinuit contrarium, vt & sentit, vbi suprà, dict. Ioannes Artius, sed nostra sententia & iure communi indubitãter verior est, & à iure regio non destitutra, quinimmò eam probat d. l. 6. titu. de los fidalgos, libro 4. ordinamen. & dict. pragm. data, en leon y la dada en tordesillas, dum volunt quòd ea quasi possessio per annos 20. cõtinuata seruetur & tueatur in oppido illo vbi nobilis ille degebat, quasi populus ille per tam longam patientiam sibi præiudicasset & quasi possessionem illius iustificasset.

Neque ad rem pertinuit textus in leg. vnica. iuncta Gloss. C. de reis postulatis, libro decimo. qui in contrariam nostræ sententiam adducitur per Ioannem Lupi in rep. capitul. per vestras, secundo not. versicul. sed pulchra, numero 46. de dona. inter virum & vxorem. & per Ioannem Artium in suo tracta. Hispa. nobili. pag. 228. & per Couarru. vbi suprà, quia text. ille cum sua Gloss. sufficiẽter probat nostram sententiam, tantùm abest, vt contrariam tueatur ad nouam dignitatem promouendum non esse, pristina tamen dignitate negat enudandum esse aut priuandum. sic ergo & in specie nostra cum noster nobilis de sua quasi possessione nobilitatis tuenda & conseruanda, non etiam de noua dignitate assequenda egerit, audiendus est, inque eo statu tuẽdus.

24 *Hidalgus vel nobilis litependente, an ad munera nobiliũ possit eligi.*

Vnde quæri solet † si ei qui in ea exemptionis ac nobilitatis quasi possessione erat, lis mota fuerit super nobilitatis proprietate, & nec etiam

etiam in possessorio vlla sententia lata fuerit, an interea is possit obtinere eos honores ac munera quæ ex lege vel consuetudine ad nobiles tantùm, non etiam ad plebeios pertinebant, (idque retenta opinione eorum qui contendunt lite pendente eum ab illa quasi possessione nobilitatis enudandum) & hac in re Couarru. dict. l. lib. 1. resol. cap. 16. numero 11. tenent lite tali pendente admittendum non esse ad tales honores, licet fateatur non quoque esse priuandum ea dignitate & honore, quem iam obtinebat tempore litis motæ, mouetur, quia accusatus de crimine iure tam Canonico quàm Ciuili ad nouos honores ac dignitates promoueri non debet. *l. reus delatus. ff. de muneribus & honoribus. l. si vt proponis. C. quando prouocare non est necesse. ca. omnipotens, de accus. l. qui statuas. ff. de re milit. l. qui de libertate. ff. de liber. caus.* † quia accusatione ineunte onerata est opinio accusati, sicque affecta infamia facti, Gloss. & Doctores in dict. cap. omnipotens. Gloss. in cap. fin. de testibus. Gloss. & communiter Doctores in l. quia à latronibus. §. 1. ff. de testamen. vbi Aretinus, Paulus & alij post Bartholum, & alios leg. 2. vbi Ioannes de Platea. C. de digni. libro. 10. leg. prima. vbi per Gloss. & Doct. C. de reis post eodem lib. † & tamen talis reus postulatus ineunte accusatione non enudatur ea dignitate ac honore quem obtinebat tempore institutæ accusationis, vt tenent Gloss. & communiter Doctores in dict. l. vnica. C. de reis postu. libr. 10. per l. libertus. §. in quæstionibus. ff. ad municip. & tradunt Doctores in locis supra citatis. Sic ergo & in specie nostra per interuentum inquit huius litis de proprietate nobilitatis, licet honores tũc obtenti nõ euanescant, tamẽ denuo in nouis honoribus, ac dignitatib. inuestiẽdus ac decorãdus nõ est.

25 *Accusatione pendente oneratur fama accusati.*

26 *Accusatione pendente non enudatur accusatus sua dignitate.*

Quid dicendum? & quidem cum (vt ex superioribus docemur) is qui in nobilitatis quasi possessione lõgæua est, absque vitio in ea tuendus sit quamdiu lis durat, non video cur nouorum honorum expers censeatur, præsertim cum ex integro eum habendum esse pro nobili, dict. leg. 6. titul. de los fidalgos. libro quarto. ordinamen. interea voluerit, & etiam dict. leg. regis Henrici. aliter enim liberum esset cuique talem litem mouendo huic nobilitatis possessioni damnum grande inferre, quod inciuile esset, diuersum est in accusato de crimine, cuius nomen inter reos receptum est ob infamiam facti, vt de se patet, pro nobis text. in capit. primo. vt lite pendente, & alia iura quæ aiunt non solùm lite tantum mota, sed etiam sententia condemnatoria per interuentum appellationis suspensa reum postulatum suum statum illæsum seruare d. l. qui à latronibus. l. eius. §. fin. ff. de testamen. Iason. in l. 1. col. 3. ff. de re iud. Abb. num. 14. in c. sæpe, de appell.

Denique si † existenti in longa quasi possessione nobilitatis sciente, & patiente populo, populus ipse inferat litem super proprietate nobilitatis, eúmque nobilem turbet ac spoliet, puta captis pignoribus atque distractis ad munera plebeiorum subeunda, & post litem contestatam nobilis ille velit possessorium mouere, & petitorium suspendere dicens se in sua quasi possessione turbatum aut spoliatum, an audiendus sit, mouet quæstionem, quòd sibi imputare ille debet, quòd cùm initio possessorium posset suscipere, petitorium admisit. cap. 1. de restitu. spolia. præsertim cùm talis exceptio spolij videatur dilatoria,

27 *Petitorium suspendere & ad possessorium redire an liceat post lit. contestat. ard. quæst.*

quæante litem conteſtatam non etiam poſt proponi deberet. leg. ita demum.C.de procurato.l.fina.C.de exceptio.cap.inter monaſterium, de re iudica. & quòd hoc caſu petitorium, poſſeſſorio ſic intentio non poſſit ſuſpendi, tenuerunt Barthol.in l.naturaliter.§. nihil commune, in quarta combinatione numero 23.ff.de acquiren.poſſeſſio.cuius opinionem ſequitur, & dicit eſſe communem Ripa ibi numero 61. ſequitur, & dicit communem opinionem Coraſius ibi numero trigeſimotertio. Specul.titul.de poſſeſſ.& peti.§.ſciendum,verſic.ſed pone. Antonius in ca. cum dilectus.columna decima. ſuprà allegat. Cardinal. & Imolen.in clementi.vnic.de cau.poſſeſſio. & proprieta.Rota eo. titul. deciſione 4. Aul.conſil.277. quia per primum.lib. primo. Innocen.& Abb.in capitul.ex conſuetudine de reſtitut.ſpol.Alexand.Sozin.& Iaſ. nu.137.in d.§. nihil commune. vbi Aret.nu.16. & Claudius nu 55. licet Iaſ.vbi ſuprà qui hanc dicit cõmunem opinionẽ in cõtrariam inclinet.

Contrariam partem, vt hoc caſu poſſit per interuentum poſſeſſorij ſuſpendi petitorium tenent Paul.Caſt.& Iaſ.num.138. & Cumanus & Sozin.colum.fin.in d.§. nihil commune, & in hanc partem magis inclinat deciſio Rotæ, vbi ſuprà, & Pau.de Eleazar. & Io.de Lani. Innocentius & Panormita. vbi ſuprà in hãc quoque partem quodammodo declinare videntur, & Vincentius de Hercula,nu.108.in d.§.nihil commune, & hanc firmat eſſe magis communem opinionem Canoniſtarum Ripa,vbi ſuprà,vbi etiam Coraſius nu.33.Idem ſentit ſub quadam tamen diſtinctione Abb.in c.paſtoralis.nu.34. de cauſ.poſſeſſio.quod & ſentit Pau.in d.conſi.277. mouentur hanc partem tenentes per Clement.vnic. de cauſ.poſſeſ.in §.fi.quæ nominatim hãc probat ſententiã, ſed tenentes contrariam reſpondent illud eſſe ſpeciale in cauſis tantùm beneficialibus,regulariter contra iure tam Canonico,quàm ciuili.

Quid dicendum?& quidem ibi eſt tex.minimè ſubterfugiẽdus, præſertim cùm ibi ſit illa ratio expreſſa, & in ſpoliantis odium ſuſpendere petitorium,quę quidem ratio ibi expreſſa generalis eſt in omni ſpolio, ſicque vtroque iure procedere debet,& in omni ſpoliatione,quia quãdo ratio eſt expreſſa in lege,habetur pro ipſamet lege,adeò vt legis deciſio loco exempli habeatur,ſicque nõ arctet regulam, id eſt,illam rationem generalem,quæ pro regula habenda eſt, vt eſt vera & cõmunis opinio, quam tenent Glo.in Clemen.1.de electio.verb.eligatur. gloſ. in auth.de hære.& Falcid.quam dicit ſingularem Bal.in l.fina.ff.de hęredibus inſtit.Idem Baldus in l.fina.C.de liberis præter.Iaſ.in l.de quibus.ff.de legibus.num.14.Iaſ.in l.fin.C.de pact.num.12.Idem Iaſo. per tex. ibi in l.humanitatis.nu.7. Idem Iaſ.poſt Paul.Caſtr.in l.quamuis. C. de fideicomm. Idem Iaſ.nu.12.in l. ſtipulatio hoc modo concepta. ff. de verbor.oblig. Idem Iaſo.in auth. quas actiones.num.22. C.de ſacroſanct.eccleſ.Natan.num.32.in cap. quamuis pactum, de pact.lib.6. Purpuratus nu.23. Curt.Iun.nu.9. Dec.nu.15.in l.fin.C. de pact. Alex.

28 nu.5.Corn.nu.15.in d.l.humanitatis.Iaſ.in l.tranſigere.nu.15.C.de tranſact.Rip.nu.50.& Annibal.nu.349.in l.nemo poteſt.ff. de leg.1.Crotus in leg. ſi conſtante.in 7.quæſt.Bart.lect.2.ff.ſol.matri. Cuma.in l. cum mulier.§.1.ff.ſol.mat.

Ius vtrũque quaſi ſocietatẽ coiſſe videtur.

Præterea † ius canonicum & ciuile in vnam veluti ſocietatem & conſo

consonantiam coierũt regulariter, vt quod in alterutro horum iurium expressim decisum sit, in altero quoque & decisum esse intelligatur, & seruandum sit. cap. 1. & 2. cum vtrobique notatis per gloss. & docto. de noui ope. nũcia. vnde cùm id iure canonico nominatim decisum sit, nec iure ciuili contrarium decisum expressim reperiatur, vtroque iure id decisum & seruandum videbitur. Quod si dixeris, quæ nam vtilitas erit per interuentum huius possessorij lite iam contestata super petitorio emersi petitorium supersedere, cùm possit vtrunque pariter ac simul agitari, respondeam, quia, vt Horatius ait, Qui binos lepores vna sectatur in hora, Altero quandoque, quandoque carebit vtroque, Et pluribus intentus minor est ad singula sensus. sicque longè vtilius ac commodius possessorium per se, quàm simul cum petitorio ille prosequetur, & dum dicitur hanc exceptionem videri dilatoriam negatur, vel si agnoscatur, dicemus hoc in casu degenerare, proponíque posse in odium spoliantis, etiam post litem contestatam, præsertim cùm videatur habere causam succesiuam, quo casu potest etiam post conclusionem in causa proponi. secundum Bal. Ang. Alex. & alios in l. 1. per tex. ibi. ff. de fer.

SVMMARIVM.

1 *Possessorio remedio agenti potest opponi exceptio de dominio in continenti probando.*
2 *Possessorio recuperandæ non potest obiici exceptio de dominio in continenti probando.*
3 *Possessorio retinẽdæ an obiici possit exceptio de dominio in continenti probãdo, dubia pugna.*
4 *Possessorio recuperandæ an obiici possit exceptio de sentẽtia latæ inter easdem partes, dubia pugna.*
5 *Possessorio recuperandæ non magis opponi potest exceptio sẽtẽtiæ latæ inter easdem partes, quàm exceptio cuiusque alterius causæ legitimæ inter easdẽ partes habitæ contra communem opinionem.*

CAPVT LXXXVIII.

SVPERIORIBVS sequens quæstio proxima est † agenti remedio possessorio an obiici possit exceptio de dominio in continenti probandò, dubium est, mouet quæstionem, quòd aliud est proprietas, aliud est possessio, quinimò nihil commune habent. *l. naturaliter. §. nihil commune ff. de acqui. poss. l. si quis vi. §. differentia. eo. tit.* adhuc tamen obtinuit talem exceptionẽ posse opponi. Ita tenẽt glo. in l. ille à quo. §. si de testamen. in verbo, verba. ad l. fi. ff. ad Trebel. glo. Bald. Paul. & alij cõmuniter in *l. secunda. C. de edict. diui. Adria. toll. glo. in l. 1. in glo. 2. C. de ordi. iudi. vbi per docto. glo.* & communiter doctores *in l. si quis conductionis. C. locati. glo. in l. in condemnatione. §. fi. ff. de regu. iur. glo. in l. dolo. ff. de doli* exceptio. gl. & comuniter Doctores in cap. dolo, de regu. iur. in sexto. † Quod procedit in interdicto, & remedio adipiscendæ possessionis, non sic in interdicto recuperandæ, vt tradunt communiter

1 *Possessorio remedio agẽti potest opponi exceptio dominij incõtinẽti probandi, cũ communi.*

2 *Possessorio recuperãdæ non potest obiici exceptio de dominio in continẽti probando.*

Doctores in l.si de vi. ff. de iud. præsertim Iacobinus num.7.& rursus num.11.Raynerius & Bartholus col. 2.in d. §. nihil commune. Ioannes de Imola in cap. 1.col.fin. de restitutio.spoliato. Hostiensis & Ioannes Andr.in cap. pastoralis, & in cap. cùm dilectus, de causa possessio. & propr.Angelus,Imola,Paulus Castren.Cumanus in d.§.nihil commune. & est communis opinio secundum Iacobinum, vbi supra, num.10. contra glos.ibi.& ibi etiã Paulus,Franciscus de Ripa, in d.§.nihil commune.num.52.Felynus qui plures allegat in cap.fina.de lib. oblati. Ias. in dict.§.nihil commune.num.43.cum plur.præsc.& seq. qui hanc dicit communem opinionem, Imo.& Alex. nu.16.& num. 12.ibid. qui hanc firmat communem opinionem.Imo.in l.si de eo.§.fin.ff. de acqui.pos. Greg.Lupus in l.27.titu.2. parte 3.

3 *Possessorio retinendæ an obijci possit exceptio de dominio in continenti probando, dubia pugna.*

Non† quoque procedit in interdicto retinendæ possessionis, nam & in eodem non admittitur exceptio dominio in continenti probando,hæc est communis opinio,quam tenent glo.in l.si de eo.§. fin. ff.de acquir. poss.quam sequitur ibi Imola post Bartol. & ait alibi non esse, sequitur,& dicit esse communem opinionem. Rip.in d.§.nihil commune.num.98.& Ias.num.43.& Alexand. num. 12. & num. 16. Greg. Lupus in l.27.titu.2. part. 3. verb. quele entregasse, & hanc firmant communem opinionem.Rip.Iason, vbi supra, quam sequitur, & communem appellat Iacobinus de sancto Georgio,in d. l. si de vi. num. 10. & num. 7.quam etiam sequitur Paul.ibi,& Abbas Panormitanus in c. in literis.de rest.spoliato.Baldus in l.incerti.col.7.C. de interdictis. idem Baldus in leg.post sententiam.C.de senten.col.2.Sozin.in d.nihil commune.col.4.Angel.in §.quadrupli. Instit. de actio. Bart.in d.l.si de eo. Idem in d.l. si de vi, sequitur, & dicit esse communem opinionem Aretin. in d.l.si de eo.§.fin.qui omnes hoc tenent pro indubitato,quando probatio dominij non esset oblata in continenti,quod & firmat Alexand.consil.45.ad fin.lib.3.visa facti narratione. Idem Alexand.consi. 87.quoniam omne datum.col.3.lib.5. Comeus cons. 227.viso.lib.3. Et licet ista sit receptior opinio, tamen quando in continenti offertur probatio dominij, contrarium tenent glos. in d.l.si de vi,quam sequi videntur Cynus & Bald.in d.l. incerti. Cynus in d.l.2. C. de edict. diui Adrian. Angel.in l.dolo.ff.de doli except. Bartol.sibi contrarius in l.si coloni. C.de agricolis & censib.lib.11. Dynus in c. qui ad agendum,de reg.iuris,lib.6. Antonius in d. cap. in literis, & alij plures, quos refert Ripa vbi suprà.num. 98. exceptio tamen de dominio probato in continenti per sententiam latam inter easdem partes bene admittitur etiam contra agentem interdicto recuperandæ, secundum communem opinionem,de qua per Ripam in d.num. 98. & per Iason. in d. §. nihil commune. num. 43. & per Alexan. ibi nume. 12.qui hanc firmat communem opinionem, quod & firmant Ripa & Iason ibid. & alij plures, quos suprà retulimus.

Sícque sunt quatuor cõmunes conclusiones,Prima, quòd agenti remedio adipiscendæ obstet exceptio de dominio incontinenti probando. Secunda quòd non obstet agenti remedio recuperandæ. Tertia, quòd non obsit etiam agenti remedio retinendæ. Quarta,quòd agenti remedio recuperandæ obsit talis exceptio in continenti probanda per senten-

4 *Possessorio recuperandæ an*

per sententiam latam inter easdem partes super eadem re.

obijciatur exceptio de sententia lata inter easdem partes, ara. q.

Sed quænam est ratio differentiæ inter titulum sententiæ in continenti monstratum, qui opponi potest agenti interdicto recuperandæ vel retinendæ, vel titulum alium etiam in continenti ostensum, qui opponi non potest agenti retinendæ, vel recuperandæ remedio secundum communes opiniones, respondent Doct. communiter, quòd si prius spoliaui te, deinde tu vltrò iudicium proprietatis mecum aggressus es, pérque sententiam victus fuisti, si rursus agas recuperandæ, vel retinendæ remedio æquissimè obiiciam dolo, turpitérque te agere, dū petis, quod statim restituturus es. *l. dolo. ff. de doli. except. cap. dolo. de r. iur. in 6.* non sic, si ego opponam de dominio in continenti probando per alium modum, quàm per sententiam inter te, & me latam, quia cū tu possis probabiliter ignorare, an ego essem dominus nec ne, iustissimè peteres rem tuam tibi restitui, nec te rebus tuis nudatum spectare debere spacioſam dominij probationem, eādémque incertam, aut fortè falsam, & suspectam, est enim difficillima & spacioſa domini probatio, *vt not. per glos. & Doct in l. siue possidetis. C. de probatio. l. is qui destinauit. ff de rei vendicatio. l. 27. titu. 2. par. 3.* Sed isthæc iniquitas cessat, cùm vis incontinenti ostendere sentētiam latam inter te, & me, quam ignorare non posses. Præterea illa violentiæ iniuria, quæ tibi intuli, dū te spoliaui, quasi purgari videtur per tuam remissionem, vel dissimulationem, *argu. §. fin. Instit. de iniur. l. filio, quem pater. ff de liber. & posthu.* cum ibi latè traditis per Aret. Alexand. Ias. & alios. l. non putauit. §. si quis emancipatum. ff. de contra tabulas, nec dubium est, quin quasi dissimulasse, ac missam feciſſe videar illam iniuriam mihi illatam per iudicium de proprietate postea vltrò acceptum etiam, quò ad hunc effectum, vt amplius nequeam redire ad iudicium possessorium, argumento cap. j. & cap. 2. de restitu. spoliatorum, vt tradit plenè Ripa. numero 72. in l. naturaliter. §. nihil commune. ff. de acquirend. possession. & ibi Iason. num. 46. in fin.

Quid dicendum? & mihi quidem isthæc differentia quam faciunt Doct. communiter in locis supra citatis inter titulum sententię in continenti ostensum, & alios titulos in continenti ostensos semper suspecta visa est, nam reuera data paritate terminorum vtrobique eadem ratio est † nam si prius te spoliaui deinde abs te emi, vel donationis, aut dotis nomine eandem rem accepi, si postea tanquā spoliatus eandem rem à me repetere velis æquissimè obiiciam dominij exceptionē in continenti probandam per titulum habitum abstemet etiam post spolium commissum, per cuius tituli interuentum vitium spolij præcedens fuit purgatum, argumento d. §. fin. Inst. de iniuri. iuncto d. c. 1. de resti. spoliato. & in cap. accepta. de resti. spolia. nisi vis saltem causatiua argueretur, argumento c. 2. de restitutio. spolia. itaque cū spoliato præcessit, & postea acceptum & finitum est iudicium de proprietate, vel alius titulus ab ipsomet spoliato datus fuit spoliatori, æquissimè cessabit restitutio vtrobique, & sic nulla hoc casu est differentia data paritate terminorum inter titulum sententiæ & alium titulum ab ipso spoliatori concessum, verum ex contrario si in iudicio proprietatis te superaui, & cùm postea possideres, te spoliaui vel turbaui, *iuxta l. vim*

§

Possessorio recuperandæ nō magis opponi potest exceptio sententiæ latæ inter easdē partes, quam exceptio cuiusque alterius causæ legitimæ inter easdē partes habitæ contra cōmunem opinionem.

facit.ff.de vi & vi arma. & tibi petenti reſtitutionem obiiciam de dominio in continenti probando per ſententiam etiam inter te & me latam, non ſum audiendus, nec reſtitutio tardanda eſt, quia poſſibile fuit quòd poſtquam te ſuperaui in iudicio de proprietate, rurſus tibimet eandem rem conceſſiſſem, vel alio legitimo modo ad te iure dominij remigraſſet, vt in ſpecie tenent Franciſcus de Ripa.in di.§.nihil commune.num.44.poſt Alex.num.12.cum ſeque.& ait ibi Ripa ita tenere modernos,& ita fuiſſe de mente Glo.ibi.& expreſſim tenet Glo. in d.c.accepta.verbo, quia non eſt veriſimile.in fi. Id quod ſimiliter contingeret ſi ageretur de dominio in continenti probando per aliũ modum quàm per ſententiam, ergo longè magis placere debet opini. Raynerij & Bartho.in d.§.nihil commune. col.2.ad fin.& Iacob.de S. Georgio in d.l. ſi de vi.num.7.cum ſeq. & aliorum quos ſuprà retulimus & rectè non diſtinguentium inter titulum ſententiæ & alios titu. quàm opi.communis ſuprà relata quæ nullo iuſto colore eam differẽtiam facit, cùm in eo tantùm vim facere deberet, vtrum tit.ſiue ſentẽtiæ ſiue alius poſt ſpolium ſpoliatori ab ipſomet ſpoliato datus fuiſſet aut acceſſiſſet,an verò ante ſpolium, vt ſi ante ſpolium non retardetur reſtitutio ſiue titulus ſit ſententiæ ſiue alius, ſin autem poſt ſpoliũ tũc reſtitutio ceſſet,ſiue titul.ſententiæ acceſſerit ſiue alius, vt d.c.2.& 3.de reſti.ſpolia.

SVMMARIVM.

1 *Decimę quo iure debeantur,ardua quæſt.*
2 *Decimas quando eas Laici habebant an alienare poſſint, ardua quæſtio.*
3 *Decimæ præſcribi poſſunt à lacio contra laicum, cum communi opinione.*
4 *Decimarum poſſ. laicus ſpoliatus an ſit reſtituendus.*
5 *Decimarum poſſeſſione ſi laicus à lacio ſpolietur reſtituendus eſt,cum multis cõtra multos.*
6 *Decimas an laicus poſſit præſcribere, ard.q.Intellect. l.j.§.per ſeruũ qui in fuga.ff.de ac.poſſ.*
7 *Decimas an poſſit laicus præſcribere tẽpore immemoriali.*
8 *Decimæ conſuetudine an tolli poſſint,vel minui,ard.quæſt.*
9 *Conſuetudo eximens laicos ab decimarum præſtatione an ſit tolerabilis.*
10 *Decimarũ præſtandarũ libertas quo tempore præſcribatur.*
11 *Decimarũ præſtandarũ liberi & exempti quare eſſe intelligãtur nonnulli Monachorum.*
12 *Præſcribi loca publica, & communia nequeunt, & conſuetudine acquiri vel priuilegio poſſunt, quod limita, vt infrà nume.13. cum ſequentibus.*
14 *Præſcriptione immemoriali quæri poſſunt loca iure gentium communia.*
15 *Veneti an mare præſcripſerint.*
16 *Veneti & Geneuenſes an reliquos nauigare per ſua gulfa poſſint vetare.*
17 *Nauigatio ius regale.*
18 *Nauigatio an tempore immemoriali vel priuilegio ſubiaceat.*
19 *Occupatione quæſitum deſertione amittitur.*
20 *Venetorum mare commune*

maneret ea vrbe destructa.

21 Occupatio quandiu durat præbet ius capiendi.

22 Piscandi ius in flumine est alienabile.

23 Ius diuinum & naturale idem.

24 Ius gentium primæuum quid.

25 Ius gentium secundarium quid.

26 Ius gentium secundarium positiuum dicitur.

27 Ius gentium secundarium commutabile est.

28 Ius diuinum, naturale, gentium primæuum incommutabilia.

29 Historiæ variæ.

30 Veneti & Genuenses nequeunt vetare per suum pelagus nauigantes.

31 Mare nunquam desinit esse commune.

32 Hispani, aut Lusitani, aut Veneti, aut Genuenses nunquam mare suum præscripserunt.

33 Præscriptio cessat inter exteros.

34 Aquarum vsus communis.

35 Homo homini prodesse tenetur.

36 Loca iuregentium communia nō quæruntur consuetudine, cōtra Doctores.

37 Terrarum & volatilium & terrestrium & aquatilium acquisitio, & etiam fluminum.

38 Piscandi ius præscriptione quæritur contra Docto. non consuetudine contra eosdem, idq; ius non natum sed translatum dicitur, contra eosdem.

39 Terrarum & fluminum acquisitio non maris permissa.

40 Aquæ vsus communis quod sit vt intelligendum.

41 Lex iniqua nullo tempore præscribitur.

42 Titulus illegitimus quando prosit ad præscribendum.

43 Actio nondum orta an præscribatur.

44 Præscriptibile quod non est, neque annis mille præscribitur.

45 Præscriptio cessat inter extraneos à iurisdictione.

46 Præscriptio cessat in sequ. casib. & num. 47.

48 Præscriptio an rescindatur malæ fidei aduentu.

49 Præscriptio an restitutione rescindatur ob ignorantiam vel absentiam.

50 Præscriptio an pacto rescindatur, ard. q.

51 Intellectus l. quod si nolit. §. penult. ff. de ædil. edicto.

52 Præscriptio rerum corporalium ob bonum publicum principaliter inducta, ard. q.

53 Malam fidem nō habet, qui præscribit contra pactum.

54 Præscriptione facta contra pactum an agatur ad interesse.

55 Præscriptio rescinditur renunciatione.

56 Præscriptio an cesset hic. & nu. 57.

58 Præscriptio rescinditur in multis casibus sequentibus.

59 Præscriptio quæ nititur legis præsumptione resolubilis est, quod procedit in casibus quinquaginta.

60 Iurisdictio an præscribatur reuocabiliter.

61 Intellectus l. fin. C. de reuoc. don.

62 Intellectus l. si vnquam. C. de reuoc. don.

63 Præscriptio rescinditur si fundus reuertitur ad primum dominium.

Caput lxxxix.

1 *Decimæ quo iure debeãtur, ard.q.*

Actvris de decimarum præscriptione præmittendum est, † quod decimæ quo iure debeantur ecclesiis parochialibus, leuiter controuersum est, sunt enim qui putent decimas prædiales iure tam diuino quàm naturæ deberi, quales sunt Hostiensis in summa, titulo de decimis.§.& vtrum,quæstio. 7. Henricus in cap. peruenit, de decimis. colum.5.Felynus in cap. causam, de præscript. column.1. Cardinalis in cap.1.de decimis, qui communi vsu ita receptum esse ait.Gloss. Archidiaconus, Ancharanus & alij in cap. 1. de decimis, libr.6. Innocentius in cap.fin.de parochi.Ioannes Andreæ in rubr.de decimis.Idem Ioannes Andr.in cap.à nobis, eodem titul. Antonius in cap. parochianos, eodem.Panormita.in cap.in aliquibus.colum.fin.eodem titu.Alexan. consilio.60.lib.4.Francus in dict.cap.1.de decimis, in sexto.secundum quem hæc est communis opinio. & de origine decimarum tradit eleganter Andreas Tiraquellus de præscriptio. Gloss. quarta post princ. §.primo.

Et cùm omnes conueniant decimarum iure tam naturæ quàm diuino deberi, hoc in prædialibus facilè admittunt,non sic in personalibus, quas iure tantum positiuo non etiam diuino aut naturali deberi firmant Hostiensis,& Henricus,vbi suprà, & Felynus in dict.cap. causam,& Cardi.in dict. cap.1. de decimis. facit in simili quod habetur in l.1.& in l.2.ff.de homi.lib.exhibendo,& quod not.per Gloss.in l.in seruorum.ff.de pœnis.& quod tradit Bartol. in l. stipulationes non diuiduntur,ad princ.ff.de verbor.oblig.

Quòd autem decimæ saltem prædiales iure tam naturæ quàm diuino debeantur, videtur probari primum in cap. tua nobis, de decimis ibi,decimæ quas Deus in signum vniuersalis dominij sibi reddi præcepit,suas esse decimas & primitias asseuerans. Deinde probatur ibidē, dum ait, cùm enim Deus cuius est terra & plenitudo eius orbis terrarum & vniuersi qui habitant in eo,&c. Tertiò probatur in cap. tua, & infra, de decimis ibi,imperialis concessio quantumcunque generaliter fiat,neminem potest à solutione decimarum eximere, quæ diuina constitutione debentur. Quintò probatur in cap.in aliquibus.§. fin. de decimis ibi, decimæ necessariò soluendæ sunt, quæ debentur ex lege diuina. Quintò probatur in c.cùm nō sit in homine,de decimis ibi,cùm autem in signum vniuersalis dominij quendam titulo speciali sibi dominus decimas reseruauerit. Sextò probatur in capit.pastoralis,eodem titulo ibi,quia penes dominum. Septimò probatur in capit. parochianos,eodem titulo ibi,cùm decimæ non ab homine,sed ab ipso domino sint institutæ. Octauò in cap. reuertimini. 16. quæstio.1. Nonò in cap. omnes decimæ.16.quæstio.7.Decimò in cap.1.de decimis,in 6. Clem. fin.de pœnis. Verùm isthæc omnia facilè dissoluuntur per eos qui aduersam partē tuentur,sunt enim tria tēpora inspicienda,Primùm veteris Testamenti ante aduentū domini nostri ac redemptoris Iesu Christi, Alterum dum ipse in humanis versabatur legémque tulit, Tertium postquam ab humanis secessit, primo tempore dicimæ quasi iure diuino debebantur ex veteribus præceptis, quæ post tempora Christi in

desuetudinem abierunt, & ita procedit d. c. reuertimini. & ita etiam possunt intelligi iura suprà adducta. Secundo tempore dum Christus in humanis versabatur, neque in Euangeliis, neque in actibus Apostolorum inuenitur vllum præceptum de decimis exoluendis, tertio tempore postquam ab humanis secessit licet plura iura Pontificia decimas deberi induxerint, tamen ea iura non tam nouum Testamentum quàm vetus imitata fuisse videntur, vt sic nouũ ius merè positiuum videatur, inductum tamen ad similitudinem, imaginem & imitationem diuini iuris, quod ante Christi redemptoris nostri aduentum viguit, quódq; iam euanuit, non verò ad imitationem iuris diuini, quod idem redemptor orbis in nouo Testamento mortalibus dereliquit. Neque ad rem pertinuit quòd ecclesiasticæ personæ fidelium animarum curam exerceant, & circa spiritualium administrationem labores non contemnẽdos subeant, quas ob res iustum præmium, mercedem, stipendium referre debent, iuxta illud: Dignus est mercenarius mercede sua, cap. cum seruandum, de præbendis. cap. 1. §. his itaque. decimatertia quæstio. 1. c. cap. ex his. 12. quæstio. 1. Matthæi. cap. 10. quæ ratio ex iure tam naturæ quàm diuino profecto eò pertinet, vt vtroque iure has decimas ministris ecclesiasticis deberi videantur, verùm enim verò hæc ratio, & si suadeat hisce personis iustum præmium non abnegandum, non tamen vrget, vt decimæ tam laborum quàm operarum, vel fructuum atq; redituum & prouentuũ debeãtur, aliud enim est quærere, an quid eis debeatur, aliud verò quantum deberi intelligatur, quod enim aliquid debeatur, id ius ipsum naturæ suadere videtur, quòd autẽ 10. pars tam laborũ & operarũ quàm fructuũ, redituum & prouentuum præstetur, id ex mero iure positiuo quin descendat abnegari non debet, & ita tenent pleriq; Theologorũ teste eruditissimo ac disertissimo Episcopo ciuitatis Roderici li. 1. variarum resol. cap. 17. nu. 2. post diuum Thomam. 2. 2. quæst. 87. artic. 1. & ibi Caietanus & Cardin. à Turre cremata in ca. reuertimini, suprà alleg. Florent. par. 2. tit. 4. c. 3. §. 5. Thomas quodlibeti. 2. arti. 8. Syluester ver. decima. q. 3. & 4. Ioannes maior in 3. sentẽtiarum dist. 37. Alex. de Ales. in 3. par. summæ quæstio. 51. membro. 6. artic. 1. frater Dominicus de Soto de iusti. & iure li. 9. quæst. 4. artic. 1. Alphonsus de Castr. lib. de hæresib. verb. decima. Neq; ad rẽ pertinere debet quod iura Pontificia non solùm decimas deberi testantur, sed etiam integras deberi velint, nulláq; ex parte diminutas, cap. ex transmissa, ibi, sine diminutione aliena, de decimis. c. cũ homines, eod. titu. ibi, sine diminutione soluere teneantur. c. peruenit, eod. tit. ibi, cùm integritate persoluant, nam illud iure Pontificio (quod positiuum est) constitutum esse intelligitur, non autem iure diuino aut naturæ, quod modò vigeat.

Illud autem dubium est, an quo casu laici legitimè decimas possidẽt (quale est cùm eas habuerant ante Lateranense concilium) possint eas in alterum legitimè alienare de consensu episcopi, & quidem in ecclesiam de episcopi consensu sine dubio posset. Glos. & communiter Doctores ibi in ca. prohibemus, de decimis. Gloss. in c. cum & plantare. §. 1. de priuileg. Glo. & Docto. in cap. cum Apostolica, de his quæ fiunt à prælato. est communis opinio secundum d. Episcop. ciuitat. Roderi. li. 1. variarum resolutionum c. 17. nu. 5.

2 *Decimas quãdo eas laici legitimè habebant, an alienare possint anceps pugna.*

Cęterùm licet in ecclesiam eas decimas de consensu episcopi alienare possit, tamen in alium laicum etiam de cõsensu prælati alienare non posset, vt tenent Hostiensis, Ioan. And. & Abb. in d. c. prohibemus. Zasius de feudis par. quarta. ad finem. Henricus in c. quanuis, de decimis. col. 1. Imola in cap. 2. de feudis. colum. 1. Curtius de feudis par. 2. quæst. 8. Hostiensis in summa, titulo de feudis. §. quis possit. colum. 1. est communis opinio secundum Boerium in consuetud. Bituricens. tit. de consuetud. præd. §. 11. dicit communem opinio. Carolus Molinæ. in consuetud. Parisi. titul. primo. §. 46. numero 16. & est communis secundum Panormita. in d. cap. prohibemus. Sequitur d. Episcopus ciuit. Roder. vbi suprà.

Contrariam tamen partem, vt decimas quas legitimè laicus possedisset, in alterum etiam posset de prælati consensu alienare, tenuerunt Gloss. in d. c. prohibemus. Imol. in d. ca. 2. qui hanc firmat communem sententiam. Ias. in c. 1. qui feud. dare poss. col. 4. vbi hanc partem firmat communem Cardinal. in c. 2. de feud. Ias. consi. 155. lib. 1. columna fina. Boer. in d. §. 11. vbi hanc firmat opinion. receptiorem videri. Curt. in d. q. 8. Bart. Cassaneus in consue. Burgun. rubr. 1. §. 6. numero 36. Cuman. cons. 64. Titius & Sempronius, quinimò per gratiam ipse Cass. firmat seruari de consuetudine, vt talis alienatio fiat liberè de laico ad laicum, etiam sine licentia & consensu episcopi. Guil. Ben. in c. Raynutius, de test. verb. & vxorem. nu. 69. pro hac posteriore opinione est tex. à contrario sensu in d. c. prohibemus, dum ait, prohibemus ne laici decimas cũ animarum suarũ periculo detinentes, in alios laicos possint aliquo modo transferre, ergo si tales decimas sine animarum suarum periculo detinerent, sed iure & titulo legitimo, tunc eas liberè, & impunè possent de consensu episcopi in alios etiam laicos transferre. Secundò facit de his, quæ fiunt à præl. c. cũ apostolica, vbi decima quę à milite laico non iure (vt litera innuit) detinebatur, cum prælati consensu potuit in ecclesiam transferre, & in eo tantùm quæstio erat, an etiam capituli consensus accedere deberet, ergo multò facilius talis alienatio admitteretur, si licitè ab illo laico ea decima possideretur.

Denique si ea alienatio illicita, & turpis esset, non sustineretur, eo quòd in ecclesiæ fauorem facta esset, non magis quàm si fieret in fauorem cuiusque alterius, quinimò longè minus sustineretur ne impium, aut turpe compendium ecclesia inhonestè agnoscere videretur, contra c. filius noster, de testam. Tertiò facit c. 2. de feudis, in 1. respons. Quartò d. c. 2. in 2. responso, vbi feudum ecclesiasticum in consortem, vel non consortem alienatur ab laico.

Denique pro hac parte est vniuersa Hispanię consuetudo, nam postquàm decimæ semel ex Pontificiali priuilegio cœperunt ex parte illa quæ tertia vocatur ad reges nostros potentissimos pertinere liberè hinc inde alienantur sæpissimè, videntúrque esse de facto in commercio laicorum, non secus quàm reliquæ res profanæ, & sic seruatur de consuetudine.

Nec ab hac opinione possemus discedere absque ingenti animarum damnatione & innumerorum contractuum euersione. & similis consuetudo est Galliæ, secundum Cassaneum, vbi suprà.

Denique

Denique postquam res semel cœpit posse alienari, iam exuit antiquam prohibitionem, vt liberè non semel tantùm, sed & pluries possit alienari, argumen. l. quoties ab omnibus, cum ibi notatis per Glos. & Doct. C. de fideicom. & quæ habentur per Bart. & omnes in l. filiusfamilias. §. diui. ff. de lega. 1.

Confirmatur quia † & laicus contra laicum decimas præscribere 3
potest, secundum eundem Cassaneum, vbi suprà post Raph. Cuma. d. *Decimæ præscribi possunt à laico cõtra laicũ, cum communi.*
cons. 83. causa decimalis. Felinus in capit. causam quæ de præscrip. col. 1. Car. consil. 146. notum sit vniuersis. Balb. de præscri. in 5. par. princ. q. 3. in fin. ergo qua ratione laicus à laico per interuentum præscriptionis decimas acquirere potest, eadem ratione & per interuentum alterius tituli seu concessionis. *l. traditionibus. C. de pact. l. prima. ff. de vsucapionibus.* præsertim cùm acquisitio, quæ contingit per interuentum præscriptionis, non dubiè sapiat duritiem & iniquitatem, vt notatur per Barth. & alios in l. fin. C. de long. tempo. præscrip. & titulus præscriptionis æquiparatur reliquis titulis legitimis, quibus rerum iura ac dominia solent huc atque illuc volare ac reuolare. *l. alienationis verbũ. ff. de vsucap.* ergo, vt per interuentum præscriptionis ex communi opinione, suprà relata, cõstat de laico in laicum posse migrare, & vni adẽptas in alterũ transferri, ita quoq; intelligendũ est, per interuentũ alterius cuiusq; tituli legitimi posse de vno in alterũ alienari ac migrare.

Laicus † erat in possessione decimas percipiendi, is spoliatus fuit, 4
controuersum fuit vehementer, an ante omnia esset restituendus? vi- *Decimarũ possess. laicus spoliatus, an sit restituendus.*
deatur non esse restituendum: argumento cap. ad decimas, de restitutio. spoliato, per contrarium, vt restituendus esset videbatur, *argumen. l. 1. §. deijcitur. ff. de vi & vi. arma. l. 1. C. si per vim vel alio modo. cap. red-integranda. cap. licet Episcopus, de præscribendis, lib. 6.* Item tollenda est occasio delinquendi, arg. eorũ quæ notantur in leg. secunda, & in l. scire. C. vt in poss. legatorum. l. fin. cum ibi notatis. C. de pact. nec dubium est quin si spoliatores possent sibi ius dicere, nec ante omnia tenerentur quæ abstulerunt, restituere, tunc inuitarentur ad delinquendum, & ad vim inferẽdam ius sibi dicentes. Vnde quod vim atque iniuriã possimus repellere pro defensione corporis nostri, iuxta l. vim ff. de iusti. & iure, vel etiã rerum nostrarum, vt notatur ibi per Glo. approbatam cõmuniter. id procedit dummodo id fiat in continenti, vt tradunt ibi Doctorũ plerique & alibi sæpe, præsertim cùm licet exceptio de iure, vel dominio in continenti probando, possit opponi contra agentem interdicto adipiscendæ possessionis, vt est. Glo. communiter approbata in l. 2. C. de edicto diui Adri. tollen. & etiam contra agentem interdicto retinendæ, vt tradunt Decius & alij in l. fin. eod. tit. & est non solùm communis, sed etiam receptissima omnium ferè scribẽtium opinio, vt plenè differuimus suprà §. 85. vbi etiam tradidimus quid iuris esset si spoliator de iure suo vellet docere per sententiam latã super eadẽ re inter ipsummet & spoliatũ, qui modò querelã mouet, tamẽ nõ sic est interdicto recuperandæ quod nõ impeditur per exceptionẽ de iure vel dominio in cõtinenti probando, vt est vera, & cõmunis opinio, quam tenuit eadem Glo. & innumeri ferè authores quos retulimus, vbi sup.

Quid dicendum? & sanè longè fauorabilior causa est, illius qui

habet fundatam suam intentionem de iure, suúmque ius ex legis præsumptione,& dispositione probatum habet,quàm vllius qui nondum habet suam intentionem suúmque ius de iure probatum,& fundatum licet alleget se illud probaturum in continenti. Vnde qui me spoliauit requisitus, vt restituat, non debet differre restitutionem eo prætextu, quòd de iure suo docebit in continenti, nam fortè id non probauit, vnde sub hoc incerto restitutio spoliati differenda non est, non sic in eo spoliatore qui de iure suum ius suámq; intentionem fundatam, & probatã habet,prout habet Ecclesia in decimis,quæ proueniũt ex prędiis infra se constitutis.tunc.n.spoliato dicẽti se ante omnia restituendũ,non iniuria replicabit non expedire,vt ea restitutio fiat,quæ omnino inutilis futura est,cùm rursus statímq; huic spoliatori eadẽ res reddẽda esset,*argumento l.nõ cogendũ.§.Sabinus.ff.de procuratorib.l.hæc stipulatio §.Sabinus.ff. vt legatorũ* nomine caueatur,& is est verus sensus d.c.ad decimas,vbi nihil aliud spoliatus allegauit nisi se aliquandiu possedisse, de titulo autẽ,& iusta causa possessionis nullũ verbum,vnde Archidiaco.ibi opportunè ait,quòd fatua allegatio spoliati coegit Papam ibi,ita iudicare sentiens, quòd si ibi spoliatus allegasset se iustam causam,& titulum habere possidẽdi,puta quia titulum habuit à Papa iuxta ca.dudum.&c.à nobis,de decimis. tunc sanè restitueretur in suam possessionem, verùm sanè ille tex.nõ tam se fundat in defectu allegationis tituli,quàm in suspicione iniquæ,& illegitimæ possessionis,patet dum ait,nisi euidẽter docuerint quòd earum possessionem legitimè assecuti fuissent, & iterum dum ait, quia eas occupasse iniustè verisimiliter præsumuntur,licet enim regulariter in rebus corporeis, in quibus non magis fundatã habet suam intentionẽ,et probatã de iure vnus,quàm alius,cuiúsq; possessio iusta regulariter præsumatur, vel saltem nõ iniusta aut vitiosa.§.commodum.Instit.de interdictis. tamen non sic est in rebus vel iuribus,in quibus quis de iure habet suam intẽtionem,suúmque ius fundatum, tunc enim si ea possessio reperiatur apud alterum, præsumitur vitiosa et clandestina,nec sufficeret allegare eam iustã esse, nisi iustum eius initium ostendatur,et probetur,vt d.c.ad decimas,vnde ea possessio iunior, quæ aduersatur alteri, quæ est fundata de iure, præsumitur clãdestina,vt ibi,et est communis opinio,vt resoluit Alex. consi.151.quem refert Sozinus in l.rem quæ nobis, in prin.ff.de acquirend.possessio.nisi ea possessio esset diutina,puta decem vel viginti annorum,argumento l.si filius.C.de petit.hæredita. Nã diuturnitas possidendi induceret præsumptionem iusti initij, argumen. d.l.si filius, et eorũ quæ plenè tradit Aymon Crau.de antiquitate tẽporum,in princ. Alex.Iasset alij in lege sciendum.ff.de verborum obligation.et hoc casu non haberet locum dictum c.ad decimas. Vnde cautè summus Pontifex dixit ibi aliquandiu possedisse,non enim dixit longo tempore, sed aliquo tempore, vt planè significaret aliud respondendum esse, si ibi longi tẽporis quieta possessio foret,ergò ibi plura simul concurrebant, quæ restitutionem petitã impedierũt. Primùm quòd erat præsumptio iuris pro spoliatore,quò ad ius proprietatis.Secundum quod erat præsumptio iuris cõtra reum,quò ad ius proprietatis.Tertium,quòd possessio spoliati non erat diutina.Quartum,quòd vis ibi nõ fuit ablatiua,

nec

nec compulsiua nec armis illata, vnde infertur, quòd si laicus ab alio laico esset † spoliatus à iure percipiendi decimas, in cuius possessione erat, tunc esset restituendus, etiam si spoliator cõtenderet ad se illud ius pertinere ex concessione Romani Pontificis, argumento d.c. redintegranda, & d.§. dicitur. d.c. licet episcopus, cum aliis suprà allegatis; quia in pari causa potior esse debet conditio spoliati, quam spoliatoris, & hoc casu non procederet d.ca. ad decimas, ita tenent Guido Papę quæstio. 288. & ita velle videntur gloss. Ioan. And. Ioan. Monach. & Domi. dict. cap. ad decimas. Ias. nu. 48. in l. naturaliter. §. nihil commune. ff. de acq. poss. & ibi Ripa nu. 77. Martinus Nauarrus in repetitio. cap. accepta, de restitutio. spolia. qui hanc dicit communem sententiam Episcopus ciuita. Roderi. vbi suprà, licèt contrarium, & minus rectè velint, dum generaliter loquuntur Ioan. And. in additio. ad Speculatorem, tit. de restit. spoliatorum. Antonius & Abba. col. penult. in cap. si diligenti, de præscriptio. Felyn. in c. ad petitionem, de accusationib. nu. 17. Alex. in d.§. nihil commune, fallentia septima.

5 *Decimarũ à poss. laicus si à laico spolietur, restituendus est cũ multu contra plures.*

Sed verior est prior opinio, vt tales decimæ vni laico ab alio per vim ablatæ ei sint restituendæ, argumento eorum, quæ suprà diximus, & text. optimus in §. recuperandæ. Institut. de interdictis. vbi spoliato restitutio non denegatur, etiam si ipse per prius spoliasset eum, qui postea eummet rursus spoliauerat, nam spolium prius nõ facit, vt posterius impunitum sit, quia posteriorem spoliatorem inuadere priori spoliato non licuit ex interuallo, licet in continenti liceret, vt ibi not. per glo. & alios, sic ergò & in specie nostra, etiam si maximè laicus ille non iure eas decimas possidere videretur, adhuc tamen eum spoliare non licuit.

6 *Decimas an laicus possit præscribere ard. q.*

Illud non leuiter cõtrouersum est, † an laicus possit decimas præscribere, mouet quæstionem, quòd sine possessione præscriptio non procedit. c. sine possessione, de reg. iur. in 6. decimas autem sunt qui putent à laico possideri non posse, præsertim cum præscriptio in possessione ciuili, potiùs quàm in corporali nitatur. *l. 1. §. per seruum qui in fuga. ff. de acquirend. possess.* vbi per Docto. sed longè verius est, posse decimas præscribi à laicis, non secùs quàm reliquæ res, nam laici capaces sunt percipiendarum decimarum ex concessione Pontificis Romani, cap. à vobis. c. dudum, de decimis. quod indubitatum est de iure, & de cõsuetudine & potentissimis regibus nostris Hispaniarum à summis Pontificibus eæ partes decimarum in perpetuum concessæ sunt, quæ vulgò appellantur (tertias) eæq; partes decimarum in cõmercio apud nos Hispanos esse & possunt, & sæpissimè solent, cùm alienari à principibus nostris & soleant, & possint, tàm in duces, comites, & marchiones Hispanos, quàm in alios viros inferioris conditionis, si ergò pater meus decimas possedit (quæ vulgò appellantur tertiæ) & ego patri meo successi, apprehendíq; titulo hæreditario illarum decimarũ possessionem, non secus ac aliarum rerum hæreditariarum, quæ res impedimento esse poterit, quin illas prescribere possim, adest enim hic titulus pro hęrede sufficiens regulariter ad præscriptionem. ff. & C. pro hærede, per totum. abest similiter bona fides præsumpta. *l. qui in ius. ff. de reg. iur. c. is qui in ius*, eodem tit. in sexto, adest possessio, ergò nihil deerit ad præ-

scriptionē *l.vnica.C.de transfor.vsucap.C.* Rursus si ponas me, qui bona fide eas decimas possidebam, easdem vendidisse, donasse, in dotem dedisse, aliáue ex causa & titulo alicui concessisse, quid impedit, quin ille eas possit præscribere tempore legibus definito, postquam enim legitimè à Pontifice Romano fuerunt illæ decimæ exemptæ & separatæ à iure ecclesiæ, iam quasi ius profanum, & in commercio humani generis esse cœperūt, & possunt migrare de persona in personam, quò ad ius tam dominij, quàm possessionis, *argumen.l.peregrè.in princ.ff.de acquiren.posses.& in leg.inter stipulantem.§.sacram.ff.de verbo.obligat.§ 1.instit.de inutil.stipu.* humana enim res potest sacra fieri, aut religiosa & per contrariū res sacra, vt religiosa potest ad vsus humanos reuerti, vt dd.iuribus habetur. Pro nobis tex.in c.de præscriptio. in sexto. vbi cùm agitur de præscriptione decimarum, in eo solùm quæstio est, an possessor fuerit in mala fide præsumpta, vt si non fuerit, possit præscribere, & licet ibi episcopus non laicus esset, qui præscribebat, tamen ratio, quæ ibi exprimitur, generalis est, militans in laico non secus quàm in episcopo, vnde ratio ipsa generalis habetur pro lege, & decisio loco exempli est, quòd non arctat aut restringit legem, vt est communis opinio, quam tenent glo.in Clemen.1.de electio.verb.eligatur.gloss.in authen.de hæred.ab intest.§.fin.verb.ordine, quam dicit vnicam Bal. in l.fi.ff.de hæred.inst. Idem Bal.in l.fin.C.de liber.præte. Iaso.in l.stipulatio hoc modo concepta.n.12.ff.de ver.obliga. Idem Ias.in l.transigere.nu.15.C.de transactio. Ripa num.50.& Annibal.nu.349.in lege nemo potest.ff.de leg.1. Crotus in l.si constante.in 7.quæst. Bart.lect.2 ff.solut.matrimo. Decius nu.15. Curtius Iunior n.9. Purpuratus n.23.in l.fin.C.de pac. Paulus, & Ias.in l.quamuis.C.de fideicom. Alex.num.5. Corneus num 15.in l.humanitatis.C.de impuberum. Grego.nata.in c. fin.de pact.lib.6.pro nobis etiam tex. in c.de quarta.de præscri.& text. in c.in aliquibus,in fin.& in c.dudum de decimis.

Per contrarium vt tales decimæ præscribi non possint, videtur expressum in dicto capitulo dudum,& in c.causam quę,de præscriptioni. nam si laicus laico decimas dederit, vendiderit, aut donauerit, vel in dotem dederit, nullo tempore præscriptio videtur contingere posse, tum quia deficeret titulus, qui in tali præscriptione videbatur necessarius.c.1.de præscriptionibus in sexto. tum quia deficeret bona fides,cū laicus se noscere debeat incapacem tenendi, tales decimas à Pontifice Romano non concessas.d.capite dudum.d.capite à nobis.c.tua. & inf. de decimis,ergo,&c.c.vigilanti.c.fi. de præscrip. tunc etiam quòd deficit possessio, quia in possessione ciuili non incorporali nititur vsucapio.d.l.1.§.per seruum.qui in fuga.ff.de acquir.posses.sed ciuiliter, & iuridicè decimas præscribere non potest laicus de concessione cuiusquam,præterquàm de concessione Romani Pontificis.d.capitulo causam quæ. dicto capitulo dudum. dicto capite tua. & infrà, ergo cessat præscriptio, vt dicto capite.causam.& dicto capite dudum. vnde veritas ea esse videtur, vt decimæ,quæ à Romano pontifice semel concessę fuerunt alicui principi, vel priuato Laico, & per hoc quasi à Clero & ecclesia, vel diuino iure fuerunt exemptæ et in humanum commerciū translatæ, possint per laicum præscribi, non aliter atque reliquę res

humanę

humanę, et ita procedat opinio, quam tenuerunt Cassaneus in consuetudi. Burg. et alij, quos ipse refert. at verò decimę, quę nunquam alicui Laico à Romano Pōtifice concessę fuerunt, eę minimè possint per laicum pręscribi, prętextu concessionis vel tituli, aliunde habiti, ita procedat dicto capite dudum. et dicto capite. causam quę. nam et si dicat patri suo successisse se qui eas decimas possidebat, dicemus ei non obesse impedimentum malę fidei.

6 *Intell. l. 1 §. per seruum qui in fuga. ff. de acq. poss.*

Cęterùm † supersit defectus possessionis, in qua potissimùm nititur pręscriptio. d. c. sine possessione, de reg. iur. in sexto. l. 3. ff. de vsucap. d. l. 1. §. per seruum, qui in fuga. ff. de acquiren. poss. vbi ad effectū prę-scribendi oportet adesse possessionem ciuilem et iuridicam, hîc autē talis possessio non adest, cùm huius iuris possidendi lex canonica fecerit homines laicos incapaces d. c. causam quę, nisi ex titulo et concessione. quę re vera à Romano Pontifice habita esset. d. c. dudum. d. c. à nobis, et ita procedat opinio negatiua eorum qui firmant, laicum non posse decimas pręscribere, quod tenuerunt glo. & Doct. in d. c. causam quę. de præscri. Balbus de pręscrip. 5. parte principali. quęstio. 7. Couar. variarum resolutionum lib. primo. c. 17. numero 6. qui plures allegat, quę omnia intelligenda sunt in pręscriptione longi vel longissimi tēporis, nō etiā in p̄scriptione immemorialis, vt̄. dicā. Nā licet sine p̄possessione pręscriptio nō procedat, eáq; possessio ciuilis esse debeat, vel ciuilis naturalis, ita vt sola naturalis nō sufficeret, et lōgè minus nuda detētatio, vnde incapaces alicuius rei, et possidēdi nullo tēpore pręscribant etiam longissimo, quasi nunquam videantur ciuiliter possedisse, sed tantùm detentasse: tamen id verum in præscriptione longi vel lōgissimi temporis tantùm, sed diuersum esset in pręscriptione temporis immemorialis, ad quam sola detentatio vel naturalis possessio sufficeret, *argum. l. tertiæ. §. ductus aquæ. ff. de aqua quoti. c. 1. §. fina. de præscript. lib. 6. cap. super quibusdam. §. præterea. de verbo. signi.* quæ iura ad nudam facti detentionem respiciunt, sicque limitandus est, & intelligendus d. §. per seruum qui in fuga.

7 *Decimas an possit laicus præscribere tēpore immemoriali.*

Ampliat̄ vt laicus eas decimas præscribere nō possit, etiā per tantū tēporis cuius initij memoria nō existat, ita tenet idē Couu. vbi s̄. post Ioānem Monachū in c. 2. de præben. in sexto. Idem Couarr. in simili li. 1. variarum resolut. c. 10. num. 14. Fhi. Probus nu. 7. in d. c. 1. de præben. in 6. est communis opinio secundum Couarru. d. nu. 14. Abb. Felynus & alij in d. c. causam de præscri. Idem Felin. in c. accedentes, de præscri. & in c. cùm contingat. de foro competen. nu. 4. Hyppolitus singul. 80. Franc. Balbus de præscrip. 5. parte principali. quæst. 7. & in 3. parte pri. in 2. par. illius tertiæ partis. quæst. 6. Card. consi. 131. col. 2. Iaſ. in l. is, qui putat. col. 2. ff. de acqui. hęre.

Ratio huius ampliationis ea est, quia licet regulariter id tēpus, cuius initij memoria non existit, habeat vim tituli. *l. 3. §. ductus aquæ. ff. de aqua quoti. & æsti. c. 1. §. fi. de præscrip. in 6. super quibusdam. §. præterea. de verbor. significa.* tamen fallit in materia, in qua per legem pręscriptio vetita est, tunc enim vt vis iuris inductiua tempori denegata est, ita quoque vis iuris iam inducti declaratiua denegata videtur, ne quod vna via prohibetur, alia via admitti videatur, contra regulam, capi. cùm

quid, de re. iu. in 6. néue fraus legi fieret, léxque verbis non rebus imposita videretur, contra l. primam & secundam. C. commu. deleg. quid enim iuuat negare decimas posse vllo tempore præscribi à laico. di. ca. cùm causam, si laicus posset allegare concessionem à Romano Pontifice habitam, pérque solam hanc allegationem, nihilo etiam probato per interuentum solius temporis immemorialis is titulus probatus videretur, sic enim fieret, vt solum tempus præhabita tituli allegatiione illi laico præberet ius firmum in illis decimis, quinimò firmius, quàm si ex præscriptione procederet, quod absurdum videretur, præsertim cum præscriptio nitatur possessione ciuili. *l. 1. §. per seruum qui in fuga. ff. de acquir. poss.* laicus verò has decimas ciuiliter possidere nequeat cessante Papali concessione. d. c. causámque. ergò cùm non possit videri possedisse ciuiliter, non quoque poterit videri præscripsisse. c. sine possessione, de reg. iur. in sexto. l. 3. ff. de vsucapion.

Quid dicendum? & sanè magis placet, vt adhuc per tale tempus, cuius initij memoria nõ existat, laicus habeat & assequatur firmum ius in decimis, si sciat alegare titulum habitum à Romano Pontifice, licet re vera ab illo non habuisset, moueor, quia tempus de sui natura videtur habere vim iuris inducendi, *vt in §. planè. Institu. de literarum obligatio.* ibi, sic fit, vt hodie dum queri non potest, Scriptura obligetur, vbi per prę teritionem biennij inducitur obligatio, literis formata sic, & in proposito per lapsum temporis, cuius initij memoria non extat, inducitur à lege vel concessiõ decimarum, quasi à Romano Põtifice habita, vel efficax prę sumptio & probatio illius concessionis, quasi habitę à Papa. d. §. ductus aquę, cum concord. suprà allegatis. & ad d. c. causam quę, & d. c. dudum. respondeo, quod intelligitur in præscriptione etiam lõgissimi temporis triginta vel quadraginta annorum, non sic in præscriptione eius temporis, cuius initij non extat memoria, quia per tale tempus lex inducit ius vel præsumptionem & probationem illius iuris vel tituli, qui in subiecta materia efficax esset legitimus & sufficiens.

Nec obstet, quòd laicus non videatur legitimè & ciuiliter possidere decimas propter sui incapacitatem. d. ca. causam. nam id negamus post tempus immemoriale, cuius interuentus facit, vt is laicus etiam ciuiliter retro eas decimas possedisse videatur, quasi retro concessionem à Romano Pontifice habuisset, sicque capax eas possidendi factus fuisset, & hanc nostram opinio. tenuit gloss. mag. in d. c. causam quæ. quinimmò vbi est tempus immemoriale, ibi non exigimus possessionem ciuilem, nec etiam naturalem, sed nuda rerum detẽtatio sat est, vt diximus supra in quæstionib. præcedentib.

Prę terea prohibitio d. c. causam quę, videtur procedere solum in casu certo, nempe quando laicus nõ in concessione Papali, sed in concessione aliundè habita suam fundabat intentionem & præscriptionem, sicque virtualiter de non iure suo per ipsiusmet confessionem seu allegationem constabat, nos loquimur, quando sumus in casu dubio, scilicet quando concessio habita à Romano Põtifice asseueratur & allegatur, & per probationem adducitur quieta possessio tanti temporis, cuius initij memoria non existit. Item quid si re vera laicus impetrauit decimas à Papa sibi & successoribus suis, deinde amissum fuit instrumentum

strumentum huius concessionis, nonne post tempus immemoriale perimi, quum esset illi non patrocinari & tueri hoc tempus. Idem ergò futurum est, etiam si re vera is titulus, eáve concessio non fuerit habita à Papa, si modò ab eo impetrata allegetur, quinimò etiam si non allegetur, adhuc idem esse videtur, quia vera & cõmunis opinio est, quòd tale tempus non solùm habere intelligitur vim præsumptiuam vel fictiuam, sed etiam vim inductiuam, vt sic post tale tempus ille possessor non solùm præsumatur titulum, & ius eas possidendi habuisse, si iam re vera illud habere incipiat, vt nec in contrarium admittatur probatio, nec etiam ei sua aperta confessio noceret, nõ magis quàm si quis, postquam semel præscriptionem impleuisset, palàm fateretur sibi peruenisse scientiam rei alienæ, quo casu secundum communem & veram opinionem tàm tutus esset in vtroque foro, tàm canonico quàm ciuili, quàm si id fassus non esset, & etiam in foro conscientiæ, vt tenent glos. Innocentius & Hostiensis, col. secunda. Imola colum. decimaquinta, firmans hanc esse communem opinionem in ca. fina. de præscriptio. & ibi Abbas colum. septima. Cardin. Baldus, Abb. Felinus in cap. vigilanti, eodem titu. Tiraquel. de cau. cessante. limit. 12. num. 16. Iaso. in l. post diuisionem. col. secunda. C. de iur. & facti ignor. Decius in auth. præterea. colum. sexta. C. vnde vir & vxor. Idem Decius colum. septima, in ca. primo, de constitu. Aretinus consi. 92. viso legato. colum. secunda. Balbus de præscript. in 9. quæstio. 3. partis principalis, & quòd tempus immemoriale inducat verum titulum, dico verum ius adeò vt non sit necesse, quòd titulus probetur, neque etiam quòd allegetur, diximus esse veram & communem opinionem suprà c. posita possessione. nũ 9. cum seq. vbi multa hac de re quæ hic iungenda sunt.

8 *Decimæ consuetudine an tolli possit, vel minui, ard. q.*

Illud autem dubium est, † an decima ex consuetudine possit tolli ex toto, an verò possit saltem aliqua ex parte minui? qua in re sunt plures opiniones. Prima enim fuit opinio existimantium decimas prædiales, neque ex toto tolli posse, nec etiam vlla ex parte minui. personales verò, & ex toto tolli posse, & longè facilius minui, ita tenent Hostiensis, & alij in cap. in aliquibus per tex. ibi de decimis. Rochus Cur. in capitulo fina. & in Rubric. de consuetu. Cardinal. de Turrecrem. in capi. reuertimini. 16. quæstio. prim. articulo septimo. Petrus Paulus Parisius, consilio 25. libro 4. columna secunda. & est à plerisque recepta sententia, secundum Episcop. ciuit. Roderi. lib. 1. variarum resolut. ca 17. num. 8. Felinus in capit. causam, de præscrip. Balbus de præscript. quinta parte principalis quæst. 7. Gregor. Lupus in l. 1. Gloss. 2. titu. delos diezmos. parti.

Altera fuit opinio existimantium inter prædiales & personales decimas quoad vim consuetudinis nullam esse differentiam, quinimmò vtrasque per consuetudinem minui posse ex parte, vt loco vicesimæ aut triceſimæ fortè præstetur, tolli autem ex toto decimam, ita vt nulla ex parte præstetur, non posse, & in hac opinione videtur residere Gregor. Lupus, vbi suprà, post Syluestrum, & diuum Thomam, & alios quos refert Vincentius & Abb. in d. cap. in aliquibus. Fulgosius consilio 165 column. 2. Bald. in l. competit. C. de præscriptionib. 30. vel 40. ann. Sozin. consilio 297. colum. 3. lib. 2. Parisius d. consi. 25. n. 21. sen-

tit diuus Thomas secunda secundæ quæstione 87. articu.1. & quodlibet secundo articulo octauo. & in hac opinione residere videtur Balbus, vbi suprà, dict. quæst.septima, eámque sequitur, & receptionem existimat Nicolaus Boer.in consuetudi.Bituricensi.tit.de consuetudi. prædi.§.12.

Tertia fuit opinio existimantium neque prędiales, neque personales posse tolli ex toto, neque ex parte etiam per consuetudinem, nisi à Romano Pontifice approbata. Ita tenuit Glo.in d.cap.in aliquibus, & ibi Innocen.esse enim hãc decimarum præstationem de iure diuino, quod nulla ex parte per consuetudinem immutari secundum eos posset.

Quarta opinio fuit existimantium tam prædiales decimas quàm personales posse non quidem tolli ex toto, nec similiter temere diminui, sed posse ad eam mẽsuram, aut quotam partem restringi, & arctari, quæ decenter sufficiat ad congruam, & honestam sustentationem eorum, qui res sacras administrant, ita residet dictus episcopus, vbi suprà, nam cùm, inquit, necessaria sacerdotibus ministrari iuris diuini esse noscatur, quod nulla ex parte minui per principes, leges, aut consuetudines potest.§.*sed naturalia.Institu.de iure natur.l.vt vim.l.veluti. ff.de iusti.& iure.* supereſt, vt vsque ad mẽsuram necessariorum decima possit diminui, non vltra.

Quid dicendum? & nos sumus in nouissima opinione, vt tam prædiales, quàm personales decimæ possint non solùm minui, sed etiam ex ex toto tolli, per tex. apertum, si non cauilletur & inuertatur, in d.c.in aliquibus, in pri.vbi ait, in quibusdam regionibus omni ex parte euanuisse decimarum præstationem. Secundò per d.c. in aliquibus.§. fin. dum ait, hac in re consuetudini standum. Tertiò per c.cùm sint homines, de decimis ibi, ad consuetudinem recurrendum. Quartò per c. ad apostolicæ, eod.tit.ibi quoniam à diuersis diuersa consuetudo tenetur. Quintò per c.commissum, eod. Sextò per pragm.Caroli Cæsaris Hispaniarum regis Catholici, qua anno 1525.c.14.& c.76.cautum fuit, ne à laicis decimæ exigerentur, quæ præstari non solerent, & Toleti ea lex lata fuit. Septimò idem cautũ fuit lege expressa Madritij anno 28.l.19. Octauò idem cautum fuit Segoniæ anno 32.l.56. quod & Franciæ cautum refert dictus episcopus, vbi suprà.

Isthæc autem iura sustinẽtur aperta ratione, nam decimas iure tantùm positiuo non etiam naturali, aut diuino deberi, constitit ex suprà per me traditis, ergo iure quoque positiuo euanescere, & exultare possunt.§.sed naturalia.Insti.de iure natu.ca.omnis res, de regu.iur.l.nihil tam naturale.ff.de reg. iur. neque ad rẽ pertinuit quod sacerdotes qui pro fidelium animarum salute & incolumitate laborant ab eisdẽ sunt exhibendi, nam cessante etiam ex toto decimatione, possunt & debent ecclesiæ congrua dote honestari in prædiis, & hortis, aut vineis, & similibus, vnde sacerdotes honestum victum quærere & moderatũ possint, hoc enim non solùm tolerari potest, sed etiam summoperè expedire videtur, docet enim experientia rerum magistra, ab agricolis & reliquis hominum decimas (vbi earum præstatio in vsu est) minus fideliter præstari, inspecta tam quãtitate quàm bonitate fructuum præstandorum, ídque quàm in periculum animarum fiat nullus non videt,

ergo

ergo conducibilius est agris, hortis, vineisque ecclesias dotari, vnde earum ministri victum quærant propria manu & authoritate, non spectata aliorum præstatione. Rursus vt nostrorum nonnulli referunt in proœmio. ff. Cum Constantinus Imperator eam Romæ memorabilẽ donationem fecit ecclesiæ, auditam vocem è cœlo fuisse ferunt, qua significabatur tunc infusum esse venenum ecclesiæ, quasi plus æquo diteſceret, vnde similiter iidem referũt ecclesiam orientalem pauperta-
te nimia laborasse & euanuisse, occidentalem verò copia, luxu, rerúmque nimia affluentia & abundantia periclitari, sic & in latissimis Indorum regionibus, quam principes nostri potentissimi & subegerunt, & prudenter sanctissiméque gubernant, cessant decimæ, ecclesiæ verò congrua dote illustrantur, & aluntur earum ministri, id quod si nostra opinio vera non esset, interitum innumerabilium animarum cederet, nec à nostris Principibus aut Romano Pontifice toleratur.

Hinc apparet suspectũ esse quod ipsemet episcopus, vbi suprà, versi. 11. attentè & diligenter firmat, † nempe irrationabilem, & omnino iniquam esse eam cõsuetudinem, quæ ab omnium decimarũ tam prædialium quàm personalium prestatione laicos eximeret, esset enim inquit, nimia hæc exemptio, si quidem euanescceret, reuerentia quæ à laicis decet, vt sacerdotib. ministrantib. exhibeatur, verum sanè non cessaret, sed potius augeretur, dum enim sese à sacerdotib. expilari vident, eos solent & ridere, exibilare & odio habere, non sic se habẽt erga parentes à quibus non expilantur, sed subueniuntur, ergo honestius, sanctius & magis pium est, vt meritis & beneficiis à sacerdotibus acceptis, laici inuitentur ad obsequia eis præstanda, quàm quod ab eis expilentur, cùm sacerdotes doctrina, sanctitate, & virtute, non opibus & diuitiis reliquos anteire deceat. Facit in simili. l. si quando. §. illud. C. de inoffic. test. dum ait meritis magis filios, &c. facit. nam in consuetudinibus non illud exigimus, vt sit rationabilis, sed sat est, vt sit tolerabilis non omnino aduersa pugnans contraria iuri diuino aut naturali. Ita Bal. in cap. 1. in princ. col. 2. de feud. cogn. quem refert & sequitur. And. Tiraquel. de retract. in præfa. nu. 75. quinimmò vt sit rationabilis consuetudo minimè exigitur, cùm ipsa ex authoritate vtentium sumat rationẽ. Baldus in leg. de quib. col. 10. ff. de leg. versi. & primo quòd ad primum. Ioannes Faber in §. ex non scripto. Inst. de iure natura. & alij plures relati per Tiraq. vbi suprà. quanto ergo facilius huiusmodi consuetudo tolerabitur, cùm nec sit contra ius diuinum, sed tantùm cõtra ius positiuum, vt iam docuimus, nec sit irrationabilis, cùm clericis aliunde possit prouideri de congrua sustentatione, & alimentis, nec præbeat occasionem peccandi, sed eam potius remoueat, vt proximè dicebamus, nec sit res noua, sed in non paucis Christiani nominis regionibus vsitata, vt & proximè etiam ostendimus.

9 *Cõsuetudo eximens laicos à decimarũ præstatione, an sit tolerabilis.*

Clerici † vel laici an immunitatem à decimis exoluendis & libertatem possint præscribere non leui contentione tractatum est, & clericos posse hanc libertatem præscribere communiter receptum est, quia ipsi non sunt incapaces spiritualium. Gloss. in capitu. in aliquibus. cum qua transeunt ibi Doctores, Felinus in cap. causam quæ, de præscript. columna prima. Balbus de præscriptio. in 5. parte princip.

10 *Decimarũ præstãdarum libertas quo tempore præscribatur.*

quæstio.7.Dominicus in capit.secundo,de decimis in 6.§.penu.per capit.de quarta.de præscriptio.quod procedit etiam quò ad omnem decimationem secundum eosdem. Non sic, inquiunt, ipsi admittendum est in laicis, qui secundum communem sententiam Doctorum suprà relatam, talem libertatem à decimis nulla ex parte præstandis non possent præscribere, quia sunt incapaces possidendi ius decimandi. cap. causam quæ, de præscrip. quorum ratio nulla sanè est, nam & seruus qui nihil suum habere potest, & ideo per præscriptionem sibi acquirere non potest,tamen libertatem potest præscribere, & domus seruiens quæ sibi acquirere nihil potest, libertatem tamen contra seruitutem acquirere potest, & pro hac opinione contra communem facit text.in cap.in aliquibus.§.fi.& in capit.dudum,& in capitulo,cùm sint homines.ibi,ad consuetudinem,de decimis.& in capit.ad apostolicæ.eodem ibi,quoniam à diuersis diuersa consuetudo tenetur, & in capitulo,commissum,eodem titulo.& in capitulo, ex multiplici, in quibus statur consuetudini hac in re. Itaque & si ius decimandi laicus contra laicum vel contra ecclesiam non satis certum sit, an præscribere possit, quod suprà attigimus, libertatem tamen contra ius decimandi quin præscribere possit dubitari non debet, quia vetitum nullo iure reperitur,neque id iuri naturæ aduersatur aut diuino,cùm decimę iure tantùm positiuo non etiam naturali aut diuino debeantur, vt iam diximus. Denique fauorabilior est liberatio, quàm acquisitio. *argu.l. Arrianus.ff.de actio. & oblig.* vnde cùm suprà dixerimus laicos posse decimas præscribere per tempus immemoriale, sibique eas exigere, multo facilius poterunt ab earum præstatione libertatem acquirere,vt sic in eo tantùm quæstio remaneat, quanto scilicet tempore talem libertatem possint acquirere,& magis est.vt tempore longo uel longissimo non possint, sed eo tantùm cuius initij memoria hominum non sit,arg.c.2.§.contrahentes,de rebus ecclesiæ non alienan.li.6.& clarius in c.1.de præscrip.eod.lib. est enim contra tales laicos vehemens præsumptio iuris,& propter ea ecclesia contra eos habet de iure fundatam intentionem suam, quæ res eos constituit in mala fide præsumpta, à qua præsumptione lex recedit post tẽpus immemoriale,nõ autem post breuius tempus quãdo nullum aderat priuilegium,vt ibi, &c.cum personę.§.quòd si tales,de priui.li 9.sed & breuiore tempore interdũ à tali præsumptione.l.recedit,vt alibi dixi,scilicet in c.qui contra iura. n.2.§.

II *Decimarum præstandarũ liberiquare sint qui dam Monachorũ.*

Illud autem dubium est,†qua ratione Papa exemerit quosdam Monachorum à præstatione decimarum, cum hæ iure naturæ vel diuino debeantur, secundum quosdam, & Gloss.in c.à nobis, ait ius naturale in communi, vel in vniuerso permanere fixum & immutabile, sed in quibusdam casibus vel capitulis seu indiuiduis solet & potest immutari,túncque ea innouatio sapit quandam dispensationem, & illam Glo. communiter Doctores sequuntur ibi,teste episcopo ciuit.Rod.vbi suprà,num.6.Decius consil.113.colum.2.Sozin.consi.297.lib.2.Idem Decius in c.cum ordinẽ,de resc.in prin.& ita intelligunt c.suggestum & c. ex multiplici c.ex parte.c.à nobis.de decim.&c.pe.& fi.e.t.& c.accedẽtibus,& c.si de terra.& c.dudum, de priuileg.l.23.titul.21. par.1.verùm hanc receptam rationem impugnat ipse Couarr.vbi suprà, quòd decimæ non

mæ non iure naturæ, sed positiuo debentur, quod verum esse ostendimus, nam si, inquit, iure naturæ deberentur, tunc exprimi id non liceret Papæ, quod dubium sanè est, & contra Glos. communiter approbatam in leg. ius ciuile est. ff. de iustit. & iur. per text. ibi, etenim constat iuris diuini esse, vt duob. vel trib. testibus credatur. cap. in omni negotio, de testibus. c. cùm esses, de testam. l. vbi numerus. ff. de testibus, & tamen in casibus lege positiua longè plures testes requiruntur. l. si vnus. l. hac consultissima. C. de testam. l. hac consultissima. C. qui testam. fa. poss. in princip. & §. sed cum paulatim. Instit. de testamen. & alibi sæpè, nec per hoc ius diuinum aut naturale desinit incolume seruari, vt per d. glo. vbi omnes.

Loca † publica & iuregentium communia præscribi non possunt. *l. fin. in princ. ff. de vsucap. l. quod in littore. ff. de acqui. rer. dom.* ibi, rursus in pristinam causam reciduut. *l. si quisnam. ff. de diuers. temp. præscrip. l. sanè si maris. ff. de iniur. § flumina. verb. omnib. Instit. de rerum diui.* tradit Bar. in l. quominùs. ff. de fluminibus. quæst. 15. vbi plenè per Iason. colum. 27. Paul. Castr. in d. l. fi. Francis. Balbus de præscri. in 4. par. 5. princ. q. 6. Ioannes de Platea & Angel. Aretin. in d. §. flumina. Cæpolla de ser. rust. prædio. rub. de pis. cæarta pen. Iacob. in tract. feud. ver. fluminib. ad fin. Ioannes Faber in dicto §. flumina. 12 *Præscribi loca publica & cõmunia nequeunt sed consuetudine acquiri, vel priuilegio possunt.*

Limitatur † primò hæc regula, vt procedat ratione præscriptionis, sed non ratione consuetudinis, per quam ea, quæ sunt iurisgentium, possunt acquiri. Ita tenent Ioannes Fab. & Angelus Aretinus in dict. §. flumina, & Franciscus Balbus, vbi suprà, num. secundo. versi. stat ergò. vnde inferunt ipse Balbus & Faber, & Angelus, quòd si quis multis annis piscatus fuit in flumine publico, & alios piscari volentes iugiter sciente & patiente populo prohibuit, per hoc consuetudine magis quàm præscriptione in eo flumine ius piscandi, & cæteros de populo prohibendi quæsiuit, sequitur Bal. in rub. ff. de rerum diuisio. Idem vult glos. 1. & ibi Bart. in d. l. sanè si maris. ff. de iniur. dum aiunt, quòd in terminis illius text. ius quæsitum fuerat consuetudine vel priuilegio. Facit secundum Balbum cap. super quibusdam. §. præterea. de verbor. significatio. Tenet idem Balbus de præscriptio. in vltima quæstio. secunda quæstionis prin. & Balbus in d. quæstio. sexta, & Baldus in Rubrica. ff. de rerum diuisio. aiunt inter consuetudinem & præscriptionem eam esse differentiam, quòd præscriptione transfertur ius de vno in alterum, sed per cõsuetudinem, de qua egimus, non tam transferri, quàm quòd nullius in bonis antea erat, denuò acquiri videtur, de quorum omnium veritate postea dicemus. 13 *Limita. 1.*

Limitatur secundò, † vt tempore immemoriali possint, quæ sunt iurisgentium, præscribi. Ita Angelus in dicta l. fin. ff. de vsucapionibus. Balbus in dicta quæstio. sexta. versic. secundò limita. numero quinto. Ioannes de Platea, & Angelus Aretin. in d. §. flumina, vnde iidem Ange. & Platea & Aretinus, & Balbus, inferunt † quòd sic tempore immemoriali Veneti præscripserunt Gulphum maris. Idemque in Genuensibus, & idem vult Barto. in l. iniuriarum, in magna. §. fin. ff. de iniuriis, per d. l. sanè maris. ait, quòd iurisdictionem maris per tempus immemoriale quæsiuerunt Veneti. Idem Angelus consilio 289. thema tale est, & Ias. in l. ex 14 *Præsc. immemoriali quæri possunt loca iureg. communia.* 15 *Veneti an mare præscripserint*

in l.ex hoc iure.col.5.ff.de iustitia & iure.& Balb. vbi suprà. De quorũ veritate infrà dicemus.

16 *Veneti et Genuenses an reliquos nauigare per sua gulfa possint vetare.*

Quinimò quòd plus est, tam Veneti in Gulfu, quàm Genuenses in suo quoque Gulfu, hoc est pelago maris, per hoc tempus immemoriale quæsierunt ius interdicendi & vetandi reliquis mortalibus potentiã nauigandi. Ita tenent Bartol.& Angelus, vbi suprà.& Iason.colum.5. *in d.l.quominus.columna vndecima.& Franciscus Balbus, vbi suprà.per tex.d.l.sanè maris.* vbi idem vult Raynerius de Forliuio, & Ioannes de Anania in capitulo primo, & iterum in capitulo secundo de cler.ven. & Cardinalis consilio 40. Dominus Comes.Felinus in capitulo de

17 *Nauigatio ius regale.*

quarta.col.fina.de prescriptio. † Ius enim nauigandi secundum eos regale est, lege quò minus. ff.de fluminibus.l.secunda.§.viarum. & ibi gloss.ff.ne quid in loco public. † sicque acquiri potest, vel priuilegio, vel tanto tempore, cuius initij memoria non sit, secundum eos. Paul.

18 *Nauigatio ante tẽpore immemoriali, vel priuilegio subiecta*

tamen Castren.in dicta l.fina.reprehendit Angelum, vbi suprà, qui mouebatur per legem, vsum aquæ.C.de aquæductu, libro vndecimo, quam non bene intelligebat secundum Paulum, qui ait, ibi loqui de aqua priuata, non de publica, nam quò ad publicam, nec consuetudo, nec prescriptio opus est, sed sufficit occupatio per dictam legem finalem, non secus, quàm in rebus, quæ cœlo marique capiuntur, aut terra, lege prima.ff.de acquirendo rerum domi.§.ferè.Institu. de rerum diuisi.de quorum veritate infrà dicemus.

19 *Occupatione quæ situm desertione amittitur.*

Vnde Paulus infert, † quod si Venetiarum Ciuitas funditùs diruta esset. Pelagus illud maris iurisge maneret, nõ secus quàm antea, quàm ea ciuitas ibi ædificata & extructa esset, dicta leg.fi. verbo, funditùs diruto ędificio, & dicta.l.quod in littore, & Balbus. vbi suprà.nume.8. ait, hanc esse communem opinionem veriorem, licet agnoscat contrariam esse communem, quam tenet Angel.vterque. cùm Perusinus,

20 *Venetorũ mare cõmune manneret, ea vrbe destructa.*

quàm Aretinus,& Ioannes de Platea & Cœpolla,& Iacob.& alij suprà relati. Facit quod ait Fel. in c.accedentes.col.5. de præscriptione dum negat id, quod præscriptibile non est fieri præscriptibile, etiam tẽpore immemoriali, quanuis eo tempore, si allegetur titulus legitimus, præsumatur (sequitur Balbus, vbi suprà, nu.9. reprobantes Panormitanum qui contrarium tenuit, consilio 26, in quæstione quæ ad præsens.lib.2.)

21 *Occupatio quandiu durat præbet ius excipiendi.*

quæ præsumptio cessaret quando contrarium esset notorium, vt est in hoc exemplo.

Tertiò limita † vt quæ sunt publica, aut iure gentium communia licet non præscribantur, tamen tempore acquiri potest ius excipiendi, vt de tali possessione non expellamur, eritque duplex effectus, primus vt si turbemur in possessione contra turbantem agere possimus, alter vt antequam turbemur, possimus prohibere volentem nobis inuitis

22 *Piscandi ius in flumine est alienabile.*

talem locum ingredi.per d.l.sanè si maris.secundum Ange.in d.consi. Balbus, vbi suprà.nu.10.

Quartò limita † quando princeps vendidisset ius piscandi in flumine publico secundum Balbum, vbi suprà, numero quarto. versiculo alios casus. Cæpol.de serui.rustico.præd.sub titu.de piscatio.ad finem. Iaco.de feudis.ver.fluminibus, ad finem, & per quantum tempus, vel per quantã intermissionẽ locus occupatus ab occupatore desertus videretur

deatur, docent Bart. in d.l. quò minus. quæst. decimaquinta, vbi Iaſ. col. 27. vbi post Ange. & Paul. in d.l. fi. ff. de vſucapionib. tradunt cautelam, vt per talem intermissionem non videatur quis locum deseruisse.

Istarum † rerum veritas pendet à vera iuris tàm naturæ, quàm gentium cognitione, iura enim naturalia diuina quadam prouidentia immutabilia sunt, non aliter atque ius diuinum, nam vtrũque ferè idem est. sed diuinum appellatur, quod ab ipso Deo optimo maximo datum nobis est, naturale eo quòd simul cum ipso humano genere proditum fuit, & eo quod id ius natura edocti sumus sine vllo præceptore, vt isthæc omnia probantur *in §. sed naturalia. Instit. de iure natu. l. iura sanguinis. ff. de regu. iur. leg. eas causas. ff. de cap diminutio. l. 2. ff. de vsufruct. earum rerum. l. omnes populi. ff. de iusti. & iur. §. minus ergò. Institu. de hæreditati. quæ ab intestata. iuncto. §. singulorum. Institu. de rerum diuisio.* & Doctores communiter in dictis locis, quibus adde Theologorum nostræ tempestatis disertissimum, idem edocentem fratrem Alphonsum Castrensem de potestate legis pœnalis, libro secundo, capitulo decimoquarto, pagina 561. 23 *Ius diuinũ & naturale idẽ.*

Istud † ius gentium naturale appellatur, ius naturale simpliciter, & etiam appellatur ius gentium primæuum, hoc est, cum ipso humano genere simul proditum. d. §. singulorum, & hoc ius gentium naturale vel primæuum ab iure naturali simpliciter prolato differt, vt genus ab sua specie. Nam naturale ius dicitur, quod omnibus animantibus tam brutis, quàm ratione vtentibus commune est. ius verò gentium naturale, vel primæuum dicitur, quod solis hominibus, non etiam reliquis brutis animantibus competit, vt dictis iuribus habetur per Doctores, & disseruimus suprà. 24 *Ius gentiũ primæuũ quid.*

Ius † autem gentium secũdarium est, quod non simul cum ipso genere humano proditum fuit, sed labentibus temporibus à plerisque earum gentium, quæ moribus & legibus reguntur, nec ritu aut more ferarum sylvestrem vitam agunt, receptum reperitur. d. l. omnes populi. *ff. de iustitia & iure. §. ius gentium, & §. ius autem gentium, & §. sed naturalia. Inst. de rerum diuisione.* idque ius initiò, vt ius tantùm ciuile non etiam gentium esset necessaria & coacta ratione fatendum est, quamuis postea ab omnibus, vel plerisque gentium paulatim aut successiuè admissum quoque fuisset, vt sic tale ius inuentione ciuile tantùm esse intelligatur, sed approbatione & veluti hospitio gentium earum ius esse cœperit, etenim cùm initio generis humani nec essent captiuitates, nec seruitutes hominum, nec rerum soli dominia distincta, sed communia, nec bella, nec emptiones, venditiones, locationes, conductiones, nec societates, mandatum, & cætera id genus, necesse est fateri hasce res, non pariter in omnibus orbis regionibus inuentas aut admissas, sed vt verosimillimum est, primum in vna aut altera prouincia admissum, inuentum, ínque vsu esse inchoatum, deinde verò à reliquis quoque regionibus & gentibus paulatim receptum, sícque cùm primum id ius in vna tantùm, vel in altera prouincia in vsu esse cœperat, tunc illius tantùm regionis vel gentis ius ciuile erat, cùm verò postea à reliquis quoque gentibus receptum fuisset, iam de iure ciuili in ius gentium conuersum fuisse apparuisset. † sícque id ius 25 *Ius gent. secundariũ quid.* 26 *Ius gent. secundariũ positiuum ducitur.*

gentium secundarium non tam naturale, quam positiuum dicitur esse, sicque non fixum, & immobile, sed commutabile esse dicitur: non secùs quàm ius ciuile, & fere non difficilius, quàm ius ciuile, vt de successionum progressu in præfation. lib. 1. ostendimus numero ... tradit elegãter Theologorum nostræ tempestatis doctiss. frater Dominicus Sotus de iusti. & iur. lib. ... q. .... arg. ...

27 *Ius gent. secundariũ commutabile est.*

Etenim si qua in prouincia introductum legibus aut moribus esset, ne dominia essent priuatorum in rebus soli, sed quòd essent communia, sine dubio ea lex vel consuetudo valeret, id quod apud Lacedæmonas factum Lycurgo auctore fuisse Plutarchus apoph. lib. primo, in vita Lycurgi testatur, proinde si receptum fuisset ne capti serui fierent capientium, ea quoque lex vel consuetudo valeret, id quod apud Gallos obseruari fertur, & sic de similib.

28 *Ius diuinũ naturale gentiũ incommutabile.*

Ius † autem diuinum & naturale, aut gentium primæuum mutari nõ posse constat, vt multis legibus iam ostendimus, vnde quòd apud Lacedæmonas furari liceret, quòd apud Persas adulterare liberum esset, quòd apud Mahumetanos cum matribus aut filiis aut etiam pecudibus commercium habere fas esset, quódve apud eosdem Lacedæmonas vxores ad tempus commodare liceret, vt cum eis commodatarius rem haberet, aut quòd apud Anglias gentes Africanas omnes, quotquot erant ad nuptias inuitati, commercium cum nupta haberent, aut quòd apud Æthiopes omnes fœminæ sint omnibus viris communes, id & similia vtcunque agentium nonnullis in vsu fuerint, nunquam in ius transire potuerunt, quia iuri naturali & diuino, & gentium etiam primæuo aduersari videntur, sed semper tales ritus, & mores ferini, nõ humani, corruptelæ & abusus, non mores, leges, aut vsus iustius dicerentur, nullóque tempore potuerunt præscribi, nulla lege lata iustificari, nullo multarum etiam gentium consensu, hospitio, & exercitatione stabiliri, vt præter nostros edocet huius tempestatis disertissimus Theologorum Alphonsus de Castro de potestate legis pœnalis. lib. 2. ca. decimoquarto. p. 572.

29 *Historiæ variæ.*

† Et historias suprà relatas referunt Solinus c. quadragesimotertio. Pomp. Mela. lib. 1. c. 8. & Plutarchus de viris illustribus in vita Lycurgi. & Alphon. Castr. vbi suprà, & Ioannes Boemus de moribus & ritibus variarum gentium. c. 10. li. 1.

30 *Veneti & Genuẽses nequeunt vetare per suum pelagus nauigantes.*

Ex † quibus apparet, quàm suspecta sit sententia eorum, quos suprà numero quarto retulimus, existimantium Genuenses, aut etiam Venetos posse non iniuria prohibere alios nauigare per Gulfum aut pelagus sui maris, quasi æquora ipsa præscripserint, id quod non solùm est cõtra *d. l. quod in littore. ff. de acqui. rer. dom. l. fin. in princip. ff. de vsucapionibus. §. flumina. verb. omnibus Institut. de rerum diuision. l. si quisquam ff. de diuers. & temporalibus præscriptionibus. l. sanè si maris. ff. de iniur.* Sed etiam est contra ipsum ius naturæ, aut gentium primæuum, quod mutari non posse diximus. quòd sit contra illud ius, constat, quia non solum maria, aut æquora eo iure communia erant, sed etiam reliquæ omnes res immobiles. † & licet ab eo iure postea recessum fuerit ex parte, puta quò ad dominium & proprietatem terrarum, quarum dominium iure naturæ commune, distinctum, & diuisum, sicque ab illa communione segregatum

31 *Mare nũquam desiit esse cõmune.*

gregatum fuit. l. ex hoc iure. ff. de iustit. & iur. §. ius gentium. & §. ius autem gentium. Institu. de iure naturali. tamen diuersum fuit, & est in dominio maris, quod ab origine mundi ad hodiernum vsque diem est, fuítque semper in communi nulla ex parte immutatum, vt est notum, † & quanuis ex Lusitanis magnam turbam sæpe audiuerim, in hac esse opinione, vt eorum rex ita præscripserit nauigationem Indici occidentalis, eiusdemq; vastissimi maris, ita vt reliquis gentibus æquora illa transfretare non liceat, & ex nostrismet Hispanis vulgus in eadem opinione ferè esse videatur, vt per vastissimum immensúmque pontum ad Indorum regiones, quas potentissimi reges nostri Hispaniarum subegerunt, reliquis mortalium nauigare, præterquã Hispanis ius minimè sit, quasi ab eis id ius præscriptum fuerit, tamen istorum omnium non minus insanæ sunt opiniones, quàm eorum, qui quò ad Genuenses & Venetos in eodem ferè somnio esse adsolent, quas sententias ineptiri vel ex eo dilucidius apparet, quòd istarum nationum singulæ contra se ipsas nequeunt præscribere, hoc est, non respublica Venetiarum cõtra semet ipsam, non respublica Genuensium contra semetipsam, non regnum Hispanorum contra semetipsum, non regnum Lusitanorũ contra semetipsum *l. sequitur. §. si viam. ff. de vsucap. §. sic itaque. Instit. de action.* esse enim debet differentia inter agentem & patientem, vt dictis iuribus, & l. cum filio, vbi multa per Bar. & Iasonem. ff. de leg. 1.

32 *Hispani, aut Lusitani, aut Veneti, aut Genuenses nunquam mare suum præscripserunt.*

† Contra reliquas verò nationes longè minus præscribere possunt, quia ius præscriptionum est merè ciuile, vt fusè ostendimus suprà part. 1. in princip. quæst. 3. & 4. ergo tale ius cessat, cùm res agitur inter principes vel populos superiorem non recognoscẽtes in temporalibus. Iura enim merè ciuilia cuiuscunque regionis, quò ad exteros populos, nationes, vel etiam homines singulos, non magis est in consideratione, quàm si re vera non esset tale ius, aut vnquam fuisset, & ad ius commune gentium primæuum vel secundarium recurrendum est, eóque vtendum, quo iure talem maris præscriptionem & vsurpationem admissam non fuisse vnquam constat, ergo, &c.

33 *Præsc. cessat inter exteros.*

Facit † nam etiam hodie vsus aquarum communis est, non secus quam erat ab origine mundi, vnde Ouid. li. 6. Metamor. sic modulatur.

Quid prohibetis aquas, communis vsus aquarum.

Idem Ouid. lib. 1. Fastorum ait:

Omne solum forti patria est, vt piscibus æquor.

34 *Aquarũ vsus communis.*

Ergò † in æquoribus & aquis nullum ius est, aut esse potest humano generi, præterquam quò ad vsum communem.

35 *Homo homini prodesse tenetur.*

Præterea de iure naturali & diuino est illud præceptum, vt: Quod tibi non vis, alteri non facias, vnde cùm nauigatio nemini possit esse nociua, nisi ipsi nauiganti par est, vt à nemine possit aut debeat impediri, ne in re sui natura libera, & permissa, sibíque minimè noxia nauigantium libertatem impediat, & lædat, contra dictum præceptũ, & cõtra regulam *l. libertas. ff. de statu hominum. §. libertas. Instit. de iure personarum. leg. prima, & secunda ff. de homine libero exhibendo. l. 1. §. quæ onerandæ. ff. quarum rerum actio non datur. l. si quando. §. illud. verb. adstringendos. C. de inof. test.* præsertim cùm omnia intelligantur esse permissa, quę non reperiuntur expressim prohibita. *l. nec nõ. §. quod eis. ff. ex quib.*

cauſ.maiores.l.ſuper ſtatuas.C.de religioſis.

Quinimò non ſolum contra ius naturale eſſet, velle impedire talem nauigationem prætextu præſcriptionis, cùm impedienti id minimè proſit, & impedito noceat, ſed etiam tenemur contrarium facere, hoc eſt, prodeſſe iis, quibus poſſumus, cùm id ſine damno noſtro fieri poteſt, & ita edocemur à domino noſtro Ieſu Chriſto in Euangelio, dum calumniantibus Iudæis curauit die Sabbathi ægrotum.

Hæc eſt illa charitas, de qua per Diuũ Ioannem per Euangeliſtam Epiſtola quarta ad finem dum ait: Mendacem eſſe, qui dixerit, ſe diligere Deum quem nõ videt, ſi quidem nec iuuat nec diligit fratrem ſuum, hoc eſt, proximum, quem videt, hoc eſt, quòd docemur à Iurecon. in l. in illa ſtipulatione per te non fieri. ff. de ver. ob. ubi no. Bar. & reliqui, non ſufficere abſtinere à malo, niſi fiat quod bonum eſt, hoc eleganter diſſeruit Cicero Officiorũ 1. & 2. & depinxit comicus Terentius in Andria dũ introduxit Cremetẽ ſenẽ alteri ſeni prędiuiti obiurgantẽ, quòd ſe ipſum ſummis noxiiſq; ac aſſiduis curis & laborib. maceraret, nã illi excipienti ſic, tantum, inquit, otium eſt tibi rerũ tuarũ, aliena vt cures, eáq; nihil quæ ad te pertinent. Replicauit Cremes ſic: Homo ſum, humani à me nihil alienum puto, non obſcurè ſignificans propter illam naturalem cognitionem, quam inter nos natura conſtituit, teſte Iureconſulto in l. vt vim. ff. de iuſtit. & iure, hominem homini non axiliari, nefas eſſe, præſertim cùm id ſine vllo incommodo ſuo, iactura, aut impenſa fieri poteſt, quale eſt ei, qui inops conſilij eſt, cõſilium præbere, comiter erranti monſtrare viam, ex ſuo lumine alterius lumen accendere, & ſimilia, vt plenius per Ciceronem, vbi ſuprà, & hoc eſt illud diuinum pręceptum: Quod tibi non vis, alteri ne facias, ergò quantò magis tenebimur non obeſſe, præſertim quando noſtra nil intereſt.

36 *Loca iure gentium communia non quæruntur cõſuetudine, extra doc.*

Ex † ſuperioribus etiam apparet ſuſpectam eſſe ſententiam Ioannis Fabri, Angeli, Baldi, & Franciſci Balbi, quos ſuprà retulimus, exiſtimãtium loca iuriſgentium communia, & ſi acquiri nõ poſſint pręſcriptione, poſſe tamen acquiri conſuetudine, quod omninò falſum eſt, eáque traditio cæca, & nubila eſt, omníque rationis lumine carens, legémque verbis non rebus imponens, contra l. ſecundam, cum vulgatis. C. commu. de leg. in exemplis enim de mari Hiſpanorum, Luſitanorum, Venetorum, Genuenſium, & reliquorum cõſtat conſuetudine ius tale nauigandi, & alios nauigare prohibendi non magis acquiri, quam præſcriptione, vtroque enim caſu, vt patet, par ratio eſt, ergo, &c. *l. illud. ff. ad leg. Aq.* & quia per iura et rationes ſuprà relatas id eſſet contra naturalem æquitatem, nec vllam induceret vtilitatem, ſed ſolam læſionem, ſicque vt lege expreſſa introduci non poſſent. c. erit autem lex, quarta diſt. l. 1. et 2. ff. de legib. ita enim etiam nec lege tacita, qualis eſt conſuetudo. *l. de quibus, cum ſeq. ff. de legib.* et tempore id non iuſtificaretur, ſed potius deterius et iniurius indies fieret. c. fi. de præſc. et in exemplis ſuprà relatis, de furtis et adulteriis, et ſimilibus facinoribus ſuprà relatis. nu. 15. loca verò publica etiam pręſcriptione quęruntur, vt infrà dicam,

37 *Terrarum & volatilium, &*

contra Bald. Angel. Fabrum, Franciſ. Balbum.

Denique † ad perſpicuam iſtorum cognitionem agendum eſt de iis quæ in terra, quæ in mari, quæ in cœlo reperiuntur, etenim licet iure natu-

naturali, & gentiũ primæuo omnis terra erat omnibus gentibus communis, quò ad vsum, & quò ad proprietatem, vel dominium nullius omninò erat, tamen iuregentium secundario cœpit ab illa omnium gentium communione segregari ac separari, vt exempli gratia, Hispania esset Hispanorum, Gallia Gallorum, & sic de reliquis gentibus & regionibus, & c. d. l. ex hoc iure, cum similibus suprà allegatis, & qua ratione vna prouincia à reliquis gentibus & prouinciis potuit segregari, & distingui, eadem ratione, in vna eadémque prouincia potuit pars quædam à reliquis eiusdem prouinciæ partibus, & gentibus separari, vníque, vel quibusdam applicari, argu. de toto ad partem. *l. 1. & 2. l. an pars. ff. pro de relict. l. quæ de tota. ff. de rei vendi. l. hæredes mei. §. cum ita. ff. ad Trebellia* & vt cum vna prouincia à reliquis separatur, intra ipsum prouinciæ, & eius terræ ambitum sunt flumina, quæ à reliquis quoque gentibus, etiam quoad communem vsum separata videntur, non secus quàm humus ipsa, ita quoq; cum vnius prouinciæ pars à reliquis prouinciæ ipsius partibus separata, vni vel quibusdam hominibus applicatur, flumina etiam quæ intra illam particulam erant, à reliquis prouinciæ partibus & gentibus separata videntur, non secus quàm ipsamet terra, & vtrumque tàm terra, quàm aqua fluens fit proprium illius domini, & intra illam particulam volatilia quoque nidificãtia ad eundem in habitu pertinebunt, non secus quàm terrestria, aut etiam aquatilia, quæ in fluminibus reperientur, verùm quia nimis difficilia impossibilibus enumerantur. *l. apud Iulianum. §. constat.* vbi notant Bar. Paul. Castren. Alex. Iaso. & alij communiter. ff de leg 1. & ferarum apprehensio nimis (vt constat) difficilis est, siue illæ sint terrestres, siue cœlestes, siue aquatiles, consequens fit, vt qui est dominus illius particulæ terræ, & aquarum profluentium, fluminúmve, adhuc tamen is ferarum, quæ ibi sese continent, siue illæ cœlestes sint, siue terrestres, siue etiam squameæ dominium habere non intelligatur, poterit tamen sibi soli competere ius piscandi in suo suíve fluminibus, vel venandi in nemoribus suis, vel aucupandi in syluis suis, ita vt alios venari, aucupari, piscaríve festinantes prohibere iure possit. Cùm ergò iuregentium secũdario admissum generaliter sit, vt hæc terrarum aquarúmq; fluentium ab antiqua communione separatio, & particularis applicatio fieri iure possit, in eo tantùm quæstio erit, quibus quótue modis id fieri possit, & sanè fieri poterit, primùm ex populi expressa concessione. arg. c. super quibusdam. §. præterea. ff. de verbo. signi. Idem ergo in cõcessione tacita. l. cùm quid. ff. si certum pet. glo. no. in simili. in l. 2. §. sed quia veremur. C. de iuramen. calum. l. cùm ex filio. in princ. vbi multa per Iaf. ff. de vulg. l. 1. vbi etiam multa per Iaso. C. qui admitti. tempore quoque, cuius initij memoria non sit, acquiri poterit. l. 1. 2. & 3. ff. de aqua pluuia. arc. l. 1. §. ductus aquæ. ff. de aqua quot. quo casu Ioannes Faber, Angelus, Franciscus Balbus, & alij relati in princ. huius c. contendunt † non tàm præscriptione quàm consuetudine id ius acquisitũ videri, per d. l. sanè si maris. ff. de iniur. & mouetur etiam Bald. in rubr. ff. de rerum diui. & Frãciscus Balbus de præscr. 4. par. 5. par prin. q. 6. quia, in quiunt, consuetudine acquiritur ius in specie nostra, quod antea nullius in bonis erat, vel ad nullum pertinebat, præscriptione verò ius,

terrestriũ, & æquatilũ acquisitio etiã fluminũ.

38 *Piscandi ius præsc. quæritur cõtra doct. nõ cõsuetudine cõtra eos, idque ius nõ natũ, sed trãslatũ dicitur cõtra eosdem.*

quod in bonis vnius erat,transfertur ad alterum,quod nihil est,si rectè inspexeris,nam in specie nostra,qui tempore immemoriali ius quæsiuit,is id Reipublicę ademit,sicq; quod ad rem publicam,quodq; ad omnes, vel etiam ad singulos de populo pertinebat ad præscribentem, vel acquirentem translatum fuit,nec enim verum est, ad nullum antea pertinuisse, propterea quòd ad omnes pertineret, id enim nõ minuit, sed auget,argumento d.authen.res quæ. C. commu. delegat. Reiecta ergò eorum ratione definitio quoque principalis suspecta est,nam tale ius præscriptione potiùs,quàm consuetudine acquisitum videri debet, nam consuetudo est lex tacita.l.de quibus, cum multis legibus seqq.ff. de legib.lex autem omnibus debet esse æqualis.c.erit autem lex.4.dist. l.1.& 2.ff.de legibus.sed hic cessat æqualitas,quia solius acquirentis cõditio melior fit,reliquorum verò deterior,ergò,&c.Item lex debet esse vtilis,sed hic esset nociua omnibus præter acquirentem,ergò, &c.vt d. c.erit autem lex,cum similibus.

Præterea ad consuetudinem inducendam longum tantùm tempus desideratur.d.l.de quibus,cum seq.vbi fusè per Bart.& Ias.& nouiores, sed hic desideratur immemoriale tempus,ergò,&c.

Denique quòd id ius tempore acquiratur,cum in confess. sit, sciendum est ad talem acquisitionẽ tria concurrere oportuisse.Primũ,quòd iste fuerit piscatus per tẽpus,cuius initij non sit memoria.Alterũ,quòd per id tempus nullus alius de populo piscatus fuerit, nisi fortè de concessione istius,vel clandestinæ. Vltimum, quòd alios piscare volentes ipse sciente,& patiẽte populo prohibuerit,nam & si ipse piscatus semper fuisset,& quosdam de populo piscari volẽtes prohibuisset semper, sed tamen non omnes,quia alij fuerunt prohibiti ab eo,alij verò liberè piscati fuerunt,id quidem non sufficeret ex mente doctorum communiter,vbi suprà.

39 *Terrarum & fluminum acquisitio non maru pertinsa.*

Hactenus quò ad terram vel flumina, Quid autem quò ad mare? & in eo magis est,quòd etiam concursus istorum trium non sufficeret ad acquirendum ius.Ratio differentiæ inter mare ex vna parte,& terram, vel flumina,ex altera,quia illo casu,vt olim,ita & hodie,& semper tam quò ad piscandum,quàm quòad nauigandum mansit integrum ius gẽtium primæuum,neq; vnquam fuit à communione hominum separatum,& alicui,vel aliquib.applicatum,posteriore autem casu, nempe in terra,vel fluminibus aliud fuit, vt iam diximus, sed quare ius gentium secundarium,vt eam separationem,quòad terras & flumina fecit, eandem quòad mare facere desiit, respondẽ, quia illo casu expediebat ita fieri, hoc autem casu non expediebat, constat enim, quòd si multi venentur,aut piscẽtur in terra,vel flumine,facilè nemus feris,& flumen piscibus euacuatũ redditur,id quod in mari non est ita.Item fluminum nauigatio facilè deterior fit, & impeditur per ædificia, quod in mari non est,per totum.ff.ne quid in flumine pub.Item per aquæ ductus facilè euacuatur flumen, non ita in mari, ergò in vtroque non est par ratio.

40 *Aquæ vsus communis, quod sit, vt intelligẽdũ.*

Nec ad rem pertinet, quòd suprà diximus, † communem esse vsum aquarum,fontium etiam & fluminum,nam intelligitur quòad bibendum, & similia, quæ fluminis dominium aut ius habenti vel minimè

vel

vel leuissimè nocent, minima enim in consideratione non sunt, l. scio. ff. de mino. dixi multa lib. 1. de suc. reso. c. 7. Pro nostris sententiis facit, quia iniqua nullo tempore præscribuntur, † & ideo lex iniqua nullo tempore præscribitur, aut iustificatur. Ita Balbus de præscrip. 5. q. prin. in q. 11. illius 5. quæstionis princip. gloss. in cap. inter cætera. 16. q. 3. Alphonsus de Castro Theologorum doctissimus de potestate legis pœnalis. lib. 2. c. 14.

41 *Lex iniqua nullo tempore præscribitur.*

Quæ possunt quæri priuilegio, an possint acquiri consuetudine vel præscriptione, vide per Panor. & plenè Felinũ in c. accedentes, de præscrip. Balb. de præscr. 5. q. in princ. glo. in c. catholica. 11. dist. vbi Dominicus, & præpos. Ant. in d. cap. accedente, & prescriptionem posse causari à priuilegio insufficienti, & posse cum eo concurre, tradunt Bal. in leg. 1. col. pen. C. de seruis fugitiuis. c. cùm personæ, de priuileg. lib. 6. vbi Ioannes Andreæ, & Geminia. c. veniens, cum glo. vbi Panor. de prescript. Balbus in 5. q. princ. post prin. Imola in repetitio. c. fi. col. 9. de præscrip. vbi tradunt, an contra tenorem priuilegij possit priuilegiatus præscribere, & an videatur renunciare præscriptioni per impetrationem priuilegij.

42 *Tit illegitimus quã do prosit ad præscr.*

Et † actioni nondum ortæ, sed quæ speratur competere, an præscribi possit, præsertim contra eum, qui poterat efficere, vt ipsa oriretur, tradit Balbus, vbi suprà 5. q. princ. in versi. tertiò quæro. Bal. consi. 292. super eo. lib. 3. glo. in l. empti. C. de euictio. Anch. in c. fine possessione, de reg. iur.

43 *Actio nondum orta an præscribatur.*

Et † quæ sunt in præscriptibilia ex legis dispositione, vt via publica, homo liber, res sacra, nec per annos mille præscribentur. Bal. in fi. & ibi Ange. in l. omnes. C. de præscrip. triginta annorum. Ioannes de Platea in l. si quis decurio. 3. C. de decur. lib. 10. glo. in l. 2. C. de ingenui. manumiss. gl. in l. fi. C. de præscrip. longi tempor. quæ pro lib. Felynus in Rubr. de prescrip. Idem Felyn. in c. accedentes. col. 4. eodem tit. Balbus, vbi suprà par. 5. quæstio. 19. contra Panorm. con. 26. lib. 2. Et legem iniustam nullo tempore posse præscribi, tenet Balbus, vbi suprà, quæstio. 12. per c. erit autem lex. 4. distinct. post glo. in cap. inter cætera. 16. quæstio. 3. & Balbus, vbi suprà, quæst. 14. ait incolatum seu domicilium decennio præscribi, vel acquiri, & priuilegia ciuilitatis, & Bal. in rub. de præscrip. ad fi. l. 2. & ibi glo. & Bar. C. de incolis. lib. 10.

44 *Præscriptibile quod non est, nec annis mille præscribitur.*

Denique † præscriptionum materia locum non habet in sequentib. casibus. Primus, quando res ageretur inter duos populos liberos, vel inter plures.

45 *Præscr. cessat inter extraneos à iurisdictione.*

Secundus quando ageretur inter principes non recognoscentes superiorem.

Tertius quando ageretur inter extraneos respectu iurisdictionis, etiam si illi essent priuati homines, & consequenter idem est respectu ambasciatorum seu legatorum, & reliquorum peregrinorum, vt plenè disseruimus suprà part. 1. istius præscriptionum tractatus in 1. cap. illius par. 1.

Præterea † actionum personalium præscriptio actiuè (hoc est, quò ad inducendam obligationem personalem) etiam hodie locum non habet, vt edocemur suprà par. 1. in q. 10. illius partis 1.

46 *Præscr. cessat in seq.*

Et alios casus, in quibus cessat præscriptio. colliges suprà par. 2. in c. incip. quò ad materiam præscriptionum, & Balbus enumerat quamplures in 6. par. prin. ad fin. in tract. de præscrip.

47 *Præsc. cessat in casibus seq.*

Alios † quamplures casus, in quibus cessat præscriptio, enumerauimus & tradidimus variis in locis in tract. de succ. crea. quos casus vt ex integro repetere non expedit, cùm ibi inueniri possint, ita eos summatim referre oportuit, estque vtile referendo ea loca, quibus plenius peraguntur, quæ sunt sequentia.

Præscriptio triginta annorum iure ff. incognita, cum communi. §. 21. nume. 234. in tract. de succes. creatio.

Præscriptio an impediatur alienatione vetita. §. 26. nu. 127.

Præscriptio longi emporis non rescinditur per restitutionem, cõtra communem. §. 26. nu. 232.

Præscriptio immemorialis an detur inter dominum, & vasallum. §. 22. num. 24.

Præscribi an possit ius facultatis. §. 22. nu. 26.

Præscriptio immemorialis non procedit, vbi non est possessio, vel quasi. §. 22. nu. 25. Præscribi, an possint alienari vetita. §. 26. nu. 112.

Præscrip. nunquam rescindi restitutione contra communem. §. 26. nu. 111.

Præscriptio impeditur, quando iurisdictio aliqua in parte exercetur. §. 26. nu. 123.

Præscrip. mala fide non contingit, etiam in actionibus, cum communi contra alteram communem. §. 21. nu. 119.

Præsc. fauorabilis non facilius pacto impeditur, quàm odiosa, cum Alcia. contra Fel. & alios. §. 10. nu. 19.

Præscriptio iuris personalis refert, fundetur in negligentia non potentis, an verò in præsumptione solutionis, noua decla. contra Felinũ. Rom. Crotum, & alios. §. 10 num. 19.

Præscriptio virtualiter impeditur, si conuenitur, vt ea impleta iterum actio renasceretur, cum communi. §. 10. nu. 23.

Præscriptio cum peccato non inchoatur cũ cõmuni. §. 10. nu. 33.

Præscriptio pacto potest renunciari ex permissione legis, vel statuti, cum communi. §. 10 nu. 21.

Præscriptio non impeditur per pactum, de non præscribendo, etiã ante inchoatam præscriptionem, contra Fel. §. 10. nu. 14.

Præscriptio 30. ann. procedit etiam de iure cano. in casibus cum cõmuni. §. 10. nu. 150.

Præscribi non potest personalis actio cum mala fide, cum communi contra Bar. & sequaces. 10. nu. 14.

Præscriptio per pactum prorogari non potest cum Croto contra communem. §. 10. nu. 24.

Præscriptio iure fforum incognita, cum communi. §. 10. nu. 16.

Præscriptio etiam sumens originem ab ipso contractu renunciari non potest, contra Bald. Feli. Ripam. §. 10. num. 18.

Præscriptio contingit cum bona fide orta etiam ex iniusta causa, cũ communi. §. 10. nu. 13.

Præscriptio actionum & seruitutum non fit cùm mala fide de iure canonico,

nonico, cum communi contra Barto. §. 10. nu. 12.

Præscripta actione personali, debitor est tutus in foro contentioso, cum Felino, & aliis contra Couar. §. 10. nume. 35.

Præscribitur vel finitur 30. annis ius offerendi, cum communi. §. 10. nu. 17.

Præscriptioni etiam in merum fauorem præscribentis inductæ renunciari non potest, contra commun. §. 10. nu. 16.

Præscriptionem an testator vetare possit, noua declaratio. §. 10. nume. 38.

Præscriptio cum mala fide non procedit, etiam in actionibus temporalibus, contra commu. §. 10. num. 36.

Præscriptio cœpta contra priuatum, cui successit, ecclesia non variatur. §. 10. nu. 41.

Præscriptio longi temporis non impeditur per pactum de nō præscribendo contra Fel. Bar. & Ripam. §. 19. num. 11.

Præscriptio non impeditur per pactum etiam iuratum, cum quibusdam contra communem. §. 10. nume. 9.

Præscriptio præterita pacto renunciari potest, cum Fel. & aliis, quod fallit in rebus corporeis. §. 10. nume. 10.

Præscriptio non potest per pactum impediri, cum communi, contra quam plures. §. 10. nu. 6.

SEXTA ET VLTIMA PARS QVÆ AD RESOLVTIONEM SEV RESCISSIONEM PRAESCRIptionum vergit.

48 *Præsc. an rescinditur malæ fidei aduentu.*

PRAESCRIPTIO †semel completa ex multorum sententiis rescinditur malę fidei aduentu, post finitam seu expletam prescriptionem contingente, quam rem vehementer controuersam peregrinus suprà c. 84. dic vt ibi. 2 casus† quo ex multorū sentētiis rescinditur vsucapio, est per restitutionis interuentum, quæ conceditur ei. contra quem absentem, aut ignorantem, aut absentem simul & ignorantē, prescriptio contigerat, iuxta leg. fin. C. de temp. longi prescri. quam rem à nostris inter sese dissidentibus, vehementer controuersam similiter differuimus suprà. c. 75. dicito vt ibi.

49 *Præscrip. an restitutione rescindatur ob ignorātiam vel absentiā.*

Tertius casus est † ratione pacti quod efficit, vt prescriptio semel completa infirmetur. Ita tenent Ang. in l. 1. C. ne rei domi. vel temp. Din. & Io. Imol. in l. nemo potest. ff. de l. 1. And. Alciat. in rub. de prescr. nu. 58. Ioan. And. ad Spec. in rub. de præsc. col. 2. & hęc opinio erat cōmunis ante tempora Bar. & Bal. in l. 1. ff. de vsucap. éstque communis opinio, secūdū Bal. in d. l. nemo pōt, vbi eā tenet etiā Florianus, & Bal. in l. 1. C. de sentē quæ pro eo quod interest. col. 4. Ant. Butr. in c. cū nō liceat, de prescr. sed aduerte quòd omnes hi patres minimè dicūt prescrip. impletam pacto infirmari, sed tm̄ impediri antequam inchoetur

50 *Præsc. an pacto rescindatur ord. q.*

Contrariam partem quæ hodie receptior est, secundum And. Alcia. vbi suprà, tenent Barto. col. pe. in d.l. nemo potest, quam & sequuntur & receptiorem appellant Francis. de Rip. numero 104. ibi, & And. Alciat. vbi suprà, Raphael Cuma. Areti. & Alex. num. 25. & Ioan. Crotus nu. 45. in d.l. nemo potest. sequitur, & affirmat esse receptiorem sententiam Ioan. Annibal, in d.l. nemo potest. nu. 685. & est communis opin. secundum Præpositum, qui eam sequitur in c. 1. §. præterea, de cap. Cor. tenet Fran. Balb. de præscript. in 5. par. 5. par. prin. q. 6. qui alios allegat. Bal. in l. si postquam. ff. de fideiuss. Panor. in rub. de præscrip. col. fi. Ludouic. Rom. in Rub. ff. de arbit. col. 20. & idem Rom. cons. 201. pro decis. præsentis, quem refert & sequitur Ias. hanc partem secutus in dict. l. nemo potest. nu. 111 lect. 2. & idem Ias. ibi num. 80. in lect. 1. sed aduerte quòd hi Doctores nil aliud dicunt, nisi quòd pacto impediri nō potest præscriptio.

Quid dicendum? & præmitte longam esse differentiam, vtrùm agatur de præscriptione iurium realium, an verò de præscriptione iurium personalium, priore enim casu ob bonum publicum fuerunt introductæ vsucapiones. l. 1. ff. de vsuca. posteriore autem casu non ita. sed magis, vel saltem potissimum propter vtilitatem priuatam, †ideò tunc iurium personalium præscriptio videbatur posse renūciari, arg. l. si quod nolit. §. pen. ff. de ædil. edict.

51 *Intell. l. quod si nolit. §. pen. ff. de ædi. ed.*

Sed cur magis ob bonum publicum videtur inducta iurium realium præscriptio, quàm iurium personalium? respondeo ea ratione, quod possessioni naturali & apparenti magis fauendum erat, quàm vbi vel nulla possessio omnino erat, vel erat impropriissima & latens, sicque si contra me habebā aliquam actionē, præsertim datiuam & breuissimæ vitæ, mirum non est, si conueniri possit, vt eius vita breuietur, vel prorogetur, vt d.l. quod si nolit. §. pen. non sic in remouendo tempore rebus corporalibus præscribendis definito, quia ex rebus corporalibus nascūtur fructus ex quib. sustinetur vita hominū, sicq; vt earum rerum dominia non sint in incerto, lōgè magis interest reipublicę, quàm respectu dictarū actionū personaliū† & sic vsucapionē rerū corporalium ob bonū publicū etiam principaliter introductam esse, tenendum est, per d.l. 1. ff. de vsucap. si non violetur, vt est ex mente omnium eorum, quos suprà retulimus, tenere hanc opinionem negatiuam, vt nequeat pacto renunciari præscriptioni, licet contrarium teneant ij, qui partem contrariam tuentur, & potissimum Franc. Balb. vbi suprà, post Ang. Imo. & Ale. col. pe. in d.l. nemo potest, id quod nos tenuimus (sed minus rectè) in §. 10. num. 6. ver. pro priore, in tracta. de succ. crea. & ad confirmationem istius differentiæ, quam inter præscriptionem rerum corporalium, & actionum personalium constituimus, conducunt, quę non minùs vtiliter, quam nouè differuimus, suprà par. 2. q. 1. cum seq.

52 *Præsc. rerum corporalium ob bonum publicum principaliter inducta, ard. q.*

His præmissis † finge me redemisse seruum ab hostibus, quem tibi hac lege donaui, ne eum posses præscribere, certè post tempus ad talis rei præscriptionem à lege definitum tali pacto minimè obstante, iuxta superiorem conclusionem eum te præscripsisse credo. Addo optimum tex. hunc ad rē à nemine vnquam allegatum in leg. si id quod. ff. pro derelict. vbi vxor marito rem donauit alienā, quam maritus accepit, cùm vxoris esse putaret, sicque nec possidebat cogitatione dominij, nec

53 *Malam fidem non habet, qui præscribit contra pactum.*

putabat se posse præscribere, quia ille titulus, vt potè à lege improbatus pro non titulo habebatur. leg. 2. C. pro empto. leg. 1. C. de bon. mater. leg. 2. §. si à pupillo. ff. pro empto, adhuc tamen is maritus eam rem præscripsit, quia vt præscriptio contingat, sufficit possessionem vitio carere, provt ibi cõtigerat, quæ vt vitio careat, sufficit possessorem putare sese domini ex voluntate possidere, vt ibi, dum ait quasi volente & concedente domina: Sic & in proposito, ergo sciebam te habere dominium istius serui reuocabiliter eo ipso quæsitum quòd eum ab hostibus redemisti. *l. in bello. §. si quis seruum. ff. de capt.* sicque legitimè eum te donante possidebam sciebámque me eum posse præscribere (si nullum pactum interpositum fuisset) post transactum tempus, quod priori domino lex ad eum seruum redimendum concedebat, iuxta dict. §. si quis seruum. certè non obstante pacto eum præscribam, quia tale pactum non constituit me in mala fide, vt d. l. si id quod, licet contrariũ & malè tenuerit Ripa in l. nemo potest. ff. de lega. 1. nu. 105. quem improbauimus de succ. crea. §. 10. num. 12. vide suprà 71. cap.

54 *Præscrip. facta contra pactũ an agatur adinteresse.*

Cùm † ergo dominium irreuocabile illius serui præscriptione illa quæsierim, in eo duntaxat quæstio manebit, an qui mihi eum donauit ad interesse, vel fortè ad ipsius serui dominium restituendum ex vi pacti agere contra me possit, prout dominium, semel quæsitum in mille iuris speciebus restitutioni subiectum esse apparet, in l. videamus 2. ff. de vsuris, & quidem contra me agere non poterit si eius non interfit. *l. ex conuentione. C. de pactis. l. 1. C. sine censu vel reliquis. l. stipulatio ista. §. alteri. & §. si stipuler*, & vtrobique per Barth. Alexand. & Iason. ff. de verb. oblig. sin autem eius interfit, agere poterit, vnde si eidem donatori verus dominus eum seruum (hoc est facultatem & ius eius redimendi) donasset, legasset aut aliàs concessisset, iam eius interesse inciperet, & sic agere posset, dictis legibus, sicque illa vsucapio fortè rescinderetur, quod obtinet si ea donatio vel legatum fieret ante perfectam serui præscriptionem.

55 *Præscrip. rescinditur renunciatione.*

Quartus casus in quo rescinditur vsucapio est, quando post eam completam tali præscriptioni renunciatum fuit, ita tradunt communiter Doctor. vt per Francis. Balbum de præscrip. in 5. part. 5. partis princip. q. 6. Fel. in rubr. de præscrip. num. 10. Francisc. de Ripa in dict. l. nemo potest. ff. de leg. 1. num. 106. per l. si postquam. ff. de fideiusso. quæ conclusio & si in præscriptione actionum fortè vera sit, non sic in præscriptione rerum corporalium, vt diximus de succ. crea. §. 10. num. 10.

Quintus casus est quando renunciatio fit iuramento, vt per Balbum, vbi suprà, num. 3. quod impugnaui in d. §. 10. num. 9.

56 *Præsc. an cesset hic.*

Sextus casus est, † quando conuenit, vt si actionem, quam contra te habebam, præscriberes, iterum eadem quantitas, vel res deberi inciperet. Ita Bart. in d. l. nemo potest. colum. pen. per l. sicut in annos. ff. quib. mod. vsusfr. ami. sicque impleta semel præscriptio virtualiter & in effectu rescinditur per modum alterius obligationis renascentis, sequitur Balb. vbi suprà num. 3. Angel. in prin. Instit. de vsucap. colum. 4. de quo per Fel. in d. rub. de præscrip. col. pen. dixi in d. §. 10. nu. 23.

57 *Præsc. cessat hic.*

Septimus casus est, † quando per legem liceret paciscí super præscriptionibus breuiandis, prorogandis, vel perimendis, tunc enim

post impletam præscriptionem posset agi, vt rescinderetur inter partes, ita in simili tenet Franciscus Ripa, num.107.in d. l. nemo potest. confirma quia præscriptiones sunt meri iuris positiui, vt plenè diximus suprà par.1.q.2.ergo per ius positiuum poterit eis addi, detrahi vel cõmutari.l.nihil tam naturale.ff.de reg.iur.c.omnis res,eo.tit.§.sed naturalia.Instit.de iur.nat.& in specie ita tenet Felin. in dict. rub. de præscrip.Bald.in leg.2.per illum text. C.de const.pec.

58 *Præs. rescinditur in multis casib.sc.*

Octauus casus est, † si actum fuit inter partes, vt actio quæ fortè per annum vel biennium præscriptibilis erat non præscriberetur,nisi tempore longiore, vel vt res quæ triennio vel decennio præscriptibilis erat, non præscriberetur, nisi longiore tempore, in his enim speciebus & similibus in effectu videtur per pactũ rescindi præscriptio, eo quòd ea præscriptio,quæ tali pacto cessante contingeret,nunc per talis pacti interuentum contingere desiit, ita videntur tenere communiter Doctores,vt per Accursium, & Baldum & alios in authen. quas actiones. C.de sacrosanct.eccle. Angel.in auth. vt Ecclesia Romana, in prin.& alij quos retulimus de succes. creatio.§.10.num.24.vbi ab hac opinione recessimus post Crotum nu.45. in d.l.nemo potest.& suprà nu.37.

Nonus casus est, quando testator, qui rem bona fide emit, postea dubitare cœpit,an fortè esset aliena,& iussit, ne eam hæres possit præscribere,si fortè aliena appareret, quo casu adhuc puto perfici præscriptionem mero iure,verum in effectu rescinditur,quia quasi ex causa fideicommissi eam hæres sic præscriptã tenebitur restituere, arg.l.cum pater.§.filius matrem.ff.de leg.2.l.vnum ex familia §.si rem.ff.eo.tit.

Decimus casus traditus fuit per nos de suc.crea.§.10.num.40.versic. denique ex dictis.

Vndecimus casus quando ex forma statuti debitum decennio præscribi poterat præscriptum fuit decennio, mox partes conuenerunt, vt per aliud bienniũ actio duraret, sícque in effectu rescissa fuit vsucapio, quod dic vt d.§.10.num.26.versi.in summa.

Duodecimus casus est, in præscriptione inducta in merum partis fauorem,arg. eorum quæ diximus d.§.10.nu.16.versic.quintò limi.

Tertiusdecimus casus est, quãdo rescinditur vsucapio per interuentum restitutionis cõcessæ minorib. vel militibus, vel ecclesiis,& is casus alios multos contineat sub se, vt diximus plenissimè de succe. crea. §.10.nu.40. cum multis seq.per l. fi.C.in quib.ca.in integ. restitu.non est necessar.l.1.C.si aduer.vsuc.

Quartusdecimus casus fauore paupertatis rescinditur præscriptio, vt diximus suprà primo cap.136.

59 *Præscr. quæ nititur legis præsumptione resolubilis est, quod procedit in casibus quinquaginta.*

Quintusdecimus casus, † lex iussit, vt mercedes famulorũ præscriberentur triennio, ea ratione mota, quia qui post triẽnium mercedem ab hero suo petit, præsumitur retro suam mercedem recepisse, & iterum eam exigere velle, contra ca. bona fides, de regu.iur.lib.6. certè hoc casu si post triennium is famulus probat sibi mercedem nunquam fuisse solutam,rescindetur ea præscriptio,ipséque obtinebit,vt dixi de succes.creation.§.10.nu.36. quod nota ad intellige.prag.ann.1528. cap. 157.quod tamen non affirmo,sed dicito, vt disseruimus de succ.crea.§. 10. nu.33. dic vt in sequentibus tribus versiculis.

Deci-

Decimussextus casus est, vt omnis præscriptio, quæ nititur iu præsumptione solutionis, vel numerationis, rescindatur quoties probatur contrarium: exempli gratia, lex concedit exceptionem non numeratæ pec. contra hanc exceptionem debitori competentem, præscribitur biennio. *l. in contractibus. C. de non num. pec. in princip. Institut. de literarum obliga.* Ratio est, quia post biennium lex præsumit veram pecuniæ numerationem à creditore factam fuisse, vt dictis iuribus, ergo contra hanc præscriptionem admittitur probatio in contrarium, sícque si debitor etiam post biennium probat sibi pecuniam non fuisse numeratam, ea biennij præscriptio quasi rescissa sibi nihil oberit. Ita (multis tamen repugnantibus) plenè tradit Philippus Decius in leg. iure neturæ. ff. de regu. iur. Emanuel de Acosta in l. 3. C. de non nu. pecu. vl. fall. dixi plenè multísque ornaui de succeff. crea. §. nono. num. 22.

Decimusseptimus casus est, vt omnis præscriptio quæ nititur in præsumptione obligationis, si probetur eam obligationem re vera non interfuisse, cessare aut rescindi dicatur, vnde in terminis l. cũ de in rem verso. ff. de vsur. vbi is qui certum quid annuũ per continuum decennium recepit, dicitur illam annuam præstationem in posterum præscripsisse, vt in æternum tantundem singulis annis sibi præstandum sit, quia causa & titulus obligatorius eo ipso præsumitur, quod talem titulum & causam allegauit, quo casu ea præscriptio (si modò eam præscriptionem appellare fas est) si reus probauerit, nullam causam obligatoriam præcessisse, rescindetur, illéque in posterum liber manebit, vt est vera, & communis sententia, de qua plenissimè egimus, & pluribus quàm quinquaginta similibus ornauimus, suprà par. 3. princip. & suprà capit. 84. cum præceden. & seq. dum disseruimus materiam d. l. cum de in rem.

Qua ratione in omnibus illis quinquaginta iuris speciebus, de quibus mentionem habuimus, in quibus inducitur præsumptio & quasi quædam probatio post longum tempus responderem, facta sufficiente in contrarium probatione, à tali legis præsumptione recedendum esse, & consequenter eam præscriptionis imaginem rescissam videri, vt dictis in locis attigimus.

60 *Iurisdictio an præscribatur reuocabiliter.*

Decimusoctauus casus est, † quando præscribitur iurisdictio, nam talis præscriptio resoluitur aut rescinditur voluntate seu pœnitentia ipsorum ciuium in quibus exercetur, moueor, nam omnis iurisdictio est, ad meram subditorum tantùm, non etiam ad regentium vtilitatẽ, vt tradunt Plato, Cicero, sanctus Thomas, sanctus Ireneus, & denique est communis opinio tam sanctorum doctorum, quàm Philosophorũ, & omnium scribentium, vt plenè disseruimus suprà libro primo. cap. 1. Quidquid autem ad nostram vtilitatem receptum est, tandiu durare debet, quandiu nobis placuerit, & non vltra, ídque liberè repudiare, prodigere, & abiicere possumus. *l. penul. C. de pact. l. si quis in conscribendo. C. de episco. & cle. l. egregius, in l. stipulatio ista. §. inter certam. ff. de verbo. oblig. l. filius fami iâs. § diui. ff. de leg. 1. l. cum pater. §. rogo & §. mando ff. de leg. 2. l. 1. ff. mand in prin. Institu. eod. titu. l. sub hac. ff. de actio. & obliga. l. sed & si lege. § consuluit. ibi, dum re sua se abuti putant ff. de peti. hred. leg. non vsque. ff. si à parente quis fuerit manu. l. 1. §. & magis*

verbo, prodegit. ff. si quid in frau. patroni. l. inuito. ff. de reg. iur. §. præterea, cum ibi no. Institutio. de actio. vbi Gloss. ait, Id portat leuiter, quod portat quisque libenter. omnes enim homines æquè liberi sunt. *l. quod attinet ff. de regul. iur.* & ad suam duntaxat vtilitatem sese aliorum submittunt iurisdictioni, non quò minus, sed quò magis libertate sua potiantur, dum principum armis, potentia & consilio aduersus facinorosos conciues, vel exteros tuentur, vt dixi supra cap. 1. & 20. 21. 22. ergo si quoties libitum esset, non liceret ab ea subiectione sic sponte facta discedere, iam ea ad suam vtilitatem duntaxat factæ in læsionem & perniciem suam contra omne ius omnémque rationem connerteretur. *l. legata inutiliter. ff. de lega. 1. l. legata inutiliter. ff. de adim. lega. l. non ideo minus. C. de procu. l. quod contra. ff. de leg.* id quod innumeris authoritatibus, legibus, & rationibus ornauimus, in l. si quando, in princip. C. de inoffic. testamen. cuius tituli interpretationem collocauimus in lib. vlt. de succes. resolution. Nec immemoriale etiam tempus huic rei impedimento est, quia omnes præscriptiones etiam immemorialis temporis (vt notum est) sunt iuris ciuilis Romanorum merum inuentum, vt diximus supra parte 1. q. 2. cum seq. sicque populum Romanum duntaxat non etiam reliquas gentes tenent, sicque reliquæ gentes iure tantùm naturali & gentium, non etiam hoc iure ciuili Romanorum vtuntur. porro ius naturale & gentium præscriptiones nō nouit, vt dicta quæst. 2. cum seq. disseruimus. quinimmò nec ipsi populo Romano aut alteri populo, qui similibus præscriptionibus vteretur; id impedimento esset, quia, vt sæpe diximus, tantum præscriptum quantum possessum. d. c. sine possessione, de regul. iuris. lib. 6. vbi per omnes. nec dubium est, quin & si quis dux, comes, marchio aut baro, & similes eiúsque prædecessores iurisdictionem in quodam populo per immortale tempus exercuissent, adhuc in illius iurisdictionis possessione, vel quasi & modò esse & retro semper fuisse subhac limitatione, moderamine, modo aut conditione videntur, vt ea meram ciuium duntaxat vtilitatem intueri videatur, & consequenter, vt ad libitum ipsorum resolubilis sit, vnde ciuibus domicilium & iurisdictionem mutare liberrimum est, vt diximus de succes. creat. libro tertio. §. 30. nu. 298. cū præcedentibus & sequentibus. veritas tamen istorum pendet ab triplici illa principatus specie, de qua suprà lib. 1. cap. 1. disseruimus, sicque isthæc interea non adfirmamus.

61 *Intel. l. fin. C. de reuo. do.* Decimusnonus casus est, † quando rem alienam, quam meam esse putabam, tibi bona fide accipienti donaui, qui eam præscripsisti, deinde erga me ingratus extitisti, tunc enim rescissa tali præscriptione eam rem (vt quibusdam placuit) reuocare potero, *argumento l. fina. C. de reuoc. dona.* quod fortè non est tutum, quasi donatarius, postquàm rem præscripsit, iam non tam à me quàm iure suo habere videatur, *arg. l. si id quod. ff. pro derelicto*, & quia beneficium d. l. fina. ad res proprias non ad alienas donatas videtur pertinere, nisi fortè verus dominus eam rem postea huic donatori donasset aut legasset.

62 *Intel. l. si vnquam. C. de reuo. don.* Vigesimus casus, † quando in terminis. l. si vnquam. C. de reuocan. don. postquam donatarius res alienas bona fide donatas & acceptas prescripsisset, liberi donatori nascerētur, tūc enim per talē liberorum su-

rum superuenientiam quasi rescissa illa præscriptione res donatæ ad donatorem (vt quibusdam placuit) reuerterentur, præsertim si verus dominus eas res mihi ante impletam à donatario præscriptionem donasset, aut legasset, tunc enim duplex ius mihi competeret & dominij & iuris seu beneficij. d. l. si vnquam. sed ius dominij mihi superueniens nihil prodesse, quia per hoc transiret illico dominium in legatarium, beneficium verò, d. l. si an prodesset, pendet ab illa q. intra quantum tempus. d. l. si vnquam beneficium possit intentari.

Vigesimus primus casus, quando quod mihi debebas præscripsisti, deinde errore soluisti, & vis repetere, sed tibi obiicienti præscriptionē replico, quòd naturaliter obligatus mihi permanebas etiam post præscriptionem, quæ obligatio naturalis etiam hoc casu secundum quosdam parit exceptionem, sicque in effectu rescindit aut elidit præscriptionem, id quod tutum non est, vnde dicito, vt suprà 1. par. princip. quæst. 7.

Vigesimus secundus casus, nam si fundus vel alia res corporea reuertitur, postquam præscripta fuit, ad primum dominum, ipsi datur retentio contra ipsum præscribentem in præscriptione longi temporis, secundum Accursium & Dynum & Doctores communiter, id quod nos impugnamus suprà part. 1. princip. quæstio. 7. numero antepe. ergo illo casu secundum eos rescinderetur præscriptio, non sic secundum nos.

Vigesimus tertius casus, nam si fundus, longo tempore præscriptus perueniat etiam ad tertium, domino priori datur rei vendicatio cōtra illum tertium, secundum Doctores, quales sunt Dynus, Balbus, & alij, sicque in effectum ea præscriptio rescinditur, nos contrà, vt diximus suprà par. 1. quæst. 7. num. penult.

FINIS.